COLLECTIO PISAURENSIS

OMNIUM POEMATUM, CARMINUM, FRAGMENTORUM LATINORUM,

SIVE AD CHRISTIANOS, SIVE AD ETHNICOS, SIVE AD CERTOS, SIVE AD INCERTOS POETAS,

A PRIMA LATINÆ LINGUÆ ÆTATE

Ad ſextum uſque Chriſtianum Seculum & Longobardorum in Italiam Adventum pertinens,

Ab omnium Poetarum Libris, Collectionibus, Lapidibus, Codicibus exſcripta.

TOMUS SEXTUS

CHRISTIANOS POETAS CONTINENS.

PISAURI)(MDCCLXVI.)(

EX AMATINA CHALCOGRAPHIA.

PUBLICA AUCTORITATE.

PROLEGOMENA.

DE PAULLINO PETROCORIO ET PAULLINO PELLAEO.

Benedicti Paullini Petrocorii (a) de vita B. Martini libros sex. carmen ad nepotulum & Epigramma Basilicæ Martini apud Turones inscriptum, quæ eum Francisci Jureti, Casp. Barthii, Joh. Frid. Gronovii & suis notis recensuit Christianus Daumius, addito etiam *Paullini Pellæi* Ausonii Nepotis Eucharistico & Tertulliani carmine de Jona & Ninive, Lips. 1681. 8. *Hic Benedictus Paulinus Petricorius* Gallus, qui circa A. 460. scripsit carmine heroico libros sex de vita S. Martini ad Perpetuum Episcopum Turonensem, male S. Paulino Nolano tributos in prioribus editionibus, & genuino auctori restitutos in nova editione de qua dixi: idem fortasse Benedictus Paullinus ad quem Faustus Rhegiensis Tom. 8. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 550. *Paullini Pellæi*, Ausonii nepotis eucharisticon de vita sua quod carmine heroico scripsit A. C. 456. octogenario major, exstat ad calcem Paulini Petrocorii in editione nova Christiani Daumii Lips. 1681. 8.

DE APOLLINARI SIDONIO.

C. Sollius Apollinaris Sidonius, patria non Arvernus, ut Savaroni visum, sed Lugdunensis (b) Gallus, Christianus, inter doctissimos suæ ætatis, Græce (c) non minus quam Latine peritus, & Poeta non absurdus, post varios honores seculares, quibus Imperator Anthemius eum ornaverat, Anno Christi 472. electus Claromontanus Arvernorum Episcopus obiit A. C. 482. Alius, & longe quam Sidonius antiquior, *doctus* ille *Apollinaris*, de quo Martialis IV. 87. & ad quem Plinii Epistolæ II. 9. & V. 6. Alius quoque C. Sulpicius Apollinaris Chartaginensis, Gellio, qui doctorem illum audivit, sæpius laudatus, cujus exstant periochæ Comœdiarum Terentii, & Epigramma in Catalectis veterum Poetarum, quod in Virgilii Æneidem flammis ab auctore suo destinatam composuit. Huic Apollinari in disciplinam datus est P. Helvius Pertinax, grammaticen etiam post eum professus teste Capitolino c. 1. postea Imperator. De Apollinare Sidonio Apollinaris (d) filio accurate Tillemontius T. 16. mem. Ecel. p. 181. qui etiam de Sidonio ipso præter editores Jo. Savaronem, & Jac. Sirmondum, & Theophilum Rainaudum in Sanctis Lugdunensibus Tom. 8. opp. p. 81. seq. consulendus omnino. Alios Apollinares veterum scriptis claros referre me memini libro V. Bibl. Græcæ cap. 16. Volumine VII. p. 660. seq. Alius *Sidonius* Moguntiacensis Episcopus, ad quem Venantius Fortunatus lib. IX. carm. 9. Tom. X. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 582.

Exstant ejus Carmina XXIV. quorum secundi, quinti & septimi locum occupant panegyrici Romæ dicti Anthemio Augusto A. C. 468. secundum Consuli Majoriano Augusto sub extremum Anni 458. & Avito Augusto Socero A. C. 456. Carmini 14. Epistola ad Polemium, & carmini 22. Epistola ad Pontium Leontium prosa scripta præmittitur. Claudiani non raro insistere vestigiis notavit Sirmondus p. 214. La-

(a) *Paulinus Petricoriæ* dicitur in MS. S. Germani de Pratis, teste Labbeo Bibl. nov. MSS. p. 63. De illo vide Acta Erud. A. 1682. p. 128.

(b) Consule Sirmondi notas p. 254. seq. qui etiam videndus de more illius ætatis, quo non contenti prænomine, nomine, & cognomine, quartum etiam adsciscebant, vel quintum quoque. Sane in Epitaphio quod a Pithœo acceptum edidit Vir supra laudes Josephus Scaliger VI. de emendat. temporum pag. 614. dicitur C. *Sollius Apollinaris Modestus Sidonius*.

(c) Hermolaus Barbarus, qui Sidonium Græcarum litterarum inscitia notaverat, castigatur a Jo. Savarone pag. 258. ad Sidon. Porro hujus Sidonii amicus fuit Claudianus Mamertus, qui eum fratrem amantissimum, & eruditissimum virorum vocat, librosque tres egregios de statu animæ diverso tempore scriptos (Barth. 53. 8. Advers.) illi dicavit, qui ejusdem Barthii notis illustrati prodierunt Cygneæ 1655. 8. Idem Barth. 54. 3. huic Claudiano incerta conjectura tribuit librum ad Jovium qui legitur inter opera Paulini. In transcursu etiam notandus error Gvil. Crowei, qui in elenco interpretum S. Scripturæ p. 65. Apollinarem Sidonium confundit cum Apollinari Græco Psalmorum Davidis Metaphraste. Sidonium laudat Alanus lib. 3. Anti Claudiani p. 68.

(d) Alter filius fuit Alcimus, duæ filiæ Severiana ac Roscia.

psus ejusdem nonnullos in prosodiam admissos p. 244. Carmina ante A. C. 472. a Sidonio edita notat Tillemontius Tom. 16. pag. 216. Affectatum scribendi genus in illis reprehendit Barthius ad Claudian.... p. 465. seq. 538. 793. 816. 1169.

Epistolarum libri IX. post carmina editi, & suadente Constantio Lugdunensi Presbytero, secunda ἰκδότει (e) circa A. C. 478. collecti quibus etiam passim versus intermixtos videre est. Libri septimi Epistolæ nonæ annectitur sermo, quem Sidonius Biturigis habuit in electione Benedicti Simplicii Episcopi. Descriptio curiæ Romanæ, quæ in MSS. rectius, ut opinor, tribuitur Hildeberto Cenomanensi, ab aliis refertur ad Sidonium Apollinarem, ut notavit Eduardus Brown in tomo secundo fasciculi rerum expetendarum, & fugiendarum editi Lond. 1690. f.

Opera Sidonii deperdita præstantissimus Caveus hæc recenset: *Attilæ Regis, & obsidionis Aurelianensis historiam*, cujus Sidonius in Epistola 15. libri VIII. meminit: sed quam ab ipso inchoatam, non perfectam fuisse, docet eadem Epistola. *Apollonii Tyanei vitam e Græco in Latinum versam*; at Sirmondi notæ ad epistolam 3. libri VIII. ubi illius vitæ mentio est, ostendunt a Sidonio intelligi non versionem, sive interpretationem Latinam, sed Græcæ Apollonii vitæ exscriptionem, quam Enricus ad se mitti postulaverat. *Tractatum adversus quemdam dies bonos male ferentem*, cujus operis mentio est in Epist. 17. libri V. quod fortasse epigramma fuit, aut non multo longius carmen. *Contestatiunculas (f) Megethio Episcopo nuncupatas.* Harum meminit in Epist. 3. libri VIII. quodnam operis argumentum fuerit, non indicat. *Satyram in Pæonium Marcellianæ conjurationis ducem*, de qua sermo est in Epistola ultima libri I. At satyram, de qua illic sermo, quicumque titulus fuerit, Sidonius ipse ibi prorsus a se abjudicat. *Librum de Missis.* Memorat quidem Gregorius Turonensis lib. 2. Hist. c. 22. *librum quem de Missis a Sidonio compositis conjunxerat*, id est contexuerat ipse; alium de Missis librum a Sidonio scriptum nemo quod sciam perhibet. *Librum Causarum.* De hoc Sidonii libro nihil comperiri potuimus, nisi forte Caveus respexit ad versum hunc epitaphii Sidonii, *Causarum moderans subinde motus*. At his verbis nihil minus quam liber causarum denotatur. *Panegyricos duos, alterum ad Majorianum, alterum ad Anthemium Impp.* Præter duos qui exstant, unus Anthemii, alter Majoriani, uterque metro scriptus, alium aliquem a Sidonio eorumdem Imp. panegyricum scriptum fuisse, divinat, ut putamus, vir doctus. *Epistolas plures.* Notavit Sirmondus gemino loco indicari, primam ipsius Epistolarum editionem non fuisse, quam Constantio nuncupavit, & quam nunc habemus, sed earum aliquot libellos ante Constantianam, sive Constantio suadente susceptam collectionem in lucem emissos. Verum hos etiam libellos complecti potuit Constantiana collectio. Fieri tamen potest, ut, cum tam multas Epistolas Sidonius scripserit, nonnullæ interciderint. Num aliud intelligat auctor historiæ literariæ, nescimus. *Hæc Jacobus de la Baune S. J. præfat. ad Tomum I. Operum Sirmondi, in quo Sidonius cum Sirmondi notis splendide recusus exstat Parif. 1690. fol.*

Lucem aspexerunt Sidonii carmina, & epistolæ Mediolani primum A. 1498. cura Jo. Baptistæ Pii, qui in præfatione ad Jo. Franciscum Marlianum equitem Senatorem JCtum Mediolanensem civem hæc habet: *Præcipitavimus editionem, in tantum ut una diecula elucubraverimus basce quas vides annotatiunculas, tumultuario, & incondito schedio, Hieronymo presbytero Asulano, divi Joannis Muti, quem vocant, Hierodulo meritissimo, qui ἀγαθῶν θάλαττα est, hoc est bonorum mare. Cujus industria, & erogatione, Sidonii mille voluminum imprimitur.* Deinde Basil. apud Henr. Petri A. 1542. 4. & 1597. 8. cum commentariis *Jo. Baptistæ Pii*; hinc ex *Eliæ Vineti* recensione, Lugduni 1552. 8. apud Tornenf. Cum *Petri Colvii* (g) notis Sidonius prodiit Parif. 1598. 8. cum præstantissimis *Jo. Savaronis* commentariis ibid. 1599. 4. cum *Jo. Wowerii* observationibus posthumis ex *Geverb. Elmenhorstii* recensione, Hanov. 1617. 8. cum *Jac. Sirmondi*

(e) Vide Sirmondum ad lib. IV. Epist. 10. & Tillemont. Tom. 16. p. 264. & seq.

(f) *Le mot de* contestatio *signifioit dans les anciens ce que nous appellons aujourdhui la preface de la Messe* (*Mabillon. liturg. Gallican. p. 24.*) *ainsi ces* contestatiunculæ *pourroient bien estre la meme chose que les Messes composees selon Gregoire de Tours pars S. Sidoine, qui en forma un livre & y ajouta une preface.* Tillemont. T. 16. p. 277.

(g) Confer Colvii Epist. ad Lipsium quam edidit Tho. Crenius par. 7. animadverf. p. 76. seq.

di notis doctissimis, Paris. 1614. 8. quæ post ejus obitum cura Philippi Labbei auctiores exhibentur in edit. præstantissima ibid. 1652. 4. Exstat quoque Sidonius e Sirmondi recensione in Bibliotheca Patrum edit. Lugdunens. Tomo VI. sed omissis ejus notis. De Joannis Wowerii studio, quod jam ab an. 1595. in emaculando Sidonio posuit, nec non de Codicibus per Nansium, Colviumque collatis, vide Jac. Fried. Reimannum in Wowerii vita Germanice edita p. 135. seq.

DE MARTIANO CAPELLA.

Martianus Mineus [*b*] Felix Capella [*i*] patria, ut Cassiodori [*k*] testimonio viri docti notarunt, Madaurensis, etsi in libri ultimi extremo ipse prædicat se urbis Elissæ alumnum, unde eum Carthagine vixisse, vel saltem educatum fuisse cognoscimus; Vir proconsularis, longeque diversus a Marciano JCto, quem Alexandri Severi temporibus celebrem fuisse constat. Marcianum laudat Scotus Erigena libro tertio de divisione naturæ pag. 147. 148. Honorius Augustodunensis lib. 2. de Philosophia Mundi cap. 5. ubi Hispanum videtur innuere, fortasse Carthagine Hispaniæ non Africæ ortum ratus. Meminit & libri de nuptiis Mercurii & Philologiæ Petrus Blæsensis Epist. 101. & auctor libelli de disciplina scholarium (non Boethius sed Thomas Cantipratanus) reponit Marcianum inter scriptores indagandos memorialique cellulæ commendandos. Gregorius Turonensis libro decimo historiarum extremo: *Quod si te, sacerdos DEI quicumque es, Marcianus noster septem disciplinis erudiit, id est si te in* Grammaticis *docuit legere, in* Dialecticis *altercationum propositiones advertere, in* Rhetoricis *genera metrorum agnoscere, in* Geometricis *terrarum linearumque mensuras colligere, in* Astrologicis *cursus siderum contemplari, in* Arithmeticis *numerorum partes colligere, in* Harmoniis *sonorum modulatione suavium accentuum carminibus concrepare: si in his omnibus ita fueris exercitatus, ut tibi stilus noster sit rusticus, nec sic quoque deprecor ut avellas quæ scripsi.* Ex quo loco prælectos in scholis & juventuti ediscendos propositos Capellæ libros colligunt viri eruditi, quod ex Joanne Sarisberiense etiam & Nicolao de Clemangis observat Barthius p. 32. ad Claudianum, ubi exinde factum opinatur ut tot mendis contaminata scripta Marciani, carmina præcipue, ad nos pervenerint, quod toties descripta novis semper erroribus per librarios corrumperentur, *quibus exosa erant omnia, ad rem, ut opinio erat, non facientia, nec tot modi & genera metrorum cujusquam fere captum subibant, consuetudine accedente quæ paganismum talibus indeclinabilem adscriberet.* Ad verba Capellæ, quibus *Pegaseo se gurgite baurire* ait, idem Barthius p. 8. ad Britonem annotat, *tempestate pluvia sane & lutulento vase bausisse.* Adde pag. 110. Eodem Barthio judice Marcianus Capella *medii ævi scholas tenuit, adolescentiæ prælectus: itaque ultra nativa vitia institiis pessime corruptus est. Tota poesis distorta & strioliginibus persita. Solinum in Geographicis, alios aliis artibus exscribit, unde & ii & ipse potest corrigi. Rhetoricam etiam & dialecticam musicamque alibi* κατὰ λέξιν *sæpe offendes.*

Scripsit Romæ, ut par est credere, tempori-

(*b*) Jo. Sarisberiensis lib. 2. cap. 19. Policratici: *quorum neutrum, teste Mineio, Astrologiæ regulis invenitur adversum.*

(*i*) Capellam ab acumine ingenii ita dictum esse ait Jacobus Gaddius de scriptoribus non Ecclesiasticis T. 1. pag. 145. Fuerunt autem alii quoque hoc nomine, ut Capella elegorum poeta, de quo Ovidius IV. 16. e Ponto: *clauderet imparibus verba Capella modis.* Julius Capella (Κάπελλος) cujus meminit Flavius Josephus in vita sua p. 1000. De alio Juvenalis V. 155. *Discit ab hirsuto jaculum torquere Capella*; ita enim legendum cum Yvone Villiomaro p. 137. Antistius Capella literator qui Commodum Imp. teste Lampridio c. 1. docuit. Capella a quo *ruta Capelliana*, Martial. XI. 32. C. Alburius Capella VI. Vir, in veteri Inscriptione apud Gruterum p. 350. 5. Ceterum falli puto Glandorpium, qui in præclaro opere quod Onomasticon Romanum inscripsit p. 338. scribit *Capellam patre natum Felice, e Martis curia, unde illi cognomen Marciano.* Aliud certe sibi volunt Capellæ verba in extremo libri ultimi:

——— ——— ——— utque e Martis curia
Felicis inquit sed Capellæ flamine,
Indocta rabidum quem videre secula
Jurgis caninos blateratus pendere,
Pro consulari jura dantem culmine,
Ipsoque dudum bombilatore flosculo
Decerptum falce jam canescentis rota,
Beata alumnum urbs Elissa quem videt.

(*k*) Hugo Grotius in notis: *Carthaginensem indicant libri omnes Manuscripti, Cassiodorus tamen Madaurensem appellat.*

poribus (*l*) Leonis Thracis, cum jam ipſe ætate provectus eſſet. Sed ſcripſit, ut eſt mos Afrorum, dictione aſpera, ſemibarbara (*m*) quandoque & difficili Satyram proſa oratione, interjectis paſſim varii metri carminibus, quod ſcribendi genus longe felicius poſtea imitatus Boethius eſt, (*n*) etſi in Marciano quoque doctrinæ & ingenii veſtigia non proletaria offendantur. Satyra *Capellæ* (*o*) *novem libris* abſolvitur, quorum *duo priores* continent Philoſophiæ ἀποθέωσιν, ſive delectabilem fabulam *de nuptiis* (*p*) *Philologiæ & Mercurii*, a quibus p. 16. merito excludit diſcordiam ac ſeditionem, quas Philologiæ ſemper inimicas fuiſſe vere affirmat. *Reliqui ſeptem, ſinguli ſingularum artium liberalium laudes ac præcepta complectuntur*, atque ut Gregorii Turonenſis verbis ſupra relatis utar, *in Grammaticis docent legere, in Dialecticis altercationum propoſitiones advertere, in Rhetoricis perſuadere, in Geometricis terrarum linearumque menſuras colligere, in Aſtrologicis curſus ſiderum contemplari, in Arithmeticis numerorum partes colligere, in Harmoniis ſonorum modulationes ſuavium accentuum carminibus concrepare*.

Hoc Satyricon Juſtiniani Imp. temporibus dicitur emendaſſe *Securus Melior Felix*, qua de re vide Voſſium de Hiſt. Lat. p. 713. & Sirmondum ad l. 1. Ennodii Ep. 19. Expoſitionem MS. *Jo. Scoti* A. C. 875. defuncti in Capellam memorat Labbeus p. 45. Bibl. novæ MSS. *Alexandri Necham* clari circa A. C. 1230. commentarium Lelandus pag. 214. de Scriptoribus Britannicis. *Remigii Antiſiodorenſis* (vixit circa A. 888.) commentarios in Marcianum Capellam manu exaratos habuit Jac. Perizonius, legavitque Bibl. publicæ Leidenſi. MStum Capellæ codicem optimæ notæ, qui locis etiam Grotio judice deſperatiſſimis medetur, *gloſſis* ineditis illuſtratum memorat Jo. Frid. Gronovius Epiſtola ad Caſparem Hofmannum, inter Epiſtolas Georgii Richteri p. 561. Gloſſæ hujuſcemodi MSS. ſervantur Lipſiæ in Bibl. Ampliſſimi Senatus. Ut vero publice hodie extet, acceptum ferimus Thaddæo [*p*] Ugoleto Italo, quem minores Quintiliani declamationes in lucem protraxiſſe ſupra diximus. Prodiit Vicentiæ A. 1499. per Henricum de S. Urſo cura Franciſci Vitalis Bodiani, qui in Epiſtola ad Joannem Chæregatum Epiſcopum Catharenſem ſupra duo millia errorum emendaſſe ſe teſtatur. Vicentinam excepit editio Mutinenſis A. 1500. fol. per Dionyſium Berthocum Regienſem, quæ utraque editio apud me eſt. Baſileæ quoque editus eſt Capella ap. Henricum Petri A. 1532. fol. & Lugduni 1539. 8. ſumptu hæredum Simonis Vincentii excuſa a Matthia Bonhomme, atque cum Iſidori Originibus aliiſque ſcriptis veterum, & Bonov Vulcanii Scholiis Baſil. 1577. f. Præſtantiſſima hactenus editio *Hugonis Grotii* eſt, qui

(*l*) Aliquanto Juniorem facit Voſſius lib. de Poetis Latin. & de ſcient. Mathem. Chriſtianus fuiſſe videtur Barthio p. 517. Adverſar. quod Gregorii Turonenſis quoque teſtimonio videtur confirmari.

(*m*) Voſſius lib. 1. de Analogia cap. 7. *Mire hallucinatur* (Ramireſius de Prado ad Martial.) *cum ſcriptorem hunc ſemibarbarum appellas bonum latinitatis auctorem*. Lud. Vives lib. 3. de ratione dicendi judicium ferens de Sidonio ac Capella, eorum proſam abſurdiſſimam eſſe, verſum non penitus rejiciendum affirmat.

(*n*) In veterrimo MSto Bibl. Laurentianæ, libris Boethii de conſolatione Philoſophiæ hic prologus præmittitur teſte Jo. Mabillonio, qui dicitur compoſitus, vel a Q. Fabio Cos. vel a Boethio ipſo, vel quod eſt verius a quodam Scottigena i. e. diſcipulo Boethii. *Tempore Theodorici Regis inſignis auctor Boethius claruit, qui virtute ſua conſul in urbe fuit. Cum vero Theodoricus Rex voluit Tyrannidem exercere in urbe, ac bonos quosque in Senatu neci daret, Boethius ejus dolos effugere geſtiens, quippe qui bonis omnibus necem parabat, videlicet clam litteris ad Græcos miſſis nitebatur urbem & Senatum ex ejus impiis manibus eruere & eorum ſubdere defenſioni; ſed poſtquam a Rege reus Majeſtatis convictus eſt, juſſus eſt retrudi in carcerem, in quo repoſitus hos libros per Satyram edidit imitatus videlicet* Marcianum Felicem Capellam, *qui primus libros de Philologiæ & Mercurii nuptiis eadem ſpecie poematis conſcripſerat: Sed iſte* (*Boethius*) *longe nobiliore materia & facundia præcellit, quippe qui nec Tullio impar ſit, nec Virgilio in metro inferior floruit*.

(*o*) In dictionario Hiſtorico Ludovici Moreri perperam excuſus eſt ſeptem librorum numerus.

(*p*) Conf. Wowerii commentarium de Polymathia cap. 15. & Marqu. Gudii Epiſtolas p. 211. Allegatur Felix Capella libro de nuptiis Mercurii & Philologiæ a Fulgentio de priſco ſermone in *cælibatum*. Anonymi carmen leoninum de nuptiis Mercurii & Philologiæ memorat Labbeus Bibl. nova MSS. p. 66. Ad Capellæ exemplum Jo. Boræus ſcripſit nuptias JCti & Philologiæ, Pariſ. 1651. 4.

(*p*) Vide Laur. Pignor. p. 50. Epiſt. Mediceum codicem Capellæ MS. laudat Politianus cap. 59. Miſc. Jo. Scoti Erigenæ expoſitio in Marcianum Capellam exſtat in Bibl. Cottoniana. Alibi ut in Bibl. Sereniſs. Regis Angliæ, occurrit commentarius Dunchanii Pontificis Hibernenſis,

qui editionem A. 1592. [q] memorat, & admodum puer, annos non plures 14. natus Scriptorem hunc recensuit, notisque illustravit Lugd. Bat. 1599. 8. Multa adhuc restant in Marciano, quæ Delio natatore indigere videntur. Ea emendatum & illustratum iri speramus a Theodoro Gorallo, sive qui sub hoc nomine latet, Joanne Clerico V. C. quem cum voluptate intellexi novam [r] Capellæ editionem moliri. Jo. Clericus V. C. veluti consilium edendi quod prius in animo habuerat Capellæ abjecisset, T. 21. Bibl. Selectæ p. 375. seq. testatur *Josephum Wasse*, [s] Cantabrigensem (illum, cui præclaram Salustii editionem debemus) in illustrando & poliendo Capella studium & operam posuisse. Librum nonum in tomo secundo septem antiquæ musicæ auctorum edidit & emendavit vir clarissimus Marcus Meibomius Amstelod. 1652. 4. Amicus & civis Gyraldi, quem ille dial. 4. de Poetis ait commentarium in Capellam scribere conatum esse, ni fallor, fuit Baptista Guarinus. Non pauca Capellæ loca emendavit illustravitque præter Salmasium ad Solin. Thomas Munkerus notis ad Mythologos latinos, memorans etiam glossam interlinearem, quæ huic scriptori in veteribus libris adjuncta legitur. In Cathalogo Bibl. Carpzovianæ parte 2. p. 141. fertur editio Lugdunensis A. 1658. 8. hoc titulo: *Martiani Capellæ artes liberales ad mentem veterum explicatæ*. Capellam frequenter imitatur Saxo Grammaticus, ut docet Stephanius prolegomenis ad Saxonem c. XIX. & in notis passim. Celeberrimo Huetio instigante illustris *Leibnitius* de Marciano Capella cum notis in usum Delphini edendo cogitavit, nec a proposito destitisset, nisi per malevolorum malitiam, quæ in chartam conjecerat, clam surrepta fuissent, ut tradit auctor elogii Leibnitiani inserti Actis Eruditorum A. 1717. p. 327. Fertur in quibusdam Bibliothecis, *Udalrici Bavenbergiensis epitome artis dictandi* sive *Rhetoricæ*, ex variis auctoribus, Cicerone potissimum, Quintiliano, & Capella decerpta ad Godeschalcum, quem in prooemio versibus leoninis scripto in hunc modum alloquitur:

Hæc Godeschalce tibi nostro carissime cordi,
Immo pars animæ, rerum dulcissime, nostræ
Dimidiumque fere, vigili collecta labore
Offerimus. Nugis rogo non offendere nostris &c.

Idem hic est Udalricus, ex cujus Codice diplomatico nonnulla vulgavit Gretserus in divis Bambergensibus & in veteribus pro Gregorio VII. opusculis, integrum ex Cæsareo Codice edere promiserunt Lambecius [t] & Nesselius, editum deinceps ex MS. Zuvetalensi præclaræ Viri insignis Bernardi Pez [u] Monachi Benedictini industriæ debebunt studiosi.

In transcursu hic subjicere juvat conjecturam de loco Capellæ, quem Vir summus Jos. Scaliger p. 113. ad Eusebium negat se umquam assequi potuisse. Libro 3. p. 58. Z *vero literam Appius Claudius detestatur, quod dentes mortui dum exprimitur imitatur.* Nempe [x] Z juxta Verrium aliosque Grammaticos componitur ex d & s incipitque a littera d. uti X. a littera c. Ds itaque pronunciatum imitatur dentes mortui compressos. Sed hæc ab hoc loco nimis aliena sunt, quare institutum nostrum prosequamur.

DE HELPIDIO.

R*Ustici Helpidii Medici Theodorici Regis Tristicha de Historiis quibusdam utriusque testamenti, & carmen de Christi Jesu beneficiis*, postea Andreæ Rivini notis illustrata cum Lactantii, Merobaudis, & aliorum carminibus prodiere Lipsiæ 1652. 8. Laudat Barthius III. 16. Adversar. & Labbeus p. 64. Bibl. nov. Ms. emendatiorem illorum promisit editionem, additurus Walafridi Strabi Abbatis Augiensis versus ad picturas N. T. & Anonymi compendium doctrinæ Evangelicæ. Strabi versus ad Picturas N. T. quos editurum se recepit Labbeus, nescio fuerintne diversi ab iis, qui in imagines Mariæ, & Apostolorum leguntur Tom. 15. Bibl. PP. Lugd. p. 233. seq.

DE

(q) Editio Lugdunensis 1592. 8. fuit in Bibl. clariss. Almelooveenii.
(r) Vide T. 3. Bibl. selectæ p. 368.
(s) Ex Clariss. Wassii litteris memoriæ Trevoltinæ A. 1716. p. 180. *j'ay preparè pour l' impression Lactance, & Marcianus Capella conferè avec de bons MSS.*

(t) Vide Lambecii Catalogum scriptorum edendorum pag. 48.
(u) Acta Erud. A. 1717. p. 30. 316. 432. A. 1718. pag. 345. & A. 1721. ubi Pezii thesaurus anecdotorum recensetur.
(x) Paulo aliter Lud. Moreri in lexico: *les dents de celui, qui prononce cette consone, rassemblent a celles d' un mort, tant le son en est foible & bas.*

DE ORIENTIO.

ORientii [y] Episc. Eliberitani, Venantio Fortunato [z] in limine libror. de Martino laudati *Commonitorium fidelium*, carmine elegiaco, cujus librum I. e membranis Aquicinctinis edidit notisque illustravit Martinus (*aa*) Delrio S. I. Antwerp. 1600. 12. deinde Ramiresius de Prado edi curavit Salmanticæ 1614. 4. Sæpius deinde Delrionis editio recusa in Patrum Bibliothecis. Andreas quoque Rivinus recensuit Lipsiæ & cum notis suis vulgavit Anno 1651. 8. Denique Edmundus Martene in nova collectione veterum monumentorum Rothomag. 1700. 4. alterum Orientii librum eousque ineditum adjunxit e pervetusto Codice Ecclesiæ S. Martini Turonensis ab annis circiter 800. exarato, una cum aliis ejusdem Orientii versibus Heroicis *de Nativitate Domini*, *de Trinitate*, *de Nominibus Domini*, & quos e XXIV. illius precationibus & *hymnis* jambico versu scriptis solos *duos* reperit. Marteneanam editionem de integro recensuit, variisque locis castigavit, & virorum doctorum animadversiones & copiosa prolegomena adjunxit quem paulo ante laudabam Nobilissimus D. Henricus Leonhardus Schurtzfleischius, Witebergæ 1706. 4. In Orientium castigationes & animadversiones *Jo. Commirii* S. I. occurrunt in memoriis litterariis Trivultinis A. 1701. p. 112. sequ. & parte 2. p. 332. seq. *Johannis* vero *Georgii Eccarti* in Monatlichen Uvsug ave Beuchern. A. 1701. mense Octobri pag. 27. seq. Alius Orientius, regali intimus aulæ, cujus Epitaphium apud Venantium Fortunatum lib. 3. carm. 24. Tom. X. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 550.

DE ENNODIO.

MAgni Felicis Ennodii, qui A.C.521. decessit, Ticinensis Poematum libros duos cum reliquis ejus scriptis a Jac. Sirmondo recensitos & notis illustratos Paris. 1611. 8. & recusos in Sirmondi Opp. Tom. I. quem vide.

(*y*) De hoc Orientio præ ceteris consules Nic. Antonium in Bibl. veteri Hispana, & eruditam H. L. Schurtzfleischii præfationem.

(*z*) *Paucaque perstrinxit florente Orientius ore.*

(*aa*) Labbeus Bibl. MSS. p. 63. memorat Orientium editum illustratumque ab Ant. Delrio Salmanticæ 1599.

DE ALCIMO AVITO.

ALcimi Ecdicii Aviti Viennensis Archiep. *de mundi Origine*, *de origine peccatorum*, *de sententia Dei*, *de diluvio*, *de transitu maris rubri libri V*. Ad Apollinarem Sidonii F. Ejusdem *de consolatoria Castitatis laude* liber ad Fuscinam sororem. Hæc poemata primus e Præceptoris sui Phil. Beroaldi Codice vulgavit Jo. Adelphus Mulingius Argentin. 1507. apud Gruningerum. Hinc Martinus de Werdena Colon. 1508. tum Parisiis Ascensius 1509. 8. Quarta editio lucem aspexit Lugduni 1536. 12. Ab eo tempore Alcimum cum notis suis edidit Menradus Molterus Basil. 1546. apud Oporinum, & Joachimus Zehnerus, Lips. 1604. 8. Georgius vero Fabricius atque antiquiorum editorum Bibliothecæ Patrum & corporis poetarum collectores iterum vulgarunt ex editione jam dicta Lugdunensi Jo. Gagnei, quam innumeris locis, præcipue in libris posterioribus depravatam & quinquaginta prope versibus interpolatam agnoscit Sirmondus, qui sincera & emendata una cum aliis Aviti scriptis edidit notisque illustravit Paris. 1643. 8. T. 2. Varior. opusc. recusa in Bibl. Patrum novissima Lugdunensi T. 9. p. 560. & in Sirmondi Operibus T. II. ubi & *Epistolæ IV.* & *Fragmenta* Aviti, quæ post Sirmondi industriam Baluzius, & *Collatio adversus Arianos*, quam Dacherius eruit, sunt adjuncta. Ac longe plura etiam ab Avito versibus descripta fuisse constat ex ipsius Epistola ab Apollinarem fratrem, & Sirmondus testatur se in nonnullis Bibliothecis reperiisse Alcimi Aviti Metrum in Exodum versus continens MCCCXXVII. Leviticum — CCCVIII. Numeros — DCXXCIX. Deut. — CCXXCVII. Librum Jesu Nave — CCCCLII. Judicum — DCXCV. Sed in tribus quæ viderit MStis tot fuisse mendis rudes atque impolitos, ut evulgare religioni duxerit. Epistolam *Alcimi* ad Apollinarem in notis ad Ennodium pag. 67. vulgavit & Homiliarum quoque Aviti MStarum meminit Sirmondus. Obiit Avitus A. C. 523. Laudatur a Venantio Fortunato lib. III. carm. 26. seq. T. X. Bibl. Patrum Lugd. pag. 545. De Judæis per Avitum Episcopum conversis, idem videndus lib. V. carm. 5. pag. 554. Ad manus mihi sunt Aviti editiones Coloniensis per Martinum de Werdena A. 1509. 4. feria secunda post festum S. Mar-

Matthiæ Apostoli, cum præfatione (*bb*) *Johannis Adelphi Molingi* Argentinensis, qui numquam ante a chalcographis disseminatum testatur. Basileensis 1545. 8. mense Augusto, cum commentariis Menradi Moltheri, Augustani. Hanc habeo emendatam manu viri eruditi ex Codice MS. Lugdunensi 1536. forma octava majore ex recensione *Jo. Gaigneii*, Parisiensis, una cum Victore sive Victorino Massiliensi, de quo supra. Lipsiensis 1604. 8. cum castigationibus M. *Joach. Zehneri*, Superintendentis Schleusingensis, qui usus est MSto insigni Fuldensi. Nova cura recensere integrum & veteri nitori restituere Avitum pridem promisit *Christianus Daumius*. Syllabum Poetarum Christianorum Daumius præmisit Paulino Petrocorio.

DE BOETHIO ET ELPIDE.

Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius, (*cc*) Romanus Scriptor Christianus seculo post Christum natum sexto ineunte, summis honoribus functus, cum Theodorici Gothorum Regis tyrannidem impedire conatus esset, Ticinum in exilium missus est, cujus rei Theodulfus (*dd*) Aurelianensis meminit his verbis:

Ipse Severinus magna est dejectus ab urbe
Consul Romana clarus ab arce procul.

Ticini cum Socero (*ee*) in carcerem detrusus postquam paulo supra semestris spatium in eo vitam produxisset, petens solatium a Philosophia & literis, A. C. 524. jussu ejusdem Theodorici est interfectus. Vir utraque lingua doctissimus, versuum quos composuit suavissima gravitate paucis comparandus & in omni Philosophiæ genere excellens. In veteribus lapidibus & monumentis jam Boethius, jam Boetius scriptum invenitur, ut notavit Sirmondus ad Ennodium p. 31. Boetius vir clarissimus & illustris, ex Consul ordinarius & Patricius cum Theodorici Gothorum regis, ministrorum Conigasti, Triguillæ, aliorumque tyrannidem impedire conatus esset, Ticinum in exilium missus est, cujus rei meminit Modoinus Episcopus Epistola solatoria ad Theodulphum Aurelianensem exulem, libro IV. Theodulphi carm. IX. Tom. 14. Bibl. Patrum Lugd. pag. 48. Boethii Consulis diptychon asservatur Brixiæ a Julio Barbisono, e Congregat. Orator. Vide ejus iconem descriptam ære & erudite illustratam in Diario Veneto, Giornale de' Letterati d' Italia Tom. 28. pag. 39. seq. Alius Boethius Primas Byzacenæ in Africa Provinciæ, de quo Sirmondus ad Facundum T. II. Opp. pag. 838. E recentioribus memorandus & Anselmus Boethius, qui de lapidibus pretiosis scripsit. Uxor *Elpis* Boethium in exilium comitata est, ut constat ex ejus epitaphio, quod exstat Romæ in porticu S. Petri, affertque Gyraldus Dial. 5. de Poetis.

De Boethii Epitaphio, quod adhuc Papiæ sive Ticini cernitur, vide Joannis Peringskiold notas ad vitam Theodorici a Jo. Cochleo scriptam p. 537, Stockolmiæ A. 1699. 4. Altera Boe-

(*bb*) Eadem præmissa editioni priori Argent. 1507.

(*cc*) Alii Boethii in veterum monumentis celebrati colliguntur a Bisciola lib. 3. horarum subsecivarum cap. 5. quibus adjici plures possunt. Boethus pictor ap. Plin. Boethus Tariensis poeta de quo Strabo lib. 14. Boethus Stoicus Ciceroni memoratus. Boethus Peripateticus Sidonius Strabonis συμφοιτητὴς Diodori Sidonii frater, teste eodem Strabone lib. 16. Alius Boethus Peripateticus Vir Consularis, & Galeni qui libros illi quosdam dicavit amicus. Boethius præfectus prætorio sub Valentiniano II. occisus teste Cassiodoro in Chron. & Paulo Diacono lib. 15. Boethus Platonicus auctor lexici duplicis in Platonem de quo Photius cod. 154. seq. Vulfinus Boethius, Episcopus Pictaviensis circa A. C. 830. qui scripsit de vita & reliquiis Juniani Nobiliacensis.

(*dd*) Lib. 4. carminum p. 221. edit. Sirmondi. Adde Paulum Diaconum lib. 17. & excerpta antiqui auctoris, quæ cum Ammiano edidit Valesius. Gerberti Episcopi Epigramma in statuam Boethii ab Ottone III. positam lib. 2. Poematiorum veterum a Pithoeo collectorum p. 55.

(*ee*) Uxor quoque *Elpis* Boethium in exilium comitata est, ut constat ex ejus Epitaphio, quod affert Gyraldus Dial. 5. de Poetis ubi illam litterarum & Poetices laude celebratam fuisse ostendit ex duobus ejus qui extant hymnis in Apostolos non vulgari stylo, quorum unus incipit: *Aurea luce*. Alter vero: *Felix per omnes*. Ceterum in carcere Boethius libros de consolatione scripsisse traditur, velut aliis quoque contigit eruditis, carcere pro Museo uti, cujus rei exempla habes in Vignolii Marvilii T. 1. Misc. litterar. p. 185. seq. & in Actis erudítor. 1693. p. 365. Quid vero in mentem venit H. Glareano, ut præf. ad Boethii opera suspicaretur consolationem non ipsius Boethii esse. *Atqui si quæras*, inquit in præf. Operibus Boethii præmissa ad Fuggerum, *quem auctorem ejus operis putem, haud facile dixerim; conjectura tamen haud exigua colligimus fuisse aliquem non indoctum aut aliquot potius doctos, qui in gratiam optimi Viri hujusmodi lamentationem instituerint velut funebre solatium injuste cæso. Nam Boethium haudquaquam tam stupidum fuisse putandum est, cum in carcere detineretur, ut tyrannica injuriæ meminisse tam importune voluerit.*

Boethii uxor fuit *Rusticiana*, de qua Procopius III. 20. de bello Gothico: Symmachi, qui A. C. 485. Consul fuit, filia, materque plurimorum liberorum, e quibus duo filii, Q. Aur. Anicius Symmachus & Anicius Manlius Severinus Boethius consules fuere A. C. 522. Theodoricum suæ in Boethium iniquitatis sero deinde pœnituit. Vide Procopium L. I. Historiæ Gothicæ. Boethium una cum socero suo Symmacho fuisse capite truncatum scribit auctor vitæ S. Solangiæ Tom. II. Act Sanctorum Maii p. 594. atque inde pingi caput suum manu portantem. Gerbertus sive Silvester II. Pontifex:

- - - gladio bacchante Gothorum
Libertas Romana perit. tu Consul & exul
Insignes titulos præclara morte relinquis.

Vide etiam quæ notat Papebrochius Tom. 6. Maii pag. 704. seq. & Jo. Peringskiold ad vitam Theodorici p. 566. De rebus Boethii præ ceteris diligenter egit auctor Historiæ ejus in tres divisæ libros & Gallice nuper editæ, *Histoire de Boëce, Senateur Romain, avec l' analyse de tous ses ouvrages, des notes & des dissertations Historiques & Theologiques*. Paris. 1715. 12. quinque voluminibus. Vide Ephemerides literarias Paris. 1716. pag. 330. seq. Male pag. 331. Boethius dicitur natus A. C. 407. opinor typographi errore pro 467.

Exstant ejus *De Consolatione Philosophiæ libri V.* (*ff*) elegantissimi, soluta partim oratione, partim versibus (*gg*) scripti. Boethii de Consolatione Hincmarus quoque Librum memorat, non libros, Tom. I. pag. 211. de prædestinat. contra Godeschalcum & T. II. pag. 62. *quidam catholicus & sapientiæ ac scientiæ multæ Philosophus in quodam suo Libro &c.* Joannes Sarisberiensis VII. 15. Policratici: *Si mibi non credis, liber de Consolatione Philosophiæ revolvatur attentius -- sine difficultate profundus in sententiis, in verbis sine levitate conspicuus: orator vehemens, efficax demonstrator, ad id quod sequendum est nunc probabiliter suadens, nunc quasi stimulis necessitatis impellens*. Præclarum de Boethio Julii Cæsaris Scaligeri judicium exstat libro VI. Poetices pag. 761. *Boetbii Severini ingenium, eruditio, ars, sapientia facile provocat omnes auctores, sive illi Græci sint, sive Latini. Seculi barbarie ejus oratio soluta deterior invenitur: at quæ libuit ludere in poesi, divina sane sunt. Nihil illis cultius, nihil gravius. Neque densitas sententiarum venerem, neque acumen abstulit candorem. Equidem censeo paucos cum illo comparari posse. Valla docet eum latine loqui: at Vallam Boethius bene sapere*. De Consolatione Philosophiæ eximium opus in carcere Boethius composuit, quod multis aliis contigisse eruditis, ut carcere pro museo uterentur, observant Gabriel Naudæus in panegyrico quem ad Urbanum VIII. de liberato Campanella A. 1632. dixit, & A. 1644. 8. Parisiis edidit, pag. 149. seq. Vignolius Marvillius Tom. 1. Misc. literar. editorum Gallice Tom. 1. pag. 185. seq. Acta Eruditor. Ann. 1693. pag. 365. Joan. Christophor. Wolfius in carcere eruditorum museo, Witeb. 1710. Jo. Georgius Betulius sive Burchardus Epistola ad amicum de relatione itineris. C. H. E. D. (*bb*) pag. 55. seq. Sic scripta in carcere elucubrarunt ex priscis Socrates, (*ii*) Anaxagoras, Philoxenus Tragicus, S. Ignatius, Phileas (*kk*) Thmuitanus Episcopus, Oribasius Medicus, Gauterius sive Galterius Antiocheni belli scriptor, (*ll*) Joannes de Rupescissa, [*mm*] Jo. Beccus sive Vecchus Patriarcha CPol. E recentioribus Balthasar Alamus, Franciscus Bassompetreus, Franciscus Baco de Verulamio, Stephanus Bathorius (*nn*) Jo. Bradefortius, Sain Bremont, (*oo*) Barnabas Brissonius, Georgius Buchananus, Tho. Campanella, Carolus I. Angliæ Rex, Michael Cervantes, Tho. Crannerus, Nic. Fouquetus, Martinus Frechtus, Nicod. Frischlinus, Gilbertus Gualminus, Guil. Gnapheus, Joanna Graja, (*pp*) Petrus Greisenseld, Hugo Grotius; Detlevus

Comes

(*ff*) In Ælfridi Regis versione non in quinque libros sed 42. hoc opusculum distinguitur, ut distinctio in libros fortasse non sit ab ipso Boethio. Confer Goldastum ad Parænelicos veteres.

(*gg*) In metris Boethius fere semper imitatur & exprimit Senecæ Tragœdias, ut Sitzmanus in Epistola ad Putschium testetur nollum fere esse versum in Boethio, qui non e Seneca desumtus videatur. Gaddio quidem judice T. 1. de scriptoribus non Ecclesiasticis p. 206. unumquemque Platonis Dialogum seorsim superat, etsi omnibus ejus dialogis conjunctim sumptis debet concedere. Quod ridiculum mihi videtur Gaddii judicium.

(*bb*) Christiani Henrici Erndr, Dresdensis.

(*ii*) Vide Synesium in Dione pag. 59.

(*kk*) Eusebius Hist. Eccles. pag. 304.

(*ll*) Miræus auctario de scriptoribus Eccles. pag. 61. edit. a me curatæ.

(*mm*) Trithemius cap. 611. de S. E.

(*nn*) Act. Er. 1711. pag. 150.

(*oo*) Lettres de Mr. Bayle pag. 106.

(*pp*) Acta Erud. 1708. pag. 503.

Comes de Holken, qui Svetonium Germanice in carcere transtulit, Balthasar Henckelius, cujus Epistolæ carcerales prodiere Holmiæ An. 1640. Rex Scotiæ Jacobus VI. postea Angliæ inter Reges Jacobus I. Joannicius Hieromonachus Cartanus, a quo liber ἄνθος conscriptus in carcere, (*a*) Leonhardus Keyser, Hieron. Magius, Margareta Henrici IV. Galliæ Regis conjux, Andreas Matthæus Adriæ princeps, Tho. Morus, Nicolaus Florentinus, (*b*) Paulus Pelissonius, Caspar Peucerus, Platina, cujus libri tres de falso & vero bono, in carcere exarati sunt, Rogerius Rabutinus, Comes de Busfy, Nicolaus Ridley, Hieron. Savonarola, Jo. Serranus, Stephanus Szegedinus, Turennius, Wicquefortius, (*c*) in cujus memoriarum de legatis prima editione litteræ in titulo adscriptæ L. M. P. denotant *le Ministre prisonnier*.

Jo. Mabillonius pag. 221. itineris Italici, de Boethio, inquit, ejusque libris de Consolatione Philosophiæ in veterrimo codice Laurentianæ apud Florentiam Bibliothecæ hæc præmittuntur litteris Saxonicis: QUINTUS FABIUS CONSUL FECIT HUNC PROLOGUM: VEL BOETIUS IPSE, VEL QUIDAM SCOTTIGENA, ID EST DISCIPULUS BOETII. *Tempore Teocriti regis, insignis auctor Boetius claruit, qui virtute sua Consul in urbe fuit. Cum vero Teocritus rex voluit tyrannidem exercere in urbe, ac bonos quosque in Senatu neci dare; Boetius ejus dolos effugere gestiens, quippe qui bonis omnibus necem parabat; videlicet clam litteris ad Græcos missis, nitebatur urbem & Senatum ex ejus impiis manibus eruere, & eorum subdere defensioni. Sed postquam a Rege reus majestatis convictus est, jussus est retrudi in carcerem; in quo repositus hos libros per satyram edidit, imitatus videlicet Martianum Felicem Capellam, qui primus libros de nuptiis Philologiæ & Mercurii eadem specie poematis conscripserat. Sed iste longe nobiliore materia & facundia praecellit, quippe qui nec Tullio impar sit, nec Virgilio in metro inferior floruit.* Hæc ibi. In eandem sententiam vide, si placet, quæ Anonymus Mellicensis de Scriptor. Eccles. c. XV. Versus quidam Boethii e lib. III. metro 9. citantur in speculo, quod legitur Augustino suppositum in tomo VI. Operum Augustini p. 627. edit. Amst. Barthius ad Claudian. pag. 147. edit. primæ testatur se ex Bibliot. Martisburgica accepisse MS. Codicem Boethii de consolatione, in cujus statim primo carmine duo sint versus a nemine ullo hactenus visi. Hos *Anglosaxonice* quondam liberiore paraphrasi transtulerat Ælfridus Rex, qui obiit A. Christi 906. Prodiit illa translatio e Francisci Junii apographo cura Christophori Ravvlinson, Collegii Reginæ Socii. Oxon. 1698. 4. In Alfredi Regis versione *Anglosaxonica* habes carmina reddita primum sermone prosario, deinde versibus. Utramque metaphrasin Ravvlinsonus in sua editione exhibuit, priorem e Bodlejano, alteram e Cottoniano Codice MS. *Græce* vertit Planudes, ex cujus interpretatione nonnulla profert Lambecius lib. 7. commentar. de Bibl. Vindobonensi pag. 145. seq. Græca Boethii versione, quam *Maximus Planudes* adornavit, MS. ex Bibliotheca Regia Christianissimi Vallinus quoque usus est. Codex pulcherrimus Patavii donatus Monasterio S. Justinæ, fuit in Bibl. Cancellarii Seguierii. Vide Celeberr. Montfauconi Bibliothecam Coislinianam pag. 140. *Hebraicam* versionem R. Samuelis Ben *Banschat* { *Banastum* vocat Bartoloccius T. 1. Bibl. Rabbinic. p. 503. in Vaticana Mstum haberi testatus) memorat Hottingerus Bibl. Oriental. p. 28. Consule Rev. Wolfii nostri Bibliothecam Hebraicam T. 1. p. 229. 1192. sed & p. 243. 354. 369. Omitto *Italicas* translationes Thomæ Tamburini, Panorm. 1657. 12. & Benedicti Varchi, elaboratam jussu Cosmi I. magni Hetruriæ Ducis Florent. 1551. 4. & 1584. 12. cum notis marginalibus Roberti Titii: *Anglicam* (*d*) Mich. Walpolus, *Germanicas*, *Belgicasque* & *Gallicas*, sive editas illas, sive ineditam Jo. Clopinelli, cujus specimen exstat in Verderii Bibl. Gallica pag. 676. & *Hispanicas* Antonii de Genebrada, Alberti de Agrayo, & Augustini Lopesii, qui notas addidit Pinciæ 1598. fol. & 1604. Ex Kielmanniana auctione na-

b ctus

(*a*) Crusii Turcogræc. pag. 199.

(*b*) Hunc inter eos qui in carcere libros scripsere, refert Naudæus in panegyrico ad Urbanum VIII. pag. 154.

(*c*) Lettres de Mr. Bayle p. 144.

(*d*) Elisabetham quoque Angliæ Reginam hos Boethii de consolatione Philos. libros Anglice vertisse testatur Vossius in dedicatione Aristarchi, & ante Vossium Cambdenus. Æmulati Boethium sunt Bernhardus Sylvester de planctu animæ, & Alanus de Insulis de universitate Mundi.

ctus sum Boethium cum *Belgica* versione Anonymi carminum metrica & prosarum prosaria, atque amplo commentario Belgico, excusum Gandavi apud Arend de Keyser A. 1485. fol. singulis libris in meo exemplo præfixo icones calamo non ineleganter delineatæ. Ut specimen interpretationis habeas, en tibi metrum 1. libri 1.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis heu mæstos cogor inire modos.
Ecce mihi laceræ dictant scribenda Camœnæ,
Et veris elegi fletibus ora rigant.

Ban Breugden screef ic misen eer
Mat ic dichte hets laes al seer,
Dus es verseert dat eerste scriven,
Dat ic des moet myn oghen mriden.

Recentiores versiones Belgicæ sunt, quæ vidit lucem Dordraci 1654. 12. & novissima M. Gargonii Amst. 1703. 8. de qua vide Diarium Belgicum illius anni, Boeksaal van Europe Tom. 2. pag. 489. *Hispanica* Augustini Lopesii excusa est Pinciæ sive Vallisoleti 1598. fol. & 1604. fol. *Germanicæ*, Boethii de Consolatione plures exstant, ut quæ Norimb. 1600. 12. prodiit. Sed præferenda cæteris præclara illa Christ. Knorii de Rosenroth, quæ auctoris nomine præterito Solisbaci A. 1667. 12. prodiit & 1697. recusa Luneburgi. Inter *Gallicas* præstantissima est Nicolai Regnierii, Canonici Regularis, quæ A. 1675. primum lucem vidit, & sæpius deinde prælo subjecta est, ut Bruxellis 1711. 12. De veteri Jo. Clopinelli de Meun sive Mehun, ad Philippum IV. Galliæ Regem, cum Guilelmi le Roy versione Gallica Æneidos Virgilianæ, edita Lugduni 1483. fol. vide Sorellum Bibl. Gallicæ p. 195. & Mich. Maittaire Annales typographiæ pag. 171. Etiam alteram Joannis de Cis, sive de Cys, aut ut alii Te This, Poetæ antiqui Gallici metaphrasin memorat Franciscus a Cruce p. 216. Bibl. Gallicæ. Johannis de Meun sive de Mehun, id. p. 247.

Boethii imitatione *EcKardus*, quem A. 1130. constat obiisse, scripsit Laternam sive Consolationem monachorum libris V. laudatam Trithemio cap. 378. de S. E. & II. 107. illustr. Benedictin. *Joannes Gerson* Cancellarius Parisiensis Libros IV. de Consolatione Theologiæ, qui leguntur T. I. Opp. edit. novæ a Lud. Elia du Pin curatæ pag. 125. His jungendus liber *le Roman de fortune*, (e) *& de felicité sur Boece de Consolation composé A. 1336. par frere Regnault de Louens des freres prechans.* *Galfridus* etiam *Chauterus* ad Boethii exemplum de consolatione Philosophiæ librum composuit Anglice, soluta oratione, ut refert Jo. Lelandus de scriptoribus Britannicis p. 424. ut *Cerisierii* Consolationem Theologiæ, scriptam Gallice prætercam. Argumentum horum Boethii librorum eleganter & succincte complexus est Jo. Clericus V. C. T. XVI. Bibl. selectæ p. 239. seq.

Petri de Alliaco MSS. commentariorum in hos libros meminit Jo. Launojus T. 2. Histor. Academ. Navarr. pag. 479. Prodiit hoc opusculum Boethii cum *Jodoci Badii* Ascensii notis Paris. 1495. & 1502. 4. cum commentario *Thomæ* (f) Aquinatis Norimberg. 1473. 1476. 1495. fol. per Ant. Coburger. & Colon. 1481. fol. Lovan. 1484. 1487. 1495. 1499. fol. Lugd. per Jo. de Prato 1487. fol. & 1490. & additis Jodoci Badii Ascensii notis 1514. 4. & inter Doctoris Angelici opera, T. 18. Venetæ & Antu. editionis. Exstat etiam Thomæ Commentarius in editionibus operum Boethii Ven. 1491. 1499. & Basil. 1546. 1570. fol. Feruntur præterea commentaria literalia & mystica *Dionysii Carthusiani*, Tomo tertio ejus operum, Colon. 1540. fol. Nec non *Raymundi Palasini* Albiensis, dicti *Valderici &c.* Cum commentariis *Jo. Murmelii & Rudolphi Agricolæ*, Daventr. 4. & inter alia Boethii opera Basil. 1536. 1570. fol. Præterea e recensione *Theodori Pulmanni*, Antvv. 1562. 1580. 1590. 12. & Lugd. 1581. forma minore; & cum animadversionibus *Jo. Bernartii* Antvv. 1607. 8. & eodem anno eademque forma Hanoviæ cum observationibus eximiis *Theodori Sitzmanni* & Pulmanni libro de metris Boethianis. Porro ex *P. Bertii* recensione, præmissa prolixa de Boethio ejusque scriptis præfatione Lugdun. Bat. 1633. 24. Eadem præfatio præfixa legitur editioni cum notis Sitzmanni, & vario-

(e) Journal. des Savans A. 1718. Aout pag. 140. seq.

(f) Rectius Thomæ Anglico tribuitur hic commentarius. Vide Renati Vallini notas pag. 60. & Petri Callyi præf. ad Boethium. Nicolai Traves Anglici Ord. Prædicator. glossulas memorat Labbeus Bibl. MSS. pag. 276. Confer Veteres glossas editas a Barthio LVI. 10. Adversar.

riorum, (*g*) vulgatæ ibid. 1671. 8. Denique in usum Delphini illustravit *P. Callyus* Parif. 1680. 4. De Callyo vide Huetium lib. 4. de vita sua p. 228. *Renatus* quoque *Vallinus* elegantem librorum de consol. Philosophiæ editionem cum eruditis notis in lucem misit Lugd. Bat. 1656. & 1668. 8. Commentarios *Roberti Grosbead* sive *Capitonis* & *Nic. Triveti* memorat idem Lelandus de Script. Britannicis & *Asserii* Monachi lucidos commentarios p. 156. *Nicolai Cronii* Car. de Visch. Bibl. Cisterc. p. 250.

In Polycarpi Leyseri historia poetarum & poematum medii ævi, edita Halæ 1721. 8. qui editiones Boethii pag. 95. plures enumerat, & p. 105. seq. metra Boethiana universa ex tribus MSS. Codicibus Academiæ Helmstadiensis & quatuor editionibus castigata exhibet, laudatur editio antiqua in folio sine loco & anno, cum his in fine versibus:

Hic mea de prora in littus jactetur apertum
Ancora: parva cadent ducentia vela faselum.

Excusus etiam Boetii liber Pinerolii 1479. fol. per Jacobum de Rubeis. Cum commentario Colon. 1482. 4. & Lovan. per Joannem de Westfalia 1484. fol. Cum commentario, & Jo. Gersone de Consolatione Theologiæ, Colon. per Joannem Kœlhof de Lubeck 1488. fol. Lipsiæ 1468. 4. & 1505. 1513. fol. per Baccalarium Martinum Lantzbergk, Herbipolensem. Circa finem seculi XV. hoc titulo: *Boethius de consolatione philosophica, & de disciplina scholarium cum commentariis ab infinitis fere erroribus emaculatis. Additum est carmen juvenile* Sulpitii *de moribus in mensa servandis, &* Quintiliani *præceptum de officio scholasticorum erga præceptores. Insigne* Joannis Clein in 4. Commentarii sunt S. *Thomæ* de Aquino & *Jodoci Badii Ascensii*. Pagina ultima legitur: *Antonius Petrus Durelandus studiosis salutem. Accipite Boethium de consolatu philosophico, duplici commentario explanatum. Erratulis nostris facile parces spero quicumque hunc nostrum Boethium cum illis, qui hactenus impressi sunt, conferes: si tamen aliqua non expiabilia invenerit, id exemplari quo usi fumus ore adscribat. Ex chalcographia Joannis Clein Alemanni nulli impressorum Lugdunens. secundi nono Kalendas Octobris.* Argentorat. 1501. fol. cum iisdem commentariis.

Præterea excusi hi libelli, sine notis, Florentiæ 1513. & per *Nicolaum Crescium*, opera hæredum Philippi Juntæ 1521. 8. in qua Sitzmannus deprehendit optimas fere, quas e MSS. eruerat ingeniive restituerat adminiculo, lectiones haberi. Ex Jo. Cæsarii recognitione, cum *Jo. Murmelii* notis & *Rod. Agricolæ* 1535. Editionem Paris. 1568. 8. cum *Henr. Cornelii Agrippæ* commentario, in Hendreichii pandectis pag. 622. inter alias plurimas memoratam non vidi. Nec Jenensem *B. Dilberro* curante vulgatam Jen. 1639. 12. Post Pulmanni emendationem denuo recogniti hi libri ad vetustissimas membranas *Conr. Rittershusii* J. C. Lugd. B. apud Raphelengium 1601. forma minore. Nonnulla ex MSS. Codicibus emendat *Caspar Barthius* Adversar. V. 16. XXVI. 15. &c. notas etiam promisit LXVII. 13. *M. MicKelii* Conrectoris Scholæ Arnstadiensis ad optimum MS. castigata Codicem promissa A. 1715. editio necdum vidit lucem.

DE ARATORE SUBDIACONO.

Aratoris Subdiaconi *Historia Apostolica* sive de vita S. Pauli *libri II.* Carmine Epico, præmissis duobus brevibus elegiis, una ad Florianum Abbatem, altera ad Virgilium Pontificem. Hoc ejus Poema ex Actis Apostolorum expressum publico applausu A. CHRISTI 544. recitatum esse ex veteri codice narrat Labbeus T. 1. Bibl. novæ MSS. pag. 668. In eo emendando præter alios Theodorus Pulmannus desudavit, qui cum Sedulio, Juvenco, & quatuor Fortunati hymnis Aratorem edidit Basileæ in 8. apud Oporinum. *Elegiam ad Parthenium* primus ab eo tempore vulgavit Sirmondus notis ad Ennodium Ticinensem. Spero & ipse novam me daturum editionem hujus Poetæ castigatam ad veteres ἐκδότεις, & ad Codicem Cantabrigiensem, quem contulit doctissimus Ericus Benzelius, Præfectus dignissimus Bibliothecæ Upsaliensis. *Arator* sæpius cum Sedulio & Juvenco editus prodiit etiam Mediolani 1469. 8. (quæ editio est in Bibl. Barberina) & Lipsiæ 1515. 4. & cum commentariis Arrii Mendosæ, Salmanticæ 1516. Habeo quoque excusum ex antiqua editione in 4. sine anni nota & loci, in cujus calce legitur: *explicit liber secundus Aratoris Subdiaconi de insignibus Apostolorum actibus.* Cer-

(*g*) In editione Boethii cum notis Variorum omissæ sunt Sitzmanni & Vallini [quod merito ægre fert J. Clericus Tom. 16. Bibl. Selectæ pag. 274.] præfationes.

Cernis ut, o lector, sua carmina finit Arator,
Littera stat suavis typicis intexta figuris.
Alius Arator presbyter, Martyr Alex. de quo Martyrologia 21. April.

DE FL. CRESCONIO CORIPPO.

FL. *Cresconii Corippi* Africani fragmentum panegyrici in laudem Justini Aug. Minoris, panegyricum in laudem Anastasii quæstoris & magistri, & de laudibus Justini Minoris libros IV, cum Conradi & Nic. Rittershusiorum, Michaelisque Ruizii Assagrii notis Altorff 1664. 4. Pleraque Corippi illustrat Barthius in Adversariis. *Joannidem* Corippi in Italiæ Casinensi monasterio superstitem memorat Cuspinianus, Cæsaribus. *Corippum de bellis Libycis* Leo Marsicanus III. 62. p. 339. Corippus ipse præfat. libror. ad Anastas.

Quid Libycas gentes & Syrtica prælia dicam
Jam libris completa meis ———

Libri IV. Corippi de Justino Minore ex recensione & cum notis Tho. Demsteri viderunt lucem Paris. 1610. 8. Loca quædam emendat & Jo. Meursius in Critico Arnobiano p. 149. Cum Mich. Ruizii notis prodiit Corippus Antverp. 1581. 8. Male Joannem Ruizium vocat Nic. Antonius Tom. 1. Bibl. Hispan. p. 592.

DE DRACONTIO TOLETANO.

DRacontii (b) *Toletani Hexaemeron liber primus* isque in fine mutilus. Ab eo tempore, addito etiam secundo libro & Eugenii Toletani additamento supplevit Jacobus Sirmondus Paris. 1619. 8. Sirmondum secutus Andreas Rivinus est, qui cum notis recedendum dedit Lipsiæ 1651. 8. Meminit Dracontii Isidorus Hispalensis XII. 2. Originum ad quem locum Jo. Grialus in notis pag. 556. *Dracontius opus sex dierum carmine composuit, Athanagildo regnante, quod poema Eugenius III. Toletanus Antistes sub Cindasvinto & Reccensvintho, & emendavit & septimi diei versibus auxit. Hunc librum Gothicis characteribus scriptum Bibliotheca Martini Roderici Azagræ nunc servat:* Ante Sirmondum Dracontius ex Eugenii interpolatione in lucem emissus est a Mich. Ruizio Assagrio, quam editionem videre vehementer desiderat Barthius pag. 1615. Advers. *Dracontii* Hispani (i) presb. carmine scriptum epico Hexaemeron cum elegia ad Theodosium juniorem Augustum exstat & in Bibl. Patrum Lugd. Tomo IX. pag. 724. & Tom. 2. Opp. Sirmondi pag. 890. Prodiit etiam cum indice, glossario, & notis Jo. Weitzii Francof. 1619. 8.

(b) Alius fuit Dracontius Monetæ præpositus sub Juliano Imp. cujus mentio apud Ammianum XXII. 11.

(i) Vide Nic. Antonii Bibl. veterem Hispan. III. 3. p. 192.

DE VENANTIO FORTUNATO.

VEnantii Honorii Clementiani Fortunati Poematum Sacrorum libri IV. *de partu Virginis* liber 1. *de Christi Beneficiis* liber 2. *de vita hominum* lib. 3. *de certaminibus & miraculis Piorum* liber 4. Hæc mutila & laciniosa Fortunati editio in corpore poetarum etiam repetita est. Ast integros Poematum libros XI. cum præmissa ad Gregor. Turonensem Epistola dedicatoria primus edidit Christoph. Brovverus Moguntiæ A. 1603. 4. & emendatius A. 1616. cum poematis sacris *Rabani Mauri*. Brovveri editio recusa est Tomo X. Bibl. Patrum, Lugduni vulgatæ. Lacunam lib. 10. carm. 25. v. 26. ex Frontonis Ducæi ad Concilia notis Tom. 3. pag. 1672. edit. Bibianæ supplendam monet Daumius præfat. ad Hieronymi Theologi Græci Philoponiam, ubi & novæ editionis a Labbeo promissæ meminit. Expositionem Venantii in symbolum *Quicumque* (hoc est, quod Athanasio tribuitur,) editurum in se recepit Antonius Muratorius T. 1. anecdoton Bibl. Ambrosianæ pag. 15. Venantium Fortunatum edere promisit etiam Josephus Castalio.

Ejusdem Venantii Fortunati *De vita Martini libri IV.* carmine Heroico scripti una cum Severi Sulpicii libro ejusdem argumenti lucem adspexere Paris. 1511. 4. *Carmen de Resurrectione*, quod inter poemata Fortunati lib. 3. carmen nonum est, Lactantio perperam etiam in MS. quod memorat Lambecius lib. 2. Bibl. Vindob. p. 790. olim adscriptum, & inter ejus opera sæpius editum notis illustravit, & seorsim vulgavit Augustus Buchnerus, Witteberg. 1627. 8.

PAUL-

PAULLINI PELLÆI

E U C H A R I S T I C O N

Incipit Euchariſticon Deo ſub Ephemeridis meæ textu.

Narrare parans annorum lapſa meorum
Tempora, & in ſeriem deducere geſta dierum
Ambigua, exactos vitæ quos ſorta cucurri:
Te, Deus omnipotens, placidus mihi, deprecor, adſis,
Adſpiranſque operi placida tibi cœpta ſecundes,
Effectum ſcriptis tribuens votiſqua profectum,
Ut tua ta merear percurrere dona juvante.
Omnia namqua meæ tibi debeo tempora vitæ,
Auram ex quo primum vitalis luminis bauſi,
Inter & adverſas jactatus ſæpe procellas
Inſtabilis mundi, ta protectore ſeneſcens.
Altera ab undecima annorum currenta meorum
Ebdomade, ſex æſtivi flagrantia ſolis
Solſtitia, & totidem brumæ jam frigora vidi,
Ta donante, Deus: lapſi qui temporis annos
Inſtaurando novas curſu revolubilis ævi,
Sit mibi fas igitur verſu tua dona canentem
Pangere, & expreſſas verbis quoque pendere grates,
Quas equidem & clauſo ſcimus tibi corde parere,
Ultro ſed abrumpens tacitæ penetralia mentis
Fontem exundantis voti vox conſcia prodit.
Tu mihi lactanti vires in corpore inerti
Ad toleranda viæ, pelagique incerta dediſti.
Editus ut Pellis, inter cunabula quondam
Regis Aleſandri, prope mœnia Theſſalonices,
Patre gerente vices illuſtris Præfecturæ,
Orbis ad alterius diſcretas æquore terras
Perveherer, trepidis nutricum creditus ulnis,
Ninguida perque juga, & ſectas torrentibus Alpes,
Oceanumque fretum, Tyrrheni & gurgitis undas,
Mœnia Sidoniæ Carthaginis uſque venirem,
Ante ſuum novo quam menſtrua luna recurſu
Luce novata orbem noſtro compleret ab ortu.
Illic, ut didici, ter ſenis menſibus actis,
Sub genitore meo Proconſule, rurſus ad æquor,
Expertaſque vias revocor, viſurus & urbis
Inclyta culminibus praclaræ mœnia Romæ.
Quæ tamen haud etiam ſenſu agnoſcenda tuentis
Subjacuere mihi, ſed poſt comperta relatu
Aſſiduo illorum, quibus hæc tum nota fuere,
Propoſitum ſervans operis, ſubdenda putavi.
Tandem autem exacto longarum fine viarum,
Majorum in patriam, tectiſque advectus avitis,
Burdigalam veni, cujus ſpecioſa Garumna
Mœnibus Oceani tefluas maris invehit undas,
Navigeram per Portam, quæ portum ſpatioſum
Hæc etiam muris ſpatioſa includit in Urbe.
Tunc & avus primum illic fit mihi cognitus, anni
Ejuſdem Conſul, noſtra trieteride prima.
Quæ poſtquam eſt expleta, mibi firmavit & artus
Invalidos creſcens vigor, & mens conſcia ſenſus,
Adſuefacta uſum didicit cognoſcere rerum:
Quidquid jam potui meminiſſe, neceſſe eſt,
Ipſe fide propria de me agnoſcenda retexam.
Sed quid ego ex noſtris aliud puerilibus annis,
Quos mibi libertas, luduſque, & lætior ætas
Conciliare ſuis meritis potuiſſa videntur:
Vel magis ipſe videns recolam, val dignius auſim
Inſerere huic noſtro, quem verſu cudo, libello;
Quam pietatis opus ſtudiumque inſigna parentum,
Permixtis ſemper doctrinam exercere peritum
Blanditiis, quorumque apto moderamine curam
Inſinuara mihi morum inſtrumenta bonorum,
Ingenioque rudi celerem conferre profectum:
Ipſius Alpbabeti inter prope prima elementa
Noſſa cavere decem ſpecialia ſigna amathiæ,
Nec minus & vitia evitare akinononta.
Quarum jamdudum nullus vigeat licet uſus
Diſciplinarum, vitiato ſcilicet ævo,
Me Romana taman, fateor, ſervata vetuſtas
Plus juvat, atque ſeni propria aſt acceptior ætas.
Nec ſero exacto primi mox tempore luſtri
Dogmata Socratis, & bellica plaſmata Homeri,
Erroreſque legens cognoſcere cogor Ulyſſis.
Protinus ad libros etiam tranſire Maronis
Vix bene comperto jubeor ſermone latino,
Colloquio Grajorum adſuefactus famulorum,
Quos mihi jam longus ludorum vinxarat uſus.
Unde labot puero, fateor, fuit hic mihi major
Eloquium librorum ignotæ apprehendere linguæ.
Quæ doctrina duplex ſicut aſt potioribus apta
Ingeniis, geminoque ornat ſplendore peritos:
Sic ſteriles nimium noſtri, ut modo ſentio, cordis
Exilem facile exhauſit diviſio venam.
Quod nunc invito quoque ma hæc mea pagina prodit,
Inconſulta quidem, quam ſponte expono legendam;
Sed mibi non rebus, quantum confido, pudenda,
Quarum notitiam ſcriptis contexere conor.
Namque ita me ſollers caſtorum cura Parentum
A puero inſtituit, lædi ne quando ſiniſtro
Cujuſquam ſermone mea ſe fama timeret.
Quæ licet obtineat proprium, bene parta, decorem,
Hoc potiore tamen tum me decoraſſet honore,
Conſona ſi noſtris primo ſub tempore votis
Hec in parte etiam manſiſſent vota Parentum,
Perpetuo ut puerum ſervarent me tibi, Chriſte,
Rectius hanc curam pro ma pietatis habentes,
Carnis ut illecebris breviter præſentibus expers
Æternos caperem venturo in tempora fructus.
Sed quomodo nunc jam megis hoc me credere fas eſt
Conduxiſſe mihi, quod te voluiſſe probaſti,
Omnipotens, æterne, Deus, qui cuncta gubernas
Culpatore novxudo mihi vitalia dona,
Hoc nunc majores pro me tibi debeo grates,
Majorum quanto errorum cognoſco reatum.
Namque & incautus quidquid culpabila geſſi
Illicitumque, vagus per lubrica tempora vitæ,
Te indulgente mihi totum ſcio poſſa remitti,

Ex quo me reprobans lapſum activa jura refugi,
Et ſi ulla umquam potui peccata cavere,
Quæ mihi majorem parerent commiſſa reatum,
Hoc quoque me indeptum divino munere novi.
Sed redeo ad ſeriem, decurſaque illius ævi
Tempora, quo ſtudiis intentus litteraturæ
Ultro libens aliquem jam me mibi ipſe videbar
Votivum impenſi operis ſentire profectum
Argolico pariter, Latioque inſtante Magiſtro;
Cepiſſem etiam forſan fructum quoque dignum,
Ni ſubito incumbens quartana acerba meorum
Conatus placidos ſtudiorum deſtituiſſet,
Vix impleta ævi quinta trieteride noſtri.
Conſternata autem pro me pietate Parentum,
Quippe quibus potius viſa eſt curatio noſtri
Corporis invalidi, quam doctæ inſtructio linguæ.
Primitus hoc medicis ſuadentibus, ut mihi jugis
Lætitia, atque animo grata omnia proſpicerentur.
Quæ pater in tantum ſtatuit per ſe ipſe parare,
Depoſito ut nuper venandi attentius uſu,
Cauſa equidem ſola ſtudiorum quippe meorum;
Neve hi ſufficerent, ſibi me ad ſua ludrica jungens,
Neu ſine me placitis umquam ſolus frueretur,
Me propter rurſus cura majore reſumens
Ejuſdem ludi cuncta inſtrumenta novaret,
Ex quibus optatam poſſem captare ſalutem.
Quæ protracta diu longi per tempora morbi
Invexere mihi jugem jam deinde legendi
Deſidiam; officeret durans quæ poſtea ſano
Succedente novo mundi fallacis amore
E tenero nimium affectum cedente parentum,
Sufficeret quibus ex noſtra gaudere ſalute.
Qua ratione auctus noſter quoque crevit et error.
Firmatur facile ad juvenilia vita ſequenda,
Ut mibi pulcher equus, faleriſque ornatior eſſet,
Strator procerus, velox canis, & ſpecioſus
Accipiter, Romam, & nuper ab Urbe petita
Aurata inſtrueret noſtrum ſphera concita ludum:
Cultior utque mihi veſtis foret, & nova ſæpe,
Quæque Arabi muris leni fragraret odore:
Nec minus & vegetus veloci currere vectus
Semper equo, gaudens, quotiens evaſero caſus
Abruptos recolens, Chriſti nec munere fas eſt
Credere ſervatum, quod tum neſciſſe dolendum eſt.
Scilicet illecebris urgentibus undique mundi,
Quas inter fluctuans, interque & vota parentum
Jugiter in noſtram tendentia poſteritatem,
Jam prope ſero calens ævi pro tempore noſtri
In nova prorupi juvenilis gaudia luxus,
Quæ facile ante puer rebar me poſſe cavere.
Attamen in quantum laſciva licentia cauto
Stricta coerceri potuit moderamine freni,
Congererem graviora meis ne crimina culpis,
Hæc mea caſtigans lege incentiva repreſſi,
Invitam ne quando ullam, juriſve alieni
Appeterem, carumque memor ſervare pudorem,
Cedere & ingenuis, oblatis ſponte caverem,
Contentus domus illecebris famulantibus uti:
Quippe reus culpæ potius, quam criminis eſſe
Præponens, famæque timens incurrere damna.
Sed neque hoc etiam mea inter geſta ſilebo,
Unum me noviſſe ex me illo in tempore natum;
Viſum autem neque illum tum, quia eſt cito functus:
Nec quemquam, fuerit ſpurius poſt qui meus umquam,
Cum mihi laſcivæ illecebris ſociata juventæ
Libertas gravius quiſſet dominando nocere,
Ne tibi, Chriſte, mei jam tunc quoque cura fuiſſet;
Talis vita mihi a ter ſenis circiter annis
Uſque duo durans impleta decennia manſit,
Donec me invitum, fateor, pia cura parentum
Cogeret invectum blanda ſuetudine ritum
Deſerere, atque novum compelleret eſſe maritum
Conjugis, antiquo potius cujus domus eſſet
Nomine magnifica, quam quæ poſſeſſa placeret;
Ad præſens poſſet munus obnoxia curis,
Dudum deſidia Domini nec lecta ſenili,
Parva cui neptis functo genitore ſuperſtes
Succeſſit, tædiſque meis quæ poſtea ceſſit.
Sed ſemel impoſitum ſtatuens tolerare laborem,
Suffragante animi ſtudiis fervore juventæ,
Vix paucis domus indeptæ exercere diebus
Gaudia contentus, maleſuada otia curis
Mutare inſolitis cito meque, meoſque coegi,
Quos potui exemplo proprii invitando laboris,
Quoſdam autem invictos domini adſtringendo rigore;
Atque ita ſuſcepti ſtatus actibus impiger inſtans,
Protinus & culturam agris adhibere reſectis,
Et feſſis celerem properavi impendere curam,
Vinctis comperta mihi ratione novandis.
Et quod præcipue pleriſque videtur amarum,
Ultro libens primus fiſcalia debita certo
Tempore perſolvens, propere mihi fida paravi
Otia, privatæ poſt impendendi quieti:
Quæ & mihi chara nimis ſemper fuit, ingenioque
Congrua prima meo mediocria deſideranti,
Proxima deliciis, & ab ambitione remota,
Ut mihi compta domus ſpatioſis ædibus eſſet,
Et diverſa anni per tempora jugiter apta,
Menſa opulenta, nitens, plures juveneſque miniſtri,
Inque uſus varios grata, & numeroſa ſupellex,
Argentumque magis pretio, quam pondere præſtans,
Et diverſa artis cita juſſa explere periti
Artifices, ſtabula & jumentis plena refertis;
Tunc & carpentis evectio tuta decoris.
Nec tamen his ipſis attentior amplificandis,
Quam conſervandis ſtudioſior, & neque cauſas
Augendi cupidus nimis aut ambitor honorum,
Sed potius, fateor, ſectator deliciarum.
Si qua tamen minimo pretio, expenſaque parari,
Et ſalvo famæ poſſent conſtare decore:
Ne nota luxuries ſtudium macularet honeſtum,
Quæ mihi cuncta tamen grata, accepraque fruenti,
Chara magis pietas ſuperabat magna parentum,
Obſtringens ſibi me nexu dominantis amoris
Majore, ut parte anni ipſis præſentia noſtra
Serviret, paribus perdurans conſona votis,
Communemque parans per mutua gaudia fructum.
Cujus vitæ utinam nobis prolixior uſus
Conceſſus largo manſiſſet munere Chriſti:
Perſiſtente ſimul priſcæ quoque tempore pacis,
Multimodis quiſſet noſtræ prodeſſe juventæ.
Conſulti Patris aſſidua collatio verbi,
Exempliſque bonis ſtudiorum inſtructio creſcens.
Sed tranſacta ævi poſt trina decennia noſtri,
Succeſſit duplicis non felix cura laboris
Publica; quippe ſimul clade in commune dolenda
Hoſtibus infuſis Romani in viſcera regni,
Privata cum forte Patris de funere functi.
Ultima namque ejus finitæ tempora vitæ
Temporibus ruptæ pacis prope juncta fuere.
At mihi damna domus populantem illata per hoſtem,
Per ſe magna licet, multo leviora fuere,

Deſun-

Defuncti Patris immodico collata dolori,
Per quem chara mihi & patria, & domus ipsa fiebat;
Tamquam enim fido tradentes mutua nobis
Officia affectu, conserto viximus ævo,
Vinceret æquævos nostra ut concordia amicos.
Hos igitur mihi subtracto inter prima juventæ
Tempora, tam charo socio, & monitore fideli,
Illico me indocilis fratris discordia acerba
Excepit, validum genitoris testamentum
Solvere conantis, specialia commoda matris
Impugnandi animo, cujus mihi cura tuendæ
Hoc quoque major erat, quo justior: & pietatis
Non minor affectus studium firmabat honestum.
Insuper adversis me pluribus exagitandum,
Læva facultatum prorumpens fama mearum
Exposuit blandas inter vanæ embitionis
Illecebras, gravibus conjuncta & damna periclis.
Quæ meminisse licet pigeat, transactaque dudum
Oblivione sua malim sopita silere:
Invitant adversa tamen per nostra tuorum
Cognita donorum solatia, Christe, bonorum
Emensis indepta malis tua munera fando
Prodere, & in lucem proferre recondita corde.
Namque & quanta mihi per te collata potentum
Gratia præstiterit, facile experiendo probavi;
Sæpe prius clato procerum collatus honori,
Ignorans proprio, quam præditus ipse potirer,
Quantum & e contra vi impugnante maligna,
Ipsa patronorum mihi ambitiosa meorum
Obfuerint studia, & nostri evidenter honoris;
Ac mihi ante omnes specialiter altera cujus
Pars Orientis erat patria, in qua scilicet ortus,
Possessusque & jam non ultimus esse videbar,
Injecere manum, mala sed mihi debita dudum,
Quæ me & invitum protracto errore tenerent,
Agminis ipsa mei primum molitio pigra,
Dissona, & interdum charorum vote meorum,
Sæpius & propriis certans mens obvia votis,
Ambigui eventus quotiens formido recurrens
Tardabat certos, sorte obsidente, paratus,
Allicerent & contra animum suetudo quietis,
Otia nota domus, specialia commoda plura,
Omnibus heu nimium blandis, magnisque referta
Deliciis, cunctisque bonis in tempore duro,
Hospite tunc & jam Gothico quæ sola careret.
Quod post eventu cessit non sero sinistro,
Nullo ut quippe domum speciali jure tuente,
Cederat in prædam populo permissa abeunti.
Nam quosdam scimus summa humanitate Gothorum
Hospitibus studuisse suis prodesse tuendis.
Sed mihi ad sortem præfatæ conditionis
Addita majoris nova est quoque caussa laboris,
Ut me conquirens solatia vana tyrannus,
Attalus absentem casso oneraret honoris
Nomine, privatæ comitivam largitionis
Dans mihi, quam sciret nullo subsistere censu.
Jamque suo ipse etiam desisset fidere Regno:
Solis quippe Gothis male jam sibi notis,
Quos ad præsidium vitæ præsentis habere,
Non etiam imperii poterat per se nihil ipse,
Aut opibus propriis, aut ullo milite nixus.
Unde ego non partes infirmi omnino tyranni,
Sed Gothicam fateor pacem me esse secutum,
Quæ tunc ipsorum consensu optata Gothorum
Paulo post aliis cessit mercede redempta,
Nec pœnitenda manet, cum jam in republica nostra
Cernemus plures Gothico florere favore,
Tristia quæque tamen perpessis antea multis,
Pars ego magna fui quorum, privatus & ipse
Cunctis quippe bonis propriis, patriæque superstes.
Namque profecturi Regis præcepto Atiulfi,
Nostra ex Urbe Gothi, fuerant qui in pace recepti,
Non aliter nobis quam belli jure subactis,
Aspera quæque omni Urbe irrogavere cremata.
In quam me inventum comitem tum principis ejus,
Imperio cujus sociatos non sibi norant,
Nudavere bonis simul omnibus, & genitricem
Juxta meam mecum communi sorte subactos,
Uno hoc se nobis credentes parcere captis,
Quod nos immunes pœne paterentur abire,
Cunctarumque tamen comitum simul, & famularum
Eventum fuerant nostrum quæcumque secutæ,
Illæso penitus, nullo adtentante, pudore:
Me graviore tamen relevato suspicione,
Munere divino, juges cui debeo grates,
Filia ut ante mea per me sociata marito,
Excedens patria communi clade careret.
Nec postrema tamen tolerati meta laboris
Ista fuit nostri, quem diximus: illico namque
Exacto laribus patriis, tectisque crematis,
Obsidio hostilis vicina excepit in Urbe,
Vastatis patria majorum & ipsa meorum
Et gravior multo, circumfusa hostilitate,
Factio servilis paucorum mixta furori,
Insano juvenum licet ingenuorum,
Armata in cædem specialem nobilitatis,
Quam tu, juste Deus, insontia sanguine avertens
Illico paucorum sedasti morte reorum,
Instantemque mihi specialem percussorem
Me ignorante alio jussisti ultore perire;
Suetus quippe novis tibi me obstringere donis,
Pro queis me scirem grates debere perennes.
Sed mihi tam subiti concusso sorte pericli,
Quo me intra Urbem percelli posse viderem,
Subrepsit fateor nimium trepido novus error
Consilii, ut me præsidio Regis dudum mihi chari,
Cujus nos populus longa obsidione premebat,
Urbe ab obsessa sperarem abscedere posse,
Agmine charorum magno comitante meorum;
Hac tamen hos nostros spe sollicitante paratus,
Quod scirem imperio gentis cogente Gothorum,
Invitum Regem populis incumbere nostris.
Explorandi igitur studio digressus ab Urbe,
Ad regem intrepidus nullo obsistente tetendi:
Lætior ante tamen prima quam afforet, amicum
Alloquio gratumque magis fore quem mihi rebar.
Perscrutato tamen, ut potui, interius viri voto,
Præsidium se posse mihi præstare negavit,
Extra Urbem posito, nec tutum jam mihi prodens,
Ut visum remeare aliter pateretur ad Urbem,
Ipse nisi mecum mox susciperetur in Urbe:
Gnaros quippe Gothos tutum mihi dira minari,
Seque ab ipsorum cupiens absolvere jure.
Obstupui, fateor, pavefactus conditione
Proposita, & nimio inflicti terrore pericli.
Sed miserante Deo, afflictis qui semper ubique
Imploratus adest, paulo post mente resumpta,
Ipse licet trepidus & adhuc nutantis Amici,
Consilium audacter studui pro me ipse fovere,
Ardua dissuadens quæ scirem omnino neganda,
Et præstanda prius, quam mox tentanda perorgens,
Quæ non sero probans vir prudens ipse secutus,

Illico conſultis per ſe primatibus Urbis,
Rem cœptam accelerans, una ſub nocte peregit,
Auxiliante Deo, cujus jam munus habebat,
Qeo nobis, populoque ſuo ſuccurrere poſſet.
Concurrir pariter cunctis ab ſedibus omnis
Turba Alanarum armatis ſociata maritis.
Prima Uxor Regis Romanis traditur obſes,
Adjuncto pariter Regis charo quoque nato.
Reddor & ipſe meis patriæ in fœdera pacis,
Communi tamquam Gorbico ſalvarus ab hoſte,
Vallanturque Urbis pomœria milite Alano.
Acceptaque, dataque fide certa reparato
Pro nobis, nuper quos ipſe obſederat hoſtis.
Mira Urbis facies, cujus magna undique muros
Turba indiſcreti ſexus circumdat inermis,
Subjecta, exterius muris hærentia noſtris,
Agmina barbarica plauſtris vallantur & armis,
Qua ſe truncatam parte agminis haud mediocris,
Circumjecta videns populantum turba Gothorum,
Illico diffidens tuto ſe poſſe morari,
Hoſte inteſtino, ſubito in ſua viſcera verſo,
Nil tentare auſa ulterius, properanter abire
Sponte ſua legit, cujus non ſero ſecuti
Exemplum & noſtri quos diximus auxiliares,
Diſceſſere, fidem pacis ſervare parati
Romanis, quoquo ipſos ſors oblata tuliſſet.
Atque ita res temere a me cœpta, benigno
Auxilio Domini, eventu eſt expleta ſecundo,
Erroremque meum Deus in nova gaudia vertit,
Multorum pariter mecum obſidione levata:
Accreſcunt quæ cuncta mihi ſimul ad referendas,
Chriſte, tibi grates, quas impos ſolvere rebus,
Parte rependo aliqua, ſemper debere profeſſus.
Sint tamen iſta ſatis, ſuper his me eſſe profatum,
Inter barbaricas longo quæ tempore gentes
Expoſitus geſſi: quorum mihi plurima ſæpe
Adverſa experto rurſum ſuaſere moranti
Linquendas patriæ ſedes quantocius eſſe.
Quod feciſſe prius fuerat magis utile nobis,
Illa ut contento peteremus littora curſu,
Pars ubi magna mihi, & jamnum ſalva manebat.
Materni cenſus complures ſparſa per Urbes
Argivas atque Epiri veteriſque, novique,
Per quas non minima numeroſis farta colonis
Prædia diffuſa, & non multum diſſociata,
Quamvis profuſis Dominis, nimiumque remiſſis,
Præbere expenſas potuiſſent exuberantes.
Sed nec ſero mea eſt proventus vota ſecutus,
Ut vel migrare exoptata hinc ad loca poſſem,
Vel mihi pars aliqua ex rebus ſupereſſet avitis,
Inter barbaricas hoſtili jure rapinas,
Romanumque nefas contra omnia jura licenter,
In mea graſſatum diverſo tempore damna.
A quo ſe exuere admiſſo nec nomina poſſunt
Chara, mihi major noſtri eſt quæ cauſſa doloris,
Cum mihi damna rei damnis cumulentur amoris,
Quem ſcio me fidum primis debere propinquis,
Quamlibet offenſum: nec fas non reddere duco;
Sed, bene ſi ſapio, gratanda hæc nunc mihi ſors eſt,
Quæ tibi complacuit multo potiora paranti, .
Jam te, Chriſte, mihi quam cum ſecurior ipſe
Placatum rebar noſtris adſiſtere votis,
Cum mihi læta domus magnis floreret abundans
Deliciis, nec pompa minor polleret honoris,
Inſtructa obſequiis, & turbis fulta clientum,
Quæ peritura cito illo me in tempore amaſſe
Nunc piget, & tandem ſenſu meliore ſeneſcens,
Utiliter ſubtracta mihi cognoſco fuiſſe,
Amiſſis opibus terrenis, atque caducis,
Perpetuo potius menſura ut quærere noſſem;
Sero quidem, ſed nil umquam, Deus, eſt tibi ſerum,
Qui ſine fine manens miſerandi ponere finem
Neſcis, & ignaris ſolus ſuccurrere noſti,
Præveniendo prior multorum vota precantum,
Et ſupra quam petimus bona nobis proſpiciendo,
Ambiguiſque etiam quid pro ſe quiſque precetur,
Plura perita negas, magis apta his dona paratus,
Qui ſapiunt tua bona ſuis præponere votis.
Namque etiam memores, quam illos quanto prior ipſe
Me melius noſſes, in me prodendo probaſti;
Quem majora meis audentem viribus ante
Proſpiciens melius per te mihi conſuluiſti,
Conatus inhibendo meos nimis alta petentes;
Auderem ut Monachi perfecto vivere ritu,
Cum mihi plena domus charis affectibus eſſet,
Quæ ſibi ſervari conſuetam indicere curam
Poſſe viderentur, filii, ſocrus, uxor,
Cum grege non minimo famularum quippe ſuarum,
Quem totum pariter peregrinæ exponere terræ
Nec ratio, aut pietas, mens aut religioſa ſinebat.
Sed tua magna manus, divina, & provida virtus,
Conſilio ſanctorum cuncta operanda peregit,
Suadentum mihi tunc morem ſervare vetuſtum,
Quem ſemel invectum majorum traditione
Nunc etiam ſervans Eccleſia noſtra teneret.
Confeſſuſque igitur, *
Propoſita ſtudui conſtrictus vivere lege,
Non digno fortaſſe pians commiſſa labore,
Sed rectam ſervare fidem non inſcius ipſe,
Errorum diſcendo vias per dogmata prava,
Quæ reprobans ſociata aliis nunc reſpuo culpis,
Poſt autem exacta jam trieteride quinta,
Rite recurrente ſtatuto tempore paſcha,
Ad tua, Chriſte Deus, altaria ſacra reverſus,
Te miſerante, tua gaudens ſacramenta recepi,
Ante hos ter decies ſuper & his quatuor annos.
Salvo tunc etiam propriæ domus ordine, nuper
Qui fuerat linqui, & quam jam non poſſe probare,
Nec retinere tamen peregrino jugiter eſſet
Poſſibile, adſtricto jam cenſu: qua minus autem
Rem propriam expetere, cujus meritumque, ſitumque
Anteriore loco jam me expoſuiſſe recordor,
Obſtabat flecti ad communia commoda Conjux,
Indocilis, nimio quæ metu navigare recuſans,
Quam nec jam vitam trahere uſquam fas mihi rebar,
Parque nefas eſſet ſubtractis inique penatis:
Atque ita fruſtratus ſpe jam meliore quietis,
In rebus propriis, poſt plura adverſa fruendæ,
Perpetuum exilium diverſa ſorte dierum,
Exigo, jamdudum cunctis affectibus expers,
Prima ſocru, & matre dehinc, & conjuge functa,
Quæ mihi cum fuerit rectis contraria votis,
Officiente metu, fuit & defuncta dolori,
Tum ſubtracta, meæ potuiſſet cum magis eſſe
Apta ſenectuti, junctæ ad ſolamina vitæ,
Quæ mihi jam deerant natis abeuntibus a me.
Non equidem paribus ſtudiis, nec tempore eodem
Succenſis pariter, ſed libertatis amore,
Quam ſibi majorem contingere poſſe putabant,
Burdigalæ, Gothico quamquam conſorte colono;
Quod licet inviro me illos voluiſſe dolerem,
Sic compenſandum tamen hoc ipſum mihi rebar,

Com-

Commoda ut absentis præsentum cura juvaret.
Fructus quippe rei nostræ quicumque fuissent,
Sponte sua mecum paulatim participando:
Sed cito præreptus juvenis jam presbyter unus
Morte repentina luctum mihi liquit acerbum.
Summa autem rerum tenuit qualcumque mearum,
Tota arrepta mihi multis fuit una rapina,
Insuper ipse etiam, velut ad solatia nostra,
Qui superest, actu simul, eventuque sinistro,
Inter amicitias versatus Regis & iras
Destituit prope cuncta pari mea commoda sorte,
Atque ita subtracta spe omni solatiorum,
Quæ mihi per nostros rebar contingere posse,
Cunctaque sero probans a te magis esse petenda,
Quæ cupimus, Deus alme, subest cui summa potestas,
Massiliæ demum pauper consistere legi;
Urbe quidem, in qua plures sancti essent mihi chari,
Parva autem census substantia familiaris.
Nec spes magna novis subitura ex fructibus esses,
Non ager instructus propriis coltoribus ullus,
Non vinea, quibus solis urbs utitur ipsa,
Omne ad præsidium vitæ aliunde parandum.
Sed tantum domus urbana, vicinus & hortus,
Atque ad perfugium secreti perparvus agellus,
Non sine vite quidem, vel pomis, sed sine terra,
Digna coli verum exigui jactura laboris,
Suasit & in vacuum culturæ impendere curam
Vix plena exesi per jugera quatuor agri;
Et fundare domum summa in crepidine saxi,
Ne quid de spatio terræ minuisse viderer.
Porro autem expensas vitæ, quas posceret usus,
Conductis studui ex agris sperare paratas,
Donec plena magis servis mansit domus, & dum
Majores melior vires mihi præbuit ætas.
At post quam in pejus pariter mutavit utraque
Conditio instabilis semper generaliter ævi,
Paulatim, fateor, curis est victus, & annis,
Exul, inops, cælebs, facile in nova versus
Consilia, & varia multum ratione vacillans
Burdigalam revocare gradum condocere duxi.
Nec tamen effectus nostra est incepta secutus,
Utilitas cum vota sibi conjuncta juvaret,
Quod mihi firmandæ fidei, quantum puto, causa
A te provisum fas est me credere, Christe,
Ut præstare mihi quantum tua gratia posset,
Prolixo paulatim usu experiendo probarem,
Plurima subtracto cum per dispendia censu,
Perdurare mihi speciem domus, & renovatas
Sæpius expensas, te prospiciente, viderem.
Pro qua sorte quidem vitæ scio me tibi grates
Immodicas debere, Deus; pro me tamen ipse,
Nescio si salvo possim gaudere pudore,
Sive quod ipse adhuc propriæ specie domus utens,
Seu quod divitibus contentus cedere natis,
Omnia, quæ possunt etiam nunc nostra videri,
Expensis patior me sustentari alienis.
Ni mihi nostra fides, quæ nil proprium docet esse,
Subveniat, jam toto aliena ut nostra putemus,
Quam nos nostra aliis debemus participanda.
Nec tamen hoc ipso vitæ me in ordine passus
Ambiguum nutare diu, velocitet ultro
Solari dignate Deus, nostramque senectam
Invalidam variis diverso tempore morbis,
Jugiter adsuetas blandis palpare medelis.
Nunc quoque sic ipsum juvenescere posse dedisti,
Ut cum jam penitus fructus de rebus avitis
Sperare ulterius nullos me posse probasses,
Cunctaque ipsa etiam, quæ jam tenuatus habere
Massiliæ potui, amissa jam proprietate,
Conscripta adstrictus sub conditione tenerem;
Emptorem ignotum mihi de gente Guthorum
Excires, nostri quondam qui juris agellum
Mercari cupiens pretium transmitteret ultro
Haud equidem justum, verumtamen accipienti
Votivum fateor: possem quo scilicet una
Et veteres lapsi census fulcire ruinas,
Et vitare nova chari mihi damna pudoris,
Quo me donatum præstanti munere gaudens,
Ecce novas, Deus omnipotens, tibi debeo grates,
Exsuperent quæ pene alias, cumulentque priores.
Quas contestatas tota hæc mea pagina præsens
Continet, & quamquam spatiis prolixior amplis
Evagata diu claudi se jam prope poscat:
Nostra tamen jugis devotio ponere finem
Nescit ad explenda tibi debita munia, Christe,
Hoc unum ipse bonum statuens, hoc esse tenendum
Conscius, hoc toto cupiens adquirere corde,
Omnibus usque locis, & tempore jugiter omni,
Te præfando loqui, te meminisse silendo.
Quo circa & totum tibi me, Deus optime, debens,
Cunctaque quæ mea sunt, opus hoc abs te, Deus, orsus,
Nunc quoque concludens, tibi desino, teque precatus
Sæpius attente nunc multo impensius oro,
Ut qui a vita in hac, qua nunc ego dego, senili,
Ipsa morte magis plura agnosco timenda.
Nec mihi quid potius cupiam, discernere promptum est;
Quamcumque in partem tua jam sententia vergit,
Da, precor, intrepidam contra omnia tristia mentem,
Constantemque tuæ virtutis munere præsta,
Ut quæ jamdudum placitis tibi vivo dicatus
Legibus, & sponsam conor captare salutem,
Nec vicina magis pro conditione senectæ
Tempora plus metuam mortis, cui subjacet omnis
Ætas, ambiguæ ne me discrimina vitæ
Suspectum exagitent varii formidine casus,
Vitari quos posse, Deus, te præsule, fido.
Sed quæcumque manet nostrum sors ultima finem,
Mitiget hanc spes, Christe, tui conspectus, & omnem
Discutiat dubium fiducia certa pavorem:
Me vel in hoc proprio mortali corpore dum sum,
Esse tuum, cujus sunt omnia; vel resolutum,
Corporis in quacumque tui me parte futurum.

PAUL-

PAULLINI PETROCORII OPERA.

DE VITA S. MARTINI EPISC. TURONENSIS LIBRI SEX.

LIBER PRIMUS.

SParſerat in toto lumen venerabile mundo
Chriſtus, evangelici referens myſteria regoi.
Sed quia non omnes virtutom operatio gentes
Moverat, & fragili dubitabant credere ſenſu
Quidquid ab æternis vulgaſſet nuncius oris,
(Nam verbis comperta movent præſeotia rebus.
Suadentur non viſa quidem, ſed viſa probantur.)
Ille ergo in totum cui par miſeratio mundum,
Sevit & io noſtris miracula plurima terris
Donans extremis Martioi inſignia Gallis.
Quem procul in ooſtram miſit fæcunda ſalutem
Pannonia, baud humili geoeratum ſtirpe Tribuoi.
Nam genitor clarus meritorum laude, ſed iſte
Nobilior patribus; tam clarus qui patre Chriſto
Sprevit ſacrilegos bene degener in patre ritus.
Vix etenim decimo ſenior jam moribus anno
Tranſiit ad ſacram conſtanti pectore legem,
Signavitque crucis ſanctam munimine frontem.
Nun illi in tenero mens lubrica pectore, tota
Præceptum ſervare Dei, vel noſſe voluntas.
Conventus vitare hominum, ſecreta beati
Scire beremi, ſpretoque Deum cognoſcere mundo,
Linquere terrenas ſublimi pectore curas.
Hæc vix biſſenis cum moliretur in annis,
Præcluſa eſt tanti ſublimis gloria facti,
Sed meritum numerante Deo, qui velle probavit,
Præcipit Auguſtus delecta ad bella parando,
Accingi cunctam veterano e germine prolem.
Quid non livor agat? prodit pater, armaque nato
Ingerit. heu tanti pietas oblita pericli.
Quin potius, ſi quem recipit mens ſaxea ſenſum,
Creſce tuis titulis, mage laus eſt munere vinci.
Cerne pio tantum quæ geſſerit omnia voto.
Si bona ſunt, imitare libens. ſin ardua, gaude.
Vincitur Chriſti miles pro milite ſæcli,
Sed mens non trahitur, nec cor cum carne ligatur.
Vana tyrocinii ſunt nomina, militat olim
Qui captus proprii per plurima prælia Regis,
Vicit avaritiam, debellavitque ſuperbam
Luxuriem, proſtrata jacet jam viribus hujus
Ambitio, & firmam fugit furor iraque mentem,
Excedenſque omnes funeſta ſuperbia culpas.
Vnum progreſſus ſocium ſibi vix ſinit ire
Non opere adſtrictum, ſed ſolo nomine ſervum.
O felix, cui tale jugum tam grata paravit
Conditio, ut de ſorte tua contendere tecum,
Si liceat ſervire tamen, ſed tu quoque duram
Cogeris ad legem naſcendi lege ſolutus.
Nam tibi ſubiecti ſervit devotio Sancti,
Idem habitus, parcæ commuois copia menſæ.
Hic prior obſequiis, ne ſaltem ooſcere poſſit
Prælatum domioo quævis ſolertia ſervum.
Hic jam cum paribus quæ gratia, quamque modeſte.
Ipſos ſubdiderat dilectio vera priores,
Tum ſumendorum diſtrictio quanta ciborum,
Ne diſtenta citum vitiarent viſcera ſenſum,
Nec premeret vigilem membrorum ſarcina mentem,
Vt diviſa inopi præberet copia patrem,
Quaque onum obrueret, melius reſoveret utrumque.
Nam ſi ſupplicibus diviſerat omoia egenis,
Ut ſola exeſis ſupereſſent tegmina membris,
Cum ſubito horrentis glaciali frigore brumæ
Nudus io occurſum properat, vix verba ſtrementi
Dimidians præfata ſono, ſed cauſa loquelam
Expedit, & linguæ partes proclamat erumna.
Prætereunt cuncti, faſtiditamque querelam
Diſpexit miſero locupletum inſania riſu.
Subſtitit incertus cooſuſo pectore Sanctus
Quid faceret, oam votum aderat, ſubſtantia deerat,
Suſpendit ſaltem cunctantis vel mora ſactum.
Sola ſuperfuerat corpus tectura beatum,
Ut ſemper duplicata chlamys, quæ frigus & imbrem,
Ventorum & rabiem geminato arceret amictu,
Nam ſi truncatam compenſat pendula partem,
Si quod defuerit capiti creviſſe caloris,
Sentiat adiecto tepefactum vellere corpus.
Verum hæc diſtricti felix ſeotentia voti
Amovet, & tamquam cordis diſpendia damnat,
Quod ſic maluerit trepidæ cautela fidei
Adjectam membris duplicato tegmine partem
Conceſſiſſe uni quam diviſiſſe duobus,
Nec mora, tardat opus, ſed tranſit dextera votum.
Expedit & facturo quidquid mens vidit agendum.
Stringitur invictus ſine crimine vulneris enſis.
Et mediam reſecat miſeratio prodiga partem
Pejorem ſibi credo legens; tum membra trementis
Obtegit, & tradens aliquem de veſte teporem.
Jam leviore babitu recipit de frigore partem:
O felix virtute tua miracula vincens
Omnia, & excedens Domini præcepta jubentis:
Ille eteuim modico contentos oos jubet eſſe,
Nec ſervare duas veſtes, tu dividis unam.
Aſpiciunt omnes, alii deformia rident
Tegmina, nec cernunt mage verum in corde decorem.
Aſt alii ſecum compuncto corde queruntur,
Juſtitiam potuiſſe ioopis decernere egenti,
Divite quod cenſu ſubſtantia larga negaſſet.
Nec mora, quin taoto reddatur palma triumpho.
Nam vix defeſſus ſtratos rejecerat artus
Admittens tenuem vigili ſed corde ſoporem,

Nec

Nec ſopor illud erat, quia mens attenta vigebat.
Cum ſubito ante oculos larga mercede benignus
Adſtitit, inque ſuo veſtitus paupere Chriſtus
Aptavit propriis felicia tegmina membris:
O vere pretioſa chlamys! quid tale vel oſtro
Vel ducto in filum penſis rutilantibus auro
Inſignes meruere habitus? quid ſerica tactu
Lævia, vel docte expreſſis viventia ſignis.
Ille hominum terræque Deus, Pontique, Polique,
Omnia qui tribuit, ſine quo nihil, ipſaque cujus
Quæ dedimus, vel qui dedimus, donumque datorque;
Hac ope ditatur, numeret ſi lucra ſalutis.
Nec tamen hinc ſaltem ſtabilem jactantia mentem
Concutit, aut vanum perſenſit corde tumorem.
O virtus vicina Deo nil ducere laudi,
Cum laudanda geras, nec noſtro adſcribere facto
Quæ facimus, cunctoque Deum laudariet actu.
Jam certe ſecurus erat de Judice tanto.
Sed non erigitur, vel per conſortia Chriſti
Augent viſa fidem, ſancto renovata lavacro
Membra nitent, ſumuntque parem cum corde decorem,
Atque novum pariunt fontis myſteria corpus.
Et tamen hoc ſenio morum, carniſque refulgent,
Quatuor æ luſtris geminos minus egerat annos.
Credo equidem quod tota prius præcordia ſanctus
Spiritus irrigui ditaret flumine doni.
Ut quondam ſanctus felicia munera Petrus
Præmiſſa a domino jam tali in milite vidit.
Quiſnam quæſo bonus ſic conſummare valebit,
Ut cœpit teneris felix Martinus in annis?
Et tamen iſta gerens ſe nec cœpiſſe putabat,
Quod vix dum geminis paulum tardaverat annis,
Jam meritis monachus, ſed ſolo nomine miles
Rumpere calcati jam vana vocabula mundi.
Spondentes ſpectant conſortia ſancta Tribuni;
Ut parvam juſtamque moram mox Judice Chriſto
Penſaret geminata ſalus per vota duorum.
Interea fractis irrupto limite clauſtris
Gallica rura ferus populari cœperat hoſtis.
Obvius ire parat Princeps, cunctoſque maniplos
Imperio, hortatu, prece, largitione vocatos
In bellum cogit, nam quos formido retentat,
Munera ſollicitant & vincunt dona timorem.
Sed mens plena Deo metuit nihil, omnia temnit,
Terrorem irridet, terrena & munera calcat.
Ergo ubi prægreſſi donum ſumpſere priores,
Ordine tranſcurſo Sanctus de more citatur.
Reſpuit inſtantis præſentia munera Regis,
Talibus & dictis it contra dicta Tyranni:
Trade alii Princeps terrena hæc munera nummo,
Me majora manent majoris præmia regis.
Hæc merces belli eſt, ſumant pugnare volentes.
His igitur dictis ſævas flammatur in iras
Princeps, ignavum cauſatus tempore belli,
Immemorem laudis cauſas finxiſſe timoris.
Illi autem nulla inſtantis formido pericli eſt,
Nec metuunt facilem conſtantia pectora mortem.
Denique quod verba expediunt, & facta probabunt:
Primus ego abjectis præcedens agmina telis,
Non arma arripiens hominis, ſed ſigna ſalutis,
Tegmine nec fidens clypei, ſed nomine Chriſti,
Atque crucem fronti auxilium pro caſſide ponens,
Intrepido cunctis occurram corde periclis:
Annuit, utque fidem dicti documenta probarent,
Adſervare pium cuſtodia dira jubetur.
Et jam prima nova ſpargebat lampade terras
Orta dies, venit ad Regem legatio ſupplex
Subdita ſubmittens ditioni colla jubentis.
Quidnam hic quæſo viris, quid geſtum cernimus armis?
Quid ferrata acies valuit, quid terror & enſis?
Quis pilis cecidit cuneus, quæ turma ſagittis?
Unus homo, & ſola æterni fiducia Regis
Innumeras vicit ſine cædis vulnere gentes.
Hic, Martine, tuus Chriſto pugnante triumphus,
Ne ſaltim Sancti violaret ſanguine vultum,
Neve piam adficerent morientum funera mentem.
Ergo alacer merito ſucceſſuque acrior ipſe
Hoſtibus oppreſſis feſtinat vincere mundum:
Doctorem fidei per tot documenta probatum
Expetit Hilarium, ne quod jactantia vulnus
Inferat, ut proprie extollat ſententia cordis,
Diſcipulum jam doctor agit, majorque probatur,
Cum cupit eſſe minor, nam laudem temnere laus eſt.
Sic & præcipuæ jam dignus honore cathedræ,
Abnuit ut ſaltim Diaconi clareſcat honore
Velle locum, ſancto quem dudum excellerat actu,
Inferiora ſibi depoſcens munia ſumpſit,
Exorciſta gradu, ſed jam virtute ſacerdos.
Exin ne pietas ſaltim terrena notaret
Quem tam præcipue pietas divina regebat,
Auctores generis feſtino viſere voto
Optat, & averſas melius convertere mentes.
Namque Patrem & Matrem præceps ac devius error
Sacrilegos ritus, & ſaxa vel æra colentes
Prævalida nimium viventes morte premebat.
Ergo iter adgreſſo pietas comes ibat, & omnes
A Domino miſſus præſtaverat angelus oras,
Mollis ut aſcenſus demerſo colle faceſſat,
Nec traherent pronos prærupta & concava lapſus.
Ac dum nubiferas propere tranſcenderet Alpes,
Sævorum inſidiis exceptus forte latronum
Inſtantes gladios manibus poſt terga revinctis
Riſit, & immoto tempſit diſcrimina vultu.
Quin etiam ut tanti recolam miracula facti,
Cuſtodem fertur monitis ſervaſſe ſalutis,
Verior hic cuſtos animi, quam corporis ille.
Alter enim nec membra ſuæ ditionis habebat,
Alter & adverſæ vinxit penetralia mentis.
Sed tamen ambo viam ſcite docuere ſequendam:
Aggeris hic monſtravit iter didicitque ſalutis.
Ergo iter incœptum peragit, Patriæque propinquat,
Heſperia ingreſſus tranſcurſis Alpibus arva.
Hic rurſum jugis ſanctis conatibus hoſtis
Humanam ſpeciem mentita corpore fingens
Obvius adverſo ſe ſe obtulit, auſus ab ipſo
Quærere quo tendat, quidve hæc properatio poſcat.
Ille ſub hæc: Mihi ſola via eſt dux Chriſtus in illo,
Effectus voti eſt a quo donata voluntas.
Aſt ille infrendens cunctis conatibus ibat
Obvius, offenſus tanto molimine Dæmon.
Cui ſanctus: Dominus defendit, non nocet hoſtis.
Adjutore Deo virtus adverſa timeri
Nulla poteſt, metuens dominum contemnit periclum.
Ne timeam timor ille facit. Qui talia poſtquam
Effatus, pulſa ex oculis evanuit umbra.
Aſt ille ut Domino duce contigit ora parentum,
Cumque patrem durata uſu ſuadente teneret
Perditio ingeſtæ renuentem verba ſalutis,
Tum ſaltim matrem Chriſto donante recepit.
O tanto partu felix, enixaque natum,
Per quem nata Deo eſt, unaque & mater & infans
Facta puerperio genetrix generanda beato.

Ante

Aute utero peperit per quem nunc orta lavacro eſt.
Attamen exemplo plures ceſſere ſalubri
Mirantes tecte tantorum inſignia morum.
  Ac tum forte malus funeſti dogmatis error
Sparſerat in populos incauto corde ſequaces
Virus ab inſano quod ſuderat Atrius ore,
Præcipue tamen inſectum lues iſta tenebat
Illyricum, toto penitus graſſata veneno:
Hic ſtabili virtute potens tum tendere contra
Audet, & oppoſito fluctus dum pectore frangit,
Sæpe ſacerdotes, populum dum ſæpe coercet:
Cunctorum inſidiis oppreſſus, verbera paſſus,
Pulſus ad extremum terrena habitacula liquit:
Attamen ore fidem tenuit, vel corde ſalutem.
  Ergo ut cedendum ratus eſt, ne forte morantem
Obrueret ſanctum ſubverſi inſania mundi,
Gallica rura petit, rurſum & veſtigia retro
Obſervata legit non immemor ille fidei,
Sed cum funeſtus toto ſæviret in orbe
Error, & extremus premerent hæc crimina Gallos,
Cumque ipſum murum fidei, validamque columnam
Hilarium inſani truſiſſet factio mundi,
Paulum conſtructa ſtatuit requieſcere cella,
Hic ubi gaudentem nemoris vel palmitis umbris
Italiam pingit pulcherrima Mediolanus.
  Hinc quoque pulſus abit, terras & mœnia linquens,
Et pelagum fluctuſque potens, quia fœdior unda,
Hoſpitio magis & populi, vulgique procella,
Quam Ponti metuenda fuit: comitatur eumdem
Preſbyter ejuſdem meriti ſimiliſque pericli.
Inſula in hoſpitium legitur procul hoſpite ab omni
Herba cibo ſatis eſt, cujus radicibus uſi
Tam ſterili victu duplicant jejunia Sancti.
Dumque indiſcrete tenuem rimantur in eſcam
Quidquid inexpertæ promebant viſcera terræ,
Ellebori gramen ſubito ſenſere venenum
Mortiferum toris virus diffundere membris.
Pergitur ad Dominum tota virtute precandum,
Sed prægreſſa preces pietas, nil artibus actum,
Sed præſens medicina fuit ſpes ſola ſalutis.
Cernamus toto qui vitam quærere cenſu
Effuſa in medicos pretii mercede ſolemus,
Ut creſcant noſtris vivendi tempora nummis,
Quidnam hic electis egerunt pocula ſuccis,
Lectaque in antiquis quondam medicamina libris,
Hic certe celerem ſine ſumptu aut arte ſalutem
Cor meruit, verbumque dedit, miremur ovantes,
Vox ſilet, & cauſa adſtruitur clamore tacentum,
Sentitur medicus, nec cernitur, omnia cauſis.
Membra piis totam admittunt ad viſcera curam,
Interea injuſto tandem remeare refertur
Sanctus ab exilio per Regis juſſa Sacerdos,
Cum quo præclaræ fuerant conſortia vitæ
Dum Pictavorum Doctor floreret in oris
Indomitis tradens populis præcepta ſalutis,
Et quamquam propere Sanctum rapuiſſet ovantem
Velox affectu pietas, tamen ille morarum
Impatiens celſæ jam liquerat ardua Romæ
Mœnia, Pictonicas citius revehendus ad oras.
  Ergo legens prægreſſa pio veſtigia curſu
Promeruit votum cordis finemque laboris.
Conſtruit hic cellam feſſis ſolatia membris:
Nam mens plena Deo cæleſti in ſede manebat.
  Hic modo ſi veterum recolamus carmina vatum,
Cum ſubito attonitos quaterent miracula ſenſus,
Clamaret miſerum vecors inſania Phœbum,
Nec fineret falſas ſaltim requieſcere Muſas.
Delphica mentito quaterentur Apolline templa,
Cunctaque ſurdarum raperetur turba ſororum,
Excita vi totum complerent monſtra furorem.
Nos, quibus a Chriſto ſenſus vel verba petuntur,
Chriſticolæ inſpires paulum Martine, precamur.
Tu qui defunctis potuiſti reddere vitam,
Auxilio Domini vultus mihi redde ſalutem.
Primus ego indultæ faciam miracula vitæ,
Primus fœtentis diſrumpam clauſtra ſepulcri,
Juſta precor, toto defunctus corde Patronum
Ut tantæ laudis titulos mens viva loquatur.
Ergo licet fandi vires ſublimia vincant
Geſta, nec orandi moduli ſe laudibus æquent,
Adgrediar. Tu quiſque legens tam vilia tenuis
Carmina, dum verba irrides, mirabere facta.
  Quidam tam claræ cernens miracula vitæ
Elegit tanto ſeniet ſociare magiſtro,
Myſtica quem nondum fontis renovaverat unda.
Huic febris totas penitus depaſta medullas
Extorſit tenuem conſumpto corpore vitam.
Ac tum forte abſens Doctor, ſed ſedula fratrum
Relligio exanimum plangebat mœſta cadaver,
Mœrens ſupplicio fratris, non funere carnis.
Adveniens ſanctus fletu rigat ubere vultum,
Defuncti triſtem caſum miſeratus & omnem
Implevit clamore locum, mox teſte remoto
Irrupit mæſtam tam triſti funere cellam.
Tum ſuper exanimum ſe ſe projecit amicum,
Cunctis frigentes membris complectitur artus,
Aſpirans tenuem ſuper ora rigentia flatum.
Attamen ad dominum penitus ſpes tota refertur,
Adſueta oratur pietas, miſeratio nota
Poſcitur, & meritum fidei credendo meretur.
Vidit adeſſe Deum puri fiducia cordis,
Effectumque piis ſenſerunt viſcera fibris.
Nec mora, vix geminis votum ſuſpenditur horis,
Paulatim incuſſis motantur lintea membris,
Arenteſque artus venarum humore rigantur,
Afflatuque animæ pectus glaciale tepeſcit.
Obducti inſula referantes lumina viſus
Felices quibus inducti ſub liminis ortu
Contigit in primo Martinum cernere mundo.
Erigitur totum ſubito molimine corpus,
Et cutis exeſis dudum jam lurida membris,
Purpureum recipit ſucco meliore ruborem,
Vox facilis, ingreſſus ſtabilis, manus apta, vigens cor
Totus homo ex variis conflato corpore cauſis
Unam ſuſcepit diverſo in munere vitam.
Eſiciunt magnam mox gaudia maxima vocem.
Laudes lingua ſonat gratantis nuncia mentis:
Affectum cordis clamor pronunciat oris,
Irrupit mox turba fores, cellamque replevit,
Et ſanctas cecinit concors Symphonia laudes.
Ille autem ut penitus vitam poſt facta novaret,
Confeſtim æterna nituit renovatus ab unda,
Et multos felix ſenium protraxit in annos,
Tam clari teſtis non parvo tempore facti.
Sæpe etenim multis idem narrare ſolebat
Judicis æterni ſemet tremuiſſe tribunal
Vilibus addictum turbis, merſumque tenebris.
Angelicis donec prolata oratio verbis
Offerret votum domino, vitamque referret.
Hic primus noſtris Martinum prodidit oris,
Hoc aditu ad reliquas pervenit gloria laudes.
  Nec multum ſane poſt hæc miracula tempus

Fluxe-

Fluxerat, accelerat clarum nova gloria factum.
Nam dum contiguum Paullini præterit agrum
Non humilis parvique hominis, sed pene per orbem
Insignis virtute viri, quo clarior inde
Gloria per tantum testem firmata pateret,
Indoctam illiciens tot per miracula plebem,
Audito clamore procul, miserabile, flentum
Substitit, inquirit causam discitque vicissim,
Excivitque pium miseratio justa dolorem.
Unus enim laqueo fauces stringente ministet
Ruperat extortæ demens connubia vitæ.
Accurrit propere complexus triste cadaver,
Elisos oculos & siccas sanguine fauces,
Lumina torva nimis vultumque in morte minacem.
Ad dominum rursus fletus, suspiria sursum,
Et gemitus clamor, cordis vox magna tacentis:
Una fides meriti nec dispar gratia doni
Excipitur gratante choro, stipante caterva,
Ostentans cunctis Domini miracula Christi,
Atque hostis spolium credentis gloria plebis.

LIBER II.

Panditur ecce novum pelagus, flatusque benigni
Rimosam in medios fluctus traxere carinam,
Ac dum placati rapiunt me gaudia Ponti
Irrupit vastum temeraria cymba profundum,
Vix vel vicinis bene radens littora terris.
Nunc quid ago, & dubiam trepidus quo dirigo proram?
Flamina sollicitant cursum, formido regressum.
Pergamus, quia terra procul, quo traxerat unda.
Tantum ut placatam Martini spiritus auram
Diffundat, flatumque levem sic præstet euoti,
Ut putre sustineat felicia flamina velum.
Hactenus ut mores monachi vel gesta referrem
Ripa fuit, nunc Pontus erit doctrina cathedræ,
Clara Sacerdotis magni nunc gesta retexam.
Gallorum quondam valde florebat in oris
Urbs Turonum distenta agris populisque referta,
Sed pollere magis cupiens antistite tali
Ardebat totis Martinum adsciscere votis.
Sed penitus sancto depellens corde timorem
Mens humilis, precibus crebris immota manebat.
Donec compositis verbis lacrimisque coactis
Vicerunt nimium mendacia justa rigorem.
Nam quidam tantæ pietatis conscius, orat
Conjugis infirmæ tristem misereretur erumnam,
Dignetur sancto poscentem visere votum.
Se fore vel causam propere veniendo salutis,
Vel mortis, si dura preces sententia tardet.
Junguntur fictis simul & suspiria verbis.
Sic sequitur, cogente Deo, namque ipse dolosum
Proderet Ingenium mage, ni facienda probaret.
Excipit egressum populorum turba, benignam
Vim faciens, stipatque viam numerosa precantum
Seditio, motus placidi, sine felle tumultus.
Dispositque etiam vigilis custodia pernox
Excubias, servatque suum servanda magistrum.
Exultant paribus concordia pectora notis,
Itur in occursum, portis ruit obvia totix
Ambitio, & certans populi favor: una voluntas
Omnibus, & nulla in studiis divortia mentis.
Quosdam livor edax nigrantes felle veneni
Inficit, & stimulis miserorum corda perurens
Carnea in adversam retrahit sententia partem.
Quosdam etiam perhibent (nefas est quod credere) docta
Mente sacerdotes similem traxisse furorem,
Ridentes gaudenda sibi, quod nulla verendam
Gratia conciliet faciem, quod crine reciso
Proferret totum Domini frons libera signum,
Lumina nec premeret tremularum nube comarum,
Sordida quod vestis cordis testata oitorem
Proderet orantis studium, quia sæpe volutis
Ad terram membris postrato corpore pressus
Hæserat horridulus sordenti in vellere pulvis.
Recte igitur cessit populo tam prona voluntas,
Sanior & proceres vicit sententia vulgi.
Nam vere nulli licuit nescire vocantis
Judicium Christi per tot documenta probatum,
Nam reliquis, quos sæva sibi sociarat iniqua
Factio diversum cupiens, violentior onus
Antistes Defensor erat, quo nomine falsi
Defendenda sui molimina forte putabant
Consilii renuente Deo, qui justa probabat.
Nam solitum sancto cœtu celebrabat honorem
Plebs pia, conventu celebri mysteria visens,
Dum mage condensæ stipant altaria turbæ,
Ac sua fautores pendent in vota frequentes,
Nec præteuta potest transire obstacula lector.
Sed Diaconus, qui forte aderat vix codice rapto,
Quem primum propere reserati pagina psalmi
Obtulerat, subito festinus tempore versum
Arripit, hæc prisci decantans verba prophetæ.
Ex ore infantum parvoque ex murmure laudem
Lactantum teneras fecisti evolvere linguas.
Exosos propter perversum ut destruat ista
Prolata a parvis laudatio defensorem:
Tollitur in cælum clamor, præsensque probatur
Judicium clamante Deo sententia Christi.
Obruit adversam verborum flumine partem,
Namque idem versus laudantum verba probavit,
Atque obsistentum liventia corda repressit.
Nec minor inde labor monachi quia gloria crevit:
Jore sacerdotis factix facienda docentur.
Exemplum mage suadet opus quam gratia verbi.
Sic illi adtrito vilissima vestis amictu,
Sic humilis sancti pretiosa modestia cordis,
Sic manet assiduæ felix sententia vitæ.
Primum igitur conjuncta sacris altaribus illi
Cella fuit, mox ut populos vitare frequentes
Posset ab assiduis secreta oratio turbis.
Millibus egressus discessit ab orbe duobus,
Nec nocuit cellæ vicinia tanta remotæ,
Secretum hospitium monacho, via parva magistro,
Doctori vicina domus, longinqua vacanti.
Hinc naturalis præcisi margine saxi
Ambierat modico rupes curvata recessu.
Hinc Liger inflexis parvo sinuamine ripis
Sepserat ingressam prætento gurgite terram,
Unus & angustam patuit rupem inter & amnem
Ingressus, paulum arctato qua lumine distans
Fluminis adlapsus tangit confinia montis.
Hic stiue lignorum parvam contexere cellam
Maluit, agnoscens sancti mysteria ligni
Succedens humili tecto celsissimus hospes,
Ut collectorum sic docta modestia fratrum
Disceret exiguo pompam contemnere sumptu,
Prægressum exemplis certatim imitata magistrum.
Ast aliis nec ligna placent, sed monte cavato
Præbet defossæ rupes vicina recessus.

Octoginta illuc justa admiratio fratres
Traxerat ad tantæ speculum virtutis, ut inde
Sumeret inspectos felix imitatio mores.
Nil cuiquam speciale fuit, communia cunctis
Omnia, de medio sumpsit dilectio censu,
Nulli videndi quicquam concessa facultas.
Ne degustati famis improba cresceret auri,
Exercere artem prohibet, conceditur unum
Scribendi studium, quod mentem, oculosque, manumque
Occupet, atque uno teneat simul omnia puncto,
Aspectum visu, cor sensibus, ordine dextram.
Attamen his rebus minor ætas sola tenetur,
Nam jam maturæ satis est oratio menti,
Ut cujus sensum senior sententia firmat,
Mundicies cordis studeat, vigiletque remotum
Interius purgare oculum, ne nube latentis
Peccati obductus privetur lumine Christi.
Nulli progressus facilis, sua quemque tenebat
Cellula; tum solum sociandi causa dabatur
Agminis, adscisset cunctos cum sueta precandi
Ore & corde Deo referens symphonia laudem.
Vel cum solventes fessis jejunia membris
Communes certo repetebant tempore mensas,
Et finem exacti domita jam carne diei,
Et succedentem vigilanda in nocte laborem
Dividerent modicæ parcissima tempora cœnæ.
Infirmis tantum laxato jure licebat
Degustare merum, quo tabem corporis ægri
Sustentaret odor respersi in pocula vini.
Multis vestis erat setis contexta cameli,
Quæ levibus stimulis vigiles contingeret artus
Excludens tenuem compuncta carne soporem,
Mollia ne fluxum nutrirent vellera corpus,
Lasciva & tenui vestis fluitaret amictu,
Qualia præteritæ consuerat copia vitæ.
Nam multos illuc prisco de sanguine claros
Traxerat ad talem prudens sententia vitam.
Quo mage mirandum est post serica fulcra, torosque
Hanc vestem & talem ingressis placuisse rigorem.
Denique mirati tantorum insignia morum
Confines populi, vicinaque mœnia, sanctos
Hinc sibi rectores studio certante petebant,
Ut doctrina Dei tali de fonte fluentes
Spargeret irriguos sitientum in viscera rivos.
Sed jam tempus adest tanta de mole potentum
Virtutum exiguam saltim contingere partem.
Et quamquam recte titulos virtutis adornet
Discipuli, & factis id præmonstrare gerendam:
Attamen e propriis tangam paucissima gestis
Ostendens brevibus præconia maxima signis.
Forte fuit juxta tumulus, quem sæpe colentum
Vana superstitio falso decepta sacrarat
Martyrio celebrem dependens semper honorem,
Quin & prægressi venerandum altare dicarant
Ante sacerdotes, magis ut fundata maneret
Relligio, adjecto cultu firmata sacrorum.
Sed postquam impositas Martinus sumpsit habenas,
Commissæ & plebis moderamina sancta recepit,
Protinus inquirit nomen titulosque colendi
Martyris, & quonam tam claræ stemmata palmæ
Tempore, vel quali sub judice promeruisset.
Verum ubi nulla patet quæ possit prodere verum
Historia, atque omnis renuit hoc scire vetustas,
Detrectat dubiis tam grandia credere verbis.
Nec satis est fidei mendacis fabula vulgi.
Ergo pater dubiis sine testis pondere rebus
A domino consulta petit, cui subdita semper
Tempora transcursi adstant præsentia secli.
Ad tumulum properat paucis comitatus, ut illis
Adtestata fidem faciant miracula multis.
Ergo ut contigui moles contacta sepulcri est
Propter frigentes resoluta carne favillas,
Ad cælum rediere preces: vestigia carnis
Junguntur tumulo, sed mens & sidera transit.
Tum Domino tota fidei virtute precatus,
Proderet ut meritum ignari nomenque sepulti,
Cum subito ad lævam sordentem respicit umbram,
Nigrantem mœsto speciem quæ proderet ore,
Et punitorum tristissima fata reorum
Præferret, trepido confusa & conscia vultu.
Vox quoque flebilibus mœrentis reddita verbis
Talibus expressit suspiria crebra querelis.
Desinat antiquus plangendis Manibus error
Addere supplicium, titulum reddendo alienum,
Ne cui pœnarum satis est de crimine solo,
Huic onus adjecto duplicatum crescat honore.
Atque utinam sancti, quibus hoc pro jure refertur
Obsequium, nostras tenui respergere gutta
Dignentur juges miserorum incendia flammas.
Illi perpetua gaudentes luce fruuntur.
Nos chaos æterna horrendum caligine sepsit.
Longe est a meritis lucis confusio noctis.
Hæc vox multorum late pervenit ad aures;
Sed species soli Martino est prodita, cujus
Mens levior fragilis transibat pondera carnis,
Corpoream molem transmittens lumine cordis.
Protinus amoto altare depellitur omnis
Vana superstitio ritus mentita Sacrorum:
Translata ad veros migrant mysteria cultus.
Quid simile his titulis tandem conferre valebit
Ars magicis infecta dolis, vel tincta venenis,
Carmina compositis texens mendacia verbis,
Extaque perspectis rimans pendentia venis,
Ut per tartareæ quæsita silentia noctis
Mugiat insanus fallaci murmure Dæmon,
Adsumens fictum tenui sub imagine vultum?
Hic certe simplex animus & sola precantis
Relligio infernæ dissolvit vincula legis.
Et quamvis artus premerentur voce sepulcri,
Attamen ad præsens tempus confessio vixit.
Nec vero hic finis titulis, nec tempore saltim
Intercisa brevi virtutum stemmata cessant.
Nam semper sancto comes indiscreta cohæret
Gratia, nec certo cohibetur fine locorum,
Progressum sequitur, manet indivulsa manenti,
Si sit causa viæ, gaudens comitatur euntem.
Nam cum distenti propere legit avia ruris,
Qua diffusa patet latis fera Gallia campis,
Dum sequitur miserum gentilis turba cadaver,
Et tremefacta levi motantur lintea vento,
Porrecto in longum per plana patentia visu,
Funeris obsequium cultum putat esse nefandi
Dæmonis, & ritus miserorum ferre sacrorum.
Submissa idolicis bacchantum colla figuris.
Protinus ante tulit sanctum & venerabile signum,
Et crucis objectu propere venientibus obstat,
Gressus instabiles vexilli pondere sistit.
Tum vero imposito miseros torpore teneri
Cernere erat, nervisque artus riguisse ligatis.
Frustrata innexis conamina plurima membris,
Tardata immoto vestigia sidere gressu,
Concludi septas mandato limite turbas,

Nec

Nec transcendendi prætenta obstacula muri
Partibus e cunctis immensum opponere claustrum,
Donec paulatim visu propiore pateret
Exequiis delatus honor, tum rursus eodem
Vexillo, atque ipso libertas reddita signo.
Sic crucis imperio simul & virtute fidei
Jus habuit vincire vagos, dissolvere vinctos.
 Hæc raptim contacta legens, quia copia suadet
Virtutum brevibus laudanda attingere signis,
Ne festinantes tanta ad miracula mentes
Tardet prolixis vilissima pagina verbis,
Excipio rursus majorum ponderé rerum.
Sacrilegum quondam dejecto culmine templum
Straverat ad terram, perfractis idola tignis
Comminuens, totisque premens simulacra ruinis.
Huic pinus vicina loco distenta virentes
Pendebat ramos, annosa & brachia late
Nexuerant viridem frondenti in vertice silvam,
Arcebatque omnem foliorum crate calorem
Arboris unius densum nemus umbra perennis,
Jugem temperiem mentito vere tegebat.
Hanc etiam pinum templi sociare ruinis
Adgreditur, parili cupiens convulvere busto
Quidquid in errorem miserorum corda trahebat.
Tum vero accensi vecors insania vulgi
Et prohibere pio totum molimine votum.
Nil ratio insanis, nil prosunt sancta profanis
Verba animis, non vox surdis, non lumina cæcis.
Clamatur non quire homini conferre salutem
Quæ sibi non valeant, lignis non posse juvari
Lignorum dominos, servire hæc nutibus ejus,
Qui servire velit subjectis subditus idem,
De silvis urenda lègens, veneranda relinquens.
Hæc contra exclamant longe diversa volentes,
Idolico & multum profusi corda veneno,
Desine prolixis renuentes cogere verbis,
Si rebus suadenda probas: hæc jure placebit
Conditio adlatura fidem. nam protinus ipsi,
Aggredimur nostra propere succidere pinum:
Tu si vera adhibes fidei documenta, cadentem
Excipe, & optatæ gaudens occurre ruinæ.
Nil grave confisus domino: tam dura probatur
Causa, nec injusto renuit justissimus ori,
Confidens virtute Dei, cui prona facultas
Quamquam præsentem verbo prohibere ruinam.
Nec mora, & adstrictis nectuntur vincula membris,
Atque elidendus jam parte locatur in illa,
Qua pronus toto pendebat stipite truncus:
Jamque inclinatis nutanti pondere ramis
Subjecta haud dubie terrebat mole ruinæ.
Infestant totis certantia gaudia votis,
Ictibus adsiduis crebrisque bipennibus instant.
Vindicta affectum excludit, fugat ira dolorem.
Exanimes pallent monachi, majusque periclum est
Confusæ nimium tanto terrore fidei.
Vulneribus donec paulatim evicta fragorem
Prona dedit, totoque in sanctum concita saltu
Præcessit celeres properantia vota furores.
Jam prope contiguo perfractis turbine membris,
Ille metum prohibente fide formidine pulsa
Vicinam opperiens constanti corde ruinam,
Ne cito conversam cernens perfidia pinum
Ad casum revocaret opus, meritumque negaret,
Dum putat eventum, sed jam propiore periclo
Erigit armatam signi munimine dextram,
Opponitque crucem, qua protinus impetus omnis
Frangitur, & celeri propere motata rotatu
Diversam in partem pernici turbine pinus
Fertur in auctores sceleris: nam propter ovantes
In se conversam trepide timuere ruinam:
Qui tutum semet tanta ad spectacula caute
Credebant legisse locum, vix mente recepta
Perfractis cernunt confossa sedilia ramis.
Tollitur in cælum clamor, partesque resultant
Attonitæ, & voces cœtu referuntur ab omni.
Gaudia testantur monachi, miracula victi.
Christum lingua sonat, Christum simul ore benigno
Ignarique canunt multi, pars ista favorem
Agnoscit, petit illa fidem. sic consona raptim
Inter discordes Christo sociante voluntas,
Cum fidei donum meruit, cum credere sancit.
Nam certe nullus penitus fuit agmine in illo,
Qui non rettulerit speratæ dona salutis
Adjectus gregibus domini munimine signi.
Et loca quæ tetris fœtebant obsita fumis,
Obtexit veris mox inops Ecclesia templis.
Sic vincis Martine tuos, sic obruis hostes,
Sic gravis oppressos sententia proterit, illos
Immites fecit clemens victoria fratres.
 Ergo acuit mentem eventus, studiumque rebelles
Vincendi assidue felix Victoria nutrit.
Nam vix collapsis fumabant Idola flammis,
Vicino & tenues volitabant igne favillæ,
Cum renovat similis repetita incendia templi
Exultans crebris justissima dextera flammis.
Sed dum flagrantes longe lateque vapores
Turbo ferit, crebrisque ferox exæstuat undis
Eructans rapidam flammarum insania nubem,
Augens collectum vicina strage furorem:
Haud procul amotum toto perit agmine tectum
Vicina adlambens funestis culmina flammis.
Quod postquam sanctus trepidans instare periclum
Vidit inafflatis jam mixta incendia tignis
Sepsisse implicitum flammarum gurgite tectum,
Pernici properans conscendit culmina saltu,
Qua globus igne domum nimio densissimus urget,
Artusque oppositos flammis venientibus offert.
Tum vero adverso sinuata incendia flatu
Ad ventum redeunt, & quamquam urgente procella
Præcipiti vis major agit, cogitque reversis
Ignibus insanum confestim cedere ventum.
Sic paret meritis natura oppressa jubentis,
Non flammæ urgentur flabris, sed flamina flammis,
Atque ignis præcepta sequens sic gessit utrumque,
Arripiens decreta sibi, defensa relinquens.
Sic debellato per justa incendia templo
Itur in excidium alterius, quod forte leprosus
Quondam opulens vicus perversa mente colebat.
Sed postquam crebri demens insania vulgi
Tentatum revocavit opus, totumque furorem
Opposuit violenti * turbo tumultus,
Avia solorum repetit secreta locorum,
Atque ibidem sanctus precibus violentius instat,
Trinas continuans orandi intentio luces,
Et totidem jungens vigilatis noctibus horas.
Quin & contexto setis coopertus amictu
Exesa adsiduo compunxit acumine membra,
Ut tereret tenuem vestis nimis aspera pellem,
Et cutis extentis stimulis adtacta paveret,
Saxea collidens mage duris ossibus arva,
Producens tardos fera in jejunia Soles,
Perfundens totum lacrimarum flumine vultum,

 Ut

Ut Domini jugis semper clementia Christi
Insontis famuli nimium miserata laborem
Traderet effectum voto, & tentata patraret
Adversæ penitus removens molimina partis.
  Interea armatos propter consistere cernit
Angelico fulgore viros, nec tarda patescit
Aguitio, adsueti prompta est fiducia vultus,
Insuper & verbis veniendi causa docetur,
Ne trepidet, ne vim timeat, neve arma pavescat.
Præsentem agnoscunt per talia signa favorem,
Qualibet opposito consurgat turba tumultu,
Auxilium satis esse Dei, qui protinus omnes
Debellare queat verbi virtute catervas,
Sufficere ad bellum credens hæc arma duorum,
Se simul auxilium ferre, & mandata referre.
Acrior ergo animus penitus virtute recepta
Ad cœptum revalescit opus, mediasque catervas
Irrupit trepido constantia reddita cordi.
Funditus eversis sternuntur templa ruinis,
Excipiunt totas simulacra jacentia moles,
Fractaque dejectis succumbunt idola tectis.
Involvit mixtus pariter simul omnia pulvis
Tigna, aras, statuas, cementum, saxa, metallum.
Nec sane tanto progressus ab agmine quisquam
Obvius ire parat: manet imperterritus ille
Debellata videns trepidantum corda virorum.
Immoti expectant populi, riguere minantum
Pectora, & attonitis stupuerunt viscera fibris.
Non membra expediunt motum, non verba tumultum:
Diriguere artus miseris, vox faucibus hæsit.
Tentantum cecidere manus, & clamor hiantum.
Ut mare, quod fundo convulsum moverit imo
Fluctibus insistens vehementis turbo procellæ,
Illidit tota spumanti aspergine cautes,
Et rauco oppositas transcendit murmure ripas,
Pulsant perfractæ dum concava litora moles,
Es vada permiscent totum vicina profundum.
Mox ubi deposito siluerunt flamina motu,
Sternitur immensus placidarum campus aquarum,
Lævia deposito considunt marmora vento,
Et jacet immoti species mutata elementi
Sollicitans tenues constrato gurgite cymbas.
Haud aliter siluit furiosi insania vulgi,
Et tempestatem posuit, flatusque remisit.
Hoc tantum & veris clamavit subdita verbis
Martini Dominum toto simul orbe colendum,
Hunc solum se nosse Deum; nam surda salutem
Idola quæ possint umquam conferri petenti,
Haud latura sibi, nec quemquam tradere donum
Quo careat, magis esse inopem qui poscat egentem.
Sic vere penitus lucis fulgore recepto
Hæc quoque turba diu adcrevit, dedita castris.
  Talibus adsidue vegetato corde triumphis,
Rursum bella cupit, removet fides aucta pavorem,
Spes animat, meriti cedit formido pericli,
Nam similem movit similis mox causa tumultum.
Dum subvertendo properat succurrere templo
Rusticitas vesana nimis, solitumque rigorem
Augens præcipites immensa mole furores:
Denique sic totum obruerat dementia sensum,
Ut stricto quidam minitans occurreret ense
Ausus sacrilegum vibrare in vulnera ferrum.
Et cum rejectu nudatam tegmine gaudens
Cervicem offerret sanctus, nihil ille retractans
Alte sublatum surgit furiosus in ensem.
Celsius insanam dextram suspendit in altum
Attollens totum celeri conamine corpus
Concita præcipiti tendens vestigia in altum
Altius, ut veniens caderet vehementior ictus:
Cum subito adstrictis riguerunt viscera nervis,
Atque hæsit tenui consumptus in aera motus,
Porrecta & jussum suspendit dextera ferrum,
Et periit totus membris torpentibus ictus,
Et manus irrito conamine fixa remansit,
Sic artus tota collapsi mole retrorsum
Præcipiti ad terram proni cecidere ruina,
Ossaque collisis sonuerunt obruta membris,
Prona & saxosæ jacuerunt aggere terræ.
Tum demum extorti gemitus, lacrimæque coactæ.
Depositisque armis nimium miseranda precantis
Ambitio, ad veniam rediit conversa salubrem.
Quidnam quæso avidam revocasti a sanguine dextram?
Cur parcis quem nemo rogat? quid detinet ictum
Sic tamen ira tuum? tu certe ignoscere non vis.
Cur ferrum retines, patet ecce innuxia cervix
Vulneribus nudata tuis. quid vota moraris,
Qui mentem ferientis habes? cur crimine salvo
Ultio differtur? facis, & si dextera salvet,
Quod fecisse cupis: si non mutata voluntas,
Culpa manet, satis est meritis sententia cordis.
  Nec sane hinc solum servatæ dona salutis
Videre attonitæ trepidantia pectora plebis.
Nam mox cum similem similis vesania mortem
Districto inferret telo, discussa repente
Ferri acies casso ferientem deserit ictu,
Exturtum & demens quæsivit dextera telum,
Totaque collecti evanescere vota furoris
Decepta amisso viderunt lumina ferro.
Et tamen interdum alloquio suadere salubri
Sueverat, & verbis mentes mutare feroces,
Et corda afflatu molire rigentia sancto,
Illustrans veterem doctrinæ lumine noctem.
  Præterea proclive fuit adhibere salutem
Infirmis, gressum claudis, & lumina cæcis,
Nam certe nullum tanti violentia morbi
Obruerat, quin votivæ fomenta salutis
Rettulerit visu gaudens revalescere sancto,
Quod vel præsenti poterit clarescere facto.
Quondam Trevericis in mœnibus innuba virgo
Tabuerat consumpta gravi paralytica morbo,
Atque omni motu torpentia membra carebant
Officiis privata suis: jam carne relicta
Spirabat tenuis frigenti in pectore flatus,
Pallebant pavidi vicina morte propinqui,
Arentesque artus lacrimarum fonte rigabant,
Tristis & obsequii mæstum contraxerat agmen
Exequiis præbendus honor: cum murmure flentum
Concitus irrumpit reserato nuntius ore
Martinum venisse ferens, cui prona facultas
Optatam Sanctis * precibusque advolvitur, orans
Auxilium, & largo spargit vestigia fletu,
Ac singultantes rumpunt suspiria voces,
Et plus de precibus lacrimæ quam verba loquuntur.
At contra sanctas pollens pietate modesta
Adfectum sociat, meritum negat, abnuit esse
Virtutem qua præstet opem, sed corde dolorem
Participat, refugit pompam, sed deflet ærumnam,
Et meritum vitando probat: sic celsior extat
Corde humili, confert laudi quod demit honori.
Hæc cernens genitor tanto vehementior instat
Donec permota adsiduo justoque rogatu
Sancta sacerdotum precibus conjuncta paternis

Am-

Ambitio, blando renuentem jure coegit
Visere lugentis penetralia mæsta parentis.
Adstant pro foribus populi, miracula Christi
Attonitæ expectant pendentia pectora plebis.
Ille ubi seminecis miseratus tabida vidit
Membra, & consumptis languentis lumina malis,
Ossibus hærentem siccato corpore pellem,
Et curis infuso vitiatum felle colorem,
Subtracto & penitus constrictæ murmure linguæ
Suspiria, exiguum glaciali a pectore flatum,
Filaque venarum rupto pereuntia pulsu
Ordine præcisu quærentem linquere dextram,
Ad terram toto confestim corpore pronus
Sternitur, a Domino verbi medicamina poscens
Cui jussisse sat est, atque artem vincere nutu.
Sensit adesse Deum, promi deposcit olivum.
Oblato accedit benedictio sancta liquori.
Exin mutati congaudens unguine succi
Singula contingit medicato chrismate membra.
Admota expellit veterem pia dextra dolorem,
Atque impetratæ felicia dona salutis
Ad tactum medici paulatim infusa recurrunt.
Sic morbis cuncta membrorum a parte fugatis
Reddita succedit vegetato corpore virtus.
Mox valida exurgit populo mirante puella,
Et stabiles gressus divino munere sistens
Dat laudem domino per sancta altaria Christo.
Quod postquam virtutis * celeberrima cœtu
Mœnia complevit, certatim accurrere cuncti,
Quorum vel mentes Dæmon, vel corpora morbus
Obruerat, curdi orantes membrisque medelam:
Si gressu stabiles, hi sensu abiere valentes.
Præcipueque tamen cunctis quæ gratia Christi
Per famulum dignata suum miracula fecit
Unius eminuit præsens curario servi,
Quem Dæmon toto captivum jure tenebat.
Denique cum Sanctus grandi ambitione rogantum
Permotus miserum deduci ad sancta juberet
Limina, non potuit quisquam vincire furentem,
Sic cunctos rapidu debacchans ore fugarat,
Dentibus infrendens: lacerum cruor undique corpus
Texerat, & nudis horrebant vulnera membris.
Tum Dominus claro nimium sublimis honore
Fascibus ornatus Proconsulis, immemor hujus
Ambitionis adest, genibusque advolvitur almis,
Ac pronus pedibus blandas circumligat ulnas,
Orans, ut quoniam nec vis, nec vincla valerent
Attrahere insano bacchantem corde ministrum,
Ipse adeat tectum, sub quo jam tempore multo
Servabat clausum jugis custodia servum.
Sed renuit Sanctus limen calcare profani,
Nec vult Idolicis justus succedere tignis,
Discernens templi fœtorem a chrismate Christi.
Ille autem sanctis genibus violenter inhærens
Respondet, sancto se credere velle ministro,
Quidquid tradiderit tanti doctrina magistri.
Tum demum motus tam justa voce rogantis
Intulit optatos salvanda ad limina gressus,
Atque eadem domino auxilium tam justa petenti
Quæ servo medicina tulit. gratantur uterque,
Ille fide accepta gaudens, hic mente recepta,
Confestimque novum posthæc miracula factum
Attonitam erexit tanta ad præconia plebem.
Nam forte ingrediens vicini limina tecti
Exclamat forte ingrediens vicini limina tecti
Horribilem, & visu furiosis Dæmonis umbram.
Nec mora, continuo cœpit tam proditus hostis
Arrepto sævire coco, miscere tumultu
Interiora domus penetralia, frendere malis,
Captivique oris dentes nudare minaces
Ingenitam exercens alienis morsibus iram.
Dum quatit obsessum permixta insania corpus,
Dæmonis ut rabies humano sæviat ore
Armata ad proprios alieno dente furores,
Diffugiunt trepidi, nec quisquam obsistere contra
Audet, & extremos acuunt exempla timores.
Sed fidens Domino sanctus fallacia ridet
Agmina, & occursu rapido sese obvius offert.
Qui, ne tum quateret tremulos dementia rictus
Collidens miseros ferali murmure dentes,
Et repetens crebros nutanti vertice morsus,
Constanter digitis fauces penetravit hiantis,
Sistens adversi sævissima jura latronis.
Hæserunt avidæ dilato vulnere malæ,
Suspensus riguit patuli furor improbus oris,
Subdita contactu gavisa est lingua salubri,
Molliaque insertam presserunt oscula dextram.
Tum quia perstricto fuga nulla pateret ab ore,
Egestus fluxu ventris vacuata reliquit
Viscera, fœtorem solum de corpore traxit.
Interea subito turbantur cuncta tumultu
Mœnia, barbaricos adfert fama improba motus,
Spargens incredulos per credula corda pavores.
Nec tamen extabat rumoris nuntius hujus,
Ut prolata fides manifesto auctore pateret.
Ergo ubi tam dubiis mutare ingentia rebus
Vidit, & incerto populos terrore teneri,
Imperat ut clausus captivo in corpore Dæmon
Proderet, unde novam sparsisset fabula famam.
Protinus impulsus verbo tortore fateri,
Se causam clamat, crimenque, caputque malorum,
Semet cum sociis isthæc mendacia larvis
Sevisse, ut trepidam premerent formidine plebem.
Ergo hæc fallacis confessio vera latronis
Absolvit mæstas cruciato dæmone mentes.
Jam vere, ut tantæ pietatis gesta retexam,
Nec mens sufficiet, sterilis nec pagina vilis.
O vere confine bonum, miseratio prompta,
Mens humilis! nullum spernit qui diligit omnes.
Nam quemdam horrendo lepra traxerat improba morbo
Inficiens cunctam macularum tegmine carnem,
Et spargens densas vitiato in corpore guttas.
Quem cum sanorum fastidia crebra notarent,
Ignata & proprii mens injustissima casus
Despiceret tristes alieno in corpore morbos,
Ingrediens portam sanctus præeunte caterva,
Qualis in obsequium tanti collecta patroni
Stipabant densis murorum limina turbis,
Oscula dat misere vultu connexus, & ore.
Nec metuens tali faciem sordesceret actu
Impressit junctis pacis signacula labris.
Obstupuere animis alii, gavisus at ille
Sensit in attactu divini munera doni,
Et remeare citam raptim per membra salutem,
Dispergi & celerem renovata in carne nitorem.
O vere pretiosa tuæ dignatio pacis,
Et medicina pio quæ permanabat ab ore;
Seu membra attingas labiis, seu corda loquelis,
Oscula sanabunt ægros, & verba docendo.
Atque utinam nostros similis clementia morbos
Tangeret, & miseri maculas depellere cordis
Orans tam sancto Martinus vellet ab ore:

Tum

Tum credo ad veræ revocarer gaudia pacis
Sanatum uttollens ſancta ad myſteria vultum.
Et poſt everſum dederat quem portio conſum
Spes mea clementis domini penderet ab ore,
Porcorumque eſcas linquens, vel gaudia carnis,
Acciperem veræ ſignacula certa fidel.
Quin & contactus tantum vel fimbria veſtis,
Raptaque certatim diſrupto vellere fila,
Omnibus in cauſis celeres habuere medelas.
 Namque ut prætoream quæ non obſcurius acta
Erga humiles naturæ homines, num quæſo, latebit
Arborius mundi eximio perfunctus honore,
Clarus præcelſæ qui culmine Præfecturæ
Romana indultis moderamina rexit habenis,
Nec minus excellens morum probitata piorum?
Hujus conſumptis penitus jam tabida membris,
Unica languidulos ſtatis rejecerat urtus
Filia, quam febris jugi cum lege recurſus
Ad quartum reditura diem ſic carnis amictu
Esuerat crebras ſemper repetendo ruinas,
Ut nihil adflictum corpus ſentire medelæ
Poſſet, vel mediis vicina ſebre diebus,
Dum tranſcurſa ſibi jactatio vindicat unum,
Alter venturam patiatur trepidando ruinam.
Talem igitur triſti genitor pietata puellam
Dum ſuvet, & flatu glacialia membru tepenti
Percurrit patrii dum creber anhelitus oris,
Oblutu ad trepidam pervenit epiſtola dextram,
Quam pius antiſtes mœſto mittebat amico.
Ille ubi perfectæ gaviſus munera chertæ,
Preſſit in abſentem congaudens oſculu dextram,
Concluſit caleri veneranda volumina morn,
Et ſtomacho raptim properans admovit anhelo.
O vere pretioſa fides! depulſa fugatur
Febris, & igniti removetur flamma caloris.
Arentes penetrat præſens benedictio venas,
Et rigat esbauſtas verborum rore medullas,
Reſtituens celerem domini pietate ſalutem.
Ad cujus laudem recte referemus ovantes
Quæ nunc miramur ſervos potuiſſe fideles.
Nec ſolum hæc membris tribuit medicina medelam,
Sed corde adjecit veram fides aucta ſalutem.
Confeſtim nam vota Deo ſucra virgo per illum
Offertur Domino, per quem valet eruta morbo.
Sic tribui indulte eſt ſimul hujus gratia doni,
Conſecrat antiſtes, Pater offert, virgo ſacratur.
 Quin & Paullino ſimilis medicina ſalutem
Reddidit, inſignis fidei quem gloriu late
Estulit, ubducta cujus cum nube latebat
Viſus, & infuſis caligo estenta tenebris
Arcebat cunctam macularum tegmine lucem,
Quam levis & tenui tactu ſuſpenſa fugavit
Spongia, vicino benedictæ munere destræ.
Vix admota oculo didicit jam reddita lucem
Ferre acies, lumenqua novum mirata recepit.
Atque utinam noſtri tenebras contingere cordis
Tali luce velit ſancti medicina patroni,
Reddat ut antiqui rurſum myſtaria facti
Nomen idem, medicuſque idem, par cauſa medelæ.
 Miramur ciro tam multa & tam magna videntes
Archiatri fomenta pii, miremur & illam
Quam meruit medicus Chriſto medicante medelam,
Per quem munificus ſimul, & de munere gratus
Expenſis gaudet donis bonus atque reteurus.
Namque ad ſublimem nitens conſcendere partem,
Qua domus excelſis pendebat fulta columnis,
Lubricu dum ſcalis fixit veſtigia, pronus
Concidit, & crebram gradibus renovando ruinam
Colliſo terram collapſus pondere preſſit.
Ecce autem præfracta trucem dum membru dolorem
Feſſa gemunt, ſubito adflicto ſolatia portans
Angelus adſiſtit ſancto venerabilis ore,
Abluere infuſis feſtinans vulnera lymphis,
Paullatim ignoti contingens unguine ſucci,
Perducens tenuem tactu leviore liquorem.
Unda rigat, tacitam propere ſenſere medelam
Membra ſimul madidis mollito corpore venis,
Confeſtimque artus ſtabiles viguere, fugati
Undique mandato Domini ceſſere dolores.
Pernices greſſus, mens vivida, cordis & oris
Gaudia, gratifico concors cum pectore vultus.
Dum Dominum laudat, ſibimet nihil adrogat inde.
Prodidit & meritum quia ſe meruiſſe negavit.

LIBER III.

Quo rurſus ſteriles calamos & ſibilu ruptis
Vox ſtipulis emiſſa vocas? hæc gloria certe
Majorum voces digna eſt augere tubarum,
Nec poterit parvis vox tanta erumpere culmis,
Quanta & ſublimes lituos implere valeret.
Sed ſi vel tenui flatu tam anguſta juvetur
Tibia, quam ſancti benedictio miſerit oris,
Grandia ſi nequit effari, vel ſuavia dicet.
Primam igitur libri partem devicta tenebit
Ambitio, hæc reliquas reſerabit janua laudes,
Qua poſt degeneres per ſecula multa pavores
Corrupto emicuit libertas perdita mundo.
Elatus quondam bellis feliciter actis
Maximus, & domini unius jam morte ſuperbus,
Exilio alterius, crimen male moribus hærens
Auxerat eventu, naturæ & vulnera pravæ
Reſciderat ſæpe infelix mage corde ſuperbo
Proſperitas, rebus gravius ruitura ſecundis.
Hunc igitur Regem diverſa ex parte frequentes
Paſtores adiere Dei, queis cura perennis
Vel ſervare piem Domini, vel paſcere plebem,
Certantes laxere reos, diſſolvere vinctos,
Reddere defeſſis requiem, ſolatia mœſtis,
Orare exulibus patriam, veniamque precari
Proſcriptis, cenſum, miſeris vitamque mereri.
Dumque hæc nituntur ſtudio celerare benigno,
Paullatim adſenſu trepido ſubjecta tumenti
Sancta Patrum gravitas, nimiumque vileſcere cœpit
Dedita blanditiis, non quas dependere ſuerat
Priſca ſacerdotum gravitas, ſed vana clientum
Ambitio ad nutum tumidi dejecta patroni.
Inter quos ſolus conſtanti corde vel ore
Martinus nullo infecit pia viſcera fuco,
Nec trepida oppreſſit deformi ignavia nævo
Mentem Chriſto humilem, ceſſam ad faſtidia mundi.
Quin & conſtanter precibus connîſus in ipſis,
Si qua fuit Regem tumidum tum cauſa rogandi,
Optantis votum expediit quaſi jure jubentis.
Sæpe etiam ſanctum crebro movere precatu
Ambitio eſt adgreſſe virum, ut vel ſero veniret
Oratus totiens ſpreta ad convivia Regis.
Ille etenim faſtus temnens & facta revolvens
Ejus ſe penitus renuebat jungere menſæ,

Cujus criminibos ſanctam connectere mentem
Adſenſu ſaltim tenui nefas eſſe putabat,
Objectane cædem dominorum, & ſanguine partum
Imperium, mortem Regis, regnumque tyranni,
Sed cum continuis precibus pia corda fatigans
Dilueret culpas, objecta & crimina purgans
Diceret oppoſitum ſibimet terrore jubentum
Imperii regimen, nefas eſſe ut mole prematur
Invidiæ, ferro atque armis extorta poteſtas,
Ambitione vacans: nec ſane perva pavoris
Signa ſui tanto Dominum miſiſſe triumpho.'
Nec quemquam, quamvis tepidæ parvæque fidei,
Ignorare hominem belli momenta gerendi
In nutu pendere Dei, manifeſtius autem,
Si mege confiſum numero, virtute, viriſque
Inferior vincat, viciſſe hunc judice Chriſto.
Nec ſane quidquam ſe vel poſt bella cruentum
Imuniti geſſiſſe animo, ferrique furorem
Poſt aciem valuiſſe nihil, poſt arma tubaſque
Inſontes gladios ceſſaſſe a crimine cædis,
Et nullo penitus reſperſam ſanguine pacem.
Talia ſæpe iterans, precibuſque inſtantius orans
Mollivit ſanctum crebra ratione rigorem,
Ut culpæ ignoſcens ſtudioque evictus adiret
Faſtidita prius regalis fercula menſæ:
Eeultat ſpes jam propior de munere tanto,
Faſta dies læto gaudet clareſcere cœtu,
Adduntur lecti proceres quos Regia juxta
Culmina vicini ſplendor connectit honorie
Inſignes trabeis, legum armorumque tenentes
Arbitrium, vel jura fori, vel claſſica belli.
Hos inter medius qua ſigma flectitur orbe
Presbyter accubuit, dextra lævaque potentum
Ordo ducum, membris ſuper aurea fulcra locatis
Preſſit ſubjectum pretioſi velleris oſtrum,
Ad dextram Regis ſancto venerabilis ore
Conſedit ſenior, qualis pia jura reportans
Deſcendit ſacro montie de vertice Moyſes
Mutati vultus nimiu ſulgore coruſcans,
Cum faciem cordis ſplendor depromeret oris,
Nec cohibere novam poſſent velamina lucem.
Mirantur taciti gaudentes turba miniſtri,
Atque aula obſequiis certat devota modeſtis
Tam ſancto ſervire viro, cura omnibus una eſt
Optati officii, minor eſt reverentia Regis.
Ipſe etiam præſens Martinum excellere mavult.
Stipant ſubjectas regalia fercula menſas,
Dives in excelſis ſplendeſcit purpura fulcris,
Mollia puniceo mutantur ſerica fuco,
Et rutilat docte ductis ſine vellere penſis,
Miſceturque oſtro mollitum in fila metallum.
Liminibus diſtenta tremunt aulæa ſuperbis,
Nutat & in foribus velorum mobile clauſtrum:
Cuncta nitent vario cultu ſurſum atque deorſum
Edita pigmentis, ſola marmore, tecta metallis:
Suſtentant vitreas cryſtalla capacia lymphas,
Cumque ipſa & conchæ ſpecies videatur & undæ,
Nec cohibere putes ſuſceptum clauſtra liquorem,
Pocula funduntur gemmis, gemmiſque bibuntur,
Electri mollis fulvum diſcriminat aurum,
Ars erat in pretio, pretium pretioſius arte eſt.
Hæc radiant gemmis, hæc extant vaſcula ſignis,
Aſpera ſunt quædam viſu ſed levia tactu,
Lancibus & rutilis diſciſque patentibus adſunt
Aeris, & nemoris fructus terræque, mariſque.
Poſtquam exempta fames epulis, tum ſola voluntas
Arentem relevare ſitim, rapuere miniſtri
Incluſas auro glacies lymphaſque nivales,
Rorantes alii pateras offerre, petentum
Anticipat votum famulorum cura vigorque.
Tum Rex Martino dubitantem offerre miniſtrum
Imperat, officio cedens ſimul ordine verſo,
Tam ſanctæ ardenter cupiens ſuccedere dextræ,
Ut patera adtactu tanti pretioſior oris
Infuſum inficeret cæleſti rore liquorem.
Verum ubi reſperſit tenui ſua guttura lympha,
Vie humectati tactu defecit in oris:
Cum Rex protenta captaret pocula dextra
Tradidit ille ſuo fidei meritus honorem
Presbytero, meritum cordie non purpura Regis
Vicit, prælatæ ceſſit diadema fidei.
Attonitis ſtupuere animis defixa videntum
Corda virum, ſpretoque etiam conſtantia Regi
Plus placuit quam mira fuit, nec livor aduſſit
Invidiæ tanti trutinantem pondera ſecti.
Quiſnam vel magnus quamvis ſub Judice parvo
Auderet tantum pro ſancto jure ſacerdos!
Non terror vicit firmum, non gratia juſtum,
Non convivantis ſtudium, non ira potentis.
O virtus vicina Deo, ſi corde remoto
Sis velut ipſe procul, præſentem vincere mundum.
Nec timuit quæcumque illi patefecerat almus
Spiritus, infuſo complens pia viſcera dono,
Haud dubitans ipſi conſtanter prodere Regi.
Eventus belli varios, felicia primum
Prælia, mox alio triſtem in certamine cladem.
Quæ cuncta ut puro vidit mens ignea ſenſo,
Sic ducta eventu celeri quaſi viſa probavit.
Nam primo oppreſſum Regem certamine ſudit,
Mox captiva Duci ſubmiſit colla reverſo.
Nec mirum eſt tantum mentem vidiſſe ſagacem
Linquentem cunctas ſublimi pectore curas,
Et ſenſu æthereo penitus ſuper aſtra volantem.
Nam ſæpe angelicis miſcentem verba loquelis
Pro foribus ſtantes monachi ſtupuere fideles.
Sic nil corporeum corpus vel membra caduca
Senſerit, atque animo jam libertate fruenti
Nequaquam edumitæ nocuerunt pondera carnis.
Ipſe etiam quovis tentaſſet fallere vultu
Perſpicuus caſſu patuit molimine Dæmon,
Nec permutatis permiſſus ludere formie.
Denique cum trepido penitus fuga nulla pateret,
Efflabat ſævum per verba furentia virus,
Illæſum inſidiie cupiens accendere dictiv,
Dentibus elapſum linguæ lacerare veneno,
Effundens caſſas jam fractis motibus iras.
Quin etiam orantem miſerando ſanguine dextram
Concutiens, cornuque oſtentans crimina cædie
Sanguineo, lætuſque malis & triſtia ridens,
Irrumpit ſanctam funeſto murmure cellam,
Tartaream effundens per verba procacia vocem,
Cernat ut impleti tandem documenta furoris.
Hæc ſors arma dedit, telum hoc violentis adegit
Obſequium pecudis, vincens ſed crimine noſtro.
Quo major fructus ſceleri, tuus ille, tuique
Agminis, in noſtræ ſolatia concidit iræ,
Effœtas renovans optato ſanguine vires.
Protinus accitos proceres jubet ocyus omnes
Effectu celeri monachorum viſere cellas,
Ne fors fallacis mendacia verba latronie
De proprio ſaltim dixiſſent crimine verum,
Qualis mœſtorum ſoleat vox eſſe reorum,

Com-

Complectenda truci jam sub tortore fatentur.
Tum referunt nullum penitus de fratribus illo
Signari indicio, coram se protinus omnem
Sanctorum numero esse gregem, qui clausus ovili
Temnebat rabiem frendentum ad claustra luporum,
Quem vigil æterno Regi Martinus alebat.
Attameo accepta quemdam mercede profectum
Ut plaustro advectis prohiberet frigora lignis,
Huic propere accurri Martinus præcipit illum,
Tum socium monachis vel per commercia factum
Confessi insidiis credens patuisse latronis.
Nec mora quin præsens jam conjectura probetur.
Seminecem egressi non longe a limine cernunt
Extremæ efflantem miserum spiramina vitæ.
Ille tamen letho languentia lumina solvens
Vix singultantis præciso murmure linguæ
Adtraxit tenuem glaciali a pectore vocem,
Vulneris exponens causas, nam forte juvencus,
Dum resoluta arctis stringuntur vincula loris,
Liberior cervice vaga dominoque rebellis
Mollia tartareo transfoderat inguina cornu.
Quæ postquam expoluit, pressoque obmutuit ore,
Tum fessum leto posuit caput, oraque, & artus
Perfudit croceos glaciali corpore pallor.
Hoc fine interiit, nobis tamen hic quoque finis
Martini ostendit meritum, cui nosse futura
Sic licuit, nihil ut penitus velamina carnis
Tardarent, celerem terreno pondere mentem.
Nec quemquam minimum mendax & callidus hostis
Vel tegere insidiis fraudes, vel fallere formis
Tentaret, frustra hæc toties molimina perdens,
Ausus fictorum formas simulare deorum,
Fingeret effigiem quorum fingebat honorem.
Nunc Jovis incestam faciem, Martisque furorem,
Mercurium falsis nexum vestigia pennis,
Forcipe Vulcanum, chordis vel pectine Phœbum,
Effigians clypeo insanam cristisque Minervam,
Lascivam Venerem, quatientem lustra Dianam,
Incestam illicita thalamorum lege sororem,
Germanæ & nomen perdentem crimine fratris.
Talibus ostentans formis, se, digna suorum,
Facta, & mentito vultu sua crimina prodens;
Nequaquam elabi potuit, sed fraude retecta
Perdidit irrisus molimina callida Dæmon,
Efflans extremum per verba procacia virus,
Illæsumque virum viciis vel voce lacessens.
Quæ cuncta immoto tolerans patientia vultu,
Blanditias temnens, probra & convitia ridens,
Atque hostem agnoscens figmento in utroque dolosum,
Crimine nec lædi potuit, nec laude moveri,
Verborum jaculis opponens signa salutis,
Et crucis objectu confringens tela latronis,
Qui sæpe adgressus duris pia corda querelis
Impius objectare pio pietatis amorem,
Proh dolor, audebat coram sic voce resultans,
Testibus ut multis feralia dicta paterent.
Quare ait exosos domino (si crimina damnas)
Suscipis, & vitium culpans, consortia quæris
Peccantum: forsan lateant te facta tuorum,
Hortatu tum facta meo, quæ plurima fusi,
Et quorum pars magna fui, qui, quæso, probabit
Infensum factis hominem facientibus æquum?
Ille ait, antiquo serpens distente veneno,
Non hæc de miseris domini sententia Christi est,
Qui si finiti culpam videt, abjicit iram,
Tempora non statuens culpæ nisi tempora noxæ,
Ne maneant peccata monens, finita remittens,
Mitis præteritis, si sit correptio præsens,
Errantes revocans, revocando crimina donans,
Perversis patiens, clemens, placidusque reversis,
Vita hominum, mors culparum, miserator utrumque
Exitium sceleris causas jubet esse salutis.
Nec desperarem fidens bonitate probata,
Quod quamvis vincant cunctas tua crimina noxas,
Si commissa diu saltim vel sero doleres,
Quod te de mediis raperet clementia flammis.
O felix pietas, tantum confidere quemquam
De domini bonitate Dei, ut spondere benigne
Audeat illa etiam quæ non promissa fatetur.
Dum revocare ipsum consueto a crimine tentat
Criminis auctorem, peccatum a fomite tollens,
Et stirpem exosam prima ab radice recidens.
Sed quoniam crebros cantare enisa triumphos
Murmura tartareum tetigerunt nostra tyrannum,
Atque inter laudes titulos replicare volentes
Bellorum seriem nomen resonavimus hostis,
Hoc quoque quem dederit Christus sermone loquemur
Tempore quod gestum valde miramur in illo.
Sanctorum quemdam sociis Christique ministris
Adjectus juvenis, factoque & nomine Clarus,
Haud procul a sancto cellam doctore locarat.
Adsciscens plures ista ad consortia fratres,
Ut modulata piis symphonia psalleret hymnis,
Concors connexis resonaret gloria linguis.
Subdolus hunc quondam juvenis, simulataque gestans
Compositis figmenta dolis, mentitus & omnem
Insontis speciem monachi sub nomine fallens,
Expetiit sub veste ovium, sed mente luporum
Spirans antiquum vitiato pectore virus.
Ac primum Sanctis vel solo corpore mixtus
Communis vitæ speciem simulator agebat.
Post sese angelicis solitus jactare loquelis
Fallacem extulerat vana ad fastigia mentem,
Celsius elati casurus culmine cordis.
Quin & prodigiis suadens incauta coegit
Corda, velut meritis jam per documenta probatis
Pro levibus signis tumidis plus credere verbis.
Ipsius interdum sese jactare solebat
Alloquio domini, tamquam * creber ad illum
Nuntius adsidue cælesti a sede referret,
Ostendens magnum socio sermone favorem.
Nec timuit sanctis semet conferre Prophetis
Spirans fallacis mendacia verba latronis.
Jamque adeo plures confictis credere verbis
Impulerat, solus constanti pectore Clarus
Reppulit a sancto fallacia murmura sensu.
Et quamvis domini furiosus fingeret iram,
Nec terrere gravem potuit, nec fallere cautum
Spondens virtutem per plurima signa probandam.
Namque ut deceptas caperent miracula mentes,
Talibus attonitos voluit confundere dictis.
Hac, inquam, me nocte Deus (ne vana putetur
Gratia, quam meritis voluit decernere nostris)
Indutum niveæ donabit vellere vestis.
Hæc vestris cum dona oculis manifesta patebunt,
Saltim, si dictis dubitatis credere, visis
Credite, & aspectum facili laudate favore.
Cum vero ad tantum vigil expectatio monstrum
Cursum prædictæ novitatis pergeret ordo,
Ecce autem mediæ jam ferme tempore noctis,
Quo divisa diem non longe aspectat utrumque,
Proxima venturo, nec multum amota relicto,

Concussa intremuit tellus, fragor undique vastus
Horrendum intonuit tenebris, & tetrior ignis
Lampade terribili, mentita & luce micavit.
Terrentur visu subito trepidantia corda.
Protinus ergo alacer successuque acrior ipso,
Quo sic prædictæ fraudis processerat ordo,
Tangendum cuidam vellus dedit atque videndum.
Qui citus accivit reliquos, ne falleret unum,
Comminus insignem candore & murice vestem,
Extaque sollicitis blande cedentia dextris,
Mollia dum tenuis percurrunt stamina telæ,
Nec tamen agnosci poterat quo vellere ductus,
Quamvis admotus propter fulgeret amictus,
Sed vestis visa aspectu, vel credita tactu
Susceptam tenuit mendax in utroque figuram.
Tum Clarus cunctos hortatu urgere sodales,
Ut tam confusis per monstra ingentia rebus
Ad dominum precibus redeant, quia pandere solus
Obtectos queat ille dolos, fraudemque latronis
E tenebris proferre suis. vigil ocyus omnes
Turba ad consuetos modulamina dulcia psalmos
Advolat, & sanctis solatia quærit in hymnis,
Quæ pellant segnes vegetato corpore somnos,
Cantibus & sacris nocturna silentia vincant.
Succedunt psalmis lacrimæ, suspiria voci,
Conclamat si lingua tacet, connectitur omne
In laudem domini tempus vice mentis & oris.
Interea ut primum tenebras rarescere noctis
Vicina jam luce vident, cum prævia Solem
Nunciat acceptum spargens aurora ruborem,
Et croceo obnubens pallentia sydera fuco:
Comprensum ad sancti certant perducere cellam
Martini, ut tandem disiecta nube fugatus
Perderet ingenii Dæmon figmenta dolusi,
Prodens detectàm tanto sub judice fraudem.
Ast ille obnitens jamjam propiore periclo,
Abnuere, & sanctas prætentum evadere dextras.
Certabat gressu sistens, & voce resistens,
Clamans ad sancti vetitam se accedere cellam
Martini, atque illam proferre a limine vestem.
Tum vero insistunt, prodit trepidatio fraudem,
Compositosque dolos pallens ignavia pandit.
Vanuit in manibus prensantum vestis imago,
Attentosque oculos species dilapsa reliquit:
Qualiter aereis nebularum vellera filis,
Quæ texere cavas mentito gurgite valles,
Cum purum nitidus sol altius erigit orbem,
Æquora dispersis produnt nudata tenebris.
Hoc quoque Sancte cruci Martine adfige tropæum,
Quo spolias sævum simulata veste tyrannum
Scindens aeriæ mendacia tegmina telæ,
Disjiciensque cavæ fluitantia vellera nubis.
O numquam cessure furor, rursumne resurgis
Elisus toties, toties conamina perdens
Irruis, atque ruens: nec finem audacia ponit,
Nec votum successus agit? tunc impie vultum
Mentiris domini, tenebris & fallere lucem
Conaris, tali ut specie eludere sanctum
Compositis possit vecors inania formis,
Spirans extremum quamquam sine vulnere virus,
Effœtam rabiem cassis jam rictibus efflans,
Non penetrans purum tetra caligine sensum,
Nec claudunt verum nebularum umbracula solem:
Et quamvis ostro radians, gemmisque coruscans
Subdideris rutilum plantis mendacibus aurum
Insimulans verum falso diademate Regem,
Proh dolor! æternum clamans te perfide Christum,
Ut velata pio sub nomine forte lateret
Impietas mentita, Deum suasura beatum
Credere mendaci specie sub nomine Christi,
Et curvare pios in honorem Dæmonis artus,
Sacrilegum ut faceret, nefas heu, credita sanctum
Relligio, ac fidei meritis credendo careret,
Et male tradendi fallacia pocla veneni
Occulerent olidum mellis dulcedine succum.
Ignaris hæc tende animis, tyronibus istas
Insidias molire viris, qui classica nondum
Bellica inexpertis tentant præcludere telis:
At qui non rudibus suetus sudare sub armis,
Signaque prætento felicia claudere vallo,
Emeritos celat veneranda casside canos,
Omnia quæ multo doctus præcaverit usu,
Sollicite explorat, quæ sint loca fida parandis
Insidiis, vel quæ rursum suspecta cavendis:
Quo clypeum regat ingenio, quo turbine telum,
Qui regem capiant tituli, quæ crimina lædant.
Ille ita constanti cunctis gravitate resistet
Insidiis, tantaque dolos ratione cavebit,
Ne fraudem efficiat fractus conflictibus hostis,
Quod virtute nequit. tali tum robore florens
Martinus bellator erat, cum classica Christi
Subruerent penitus vitiati crimina mundi.
Noverat ille sui signum dignoscere Regis,
Et calcare istas crucifixi nomine pompas.
Tu modo purpureo Christum mentiris amictu,
Atque auro & gemmis peregrino flamine serum
Hanc speciem exornas, miser heu, nec fallere nosti.
Sic frustrata tuis toties molimina perdens
Consiliis, rursus tenues delapsus in auras
Solveris, atque fugam turpi fœtore fateris.
Tu vero immota stabilis virtute triumpha
Sancte Dei, cui perpetua virtute cohæres
Firmasti invictus contra omnia crimina mores,
Mansuetus, patiens, justus, pius, integer, æquus,
Miris, confidens, humilis, sine felle, benignus,
Instructus, comis, facilis, placabilis, acer,
Antistes sanctus, doctor bonus, hospes amandus,
Mirandus signis, imitandus moribus idem,
Corde humilis, mente excellens, venerandus utroque,
Dum laudem fugiendo capis, vitando mereris,
Ducens continuos sera in jejunia soles,
Et vix exiguis semper parcissimus escis
Defessum relevans stomachum sine pondere carnis.
Sic expulsa cibi, sic somni abjecta voluptas,
Ne vigilem premeret terrena hæc sarcina mentem,
Sed levius animi posset consuescere corpus,
Orandi studio invigilans studioque legendi.
Continuata istis hæserunt tempora curis,
Hæc sola & requies placuit. mutare laborem
Succedentem alio jugem sine fine precandi.
Ipsam etiam cuncti tanto miremur ovantes
Naturam cessisse viro, licet ultimus illum
Clericus oblitus tanti læsisset honoris,
Nec læsus felle intumuit, nec judicis umquam
Jure in subjectos vindictæ exarsit amore.
Non odium furor excivit, non gaudia risum,
Tristitiamve dolor sanctus gravitate verenda,
Angelicus fulsit venerando in corpore vultus,
Qui possit sancti faciem depromere cordis,
Proferre & clausam sacro de pectore lucem.
Semper in ore Deus, semper miseratio. pacem
Consilio & voto tenuit. nam sæpe solebat

Invidia infectas fauces livore veneni
Armare opprobriis, ipsosque accendere diro
Felle sacerdotes, ut linguis carpere mallent
Quam factis æquare pium, hac quoque sanctum
Ira animum saltim reddendi ad vota coegit.
Quin & fraternos pro tanto crimine fletus
Fundebat madido clemens miseratio vultu,
Exorans dominum lacrimarum flumine Christum,
Parceret ut verbis veniam tribuendo dolosis.
Sic stabili semper contra omnia vulnera corde,
Non odium furor excivit, sed causa dolorem:
Qualis sectatus domini vestigia martyr
Excipiens sævam saxorum nube ruinam,
Cum tenuem efflaret benedicto corpore vitam,
Dimitti insano poscebat crimina vulgo,
Plus peccata dolens plebis quam vulnera carnis.

LIBER IV.

FInierat somptum translatio cœpta volumen,
Percurrens sancti pura exemplaria libri,
Cum subito oblata est obstrusæ gloria nobis
Historiæ, nostri stimulans molimina voti,
Non ut de misero melius clarescerer ore,
Quod tam perspicue signasset pagina cordis.
Com vis verborum viva virtute coruscans
Perderet ingenitum metro mollita vigorem.
Sed quia non omnes liquidi penetralia fontis
Interius scrutanda petont, pars magna petentis
Sæpe bibit proprios neglecto frigore rivos.
Nos quoque qui dignum nil possumus edere doctis,
Turbida non longe purgemus pocula pigris,
Sæpe & clangentum voces æquare tubarum
Emissa implicito conantur sibila libro.
Et qui sub celsa suevit requiescere pinu,
Interdum vilis penetrat virgulta salicti.
Tu quoque qui gratis malles succedere lucis,
Si longe amoti nemoris via forte fatigat,
Comminus oblatum properans irrumpe frutetum.
Pergebat Sanctus benedicti ad limina templi,
Ut solita æterno ferret mysteria Christo.
Ecce autem tremulus glaciali frigore pauper
Collidens miseros nutanti vertice dentes,
Admotasque manus malis pallentibus aptans,
Captabat tenuem flatu adspirante teporem.
Durabat crebros concrescens stiria flatus,
Vox quoque non toties resonans lacrimabile verbis,
Flebilibus præcisa sonis gemituque locuta,
Signabat totam causa clamante querelam.
Hæc quamvis durum mollissent forte rigorem,
Ne dum Martini pietas jam nota valeret
Dissimulare istam miseri plangentis erumnam,
Protinus adstanti Diacono, quem more priorum
Antistes sanctæ custodem legerat arcæ,
Imperat, ut Domini sumptu oummisque coemptam
Aptaret properans algenti in corpore vestem.
Ergo hæc quæ fieri voluit quasi facta reliquit.
Exin secretæ penetrans habitacola cellæ
Quæ progressurum sacra ad mysteria sanctum,
Hic quoque vicinis fuerat sejungere turbis,
Excipiens monachum mox emissura ministrum.
Sed quid non penetrent miseri, quos cogit erumna
Adtritæ expositum frontis vulgare pudorem?
Quod nec presbyteris patuit, perrupit egestas,
Allegans querolam dilato munere causam.
Tum vero invasit totum miseratio sensum,
Nec placuit rursum mandati afferre periclum.
Amphibalo caput occuluit, tum teste remoto
Subtraxit flexus paulatim ad membra lacertos,
Collectam excutiens adclivi pectore vestem,
Nec patuit nudum vestito paupere corpus,
Tam propere exterior spoliatum texit amictus,
Ut votum anticipans festini pauperis, ipsum
Ignarum facti faceret, quem munere lætum
Fecerat occultus, testi manifestus agenti.
Dicite qui spreti calcantes gaudia mundi
Abjecto vitam voluistis quærere censu,
Quis nudum proprio texit nudatus amictu,
Quis quod ferte alium doluit non ipse refugit?
Quis miser esse volens miserum miserando refecit?
Vicisti veterum Martine exempla virorum,
Tuque ipsum mirandus eras tum paupere tecto,
Vel cum divisæ remaneret portio vestis.
Cede tibi; antiquam geminasti hoc munere palmam.
Interea, quod moris erat, solemnibus horam
Esse monet Diaconus convento in plebis agendis.
Ille ait, implenda est sancti doctrina Prophetæ,
Præcedat Missam miseratio, gratior hæc est
Hostia mandatum faciens, prius obtege nudum.
Egressus paulum quæsito paupere rursum
Suggerit absentem, nec largitione repertum.
Prome age, sanctus ait, munus non deerit egenis.
Tum vestem octava solidi vix parte coemptam
Nodosis textam setoso vellere filis,
Ante pedes Sancti stomachatus projicit ille.
Amoto paulum Diacono pretiosa coarctat
Congaudens propere tam vili tegmine membra.
Sic altare petens & multo comptior heros,
Hoc habitu, qualis Regi post bella reverso
Occurrit madidus sudore & pulvere miles,
Pulcrior hoc titulis, quo membris turpior horret.
Nam speciem virtutis opus præcedit, ut altæ
Radicis robur foliorum tempora transit.
Nec dubia hoc votum mox conjectura probavit,
Nam dum solemni cumulat pia dona rogatu,
Prosequiturque sacris vota immortalia verbis,
Effulsit rutilans claro de vertice flamma
Splendorem capiti infundens, innoxia crini,
Perspicuo sursum porrecta atque edita tractu,
Ignifluo liquidum perrumpens aera sulco.
Perge age continuo titulorum impulsa rotatu,
Gloria sic facili virtutum concita cursu,
Ut penitus laxis currens in gaudia frænis,
Incipienda prius subeas quam clausa relinquas.
Quidam vir locuples Evantius, & licet istis
Astrictus mundi per vincla tenacia curis,
Attamen illæsæ fidei cordisque benigni,
Conservans purum terreno a crimine sensum,
Exesis penitus vehementi febre medullis,
Concutiens crebro trepidantia viscera flatu,
Et singultanti rumpens suspiria pulsu,
Supplex arentis confuso murmure linguæ,
Et plectrum vocis siccati glute palati
Impediens, fractis enisus sæpe loquelis
Affectum signare suum, rogat ocius ad se,
Adventum Sancti obtineat miseranda precantum
Ambitio, si quæ stimulet vel cura doloris,
Vel pietatis amor quærens fomenta salutis:
Hunc adeat solum renovandæ ad tempora vitæ,
Martini aspectum cunctas superare medelas.

Nec

Nec tardat, juſtum ſaltim dilatio votum
Credidit: optatis divino munere ſignis,
Hanc ſatis eſſe fidem mox & res ipſa probavit.
Vixdum vel medii tranſcurſa parte laboris,
Reſtabat pars magna viæ, prævenit euntem
Gratia: præmiſit ſperatæ dona ſaluris,
Præcedens tardos virtus pernicior artus.
Occurrir validus medico, gratantur uterque,
Corpore ſanato transfuſam in corde ſalutem,
Dum fidei meritis creſcit curatio carnis.
Ergo ut ſublata eſt cunctarum cauſa morarum,
Confeſtim remeare volens multa prece victus,
Præſtitit unius ſpatia exorata diei.
Sed breve quod fuerat ſpatio, virtutibus amplum eſt:
Arctum compenſat non acta operatio tempus.
Nam puerum quem forte malus lethaliter ictum
Perculerat ſerpens infectum felle veneni,
Cum jam liventes virus diſtenderet artus,
Atque ipſis etiam penitus vitalibus hauſtum,
Serpentis feriale malum quaſi morte peracta,
Solveret inferno marcentia lumina ſomno:
Ipſe herus inflectens juſto pia corda labori,
Pertulit ad veri veſtigia ſancta Patroni,
Non dubitans meritis per tot documenta probatis,
Quod præſens poſſit tactu depellere virus,
Qui veniens morbos ſolo terrore fugaſſet.
Nec mora, contactum dextra medicabile vulnus
Purgavit tetro frigentia membra veneno,
Et quacumque manus per corpus ſancta cucurrit,
Mors fugit, ſed vita redit, remeavit ad unum
Mox peſtis collecta locum. tum vulnere ſolo
Stipavit juſſum confeſtim erumpere virus,
Et puer intrepido firmans veſtigia niſu,
Greſſibus impavidis domino gaudente cucurrit.
Hac dives mercede redis, hæc munera ſumis
Adjecta enumerans felicia dona ſalutis.
Quod tempus vacuum virtutibus aggere in ipſo?
Quæ via non ſulum petiit licet hoſpita terris?
Luſtrabat caulas commiſſi paſtor ovilis,
Queis pia ruſtreſtrem claudebat Eclesia plebem,
Ne furum fortaſſe doli rabieſve luporum,
Incautas pecudes raperent cuſtode remoto.
Interea ſociis paulum fortaſſe relictis,
Carpebat prægreſſus iter, qua publicus agger
Porrigit erectam per plana jacentia molem.
Ut via conſtratis ſolidata atque edita ſaxis,
Vergeret effuſos in concava ſubdita nimbos,
Et gravis in duro non ſideret orbita colle,
Merſaque ne luteum ſorberent plauſtra profundum,
Sed ſummæ vix dorſa viæ vertigo rotarum
Raderet, haud ullo ſignans veſtigia ſulco:
Sed procul, impacti tinnitu prodere ferri,
Hoc Martinus iter paulum prægreſſus agebat:
Cum ſubito ingenti properantem turbine thedam
Obvius aſpexit, tumidos quæ forte vehebat
Militiæ terrore viros: non ordo furorem,
Non ratio inſanam poterat componere mentem.
Ambitio, ebrietas, clamor, furor, ira, tumultus,
Miſcebant variis incondita pectora monſtris,
Exanimeſque inter mulas trepidoſque magiſtros,
Verbera cædentum reſonabant, verba clamantum:
Nec ſtandi lex ulla inerat, nec cura pericli
Tardabat celerem per plana, per ardua curſum.
Talibus ergo viris habitu diverſus & ore
Obvius occurrit. Sancti timuere verendam
Jumenta adverſi faciem, ceſſere trementes
Aggere de medio mage ſano pectore mulæ,
Innexæ implicitis trepidantia corpora loris.
Ut quondam ſanctæ vetitum maledicere plebi,
Lectio fert aſinam dominum tempſiſſe profanum
Eliſam adclivi preſſantem corpore plantam.
Tum vero inſano ſuffuſi corda veneno
Deſiliunt, ſpes eſt voti data cauſa furendi,
Auſi & ſacrilegas in Sanctum extendere dextras,
Verberibuſque pium certatim elidere corpus.
Inſontem, ſolum, mitem, placidum, patientem,
Irati, inſtabiles, multi, tumidi, furioſi,
Obvia verberibus prorſus nec verba ferentem,
Impellunt, retinent, elidunt, ora madeſcunt
Sanguine, confoſſum rumpunt ſpiramina pectus,
Liventes fracto nigreſcunt gutture fauces,
Languenteſque oculi ſolo de lumine Chriſti
Præſentes penſant tenebras caligine noctis,
Deficit aſpectus, ſed ſpes in pectore lucet.
Talem igitur ſocii poſtquam aſpexere magiſtrum
Exanimes, viſu palleſcit turba patrono,
Extendens humiles ad ſuſtentacula dextras,
Blandaque ſanguineis adfigens oſcula membris.
Tum properant diræ loca triſtia linquere cædis.
Subditus excepit venerabile pondus aſellus
Adſuetum vecturus onus. ſed corpore flexo,
Nutat ſemianimis adclivis ſarcina membris,
Et dubios caſus jamjam lapſura minatur.
Interea expleto ſatiati corda furore,
Ad thedam rediere viri, pernicius inde
Præcipiti cogunt jumenta erumpere ſaltu.
Ut quidquid fuerat funeſta in cæde morarum,
Confeſtim celeres penſarent turbine curſus.
Verum hæc fruſtra adhibent molimina fixa, rebellant
Imperio jumenta truci, riguere ligatæ
Arbitrio domini ſtatuarum in imagine mulæ.
Tum vero inſano propius calet ira tumultu.
Nil voces, nil flagra valent, contuſa reſultant
Ilia, vicinas rapiunt ad verbera ſilvas,
Saxa, ſudes, fuſtes, ſtimulos, quod cuique repertum
Rimanti telum ira facit, conſumit in ictus.
Nec tamen hæc poſſunt nervos laxare rigentes,
Aut fixos mutare artus, frigentia credas
Æra, vel expreſſas ſaxis riguiſſe figuras.
Tandem conſumpto penitus fractoque furore
Admiſit ſanum vecors dementia ſenſum,
Ut ſcirent nexas inter tot verbera mulas
Judicio torpere Dei, cauſamque morarum
Non ſine divino miſeris contingere nutu.
Tum demum admoniti monſtris, poſitoque furore
Peccati memores quærunt, quiſnam ille verendo
Corpore ſacrilegos pulſantum exceperit ictus.
Ecce autem audito Martini nomine proni
Accurrunt laceros turpari pulvere crines,
Roranteſque genas lacrimarum fonte rigantes
Innectunt humiles plantis felicibus ulnas
Poſcentes veniam pariter, culpamque fatentes.
Nec ſane dilata diu eſt miſeranda precantum
Ambitio, excluſit longos clementia fletus,
Et veniæ donum prævenit vota rogantum.
Nec mora, libertas abeundi reddita verbo
Laxavit celeri juſſarum fræna morarum.
Dicite quid veſtri velox evectio Regis
Efficiat tardante Deo, conferte coruſcas
Gemmarum radiis frontes, & tegmina ſetis
Hiſpida, virtutum titulos, pompaſque jubentum:
Tum ſaltim edocti meritorum pondere ſaucti

Imperium vestro melius præponite Regi.
Perge, age, continuo virtutum stemmata tractu
* Historiam pangendo refer, via * versa Sacerdos
Ingeniumque meum, tu cordis plectra vel oris
Auxilio continge tuo, ut sana loquentes
Dementes rapiant furiosa ad pectora Musas.
Nos Martinus agat. talis mutatio sensus
Grata mihi est, talem sitiunt mea viscera fontem.
Cutalias poscant lymphatica pectora lymphis,
Altera pocla decent homines Jordane renatos.
Rursus iter gressus venerabile Sanctus agebat,
Carnutæ jacent patulis qua mœnia campis.
Ergo hic, fœcundi dum præterit avia ruris,
Vicinum implevit justa admiratio vicum.
Innumeri, passim coeunt & sexus & ætas,
Omnis adest, nudat vacuos cultoribus agros
Gloria tanta viri: minor est jam cura domorum,
Martinum vidisse sat est, hoc nomen & ipsi
Pro laudis titulo recte stupuere profani.
Et quamquam necdum fidei virtute recepta
Ad famam tanti raptim adfluxere magistri.
Stipabat densum populis rurestribus agmen,
Texerat expositos justa admiratio campos,
Quem fructum tantæ segetis satione salutis
Commissis cupidos gauderes condere claustris
Respiciens vacuos granorum pondere culmos,
Cum subito exanimum nati complexa cadaver
Mater adest pulsans cassos ad viscera rictus,
Et querulum immergens labris glacialibus uber
Allegans tremulas inter suspiria voces,
Pallentesque rigans lacrimarum flumine malas.
Persensit mens plena Deo vicina faventis
Dona Dei, purum vegetavit gratia sensum,
Fideret ut tantam divina ad præmia plebem
Perspecta saltim domini virtute vocandam.
Ergo ut defuncti funus miserabile nati
Supplex imposuit mater felicibus ulnis,
Adtacti nutare artus, reserata patere
Lumina, & infusam paulatim adsuescere lucem,
Et plectrum humentis collidens lingua palati
Faucibus expressam verbis distinguere vocem,
Brachiaque innexo gaudens suspendere collo
Martini amplexus neglecta matre poposcit.
Pande sinus patulos populis ditata receptis,
Adjectamque tibi gaudens amplectere plebem
Sponsa Dei, totum rapiens ad viscera mundum.
Vos vero in miseris dodum fœtentia bustis
Idola, gaudendos tandem lugete triumphos.
Quæ non corda tibi cedebant, Sancte, docenti?
Quæ feritas non mitis erat? cum semper in ipsis
Regibus oppositum contra tua vota rigorem
Prævia molliret domini clementia Christi?
Sed mage trux reliquis, vitioque tumoris, & iræ
Terribilis solum Valentinianus agebat.
Quem cum sæpe Ducem supplex Martinus adiret
Difficilem allegans duro sub Principe causam,
Tam jugi offensus Rex ambitione precantis,
Ne sæpe obstructas pulsaret quæstibus aures,
Arceri foribus Sanctum jubet. ille repulsus
Deserit infensi penetralia turbida Regis
Mallens æterni pulsare ad limina Christi,
Atque illam penetrare aulam, quæ regibus ipsis
Jus tribuit, certis concludens tempora metis,
Adstringens validis licet ora rigentia frænis.
Ergo ad consuetum remeat mens tota vigorem
Adfligens tenuem defesso in corpore carnem,
Exesam stimulans setoso tegmine pellem,
Jejunando diem ducens, vigilando tenebras,
Continuo & fletu connectens tempus utrumque.
Ac si quando brevi cessissent lumina somno,
Nuda humus ad tenuem sat erat subjecta soporem.
Donec mæstitiam sancti miseratus alumni
Christus ad afflictum solatia misit amicum
Alloquio delata pio, nam lapsus ab alto
Angelus hæc Domini mandati verba profatur.
Perge, age, ut obstructam penetres securus ad aulam;
Nil septum est miserante Deo: cui regia cæli
Oranti patuit, terrena hæc claustra patebunt.
Nec mora divini tanto sponsore favoris
Certa fides, petit intrepidus penetranda tyranni
Limina, concessit tumidi custodia Regis,
Armaque ad excubias dirarum objecta minarum,
Quem postquam solio subitum rex vidit ab altu,
Obstupuit visu attonitus, torvumque tremente,
Aspexit minitans regali a sede ministros.
Interea ut spreto caperent solatia sancto,
Comminus adstantem nullo dignatus honore
Immotis pressit subjecta sedilia membris.
Ecce autem rapido crepitantis turbine flammæ
Ignis atrox vindex divino munere missus
Involvit solium Regis partemque sedentis,
Tum demum celeri linquens incendia saltu
Excussis fixit trepidus vestigia membris.
Extortum redhibere pio gratatur honorem,
Et blando affectu causam removere precandi
Subdens præceptis immitia pectora sanctis,
Et flectens dociles adversa jubentiæ mores.
Quin & larga satis regali dona paratu
Ingessit. sed nil de mundi sumere censu
Mens opulenta Deo voluit terrena relinquens
Præmia, ad æterni recondens munera Christi.
Nunc quia plebeis vilissima carmina verbis
Irrupere humili præcelsa palatia versu,
Contiguo, ut Christus dederit, sermone loquemur
Subdita sanctorum meritis fastigia regum.
Postquam, ut transcursi signavit pagina libri,
Maximus impositi purgavit crimina regni,
Jugibus officiis cœptum servare favorem
Prudenter studuit, nam sic arcessere Sanctum
Gaudebat cupiens divini flumine verbi
Irriguam potare fidem, de fonte beati
Oris nectareum doctrinæ haurire liquorem,
Discere Sanctorum titulos & gesta piorum.
Quæ decertanter sudarent prælia, quæve
Præmia victores caperent, quæ gloria justos
Excipiat, quæ pœna reos clementia Patris
Ut foveat, quantum adficiat sententia Regis.
Talia quærenti congaudens singula Sanctus
Pandere, & ejectis lumen revocare tenebris.
At non inferior tanto Regina marito
Devota obsequiis vincebat sedula Regem,
Pendens sanctifico semper narrantis ab ore.
Et largo propter spargens vestigia fletu,
Illius æquabat meritum, quæ crine beato
Lota prius lacrimis domini vestigia tersit.
Verum hæc parva putat speciali accincta seorsum
Affectu servire parans, ut sola remotis
Instrueret mensas felix Regina ministris,
Nec prius adjuncto contendens sæpe marito
Destitit a precibus, quam Sanctum cedere crebros
Continuans fletus jugi ambitione coegit.
Adponit mensam, sellam locat, ingerit ultro

Lin-

Lintea ſiccandis manibus lymphaſque lavandis.
Et quas obſequio congaudens coxerat eſcas,
Ipſa in perſpicuis properat deferre caniſtris.
Et quamquam officiis numquam defeſſa vacaret,
Supplebat jugem ſtandi virtute laborem,
Pro tanti mercede operis venerabile munus
Micarum fragmenta legens, quibus eſca fidei
Eſuriem ſanctam tactu pretioſa repleret.
O felis virtute tua regalibus iſtas
Anteferens gazas opibus ſervire beato
Mallens, quam toto penitus præcellere mundo,
Ad famulæ nomen referens regnantis honorem.
Nun tibi ſidereis radiantia tempora gemmis
Mutavere eminum, rutiliſque rigentia filis
Serica, contextoque aurum pretioſius oſtro.
Æquaſti merito tantæ Regina fidei
Illam quæ ſimilis ſolii ſublimis honore
Venit ab extremis Salomonem agnoſcere terris,
Auditu captans docili quod mente retentans
Cordis opes profers verbi ſapientis amore,
In ſe quod tenuit longe progreſſa petivit.
Talis ſubjecti calcati obſtacula mundi
Femina priſcorum titulis æquata virorum.
Nam ſæpe invictos multo in certamine Reges
Sola jugum renuens fœneſta ſuperbia vicit.
Recte igitur ſancti donum ſpeciale tuliſti,
Ut tibi mollito paulum poſitoque rigore
Mitia ſiderei cordis ſecreta paterent.
Quam multos licet exiguo laxata ſereno
Frons pia clementer juſſit conſidere fluctus,
Quantas ſedavit moderatior aura procellas.
Et breviter rutilans licet inter nubila ſudum,
Quam triſtes hæc menſa reos, quæ vincula ſoluit
Libertas permiſſa parum, quantaſque catenas
Diſcuſſit laxans proprium brevis hora rigorem:
Nam tempus, perſona, locus ſapientibus adſtant
Conſiliis, ſubitaque animum ratione gubernant.
Ne mihi feminei prætendas nomina ſexus
Invide, non artus meritum ſed corda parabunt.
Nec minor eſt natura homini * cum gratia par eſt,
Nec diſtat merito fidei gens, ſexus, & ætas,
Vir, mulier, ſervus, liber, peregrinus, & hæres.
Credentis meritum præſtat, non gloria carnis.
Denique quid ſexum hunc ſtudio meruiſſe fideli
Compertum brevibus cupiens perſtringere ſignis,
Hoc quemcumque dabit Chriſtus ſermone retexam.
Dum progreſſus iter carpit venerabile Sanctus
In noctem vergente die, vicina petivit
Tecta, & gaudentis ſuſceptus culmine vici
Expetiit properans ſancti penetralia templi.
Atque hic ut ſemper benedicti liminis hoſpes
Permiſit feſſum paulum requieſcere corpus,
Laxans exiguo marcentia lumina ſomno,
Ut renovata brevi ſaltim modicoque ſopore
Sufficerent jugi tenuiſſima membra labori,
Ut ferrent vigilem per ſuſtentacula mentem:
Verum ubi tranſegit tenebras & nocte refulgens
Lux operum cunctis propere ſolemniter actis,
Rurſus * feſtinus agit, tum vero fidelis
Turba puellarum, domino quas ſancta ſacrarat
Virginitas carne intactas & corde pudicas,
Nec feſtinantem cæli ad ſublimia mentem
Ad terram premeret fragilis corruptio carnis,
Irrumpit ſanctæ gaudens penertalia cellæ
Hoſpitio benedicta pio, flatuſque recentes
Haurit, & infectas abſorbet anhelitus auras.
Tunc humili obſequio ſolium Doctoris adorant,
Officioque oris raptim loca ſingula ſignant,
Quæ tetigere pedes ſtantis, quæ membra jacentis,
Quæ ſancto benedicta cibo, quæ preſſa ſedili,
Vel quæ proſtratis oranti ſubdita membris:
Ut vero aſpectu benedicti ſtramine lecti
Tentavere pio tepefactum corpore fœnum,
Certat adinventam violenta modeſtia prædam,
Dum partem ſibi quæque rapit, ſinibuſque repletis
Lævia denſati compungunt pectora culmi,
Atque arcent tenues ſtimulato pectore veſtes.
Quid non vera fides faciat? forte una cohortis
Virgineæ, nec corde minus quam corpore caſta,
Cum quemdam miſerum violento jure retentans
Cogeret in furias dæmon prorumpere juſſas,
Excutiens ſanum captivo a pectore ſenſum,
Auxilio confiſa Dei, meritoque Patroni,
Particulam captæ ſapienter prodiga prædæ
Faucibus innectit miſeri, colloque furentis
Suſpendit preſſum benedicto corpore fœnum.
Nec mora, & adtactu confeſtim territus hoſtis
Arentes ſtipulas ſæva ut incendia fugit,
Impar contactis Martini corpore culmis.
Et tamen eliſus toties totieſque fugatus
Audet mutatis demens occurrere formis
Expertum tentare virum, coramque verendos
Ferre oculos, ſpecieſque tegens monſtrare furorem.
Nam pecudis dorſo inſidens furiiſque petulcum
Concutiens animal, ſeſeque in viſcera mergens
Naturam pecudis funeſta excuſſerat ira.
Vel cum captivæ præſiſtit terga juvencæ
Ferret ut impoſitum non ſolum corpore monſtrum,
Explens infuſum per membra obſeſſa furorem,
Atque miniſterium bacchantis motibus aptans
Sanguineum ſpargens concuſſo vertice rorem,
Lævia dum rubræ percurrunt cornua guttæ,
Igneaque iratam præcedunt cornua frontem,
Efflat & alternas vix creber anhelitus auras,
Pulvereamque ciet curvato poplite nubem,
Et tenues ſurſum tremulus pes ſpargit arenas,
Nempe inter profugas paſſim bacchata catervas
Mitis ad aſpectum Sancti ſeſſore fugato
Adſtitit, atque onere abjecto ſed mente recepta
Agminibus ſociis gaudens ſe bucula junxit.
Deſine nunc ſaltim gregibus te mergere Chriſti,
Poſtquam nec pecudum Sanctus tibi jura reliquit.
* Cedimus, exuperat trepidantia verba loquentis
Gloria virtutum, claris magis edita factis,
Quam linguæ prodenda ſonis obſcura Poetæ
In lucem fando expediant, nos lumine laudis
Vincimur, & tanto oppreſſi ſplendore latemus.
Atque utinam noſtram paulum rareſcere noctem
Gloria tam clari faciat contecta Patroni,
Ne lucem hiſtoriæ tenebroſo corde tegamus,
Et titulum laudis minuant peccata loquentis.
Quod cor non placidum ſancto, quæve ira rebellis,
Quæ feritas non mitis erat? ſenſere moloſſi
Imperium, cum venatu tranſcurſa patentum
Æquora camporum quateret laſciva juventus,
Corripiens celeri vel prona vel ardua ſaltu.
Cornipedes propere multo ſudore madebant,
Et patulis tenues efflabant naribus auras.
Ungula terrifico reſonabat concita pulſu,
Linquens pulveream cita poſt veſtigia nubem.
Nec ſat erat volucrum tam velox curſus equorum,
Pendula ſic pronas æquabant pectora frontes,

Ut mora cornipedum tardaret vota sedentum,
Vectorum & cursum transiret motus agentum.
Certabant alacres ventos æquare molossi,
Vincendi & studio spectantum explete furorem,
Pendentesque procul reserato gotture linguas
Flatibus alternis tremulus quatiebat hiatus.
Hic tantus labor, hic sumptus quo, pro dolor! exit?
Quis fructus, quæve utilitas prensare fugaces
Bestiolas, leporumque fuga gaudere pavantum?
Tempsisti talem prudans Martine furorem,
Insontis tristem casum miseratus, hiantum
Ora canum, & trepidos faciens torpescere gressus.
Jam si continuum laxasset fronta tigorem,
Qoo sale verborum sociorum absolvere curas,
Attonitasque aures paulum tesovere solebat,
Cum gravitate catus, cum relligione facetus,
Virtutem cordis respergens flore leporie.
Pellicea cernens objectum veste bubulcum
En, ait, alter Adam tales velavit amictus
Nudati obvolvens algentia membra parentis,
Atque novo præstans solatia parva pudori,
Cum post tartarei virus lethale veneni
Lubrica deceptum persensit sibila corpus.
At nos exutos penitus penitusque sepultos
Peccato veteri rursum nova gratia velet.
Idem detractis detonso vellere lanis
Adridens respexit ovem, tum protinus inde
Ordina de facti sumens exempla docendi,
Cernite mandatum vilem complesse bidentem,
Vestibus e geminis poscenti tradidit unam,
Succrescente alia nolens retinere priorem.
Ast homines brutæ pecudi cessisse pudendum est,
Sic mage munifico vincat nos prodiga censu.
At parte ex alia pratorum dorsa patebant
Dissimili distenta situ, pars una voraces
Pertulerat suffossa sues, viridemque colorem
Perdiderant glebis nigrantia dorsa supinis.
Ast aliam adroso detonsam cespite tristi
Nudarant armenta fame, proneque sucrantum
Ora boum abstuleraot late telluris amictum.
Roscida dum patulo carpuntur gramina morsu
Curvatæ ad fauces adtracta aspredine linguæ,
Prævia quæ teneras adlambens colligit herbas,
Ut densata avidi succidant pabula dentes.
Nec minue impresso protriverat ungula cornu
Elidens crebro viridantia germina pulso:
Partem aliam illæsi vernantem cespita campi
Ornabat vario comens natura decore.
Undabant tenui viridantia gramina flatu,
Impulsasque levis motabat spiritus herbas.
Insuper innumeri per plana jacentia flores
Distincta insertis pingebant æquora gemmis.
Hos roseo inficiens tingebat purpura fuco.
Ast alii niveo insignes candore nitebant,
Inter quos croceis distinguens gramina signis
Aurea flavorum rutilabat gratia florum.
Curvant purporeæ gemmantia germina guttæ,
Flectebantque herbas humentis succina roris:
Blandus odor gratum certans æquare colorem
Permiscens paribus concordia gaudia formis
Pascebat specie visum, spiramine nares:
Præbebant raræ pergrata umbracula frondes,
Cærulaque implexis nutabant brachia ramis:
Certabant tectæ foliis vernare volucres
Musica dulcisonis moderantes sibila linguis,
Purus vicinas pascebat rivulus herbas
Graminaque adlapso stringens humore fovebat.
* Perspicui subter visu penetrante lapilli
Crispabant vitreas per blanda obstacula lymphas.
Nec poterat mersum ex oculis auferre decorem
Pervia luminibus species & gurgite tecta.
Quid rudibus conor formas signare loquelis?
Expromi hæc verbis nequeunt, quæ munere Christi
Effigians melius naturæ gratia pinxit.
Hanc igitur speciem distinctam dispare forma
Aspiciens Martinus ait. Conferte parumper
Despasti, effossi, illæsi loca singula prati
Scortorum sceleri, vel josto fœdere nuptie
Conjugibus, vel virgioibos, quæ corpora Christo
Sancta vovent rosei gemmis ornata pudoris.
Ut suffossa illic species non permanet agri,
Oblita sic vitiis Christi non fulget imago.
Ut radix hic silva manet, sed gramine secto,
Sic nuptis est tuta fides sine flore pudoris.
Ut color atque nitor florenti ridet in agro,
Gloria sic puræ fulgebit lucida carnis.
Talia perspicui dantem documenta vigoris
Attenti & semper divina ad præmia cordis,
Quidam adiit monachus neglecta hoc nomen adeptus
Militia, qui post lituos & classica belli
Maluerat veri signis se dedere Regis,
Magna crucis Sanctæ melius vexilla secutus.
Quin & consortem thalami ad collegia vitæ
Alliciens, sociam sanctis præceperat esse
Virginibus, thalami vel carnis jura remittens.
Verum ubi lascivum rursum rediviva voluptas
Occœpit stimulare animum, penitusque medullis
Indere contempti mortalia gaudia secli,
Vix prælibatum cupiens laxare rigorem,
Rursus in amplexus nuptorum & vota recurrens
Post monachi titulos nomen renovare mariti.
Quin & doctorem crebro pulsare tumultu
Adgreditur, tales precibus miscendo querelas:
Si mihi conjugii Christus solatia præstat,
Dignatus thalamis diversum adnectere sexum,
Quis rapiet mihi dona Dei? quis jure novello
Audebit priscam domini convellere legem?
Talia præcipiti frangentem murmura sensu
Mitius adgreditur Sancti medicina Patroni.
Dic, age, præteritæ recolis si tempora vitæ,
An collata acie sævo conflixerie hosti?
Quod quia percrebro factum reminisceris, idem
Respice; num lituos inter vel classica belli,
Pilaque terrificis pugnantum intenta lacertis,
Districtosque enses, accepto & torgida flatu
Serica serpentum spiras imitata vel iras,
Bellica femineus turpaverit agmina sexus?
Quis scutis ad pensa locus, quis ad arma puellis?
Lævia num decuit respersio pulveris ora?
Quod si terrenis non sunt hæc congrua castris,
Quidquam ut femineum deceat vexilla virorum,
Num tibi continuo bellum sudore gerenti
Non mage turpis erit spreti permixtio sexus?
Tempore desidiæ, talem lasciva voluptas
Inveniat ridenda chorum. cum vero viriles
In campos properant acies, ferrataque lucent
Agmina, femineas defendant mœnia turbas,
Divisæque armis studeant se claudere portis.
Qui vero ad bellum properat, solatia temnat.
Talibus effrænæ sanavit gaudia mentis,
Compositoque dedit rursum nova gaudia cordis,
Pugnacemque virum cum pace ad bella remisit,

Jam

Jam vero hoc quisnam digne percurrere possit
Tam docilem ornarit patientia quanta leporem?
Forte inter sanctas & corde & carne puellas
Perpetui semper pretiosas flore pudoris,
Innuba quas domino sociarat dedita Christo
Virginitas, nexu mentis, non fœdere carnis,
Virtutum quædam studio præcesserat omnes,
Hoc speciale decus titulis addendo pudoris,
Quod semel ex oculis cunctorum amota virorum
Servabat castum constanti corde rigorem,
Nec levis instabili nutabat femina sensu
Vincens ingenitum virtutis pondere sexum,
Et prægressorum vix rara exempla virorum.
Hujus propositi justa admiratio Sanctum
Perpulit, ut talem recte veneratus adiret
Illectus tanto virtutum flore puellam.
Verum ita constanti defixa in pectore mansit
Jam domino devota fides, ut claustra pudoris
Septa viris claræ titulos servantia palmæ,
Nec tanti possit meritum reserare patroni.
Nec tamen erubuit votivam ferre repulsam
Proposito gavisa fides, sed cuncta benignus
Quæ spem contulerant, proprium numeravit honorem,
Plus lucra attendens animæ quam gaudia carnis.
Quam tibi quam sancto rabies de pectore partem
Ambitio insani ventis adflata tumoris
Jam penitus prostrata jacet: nil Christus habere
Cum vitiis commune potest: qui laude tumescunt
Extolli sese & cupiunt. satis adprobat ille
Qui latuisse cupit, mundi & fastigia temnit,
Quum soli Domino tribuat quem vitat honorem.
Sed qui laudato malles vilescere Christo
Hoc quoque judicium titulis addendo beatis,
Quam vitando fugis laudem, vivendo meretis.

LIBER V.

JAm semel in laudem tanti prolata Patroni
Quidnam lingua siles, incondita murmura vocis
Indocilesque sonos per longa silentia claudens?
Si rubor est tam magna loqui, prius ista pudori
Lex statuenda fuit, nimis hæc velamina tarde
Attritæ nimium tentas prætendere fronti.
At si desidiæ vili torpore teneris,
Ut terræ mortis tristis discedat imago,
Excute marcentem depresso a pectore somnum.
Ut vigil ad Christum discussa morte resurgas,
Si merito depressa jaces, confide patrono.
Quid rea supplicii pavitas, cum sis rea voti?
Ergo age, & extinctam domino committe favillam,
Ut rigor ingenii Christo adspirante tepescat,
Et glaciem cordis Martini oratio solvat,
Ac faciat brutam quam primum erumpere vocem,
Ut quondam similis meruit miracula facti.
Carnutena jacent patulis qua mœnia campis,
Gallia & immensis late distenditur agris,
Hic jam bissenis quæ muta silebat in annis
Obstructa, & nullis reseraverat ora loquelis
Filia, mœstorum tristissima cura parentum,
Augebat jugem miseris vivendo dolorem,
Annorum & spatio crescebant vulnera luctus.
Heu quoties doluere aliis indulta potentis
Dona Dei periisse sibi, cum sæpe viderent
Vixdum reptantes in verba erumpere parvos,
Nominaque & teneris præfracta exire labellis?
Cum murmur dubium pietas prægressa notaret,
Incertam agnoscens affectu interprete vocem,
Excipiens quasi dicta sonos, rapiensque loquenda
Hæc quæ post primas aliis sunt præstita cunas.
Æmula bis senis pietas defleverat annis,
Cum lustris geminis mœrens, annisque duobus,
Optaret primam nubendi ad tempora vocem.
Donec Martini genibus connexus & hærens
Exanimis genitor lacrimoso flebilis ore
Astrueret cunctam gemitu pandente querelam,
Attracta ex imo suspiria pectore ducens,
Singultu incidens crebro lacrimabile murmur,
Ac madidum pectus perfundens imbre genarum.
Et jam Martini mentem concusserat almam
Adsuetæ pietatis amor, sed causa morarum
De probitate fuit pretiosi cura pudoris,
Et semper claris socianda modestia factis,
Ne quod contulerit meritum jactantia perdat,
Et virtutis opus vitiet præsumptio cordis.
Ergo, ait, indignum tanti ad miracula facti
Me reor, & trepida pondus cervice pavesco,
Quod ferre infirmus nequeo, ne sarcina major
Deprimat, & nimio invalidus sub fasce laborem.
Sed non difficilis quævis curatio Christo est,
Qui recte hæc aliis committit signa ministris,
Sanctorum ut meritum domini miracula prodant.
Ecce duo adsistunt clari probitate fideque,
Et virtute viri, quos recte evexit ad istum
Talis vita locum. numquid non promptius illis
Hæc domini medicina dabit, quæ grandia nostrum
* Excedunt meritum, sed non sunt ardua sanctis.
Talia sæpe iterans cordis documenta modesti,
Et meritum renuendo probans, hoc dignior extat,
Quod comit reliquos pretiosa modestia mores,
Invidiamque fugit qui se conferre pavescit.
Hæc cernens genitor Sancto vehementius instat,
Hosquoque conjungens precibus, quorum ille tegendam
Dixerat esse fidem, ne vel differre liceret,
Quod germana pie Christo adspirante voluntas
Suaserat, atque paris concordis gratia juris,
Submotis igitur populis ne forte receptum
Oranti obstreperet confuso murmure vulgus,
Aut ostentaret proprias jactantia vires,
Hos tantum adjunxit socios, quos culmen honoris
Fecerat esse pares, & queis par cura precandi,
Par studium, connexa fides, conjuncta voluntas.
Additur & genitor trepidans, quem munera Christi
Acrius optantem faciebant vota fidelem.
Tum sublimi animo erectus, sed corpore pronus,
Sursum cor sanctum statuens, sed membra deorsum,
Carne jacet, sed mente viget, conscendit in altum
Mens conjuncta Deo, premitur jactantia carnis.
Sic via dissimilis concordi adjungitur actu.
Sic humilis properat quo præcessere fideles.
Nec mora, & adsueti persensit signa favoris
Adsidue Sanctus congaudens hospite Christo
Cordis sæpe fores ad talia munera pandens.
Tum benedicendo promi præcepit olivum
Oblatum inficiens verborum nectare succum,
Per quem mutato venit medicina liquori.
Qui postquam infusus gratantis in ore puellæ,
Confestim innexæ solvuntur vincula linguæ,
Et madidas implens subito spiramine fauces
Murmur blandiloquæ vox expectata revixit.
Ac primum trepidam proprie signare loquelam

Incer-

Incertosque sonos genitoris nomine sumpsit.
Hæc vox prima fuit, primoque loquentis ab ore
Eripuit pater, atque auditam in viscera merfit.
Exin prostratis supplex complectitur ulnis,
Quique preces solus tulerat reticente puella,
Jam domino grates non una voce rependit.
Nec sane alterius minor admiratio facti est,
Cujus me memorem medicati infusio succi,
Et decantati benedictio fecit olivi.
Et quoties pietatis opem medicina poposcit,
Disparibus causis par gratia sanctificavit:
Namque, ut sæpe solent præcauto corde fideles,
Vas oleo oppletum servando ea ducta salutis
Vel justis offerre viris, vel condere sanctis
Religione locis, quibus aut operatio præsens
Martyrii emeritos prodit virtute patronos,
Aut quibus in cunas verbum venisse beatas
Vel recolit manifesta fides, vel lectio prodit,
Aut ubi contiguæ præcedens tempora lucis
Horrescens diræ scelus exitiabile gentis
Inseruit subitas nox intersula tenebras,
Aut ubi disrupti felicia concava saxi
Attactu gavisa Dei, sine lege sepulcri
Mox surrecturis patuerunt subdita membris.
Aut hinc jam reducis gavisa ad sidera Christi
Postrema excepit felix vestigia tellus:
Quæ tam sanctifici conservans munera tactus,
Quidquid adornatum commentum dextra paravit,
Dedignata suis longe discussit arenis,
Disrumpens fragilem transfuso pulvere cratem
* Extenti dissolvens septa metalli.
His persæpe locis, quibus hoc vicinia præstat,
Pacificum exponunt per vascula pura liquorem,
Desuper infusi motandum nectare roris,
Quo fluit in sanctum cælestis gratia succum,
Aut quos longarum spatia intersusa viarum
Diversa amotos penitus regione retentant
Credentes dominum non claudi fine locorum,
Et miserantis opem cunctas excedere metas,
Incunctante fide præseotia munera poscunt
Præsentis Domini, qui pro virtute favoris
Non longe ad sese venientum vota fatigat,
Propter & amotus contingit ubique rogantes,
Nec tardos vitat, properis vicinior adstat,
Fitque viæ finis solus conatus euntis.
Hæc qui corde gerunt quacumque in parte vocati
Munus habent domini, seu sacris credita mandent
Vota viris, seu sacratis quæcumque recondant
Sanctificanda locis. Christus quod corpore sancto
Non adiit, virtute tegit, licet ille reversus
Ad sublime poli jamdudum & corpore regnet.
Hæc secum stimulante fide persæpe revolvens
Excedens fragilem sexum virtute fidei,
Et non feminei sublimis femina cordis,
Credidit, emissum tum sancto offerret olivum
Quod precibus tanti pietas vicina ministri
Non aliter votis Martino orante faveret,
Quam si pernici propere translata volatu
Intra ipsum Domini ferret sua vota sepulcrum,
Vexillum complexa crucis, lignumque salutis.
Tali plena fide canenti sedula vitro
Sollicitis manibus viridans infundit olivum.
Permutat niveum descendens unda colorem,
Et tacito manans in concava subdita lapsu
Crescit per nitidi paulatim augmenta liquoris,
Ac sonitu reticente silens pinguedo tumescit.

Attamen ut vacuæ fauces ad claustra paterent,
Nec nimis oppleto nutaret dextra fluento,
Qua de subjecto consurgunt colla rotundo,
Oris adhuc vacui patulus residebat hiatus.
Tum puer accepto properans perrexit olivo
Ad sanctum referens & vota & verba precantis.
Nec tardat pietatis opus, cita gratia justum
Commendat studium, ne vel cunctando fidelem
Differat, aut dubium faciat mora parva favorem.
Contestimque Deus per signa indulta probavit
Quantum conferret præsens benedictio donum,
Ne fortasse fides sensu trepidante labaret.
Præseotes stupuere viri, quod Christus adesse
Jusserat electos tanta ad miracula testes,
Sic crevisse illum Martino orante liquorem,
Ut sursum elati consurgens unda tumoris
Oppleret vacuam suspenso gurgite partem,
Sic jugi ad summum properans ne linqueret imum
Ferveret exundans, confidens plena maneret,
Cresceret infusis, sed non vacuanda receptis:
Ad dominam donec felicia dona reportans
Pergeret exultans famulus, meritumque beati
Offerret tantis congaudens dextera signis.
Talis præclari benedictio sancta prophetæ,
Cum vidua exiguum finisset prodiga sumptum,
Vascula mansuris supplevit inania donis.
Ut quæ munificæ dederat documenta fidei
Ditior expensis fieret secura petitis.
Nec sane ut reliquas paveam contingere laudes
Virtutesque viri, saltim hæc narrare valebo,
In quibus ejusdem similis benedictio succi
Multiplicis digne poscit præconia vocis.
Una fides medicina frequens non dissonat actu,
Sed distat numero par signis altera donis.
Testis adest docto mirabilis ore Severus,
Et tota Christum cordis virtute secutus,
Insignis mundi titulis, sed clarior illa
Qua mundum sprevit sanctæ virtute fidei,
Nobilitate potens, sed multo extentius idem
Nobilior Christi cultu quam sanguinis ortu.
Hic sacrum canonem, distentæ & scripta coarctans
Historiæ, geminis conclusit cuncta libellis,
Quæcumque a primis percurrerat edita seclis,
Idem Martini titulos, vel gesta retexens
Scrutator cautus veri fidusque relator
Protulit in medium tam claræ insignia vitæ.
Sic justam retinens æquato examine libram,
Nec dubia adstrueret dicens, nec certa taceret.
Hic Sancto persæpe pie sociatus adhæsit,
Ut solet in speculo cordis perspectio mentis
Cognatæ similis morum sociare figuras.
Quo magis credendum est testem magis esse probatum,
Qui coram comperta docet cum visa loquatur.
Ergo inter reliqua affectus documenta poposcit,
Sumeret ut sancti munus speciale liquoris:
Cui postquam fido tribuit benedictus amico
Congaudens virtutis opem, monumenta favoris,
Invexit domini cui relligione fidei
Credens indultam sese deferre salutem,
Et statuit celsæ sublimi in parte fenestræ,
Qua prætenta diem claudunt specularia purum
Obvia ventorum flabris, & pervia luci.
Hic niveæ ampullam texit velamine pallæ,
Ut distenta vagos prohiberent lintea visus
Occursura oculis, sed non arcentia mentes.
Tum puer ignarus properantis turbine dextræ

Dum

Dum rapit incauto feſtinus tegmina niſu,
Vas vitreum illidens in marmora ſubdita jecit.
Exanguis ſtupuit Domino pallente miniſter,
Et ſonitus rapido redit ad faſtigia pulſu,
Tinnituque vago ſimul omnia murmure complans
Inliſit ſemet, ſumma ſurrexit ab imis.
Non ſenſit tantos ampulla impacta fragores,
Illæſa & vitreæ manſerunt tegmina cruſtæ.
Sic liquor interior fragili concluſus amictu,
Exteriora cavæ duravit tympana cratis,
Marmora ut in plumas penitus mutata putares
Excepiſſe illam per mollia fulcra ruinam.
Sic, Martine, tuum ſic jugis gratia donum
Sanctificata pie recipit, benedicta tuetur.
Quidem, cum diri violentia ſæva moloſſi
Irrueret quatiens furioſos gutture rictus,
Rugatas retrahens oris de tegmine nares,
Nudatos crabro collidens murmure dentes:
Tam ſubito terrore pavens, non fuſte, nec ictu,
Sed ſolo os rabidum Martini nomine clauſit,
Quod ſimul inſonuit, compreſſi bæſera latratus,
Erectæ cecidere jubæ, torvumque minaces
Eetanteſqua oculi ſuffuſas ſanguine flammas
Depoſitis clauſere minis, tum blandius aures
Mulcere & retram contorta verrere cauda,
Et caput inflexo pronum demittere collo.
Quæ marito, Martine, tuis non miria cedant,
Cum tantam rabiem vel ſolo nomine vincas?
Quis nunc miretur ſævorum corda virorum
Cedere, & humanos ſibimet mitaſcere motus,
Ut quondam ſtupuere homines, quod dira poteſtas
Et vis crudelis tibi ceſſerit Avitiani,
Cui feritas couneea minis & ſola voluptas
Ungula, carnifices, tortores, flagra, catenæ,
Mors hominum, voe plangentum, pallorque reorum,
Carcer edax, faſſi interitus, tormenta negantis.
Tartarei nimium ſæviſſima beſtia cordis
Spirans innumeras furioſo pectore cædes,
Immiti feritate fremens intraverat urbem,
Quam Sancto Antiſtes Martinus honore regebat.
Mœſtorum pallens inſelia ordo reorum
Hærebat, necis per ſquallida colla catenis,
Incutiens fractis ſtridentia vincula membris,
Et motans tardos incurvo pectore greſſus.
Talia Martino Phalaris ſpectacula præſens
Proxima diverſas paret ad ſubſellia cædes.
Feſtinant rapidi furialis turba miniſtri
Inſtrumenta feris certetim exquirere pœnis.
Illi ad tartareas depromunt veſcula flemmas,
In quibus incluſo diri fervora vaporis
Pix reſoluta trucis crepitacula poſceret ignis,
Qui procul axundans funeſtæ gurgite flammæ
Sulphureo exceptum torreret corpus in antro.
Aſt alii ſurſum porrecti robora ligni
Triſte miniſterium furioſo corde parabant,
Ut caro diſtentis propere male pendula membris
Tortori laceros crucianda exponeret artus,
Tartareo miſeram perfundens ſanguine dextram,
Et ſpargens triſtem per vulnara crebra cruorem.
Utque eadem geminum ſatiaret pœne furorem,
Incuſſor laceri quatiebat corporis artus,
Deſpiciens ruptis membrorum vincula nodis.
Aſt alii deſerre faces, atque unguine multo
Inficere in longum contextæ vincla papyri,
Non ut diſcuſſas lue vinceret illa tenebras,
Obſcuram ignifluo diſtinguens lumine noctem,

Verum ut funereos miſeris ſuccenderet ignes
Inſigens laceris admota incendia membris.
Hæccine Martino debuiſſet in urbe videri,
Et placidam tanto configi vulnera mentem,
Ut ſanctas ſaltim fama hæc contingeret aures,
Aut pia concuteret vel ſolus viſcera rumor?
Ergo ut funereo mens eſt percuſſa paratu,
Nuncius & diri ſæva hæc commenta tyranni
Prævia vicini diſperſit ſigna furoris:
Percurrit totas miſeratio juſta medullas,
Ac ſparſit celerem pietatis flamma calorem.
Et quamvis mortes miſerorum flera reorum
Cogeret humanos recolans clementia caſus,
Non minor illa aderat præſentis cauſa doloris,
Idem quod ſeutor ſceleris, qui criminis ultor,
Se faceret prius ipſe reum plectendo reatum.
Craſſior obtectum caligo obvolverat orbem,
Grata quies placidum per cuncta elementa ſoporem
Sparſerat, & madido marcebant omnia ſomno,
Preſſaque mutarum reticebant murmura vocum.
Horrebant mediæ nimis alra ſilentie noctis
Obſcura, & proprium caligo fuſa caloram
Taxerat, abripiens cunctis ſua ſigna figaris.
At non Martino capiendæ cura quietis,
Sed ſancta adſiſtunt humanæ vota ſalutis
Affectu ſtimulante animum: petit argo cruenti
Judicis inſtanti feralia limina greſſu,
Solus & intrepidus per opaca ſilentia vaſtæ
Noctis, & horrentum ſecreta obſcura viarum.
Credo quidem umbrarum cunctas ceſſiſſe catervas,
Quas malus inſtigat nocturna ad crimina dæmon,
Atque elias diros blande ſiluiſſe moloſſos,
Territicique oris ſtrictum ſiluiſſe latratum.
Ergo ubi perventum eſt obſtructa ad limina diri
Judicis, & ſævi clauſtrum ferele furoris;
Ante domum media proſtratus in aggere ſepris
Arcetur foribus, ſed fletu ſidera pulſat.
Sæva grevem tumido perflabat pectore ſomnum
Beſtia diſtentis, & mortis imagine membris
Torpentes penitus ſtratis rejecerat artus,
Cum ſubito Angelicus concuſſit viſcera terror,
Voe atiam attonitas ſtupefacti irrupit ad aures.
Tene gravi infelic oppreſſit inertia ſomno
Beſtia, corrupti ructantem pocula vini,
Ac pigrum cordi diſtendit ſarcina ventris,
Et famulus Domini nude ſuper arida terræ
Dorſa pium multo perfundens pulvere corpus,
Pro foribus jacet ecca tuis, ut clauſtra quietus
Objicis ad turpis nocturna ſilentia ſomni?
Diriguit viſu ſubito, properequa vocatos
Præcipit ad clauſtrum rapide properare miniſtros,
Ut ſeriem veri per nuncia verba referrent.
Verum ut ſæpe ſolet membris torpore ligatis
Grata quies preſſum vincire & vincere ſenſum,
Progreſſi paulum vix prima ad limina ſervi
Marcentes viſu nimium, greſſuque labantes
Murmura perplexis reddunt fallacia verbis
Nullum pro foribus ſolerti indage repertum.
Rurſum vicini longe ſemota voluptas
Marcida confeſtim concluſit lumina ſomno.
Tum vero tremefecta novus præcordia terror
Concutit. Angelicæque minae ſententia vocis
Surgere præcipitem præceptum iterando coegit,
Nec placuit rurſum mandeti adferre periclum.
Ipſe ad clauſa citu contendit limina greſſu,
Obſtructæque fores domino reſerante pateſcunt.

 Obſul-

Obfulsit claro venerabilis ore sacerdos
Ostentans sancto virtutum stemmata vultu:
Florebat multis elucens gratia signis
Relligione, fide, affectu, pietate, pudore,
Mens læta in gravibus, constans, & seria lætis,
Nec feritate rigens, nec risu austera resolvens,
Prorsus sic media semper probitate refulgens,
Ut non ira trucem faceret, non gratia segnem.
Talis pallenti species veneranda tyranno
Occurrit terræ disrumpens nubila noctis.
Et jam prodiderat sine verbis conscia tanti
Mens sceleris, quæ causa pii foret illa laboris.
Nec precibus pandenda fuit, prior ipse paventem
Protulit, & tremulo confusus pectore vocem,
Cur mea, sancte, metu dudum torpore fatigans
Excusso penitus turbas præcordia somno?
Tu foribus procul arceris, penetralia sancto
Irrumpis merito, subsistis corpore, jure
Ingrederis, terrore quatis qui carne moraris.
Nec sane abnuerim meritis hæc debita nostris,
Cum duro innumeras spirarem pectore cædes
Sævus in urbe tua, precor ergo, ignosce fatenti,
Utere jure tuo, parci cupis, esto remissus,
Suppliciis emitte reos, me solve reatu,
Nec mora, laxatæ raptim cecidere catenæ,
Quæ modo pallentum stringebant colla reorum,
Servantes diræ morientia corpora morti.
Exultat subito miseris spes reddita voto.
Lætitia mixtoque metu tam magna repente
Credere diffidunt trepidi, sed credere malunt.
Certant gratantes genibus se advolvere sanctis,
Cingere supplicibus vestigia blandius ulnis.
Ille Deo grates suadet magis esse ferendas,
Auctoremque hujus Christum monet esse salutis,
Qui sic criminibus parcat, si vera dolorem
Commissi sceleris saltim conversio prodat,
Nam pœnas superesse reis durante reatu.
Talibus alloquiis simul & pietate laborans
Supplicio absolvit vinctos, culpisque solutos.
Jam vero hoc donum quæ digne lingua loquetur,
Quod pavet attonito saltim contingere sensu
Mens ad tam clari titulos angusta Patroni?
Sic meritum sancti cunctas trepidasse catervas
Dæmonis, & tanti sic prodita signa pavoris,
Ut quoties propriæ progressus limina cellæ
Eminus amotam gressus movisset ad urbem,
Commissam invisens sancto moderamine plebem,
Vel cupiens offerre sacri mysteria ritus,
Gratia sic rapido propere prægressa volatu
Torqueret trepidas captivo in corpore larvas,
Ut vixdum egressum sanctæ penetralia sedis
Per tormenta prius longe prægressa viderent
Adfore confestim, stridenti & murmure vocis
Judicis adventum clamaret pœna reorum;
Ut vero in foribus vestigia prima locasset,
Cernere erat raptis propere ad sublimia membris
Constricta aereis attolli corpora vinclis.
Et per inane gravis nutantia pondera carnis
Linquere contiguas pernici turbine terras
Supplicio suspensa suo, sed libera nexu,
Vincta precum meritis, propriis pendentia pœnis,
Clamare admissas tacito sub judice culpas,
Nec percontantis confessio reddita verbis
Eruta per trepidam prodebat crimina vocem.
Namque solo adclivis transibat sidera voto,
Spe Dominum tangens sanctus, sed corpore pronus,
Corde humilis, celsus merito, sine murmure clamans,
Occultus visu judex, virtute probatus,
Ad cujus meritum miracula tanta paterent,
Inter inane reus pendens, & in aere tortor
Porrectis sursum pedibus, constricta rigentis
Vellera vestitus, tectis hærentia membris,
Ne flexu curvata suo vel lapsa retrorsum
Nudarent turpes eppensi corporis artus.
Sic meritum, Martine, teum, sic sancta potestas
Et prodenda Dei per servos gloria Christi
Excedens terras titulis & in aere regnat.
Siccatas etiam certum est te supplice nubes,
Grandinis & diræ suspensam hæsisse ruinam
Constricto penitus densanti gurgite nimbi,
Qui gravis & rigidi connexus frigore venti
In lapides duratus aquis, sic turbine crebro
In terras solidi jaciebat saxa liquoris,
Ut fruges, arbusta, hortos, pomaria, vites
Protererent crebris nimborum tela ruinis,
Confossa & valido quateretur verbere tellus.
Hæc pestis Senonum late grassata per agros,
Supplicii & leges consueta explere quotannis
Elisa assiduis nudaverat arva ruinis.
Amissam segetem pavens referebat arator
Perfracti penitus plangens vestigia culmi,
Et fossor vacuam sine fructu & palmite vitem,
Sæpe gemens jugis post annua vota laboris
De jam turgidulis numerabat damna racemis.
Monstrabat fractos mater mœstissima ramos
Repere consuetis per mitia pomula natis,
Propter & arentis pallentia germina campi
Mugitu pecudum reboantia saxa sonabant.
Tabida lustrabant vacuos armenta recessus,
Quo poterant gemitu querulam testantia causam.
Hoc igitur compuncta malo plebs cuncta vel ætas
Tam clarum sibimet cupiens adhibere Patronum,
Martinum exorat legato interprete supplex,
Ut placare Deum studeat, veniamque precari
Pro miseris, tandemque gravem depellere pestem.
Suppliciis satis esse datum clementia Christi
Auferret nimiam saltim post verbere cladem,
Nec sane miseros spes expectata fefellit.
Nam simul a Domino semper connexus & hærens
Martinus solitæ pietatis dona poposcit.
Suffragium sensere pium, depulsa quievit
Tempestas, puroque dies nituere sereno,
Aut exoptatis maduerunt germina nimbis.
Nec spatio constricta brevi, sed tempore longo
Gretior extentis commendans munera metis
Quatuor & plenis permansit gratia lustris:
Nec prius insanæ senserunt damna procellæ,
Quam dominus clauso præsentis tempore vitæ
Ad requiem veram benedictum adsumpsit amicum.
Sic utriusque piæ transegit tempora vitæ,
Ante salus terris, at nunc sublimis in astris.
Et jam longa nimis languentis pagina libri
Enervat clari titulos & gesta patroni
Gaudia dum parvus loquor, & sublimia segnis
Splendorem laudis trepidus corrumpo relator.
Sed quid agam? versu historiam percurrere novi,
Judicium narrata timent, suppressa reatum.
Rectius hæc lector fors fastidire relinquet,
Quam pius auditor penitus subtracta requiret.
Et prius immitem jam contigit Avitianum
Sermo prior, nunc ordo operis revocatur ad ipsum.
Hic sævos vincens dira feritate tyrannos,

Tristia

Tristia mœstorum sitiens tormenta reorum,
Parcebat paulum Turonorum mitior urbi.
Hic tantum humani sensus vestigia prodens,
Subdebat sanctis licet ora rebellia frænis
Ingenitum reprimens Martini ad jussa furorem.
Et sane manifesta hujus documenta medelæ
Sic quadam patuere die. venerandus adibat
Martinus diram tali sub judice sedem,
Lenior ut tantis lenitas mitescere possit
Officiis, sancti obsequiis obstricta patroni.
Ille in præcelso residebat forte sedili
Conspicuus, solio excellens nimiumque superba
Ambitione tumens, subito cum Sanctus ad ipsum
Aspiciens videt horrentis tetrique cruentam
Dæmonis infani speciem cervice reclivis,
Innesam toto pronam decumbere nisu.
Quam procul ut flatu benedicti contigit oris
Sanctus, & admoto verbi terrore fugavit,
Ignarus socii se credidit Avitianus
Excepisse gravem maledicti in imagine pœnam.
Ille refert, ne crede meo te forte notatum
Judicio, aut subiti signum hoc existere motus:
Hæc pietas, non ira fuit, quæ sævit in hostem,
Pro misero miserata dolet, prorumpit in illum
Hic noster toto penitus de pectore flatus,
Quem premere horrendo celsa hæc subsellia nisu,
Quemque tuæ pronum cervici incumbere vidi.
Desine jam talis collegia ferre latronis,
Consiliis plus crede piis, deprensa fugetur
Calliditas, experta dolos cautela repellat.
Jam pudeat parere reo, servire fugato.
Talibus ejecto præclusa est janua cordis
Dæmonio, sedisque suæ prærepta potestas.
Mitior hinc proprio tandem sine judice judex,
Et gravis excusso rejecta est sarcina collo:
Sic cuncta extrusos hostes de sede fugabat,
Corda hominum absolvens, profugis nec templa relinquens.
Nam quidquid vanus fanorum extruserat error
Ardebat pronis late vastare ruinis.
Haud longo spatio præfata amotus ab urbe
Vicus erat, veteris quondam vestigia castri
Tunc famulis habitata Dei, Christique ministris.
Ambaciæ nomen priscum prior incola dixit.
Hic immensi operis præcelsam extruserat ædem
Sacrilegi quondam vecors dementia cœtus:
In conum surgens turritæ molis in altum
Mirificum tendebat opus, sic prorsus ad unguem
Connexis semper crebro licet ordine saxis,
Ne celsum nutaret onus, ne rima pateret,
Sed pulcra admotos lapides compago ligaret.
Quo magis artificis studium rationis egentes
Attonitis stupuere animis: sic stulta pudendo
Relligio invaluit venerans pro numine solum
Ingenium, geniumque Dei de nomine fabri.
Hanc igitur Sanctus subverti jusserat ædem
Martinus, neglecta diu mandata fideli
Presbytero exprobrat, tamen ille hæc jussa modeste
Expleri potuisse negat, satis ardua fessis
Hæc monachis, paucisque Dei docet esse ministris,
Quæ vix collectæ vacuato rure catervæ
Aut desudantes possent explere cohortes.
His patuit penitus justa excusatio verbis,
Nec spes est infracta tamen, non ille vocandis
Vota parat populis, nec toto ex orbe coactas
Ambaciæ ad vicum properat deducere turmas.
Auxilium cæleste vocat, spes omnis in illo est,
Qui Cælum terramque regit, cui militat aer,
Et permansurum servant elementa pavorem.
Rursum igitur serosi habitus, stimulisque recliven
Consueti penetrare cutem, connexa rebelli
Vellera duritie rigidis in vulnera filis,
Pervigiles iterum gemitus, jejunia rursum
Dilatis renovata cibis, noctisque laborem
Mox successuro rursum jungentia soli.
Nec longa hoc votum mora distulit, ecce reversa
Tempestas violenta die circumstrepit ædem
Turbine ventorum ruptis in flumina nimbis,
Dividuæ excussu scinduntur lumine nubes,
Et collectarum super ardua moles aquarum
Raucisono impactam collidit turbine cratem,
Reddit & expressum nimborum pugna fragorem,
Intremuit tellus, imoque excussa profundo
Respuit impositæ fundamina pendula molis
Disjiciens sparsam procul a compage ruinam,
Et per prona rotans disruptæ fragmina molis.
O nimium dilecte Deo! te supplice Christus
Jam pronos celso siccavit in aere nimbos.
Ad tua vota iterum celeres rediere procellæ,
Accincta & gravibus nigrantia nubila ventis
Parcere jussa satis, validas rumpentia moles,
Mollia graminibus, durisque immitia saxis.
Nec minus hoc meritum fuerit, nec dispare causa
Gloria consimilis pariles imitata triumphos.
Idolicam effigiem celsissima fulcra columnæ
Tollebant junctis procul ad sublimia saxis,
Altior ut species solioque elatior isto
Despiceret miseram conficto numine plebem.
Hanc quoque Martino cupienti evertere molem
Cuncti defuerant ad talia vota paratus,
Sed spes ad Dominum semper festina manebat.
Ergo ut pernici revolavit ad æthera sensu,
Auxiliumque citum cælorum a Rege poposcit,
Ignea consimilis specie, sed lumine dispar
Comminuit fragilem delapsa columna ruinam,
Sulphurea advolvens crepitantes flamma favillas,
Fumantem attollens ambusto e pulvere nubem,
Atque exsudantem consumta mole vaporem.
Sic rutilo, Martine, polo, sic turbine venti
Connectis geminos vel nube, vel igne triumphos.
Nec mirum ut Dominus servo promissa fideli
Tam Sancto impleret famulo, qui dixerat olim
Attonitis nimium tanta ad miracula servis:
Hæc veræ fidei sese documenta daturum,
Ut majora horum credentes signa probarent.
Quid mirum est eadem Dominum complesse fatentem
Per servos, qui plura piis spondere ministris
Dignatus sursum sublimia corda vocavit.
Nam sicuti prodit cælestis pagina libri
Femineam testata fidem post flumina multi
Sanguinis, & tristem consumto corpore tabem
Attactu vestis celerem remeasse salutem:
Sic data Martino est ejusdem gloria facti,
Sed sanante Deo, qui nunc quoque celsus in arce
Stellantis solii tangi per membra probatur,
Quæ capiti æterno sancta compage cohærent.
Quid non mite pio, quæ non subjecta fideli
Monstra viro? jussi parebant sæpius angues,
Nec suberat victis feritas cognata venenis.
Tranabat viros propter vada proxima serpens,
Et vitreas sulcabat aquas, extabat ab undis
Cum cervice caput, findebat pectore summum
Festinus fluvium, reliquos per cærula tractus

Flectebat vario sinuamina lubrica motu,
Intorquens lævis curvata volumina caudæ,
Et vibrans tremulam medicata in vulnera linguam.
Hunc ubi vix medio Martinus in æquore vidit
Contiguæ properum jamjamque accedere terræ,
Compulit his dictis raptim temerare retrorsum
Obstrictum virtute Dei, vel numine Christi.
Nequaquam ad vetitam ulterius contendere ripam
Te jubeo: stetit in medio mala bestia fluctu
Et frectos rigidus torpor connexuit artus,
Membraque captivo peulatim hesere natatu,.
Donec præcluso præstricti gurgitis æstu
Languida prumisso fluitarent colla profundo,
Et retro seminecem ferret piget alveus anguem.
Atque utinam nostrum simili virtute venenum,
Quod male transcursæ vitiavit lubrica vitæ
Immergens rapido semper mea crimina seclo,
Convertat Sancti miseratio fida patroni,
Coget & oblitæ rursus meminisse salutis,
Ne prona in luteo mergantur membre profundo,
Infectum & madeat vitiorum gurgite corpus.
Sed stabiles sursum virtutum in margine gressus
Insistant fidei, terrena & gaudia calcent,
Quæque fluunt celeri cupiant evadere nisu.
Hoc tantum, & paulum subsistam ad flumina voto,
Dum clari titulos recolens percurro patroni,
Ad cujus meritum gaudens se subdere senctia
Paruit imperiis jussarum gurges aquarum.
Continuum semper jejunia ducta per anuum
Laxabant paulum sanctæ Solemnia Paschæ:
Mitius his tantum cruciabat membra diebus.
Tum solum exiguum piscem sumebat in escam.
Sed dum venturie servantur tempora signis,
Consueta officii votum captura fefellit.
Ille ubi piscantum vanum fluxisse laborem,
Lignaque per vacuum fluitasse extenta profundum
Agnovit querulis mœrentum murmure verbis:
Nam reliquis præsens Diaconus satis ore fideli
Adstipulator erat, quem cura instantior hujus
Obsequii vigilem prægressæ tempora noctis
Et fessum exacta præsentis parte diei
Testem communie faciebat adesse laboris.
Cujus ut anxietas sancti pia viscera movit
Permotus mœrore pio, perge, inquit, & amnem
Transcursis propere sollers scrutare fluentis,
Jam tibi captivam concludent retia prædam.
Nec mora, confisus tanti sermone magistri
Festinat Diaconus, trepido spes reddita voto est,
Nec dileta licet properum captura fefellit.
Nam simul ac modico sepsit vada proxima lino,
Incussus tremuit motato cortice funis,
Implicitam prodens super invia cærula prædam.
Inneaam propere vicina ad littora traxit
Congaudens celocem, tum toto pectore pronus
Brachia labenti circumdabat humida pisci.
Lubrica nudatis vix heret præda lacertis,
Concussa & madidis jam pene elabitur ulnie.
Donec paulatim cognata elementa relinquens
Efflaret tenuem moribundus in aere vitam,
Oraque languidulo tremulus referaret hiatu
Rejectæ adplaudens signi motamine caudæ.
O instauere suum monachorum gaudia votum,
Qui de vicinis tanta ed spectacula cellis
Egressi, implendam tali sponsore feventes
Crediderant sancto prolatum pectore verbum.
O vere æternæ speculum virtutis, ab ipso
Hæc tibi dona fluunt, qui quondam retia jussit
Ducere nocturno incassum molimine fessos
Discipulos mittens numerosam in retia prædam,
Concludens lectoe sancta ad convivia pisces,
Quos medii abreptos penitus de turbine mundi
Ad Dominum treheret sanctæ doctrina fidei.
Sæpe Deus voluit meritum sublime beati
Illustres proferre viros, quo clarius illis
Testibus, extulerat penitus quos gloria mundi,
Prolata in populos virtutum signa micarent.
Nem gestæ clarus tum culmine præfecturæ
Arborius, vidit fulgentum luce micantem
Gemmarum, dum sancta Deo solemnia defert,
Martini rutilasse manum, lumenque coruscum
Vestire ignitam pretiosu murice dextram,
Et collisorum lapidum crepitare fregorem.
Non teles vexilla ducum pinxere lapilli,
Talia nec frontes regum diademata cingunt,
Sed quales claris Sanctorum in fine coronis
Inserit emerites Domini sententia gemmas.
Nec dubium, quin præcipuæ probitate fidei
Ultra hominem vario virtutum flore coruscet,
Quem coram Angelici meritum solatia verbi
Historici felix testatur pagina libri.
Nam cum Treverica permœstus ab urbe rediret,
In qua dum miseris irato rege pavescit,
Interitum quorum vitam poscebat ab ipso,
Compulsus proprium paulum laxare vigorem,
Mitior ad culpam respexerat Ithacianam
Damnatæ impulsus clementer parcere causæ,
Et raparare piæ rursum nova fœdera pacis.
Hunc igitur nimis adflictum mœrore revisens
Angelus, alloquio coram manifestus & ore
Detulit ad mœstum solatia blandus amicum,
Anxie collatis permulcens viscera verbis,
Consilio mutanda docens, commissa resolvens.
Talia præcipui siguans præconia vatis
Zachariam sancto cælestis nuncius ore
Exorsum sancti fecit prædicere nati,
Spondens venturam post jussa silentia vocem.
Denique non impar meritum par prodidit ordo.
Utque illi soboles, sic gratia contigit isti
Clarius adjecta virtutum luce coruscens.
Nam sæpe expulsas captivo a pectore larvas
Necdum præsentis verbis vel voce coactas
Verrebat Sanctæ Felix vicinia cellæ,
Excedensque procul benedicta habitacula virtus.
Sic distenta nimis longe lateque micabant
Præsentem Domini testantia signa favorem.
Nec solo contenta solo, sed crebrius ipsos
Martini titulis procul irrumpentia fluctus
Videre immenso jactari turbine nautæ.
Dum furit insanæ violentior unda procellæ,
Quantum vel solo prodesset nomine sanctus.
Sulcabat medium Tyrrheno in marmore pontum
Extentis properans puppis per cærula velis.
Concita subjectum scindebat prora profundum
Adverso albentes disrumpens pectore fluctus,
Linquens spumantum vestigia longa viarum;
Cum subito obtectum prætendunt nubila Cælum,
Humida nigrentem prætexunt vellera crarem,
Et perit in piceo penitus lux condita nimbo.
Insistunt validi pontum subvertere venti,
Fluctibus & madidæ rubris miscentur arenæ,
Franguntur celsæ violento turbine moles,
Altius elato suspensa volumina fluctu

Inſtabiles ſurſum nimium tollentia colles,
Dum redeunt crebris ſolvuntur fracta ruinis,
Innumeroſque procul reddunt conlapſa fragores,
Vela cadunt, reſonant tremulo ſtridore rudentes.
Nunc latet abſciſſo vicina ad nubila monte,
Nutat in excelſo turſum male pendula dorſo
Ancipitem caſum metuens in utroque profundo.
Aſt alii quatiunt lateri obſiſtentia fluctus,
Et fracti eliſa tabularum crate reſultant,
Implentes laceram tam crebra aſpergine puppem.
Excutit avulſum Ponti violentia clavum
Rejecto rectore procul, formido paventum
Corda quatit tremulo convellens viſcera motu,
Pallenteſque rigant non ſola aſpergine malas:
Confuſi gemitus, lacrimoſa & murmura vocis,
Ruptaque ſingultu aſſiduo ſuſpiria flentum
Plangunt conſimilem vicina morte querelam.
Interea extremo quidam terrore coactus,
Sed necdum inſtructus veræ ratione fidei,
Cæleſte auxilium tali clamore popoſcit.
Ignorate mihi, merito ſed cognite ſancti
Quem veneror famuli; per quem tua gloria fulget,
Martini miſerere Deus, depelle periclum,
Eripe nos; nam cuncta tibi proclivia Sanctus,
Ut memini, Antiſtes crebra virtute probavit.
Nec mora, conſtrato ceciderunt æquora fluctu,
Et jacuit planus placidarum campus aquarum,
Leniter & laceram moderato flamine puppem
Optata impellens Zephyrus ſtatione locavit.
Sic meritum famuli per cuncta elementa probavit,
Et ſancti titulos Chriſtus diſtendit amici,
Glorificans clarum ſuper invia cærula nomen.
Nec mirum eſt tam multa Deo fautore probandam
Martini potuiſſe fidem, ſi quando beatis
Pervigil excubiis tota virtute precandi
Ad Dominum præſens felicia vota tuliſſet,
Si tantum ignari penitus, longeque remoti
Gratia per ſolum meruit clareſcere nomen.
Quamquam ad præcipuam contendens pagina laudem
Obſtupefacta pedem retrahat, verbiſque paveſcat
Vilibus ad tantam virtutum aſcendere molem.
Queis non unum hominem Sanctus, ſed protinus omnem
Suffragio medicante domum ſanaſſe probatur.
Teſtis adeſt claræ celſus vice Præfecturæ
Gratifico adſignans hæc dona Lycontius ore,
Cujus multiplici late graſſata ruina
Obruerat lues una domum; tabentia paſſim
Corpora feminecum partes rejecta per omnes
Stipabant feſſis horrentia limina membris.
Triſtis ubique dolor, crebra & ſuſpiria, fletus
Aſſidui, & toto penitus de pectoris antro
Extorti gemitus, convellens ilia fletus,
Et jugis motus, curis arida, flamma medullis
Inſita ſuccendens ſtomachum, gravis unda pavoris
Illa, ad vicinum pallebant mæſta cadaver
Corpora feminecum cognata, & funere tali
Mæſtior exemplo morientum turba pavebat:
Aſt alii exanimes ſaltem contingere charos
Officio miſeri nimium trepidante timebant,
Ne diſperſa graves ferrent contagia morbos.
Hos metus obſequio ſubtraxerat, at dolor illis
Viſcera multiplici præſtruxerat anxia luctu.
At qui poſtremis tumulaſſent membra ſepulcris
Dilati ad ſimilem non longo tempore mortem
Portabant patiles ad limina triſtia morbos.
Nil medicæ valuere manus, nil gramina ſuccis,
Sæpe ſuis magnas languentum operata medelas.
Tali igitur Dominus confuſus clade ſuorum,
Diffiſuſque ſuis precibus, placare laborat
Suffragio ſancti Dominum, meritoque Patroni,
Allegans querulus Martino interprete cladem.
Qui quamquam duræ jam læſo judice cauſæ
Per nimium ſentiret onus, tamen anxia clemens
Sollicito affectu poſcentis vota recepit,
Nec prius obſtitit jugi cruciata labore
Proterere exhauſtis arentia membra medullis,
Et prono duram tellurem elidere niſu,
Adſueta adſtrictis duplicans jejunia pœnis,
Nec tenui ſaltim concludens lumina ſomno
Exeſam ſtimulans ſetoſo vellere carnem,
Quam Dominus tanti ſtudio permotus amici
Finita tandem penitus miteſceret ira
Reddens optatæ felicia dona ſalutis,
Gratantem & Dominum complectens turba ſuorum
Exciperet totis conteſtans gaudia votis
Narrantem clari titulos, & geſta Patroni.
Qui poſt depulſam Martino orante ruinam
Munera ſic merito feſtinans reddere ſancto,
Argenti centum prædicta ad limina libras
Detulit oblatis compenſans præmia donis,
Ut medici meritum merces vel parva probaret,
Munifica & ſtudiis gratantis vota paterent.
Quæ ſanctus chari officio gaviſus amici
Præmia devoti affectum teſtantia cordis
Nec tenuit, dum tradentis diſpendia cautus
Cogitat, ut tractum fide præmiſſa referrent
Munera, nec rurſum proprios ſuſcepit in uſus,
Ne mentem ſancti votum macularet habendi,
Sed commiſſa Deo cælo concluſit in alto,
Ut modo captivos duris laxantia pœnis,
Liminibus excluſa piis, donata redemptis,
Servarentque fidem, ſimul & contempta rigorem.
Perge igitur præmiſſa ſequens, promiſſa repoſcens
Antiſtes claram Cæli ſublimis ad arcem
Aſtrigeram ſortite domum, rutilamque coronam,
Qui cunctam rabiem diri, totumque furorem
Dæmonis in parvam potuiſti adſtringere muſcam.
At nos præſentes ſemper venerabimur artus,
Donec ad æternam redeas cum corpore vitam
Sanctorum adnexus tumulis, jungende coronis.
Vis ſolum a nobis potuiſti abſcondere vultum
Nobiſcum pietate manens, te ſæpe frequentes
Inviſunt oculi, coram curatio vivit,
Et ſunt optatæ confeſtim dona ſalutis.
Verba ſilent, ſed ſigna nitent, ſic corpore paulum
A viſu ebſtraberis, præſens virtute videris,
Quam precor, ut miſero manifeſto corde petitam
Semper adeſſe velis, ut cum meditario carmen
Finierit, teneat transſcripta oratio laudem.

LIRER VI.

IN vitas noſtram revocanda ad murmura curam,
Dum vitam virtute geris, non clauſe ſacerdos
Lege obitus, carnique tuæ ſine carne ſuperſtes
Cerneris, expertis contingeris, atque teneris,
Dum largiris opem præſentem, oſtendis honorem
Quærenti adſiſtens, & numquam abſconſe precanti.
Quam bene vicinus prooter complectitur artus
Spiritus, & ſanctum perfundit gratia ſaxum.
Nil longe eſt pulſante fide: clamantia corda

Alle-

Allegant proprias ſine voce, & murmure cauſas,
Mentis verba legit qui ſenſum introſpicit, & cor
Viſit, & arcanum percenſet pectoris antrum.
Quinque prius recolens ſignavi geſte libellis,
De multis vel pauca legens: quota portio nobis
Comperta, tantis titulis quos contigit unus?
Exiguum quanta penſat mercede laborem?
Indigno rurſum tanta ad præconia ſenſu
Quanta ſinit, fert vota rei bonitate Patroni,
Præcedit meritum pia gratia, palma tenetur,
Nec ſentitur onus: nondum libata laboris
Cura mihi eſt quod velle jubet, jam muneris arra eſt.
Oh quantas potuit major facundia linguas
Hoc operis decorare bono! conſueta repelli,
Carmina non patitur, credit bona quæ ſua novit.
Nam certum juſſiſſe ipſum quæ miſſus ab illo
Interpres tentanda putat ſociatus & hærens,
Et ſemper tanti revehens præcepta magiſtri
Perpetuus felix docto victurus in ævo,
Non famæ incertum narrat, nec credulus auræ,
Rumorem ettentans properat vulgare per aures.
Coram viſa probat, teſtis fidiſſimus aſtat,
Inſpectæ adſertor fidei miracula prodit
Luminibus oblata ſuis, & tradita votis.
Huc ex diverſis certatim partibus orbis
Agmina conveniunt, numeroſas millia cauſas
Multiplicent, iterantque preces, dat gratia velox
Optatæ pietatis opem, lætantur ovantes
Emenſi fructum celerem ſe ferre laboris.
Jam vero obſeſſos furioſo Dæmone ſenſus
Huc vocat auxilium, rapit huc curatio velox.
Siſtuntur, trepidantque rei, confeſſio clamat
Extorta imperio, ſub judice pœna ſalubris
Cernitur, & proprias alieno in corpore voces
Edere pervaſor captivo ex ore jubetur.
Sentitur judex, nec cernitur impius hoſtis,
Exul ab erepta properat diſcedere præda,
Inter & inſtantes fugiens vaneſcere pœnas,
Aeria innexum conſtringunt vincula corpus,
Quos rebare vagos, nexos miraberis artus.
Firmabunt inſpecta fidem, quem pœna ligavit,
Tormenta imolicitis produnt conſtrictus ulnis,
Pulſat, & adfixis * * obſtacula membris.
Quid cum ſidentis cancelli in tramite greſſus
Aerium ſuſtentat iter? nutantia currunt
Corpora, & impoſitum cava ſubvehit aura volatum.
Quin etiam in puteum, qui templo clauſus in ipſo
Fonte ſaluriferas eructat concavus undas,
Corpora præcipiti jaciuntur concita ſaltu
In pronum cogente reo, qui vertice preſſo
Prægreſſam ſua membra caput detrudit in altum
Gurgitis, & crebrum membrorum mole perurget.
Sed quis non videat, cum corpora merſa reſurgant,
Extentos patuiſſe ſinus, & fulcra favoris
Molliter exceptis ulnas referaſſe ruinis?
Artus prædo gravat, vitam clementia ſervat.
Plus opis apparet ſtudium quam pœna latronis.
Quiſque fide nutante labas, attende: reſurgunt
Corpora, & ad vitam Martino orante trahuntur,
Abſorbent tantum miſerorum membra profundum,
Nec puteus patulo concluſos ore perurget.
Sed quid ego e puteis? fluvius teſtatur alumnis
Mirandæ virtutis opus, qui mœnibus urbis
Junctus contiguis adlambit ſaxa fluentis.
Hic medius cellam diſcriminat atque ſepulcrum,
Diviſiſque locis diffuſum interſerit æquor,
Naviger, inque freti ſpeciem ſe gurgite vaſto
Diſjiciens, longeque ſuis divortia ripis
Inſtituens, oculos viſu ulteriore fatigat,
Et quamquam validos laſſat tranando lacertos.
Hunc fluvium a templo, quod ſanctos continet artus,
Et laudi æternæ felicia membra reſervat,
Inſanus petiit miſero cum corpore Dæmon,
Merſurus raptam vicino in gurgite prædam.
Verum nil patitur miſeratio tanta cruentum,
Atque adimit diro ſæviſſima jura tyranno.
Duratum calcatur iter, ſolidata rebellis
Greſſibus, & paſſus properos non adluit unda.
Trans fluvium ſiccas ſtupuerunt agmina veſtes,
Et gaudens hominem purgandum cella recepit,
Quæ dudum Angelicæ felix fuit hoſpita vitæ.
Nec quidquam geſtum turbatæ tempore mentis
In ſemet reduces ſenſu tenuere recepto.
Chunorum plerumque ſonos, fractaque minantur
Murmura, & inciſas fera per compendia voces.
Auxilium ſub reſte patens neſcivit ademptus,
Muneris ignarus, tantoque e munere ſalvas
Plerumque inflexas aliena ad murmura linguas
Poſſeſſor miſeri rapiebat ſpiritus oris,
Ut Græcis fluerent Gallorum verba loquelis,
Et fando exprimerent gentem, nec nomine notam.
Quiſquamne hunc ſenſu proprio putet eſſe locutum,
Qui fatur non nota ſibi, de pectoris antro
Mugit, & edomitam flectit poſſeſſio linguam,
Ut chordæ id reſonant motus quod plectra percurrant,
Imperioque manus nervorum fila loquantur.
O quoties urgente Deo ventura fatentur!
Et quorum oblectant ſemper mendacia fraudem,
Extortum a Domino coguntur dicere verum,
Quæ pœna eſt manifeſta loqui, præcepto vocem
Elicit, & cedit mandato oppreſſa voluntas.
Illuſtrem virtute virum, ſed moribus almum,
Plus clarum, magnumque fide, qua celſior extat,
Egidium, hoſtilis vallaverat agmine multo
Obſidio, objectis quæ mœnia ſepſerat armis,
Auxilia excludens, & clauſos viribus urgens,
Ut minus obſeſſis faceret diviſio robur,
Nec jungi ad bellum ſocialia caſtra liceret.
Verum præſidio Domini dejecta fugantur
Millia, & egreſſum portis bipatentibus agmen
Reſtaurat ſolidas ſecuro principe vires.
Interea trepido vicinia mœſta pavore
Pallebant tanti proceris diſcrimine, & omnis
Anxia pendebat populorum cura paventum,
Dum ſe quiſque putat ſimilem proferre procellam,
Inque uno nutat quidquid conſiſtit in uno.
Ergo aliquis forte ex illis quos terrior ira
Traxerat ad votum ſorbendi in cæde cruoris,
Præcipiti ad nutum Domini quaſi turbine raptus,
Præcedenſque citos trans flabra & nubila ventos,
Geſtorum ſeriem captivo e corpore promſit,
Proclamans iiſdem momentis, tempore eodem
Obſidione urbem Martino orante ſolutam,
Atque ipſo donaſſe Deum populumque ducemque.
Mox patuit manifeſta fides, ſeriemque probavit
Ipſe dies, eadem hora fuit, nihil ordine verſo,
Invitumque hoſtem tunc fallere pœna coegit,
Ut Balaam cupiens Domini maledicere plebem,
Extorquente Deo cœtum benedixit ovantem.
Haud alio penituſque ipſo rerum ordine venit
Nuntius, illam arcem tanta obſidione ſolutam,
Præcipitem Rhodanum molli quæ ponte ſubegit,

Et

Et junxit geminas connexo tramite ripas,
Ut ſiccum præberet iter, quod poppibus inſtat,
Deſuper & preſſo nutans via pendet in amne.
Hanc quoque prædenti ſociatus ſancte patrono
Eripis, & cogis trepidum tua vota fateri,
Quæ nollet donata tibi, reus adſtat, & Euro
Ocyor amiſſa optatæ ſpecularia cædis
Hæc quoque diſcuſſis patefecit calculus horis,
Ipſa ut res docuit, completa & prodita puncto.
Jam vero erga omnes curatio quanta medelas
Non medicante manu, non ſucco adlata ſalubri,
Nec ferri perpeſſa aciem, nec graminis hauſtum,
Ulcere nec raptum reſoluti ſulphuris ignem,
Sed verbo medicante fluens, recteque probata
Præcipiti virtute fideque comminus adſtans
Omnibus, invitat tepidus dum ſanat adeptus.
Hic cæci ignotæ ſtupuerunt munera lucis,
Hic alacrem curſum vegetato corpore claudi,
Hic nova collectæ vocis diſcrimina ſurdi,
Quot cauſæ attulerint cladem, tot dona ſalutem
Reſtituunt, ſemper pœnis numeroſius adſtat
Præſidium, præſenſque fugat totela periclum.
Experta eſt tantam paralytica virgo medelam
Adficiens miſeros longo mœrore parentes.
Namque omnem membrorum uſum violentia morbi
Abſtulerat, cunctiſque ſimul præmortua nervis
Exanimos penitus ſtratis rejecerat artus,
Et ſolo vivens gemitu, ſpiramine feſſo
Et flatu exiguo ſtomachum quatiebat anhelum.
Hæc ſancti ad meritum manibus delata parentum
Propter vicinum jacuit miſerandi ſepulcrum,
Alterno nunc ora rigant rorantia fletu,
Inque vicem effuſo lacrimarum flumine certant.
Permovit ſanctum clementia, vix levis artus
Attigerat miſeros benedicti tactus olivi,
Exiluere pedes, nervi ſumſere rigorem,
Et validi optatos ſenſerunt brachia motus,
Erectæque manus digitis luſere ſolutis.
Gaudia confeſtim miſeri votiva capeſſunt,
Et vix tam trepidi credunt, quæ credere malunt.
Mutatur rurſus facies meliore ſereno,
Et nova perſpicui rapiunt miracula vultus.
Attamen haud longa hoc meritum ſervavit honeſtas,
Qui nunc adſiduis onerabant limina votis
Spondentes celerem poſt præmia tanta recurſum,
Atque inopum ſumptum mox largitione levandum
Munifice quos ſanctus alit, veſtitque ſacerdos
Conſuetam devotus opem dum præſtat egenus,
Expenſiſque ſuis diteſcit prompta voluntas.
Anguis ut antiqui dirum rapuere venenum,
Atque idem ſerpens, qui quondam ſuaſerat Evam,
Hos quoque conſiliis ſimilis livore coegit,
Neglectam calcare fidem, dum prava voluntas
Conſiliis addicta malis diverſa volentum
Paruit infelix fœda ad mendacia verbis,
Immemor inſpecti penituſque oblita favoris
Idolicos petiit veſano pectore ritus,
Diſpoſitum mutavit iter, vegetamque puellam
Auctori vitæ abripuit, diroque latroni
Dedidit, ingratus fidei, ſed ſubditus hoſti.
Verum ubi tartarei feralia buſta tyranni
Eminus aſpexit deceptæ virginis error,
Concidit, & dono tanti ſpoliata patroni
Addicta eſt propriis eliſo corpore morbis,
Donec ſanatam dominante priore puellam
Mors raperet duplicata malis, & debita pœnis,
Quam melius tantæ recolentem dona medelæ
Ad vitam æternam vel præſens vita vocaſſet,
Jure ut Evangelici meminiſſet credula verbi,
Quo juſſum eſt Domini ſanatum munere ſervum
Peccatum vitare ſuum, ne rurſus in ipſum
Pergeret, & culpam pœna graviore piaret.
Interdum injuſtos juſto terrore coegit
Virtutem ſentire Dei; nam ſæpe rebelles
Si nondum præcepta regunt, vel verbera cogunt.
Cum ſubito paveſacta metu graviore periclo
Auxiliatores pateretur Gallia Chunos,
Nam ſocium vix ferre queas, qui durior hoſte
Extet, & adnexum fœdus feritate repellat.
Horum unus ſtimulis furioſi Dæmonis actus
Irrupit ſacram Domini prædo improbus ædem,
Inde altare Dei greſſu temerare profano
Auſus, & intuitus furialia vota ſecutos,
Abripuit ſanctam dextra vellente coronam,
Quæ meritum ſancti propter conjuncta docebat,
Effingens illam, quam Chriſto judice ſumſit
Fulgentem aſtrigera cæli ſublimis in arce.
Sed ſenſere oculi culpam, quod nuncia cordi
Lumina perſpectam voluerunt condere prædam,
Intuitu peccavit ovans, nec cernere quivit
Quæ rapuit, liquitque oculos ſubtracta voluptas,
Obſeſſos gemuit viſus quaſi nocte diurna,
Et circumfuſæ quærens ſolatia lucis
Vicinum doluit tenebris denſeſcere ſolem.
Quid ſtupet adſpectum ſubita caligine clauſum?
Jam tunc cæcus erat, male cum rapienda videbat.
Verum ubi quærenti crimen detexit amico,
Et percontanti nudavit geſta ſodali,
Prægreſſum ſeu nocte ducem cogente ſecutus
Diſſimili petiit benedicta altaria voto,
Edomitus jam clade ſua, propiorque ſaluti
Confeſſus commiſſa reus, ſeque ipſe ſalubri
Judicio damnare volens, meruiſſe videtur
Hinc veniam, quod ſe pœnam meruiſſe fatetur.
Compenſat plectenda dolor, pervaſa reformat,
Amiſſa ut capiat, ſumit ſua, quæ tulit, offert.
Mens perverſa habuit pœnam, converſa medelam.
Aſt alius cædem ſentiens violentior ira,
Dæmone fervidior, qui capro in corpore clauſus
Tartareo miſerum furioſus jure premebat,
Perculit obſeſſum funeſto a dæmone corpus,
Hoſpite tam diro tanto crudelior hoſtis,
Sanguineumque enſem perfoſſo in pectore merſit.
Verum perſiſtens inſania, vel furor idem
Spumantem gladium rorantem, & ſanguine dextram
Vertit in auctorem ſceleris via cæde peracta,
Et latebras tanti ſceleris mucrone reſolvit,
Ac facinus male conceptum per viſcera quærit.
Quam cito judicium velox vindicta probavit,
Et ſecum tali admiſſo propera ultio junxit.
Nec quiſquam durare putet, cum pauca timorem
Signa acuunt, pœna exterret, formido medela eſt.
Ornatum ſanctis altaribus addere gaudens
Certatim populus ſtudio properabat ovantum.
Verum cum pulcras molitio tanta columnas
Tentaret ſancti transferre ad limina templi:
Quidam tam properis cæcato corde rebellans
Obvius ire parat, vel talia cœpta morari
Inſtinctu impulſus furioſi Dæmonis audet:
Inſuper uxori minitans quod fletibus ejus
Expletum penſaret opus, cum forte propinquo
Rure habitans quæſita operi inſtrumenta dediſſet.

Nec

Nec mora, & in parvi vada per lucentia rivi
Præcipiti dejectus equo, non reppulit ullas,
Quæ poſſent pronum corpus demergere, lymphas,
Mergendus quæſivit aquas, tenuique fluento
Incubuit moriens, quas preſſerat, hauſit arenas,
Naufragium ſine puppe rapit, ſine flumine gurges,
Agnoſcunt elementa Deum, nil caſibus inde
Mentiri licuit, quod juſſio ſola peregit.
Non illas certe lacrimas tua funera flenti
Præmiſſæ movere minæ, ſed plangit, ut ante
Omnis & exoſi vatis ventura canebas.
Præcedis noſtras jam non prohibendo columnas,
Nec rapis ornatum templo, rapiende ſepulcro.
Sed populus majore fide devotus & inſtans
Præcipuum celeravit opus, virtute probata
Judicium emicuit, præſens devotio crevit.
Jam poſito terrore leges correpta periclis,
Munera præcipui numerabis blanda patroni,
Et poſt percuſſum victo ſerpente venenum
Nectarei primum ſucco gaudebis olivi,
Quod quoties Sancti vicinia juncta ſepulcri
Comminus excepit, mutavit vera liquorem
Gratia, & advexit properas feſtina medelas.
Perlatum obtulerat felix antiſtes olivum
Non cunctante fide, quod ſpiritus ille rigaret,
Et nova contigui perfunderet aura favoris,
Perpetuus Domini non ſolum nomine cultor,
Et prægreſſa pii ſectans exempla magiſtri.
Hunc quum vellet opem veneratus ferre ſaluti,
Expertumque bonum cunctis adhibere medullis,
Abraſus propere benedicto e marmore pulvis
Admixtus ſancto vires duplicavit olivo,
Ut ſic reſperſo virtus geminata liquori
Augeret contacta fidem, ſocieta ſalutem;
Verum ubi vel modicam ſenſit vicinia micam,
Gratia contractum velox ſuſpendit olivum.
Et tumor exundans efferviit & auxit abundans,
Copia quod coram prolato munere crevit.
Celſior ore ſuo diffuſo clauſtra rigavit,
Et tamen exundans non fecit gratia damnum,
Et ſubjecta fluens, & ſemper plena repletis:
Non maculat umquam madidas hæc gloria veſtes,
Majorem hæc retinent inſpecta Siloa nitorem,
Quæ tantum teſtantur opus, non abluat ullus
Quæ virtus tanto indicio perſcripta notavit.
Nec clauſa eſt laus iſta loco, ſectata fideles
Gratia ſublimes titulos & in aera miſit.
Ipſæ etiam ſenſi meritum ſenſere procellæ
Grandinis, & terror denſatis nubibus hæſit,
Vaſtandiſque locis clementior ira pepercit.
Quidam confidens veram ſe ferre ſalutem,
Si quidquam e ſancti licuiſſet limine templi
Ad propriam deferre domum, benedicta ſalubris
Congaudens famulus ſuſcepit præmia ceræ.
Experta eſt gaviſa fides, quid pectore toto
Senſerit auxilium: ſpes expectata revixit,
Evaſit protectus ager jacula illa liquoris
Saxea, & adſtrictæ glacialia verbera lymphæ,
Ac fructus ſegetemque tegens, quæ condita terræ
Extendit parvulos votiva ad tegmine ramos.
Indultum ſtupuit vicinia cuncta favorem,
Et patuit veris virtus jam cognita ſignis.
Non ego centenis poſſem hæc præconia linguis
Cuncta loqui, aut tantas virtutum evolvere palmas.
Nec mihi mendacis pulſanda oracula Phœbi,
Nec confictarum plectra expectanda ſororum.

Nos alter repleat tantæ ad præconia laudis
Spiritus, & noſtro det verba & gaudia cordi.
Ut verum cantare queam, mea Muſa Patronus
Me foveat, vegetetque meum ſua gratia ſenſum,
Ne vincar ſplendore operis, neu lumine tanto
Obrutus inſtabiles oculos a luce reflectam,
Perſpicuoque cavam celſa & cæleſtia ſenſu.
Crede Deo, lectore, pio, quæ credere nobis
Ambigis, & Chriſti cuncta hæc procliva noſces,
Quæ dedit, & ſancti titulis adcreſcere juſſit.
Obſequium ſolemne pio deferre quotannis
Adſuevit populus, reducis cum circulus anni
Inſtaurat renovans ſanctæ myſteria Paſchæ.
Invitat propriæ veneratio plurima cellæ,
Quæ tam præcipuo patuit fida hoſpita ſancto,
Angelico poſſeſſa viro, prona ora madeſcunt
Fletibus, & lacrimis ſancti veſtigia quærunt,
Quæ loca contigerit pſallens, quæ preſſerit orans,
Hinc meminiſſe volunt in quo libaverit eſcas
Immenſa exiguo laxans jejunia guſtu.
Cæleſti auxilio excubiis quæ cella quietem
Foverit, atque brevem membris largita ſoporem
Sublimem vigili recrearit imagine mentem.
Huc populum congaudet ovans perducere Paſtor,
Transfretat exceptum numeroſis puppibus agmen,
Et fluctus ſub claſſe latent, huc ſexus & ætas
Omnis adeſt, vacuæ reſident cuſtodibus ædes,
Et cunctis alterna fides penetralibus adſtat.
Interea infuſo mortis vel criminis auctor
Invidiæ livore ſuæ, conatibus iſtis
Obvius ire parat, navemque adgreſſus onuſtam
Fluctibus in mediis vaſtoque in gurgite merſit,
Involvens alto ſimul omnia rupta profundo,
Implicitumque trahens decurſu fluminis agmen.
Quam cladem expectabat ovans, quantoque triumpho
Optata innumeræ numerabat funera mortis,
Divulſos rapiens nutricum a pectore parvos,
Diſpergenſque vagas ſuper invia cærula clades.
Aſt alio cernens nexu cervice gravata
Mergere depreſſum quod ſtinxerat unda cadaver,
Hos madida jam veſte trahi, ſed quærere cælum
Lumine, & infuſas vel murmure pellere lymphas.
Interea concors Martini in nomine clamor
Auxilium cæleſte ciet. proſternitur omne
Vulgus, & humentes fletu perfundit arenas;
Debebat tam læta dies ſpecie ſua mœſtis
Gaudia, & eximium ſolemni in tempore munus.
Adfuit in mediis confeſtim mitior undis
Spiritus, & diræ rapuit jura improba morti:
Suſpendit vaga membra liquor, ſolidata ſaluti
Lympha artus ſubvexit aquis, non icta natatu,
Nec permutatis ſulcata & ſaucia palmis,
Immotum geſtavit onus, ripiſque revexit,
Gaudia & advectam numeravit læta ſalutem.
Agnovit natum genitrix, infantia matri
Hæſit, & amplexu genitor ſua pignora fovit.
Frater, mater, herus, famulus, matrona, propinqua
Collato coiere gradu, grateſque reſultans
Vox cecinit, ſanctiſque Deum laudavit in hymnis.
Vix audet quiſquam confeſtim credere viſis.
Conſulit & trepido dubitantia lumine vota:
Nec fracta eſt terrore fides. properatur ad amnem,
Ocyus inſtaurat vegetas nova gratia vires,
Non habitum mutare placet, cum veſtibus iiſdem
Exultant, madidoque fides non alget amictu.

Sic

Sie ripa ulterior tanto gaviſa triumpho,
Cantemus domino lætata & credula dixit
Præda illæſa canit, ſubmerſus prædo remanſit.
Ecce iterum Dominus ſciſſi Jordanis hiatu
Diviſum pateſecit iter, populumque per amnem
Prægreſſæ juſſit ſe jungere comminus arcæ.
Ad fontem remeans vertit ſua flumina gurges,
Vt ſiſtens curſum refluus properavit ad ortum,
Hæc loca calcatis populus protrivit arenis,
Navita quæ trepidus remo, veloque cucurrit.
Quas terræ, pontique vias non nominis hujus
Gloria pernici penetravit concita ſaltu,
Æquoreas egreſſa vias, & pervia nautis
Vaſti dorſa maris validis abrepta procellis?
Poppis in ignotum longe delata profundum,
Extra hominum claſſiſque vias torpore ligatum
Turbinis impulſu præceps irrupetat æquor.
Egreſſum ſpes nulla dabat. nam glute liquoris
Immuta obſiſtens pontus tabulata tenebat.
Obſidione maris capientes flumina nautæ
Tempeſtatis opem mallent, ob turbinis iras
Fluctibus in mediie facientes vota procellæ.
Verum nulla datur miſeris exire poteſtas:
Neufragium tam ſegne tenet ſine motibus ullis.
Quæ natat in pelago, non enatat: hæret in undis
Deteſtanda quies: pontus quod ſuſtinet, obſtat,
Nec vehit impulſu puppem, nec ſorbet hiatu.
Effugii ſpes nulla patet, nam ſervat in undis
Fluctibus adſtrictam torpens cuſtodia prædam.
Spes eſt una Deus, ſolus quæcumque creavit,
Et regit, imperium ſervant elementa creantis,
Ad nutum domini raptim commota quieſcunt,
Inſuetos motus propere torpentia diſcunt,
Diſpoſitiſque prius rebus dat juſſio legem.
Quidam rumorem ſenſu meliore ſecutus
Martini titulos fama vulgante per orbem
Compererat, plenaque piis miracula geſtis.
Hic cogente malo ſolam ratus eſſe ſalutem
Ad verum clamare Deum, ſic forte precatur.
Ad cælum viſus lacrimarum fonte rigatus
Erigit, atque oculis cordis penetralia jungens
Aſpice, ait, miſerus, ſpes una & vera ſalutis,
Martini miſerere Deus, qui tanta per illum
Sparſiſti in populos divini ſigna favoris,
Et meritum virtute probans excedere terras
Juſſiſti titulos etiam trans æquora claros:
Ille ſuis ſolvet vel laxet vincula puppis,
Suffragiis cogat diviſas cedere lymphas,
Et tanto fluidum tereſcere gurgite Pontum.
Nec mora, & adlepſi propere vis maxime venti
Expulit abreptam diſciſſo gurgite navem,
Et vexit facili ſuper invia cærula flatu,
Moxque exoptata portus ſtatione reſovit,
Nomine Martini vectus ſimul atque revectus,
Adſiduaque fide dona exorata cenentes.
Quis tandem hæc ſenſu capiat? quis carmine pingat?
Quis numerare queat, quis promere? vincitur omne
Ingenium, cohibent preſſas præconia linguas.
Attamen inferior titulis quos gloria cumit,
Quæ comperta mihi totiens vel ſcripta relegi,
Cum fari ut dignum eſt, nequeam, vel tangere nitar.
Quidem de ſancto repetens ſua limina templo
Præſidium domui credens efferre ſalutis,
Detulerat ſecum ſanctam ad penetralia ceram,
Fidens, quod tanti benedictio juncta Patroni
Tam juſtæ fidei meritis virtutis adeſſet.
Et jam tempus erat prodi documenta favoris.
Forte per elapſum ſerpens incautius ignem
Flamma vorax vires augens per pabula ligni
Urgebat jam clade domum. vapor undique in auras
Plurimus undantem glomerabat turbine molem,
Arida ſorbebat rapiens atque obvia lambens,
Et ſolas linquens de tanta clade favillas.
Nec ſpes effugit propius flagrante periclo.
Serpſerat incumbens propter penetralia terror,
Et tam contiguam vicina pericula prædam.
Ad ſanctum rediere preces, clamore fideli
Poſcitur, atque iterum crebræ pia nomina voces.
Ipſe herus accenſæ rutilantia lumina ceræ
Unguine felici blandam fundentia lucem
Prætrepida velox rapit ad penetralia dextra,
Atque inter medias ſtatuens flagrantia flammas
Ignis præſidiis ſurgentem reppulit ignem.
Hæſit turbo furens, vaſtator protinus hoſtis
Terga dedit, rabiemque ignis ſcintilla fugavit.
Non ita ſi totos jeciſſent nubila nimbos,
Deſuper infuſæ poſſent prodeſſe procellæ.
Aut ſi certantes rapuiſſent flumina, cœtus
Quilibet hæc quirent exhauſto flumine fontes
Tam celeri præſtare bono, quam vera poteſtas
Ignis prætrepidans refugit ſua pabula ceras,
Altoreſque favos conſors natura paveſcit.
Virtute interimit flammam, quam lumine nutrit,
Nectare perſpicuo redolens pinguedo liquoris.
Hæc paucis auſus propere percurrere verbis
Signavi inductus populo relegenda fideli.
Firmavere humilem tam grandia gaudia vocem,
Quæ quæris deſcripta parum mirabere geſta:
Sufficit ut carmen temnens præconia laudis,
Nil morti licuiſſe, palam cum vita probetur,
Perpetuo urbs Turonum Martino antiſtite gaudet.

DE VISITATIONE
NEPOTULI SUI.

QUam medicam ſtillam quanto torrente rependis
Sancte Deus, licet ipſa hujus vel guttula roris
A te tam ſterili data ſit vel præſtita cordi.
Non his obſequiis tam largum flumen egebat.
Et tenuis levibus foliis qui decidit humor
Tam profluo augmento faceret dum labitur amni
Cum magis ad ramos de rupis ſurgeret humor,
Dum vires fundit nebularum ſtamina gurges,
Contiguumque rapit ſitiens vicinia frigus,
In hæc gutta meas tetigit tam prodiga fauces,
Tangeris ut marmor ſolidi cryſtalla fluenti,
Quantum hæc ſola mihi ferret patientia donum,
Ut nullam incideret felix audacia culpam.
Nunc vero his etiam duplicatet gratia ſignis,
Ut nullo te fine canam venerande ſacerdos,
Non finitur opus, quo feliciter, addita creſcunt,
Quæ meminiſſe jubet: virtus dum proditur adſtet.
Tune meas viſus lacrimas, tu fletibus illis
Fers miſeratus opem, te vitæ altiſſimus auctor
Exorante gravis cohibet lamenta ſenectæ.
Ipſa ſalus vitam revehit: dejecerat ægrum
Et pene exanimem morbi vis tanta nepotem,
Conjunctamque eidem nubendi lege puellam,
Ut vix jam tenui ſpirarent corpora flatu,

C. SOLLII SIDONII APOLLINARIS

OPERA.

EPISTOLARUM

LIB. II. EPIST. VIII.

OCcasu celeri feroque raptam
Natis quinque patrique conjugique,
Hoc flentis patriæ manus locarunt
Matronam Philimathiam sepulcbro.
O splendor generis, decus mariti!
Prudens, casta, decens, severa, dulcis,
Atque ipsis senioribus sequenda:
Discordantia quæ solent putati,
Morum commoditate copulasti.
Nam vitæ comites bonæ fuerunt,
Libertas gravis, & pudor facatus.
Hinc ast quod decimam tuæ saluti
Vix actam trieteridem dolemus.
Atque in temporibus vigentis ævi,
Injuste tibi justa persoluta.

EPIST. X.

QUisquis pontificis patrisque nostri
Collaudas Patientis hic laborem:
Voti compote supplicatione
Concessum experiare quod rogabis.
Ædes celsa nitet, nec in sinistrum
Aut dextrum trahitur, sed arce frontis
Ortum prospicit æquinoctialem.
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fulvo ut concolor erret in metallo.
Distinctum vario nitore marmor,
Percurrit cameram, solum, fenestras,
Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta sapphiratos
Flectit per prasinum vitrum lapillos.
Huic est porticus applicata triplex
Fulmentis Aquitanicis superba,
Ad cujus specimen remotiora
Claudunt atria porticus secundæ:
Et campum medium procul locatas
Vestit saxea silva per columnas.
Hinc agger sonat, hinc Arar resultat,
Hinc sesa pedes atque eques reflectit,
Stridentum & moderator essedorum:
Curvorum hinc chorus helciariorum,
Respondentibus alleluia ripis,
Ad Christum levat amnicum celeuma.
Sic sic psallita nauta vel viator:
Namque iste est locus omnibus petendus,
Omnes quo via ducit ad salutem.

LIB. III. EPIST. XII.

EPITAPHIUM APOLLINARIS.

SErum post patruos patremque carmen
Haud indignus avo nepos dicavi:
Ne fors tempore postumo viator
Ignorans reverentiam sepulti
Tellurem tereres inaggeratam.
Præfectus jacet hic Apollinaris,
Post prætoria recta Galliarum,
Mœrentis patriæ sinu receptus.
Consultissimus utilissimusque,
Ruris, militiæ, forique cultor.
Exemploque aliis periculoso
Liber sub dominantibus tyrannis,
Hæc sed maxima dignitas probatur,
Quod frontem cruce, membra fonte purgans,
Primus de numero patrum suorum
Sacris sacrilegis renuntiavit.
Hoc primum est decus, hæc superba virtus,
Spe præcedere, quos honore jungas.
Quique hic sunt titulis pares parantes,
Hos illic meritis supervenire.

LIB. IV. EPIST. VIII.

PIstrigero quæ concha vehit Tritone Cytheren,
Hac sibi collata cedere non dubitet.
Poscimus, inclina paulisper culmen herile:
Et munus parvum magna patrona cape.
Evodiumque libens non aspernare clientem,
Quem faciens magnum tu quoque major eris.
Sic tibi, cui rex ast genitor, socer, atque maritus,
Gnatus rex quoque sit cum patre, postque pa trem.
Felices lymphæ, clausæ quæ luce metalli,
Ora tamen Dominæ lucidiora fovent.
Nam cum dignatur regina hic tingere vultus,
Candor in argentum mittitur e facie.

EPIST. XI.

GErmani decus & dolor Mamerci,
Mirantum unica gemma episcoporum,
Hoc dat cespite membra Claudianus.
Triplex bibliotheca quo magistro,
Romana, Attica, Christiana fulsit:
Quam totam monachus virente in ævo
Secreta bibit institutione.
Orator, Dialecticus, Poeta,

Tractator, Geometra, Musicusque,
Doctus solvere vincla quæstionum,
Et verbi gladio secare sectas,
Si quæ Catholicam fidem lacessunt.
Psalmorum hic modulator & phonascus,
Ante altaria fratre gratulante,
Instructas docuit sonare classes.
Hic solennibus annuis paravit,
Quæ quo tempore lecta convenirent.
Antistes fuit ordine in secundo,
Fratrem fasce levans episcopali.
Nam de Pontificis tenore summi,
Ille insignia sumpsit, hic laborem.
At tu quisque doles, amice lector,
De tanto quasi nil viro superfit,
Udis parce genis rigare marmor.
Mens & gloria non queunt humari.

EPIST. XVIII.

MArtini corpus toris venerabile terris,
In quo post vitæ tempora vivit honor,
Texerat hic primum plebeii machina cultu,
Quæ Confessori non erat æqua suo:
Nec desistebat cives onerare pudore
Gloria magna viri, gratia parva loci.
Antistes sed qui numeratur sextus ab ipso,
Longam Perpetuus sustulit invidiam:
Internum removens modici penetrala sacelli,
Amplaque tecta levans exteriore domo.
Creveruntque simul valido tribuente patrono,
In spatiis ædes, conditor in meritis:
Quæ Salomoniaco potis est confligere templo,
Septima quæ mundo fabrica mira fuit.
Nam gemmis, auro, argento si splenduit illud,
Istud transgreditur cuncta metalla fide.
Livor abi mordax, absolvanturque priores,
Nil novet, aut addat garrula posteritas.
Dumque venit Christus, populos qui suscitet omnes,
Perpetuo durent culmina Perpetui.

LIB. V. EPIST. XVII.

MAne novo seu cum ferventia balnea poscunt,
Seu cum venatu frons calefacta madet:
Hoc foveat pulcher faciem Philimatius udam,
Migret ut in bibulum vellus ab ore liquor.

LIB. VII. EPIST. XVII.

ABraham sanctis merito sociande patronis,
Quos tibi collegas dicere non trepidem:
Nam sic præcedunt, ut mox tamen ipse sequare:
Dat parem regni portio martyrii.
Natus ad Euphratem pro Christo ergastula passus,
Et quinquennali vincula laxa fame,
Elapsus regi truculento Susidis oræ,
Occiduum properas solus adusque solum.
Sed confessorem virtutum signa sequuntur:
Spiritibusque malis fers fugitive fugam.
Quaque venis, lemurum se clamat cedere turba:
Dæmonas ire jubes exul in exilium.
Expeteris cunctis, nec te capit ambitus ullus,
Est tibi delatus plus onerosus honor.
Romuleos refugis Byzantinosque fragores,
Atque sagittifero mœnia fracta Tito.
Murus Alexandri te non tenet, Antiochique:
Spernis Elisseæ Byrsica tecta domus.
Rura paludicolæ temnis populosa Ravennæ,
Et quæ lanigero de sue nomen habent.
Angulus iste placet, paupertinusque recessus,
Et casa cui culmo culmina pressa forent.
Ædificans hic ipse Deo venerabile templum,
Ipse Dei templum corpore facte prius.
Finiti cursus istic vitæque viæque,
Sudori superest dupla corona tuo.
Jam te circumstant paradisi millia sancti,
Abraham jam te comperegrinus habet.
Jam patriam ingrederis, sed de qua decidit Adam,
Jam potes ad fontem fluminis ire tui.

LIB. VIII. EPIST. IX.

QUid Cyrrham vel Hyanthias camœnas,
Quid doctus Heliconidum liquores
Scalptos alitis hinnientis ictu,
Nunc in carmina commovere tentas,
Nostræ, o Lampridius, decus Thaliæ?
Et me scribere qui subinde cogis,
Ac si Delphica Delio tulissem
Instrumenta tuo? novusque Apollo
Cortinam, tripodas, chelym, pharetras,
Arcus, gryphas agam, duplæque frontis
Hinc baccas quatiam, vel hinc corymbos?
Tu jam, o Tityre, rura post recepta,
Myrtos, & Platanona pervagatus
Pulsas barbiton, atque concinentes
Ora & plectra tibi modos resultant,
Chorda, voce, metro stupende psaltes.
Nos istic positos, semelque visos,
Bis jam menstrua luna conspicatur,
Nec multum domino vacat vel ipsi,
Dum responsa petit subactus orbis:
Istic Saxona cærulum videmus
Assuetum ante salo, solum timere:
Cujus verticis extimas per oras
Non contenta suos tenere morsus,
Altat lamina marginem comarum:
Et sic crinibus ad cutem recisis
Decrescit caput, additurque vultus.
Hic tonso occipiti, senex Sicamber,
Postquam victus es, elicis retrorsum
Cervicem ad veterem novos capillos.
Hic glaucis Herulus genis vagatur,
Imos Oceani colens recessus
Algoso prope concolor profundo.
Hic Burgundio septipes frequenter
Flexo poplite supplicat quietem.
Istis Ostrogothus viget patronis,
Vicinosque premens subinde Chunos
His quod subditur, hinc superbit illis.
Hinc Romane tibi petis salutem,
Et contra Scythicæ plagæ catervas,
Si quos Parrhasis ursa fert tumultus,
Theudorice, tuæ manus rogantur:
Ut Martem validus per inquilinum
Defenset tenuem Garumna Tybrim.
Ipse hic Parthicus Arsaces precatur,
Aulæ Susidis ut tenere culmen
Possit, fœdere sub stipendiali.
Nam quod partibus arma Bosphoranis
Grandi hinc surgere sentit apparatu,

Mœ-

Mœſtam Perſida jam ſonum ad duelli
Ripæ Euphratide vix putat tuendam,
Qui, cognata licet ſibi aſtra fingens,
Phœbæa tumeat propinquitate,
Mortalem hic tamen implet obſecrando.
Hæc inter, terimus moras inanes,
Sed tu, o Tityre, parce provocare.
Nam non invideo, magiſque miror,
Qui, dum nil mereor, preceſque fruſtra
Impendo, Melibœus eſſe cœpi.

E P I S T. XI.

DIlectæ nimis & peculiari
Phœbus commonitorium Thaliæ.
Paulum depoſitis, alumna, plectris
Sparſam ſtringe comam virente vitta,
Et rugas tibi ſyrmatis profundi
Succingant hederæ expeditiores.
Soccos ferre cave, nec (ut ſolebat)
Laxo pes natet altus in cothurno.
Sed tales crepidas ligare cura,
Quales Harpalice, vel illa vinxit,
Quæ victos gladio procos cecidit.
Perges ſic melius volante ſaltu,
Si veſtigia fasceata nudi
Per ſummum digiti regant, citatis
Firmi ingreſſibus, atque vinculorum
Concurrentibus anulis reflexa
Ad crus per cameram catena ſurgat.
Hoc pernix habitu meum memento
Orpheum viſere, qui cotidiana
Saxa, & robora, corneaſque fibras
Mollit dulciloqua canorus arte:
Arpinas modo quem tonante lingua
Ditat, nunc ſtylus aut Maronianus,
Aut quo tu Latium beas Horati,
Alcæo melior lyriſtes ipſo.
Et nunc inflat epos tragœdiarum,
Nunc comœdia temperat jocoſa,
Nunc flammant ſatyræ, & tyrannicarum
Declamatio controverſiarum.
Dic, Phœbus venit, atque poſt veredos
Remis velivolum quatit Garumnam.
Occurras jubet; ante ſed parato
Actutum hoſpitio, Leontioque
Priſco Livia quem dat e ſenatu.
Dic, jam nunc aderit ſatis facetum &
Solo nomine Ruſticum videto.
Sed ſi tecta negant ut occupata,
Perge ad limina mox epiſcoporum,
Sancti & Gallicini manu oſculata,
Tecti poſce brevis vacationem:
Ne, ſi deſtituor domo negata,
Mœrens ad madidas eam tabernas:
Et claudens geminas ſubinde nares,
Propter fumificas gemam culinas:
Qua ſerpylliferis olet catenis
Baccas per geminas ruber botellus,
Ollarum aut nebulæ vapore juncto
Fumant cum crepitantibus patellis.
Hic cum feſta dies ciere ravos
Cantus cœperit, & voluptuoſam
Scurrarum querimoniam crepare,
Tunc tunc carmina digniora vobis,
Vinoſi hoſpitis excitus camœna
Plus illis ego barbaras ſuſurrem.

LIB. IX. E P I S T. XIII.

JAmdudum teretes hendecaſyllabos
Attrito calamis pollice luſimus,
Quos cantare magis pro Choriambicis
Excuſſo poteras mobilius pede.
Sed tu per Calæbri tramitis aggerem
Vis ut noſtra dehinc curſitet orbita,
Qua Flaccus Lyricos Pindaricum ad melos
Frænis flexit equos plectripotentibus,
Dum metro quatitur chorda Glyconio,
Necnon Alcaico, vel Pherecratio
Juncto Lesbiaco, ſive anapæſtico,
Vernans per varii carminis eclogas,
Verborum violis multicoloribus.
Iſtud (da veniam) fingere vatibus
Priſcis difficile eſt, difficile & mihi,
Ut diverſa ſonans os epigrammata,
Nil crebras titubet propter epiſtolas,
Quas cantu ac modulis luxuriantibus
Laſcivire vetat maſcula dictio.
Illud vix Leo, rex Caſtalii chori,
Vix, hunc qui ſequitur, Lampridius queat,
Declamans gemini pondere ſub ſtyli
Coram diſcipulis Burdegalenſibus.
Hoc me teque decet, parce precor jocis,
Quæſo pollicitam ſervet ad extimum
Oratoris opus cura modeſtiam:
Quo nil deterius, ſi fuerit ſimul
In primis rigidus, mollis in ultimis.

AGe convocata pubes,
Locus, hora, menſa, cauſa
Jubet, ut volumen iſtud,
Quod & aure & ore diſcis,
Studiis in aſtra tollas.
Petrus eſt tibi legendus,
In utraque diſciplina
Satis inſtitutus auctor.
Celebremus ergo fratres
Pia feſta literarum.
Peragat diem cadentem
Dape, poculis, choreis
Genialis apparatus.
Rutilum toreuma byſſo,
Rutilaſque ferte blattas,
Recoquente quas aheno
Melibœa fucat unda,
Opulentet ut meraco
Bibulum colore vellus.
Peregrina det ſupellex
Tiſiphontis ac Niphatis
Juga texta, belluaſque
Rapidas, vacante panno,
Acuit quibus furorem
Bene ficta plaga cocco,
Jaculoque ſeu forante
Cruor inctuentus exit.
Ubi torvus, & per artem
Reſupina flexus ora
It equo, reditque, telo
Simulacra beſtiarum
Fugiens, fuganſque Parthus.
Nive pulchriora lina
Gerat orbis, atque lauris,
Hederiſque, pampiniſque

Viri-

Viridantibus tegatur.
Cyrisos, crocos, amellos,
Casias, ligustra, calthas
Calathi ferant capaces:
Redolentibusque sertis
Abacum, ehorosque pingant.
Manus uncta succo amomi
Domet hispidos capillos:
Arabumque messe pinguis
Petat alta tecta fumus.
Veniente nocte necnon
Numerosus erigatur
Laquearibus coruscis
Cameræ in superna lychnus.
Oleumque nescientes,
Adipesque glutinosos,
Utero tumente fundant
Opobalsamum lucernæ.
Geruli caput plicantes
Anaglyptico metallo
Epulas superbiores
Humeris ferant onustis.
Pateræ, scyphi, lebetes,
Socient falerna nardo.
Tripodasque, cantharosque
Rosa sutilis coronet.
Juvat ire per corollas
Alabastra ventilantes:
Juvat & vago rotatu
Dare fracta membra ludo:
Simulare vel trementes
Pede, veste, voce Bacchas.
Bimati remittat urbe
Thymelen, Palenque doctas
Tepidas ad officinas
Citharistrias Corinthus:
Digiti quibus canentes
Pariter sonante lingua,
Vice pectinis fatigent
Animata fila pulsu.
Date & æra fistulata
Satyris amica nudis.
Date ravulos choraulas,
Quibus antra per palati
Crepulis reflanda buccis
Gemit aura tibialis.
Date carminata socco,
Date dicta sub cothurno,
Date quidquid advocati,
Date quidquid & Poetæ
Vario strepunt in actu.
Petrus hæc & illa transit.
Opus editum tenemus,
Dimetra quod arta texens,
Iter asperum, viasque
Labyrinthicas cucurrit.
Sed in omnibus laborans
Et ab omnibus probatus,
Rapit hinc & inde palmam,
Per & ora docta fertur.
Procul hinc & Hippocrenen,
Aganippicosque fontes,
Et Apollinem canorum,
Comitantibus Camœnis,
Abigamus & Minervam
Quasi præsulem canendi.
Removete ficta fatu:
Deus ista præstat unus.
Stupuit virum loquentem
Diadematis potestas,
Toga, miles, ordo equester;
Populusque Romularis:
Et adhuc sophos volutant
Fora, templa, rura, castra.
Super hæc, fragorem alumno,
Padus atque civitatum
Dat amor Ligusticarum.
Similis favor resultat
Rhodanitidas per urbes:
Imitabiturque Gallos
Feritas Ibericorum.
Nec in hoc moratus axe
Cito ad arva perget Duri,
Aquilonibusque, & Austris,
Zephyrisque perferetur.

E P I S T. XIV.

Carmina recurrentia.

Sic *est illud antiquum:*
Roma tibi subito, motibus ibit amor.
Et illud:
Sole medere pede, ede perede melos.
Tali jocatus Epigrammate, bis pedibus per turbulenti terga torrentis incessi.
Præcipiti modo quod decurrit tramite flumen,
Tempore consumptum jam cito deficiet.
Hoc si recurras, ita legitur.
Deficiet cito jam consumptum tempore flumen,
Tramite decurrit quod modo præcipiti.
Et, Musa mihi causas memora, quo numine læso.

E P I S T. XV.

Jubes, amice, nostra per volumina
Modis resultet incitatioribus
Ferox Iambus, & Trochæus hactenus,
Pigrasque bigas, & quaterna tempora
Spondæus addat, ut moram volucripes
Habeat parumper insita trimetria,
Resonetque mitus ille pes celerrimus.
Bene nuncupatus quondam ab arte Pyrricha
Loco locandus undecumque in ultimo,
Spondam daturus & subinde versui
Modo in priore parte, nunc in extima,
Anapæstus, ipse quamquam & absolutius
Pronuntietur, cum secuta tertia
Geminæ brevique longa adhæret syllaba,
Quæ temperare vix valet gregarius
Poeta, ut ipse cernis esse Sollium.
In pectine errat, nec per ora concava
Vaga lingua flexum competenter explicat
Epos, sed istud aptius paraverit
Leo, Leonis aut sequutus orbitas
Cantu in Latino, cum prior sit Attico,
Consentiorum qui superstes est patri,
Fide, voce, metris, ad fluenta Pegasi
Cecinisse dictus omniforme canticum,
Quotiesque verba Graia carminaverit,
Tenuisse celsa junctus astra Pindaro,
Montemque victor isse per biverticem,

Nulli

Nulli secundus inter astra Delphica.
At uterque vatum si lyræ Poeticæ
Latiare carmen aptet absque Dorico,
Vennsina Flacce plectra ineptus exeras.
Iapygisque verna cycnus Aufidi,
Atacem tonare cum suis oloribus,
Cana & canora colla victus ingemas.
Nec ista sola sunt perita pectora,
Licet & peritis hæc peritiora sint.
Severianus ista Rhetor altius,
Afer vaferque Dumnulus politius,
Scholasticusque sub rotundioribus
Petrus camœnis dictitasset acrius;
Epistolaris usquequaque nec stylus
Virum vetaret, ut stupenda pangeret.
Potuisset ista semper efficacius,
Humo atque gente cretus in Ligustide
Proculus, melodis insonare pulsibus
Limans faceta quæque sic poemata,
Venetam lacessat ut favore Mantuam:
Homericæque par & ipse gloriæ
Rotas Maronis arte sectans cumpari.
Ego corde, & ore, jure despicabilis
Quid inter hosce te rogante garriam,
Loquacitatis impudentiam probans,
Animique vora destituta literis?
Sed quid negabo, nec pudore territus?
Amor timere nescit: inde parui.

EPIST. XVI.

JAm per alternum pelagus loquendi
Egit audacem mea cymba cursum;
Nec biparrito timuit fluento
Flectere clavum.
Solvit antennas, legit alta vela;
Palmulam ponit manus, atque transtris
Littori juncta petit osculandam
Saltus arenam.
Mussitans quamquam chorus invidorum
Prodat hirritu rabiem canino,
Nil palam sane loquitur, pavetque
Publica puncta.
Verberant puppem, quatiunt carinam,
Ventilant spondas laterum rotundas,
Arborem circa volitant sinistræ
Sibila linguæ.
Nos tamen rectam comite arte proram,
Nil tumescentes veriti procellas,
Sistimus portu, geminæ potiti
Fronde coronæ:
Quam mihi indulsit populus Quirini,
Blattifer vel quam rribuit senatus,
Quam peritorum dedit ordo consors
Judiciorum.
Cum meis poni statuam perennem
Nerva Trajanus titulis videret;
Inter autores utriusque fixam
Bibliothecæ.
Quamque post visus, prope post bilustre
Tempus, accepi capiens honorem,
Qui patrum ac plebis simul unus olim
Jura gubernat.
Præter heroos joca multa multis
Texui pannis, elegos frequenter
Subdiros senis pedibus rotavi
Commate bino.
Nunc per undenas equitare fuetus
Syllabas, lusi celer: atque metro
Sapphico creber cecini citato
Rarus iambo.
Nec recordari queo quanta quondam
Scripserim primo juvenis calore,
Unde pars major utinam taceri,
Possit & abdi.
Nam senectutis propiore meta
Quicquid extremis sociamur annis,
Plus pudet si quid leve lusit ætas,
Nunc reminisci.
Quod perhorrescens ad epistolarum
Transtuli cultum genus omne curæ,
Ne reus cantu petulantiore,
Sim reus actu.
Neu puter solvi per amœna dicta,
Schema sic artis phalerasque jungam:
Clerici ne quid maculet rigorem
Fama poetæ.
Denique ad quodvis epigramma posthac
Non ferar pronus, teneroque metro
Vel gravi nullum cito cogar exhinc
Promere carmen.
Persequutorum nisi quæstiones
Forsitan dicam, meritosque cœlum
Martyres, mortis pretio parasse
Præmia vitæ.
E quibus primum mihi psallat hymnus
Qui Tolosatum tenuit cathedram,
De gradu summo capitoliorum
Præcipitatum.
Quem negatorem Jovis ac Minervæ,
Et crucis Christi bona confitentem
Vinxit ad tauri latus injugati
Plebs furibunda.
Ut per abruptum bove concitato
Spargeret cursus lacerum cadaver,
Cautibus tinctis calida soluti
Pulte cerebri.
Post Saturninum, volo plectra cantent,
Quos patronorum reliquos probavi
Anxio duros mihi per labores
Auxiliatos.
Singulos quos nunc pia nuncupatim
Non valent versu cohibere verba.
Quos tamen chordæ nequeunt sonare,
Corda sonabunt.

CAR-

CARMINA.

PRÆFATIO in PANEGYRICUM dictum Anthemio Augusto bis Consuli.

CARMEN I.

CUM juvenem super astra Jovem natura locaret,
Susciperetque novus regna vetusta Deus,
Certavere suum venerari numina numen,
Disparibusque modis par cecinere sophos.
Mars clangente tuba patris præconia dixit,
Laudavitque sono fulmina fulmineo.
Arcas, & Arcitenens fidibus strepuere sonoris,
Doctior hic citharæ pulsibus, ille lyræ.
Castalidumque chorus vario modulamine plausit,
Carminibus, cannis, pollice, voce, pede.
Sed post cælicolas etiam mediocria fertur
Cantica semideum sustinuisse Deus.
Tunc Faunis Dryades, Satyrisque Mimallones aptæ,
Fuderunt lepidum rustica turba melos.
Alta cicuticines liquerunt Mænala Panes,
Postque chelym, placuit fistula rauca Jovi:
Hos inter Chiron ad plectra sonantia saltans,
Flexit inepta sui membra facetus equi:
Semivir audiri meruit, meruitque placere,
Quamvis hinnitum, dum canit, ille daret.
Ergo sacrum dives & pauper lingua litabat,
Summaque tunc voti victima cantus erat.
Sic nos, o Cæsar, nostri spes maxima secli,
Post magnos proceres parvula thura damus,
Audacter docto coram victore canentes,
Aut Phœbi, aut vestro qui solet ore loqui.
Qui licet æterna sit vobis quæstor in aula,
Æternum nobis ille magister erit.
Ergo colat variæ te, princeps, hostia linguæ,
Nam nova templa tibi pectora nostra tacis.

CARMEN II.

Panegyricus, quem Romæ Sidonius dixit Anthemio Augusto bis Consuli.

AUspicio & numero fasces, Auguste, secundos
Erige, & effulgens trabealis mole metalli
Annum pande novum, consul vetus, ac sine fastu
Scribere bis fastis: quamquam diademate crinem
Fastigatus eas, humerosque ex more priorum
Includat Sarrana chlamys, te picta togarum
Purpura plus capiat; quia res est semper ab ævo
Rata, frequens consul. Tuque, o cui laurea Jane
Annua debetur, religa torpore soluto
Quavis fronde comas, subita nec luce pavescas
Principis, aut rerum credas elementa moveri.
Nil natura novat, sol hic quoque venit ab ortu.
Hic est, o proceres, petiit quem Romula virtus,
Et quem vester amor. cui se ceu victa procellis,
Atque, carens rectore ratis, respublica fractam
Intulit, ut digno melius flectenda magistro,
Nec tempestates, nec te, pirata, timeret.
Te prece ruricola expetiit, te fœdere junctae
Assensu, te castra tubis, te curia plausu,
Te punctis scripsere tribus, collegaque misit
Te nobis, regnumque tibi. suffragia tot sunt,
Quanta legit mundus. fateor, trepidavimus omnes,
Ne vellet collega pius permittere voto
Publica vota tuo. credet ventura propago
In nos ut possint, Princeps, sic cuncta licere,
De te non totum licuit tibi. Facta priorum
Exuperas, Auguste Leo: nam regna superstat
Qui regnare jubet. melius respublica vestra
Nunc erit una magis, quæ sic est facta duorum.
Salve sceptrorum columen, regina orientis,
Orbis Roma tui, rerum mihi principe misso,
Jam non Eoo solum veneranda Quiriti
Imperii sedes, sed plus pretiosa, quod extas
Imperii genitrix. Rhodopen quæ portat & Hemum,
Thracum terra tua est, heroum fertilis ora.
Excipit hic natos glacies, & matris ab alvo,
Artus infantum molles, nix civica durat.
Pectore vix aliter quisquam, sed ab ubere tractus,
Plus potat per vulnus equum; sic lacte relicto,
Virtutem gens tota bibit: crevere parumper:
Mox pugnam ludunt jaculis; hos suggerit illis
Nutrix plaga jocos. pueri venatibus apti
Lustra feris vacuant: rapto ditata juventus
Jura colit gladii: consummatamque senectam
Non ferro finire pudet. tali ordine vitæ
Cives Martis agunt. at tu circumflua ponto
Europæ atque Asiæ commissam carpis utrimque
Temperiem; nam Bistonios Aquilonis hiatus
Proxima Chalcidici sensim tuba temperat Euri.
Interea te Susa tremunt, ac supplice vultu
Flectit Achæmenius lunatum Persa tiaram.
Indus odorifero crinem madefactus amomo,
In tua lucra feris exarmat guttur alumnis:
Ut pandum dependat ebur; sic trunca reportat
Bosphoreis elephas inglorius ora tributis.
Porrigis ingentem spatiosis mœnibus urbem,
Quam tamen angustam populus facit. itur in æquor
Molibus, & veteres tellus nova contrahit undas.
Namque Dicarcheæ translatus pulvis arenæ
Intratis solidatur aquis: durataque massa
Sustinet advectos peregrino in gurgite campos.
Sic te dispositam, spectantemque undique portus,
Vallatam pelago terrarum commoda cingunt;
Fortunata satis, Romæ partita triumphos.
Et jam non querimur, valeat divisio regni.
Concordant lancis partes, dum pondera nostra
Suscipis, æquali. tali to civis ab urbe
Procopio genitore micas: cui prisca propago
Augustis venit a proavis, quem dicere digno
Non datur eloquio, nec si modo surgat Averno
Qui cantu flexit scopulos, digitisque canoris
Compulit auritas ad plectrum currere silvas:
Cum starent Hebri latices, cursuque ligato
Fluminis attoniti carmen magis unda sitiret.
Huic quondam juveni reparatio credita pacis
Assyriæ. stupuit primis se Parthus in annis
Consilium non ferre senis. conterritus hæsit
Quisque sedet sub rege Satraps, ita junxerat omnes
Legati genius; tremuerunt Medica rura,
Quæque Draconigenæ portas non clauserat hosti,

Tum

Tum demum Babylon nimis est sibi visa patere.
Partibus at postquam statuit nova formula fœdus,
Procopio dictante Magis, jurator ab illis
Ignis & unda Deus: necnon rata pacta futura,
Hic divos testatur avos. Chaldæus in extis
Pontificum de more senex arcana peregit
Murmura; gemmantem pateram rex ipse retentas,
Fudit thuricremis carchesia cernuus aris.
Suscipit hinc reducem duplicati culmen honoris,
Patritius, necnon peditumque equitumque magister
Præficitur castris, ubi Tauri claustra coercens,
Æthiopasque vagos belli terrore relegans,
Gurgite pacato famulum spectaret Orontem.
Huic socer Anthemius præfectus, consul & idem,
Judiciis populos, atque annum nomine rexit.
Purpureos fortuna viros cum murice semper
Prosequitur, solum hoc tantum mutator in illis,
Ut regnet qui consul erat. sed omittimus omnes.
Jam tu ad plectra veni, tritus cui casside crinis
Ad diadema venit, rutilum cui Cæsaris ostrum
Deposito thorace datur, sceptroque replenda
Mucrone est vacuata manus: cunabula vestra
Imperii fulsere notis, & præscia tellus
Aurea converso promisit sæcula fœtu.
Te nascente, ferunt exorto flumina melle
Dulcatis cunctata vadis, oleique liquores
Isse per attonitas bacca pendente trapetas.
Protulit undantem segetem sine semine campus:
Et sine se natis invidit pampinus uvis,
Hybernæ rubuere rosæ, spretoque rigore
Lilia permiatis insultavere pruinis.
Tale puerperium quotiens Lucina refulvit,
Mos elementorum cedit, regnique futuri
Fit rerum novitate fides: venisse beatos
Sic loquitur natura Deos. cunctantis Iuli
Lambebant teneros incendia blanda capillos.
Astyages Cyro pellendus forte nepoti,
Inguinis expavit diffusum vite racemum.
Præbuit intrepidos mammas lupa fœta Quirino.
Julius in lucem venit, dum laurea fragrat.
Magnus Alexander, necnon Augustus, habentur
Concepti serpente Deo: Phœbumque, Jovemque
Divisere sibi: namque horum quæsiit unus
Cyniphia sub Syrte patrem: maculis genitricis
Alter Phœbigenam sese gaudebat haberi,
Pœonii jactans Epidauria signa draconis.
Multos cinxerunt aquilæ, subitumque per orbem
Lusit venturas famulatrix penna coronas.
Ast hunc, egregii proceres, ad sceptra vocari
Jam tum nosse datum est, laribus cum forte paternis
Protulit excisus jam non sua germina palmes.
Imperii ver illud erat; sub imagine frondis,
Dextra per arentem florebant omina virgam.
At postquam primos infans exegerat annos,
Reptabat super arma patris: quamquam arcta terebat
Lamina cervicem, gemina compleaus ab ulna,
Livida laxatis intrabat ad oscula cristis.
Ludus erat puero raptas ex hoste sagittas
Festina tractare manu, captosque per arcus
Flexa reluctantes in cornua trudere nervos.
Nunc tremulum tenero jaculum torquere lacerto,
Inque frementis equi dorsum cum pondere cocti
Indutas chalybum saltu transferre catenas,
Juventas agitare feras, & fronde latentes
Quærere, deprensas modo claudere cassibus arctis,
Nunc totto penetrate veru, tum sæpe fragore
Laudari comitum, frendens cum bellua ferrum
Ferret, & intraros tairent arma per armos.
Conde Pelethronios alacer puer & venator
Æacidæ titulos; quamquam subjecta magistri
Terga premens, & ob hoc securus lustra pererrare,
Tu potius regereris equo. non principe nostro
Spicula direxit melius Pythona superstans
Pæan, cum vacua torbatus pene pharetra,
Figeret innumeris numerosa volumina telis.
Nec minus hæc inter veteres audire sophistas;
Mileto quod crete Thales vadimonia culpas:
Lindie quod Cleobule canis, modus optimus esto:
Ex Ephyra totum meditaris quod Periander;
Attice quodve Solon finem bene respicis ævi:
Priennæe Bia, quod plus tibi turba malorum est:
Noscere quod tempus Lesbo sate Pittace suades:
Quod se nosse omnes vie ex Lacedæmone Chilon.
Præterea didicit varias nova dogmata sectas,
Quidquid laudatum est Scythicis Anacharsis in arvis,
Quidquid legifero profecit Sparta Lycurgo,
Quidquid Erechthæis Cynicorum turba volutat
Gymnasiis imitata tuos, Epicure, sodales:
Quidquid nil verum statuens Academia duplex
Personat, arruso quidquid sapit uogue Cleanthes:
Quidquid Pythagoras, Democritus, Heraclitus
Deflevit, risit, tacuit: quodcumque Platonis
Ingenium, quod in arce foit, docet: ordine terno
Quæ vel Aristoteles partitus membra loquendi,
Argumentosis dat retia syllogismis:
Quidquid Anaximenes, Euclides, Archita, Zenon,
Arcesilas, Chrysippus, Anaxagorasque dederunt,
Socraticusque animus post fatum in Phædone vivus,
Despiciens vastas tenuato crure catenas,
Cum tremeret mors ipsa reum, ferretque venenum
Pallida securo lictoris dextra magistro.
Præterea quidquid Latialibus indere libris
Prisca ætas studuit, totum percurrere suetus:
Mantua quas acies pelagique pericula lusit,
Smyrnæas imitata tubas, quamcumque loquendi
Arpinas dat consul opem sine fine locutus:
Fabro progenitus, spreto cui patre polita
Eloquiis plus lingua fuit: vel quidquid in ævum
Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis:
Qua Crispus brevitate placet, quo pondere Varro,
Quo genio Plautus, quo fulmine Quintilianus:
Qua pompa Tacitus nunquam sine laude loquendus.
His hunc formatum studiis, natalibus ortum,
Moribus imbutum, Princeps, cui mundus ab Euro
Ad Zephyrum tunc sceptra dabat, cui nubilis atque
Unica purpureos debebat nata nepotes,
Elegit generum: sed non ut deside luxu
Fortuna soceri contentus, & otia captans,
Nil sibi deberet: Comitis sed jure recepto
Danubii ripas, & tractum limitis ampli
Circuit, hortatur, disponit, discutit, armat.
Sic sub patre Pius moderatus castra parentis,
Sic Marcus vivente Pio, post jura datori
Innumerabilibus legionibus imperitabant.
Hinc reduci datur omnis honor, & utrique magister
Militiæ: consulque micat: conjuncta potestas
Patritii, celerique gradu privata cucurrit
Culmina, conscenditque senum puer ipse curulem,
Sedit & emerito juvenis veteranus in auro.
Jamque parens divos; sed vobis nulla cupido
Imperii. longam diademata passa repulsam
Insignem legere virum: quem deinde legentem

Spernere non poſſes. ſoli tibi contulit uni
Hoc fortuna decus, quamquam te poſceret ordo,
Ut lectus princeps mage, quam videare relictus.
Poſt ſocerum Auguſtum regnas, ſed non tibi venit
Purpura per thalamos, & conjunx regia regno
Laus potius quam cauſa fuit: nam joris babenis
Non generum legit reſpublica, ſed generoſum.
Fallor, bis gemino niſi cardine rem probat orbis.
Ambit te Zephyrus, rectorem deſtinat Eurus,
Ad Boream pugnas, & formidaris ad Auſtrum.
Ante tamen quam te ſocium collega crearet,
Perſtrinaiſſe libet, quos Illyris ora triumphos
Viderit, eaciſam quæ ſe Valameris ab armis
(Forte ducis noſtri vitio) deſerta gemebat.
Haud aliter, cæſus quondam cum Cæpio robur
Dedidit Auſunium, ſubita cogente ruina,
Electora ducem poſt guttura fracta Jugurtbæ,
Ultum Arpinatem Calpurnia fœdera liaam
Oppuſuit rabidu reſpublica territa Cimbro.
Hic primum ut veſtras aquilas provincia vidit,
Deſiit buſtiles confeſtim burrere dracones.
Ilicet edomiti bello prædaque carentes,
Mux ipſi tua præda jacent. ſed omittimus iſtos
Ut populatores: belli magis acta revolvo.
Quod bellum non parva manus, neque carcere fracto
Ad gladiaturam tu Spartace vincte paraſti:
Sed Scytbicæ vaga turba plagæ, feritatis abundans,
Dira, rapax, vehemens, ipſis quuque gentibos illic
Barbara barbaricis, cujus dua Hurmidac atque
Civis erat, queis tale ſolum eſt, murique, genuſque.
Albus Hyperboreis Tanais qua vallibus actus,
Ripbæa de caute cadit, jacet axe ſub urſæ
Gens animis membriſque minaa; ita vultibus ipſis
Infantum ſuus borror ineſt: conſurgit in arctum
Maſſa rotunda caput, geminis ſub fronte cavernis
Viſus adeſt oculis abſentibus, acta cerebri
In cameram vix ad reſugos lux pervenit orbes,
Non tamen & clauſos. nam fornice non ſpatioſo,
Magna vident ſpatia, & majoris luminis uſu,
Perſpicua in puteis compenſant puncta profundis.
Tum ne per malas eacreſcat fiſtula duplex,
Obtundit teneras circumdata ſaſcia nares,
Ut galeis cedant. ſic propter prælia natos
Maternus deformat amor, quia tenſa genatum
Non interjecto fit latior area naſo:
Cetera pars eſt pulcbra viris. ſtant pectora vaſta,
Inſignes bumeri, ſuccincta ſub ilibus alvus.
Forma quidem pediti media eſt, procera ſed extat,
Si cernas equites, ſic longi ſæpe putantur,
Si ſedeant. via matre carens ut conſtitit infans,
Moa præbet dorſum ſonipes, cognata reare
Membra viris, ita ſemper equo ceu fixus adbæret
Rector. cornipedum tergo gens altera fertur,
Hæc habitat. teretes arcus, & ſpicula cordi;
Terribiles certæque manus, jaculiſque ferendæ
Mortis fixa fides: & non peccante ſub ictu,
Edoctus peccare furor. gens iſta repente
Erumpens, ſulidumque rotis tranſvecta per Iſtrum
Venerat, & ſectas inciderat orbita lympbas.
Hanc tu directus per Dacica rura vagantem
Contrabis, aggrederis, ſuperas, includis: & ut te
Metato ſpatio caſtrorum Serdica vidit,
Obſidiune premis; quæ te ſic tempore multo
In vallo poſitum ſtupuit, quod miles in agros
Nec licitis, uec furtivis excurſibus ibat:
Cui deeſſet cum ſæpe Ceres, ſemperque Lyæus,
Diſciplina tamen nun defuit. inde propinquo
Hoſte, magis timuere ducem. ſic denique Juctum eſt,
Ut ſocius tum forte tuus, mox proditor, illis
Fruſtra terga daret, commiſſæ tempore pugnæ;
Qui jam cum fugeret, fleao pede cornua nudans,
Tu ſtabas acie ſolus, te ſparſa fugaci
Experiit ductore manus, te Marte pedeſtri
Sudantem repetebat eques: tua ſigna ſequutus
Nun ſe deſertum ſenſit certamine miles.
I nunc, & veteris profer præconia Tulli
Ætas cana patrum, quod pulcbru hortamine mendax
Occuluit refugi nutantia fœdera Meti.
Nil ſimile eſt, falliqne tuum tibi non placet hoſtem,
Tunc vicit miles, dum le putat eſſe juvandum.
Hic vicit, poſtqoam ſe comperit eſſe relictum.
Dua fugit, inſequeris: renovat certamina, vincis:
Clauditur, expugnas. elabitur, obruis: atque
Sarmaticæ paci pretium ſua funera ponis.
Paretur, juſſum ſubiit jam transfuga lethum,
Atque peregrino cecidit tua victima ferro.
Ecce iterum, ſi forte placet, conflige vetuſtas;
Hannibal ille ferua ad pœnam forte petitus,
Etſi nun babuit jus vitæ, fine ſupremo
Certe habuit mortis: quem cæcus carcer, & uncus,
Et quem ſpectabat fracturus guttura lictor,
Hauſit Bebrycio conſtantiur hoſpite virus.
Nam te qui fugit, mandata morte peremptus,
Non tam victuris periit, quam judicis ore.
Nunc ades, o Pæan, lauro cui gryphas obuncos
Docta lupata ligant, quutiens per frondea lora
Flectis penniferos hederis bicoloribus armos?
Huc converte chelym: non eſt modo dicere tempus
Pythona extinctum, nec bis ſeptena ſonare
Vulnera Tantalidum, quorum tibi funera ſervat
Cantus, & æterno vivunt in carmine mortes.
Vos quoque, Caſtalides, paucis, quo numine nobis
Venerit Anthemius gemini cum fœdere regni,
Pandite; paa rerum miſit, qui bella gubernet.
Auxerat Auguſtus naturæ lege Severus
Divorum numerum, quem mox Oenotria caſum
Vidit ut aerei de rupibus Apennini,
Pergit cærulei vitreas ad Tybridis ædes,
Nun galea concluſa genas, nec ſutilis illi
Circulus impactis luricam texuit bamis,
Sed nudata caput; pro crine racemiſer exit
Plurima per frontem cunſtringens oppida palmes,
Perque bumeros teretes, rutilantes perque lacertos
Pendula gemmiferæ mordebant ſuppara bullæ.
Segnior incedit ſenio, venerandaque membra
Viticomam retinens baculi vice flectit ad ulmum:
Sed tamen ubertas ſequitur: quacumque propinquat,
Inceſſu fœcundat iter, comitataque greſſum
Læta per impreſſas rorat vindemia plantas.
Ilicet ingreditur Tyberini gurgitis antrum:
Currebat fluvius reſidens, & arundinis altæ
Concolor in viridi fluitabat ſilva capillo.
Dat ſonitum mento unda cadens, licet hiſpida ſetis
Suppoſitis multum ſedaret barba fragorem.
Pectore ructabat latices, lapſuque citato,
Sulcabat madidam jam torrens alveus alvum:
Terretur veniente Dea, manibuſque remiſſis
Remus, & urna cadunt; veniæ tum verba paranti,
Illa prior, venio viduatam præſule noſtro
Per te ſi placeat lacrimis inflectere Rumam,
Expetat auroræ partes, faſtuque remoto
Hoc unum præſtet, jam plus dignetur amari.

In-

Instrue quas quærat vires, orbique jacenti
Quu poscat dic orbe caput; quemcumque creavit
Axe meo natum, confestim fregit in illo
Imperii fortuna rotas; hinc Vandalus hostis
Urget, & in nostrum numerosa classe quotannis
Militat excidium: conversoque ordine fati
Torrida Caocaseos infert mihi Byrsa furores.
Præterea invictus Ricimer, quem publica fata
Respiciunt, proprio solus vix Marte repellit
Piratam per rura vagum, qui prælia vitans,
Victorem fugitivus agit. quis sufferat hostem,
Qui pacem pugnamque negat? nam fœdera nulla
Cum Recimere jacit; quem cur nimis oderit, audi.
Incertum crepat ille patrem, cum serva sit illi
Certa parens; nunc ut regis sit filius, effert
Matris adulterium. tum liver, quod Ricimerem
In regnum duo regna vocant: nam patre Suevus,
A genitrice Getes; simul & reminiscitur illud,
Quod Tartessiacis avus hujus Vallia terris
Vandalicas turmas, & juncti Martis Alanos
Stravit, & occiduam texere cadavera Calpen.
Quid veteres narrare fugas, quid damna priorum?
Agrigentini recolit dispendia campi.
Inde furit quod se docuit satis iste nepotem
Illius esse viri, quo viso Vandale semper
Terga dabas. nam non Siculis illustrior arvis
To Marcelle redis, per quem tellure, marique
Nostra Syracusios presserunt arma penates:
Nec tu, cui currum curru superare, Metelle,
Contigit, ostentans nobis elephanta frequentem,
Grex niger albentes tegeret cum mole jugales,
Auroremque suum celaret pompa triumphi.
Noricus Ostrogothum quod continet, iste timetur.
Gallia quod Rheni Martem ligat, iste pavori est.
Quod consanguineo me Vandalus hostia Alano
Diripuit radente, suis hic ultus ab armis.
Sed tamen unus homo est, nec tanta pericula solus
Tollere, sed differre potest. modo principe nobis
Est opus armato, vereum qui more parentum,
Non mandet, sed bella gerat: quem signa moventem
Terra vel unda tremant, ut tandem jure recepto
Romula desuetas moderentur classica classes.
Audiit illa pater, simul annuit. itur in urbem
Continuo, vider ipse deam, summissus adorat,
Pectus & exertam retigerunt cornua mammam,
Maodatas fert inde preces, quas Diva tecuta
Apparat ire viam, laxatos torva capillos
Stringit, & inclusæ latuerunt casside turres.
Infula laurus erat, bullis hostilibus asper
Applicat a læva surgentem balteus ensem.
Insetirur clypeo victrix manus. illius orbem
Martigenæ, lupa, Tybris, amor, Mars, Ilia, complent.
Fibula mordaci refugis e pectore vestes
Dente capit: micat hasta minax, quercusque tropæis
Curva tremit, placidoque deam sub fasce farigat.
Perpetuo stat planta solo, sed fascia primos
Sistitur ad digitos, retinacula bina coturnis
Mittit in adversum vincto de fornice pollex,
Quæ stringant crepidas, & concurrentibus ansis
Vinclorum pandas texant per crura catenas.
Ergo sicut erat liquidam transvecta per æthram,
Nascentis petiit tepidos Hyperioois ortus.
Est locus Oceani, longinquis proximus Indis
Axe sub Eoo, Nabathæum tensus in Eurum,
Ver ubi continuum est: interpellata nec ullis
Frigoribus pallescit humus: sed flore perenni
Picta peregrinos ignorant arva rigores.
Halant rura rosis, indescriptoique per agros
Fragrat odor: violam, cytisum, serpylla, ligustrum,
Lilia, narcissos, casiam, colocasia, caltbas,
Costum, malobathrum, myrrhas, opobalsama, thura,
Parturiunt campi: necnon pulsante senecta
Hinc rediviva petit vicinos cinnama Phœnix.
Hic domus auroræ, rotilo crustante metallo,
Baccarum præfert leves asprata lapillos.
Diripiunt diversa oculos, & ab arte magistra,
Hoc vincit quodcunque videt. sed conditur omnis
Sub domina præsente decor, nimioque rubore
Gemmarum varios perdit, quia possidet ignes.
Fundebat coma pexa crocos, flexoque lacerto
Lutea depressus combebat tempora pecteo.
Fundebant oculi radios, color igneus illis,
Non tamen ardor erat: quamvis de nocte recussa
Excepti soleant sudorem fugere rores.
Pectora bis cingunt zonæ, parvisque papillis
Invidiam facit ipse sinus: pars extima pepli
Perfert puniceas ad crura rubeotia rugas.
Sic regina sedet solio, sceptri vice dextram
Lampadis hasta replet; nox astat proxima Divæ,
Jam refugos converla pedes: ac pone tribunal,
Prumit lux summum, vix intellecta, cacumen.
Hinc Romam liquido venientem tramite cernens,
Exiluit propere, & blandis prior orsa loquelis.
Quid caput o mundi, dixit, mea regna revisis?
Quidve jubes? paulum illa silens, atque aspera miscens
Mitibus, hæc cœpit: Venio (desiste moveri,
Nec multom trepida) non ut mihi pressos Araxes
Imposito sub ponte fluat, nec ut ordine prisco,
Indicus Ausonia poteret casside Ganges,
Aut ut tigriferi pharetrara per arva Niphatis
Depopuletur ovans Artaxata Caspia consul.
Non Pori modo regna precor, nec ut hisce lacertis
Frangat Hydaspeas aries impactus Erythras.
Non io Bactra feror, nec committentia pugnas
Nostra Semiramiæ strident ad classica portæ.
Arsacias non quæro domus, nec tessera castris
In Ctesiphonta datur. totum hunc tibi cessimus axem,
Et nec sic mereor nostram ut tueare senectam.
Omne quod Euphratem Tigrimque interjacet, olim
Sola tenes; res empta mihi est de sanguine Crassi.
Ad Charras pretium scripsi, nec inulta remansi,
Aut periit sic emptus ager: si fallo, probasti
Ventidio mactate Sapor. nec sufficit istud;
Armenias, Pootumque dedi, quo Marte petitum,
Dicat Sylla tibi; forsan non creditur uni,
Consule Lucullum. taceo jam Cycladas omnes.
Adquisita meo fervit tibi Creta Metello.
Transcripsi Cilicas, hos Magnus luderat olim.
Adjeci Syriæ, quos nunc moderaris, Isauros:
Hos quoque sub nostris domuit Servilius armis.
Concessi Ætolos veteres, Acheloiaque arva.
Transfudi Attalicum male credula testamentum.
Epirum retines; tu scis cui debeat illam
Pyrrhus. in Illyricum specto te mittere jura,
Ac Macetum terras: & habes tu Paule nepotes.
Ægypti frumenta dedi; mihi vicerat olim
Leucadiis Agrippa fretis. Judæa tenetur
Sub ditione tua, tamquam tu miseris illuc
Insignem cum patre Titum. tibi Cypria merces
Fertur: pugnaces ego pauper laudo Catones.
Dorica te tellus & Achaica jura tremiscunt:
Tendis & in bimarem felicia regna Corinthon.

Dic, Byzantinus quis tem tibi Mummius egit?
Sed si forte placet veteres sopire querelas,
Anthemium concede mihi; sit partibus istis
Augustus, longumque Leo; mea jura gubernet,
Quem petii: patrio vestiri murice natam
Gaudeat Euphemiam fidus divale parentis.
Adjice præterea privatum ad publica fœdus.
Sit socer Augustus genero Ricimere beatus,
Nobilitate micant; est vobis regia virgo,
Regius ille mihi; si concors annuis istud,
Mox Libyam sperare dabis; circumspice tædas
Antiquas: par nulla tibi sic copula præsto est.
Proferat hic veterum thalamos discrimine partos
Græcia, ui pudor est: reparatis Pisa quadrigis
Suscitet Oenomaum: natæ quem fraude cadentem
Cerea destituit resolutis axibus obex.
Procedat Colchis prius agnita virgo marito
Crimine, quam sexu: spectet de carcere circi
Palientes Atalanta procos, & poma decori
Hippomenis jam non pro solo colligat auro.
Deianira, tuas Achelous gymnade pinguis
Illustret tædas, & ab Hercule pressus anhelo
Lassatum foveat rivis rivalibus hostem.
Quantumvis reperam veteris connubia secli,
Transcendunt hic Heroas, Heroidas illa.
Hos thalamos, Ricimer, virtus tibi pronuba poscit,
Atque Dionæam dat Martia laurea myrtum.
Ergo age, trade virum non oria pigra foventem,
Deliciisque gravem: sed quem modo nauticus urit
Æstus, Abydenique sinus, & Sestias ora
Hellespontiacis circumclamata procellis:
Quas pelagi fauces non sic renuisse vel illum
Crediderim, cui ruptus Athos, cui remige Medo
Turgida silvosam currebant vela per Alpem.
Nec Lucullanis sic hæc freta cincta carinis,
Segnis ad insignem sedit cum Cyzicon hostis,
Qui cogente fame, cognata cadavera mandens,
Vixit morte sua: sed quid mea vota retardo? !
Trade magis. tum pauca refert Titonia conjunx.
Duc, age, sancta parens, quamquam mihi maximus usus
Invicti summique ducis, dum mitior extes,
Et non disjunctas melius moderemur habenas.
Nam si forte placet veterum meminisse laborum,
Et qui pro patria vestri pugnarit Iuli,
Ut nil plus dicam, prior hinc ego Memnona misi.
Finierat. geminas junxit concordia partes,
Electo tandem potitur quod principe Roma.
Nunc aliquos voto simili, vel amore, vetustas
Te legisse crepa, numquam non invida summis
Emeritisque viris. Brenni contra arma Camillum
Profer ab exilio: Cincinnatoque secures
Expulso Cæsone refer, flentemque parentem
A rastris ad rostra roga: miseroque tumultu
Pelle prius, quos victa petas. si rupérit Alpes
Pœnus, ad afflictos condemnatosque recurre.
Improbus ut rubeat Barchina clade Metaurus,
Multatus tibi Consul agat: qui millia fundens
Haldrubalis, tutilum sibi cum fabricaverit ensem,
Concretum gerat ipse caput. longe altera nostri
Gratia judicii est. scit se non lasus amari.
At mea jam nimii propellunt carbasa flatus.
Siste, camœna, modos tenues, portumque petenti
Jam placido sedeat mihi carminis anchora fundo.
Attamen, o Princeps, quæ nunc tibi classis & arma
Tractentur, quam magna geras, quam tempore parvo,
Si mea vota Deus produxerit, ordine recto,
Aut genero bis, mox aut te ter Consule dicam.
Nam modo nos jam festa vocant, & ad Ulpia poscunt
Te fora, donabis quos libertate Quirites,
Quorum gaudentes exceptant verbera malæ.
Perge pater patriæ felix, atque omine fausto
Captivos vincture novos, absolve vetustos.

CARMEN III.

Panegyrici Editio ad Petrum.

Quid faceret lætas segetes, quod tempus amandum
Messibus, & gregibus, vitibus, atque apibus,
Ad Mæcenatis quondam sunt edita nomen:
Hinc, Maro, post audes arma virumque loqui.
At mihi Petrus erit Mæcenas temporis hujus,
Nam famæ pelagus sidere curro suo.
Si probat, emittit; si damnat, carmina celat.
Nec nos ronchisono rhinocerote notat.
I liber, hic nostrum tutatur, crede, pudorem.
Hoc censore etiam displicuisse placet.

CARMEN IV.

Præfatio Panegyrici dicti Cæsar. Jul. Val. Majoriano Aug.

Tityrus ut quondam patulæ sub tegmine fagi
Volveret inflatos murmura per calamos,
Præstitit afflicto jus vitæ Cæsar & agri,
Nec stetit ad tenuem celsior ira reum;
Sed rus concessum dum largo in principe laudat,
Cælum pro terris rustica Musa dedit.
Nec fuit inferius Phœbeia dona referre,
Fecerat hic dominum, fecit & ille deum.
Et tibi, Flacce, acies Bruti Cassique sequuto,
Carminis est autor, qui fuit & veniæ.
Sic mihi diverso nuper sub Marte cadenti,
Jussisti placido victor ut essem animo.
Serviat ergo tibi servati lingua poetæ,
Atque meæ vitæ laus tua sit pretium.
Non ego mordaci sodiam modo dente Maronem,
Nec civem carpam, terra Sabella, tuum.
Res minor ingenio nobis, sed Cæsare major:
Vincant eloquio, dummodo nos domino.

CARMEN V.

Panegyricus Julio Valerio Majoriano Augusto dictus.

Concipe præteritos, respublica, mente triumphos:
Imperium jam Consul habet quem purpura non plus
Quam lorica operit, cujus diademata frontem
Non luxu, sed lege tegunt, meritisque laborum
Post palmam palmata venit: decora omnia regni
Accumulant fasces, & princeps Consule crescit,
Personat ergo tuum cælo, rure, urbibus, undis,
Exultans Europa sophos, quod rector haberis,
Victor qui fueras; fateor, trepidaverat orbis,
Dum non vis vicisse tibi, nimioque pudore
Quod regnum mereare doles, tristique repulsa
Non moderanda subis, quæ defendenda putasti.
Sederat exerto bellatrix pectore Roma
Cristatum turrita caput, cui pone capaci
Casside prolapsus perfundit terga capillus.
Lætitiam censura manet, terrorque pudore
Crescit, & invita superat virtute venustas.

Ost:

Ostricolor pepli textus, quem fibula torto
Mordax dente vorat: tum qoidquid mamma refuodit
Tegminis, hoc patulo concludit gemma recessu.
Hinc fulcit rutilus spatioso circite lævum
Umbo latus; videas hic crasso sosa metallo
Antra Rheæ, fœtamque lupam, quam fauce retecta
Blandiri quoqoe terror erat, quamquam illa vorare
Martigenas & picta timet; pars proxima Tybrim
Eeprimit; hic scabri sosus sob pumice tophi,
Proflabat madidum per gottura glauca soporem.
Pectus palla tegit, quam neverat Ilia conjunx,
Liqoenti quæ juncta toro volt murmura lymphis
Tollere, & undosi somnom servare mariti.
Ista micant clypeo; cuspis trabe surgit eburna,
Ebria cæde virom. propter Bellona tropæom
Eestruit, & qoercom captivo pondere corvat.
Consurgit solium saxis, quæ cæsa rubenti
Æthiopum de monte cadunt, ubi sole propinqoo
Nativa exustas afflavit porpura rupes.
Jungitur hic Sinoas, Numadum lapis additor isthic
Antiqoum mentitus ebur: post caote Lacooom
Marmoris herbosi radiaos interviret ordo.
Ergo ut se mediam solio dedit, advolat omnis
Terra simul. tum quæque suos provincia froctus
Exposuit; fert Indus ebur, Chaldæus amomum,
Assyrius gemmas, Ser vellera, thura Sabæus,
Atthis mel, Phœnix palmas, Lacedæmon olivum,
Arcas eqoos, Epirus equas, pecuaria Gallus,
Arma Chalybs, frumeota Libys, Campauus Iacchom,
Aurum Lydus, Arabs gottam, Panchaia myrrham,
Pontus castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus,
Sardinia argentum, naves Hispania defert,
Fulminis & lapidem; scopolos jacolabile fulgur
Fucat, & accensam silicem fœcunda maritat
Ira Deum. quoties cælum se commovet illic,
Plus ibi terra valet. subito flens Africa nigras
Procubuit lacerata genes, & cernua frontem
Jam male fœcundas io vertice fregit aristas.
Ac sic orsa loqoi est; Venio pars tertia mundi,
Infelix felice uno; famola fatus olim
Hic prædo, & domiois extinctis, barbara dudum
Sceptra teoet tellure mea, penitusqoe fugara
Nobilitate furens, quod non est, noo amat hospes.
O Latii sopite vigor, tua mœnia rides
Insidiis cessisse suis. non concutis hastam?
Noo pro me vel capta doles? tua nempe putantor
Surgere fata malis, & celsior esse ruina.
Sed melius quod terror abit. jam viocere restat
Si pognas, ut victa soles. Porseona Soperbum
Tarquinium impingens complevit milite Thusco
Janiculom quondam: sed dom perrumpere portas
Obsidione parat, totam te pertolit uno
Coclitis in clypeo; presserunt millia solum
Multa virom, pendeote via: nec ponte soluto,
Cum caderet, cecidit. Kee idem denique morte
Admonitus scribæ didicit sibi bella moveri,
Non solom cum bella forent. mox pace petita,
In tegnum rediit, non tam ferieote fugatus,
Quam flagrante viro: steterat nam corde gelato
Scævola, & apposito deetram damnaverat igni,
Plus felie peccante mauu, cum forte satelles
Palleret constante reo, tormentaque capti
Is fugeret, qui torror erat. Brennum tremuisti
Post melior. quodcumque toom est, quodcumqoe vocaris,
Jam solus Tarpeius erat; sed reppulit oous
Tum quoque totam aciem, Senones dum garrulus anser

Nuntiat, & vigilat vestrum sine milite fatum.
Me quoque (da veniam, qood bellum gessimus olim)
Post Trebiam, Cannasque domas, Romanaqoe tecta
Hannibal ante meus, quam nostra Scipio vidit.
Quid merui? faris cogor tibi bella movere,
Cum volo, cum nolo; trepidus te territat hostis,
Sed tutus claudente freto, velot hispidus alta
Sus prope tesqua jacet, claosusque cacuminat albis
Os nigrum telis gravidom, circumletrat ingens
Turba canum, si forte velit concurrere campo:
Ille per objectos vepres timet, atque superbit,
Vi tenuis, fortisque loco, dum proeimus Eia
Venator de colle sonet; vox nota megistri
Lassatam reparat rebiem: rum vulnera cæcus
Fastidit sentire furor. qoid prælia differs?
Quid mare formidas? pro cujus sæpe triumphis
Et cœlum pugnare solet? quid quod tibi princeps
Est nunc eximius, quem præscia sæcula clamant
Venturum excidio Libyæ, qui tertius ex me
Accipiet nomen? debent hoc fata labori,
Majoriane, tuo, quem cur conscendere classem,
Ac portus intrare meos, urbemque sobire
Si jubeas, cupiam, paucis ee ordine fabor.
Fertur Pannoniæ qua Martia pollet Acincus,
Illyricum recisse solum com tractibus Istri
Hujus avus. nem Theudosius, quo tempore Sirmi
Augustum sompsit nomen, per utramque magistrum
Militiam ad partes regui venturus Eoas
Mejorianum habuit. Latiis sunt coodita fastis
Facta ducis: quotiens Scythicis illata colonis
Classica presserunt Hypanim? Peucemque rigentem
Moote salutatis irrisit liea pruinis?
Hunc socerum pater hujus habet vir clarus, & uno
Culmine militiæ semper contentos, ut unum
Casibus in dubiis junctus sequeretor amicum.
Non semel oblatis tentavit fescibus illum
Aetio rapere aula suo, sed perstitit ille,
Major honoratis: cœpit pretiosior esse,
Sic preciu non capta fides. erat ille quod olim
Quæstor cousulibus, tractabat publica jure
Æra tuo: tantomque modom servabat, ut illum
Narraret rumor jam rebus parcere nati.
Senserat hoc, sed forte ducis jam livida conjunx
Augeri famam pueri, suffusaqoe bili,
Coxerat internum per barbara corda venenom.
Ilicet explorat cœlum, totamque volutis
Percurrit mathesin nomeris, ioterrogat umbras,
Fulmina rimetur, fibras videt, undique gaudens
Secretom rapuisse Deo. sic torva Pelasgum
Colchis in aplustri steterat trepidante marito,
Absyrtum sparsura patri, sectura que cæsi
Germaoi plus morte nefas, dum funere pugnat,
Et fratrem sibi tela facit: vel cum obruit ignem
Taurorum, plus ipsa calens, reeitque trementem
Frigida flamma virum, quem defeudente veneno
Inter flagrantes perhibeot alsisse jovencos.
Ergo animi dudum impatiens, postquam audiit isti
Imperium & longum statui, laniatâ lacertos
Ingreditur qua strata viri, vocemque fureutem
His rupit. Secure jaces oblite tuorum,
O piger, & mundo princeps (sic secola poscoot)
Majorianus erit; clamant hoc sidera signis,
Hoc homines votis; isti quid sidera quæro,
Fatum aliud cui fecit amor? nil fortius illo.
Et puer est cupidus nomquam, sed parcus habendi.
Paoper adhuc jam spargit opes, iogentia sondet

Con-

Conſilia, & ſequitur. totum quod cogitat, altum eſt,
Urget, quod ſperat. ludum ſi forte retexam,
Conſumpſit, quidquid jaculis feciſſe putaris,
Iſtius una dies. tribus hunc tremuere ſagittis
Anguis, cervus, aper. non ſic libravit in hoſtem
Spicula, qui nato ſerpentis corpore cincto
Plus timuit, dum ſuccurrit, dum jactibus iiſdem
Interitum vitamque daret, ſtabilemque teneret
Corde tremente manum, totamque exiret in artem
Spe propiore metus, dans intar membra duorum
Unius mortem. libeat decernere cæſto,
Ceſſit Eryx Siculus, ſimili nec floruit arte
Sparta, Therapnæa pugilem cum gymnade pinguem
Stratum Bebryciis Amycum ſuſpexit arenis.
Qui vigor in pedibus? fruſtra ſibi natus Ophelte.
Sicaniam tribuit palmam, plantaſque ſuperbas
Haud ita per ſiccam Nemeen citus extulit Arcas,
Cujus in Ætolo volitantem pulvere matrem
Horruit Hippomenes, multo qui ceſpita circi
Contempto præmiſſus erat, cum carceris antro
Emicuit pernix populo trepidante virago,
Nil torto tactura gradu, cum pallidus ille
Reſpiceret medium poſt ſe decreſcere campum,
Et longas ad ſigna vias, flatuque propinquo
Preſſus in hoſtili jam curreret anxius umbra,
Donec ad anfractum metæ jamjamque relictus
Concita ter ſparſo fregit veſtigia pomo.
Qui videt hunc equitem, Ledæum ſpernit alumnum,
Ac juvenem, Stheneobæa, tuum, cui terga vetuſtas
Peanati largitur equi, Lyciamque Chimæram
Quem ſuperaſſe refert, vultus cum ſuſtulit unum
Tres animas. vitam tum ſi tibi fata dediſſent,
Majoriane ferox, vetuiſſes Caſtora frænos,
Pollucem cæſtus, Alconem ſpicula noſſe,
Bellerophonteis inſultaturus opimis.
Si clypeum capiat, vincit Telamone creatum,
Qui puppes inter Graias contra Hectoris ignem
Ipſam etiam infidi claſſem defendit Ulyxis.
Miſſile ſi quanto jaculetur pondere quæris,
Segnius inſertæ trepidans pro falce Camillæ
Excuſſit telum Metabus, nec turbine tanto
Stridula Pelidæ per Troilon exiit ornus;
Nec ſic Heroum tardantem buſta Creontem
Atticus Ægides rupit Marathonide quercu:
Nec ſic intortum violatæ Phœbados ultrix
In Danaos fulmen jecit, cum Græcia Trojæ
Noctem habuit ſimilemque facem, fixuſque Capharei
Cautibus inter aquas flammam ructabat Oileus.
Parva loquor. quid quod quotiens tibi bella geruntur,
Diſcipulus non miles adeſt, & fingit alumnum,
Æmulus econtra ſpectat? quod viceris odit,
Et quos vincis amat. totus dormitat ad iſtum
Magnus Alexander, patris quem gloria torſit.
Quid faciam infelix? nato quæ regna parabo,
Excluſa ſceptris Geticis, reſpublica ſi me
Præterit, & parvus ſuper hoc Gaudentius hujus
Calcatur fatis? iſtum jam Gallia laudat,
Quodque per Europam eſt, rigidis hunc abluit undis,
Rhenus, Arar, Rhodanus, Moſa, Matrona, Sequana, Ledus,
Clitis, Elaris, Atax, Vacelis, Ligerimque bipenni
Exciſum per fruſta bibit; cum bella timentes
Defendit Turonos, aberas. poſt tempore parvo
Pugnaſtis pariter, Francus qua Cloio patentes
Atrebatum terras pervaſerat: hic coeuntes
Claudebant anguſta vias, arcuque ſubactum
Vicum Helenam, flumenque ſimul ſub tramite longo
Arctos ſuppoſitis trabibus tranſmiſerat agger.
Illic te poſito pugnabat ponte ſuo ipſo
Majorianus eques. fors ripæ colle propinquo
Barbaricus reſonabat hymen: Scythiciſque choreis
Nubebat flavo ſimilis nova nupta marito.
Hos ergo, ut perhibent, ſtravit. crepitabat ad ictus
Caſſis, & oppoſitis haſtarum verbera thorax
Arcebat ſquamis, donec converſa fugatus
Hoſtis terga dedit. plauſtris rutilare videres
Barbarici vaga feſta tori, conjectaque paſſim
Fercula, captivaſque dapes, cirroque madente
Ferre coronatos redolentia ſerta lebetas.
Ilicet increſcit Mavors, thalamique refringit
Plus ardens Belluna taces, rapit eſſeda victor
Nubentemque nurum. non ſic Pholoetica monſtra
Atque Peletbronios Lapithas Semeleius Evan
Miſcuit, Æmonias dum flammant Orgia matres,
Et Venerem Martemque cient, ac prima cruentos
Conſumunt ad bella cibos, Bacchoque rotato
Pocula tela putant, cum crudeſcente tumultu
Polluit Æmathium ſanguis Centauricus Othrym.
Nec plus nubigenum celebrentur jurgia fratrum.
Hic quoque monſtra domat, rutili quibus arce cerebri
Ad frontem coma tracta jacet, nudataque cervix
Setarum per damna nitet, tum lumine glauco
Albet aquoſa acies, ac vultibus undique raſis,
Pro barba tenues perarantur pectine criſtæ.
Strictius aſſutæ veſtes procera coercent
Membra virum, patet his alato tegmine poples,
Latus & anguſtam ſuſpendit balteus alvum.
Excuſſiſſe citas vaſtum per inane bipennes,
Et plagæ præſciſſe locum, clypeoſque rotare
Ludus, & intortas præcedere ſaltibus haſtas,
Inque hoſtem veniſſe prius. puerilibus annis
Eſt belli maturus amor. ſi forte premantur
Seu numero, ſeu ſorte loci, mors obruit illos,
Non timor: invicti perſtant, animoque ſuperſunt
Jam prope poſt animam. tales te teſte fugavit,
Et laudante viros. quiſnam ferat? omnia tecum,
Te ſine multa facit. pugnant pro principe multi,
Quam timeo, ne jam iſte ſibi. ſi regna tenebit,
Huic vincis quodcumque domas. nil fata relinquunt
Hic medium. percuſſor enim ſi reſpuis eſſe,
Servus eris. certe recto ſi tramite ſervat
Sidera Chaldæus, novit ſi gramina Colchus,
Fulgura ſi Thuſcus, ſi Theſſalus elicit umbras,
Si Lyciæ ſortes ſapiunt, ſi noſtra volatu
Fata loquuntur aves, doctis balatibus Hammon
Si ſanctum ſub Syrte gemit, ſi denique verum
Phœbe, Themis, Dodona canis, poſt tempora noſtra
Julius hic Auguſtus erit: conjunctus amore
Præterea eſt juveni, grandis quem ſpiritus armat
Regis avi. quo te vertas? ad culmina mundi
Hic fatum fert, ambo animum. conſurge, ſimulque
Aggredere ignaros. neutrum mactare valebis,
Si jubeas utrumque mori: ſed necte doloſas
Blanditias uni, ferro tamen iſte petatur.
Quid loquor incaſſum? nihil eſt quod tanta cavemus;
Ut regnet, victurus erit. commotus in iras
Aetius, ſic pauca refert: Compeſce furentis
Impia vota animi. mortem mandare valebo
Inſontis, taceam noſtri? quiſquamne precatur
Ut ſine criminibus crimen fiat bene naſci?
Ad pœnam quis fata vocet? tua viſcera ferro
Majoriane petam? Phœbus ſi nocte refulget,
Luna die, duplex ponto ſi plauſtra novatur

Parrhaſis,

Parrhasis, Atlantem Tanais, si Bagrada cernit
Caucason, Hercinii nemoris si stipite lintris
Texta Nabathæum pro Rheno sulcat Hydaspem,
Si bibit Hispanus Gangem, tepidisque ab Erythris
Ad Tartessiacum venit Indus aquator Iberum:
Si se Pollucis perfundit sanguine Castor:
Thesea Pirithoi, Pyladem si stravit Oreste
Vel furibunda manus, raperet cum Taurica sacra
Matricida pius. sed ne sprevisse dolorem
Forte tuum videar, vivat, careatque parumper
Militia. heu nobis potuit, nisi triste putasses,
Fortunam debere suam. Sic fatur, & illum
Rure jubet patrio suetos mutare labores,
Fatorum currente rota, quo disceret agro,
Quid possessorem maneat, quos denique mores
Jus civile paret, ne solam militis artem
Ferret ad imperium, suspenderat ilicet arma
Emeritus juvenis, sterilis jejunia terræ
Vomere fœcundans. sic quondam consule curvo
Vertebas campos, paulum si pace sequestra
Classica laxasses, fortis cui læva regebat
Stivam post aquilas, humili dum juncta camino
Victoris fumum biberet palmata bubulci.
Principis interea gladio lacrimabile fatum
Clauserat Aetius, cujus quo tutius ille
Magna Palatinis conjungeret agmina turmis,
Evocat hunc precibus: sed non se pœna moratur
Sanguinis effusi: numerum collegerat ergo,
Non animum populi. ferri mala crimina ferro
Solvit, & in nostram plus concidit ille ruinam.
Jam tunc imperium præsentis principis aurea
Volvebant bona fata colu. sed publica damna
Invidiam fugere viri. quicumque fuerunt
Nomen in Augustum lecti, tenuere relictum
Cæsaribus solium. postquam tu capta laboras,
Hic quod habet fecit. Trajanum Nerva vocavit,
Cum pignus jam victor erat; Germanicus esset·
Ut titulis, meritis fuerat: res ordine currit.
Hanc ambit famam, quisquis sic incipit: olim
Post Capreas Tiberi, post turpia numina Caji,
Censuram Claudi, citharam thalamosque Neronis,
Post speculi immanis pompam, quo se ille videbat
Hinc turpis, quod pulcher Otho: post quina Vitelli
Millia famosi ventris damnata baratro,
His titulis princeps lectus, similique labore
Vespasianus erat. sed ne fortasse latronis
Me clausam virtute putes, consumpsit in illo
Vim gentis vitæ vitium: Scythicam feritatem
Non vires sed vota tenent, spoliisque potitus
Immensis, robur luxu jam perdidit omne,
Quo valuit, dum pauper erat. mea viscera pro se
In me nunc armat. laceror tot capta per annos
Jure suo, virtute mea: fœcundaque pœnis
Quos patiar pario. propriis nil conficit armis,
Getulis, Numidis, Garamantibus, Autololisque,
Arzuge, Marmarida, Psyllo, Nasamone timetur
Segnis: & ingenti ferrum jam nescit ab auro.
Ipsi autem color exanguis, quem crapula vexat,
Et pallens pinguedo tenet, ganeaque perenni
Pressus acescentem stomachus non explicat auram.
Par est vita suis: non sic Barchæus opimam
Hannibal ad Capuam periit, cum fortia bello
Inter delicias mollirent corpora Baiæ,
Et, se Lucrinas qua vergit Gaurus in undas,
Brachia Massylus jactaret nigra natator.
Atque ideo hunc dominum saltem post secula tanta
Ultorem mihi redde, precor, ne dimicet ultra
Carthago Italiam contra. Sic fata dolore
Ingemuit, lacrimisque preces adjuvit obortis.
His hæc Roma refert. Longas succinge querelas,
O devota mihi vindex, tibi nomine divum
Majorianus erit; sed paucis pauca retexam.
Ex quo Theudosius communia jura fugato
Reddidit auctoris fratri, cui guttura fregit
Post in se vertenda manus, mea Gallia rerum
Ignoratur adhuc dominis, ignaraque servit.
Ex illo multum periit, quia principe clauso,
Quidquid erat miseri diversis partibus orbis,
Vastari solenne fuit: quæ vita placeret,
Cum rector moderandus erat? contempta tot annos
Nobilitas jacuit. pretium respublica forti
Retulit invidiam: princeps hæc omnia noster
Corrigit, atque tuum vires ex gentibus addens
Ad bellum per bella venit. nam maximus isse est,
Non pugnasse labor. terimus cur tempora verbis?
Pervenit, & vincit. Tali sermone peractum
Concilium est, verbisque Deæ famulante metallo,
Aurea concordes traxerunt fila sorores.
Hos me, quos cecini, Romæ Libyæque labores,
Vota hominum docuere loqui. jam tempus ad illa
Ferre pedem, quæ fanda mihi vel Apolline muto.
Pro Musis Mars vester erit. conscenderat Alpes,
Rhætorumque jugo per longa silentia ductus,
Romano exierat populato trux Alamannus,
Perque cani quondam dictos de nomine campos
In prædam centum novies dimiserat hostes.
Jamque Magister eras, Burconem dirigis illo
Exigua comitante manu. sed sufficit istud,
Cum pugnare jubes, certa est victoria nostris
Te mandasse acies. peragit fortuna triumphum
Non populo, sed amore tuo. nolo agmina campo
Quo mittis paucos: felix te respicit iste
Eventus belli. certatum est jure Magistri,
Augusti fato. nuper post hostis aperto
Errabat lentus pelago: postquam ordine vobis
Ordo omnis regnum dederat, plebs, curia, miles,
Et collega simul. Campanam flantibus austris
Ingrediens terram, securum milite Mauro
Agricolam aggreditur; pinguis per transtra sedebat
Vandalus, opperiens prædam, quam jusserat illuc
Captivo capiente trahi; sed vestra repente
Inter utrumque hostem dederant sese agmina planis,
Quæ pelagus collemque secant, portumque reducto
Efficiunt flexu fluvii. perterrita primum
Montes turba petit, trabibus quæ clausa relictis
Prædæ præda fuit; tum concitus agmine toto,
In pugnam pirata coit. pars lintre cavata
Jam dociles exponit equos: pars ferrea texta
Concolor induitur, teretes pars explicat arcus,
Spiculaque infusum ferro latura venenum,
Quæ feriant bis, missa semel. jam textilis anguis
Discurrit per utramque aciem, cui guttur adactis
Turgescit zephyris: patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem: pannoque furorem
Aura facit, quotiens crassatur vertile tergum
Flatibus, & nimium jam non capit alvus inane.
At tuba terrisono strepuit grave rauca fragore,
Responsat clamor lituis, virtusque repente
Ignavis vel parva furit. cadit undique ferrum,
Huic tamen in jugulos. hunc tor:a falarica jactu
Præterit ad mortem vix cessatura secundam.
Hunc conti rotat ictus equo, ruit aclide fossus

Ille,

Ille, veruque alius. jacet hic simul alite telo,
Absentem passus dextram. pars poplite secto
Mortis ad invidiam vivit, partemque cerebri
Hic galeæ cum parte rapit, fortique lacerto
Diffecit ancipiti miserabile sinciput ense.
Ut primum versis dat tergum Vandalus armis,
Succedit cædes pugnæ. discrimine nullo
Sternuntur passim campis, & fortia quæque
Fecit iners trepidante fuga; mare pallidus intrat,
Et naves pertransit eques, turpique natatu
De pelago ad cymbam rediit. sic tertia Pyrrhi
Quondam pugna fuit: cæsis cum millibus illum
Dentatus premeret, laceræ vix fragmina classis
Traxit in Epirum, qui Chaonas atque Molossos,
Qui Thracum Macetumque manus per littora vestra
Sparserat, & cujus vires Oenotria pallens,
Ipsaque, quæ petiit, trepidaverat uncta Tarentus.
Hostibus expulsis, campum qui maximus extat
Jam lustrare vacat. videas hic strage sub illa,
Utrorumque animos. nullus non pectore cæsus
Quisquis vester erat. nullus non terga foratus
Illorum quisquis. clamant hoc vulnera primi
Prædonum tum forte ducis, cui regis avari
Narratur nupsisse soror, qui pulvere cæco
Clausus, & elisus pilis, vestigia turpis
Gestat adhuc probrosa fugæ. sic agmina vestra
Cum spoliis campum retinent, & Marte fruuntur.
Interea duplici texis dum littore classem
Inferno superoque mari, cadit omnis in æquor
Silva tibi, nimiumque diu per utrumque recisus
Apennine latus, navalique arbore dives,
Non minus in pelagus nemorum, quam mittis aquarum.
Gallia continuis quamquam sit lassa tributis,
Hoc censu placuisse cupit, nec pondera sentit,
Quæ prodesse probat: non tantis major Atrides
Carpathium texit ratibus, cum Doricus hostis
Sigæas rapturus opes, Rhæteia clausit
Pergama: nec tantæ Seston juncturus Abydo
Xerxes classis erat, tumidas cum sterneret undas,
Et pontum sub ponte daret, cum stagna superbo
Irrupit temerata gradu, turmæque frequentes
Hellespontiaco persultavere profundo.
Nec sic Leucadio classis Mareotica portu
Actiaces abscondit aquas, in bella mariti
Dum venit a Phario dotalis turba Canopo:
Cum patrio Cleopatra ferox circumdata sistro
Milite vel piceo fulvas onerata carinas,
Dorida diffusam premeret Ptolemaide gaza.
Hoc tu non cultu pugnas, sed more priorum,
Dite magis ferro, merito cui subjacet aurum
Divitis ignavi. tales ne sperne rebelles;
Etsi non acies, decurant tamen ista triumphos.
Nec me Legaram stirpem memorasse pigebit
Hostis ad exemplum vestri. namque auguror iisdem
Regnis fortunam similem, cum luxus in illa
Parte sit æqualis, nec pejor Cæsar in ista.
Ilicet aggrederis quod nullus tempore nostro
Augustus potuit; rigidum septemplicis Istri
Agmen in arma rapis. nam quidquid languidus axis
Cardine Sithonio sub Parrhasie parturit ursa,
Hoc totum tua signa pavet. Bastarna, Suevus,
Pannonius, Neurus, Chunus, Geta, Dacus, Alanus,
Bellonothus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites,
Bisalta, Ostrogothus, Procrustes, Sarmata, Moschus,
Post aquilas venere tuas. tibi militat omnis
Caucasus, & Scythicæ potor Tanaiticus undæ.

Quid faciat fortuna viri? quascumque minatur
Has tremuit jam Roma manus: modo principe sub te
Ne metuat, prope parva putat, nisi serviat illi
Quod timuit regnante alio. jam castra movebas,
Et te diversis stipabant millia signis.
Obsequium gens una negat, quæ nuper ab Istro
Rettulit indomitum solito truculentior agmen,
Quod dominis per bella caret, populoque superbo
Tuldila plectendas in prælia suggerit iras.
Hic tu vix armis positis, iterum arma retractas.
Bistonides veluti Ciconum cum forte pruinas
Ogygiis complent Thyasis, seu Strimonos arvis,
Seu se per Rhodopen, seu qua nimbosus in æquor
Volvit Hyperboreis in cautibus Ismarus Hebrum,
Dat somno vaga turba, simul lassata quiescunt
Orgia, & ab biforem reboat nec tibia flatum.
Vix requiet. jam ponte ligant, rotat enthea thyrsum
Bassaris, & maculis Erythrææ Nebridos horrens
Excitat Odrysios ad marcida tympana mistas.
Tu tamen hanc differs pœnam, sed sanguinis autor
Majoris, dum parcis, eras. non pertulit ultra
Hoc pro te plus cauta manus, vestrumque pudorem
Sprevit pro vobis. primi cadit hostia belli,
Quisque rebellis erat. prædam quoque dividis illis,
Mens devota quibus fuerat, quæ territa servit
Exemplo, gaudet pretio. Pharsalica Cæsar
Arva petens, subitas ferro compescuit iras:
Sed sua membra secans, & causæ mole coactus,
Flevit quos perimit. vestris hæc proficit armis
Seditio. quodcumque jubes, nisi barbarus audit,
Hic cadit, ut miles timeat. jam tempore brumæ
Alpes marmoreas, atque occurrentia juncto
Saxa polo, rupesque vitri, siccamque minantes
Per scopulos pluviam, primus pede carpis, & idem
Lubrica præmisso firmas vestigia conto.
Cœperat ad rupis medium, quæ maxima turba est,
Interno squalere gelu, quod colle supino
Arctatis conclusa viis, reptare rigenti
Non poterat revoluta solo. fors unus ab illo
Agmine, canentem cujus rota triverat Istrum,
Exclamat, gladios malo, & solenne quieta
Quod frigus de morte venit; mea torpor inerti
Membra rigore ligat. quondam mihi corpus adustum
Frigoris igne perit. sequimur sine fine labori
Instantem juvenem. quisquis fortissimus ille est,
Aut rex, aut populus, castris modo clausus, aprica
Vel sub pelle jacet. nos anni vertimus usum.
Quod jubet hic, lex rebus erit. non flectitur umquam
A cœptis, damnumque putat, si temporis iras
Vel per damna timet. qua dicam gente creatum,
Quem Scytha non patior? cujus lac Tigridis infans
Hyrcana sub rupe bibit? quæ sustulit istum
Axe meo gravior tellus? en vertice summo
Algentes cogit turmas, ac frigora ridet,
Dum solus plus mente calet. cum classica regis
Arctoi sequerer. Romani principis arma,
Cæsareumque larem luxu torpere perenni
Audieram. dominos nil prodest isse priores,
Si rex hic quoque fortis erat. majora parantem
Dicere de scopulo verbis accendis amaris.
Quisquis ex oppositi metuis qui lubrica clivi,
Frange cutem pendentis aquæ, scalptoque fluento
Sit tibi lympha gradus, turpes depone querelas,
Otia frigus habent. numquid mihi membra biformis
Hylæi natura dedit? num Pegasus alis
Adjevit quidquid gradior? pennasque volanti

Dat

Dat Calais Zetusque mihi, quem ninguida cernis
Calcantem jam dorsa jugi? vos frigora frangunt,
Vos Alpes. jam jam studeam pensare pruinas,
Æstatem sub Syrte dabo. Sic agmina voce
Erigis, exemploque levas, primusque labores
Aggrederis quoscumque jubes; tum cætera paret
Turba libens, servir propriis cum legibus autor.
Qui tibi præterea comites, quantusque Magister
Militiæ, vestrum post vos qui compulit agmen,
Sed non invitum? dignus cui cederet oni
Sylla acie, genio Fabius, pietate Metellus,
Appius eloquio, vi Fulvius, arte Camillus.
Si Præfecturæ quantus moderetur honorem
Vir quæras, tendit parulos qua Gallia fines;
Vix habuit mores similes, cui, teste senatu,
In se etiam tractum commiserat Ulpius ensem:
Qui dictat modo jura Getis, sub judice vestro
Pellitus raucum præconem suspicit hostis.
Quid loquar hic illum, qui scrinia sacta gubernat?
Qui quum civilis dispenset partis habenas,
Sustinet armati curas, interprete sub quo
Flectitur ad vestras gens effeta conditiones.
Quid laudare Petrum parvis temeraria Clio
Viribus aggrederis? cujus dignatur ab ore
Cæsar in orbe loqui? licet & quæstore diserto
Polleat, attamen hic nuper, placidissime princeps,
Obside percepto, nostræ de mœnibus urbis,
Visceribus miseris insertum depulit hostem.
Et quia lassatæ nimium spes unica rebus
Venisti, nostris petimus succurre ruinis:
Lugdunumque tuam, dum præteris, aspice victor:
Otia post nimios poscit te fracta labores.
Cui pacem das, redde animum. lassata juvenci
Cervix deposito melius post sulcat aratro
Telluris glebam solidæ. bove, fruge, colono,
Civibus exhausta est. stantis fortuna latebat,
Dum capitur, væ quanta fuit! post gaudia, Princeps,
Delectat meminisse mali. popularibus, igni
Etsi concidimus, veniens tamen omnia tecum
Restituis: fuimus vestri quia causa triumphi,
Ipsa ruina placet. cum victor scandere currum
Incipies, crinemque sacrum tibi more priorum
Nectet muralis, vallaris, civica laurus,
Et regum aspicient Capitolia fulva catenas:
Cum vesties Romam spoliis, cum divite cera
Pinges Cinyphii captiva mapalia Bocchi:
Ipse per obstantes populos raucosque fragores
Præcedam, & tenui (sicut nunc) carmine dicam,
Te geminas Alpes, te Syrtes, te mare magnum,
Te freta, te Libycas pariter domuisse catervas.
Ante tamen vicisse mihi. quod lumina flectis,
Quodque serenato miseros jam respicis ore,
Exultare liber. memini, cum parcere velles,
Hic tibi vultus erat. mitis dat signa venustas:
Annue, sic vestris respiret Syria tropæis,
Sic Parthus rectum fugiat, Maurusque timore
Albus eat: sic Susa tremant, positisque pharetris
Exarmata tuum circumsteut Bactra tribunal.

CARMEN VI.

In Panegyricum, quem dixit Avito Augusto socero suo, Roma, Præfatio.

Pallados armisonæ festum dum cautibus ortum
Personat Ismario Thracia vate Chelys:
Et dum Mopsopium stipantur per Marathonem,
Qui steterant fluvii, quæque cucurrit humus:
Dulcisonum quatitur fidibus dum pectine murmur,
Has perhibent laudes laude probasse Deam.
Diva, Gigantei fudit quam tempore belli
Armatus partus vertice dividuo:
Quam neque Deliacis peperit Latona sub antris,
Fixura errantem Cyclada pignoribus.
Nec quæ Cadmeis pariens Alciden in oris,
Suspendit triplici nocte puerperium.
Nec cujus pluvio turris madefacta metallo est,
Cum matrem impleret filius aurigena.
Sed te, cum trepidum spectaret Phlegra Tonantem;
Impulit excussam vertice ruptus apex.
Cumque deos solæ traherent in prælia vires,
Confusum valido te sine robur erat.
Protulit ut mox te patrius sapientia vertex,
Tum mage vicerunt cum te habuere Dei.
Te propter cessit manibus constructa tremendis,
Jam prope per rutilum machina tensa polum.
Pindus, Othrys, Pholoe, dextris cecidere Gigantum;
Decidit & Rhœti jam gravis Ossa manu.
Sternitur Ægæon, Briareus, Ephialta, Mimasque,
Arctoas suéti lambere calce rotas.
Enceladus patri jacuit, fratrique Typhoeus,
Euboicam hic rupem sustinet, hic Siculam.
Hic sese ad totam genitricem transtulit Orpheus,
Et docuit chordas dicere Calliopem.
Assurrexerunt Musæ sub laude sororis;
Et placuit divæ carmine plus pietas.
Quod si maternas laudes cantasse favori est,
Nec valeo priscas æquiparare fides:
Publicus hic pater est, vovi cui carmen, Avitus.
Materia est major, si mihi Musa minor.

CARMEN VII.

Panegyricus Avito Augusto socero dictus.

Phœbe peragrato tandem visurus in orbe,
Quem possis proferre parem, da lumina cælo.
Sufficit hic terris, nec se jam signifer astris
Jactet, Marmaricus quem vertice conterit Atlas.
Sidera sunt isti, quæ sicut mersa nitescunt,
Adversis sic Roma micat; cui fixus ab ortu
Ordo fuit crevisse malis, modo principe surget
Consule: nempe, Patres, collatos cernere fasces
Vos juvat, & sociam sceptris mandasse curulem.
Credite, plus dabitis currus. jam necte bifrontee
Anceps Jane comas, duplicique accingere lauro.
Principis anterior, jam Consulis iste coruscat
Annus, & emerita trabeis diademata crescunt.
Incassum jam Musa paves, quod propulit Auster
Vela ratis nostræ, pelago quia currere famæ
Cœpimus. en sidus, quod nos per cærula servet.
Forte pater Superum prospexit ab æthere terras,
Ecce viget quodcumque videt. mundum reparasse
Aspexisse fuit. solus fovet omnia nutus.
Jamque ut conveniant Soperi, Tegeaticus Arcas

Nunc plantis, nunc fronte volat. vix contigit arva,
Et toto deſcendit avo. mare, terra, vel aer,
Indigenas miſere Deos: Germane Tonantis
Prime venis, viridi qui Dorida findere curſu
Suetus, in attonita ſpargis cito terga ſerenum.
Humentes Nymphas Phorcus comitatur: ibique
Glaucus Glauce venis: vatum & certiſſime Proteu
Certus eras. longo veniunt poſt ordine Divi:
Pampineus Liber, Mars trux, Tirynthius hirtus,
Nuda Venus, fœcunda Ceres, pharetrata Diana,
Juno gravis, prudens Pallas, turrita Cybele,
Saturnus profugus, vaga Cynthia, Phœbus ephebus,
Pan pavidus, Fauni rigidi, Satyri petulantes.
Convenere etiam cœlum virtute tenentes,
Caſtor equo, Pollux cæſtu, Perſeius harpe,
Fulmine Vulcanus, Tiphys rate, gente Quirinus.
Quis canat hic aulam cæli, rutilantia cujus
Ipſa pavimentum ſunt ſidera? jam pater aureo
Tranquillus ſeſe ſolio locat. inde priores
Conſedere dei. fluviis quoque contigit illo
Sed ſenibus reſidere loco. tibi maxime fluctu
Eridane, & flavis in pocula fracte Sicambris
Rhene tumens, Scythiæque vagis equitate catervis
Iſter, & ignotum plus notus Nile per ortum;
Cum procul erecta cæli de parte trahebat
Pigros Roma gradus, curvato cernua collo
Ora ferens. pendent crines de vertice tecti
Pulvere, non galea: clypeuſque impingitur ægris
Greſſibus, & pondus non terror fertur in haſta:
Utque pii genibus primum eſt affuſa Tonantis,
Teſtor, ſancte parens, inquit, te, numen & illud
Quidquid Roma fui, ſummo ſatis obruta fato,
Invideo abjectis, pondus non ſuſtinet ampli
Culminis arcta domus, nec fulmen vallibus inſtat.
Quid (rogo) his ſeno mihi vulture Thuſcus aruſpex
Portendit? jaciens primæ cur mœnia genti
Ominibus jam celſa fui, dum collis Hetruſci
Fundamenta jugis aperis mihi, Romule pauper?
Plus gladio ſecura fui, cum turbine juncto
Me Rutulus, Vejens, pariterque Auruncus, & Æquus,
Hernicus, & Volſcus premerent. ſat magna videbar
Et ſibi, dum rumpit vitiatum femina ferro
Corpus, & ad caſtum remeas pudor erute vulnus:
Jam cum vallatam ſocio me clauſit Hetruſco
Tarquinius, proh Muti ignes? proh Coclitis undæ!
Proh dolor! hic quinam eſt, qui ſub mea jura redegit
Samnitem Gurges? Volſci qui terga cecidit
Martius, & Senones fundens Dictator & exul?
Fabritii vitam vellem, mortes Deciorum:
Vel ſic vincentem, vel ſic victos. mea redde
Principia. heu quo nunc pompæ diteſque triumphi,
Et pauper conſul? Libycum mea terruit axem
Cuſpis, & infido poſui juga tertia Pœno.
Indorum Ganges, Colchorum Phaſis, Araxes
Armeniæ, Gir Æthiopum, Tanaiſque Getarum,
Tibrinum tremuere meum. me Teutone juncto
Quondam fracte ſubis Cimber, gladiiſque gravatas
Ante manus ſolas juſſi portare catenas.
Væ mihi qualis eram, cum per mea juſſa juberent,
Sylla, Aſiagenes, Curius, Paulus, Pompeius,
Tigrani, Antiocho, Pyrrho, Perſæ, Mithrideti,
Pacem, regna, fugam, vectigal, vincla, venenum?
Sauromatem taceo, ac Moſchum, ſolitoſque cruentum
Lac potare Getas, ac pocula tingere venis:
Vel cum diffugiunt, fugiendos tum mage Perſas.
Nec terras dixiſſe ſat eſt. fulgentibus armis
Tot maria intravi duce te, longeque remotas
Sole ſub occiduo gentes. victricia Cæſar
Signa Caledonios tranſvexit aduſque Britannos.
Fuderit & quamquam Scotum, & cum Saxone Pictum,
Hoſtes quæſivit, quem jam natura vetabat
Quærere plus homines. vidit te frangere Leucas,
Trux Auguſte, Pharon: dum claſſicus Actia miles
Stagna quatit, profugiſque bibax Antonius armis
Inceſtam vacuat patrio Ptolemaida regno.
Cumque prius ſtricto quererer de cardine mundi,
Sum limes nunc ipſa mihi. plus ſumme Deorum,
Sum juſto tibi viſa potens, quod Parthicus ultro
Reſtituit mea ſigna pavor, poſitoque tiara
Funera Craſſorum flevit, dum purgat. & hinc jam,
Proh dolor! excuſſo populi jure atque ſenatus,
Quod timui incurri. ſum tota in principe, tota
Principis, & fio lacerum de Cæſare regnum,
Quæ quondam regina fui: Capreaſque Tiberi,
Et caligas Cai, Claudi cenſura ſecuta eſt,
Et vir morte Nero. triſti Piſone verendum
Galbam ſternis Otho, ſpeculo qui pulcher haberi
Dum capias, ego turpis eram: mihi fœda Vitelli
Intulit ingluvies ventrem, qui tempore parvo
Regnans ſero perit. laſſam poſt inclytus armis
Veſpaſianus habet: Titus hinc: poſt hunc quoque frater:
Poſt quem tranquillus vix me mihi reddere Nerva
Cœpit adoptivo factus de Cæſare major.
Ulpius inde venit, quo formidata Sicambris
Agrippina fuit, fortis, pius, integer, acer.
Talem capta precor. Trajanum neſcio ſi quis
Æquiparet, ni fors iterum tu, Gallia, mittas,
Qui vincat. Lacrimæ vocem clauſere precantis.
Et quidquidupereſt luctus rogat. undique cæli
Aſſurgunt proceres, Mars, Cypris, Romulus, & qui
Autores tibi Roma Dei. jam mitior ipſa
Flectitur, atque iras veteres Saturnia donat.
Jupiter iſta refert: Fatum, quo cuncta reguntur,
Quoque ego, non licuit frangi. ſat celſa laborant
Semper, & elatas noſtro de munere vires
Invidit natura ſibi: ſed concipe magnos
Quamquam fracta animos. ſi te, Porſenna, ſoluto
Plus timuit de ponte tremens, ſi mœnia capta
Mox Brenni videre fugam, ſi denique dirum
Hannibalem juncto terræ cælique tumultu
Reppulimus, cum caſtra tuis jam proxima muris
Starent, Cullina fulmen pro turre cucurrit,
Atque illic iterum timuit natura paventem
Poſt Phlegram pugnare Jovem. torpentia tolle
Lumina, deterſam mentem caligo relinquat.
Te mirum eſt vinci; incipies cum vincere, mirum
Non erit. utque tibi pateat quo ſurgere tandem
Feſſa modo poſſis, paucis cognoſce, docebo.
Eſt mihi, quæ Latio ſe ſanguine tollit alumnam,
Tellus clara viris, cui non dedit optima quondam
Rerum opifex natura parem. fœcundus ab orbe
Pollet ager, primo qui vix proſciſſus aratro,
Semina tarda ſitit, vel luxuriante juvenco,
Arcana exponit piceam pinguedine glebam.
Aſſurrexit huic, cogit quod torridus Auſter,
Niliacum, Libycumque ſolum: collataque ſemper
Arida Mygdoniæ damnarunt Gargara falces.
Apulus & Calaber ceſſit. ſpes unica rerum,
Hanc Arverne colens; nulli pede cedis in armis,
Quoſvis vincis equo. teſtis mihi Cæſaris eſto
Hic nimium fortuna pavens, cum colle repulſus
Gergoviæ, caſtris miles vix reſtitit ipſis.

Hos

Hos ego tam fortes volui, sed cedere Avitum
Dum tibi, Roma, paro, rutilat cui maxima dudum
Stemmata complexum germen: palmata cucurrit
Per proavos, gentisque suæ, te teste, Philagri,
Patritius resplendet apex. sed portio quanta est
Hæc laudum, laudare patres, quos quippe curules
Et præfecturas constat debere nepoti?
Sunt alii, per quos se postuma jactet origo,
Et priscum titulis numeret genus alter, Avite,
Nobilitas tu solus avos. libet edere tanti
Gesta viri, & primam paucis percurrere vitam.
Solverat in partum generosa puerpera casti
Ventris onus, manifesta dedi mox signa futuri
Principis, ac totam fausto trepidi patris aulam
Implevi augurio: licet idem grandia nati
Culparet fata, & pueri jam regna videret.
Sed sibi commissum tanto sub pignore cernens
Mundi depositum, ne quid tibi, Roma, periret,
Juvit fortunam studio. lactentia primum
Membra dedit nivibus, glaciemque irrumpere plantis
Jussit, & attritas parvum ridere pruinas.
Surgentes animi Musis formantur, & illo
Quo Cicerone tonas: didicit quoque facta tuorum
Ante ducum. didicit pugnas, libroque relegit
Quæ gereret campo. primus vix cœperat esse
Ex infante puer, rabidam cum forte cruentis
Rictibus, atque escas jejuna fauce parantem,
Plus catulis stravit (fuerant nam fragmina propter)
Arreptam de caute lupam, fractusque molari
Dissiluit vertex, & saxum vulnere sedit.
Sic meus Alcides Nemeæ dum saltibus errat,
Occurrit monstro vacuus, non robora portans,
Non pharetras: stetit ira tremens, atque hoste propinquo
Consuluit solos virtus decepta lacertos.
Parva quidem, dicenda tamen. quis promptior isto,
Tensa catenati summittere colla molossi?
Et lustris recubare feras, interprete nare
Discere, non visas & in aere quærere plantas?
Jam si forte suem lattatibus improbus Umber
Terruit, albentes nigro sub gutture lunas
Frangere ludus erat, colluctantique lacerto
Vasta per adversas venabula cogere prædas.
Quam pulchrum, cum forte domum post lustra revertens
Horrore splenderet apri, virtusque repugnans
Proderet invitum per fortia facta pudorem.
Sic Pandioniis castæ Tritonidos arvis,
Hippolytus roseo sudum radiabat ab ore,
Sed simul a gemino flagrans cum Cressa furore
Transiit affectu matres & fraude novercas.
Quid volucrum studium, dat quas natura rapaces,
In vulgus prope cognatum? quis doctior isto
Instituit varias per nubila jungere lites?
Alite vincit aves, celerique per æthera plausu
Hoc nulli melius pugnator militat unguis:
Nec minus hæc inter, civilia jura secutus,
Eligitur primus, juvenis, solus, mala fractæ
Alliget ut patriæ, poscatque informe recidi
Vectigal. procerum tum forte potentior illic,
Post etiam princeps, constantius omnia præstat,
Indole defixus tanta, & miratus in annie
Parvis grande bonum, vel in ore precantis ephebi
Verba senis. ducis hinc pugnas & fœdera regum
Pandere Roma libet. variis incussa procellis
Bellorum, regi Getico tua Gallia pacis
Pignora jussa dare est: inter quæ nobilis obses
Tu Theodore venis, quem pro pietate propinqui
Expetis in media pelliti principis aula
Tutus Avite fide. probat hoc jam Theudoris altum
Exemplum officii. res mira & digna relatu,
Quod fueris blandus regi placuisse feroci.
Hinc te paulatim prælibat sensibus imis,
Atque animis vult esse suum; sed spernis amicum
Plus quam Romanum gerere; stupet ille repulsam,
Et plus inde places. rigidum sic Pyrrhe videbas
Fabritium, ingestas animo cum divite fugit
Pauper opes, regem temnens, dum supplice censu
Pignus amicitiæ vili mendicat ab auro.
Aetium interea Scythico quia sæpe duello est
Edoctus, sequeris: qui quamquam celsus in armis,
Nil sine te gessit, cum plurima tu sine illo.
Nam post Iuthungos & Norica bella, subacto
Victor Vindelico, Belgam, Burgundio quem trux
Presserat, absolvit junctus tibi. vincitur illic
Cursu Herulus, Chunus jaculis, Francusque natatu,
Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus,
Vulnere vel si quis plangit, cui flesse perisse est,
Ac ferro perarasse genas, vultuque minaci
Rubra cicatricum vestigia defodisse.
Illustri jam tum donatur celsus honore,
Squameus & rutilis etiam nunc livida cristis
Ora gerens, via arma domum sordentia castris
Retulerat: nova bella iterum, pugnamque sub ipsis
Jam patriæ muris periturus commovet hostis.
Litorius Scythicos equites tum forte subacto
Celsus Aremorico Geticum rapiebat in agmen
Per terras, Arverne, tuas; qui proxima quæque
Discursu, flammis, ferro, feritate, rapinis
Delebant, pacis fallentes nomen inane;
Hujus tum famulum quidam truculentior horum
Mox feriende feris. ruit ille, & tristia fata
Commendat domino absenti, partemque futuram
Vindictæ moriens Stygium spe portat ad amnem.
Et jam fama viro turres portasque tuenti
Intuitu pavidæ plebis perfert scelus actum.
Excutitur, restat, pallet, rubet, alget, & ardet,
Ac sibimet multas vultum variata per unum
Ira facit facies, vel qui mos sæpe dolenti,
Plus amat extinctum: tandem prorumpit, & arma,
Arma fremit; pinguisque etiamnum sanguine fertur
Lorica, obtusus per barbara vulnera contus,
Atque sub assiduis dentatus cædibus ensis.
Includit suras ocreis, capitique micantem
Imponit galeam, fulvus cui crescit in altum
Conus, & iratam jaculatur vertice lucem.
Et jam scandit equum, vulsisque a cardine portis
Emicat. assistunt socio virtusque, dolorque,
Et pudor: armatas pilo petit impiger alas,
Pugnando pugnam quærens, pavidumque per agmen
Multorum interitu compensat, quod latet unus.
Sic Phrygium Æmathia victorem cuspide poscens
Æacides, cæso luctum frænavit amico,
Per mortes tot Troja tuas, jam vilia per se
Agmina contentus ruere, strictumque per amplos
Exerere gladium populos. natat obruta tellus
Sanguine, dumque hebetat turba grave cædua telum,
Absens in cunctu sibi vulnere jam cadit Hector.
Proditus ut tandem tauri qui causa tumultus,
Inquit Avitus: Age, Scythica nutrite sub Arcto,
Qui satis, & cæso tantum qui fidis inermi,
Congredere armato. multum tibi præstitit ira
Jam mea, concessi pugnam, jubeoque resistas:
Certantem mactasse juvat. Sic fatur, & æquor

Prosilit in medium, nec non ferus advenit hostis.
Ut primum pectus vel cominus ora tulere,
Hic ira tremit, ille metu: jam cetera turba
Diversis trepidat votis, variosque per ictus
Pendet ab eventu, sed postquam prima, secunda,
Tertiaque acta rota est, venit ecce, & celsa cruentum
Perforat hasta virum, post & confinia dorsi
Cedit transfosso ruptus bis pectore thorax:
Et dum per duplicem sanguis singultat hiatum,
Dividua ancipitem carpserunt vulnera vitam.
Hæc post gesta viri, temet, Styx livida, testor,
Intemerata mihi Præfectus jura regebat:
Et caput hoc sibimet solitis defessa ruinis
Gallia suscipiens, Getica pallebat ab ira.
Nil prece, nil pretio, nil milite fractus agebat
Aetius: capto terrarum damna patebant
Litorio: in Rhodanum proprios producere fines
Theudor de fixum, nec erat pugnare necesse,
Sed migrare Getis: rabidam trux asperat iram
Victor, quod sentit Scythicum pro mœnibus hostem,
Imputat, & nihil est gravius (si forsitan umquam
Vincere contingat) trepido. postquam undique nullum
Præsidium, ducibusque tuis nil, Roma, relictum est,
Fœdus Avite novas: sævum tua pagina regem
Lecta domat: jussisse sat est te quod rogat orbis.
Credant hoc umquam gentes, populique futuri?
Litera Romani cassat quod Barbare vincis.
Jura igitur rexit: namque hoc quoque par fuit, ut cum
Assertor fieret legum, qui nunc erit auctor:
Ne dandus populis princeps, caput, induperator,
Cæsar, & Augustus solum fera prælia nosset.
Jam Præfecturæ perfunctus culmine tandem
Se dederat ruri: numquam tamen otia, numquam
Desidiæ imbellis; studiumque & cura quieto
Armorum semper: subito cum rupta tumultu
Barbaries totas in te transfuderat Arctos
Gallia; pugnacem Rugum comitante Gelono,
Gepida trux sequitur, Scerum Burgundio cogit,
Chunus, Bellonotus, Neurus, Bastarna, Toringus,
Bructerus, ulvosa quem vel Nicer alluit unda,
Prorumpit Francus. cecidit cito secta bipenni
Hercinia in lintres, & Rhenum texuit alno.
Et jam terrificis diffuderat Attila turmis
In campos se, Belga, tuos; vix liquerat Alpes
Aetius, tenue & rarum sine milite ducens
Robur, in auxiliis Geticum male credulus agmen
Incassum propriis præsumens adfore castris.
Nuntius at postquam ductorem perculit, Hunnos
Jam prope contemptum propriis in sedibus hostem
Expectare Getas, versat vagus omnia secum
Consilia, & mentem curarum fluctibus urget.
Tandem cunctanti sedit sententia, celsum
Exorare virum, collectisque omnibus una
Principibus, coram supplex sic talibus infit:
O bis Avite salus, cui non nova gloria nunc est,
Quod rogat Aetius; voluisti, & non nocet hostis:
Vis? prodest. inclusa tenes tot millia nutu,
Et populis Geticis sola est tua gratia limes.
Infensi semper nobis pacem tibi præstant.
Victrices, i, prome aquilas, fac optime Chunnos,
Quorum forte prior fuga nos concusserat olim,
Bis victos prodesse mihi. Sic fatur, & ille
Pollicitus votum, fecit spem. protinus inde
Advolat, & famulas in prælia concitat iras.
Ibant pellitæ post classica Romula turmæ,
Ad nomen currente Geta; timet ære vocari
Dirutus; opprobrium, non damnum barbarus horrens.
Hos ad bella trahit jam tum spes orbis Avitus,
Vel jam privatus, vel adhuc. sic cinnama busto,
Collis Erythræi portans Phœbeius ales,
Concitat omne avium vulgus, famulantia currunt
Agmina, & angustus pennas non explicat aer.
Jam prope fata tui bissenas vulturis alas
Complebant (scis namque tuos, scis Roma labores)
Aetium Placidus mactavit semivir amens,
Vixque tuo impositum capiti diadema Petroni;
Illico barbaries: necnon sibi capta videri
Roma Getis, tellusque suo cessura furori.
Raptores ceu forte lupi, queis nare sagaci
Monstrat odor pinguem clausis ab ovilibus escam,
Irritant, acuuntque famem, portantque rapinæ
In vultu speciem, patulo jejunia rictu
Fallentes; jam jamque tener spe frangitur agnus,
Atque absens avido crepitat jam præda palato.
Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum
Ludus, & assuto glaucum mare findere lembo.
Francus Germanum primum, Belgamque secundum
Sternebat, Rhenumque ferox Alamanne bibebas
Romanis ripis, & utroque superbus in agro
Vel civis, vel victor eras. sed perdita cernens
Terrarum spatia princeps jam Maximus, unum
Quod fuit in rebus, peditumque equitumque Magistrum
Te sibi Avite legit; collati rumor honoris
Invenit agricolam, flexi dum forte ligonis
Exercet dentes, vel pando pronus aratro
Vertit inexcoctam per pinguia jugera glebam.
Sic quondam ad patriæ res fractas pauper arator
Cincinnate venis, veterem cum te induit uxor
Ante boves trabeam, dictatoremque salignæ
Excepere fores, atque ad sua tecta ferentem
Quod non persevit, turpique e fasce gravata
Vile triumphalis portavit purpura semen.
Ut primum ingesti pondus suscepit honoris,
Legas qui veniam poscant, Alamanne, furori.
Saxonis incursus cessat, Chattumque palustri
Alligat Albis aqua: vixque hoc ter menstrua totum
Luna videt: jamque ad populos ac rura feroci
Tenta Getæ protendit iter, qua pulsus ab æstu
Oceanus refluum spargit per culta Garumnam,
In flumen currente mari; transcendit amarus
Blanda fluenta latex, fluviique impacta per alveum
Salsa peregrinum sibi navigat unda profundum.
Hic jam disposito laxantes fræna duello
Vesorum proceres raptim suspendit ab ira
Rumor succincto referens diplomate Avitum
Jam Geticas intrare domos, positaque parumper
Mole magisterii, legati jura subisse.
Obstupuere duces pariter Scythicusque senatus,
Et timuere suam pacem ne forte negeret.
Sic rutilus Phaethonta levem cum carperet axis,
Jam pallente die, flagrantique excita mundo
Pax elementorum fureret, vel sicca propinquus
Sæviret per stagna vapor, limusque sitiret
Pulvereo ponti fundo, tunc unica Phœbi
Insuetum clemens extinxit flamma calorem.
Hic aliquis tum forte Getes, dum falce recocta
Ictibus informat, saxoque cacuminat ensem,
Jam promptus caluisse tubis, jam jamque frequenti
Cæde sepulturus terram, non hoste sepulto,
Claruit ut primum nomen venientis Aviti,
Exclamat, Periit bellum, date rursus aratra.

Otia

Otia si replico priscæ bene nota quieris,
Non semel iste mihi ferrum tulit. o pudor! o Di!
Tantum posse fidem? quid fœdera lenta minatis,
In damnum mihi fide meum? compendia pacis
Et præstare jubes nos, & debere. quis umquam
Crederet? en Getici reges parere volentes
Inferius regnasse putant: nec dicere saltim
Desidiæ obtentu possum te prælia nolle.
Pacem furtis amas: jam partes sternit Avitus;
Insuper & Geticas præmissus continet iras
Messianus: adhuc mandasti, & ponimus arma.
Quid restat, quod posse velis? quod non sumus hostes,
Parva reor: prisco tu si mihi notus in actu es,
Auxiliaris ero; vel sic pugnare licebit.
Hæc secum rigido Vesus dum corde volutat,
Ventum in conspectum fuerat. rex atque Magister,
Propter constiterant; hic vultu erectus, at ille
Lætitia erubuit, veniamque rubore poposcit.
Post hinc germano regis, hinc rege retento,
Palladiam implicitis manibus subiere Tolosam.
Haud secus insertis ad pulvinaria palmis
Romulus & Tatius fœdus jecere, parentum
Cum ferro & rabidis cognato in Marte maritis
Hersilia inseruit palantes colle Sabinas.
Interea incautam furtivis Vandalus armis
Te capit, infidoque tibi Burgundio ductu
Extorquet trepidas mactandi principis iras,
Heu facinus! in bella iterum, quartosque labores
Perfida Elisseæ crudescunt classica Byrsæ.
Nutritis quod fata malum? conscenderat arces
Evandri Massyla phalanx, montesque Quirini
Marmarici pressere pedes, rursusque revexit
Quæ captiva dedit quondam stipendia Barche.
Exilium patrum, plebis mala, principe cæso
Captivum imperium ad Geticas rumor tulit aures.
Luce nova veterum cœtus de more Getarum
Contrahitur; stat prisca annis, viridisque senectus
Consiliis; squalent vestes, ac sordida macro
Lintea pinguescunt tergu, nec tangere possunt
Altatæ suram pelles, ac poplite nudo
Peronem pauper nodus suspendit equinum.
Postquam in concilium seniorum venit honora
Pauperies, pacisque simul rex verba poposcit:
Dux ait: Optassem patriis securus in arvis,
Emeritam fateor semper fovisse quietem,
Ex quo militiæ post munia trina, superbum
Præfecturæ apicem quarto iam culmine rexi.
Sed dum me nostri princeps modo Maximus orbis
Ignarum, absentem, procerum post mille repulsas
Ad lituos post jura vocat, voluitque sonoris
Præconem mutare tubis, promptissimus istud
Arripui officium, vos quo legatus adirem.
Fœdera prisca precor, quæ nunc meus ille teneret,
Jussissem si forte, senex, cui semper Avitum
Sectari crevisse fuit; tractare solebam
Res Geticas olim; scis te nescisse frequentet
Quæ suasi nisi facta. tamen fortuna priorem
Arripuit genium: periit quodcumque merebar,
Cum genitore tuo. Narbonem tabe solutum
Ambierat (tu parvus eras) trepidantia cingens
Millia, in infames jam jamque coegerat escas.
Jam tristis propriæ credebat defore prædæ,
Si clausus fortasse perit: cum nostra probavit
Consilia, & refugo laxavit mœnia bello.
Teque ipsum (sunt ecce senes) hoc pectore fotum
Hæ flentem tenuere manus, si forsitan altrix

Te mihi, cum nolles, lactandum tolleret. ecce
Advenio, & prisci repero modo pignus amoris.
Si tibi nulla fides, nulla est reverentia patris,
I durus, pacemque nega. Prorumpit ab omni
Murmur consilio fremitusque, & prælia damnans
Seditiosa ciet concordem turba tumultum.
Tum rex effatur: Dudum, Dux inclyte, culpo
Poscere te pacem nostram, cum cogere possis
Servitium, trahere ac populos in bella sequaces.
Ne quæso invidiam patrio mihi nomine inuras,
Quid mereor, si nulla jubes? suadere sub illo
Quod poteras, modo velle sat est, solumque moratur,
Quod cupias nescisse Getas. mihi Romula dudum
Per te jura placent: parvumque ediscere jussit
Ad tua verba pater, docili quo prisca Maronis
Carmine molliret Scythicos mihi pagina mores.
Jam pacem tum velle doces; sed percipe, quæ sit
Conditio obsequii, forsan rata pacta probabis.
Testor, Roma, tuum nobis venerabile numen,
Et socium de Marte genus, vel quidquid ab ævo,
(Nil te mundus habet melius, nil ipsa senatu)
Me pacem servare tibi, vel velle abolere
Quæ noster peccavit avus, quem fuscat id unum,
Quod te, Roma, capit; sed Di si vota secundant,
Excidii veteris crimen purgare valebit
Ultio prætentis: si tu, Dux inclyte, solum
Augusti subeas nomen. quid lumina flectis?
Invitum plus esse decet: non cogimus istud,
Sed contestamur. Romæ sum te duce amicus,
Principe te miles: regnum non præripis ulli:
Nec quisquam Latias Augustus possidet arces.
Qua vacat, aula tua est. testor, non sufficit istud,
Ne noceam; atque tuo hoc utinam diademate fiat,
Ut prosim: suadere meum est; nam Gallia si te
Compulerit, quæ jure potest, tibi pareat orbis,
Ne pereat. Dixit, pariterque in verba petita
Dat sanctam cum fratre fidem: discedis, Avite,
Mœstus, qui Gallos scires non posse latere
Quid possint servire Getæ te principe; namque
Civibus ut patuit trepidis te fœdera ferre,
Occurrunt alacres, ignaroque ante tribunal
Sternunt; utque satis sibimet numerosa coisse
Nobilitas visa est, quam saxa nivalia Cotti
Despectant, variis nec non quam partibus ambit
Tyrrheni, Rhenique liquor, vel longa Pyrenei
Quam juga ab Hispano seclusam jure coercent,
Aggreditur nimio curatum pondere tristem
Gaudens turba virum; procerum tum maximus unus,
Dignus qui patriæ personam sumeret, infit:
Quam nos per varios dudum fortuna labores
Principe sub puero laceris terat aspera rebus,
Fors longum, Dux magne, queri, cum quippe dolentum
Maxima pars fueris, patriæ dum vulnera lugens
Sollicitudinibus vehementibus exagitaris.
Has nobis inter clades ac funera mundi,
Mors vixisse fuit; sed dum per verba parentum
Ignavas colimus leges, sanctumque putamus
Rem veterem per damna sequi, portavimus umbram
Imperii, generis contenti ferre vetusti
Et vitia, ac solitam vestiri murice gentem
More magis quam jure pati: promptissima nuper
Fulsit conditio, proprias qua Gallia vires
Exereret, trepidam dum Maximus occupat urbem:
Imo orbem potuit, si te sibi tota Magistro
Regna reformasset. quis nostrum Belgica rura,
Littus Aremorici, Geticas quis moverit iras,

Non

Non latet: his tantis tibi ceſſimus, inclyte, bellis.
Nunc jam ſumma vocant; dubio ſub tempore regnum
Non regit ignavus: poſtponitur ambitus omnis,
Ultima cum claros quærunt. poſt damna Ticini,
Ac Trebiæ, trepidans raptim reſpublica venit
Ad Fabium. Cannas celebres Varrone fugato,
Scipiadumque etiam turgentem funere Pœnum
Livius electus fregit: captivus (ut aiunt)
Orbis, in urbe jacet, princeps perit, hic caput omne
Nunc habet imperium. petimus, conſcende tribunal,
Erige collapſos: non hoc modo tempora poſcunt,
Ut Romam plus alter amet: ne forte reare
Te regno non eſſe parem: cum Brennica ſigna
Tarpeium premerent, ſcis, tum reſpublica noſtra
Tota Camillus erat, patriæ qui debitus ultor
Texit fumantes hoſtili ſtrage favillas.
Non tibi centurias auſum popularе paravit,
Nec modo venales numeroſoque aſſe redemptæ
Concurrunt ad puncta tribus; ſuffragia mundi
Nullus emit; pauper legeris, quod ſufficit unum.
Es meritis dives; patriæ cur vota moraris,
Quæ jubet, ut jubeas? hæc eſt ſententia cunctis.
Si dominus ſis, liber ero. Fragor atria complet
Ugerni, quo forte loco pia turba, ſenatus
Detulerat vim, vota, preces. locus, hora, dieſque
Dicitur imperio felix: ac protinus illic
Nobilium excubias gaudens ſolertia mandat.
  Tertia lux refugis Hyperiona fuderat aſtris:
Concurrunt proceres, ac milite circumfuſo
Aggere compoſito ſtatuunt, ac torque coronant
Caſtrenſi mœſtum, donantque inſignia regni.
Jam prius induerat ſolas de principe curas:
Haud alio quondam vultu Tirynthius heros
Pondera ſuſcepit cœli, ſimul atque novercæ,
Cum Libyca ſe rupe Gigas ſubduceret, & cum
Tutior Herculeo ſediſſet machina dorſo.
Hunc tibi Roma dedi, patulis dum Gallia campis
Intonat Auguſtam plauſu, fauſtumque fragorem
Portat in exanguem Boreas jam fortior Auſtrum.
Hic tibi reſtituet Libyen per vincula quarta;
Et cujus ſolum amiſſas poſt ſecula multa
Pannonias revocavit iter, jam credere promptum eſt,
Quid faciet bellis. o quas tibi ſæpe jugabit
Inflictis gentes aquilis! qui maxima regni
Omina privatus fugit, cum forte vianti
Excuteret præpes plebejum motus amictum:
Lætior at tanto modo principe priſca deorum
Roma parens attolle genas; ac turpe veternum
Depone: en princeps faciet juveneſcere major,
Quam pueri fecere ſenem. Finem pater ore
Vix dederat, plauſere Dii, fremituſque cucurrit
Concilio; felix tempus nevere ſorores
Imperiis, Auguſte, tuis, & Conſulis anno
Fulva volubilibus duxerunt ſecula penſis.

CARMEN VIII.

Ad Priſcum Valerianum virum præfectorium, editio Panegyrici.

PRiſce, decus ſemper noſtrum, cui principe Avito
  Cognatum ſociat purpura celſa genus,
Ad tua cum noſtræ currant examina nugæ,
  Dico. State vagæ, quo properatis? amat.
Diſtrictus ſemper cenſor, qui diligit, extat:
  Dura fronte legit mollis amicitia.

Nil votum prodeſt adjectum laudibus illud,
  Ulpia quod rutilat porticus ære meo:
Vel quod adhuc populo ſimul & plaudente ſenatu
  Ad noſtrum reboat concava Roma ſophos.
Reſpondent illæ, properabimus, ibimus: & nos
  Non retines, tanto judice culpa placet.
Cognitor hoc nullus melior, bene carmina penſat,
  Contemptu tardo, judicio celeri.
Et quia non potui temeraria ſiſtere verba,
  Hæc rogo ne dubites lecta, dicare rogo.

CARMEN IX.

Excuſatorium ad V. C. Felicem.

Largam SOLLIUS hanc APOLLINARIS,
FELICI Domino, pioque fratri
Dicit SIDONIUS ſuus ſalutem.

DIc, dic, quod peto, Magne, dic amabo
  Felix nomine, mente, honore, forma,
Natis, conjuge, fratribus, parente,
Germanis genitoris atque matris,
Et ſummo patruelium Camillo,
Quid nugas temerarias amici,
Quas ſparſit teneræ jocus juventæ,
In formam redigi jubes libelli,
Ingentem ſimul & repente faſcem
Conflari invidiæ & perire chartam?
Mandatis famulor, ſed ante teſtor,
Lector, quas patieris hic ſalebras.
Non nos currimus aggerem vetuſtum,
Nec quidquam invenies, ubi priorum
Antiquas terat orbitas Thalia.
Non hic antipodas ſalumque rubrum,
Non hic Memnonios canemus Indos,
Auroræ face civica peruſtos,
Non Artaxata, Suſa, Bactra, Carrhas,
Non coctam Babylona perſonabo,
Quæ largum fluvio patens alumno,
Incluſum bibit hinc & inde Tigrim.
Non hic Aſſyriis Ninum priorem,
Non Medis caput Arbacem profabor;
Nec quam divite, cum refugit hoſtem,
Arſit Sardanapalus in favilla;
Non Cyrum Aſtyagis loquar nepotem,
Nutritum ubere quem ferunt canino,
Cujus non valuit rapacitatem
Vel Lydi ſatiare gaza Crœſi:
Cujus nec feritas ſubacta tunc eſt,
Cæſis millibus ante cum ducentis
In vallis Scythicæ coactus arctum,
Orbatæ ad Tomyris veniret utrem.
Non hic Cecropios leges triumphos,
Vel ſi quo Marathon rubet duello,
Aut cum millia mille concitarent
Inflatam numeroſitate Xerxem,
Atque hunc fluminibus ſatis profundis
Confeſtim ebibitis adhuc ſitiſſe:
Nec non Thermopylas & Hellis undas,
Spretis obicibus ſoli ſalique,
Inſanis equitaſſe cum catervis;
Admiſſoque in Athon tumente ponto
Juxta frondiferæ cacumen Alpis
Scalptas claſſibus iſſe per cavernas.
Non prolem Garamantici Tonantis,

Re-

Regnis principibuſque principantem,
Porrectas Aſiæ loquar paterno
Actum fulmine pervolaſſe terras,
Et primum Darii tumultuantes
Præfectos, ſarrapaſque perculiſſe:
Mox ipſum ſolio patrum ſuperbum
Cognatoſque ſibi Deos crepantem,
Captis conjuge, liberis, parente,
In caſus hominis redire juſſum:
Qui cum maxima bella conciraſſet,
Tota & Perſidis undique gregatæ
Uno conſtituiſſet arma campo,
Hoc ſolum perhibetur aſſecutus,
Dormire ut melius liberet hoſti.
Nec vectos Minyas loquente ſilva
Dicam Phaſiaco ſtetiſſe portu,
Forma percita cum Ducis Pelaſgi
Molliret rabidos virago tauros,
Nec dum territa, cum ſuus colonus,
Poſt anguis domiti ſatos molares,
Armatas tremebundus inter herbas
Florere in ſegetem ſtuperet hoſtem,
Et pugnantibus hinc & hinc ariſtis
Supra belliferas madere glebas,
Culmoſos viridi cruore fratres.
Non hic terrigenam loquar cohortem
Admixto mage vividam veneno,
Cui præter ſpeciem modo carentem
Angues corporibus voluminoſis
Alte ſquamea crura porrigentes
In veſtigia fauce deſinebant.
Sic formæ triplicis procax juventus
Tellurem pede proterens voraci
Currebat, capitum ſtupenda greſſu:
Et cum claſſica numinum ſonabant,
Mox contra tonitrus reſibilante
Audebat ſuperos ciere planta.
Nec Phlegræ legis ampliata tuta,
Miſſi dum volitant per aſtra montes,
Pindus, Pelion, Oſſa, Olympus, Othrys,
Cum ſilvis, gregibus, feris, pruinis,
Saxis, fontibus, oppidis, levati
Vibrantum ſpatioſiore dextra.
Non hic Herculis excolam labores,
Cui ſus, cerva, leo, Gigas, Amazon,
Hoſpes, taurus, Eryx, aves, Lycus, fur,
Neſſus, Libs, juga, poma, virgo, ſerpens,
Oeta, Thraces equi, boves Iberæ,
Luctator fluvius, canis triformis,
Portatuſque polus polum dederunt.
Non hic Elida nobilem quadrigis,
Nec notam minus amnis ex amore
Verſu proſequar, ut per ima ponti
Alpheus fluat, atque transmarina
In fluctus cadat unda conjugales.
Non hic Tantaleam domum retexam,
Qua mixtum Pelopea per parentem eſt
Prolis facta ſoror, novoque monſtro
Infamem genuit pater nepotem.
Nil mœſtum hic canitur: nec eſculentam
Fletus pangimus ad dapem Thyeſtæ,
Fratris crimine qui miſer voratis
Vivum pignoribus fuit ſepolcrum:
Cum poſt has epulas repente flexis
Titan curribus occidens ad ortum
Convivam fugeret, diem fugaret.

Nec Phryx paſtor erit tibi legendus
Decreſcens cui Dindymon reciſo
Fertur vertice texuiſſe claſſem:
Cum juſſu Veneris patrocinantis
Terras Oebalias, & hoſpitales
Raptor depopulatus eſt Amyclas,
Prædam trans pelagus petens ſequacem.
Sed nec Pergama, nec decenne bellum,
Nec ſævas Agamemnonis phalangas:
Nec perjuria perſequar Sinonis,
Arx quo Palladio dicata ſigno,
Pellaci reſerata proditore,
Portantem pedites equum recepit.
Non hic Mæoniæ ſtilo Camœnæ,
Civis Dulichiique Theſſalique
Virtutem ſapientiamque narro:
Quorum hic Peliaco putatur antro
Venatu, fidibus, palæſtra, & herbis,
Sub Saturnigena ſene inſtitutus:
Dum nunc luſtra terens puer ferarum
Paſſim per Pholoen jacet nivoſam,
Nunc præſepibus accubans amatis,
Dormit mollius in juba magiſtri:
Inde Scyriadum datus parenti
Falſæ nomina pertuliſſe Pyrrhæ,
Atque inter tetricæ choros Minervæ
Occultos Veneri rotaſſe thyrſos:
Poſtremo ad Phrygiæ ſonum rapinæ
Tractus laudibus Hectoris trahendi.
Aſt illum, cui contigit paternam
Quartum poſt Ithacam redire luſtrum,
Nec Smyrnæ ſatis explicat volumen.
Nam quis continuare poſſit illos
Quos terra & pelago tulit labores?
Raptum Palladium, repertum Achillem:
Captum præpetibus Dolona plantis,
Et Rheſi niveas prius quadrigas,
Xanthi quam biberent fluenta, tractas?
Ereptam quoque, quam Deus patronus,
Philocteta, tibi dedit, pharetram?
Ajacem Telamonium furentem,
Quod ſeſe ante rates agente cauſam,
Pugnacis tulit eloquens coronam?
Vitatum hinc Polyphemon, atque Circen,
Et Læſtrygonii famem tyranni?
Tum pomaria divitis Calypſo, &
Sirenas pereuntibus placentes,
Vitatas tenebras facemque Naupli,
Et Scyllæ rabidum voracis inguen:
Vel Tauromitana quos Charybdis
Ructatus ſcopulos cavat profundo?
Non Divos ſpecialibus faventes
Agris, urbibus, inſuliſque canto,
Saturnum Latio, Jovemque Cretæ,
Junonemque Samo, Rhodoque Solem,
Ennæ Perſephonem, Minervam Hymetto,
Vulcanum Liparæ, Papho Dionem,
Argis Perſea, Lampſaco Priapum,
Thebis Eubion, Illioque Veſtam:
Thymbræ Delion, Arcadem Lycæo,
Martem Thracibus, ac Scythis Dianam.
Quos fecere Deos dicata templa,
Thus, ſal, far, mola, vel ſuperfluarum
Conſecratio cæremoniarum,
Non cum Triptolemo verendam Eleuſin,
Qui primas populis dedere ariſtas

Paſtis

Paſtis Chaonium per Ilicetum.
Non Apin Mareoticum ſonabo
Ad Memphitica ſiſtra concitari.
Non dicam Lacedæmonis juventam
Unctas Tyodaridis dicaſſe luctas,
Doctos quos patriis paleu Therapnis
Gymnas Behrycil tremit theatri.
Non ſortes Lyciaſque, Cæritumque,
Reſponſa aut Themidis priura Delphis.
Nec quæ fulmine Thuſcus expiato,
Septum numina quærit ad hidental.
Nec quos Euganeum hibens Timavum
Colle Antenoreo videbat augur
Divos Theſſalicam movere pugnam.
Nec quos Amphiaraus, & Melampus
Ex ipſis rapuit Deos ſavillis,
Per templum male fluctuante flamma,
Gaudens lumine perdito Metellus.
Non hic Ciuyphius canetur Ammon
Mitratum caput elevans arenis,
Vix ſe poſt Hecarombion litatum
Suetus promere Syrtium harathro.
Non hic Dindyma, nec crepante buxo
Curetas Berecynthiam ſonantes:
Non Bacchum Trieterica exerentem
Deſcribam, & tremulas furores feſto
Ire io Baſſaridas, vel infulatos
Aram ad thuricremam rotare myſtas.
Non hic Heſiodea pinguis Aſcræ
Spectes carmina, Pindarique chordas.
Non hic ſocciferi jocos Menandri:
Non læſi Archilochi feros iambos,
Vel plus Steſichori graves camœnas,
Aut quod compoſuit puella Leshi.
Non quod Mantua contumax Homero,
Adjecit latialibus loquelis,
Æquari ſibimet ſubinde livens
Buſto Parthenopem Maroniano.
Non quod per ſatyras epiſtularum
Sermonumque ſales novumque epodon,
Libros carminis, ac poeticam artem,
Phœbi laudibus & vagæ Dianæ
Conſcriptis voluit ſonare Flaccus.
Non quod Papinius tuus meuſque
Inter Labdacios ſonat furores:
Aut cum ſorte pedum minore rhythmo
Pingit gemmea prata ſilvularum.
Non quod Corduba præpotens alumnis
Facundum ciet, hic putes legendum:
Quorum unus colit hiſpidum Platona,
Incaſſumque ſuum monet Neronem.
Orcheſtram quatit alter Euripidis,
Pictum fæcibus Æſchylon ſecutus,
Aut plauſtris ſolitum ſonare Theſpin,
Qui poſt pulpita trita ſub cothurno
Ducebant olidæ marem capellæ.
Pugnam tertius ille Gallicani
Dixit Cæſaris, ut gener ſocerque
Cognata impulerint in arma Romam;
Tantum dans lacrimas ſuis Philippis,
Ut credat Cremeræ levem ruinam,
Infra & cenſeat Alliam dolendam,
Ac Brenni in trutina Jovem redemptum;
Poſtponat Trebiam graveſque Cannas,
Stragem nec Thraſimenicam loquatur:
Fratres Scipiadas putet ſilendos
Quos Tarteſiacus retentat orbis:
Euphratem taceat male appetitum,
Craſſorum & madidas cruore Carrhas,
Vel quos Spartace conſulum ſolebas
Victrici gladios fugare ſica.
Ipſum nec fleat ille plus duellum,
Quod poſt Cimbrica turbidus tropæa,
Et vinctum Naſamonium Jugurtham,
Dum quærit Mithridaticum triumphum,
Arpinas voluit movere Syllæ.
Non Gætulicus hic tibi legetur,
Non Marſus, Pedo, Silius, Tibullus.
Non quod Sulpiciæ jocus Thaliæ
Scripſit blandiloquum ſuo Caleno.
Non Perſi rigor, aut lepos Properti:
Sed nec centimeter Terentianus.
Non Lucilius hic, Lucretiuſque eſt.
Non Turnus, Memor, Ennius, Catullus,
Stella, & Septimius, Petroniuſque,
Aut mordax ſine fine Martialis.
Non qui tempore Cæſaris ſecundi
Æterno incoluit Tomos reatu,
Nec qui conſimili deinde caſu
Ad vulgi tenuem ſtrepentis auram
Irati fuit hiſtrionis exul.
Non Peluſiaco ſatus Canopo,
Qui ferruginei toros mariti
Et Muſa canit inferos ſuperna.
Nec qui jam patribus fuere noſtris
Primo tempore maximi ſodales.
Quorum unus Bonifacium ſecutus,
Necnon præcipitem Sebaſtianum,
Natales puer horruit Cadurcos,
Plus Pandionias amans Athenas:
Cujus ſi varium legas poema,
Tum Phœbum vel Hyantias puellas
Potato madidas ab Hippocrene,
Tunc Amphiona, filiumque Maiæ,
Tunc vatem Rhodopeium ſonare
Collato modulamine arbitreris.
Non tu hic nunc legeris, tuumque fulmen,
O digniſſime Quintiane alter,
Spernens qui Ligurum ſolum & penates
Mutato late Gallias amaſti.
Inter claſſica ſigna, pila, turmas,
Laudans Aetium, vacanſque libro,
In caſtris hedera ter aureatus.
Sed nec tertius ille non legetur,
Betin qui patrium ſolum relinquens,
Undoſæ petiit ſitim Ravennæ.
Ploſores cui fulgidam Quirites
Et charus popularitate princeps
Trajano ſtatuam foro locarunt.
Sed ne tu mihi comparare tentes,
Quos multo minor ipſe plus adoro,
Paulinum, Ampeliumque, Symmachumque,
Meſſalam ingenii ſatis profundi,
Et nulli modo Martium ſecundum,
Dicendi arte nova parem vetuſtis,
Petrum & cum loquitur nimis ſtupendum,
Vel quem municipalibus poetis
Præponit bene Villicum ſenatus.
Noſtrum aut quos retinet ſolum disertos
Dulcem Anthedion, & mihi magiſtri
Muſas ſat venerabiles Hoeni:
Acrem Lampridium, catum Leonem,

Præ-

Præstantemque tuba Severianum,
Et sic scribere non minus valentem,
Marcus Quintilianus ut solebat,
Nos valde sterilis modo camœnæ
Raræ credimus hos, brevique chartæ,
Quæ scombros merito piperque portet.
Nam quisnam Deus hoc dabit rejectæ,
Ut vel suscipiens bonos odores,
Nardum ac pinguia nicerotiana
Quæ flagrant alabastra tincta succis,
Indo cinnamon ea rogo petitum,
Quo Phœnix juvenescit occidendo,
Costum, malobathrum, rosas, amomum,
Myrrham, thus, opobalsamumque servet?
Quapropter facinus meum tuere,
Et condiscipuli tibi obsequentis
Incautum precor asseras pudorem.
Germanum tamen ante sed memento
Doctrinæ columen Probum advocare:
Isti qui valet exarationi
Districtum bonus applicare theta.
Novi sed bene, non refello culpam,
Nec doctis placet impudens poeta.
Sed nec turgida contumeliosi
Lectoris nimium verebor ora.
Si tamquam gravior severiorque
Nostræ Terpsichores jocum refutans,
Rugato Cato tertius labello
Narem Rhinoceroticam minetur.
Non te terreat hic nimis peritus;
Verum si copias probare, tanta
Nullus scit (mihi crede) quanta nescit.

CARMEN X.

Epithalamii dicti Ruricio & Iberiæ, Præfatio.

FLosticolæ cum festa novus Pegasæa per antra
  Rupe sub Æmathia Pelion explicuit;
Angustabat humum superum satis ampla supellex,
  Certabant gazis, hinc polus, hinc pelagus.
Ducebatque choros viridi prope tectus amictu,
  Cæruleæ pallæ concolor ipse socer.
Nympha quoque in thalamos veniens de gurgitis unda,
  Vestiti cœpit membra timere viri.
Tum divum quicumque aderat terrore remoto,
  Quo quis pollebat lusit in officio.
Jupiter emisit tepidum sine pondere fulmen,
  Et dixit, melius nunc Cytherea calet.
Pollux tum cæstu laudatus, Castor habenis,
  Pallas tum cristis, Delia tum pharetris.
Alcides clava, Mavors tum lusit in hasta,
  Arcas tum virga, Nebride tum Bromius.
Huc & Pimpliadas induxerat optimus Orpheus,
  Chordis, voce, manu, carminibus, calamis.
Ambitiosus Hymen totas ibi contulit artes,
  Qui non ingenio, sors placuit genio.
Fescennina tamen non sunt admissa, priusquam
  Intonuit solita noster Apollo lyra.

CARMEN IX.

Epithalamium Ruricio & Iberiæ dictum.

INter Cyaneas Ephyræa cacumina cautes,
Qua super Idalium levat Orithion in æthram
Exesi sale montis apex, ubi forte vagantem
Dum fugit, & fixit trepidus Symplegada Typhis,
Atque recurrentem ructatum ad rauca Maleam,
Exit in Isthmiacum pelagus claudentibus alis
Saxorum de rupe sinus: quo sæpe recessu,
Sic tamquam toto coeat de lumine cæli,
Arctatur collecta dies, tremulasque per undas
Insequitur secreta vadi; transmittitur alto
Perfusus splendore latex, miroque relatu
Lympha bibit solem, tenuique inserta fluento
Perforat arenti radio lux sicca liquorem.
Profecit studio spatium; nam Lemnius illic
Ceu templum lusit Veneri, fulmenque relinquens,
Hic ferrugineus fumavit sæpe Pyracmon.
Hic lapis est de quinque locis, dans quinque colores,
Æthiops, Phrygius, Parius, Pœnus, Lacedæmon,
Purpureus, viridis, maculosus, eburnus & albus.
Postes Chrysolithi fulvus diffulgurat ardor,
Myrrhina, Sardoniches, amethystus, Iberus, iaspis,
Indus, Chalcidicus, Scythicus, beryllus, achates,
Attollunt duplices argenti cardine valvas,
Per quas inclusi lucem vomit umbra smaragdi.
Limina crassus onyx crustat, propterque hyacinthi
Cærula concordem faciunt in stagna colorem.
Exterior non compta silex, sed prominet alte
Asper ab assiduo lympharum verbere pumex.
Interiore loco simulavit Mulciber auro
Extantes late scopulos, atque arte magistra
Ingenti cultu naturæ inculta fefellit,
Huic operi insistens, quod necdum noverat illa,
Quæ post Lemniacis damnavit furta catenis.
Squameus hoc Triton, duplicis confinia dorsi
Qua coeunt, supra sinuamina tortilis alvi,
Inter aquas calido portabat corde Dionem.
Sed premit adjecto radiantis pondere conchæ
Semiferi Galatea latus, quod pollice fixo
Vellit, & occulto spondet connubia tactu.
Tum gaudens torquente joco, subridet amator
Vulnere, jamque suam parcenti pistre flagellat.
Pone subit turmis flagrantibus agmen Amorum.
Hic cohibet delphina rosis, viridique juvenco
Hic vectus, spretis pendet per corona frænis.
Hi stantes moto titubant, plantaque madenti
Labuntur, firmantque pedum vestigia pinnis.
Illa recurvato dimiserat ora lacerto
Mollia, marcebant violæ, graviorque sopore
Cœperat attrito florum descendere cervix.
Solus de numero fratrum qui pulchrior ille est,
Deerat Amor, dum festa parat celeberrima Galliæ,
Quæ socer Ommatius, magnorum major avorum,
Patritiæque nepos gentis, natæ, generoque
Excolit auspiciis faustis; sed fulsit ut ille
Forte dies, matrem celeri petit ille volatu.
Cujus fax, arcus, corytus pendebat. at ille
Cernuus & lævæ pendens in margine palmæ
Libratos per inane pedes adverberat alis,
Oscula sic matris carpens, somnoque refusæ
Semisopora levi scalpebat lumina penna.
Tum prior his alacer cœpit. Nova gaudia porto
Felicis prædæ, genitrix. calet ille superbus
Ruricius nostris facibus, dulcique veneno
Tactus, votivum suspirat corde dolorem.
Esset si præsens ætas, impenderet illi
Lemnias imperium, Cressa stamen labyrinthi,
Alceste vitam, Circe herbas, poma Calypso,
Scylla comas, Atalanta pedes, Medea furores,

Hippodame ceras, cygno Jove nata coronam.
Huic Dido in ferrum, simul in suspendia Phyllis,
Evadne in flammas, & Sestias isset in undas.
His hæc illa refert. Gaudemus, nate, rebellem
Quod vincis, laudasque virum: sed forma puellæ est,
Quam si spectasset quondam Sthenobeius heros,
Non pro contempta domuisset monstra Chimæræ.
Thermodontiaca vel qui genitrice superbus
Sprevit Gnosiacæ temeraria vota novercæ,
Hac visa occiderat, fateor, sed crimine vero.
Et si judicio forsan mihi quarta fuisset,
Me quoque Rhœtea damnasset pastor in Ida.
Vincere vel si optas, istam da malo puellam,
Dixerat, hanc dederam formam pro munere formæ,
Tantus honor, geniusque genis. collata rubori
Pallida blatta latet, depressaqu lumine vultus
Nigrescunt vincto baccarum vulnera collo.
Te quoque multimodis ambisset Iberia ludis,
Axe Pelops, cursu Hippomenes, luctaque Achelous,
Æneas bellis, spectatus Gorgona Perseus.
Nec minor hac species, totiens cui Jupiter esset
Delia, taurus, olor, satyrus, draco, fulmen, & aurum.
Quare age, junganur: nam census, forma, genusque
Conveniunt. nil hic dispar tua fixit arundo.
Sed quid vota moror? Dixit, currumque poposcit,
Cui dederant crystalla jugum, quæ frigore primo
Orbis adhuc teneri, glacies ubi Caucason auget,
Strinxit Hyperboreis Tanaitica crusta pruinis,
Naturam sumeus gemmæ, quia perdidit undæ.
Perforat hanc fulvo formatus temo metallo.
Miserat hoc fluvius, cujus sub gurgite Nymphæ
Mygdonium fovere Midam, qui pauper in auro
Ditavit versis Pactoli flumina votis.
Splendet perspicuo radios rota margine cingens
Marmaricæ de fauce feræ, dum bellua curvis
Dentibus excussis gemit exarmaries ora.
Misit & hoc munus, tepidas qui nudus Erythras
Concolor Æthiopi, vel crinem pinguis amomo
Fluxus odoratis venat venatibus Indus.
Illa tamen pasci suetos per Cypron olores
Vittata stringit myrto, queis cætera tensis
Lactea puniceo sinuantur colla corallo.
Ergo iter aggressi. pendens rota sulcat inanem
Aera, & in liquido non solvitur orbita tractu.
Hic triplex uno comitatur Gratia nexu,
Hic redolet patulo fortunæ copia cornu.
Hic spargit calathis sed flores Flora perennes,
Hic Cererem Siculam Pharius comitatur Osiris,
Hic gravidos Pomona sinus pro tempore portat,
Hic Pallas madidis venit inter præla trapetis.
Hic distincta latus maculosa Nebride Thyas
Indica Echionio Bromii rotat orgia thyrso.
Hic & Sigæis specubus qui Diodyma ludit,
Jam sectus recalet Corybas, cui gutture rauco
Ignem per bifores regemunt cava buxa cavernas.
Sic ventum ad thalamos. thus, nardus, balsama, myrrhæ
Hic sunt, hic phœnix busti dat cinnama vivi.
Proxima quin etiam festorum afflata calore,
Jam minus alget hyems, speciemque tenentia vernam
Hoc dant vota loco, quod non dant tempora mundo.
Tum juvenis dextram Paphie, dextramque puellæ
Complectens, paucis cecinit solennia dictis,
Ne facerent vel verba moram. Feliciter ævum
Ducite concordes, sint nati, sintque nepotes.
Cernat & in proavo sibimet quod pronepos optet.

CARMEN XII.

Ad Catullinum V. C. quod propter hostilitatem barbarorum Epithalamium scribere non valuerit.

QUid me, etsi valeam, parare carmen
Fescenninicolæ jubes Diones,
Inter crinigeras situm catervas,
Et Germanica verba sustinentem,
Laudantem tetrico subinde vultu,
Quod Burgundio cantat esculentus,
Infundens acido comam butyro?
Vis dicam tibi, quid poema frangat?
Ex hoc barbaricis abacta plectris
Spernit senipedem stylum Thalia,
Ex quo septipedes videt patronos.
Felices oculos tuos & aures,
Felicemque libet vocare nasum,
Cui non allia, sordidæque cepæ,
Ructant mane novo decem apparatus.
Quem non ut vetulum patris parentem,
Nutricisque virum, die nec orto
Tot tantique petunt simul Gigantes,
Quot vix Alcinoi culina ferret.
Sed jam Musa tacet, tenetque habenas
Paucis hendecasyllabis jocata,
Ne quisquam satyram vel hos vocaret.

CARMEN XIII.

Epigramma, quo ab Imperatore Majoriano trium capitum remedium postulavit Sidonius.

AMphitryoniaden perhibet veneranda vetustas,
Dum relevat terras, promeruisse polos.
Et licet in nuda torvus confregerit ulna
Ille Cleonææ guttura rava feræ:
Et quamquam ardenti gladio vix straverit hydram,
Cum duplices pareret vulnera mors animas:
Captivumque ferens sylva ex Erymanthide monstrum
Exarmata feri riserit ora suis:
Collaque flammigenæ disrumpens fumida furis,
Tandem directas jusserit ire boves:
Taurus, cerva, gigas, hospes, luctator, Amazon,
Cres, canis, Hesperides sint monimenta viri:
Nulla tamen suso prior est Geryone pugna,
Uni tergeminum cui tulit ille caput.
Hæc quondam Alcides; at tu Tirynthius alter,
Sed princeps magni maxima cura Dei,
Quem draco, cervus, aper, paribus sensere sagittis,
Cum dens, cum virus, cum fuga nil valuit.
Geryones nos esse puta, monstrumque tributum:
Hic capita, ut vivam, tu mihi tolle tria.

HAs supplex famulus preces dicavit,
Responsum opperiens pium ac salubre,
Ut reddas patriam, simulque vitam,
Lugdunum exonerans suis ruinis.
Hoc te Sidonius tuus precatur,
Sic te Sidonio recocta fuco,
Multos purpura vestiat per annos.
Sic lustro imperii perennis acto,
Quinquennalia fascibus dicentur.
Sic tipæ duplicis tumore fracto,
Detonsus Vachalim bibat Sicamber.
Quod si contuleris tuo poetæ,

Mandem

Mandem perpetuis legenda faſtis,
Quæcumque egregiis geris triumphis.
Nam nunc Muſa loquax tacet tributo,
Quæ pro Virgilio Terentioque,
Sextantes legit unciaſque fiſci,
Marſyæque timet manum ac rudentem,
Qui Phœbi ex odio vetuſtiore
Nunc ſuſpendia vatibus minatur.

CARMEN XIV.

Præfatio Epithalamii Polemio & Araneolæ dicti.

PRoſper connubio dies coruſcat,
Quem Clotho niveis benigna penſis,
Albus quem picei lapillus Indi,
Quem pacis ſimul arbor & juventæ,
Æternumque virens oliva ſignet.
Eja Calliope nitente palma
Da ſacri laticis loquacitatem,
Quem ſodit pede Pegaſus volanti,
Cognato madidus jubam veneno.
Non hic impietas; nec hanc puellam
Donat mortibus ambitus procorum.
Non hic Oenomai cruenta circo
Audit pacta Pelops, nec inſequentem
Pallens Hippomenes ad ima metæ
Tardat Schœnida ter cadente pomo.
Nun hic Herculeas videt palæſtras
Ætola Calydon ſtupens ab arce,
Cum cornu fluvii ſuperbientis
Alcides premeret, ſubinde feſſum
Undoſo refovens ab hoſte pectus:
Sed doctus juvenis, decenſque virgo
Ortu culmina Galliæ tenentes
Junguntur. cito Diva necte chordas,
Nec quod detonuit camœna major,
Noſtram pauperiem ſilere cogas.
Ad tædas Thetidis, probante Phœbo,
Et Chiron cecinit minore plectro:
Nec riſit pia turba ruſticantem,
Quamvis ſæpe ſenex biformis illic
Carmen rumperet hinniente cantu.

CARMEN XV.

Epithalamium Polemio & Araneolæ dictum.

FOrte procelloſi remeans ex arce Capharei,
Phœbados Iliacæ raptum ſatis ulta pudorem
Pallas, Erechthæo Xanthum mutabat Hymetto;
Aurato micat ære caput, majuſque ſerenum
De terrore capit; poſito nam fulmine necdum
Cinyphio Tritone truces hilaraverat artus.
Gorgo tenet pectus medium, factura videnti
Et truncata moras; nitet inſidioſa ſuperbum
Effigies, vivitque anima pereunte vetuſtas.
Alta ceraſtarum ſpiris caput aſperat atrum
Congeries; torquet maculoſa volumina mordax
Crinis, & irati dant ſibila tetra capilli.
Squameus ad mediam thorax non pervenit alvum,
Poſt chalybem pendente peplo; tegit extima limo
Circite palla pedes, qui cum ſub veſte moventur,
Criſpato rigidæ crepitant in ſyrmate rugæ.
Lævam parma tegit Phlegræi plena tumultus.
Hic totas excuſſum vibrans in ſidera Pindum

Enceladus, rapido fit miſſilis Oſſa Typhœo.
Porphyrion Pangæa rapit, Rhodopenque Adamaſtor
Strymonio cum fonte levat, venienſque ſuperne
Intorto calidum reſtinguit flumine fulmen.
Hic Pallas Pallanta petit, cui Gorgone viſa
Invenit ſolidum jam lancea tarda cadaver.
Hic Lemnum pro fratre Mimas contra Ægida torquet,
Impulſumque quatit jaculabilis inſula cælum.
Plurimus hic Briareus populoſo corpore pugnat,
Cognatam portans aciem, cui vertice ab uno
Centum ramoſis palmas fruticare lacertis.
Nec ſpecies ſolas monſtris, dedit arte furorem
Mulciber, atque ipſas timuit quas finxerat iras.
Haſtam dextra tenet, nuper quam valle Aracynthi
Ipſa ſibi poſita Pallas protraxit oliva.
Hoc ſteterat genio, ſuper ut veſtigia Divæ
Lambentes teneat Marathonia bacca trapetas.
Hic duo templa micant, quorum ſupereminet unus
Ut meritis, ſic ſede locus, qui continet alta
Scrutantes ratione viros: quid machina cæli,
Quid tellus, quid foſſa maris, quid turbidus aer,
Quid noctis luciſque vices, quid menſtrua lunæ
Incrementa parent, totidem cur damna ſequantur;
Illicet hic ſummi reſident ſeptem Sapientes,
Innumerabilium primordia philoſophorum.
Thales Mileto genitus vadimonia damnat.
Lyndie tu Cleobule jubes, modus optimus ut ſit.
Tu meditans totum decoras Periandre Corinthon.
Atticus inde Solon, nequid nimis, approbat unum.
Prienæe Bia plures ais eſſe malignos.
Tu Mitylene ſatus cognoſcis Pittace tempus.
Noſcere ſe ipſum Chilon Spartane docebas.
Aſſerit hic Samius poſt docta ſilentia luſtri
Pythagoras, ſolidum princeps quod muſica mundum
Temperet, & certis concentum reddat ab aſtris:
Signaque, zodiacus quæ circulus axe ſupremo
Terna quater retinet, proprio non currere motu,
Æquis inter ſe ſpatiis tamen eſſe locata.
Fixaque ſignifero pariter quoque cernua ferri.
Præcipuumque etiam ſeptem vaga ſidera cantum
Hinc dare, perfectus numerus quod uterque habeatur;
Hoc numero affirmans, hoc ordine cuncta rotari,
Falciferi Cronon ire ſenis per ſumma polorum,
Martis contiguum, medio Jove, pergere ſidus;
Poſt hos, jam quarto ſe flectere tramite Solem,
Sic placidam Paphien ſervare diaſtema quintum,
Arcadium ſexto, Lunam ſic orbe ſupremo,
Ter denas tropico prope currere climate miras.
Si quos ergo chelys, ſi quos lyra, tibia ſi quos
Ediderint cum voce modos, exemplar ad iſtud
Ponderibus poſitis, quantum proportio ſuadet,
Intervalla ſequi ſeptem ſideris edit.
Harmoniam dicens etiam, quod quatuor iſtis
Sic ſedeant elementa modis, ut pondere magnis
Sit locus inferior. media tellure quod autem
Perfecte medium eſt, imum patet eſſe rotundi.
Hinc fieri, ut terram levior ſuperemicet unda:
Altior his quoque ſit, qui purior eminet aer:
Omnia concludat cælum levitate ſupremas,
Pendeat ut totum ſimul hoc ab origine centri.
Thales hic etiam numeris inquirit & aſtris,
Defectum ut Phœbi necnon lunæque laborem
Nuntiet anterius; ſed rebus inutile ponit
Principium, dum credit aquis ſubſiſtere mundum.
Hujus diſcipuli verſa eſt ſententia, dicens
Principiis propriis ſemper res quaſque creari;

 Sin-

Singula qui quosdam fontes decrevit habere
Æternum irriguos, ac rerum semine plenos.
Hunc etiam sequitur, qui gignere cuncta putabat
Hunc aerem, pariterque Deus sic autumat ortos.
Quartus Anaxagoras Thaletica dogmata servat:
Sed divinum animum sentit, qui fecerit orbem.
Junior huic junctus residet collega, sed idem
Materiam cunctis creaturis aera eredens
Judicat inde Deum, faceret quo cuncta, tulisse.
Post hos Arcesilas divina mente paratam
Conjicit hanc molem, confectam partibus illis,
Quas atomos vocat ipse leves. Socratica post hunc
Secta micat, quæ de naturæ pondere migrans
Ad mores hominum limandos transtulit usum.
Hanc sectam perhibent summum excoluisse Platona,
Sed triplici formasse modo, dum primus & unus
Physica vel logico, logicum vel jungit ad ethos.
Invenit hinc princeps quid prima essentia distet
A summo sextoque bono; cum denique laxa
Sint tantum, penitusque nihil nisi esse probentur;
Proxima succedant, quibus esse & vivere promptum est,
Addere queis possis nil amplius arbore & herba.
Tertia sit pecorum, quorum esse & vivere motu
Non caret & sensu: mortales quarta deinde
Respiciat factura suos, quibus esse, moveri,
Vivere, cum sensu datur, & supereminet illud,
Quod sapiunt, veroque valent discernere falsum:
Quinta creaturas superas substantia prodat,
Quas quidam dixere Deos, quia corpora sumant
Contemplanda homini, paulo post ipsa relinquant,
Inque suam redeant, si qua est tenuissima, formam:
Sic fieri ut pateat substantia summa creator,
Sexta tamen, supraque nihil, sed cuncta sub ipso.
Hoc in gymnasio Polemi sapientia vitam
Excolit, adjunctumque suo fovet ipsa Platoni.
Obviet & quamquam totis Academia sectis,
Atque neget verum, veris hunc laudibus ornat.
Stoica post istos, sed concordantibus ipsis
Chrysippus, Zenonque docent præcepta tenere.
Exclusi prope jam Cynici, sed limine restant.
Ast Epicureos eliminat undique virtus.
At parte ex alia textrino prima Minervæ
Palla Jovis rutilat, cujus bis coctus aheno
Serica Sidonius fucabat stamina murex.
Ebria nec solum spirat conchylia sandix:
Insertum non fulgur habet, filoque rigenti
Ardebat gravidum de fragmine fulguris ostrum.
Hic viridis patrio Glaucus pandebat amictu:
Undabant hic arte sinus, fictoque tumore
Mersabat pandas tempestas texta carinas.
Amphitryoniadi surgebat tertia vestis:
Parvulus hic gemino cinctus serpente novercæ,
Inscius arridet monstris, ludumque putando
Insidias dum nescit amat, vultuque dolentis
Extingui deflet, quos ipse interficit angues.
Præterea spatiis sunt hæc subjecta figuris,
Sus, leo, cerva, gigas, taurus, juga, Cerberus, hydra,
Hospes, Nessus, Eryx, volucres, Thrax, Cacus, Amazon,
Cres, fluvius, Libs, poma, Lycus, virgo, polus, Oeta.
Hoc opus, & si quid superest, quod nomina nescit,
Virgineæ posuere manus; sed in agmine toto
Inter Cecropias Ephyreidasque puellas
Araneola micat. proprias conferre laborat
Ipsa Minerva manus, calathisque evicta recedens,
Cum tenet hæc telas, vult hæc plus tela tenere.
Hic igitur proavi trabeas imitata rigentes,

Palmatam parat ipsa patri, qua consul & idem
Agricolam contingat avum, doceatque nepotes,
Non abavi solum, sed avi quoque jungere fasces.
Texuerat tamen & chlamydes, quibus ille magister
Per Tartesiacas conspectus splenduit urbes,
Et quibus ingestæ sub tempore Præfecturæ
Conspicuus, sanctas reddit se præsule leges.
Attamen in trabea segmento inserat alto,
Quod priscis illustre toris. Ithacesia primum
Fabula, Dulichiique lares formantur; & ipsam
Penelopen tardas texit distexere telas.
Tænaron hic frustra, bis rapta conjuge, pulsat
Thrax fidibus, legem postquam temeravit Averni,
Et prodesse putans, iterum non respicit umbram.
Hic vovet Alceste prælato conjuge vitam
Rumpere; quam cernas Parcarum vellere in ipso
Nondum peruetam, fato præstante salutem.
Hic nox natarum Danai lucebat in auro,
Quinquaginta enses genitor, quibus impius aptat,
Et dat concordem discordia jussa furorem.
Solus Hypermnestræ servatus munere Lynceus
Effugit: aspicias illam sibi parva paventem,
Et pro dimisso tantum pallere marito.
Jamque Jovem in formas mutat, quibus ille tenere
Mnemosynem, Europam, Semelem, Ledam, Cynosuram,
Serpens, bos, fulmen, cycnus, Dictynna solebat.
Jamque opus in turrem Danaæ, pluviamque metalli
Ibat, & hic alio stillabat Jupiter auro.
Cum virgo aspiciens vidit Tritonida verso
Lumine, doctisonas spectare libentius artes:
Commutat commota manus, ac pollice docto
Pingere Philosophi victricem Laida cœpit,
Quæ Cynici per menta feri rugosaque colla
Rupit odoratam redulenti forpice barbam.
Subrisit Pallas, castoque hæc addidit ore:
Non nostra ulterius ridebis dogmata, virgo,
Philosopho nuptura meo: mage flammea sumens,
Hoc mater sine texat opus: consurge sophorum
Egregium Polemi decus, ac nunc Stoica tandem
Pone supercilia, & Cynicos imitatus amantes
Incipias iterum parvum mihi ferre Platona.
Hærentem tali compellat voce magister:
Perge libens, neu tu damnes fortasse jugari
Quod noster jubet ille senex, qui non piger hausit
Numina condemnans Anyto pallente venenum.
Dixerat, ille simul surgit, vultuque modesto
Tetrica nodosæ commendat pallia clavæ.
Amborum tum diva comas viridantis olivæ
Pace ligat, nectit dextras, ac fœdera mandat,
Nymphidius quæ cernat avus: probat Atropos omen,
Fulvaque concordes junxerunt fila sorores.

CARMEN XVI.

Eucharisticum ad Faustum Reiensem Episcopum.

PHœbum & ter ternas decima cum Pallade Musas,
Orpheaque & laticem simulatum fontis equini,
Ogygiamque chelym, quæ saxa sequacia flectens
Cantibus, auritos erexit carmine muros,
Sperne fidis. magis ille veni nunc spiritus oro
Pontificem dicture tuum, qui pectora priscæ
Intrasti Mariæ, rapiens cum tympana siccus
Israel appensi per concava gurgitis iret,
Aggeribus vallatus aquæ, mediasque per undas
Pulverulenta tuum clamaret turba triumphum.

Quique

Quique manum Judith ferientem colla Holofernis
Juvisti, exciso jacuit cum gutture truncus,
Et fragilis gravido latuit bene sexus in ictu.
Expresso vel qui complens de vulnere pellem,
Inficiensque dehinc non tacto vellere terram,
Firmesti Gedeona, tubis inserte canoris
Spiritus, & solo venit victoria cantu.
Quique etiam adsumptum pecorosi de grege Jesse
Afflasti regem, plaustro cum fœderis arcam
Imponens bostis, uullo moderante bubulco,
Proderet obscœnum turgeoti podice morbum.
Quique trium quondam puerorum in fauce sonasti,
Quos in Chaldæi positos fornace tyranni,
Roscida combusto madefecit flamma camino.
Quique volubilibus spatiantem tractibus alvi
Complesti Jonam, resonant dum viscera monstri
Introrsum psallente cibo, vel pondera ventris
Jejuni, plenique tamen vate intemerato,
Ructat cruda fames; quem singulrantibus extis
Esuriens vomuit suspenso bellua morsu.
Quique duplex quondam venisti in pectus Elisei,
Thesbiten cum forte senem jam flammeus axis
Tolleret, & scissem linquens pro munere pellem
Hispidus ardentes auriga intraret habenas.
Quique etiam Eliam terris missure secundum,
Zachariæ justi linguam placare ligasti,
Dum faceret serum rugosa puerpera patrem,
Edita significans jusso reticere propbeta,
Gratia cum fulsit, nosset se ut lex tacituram.
Quique etiam nascens ex virgine semine nullo,
Ante ullum tempus Deus, atque in tempore Chrirstus,
Ad corpus quantum spectat tu te ipse creasti.
Qui visum cæcis, gressum quoque reddere claudis,
Auditum surdis, mutis laxare loquelam
Suetus, ad hoc etiam venisti, ut mortua membra
Lecto, sandapila, tumulo consurgere possint.
Quique etiam pœnas suscepta in carne tulisti,
Sustentans alapas, ludibria, verbera, vepres,
Sortem, vincla, crucem, clavos, fel, missile, acetum:
Postremo mortem, sed surrecturus, adisti,
Eripiens quidquid veteris migraverat hostis
In jus per nostrum facinus, cum femina prima
Præceptum solvens culpa nos perpete vinxit:
Qui cum te interitu petiit, nec reperit in te
Quod posset proprium convincere, perdidit omne
Quod lapsu dedit Eva suo. chirographon illud
Quo pervasus homo est, hæc compensatio rupit.
Expers peccati, pro peccatoribus amplum,
Fis pretium, veteremque novus vice fœnoris Adam
Dum moreris de morte rapis; sic mortua mors est,
Sic sese insidiis quas fecerat ipsa fefellit.
Nam dum indiscrete petit insontemque reosque,
Egit ut absolvi possent & crimine nexi.
Quique etiam justos ad tempus surgere tecum
Jussisti cineres, cum tectis tempore longo
Irrupit festina salus, infusaque raptim
Excussit tumulis solidatas vita favillas:
Da Faustum laudare tuum, da solvere grates,
Quas & post debere juvat. te, magne Sacerdos,
Barbitus hic noster, plectro licet impare, cantat.
Hæc igitur prima est vel causa, vel actio laudum,
Quod mihi germani dum lubrica volvitur ætas,
Servatus tecum domini per dona probatur
Nec fama titubante pudor: te respicit istud
Quantumcumque bonum, merces debebitur illi,
Ille tibi; sit laus (si labi noluit) ejus:
Nam quod nec potuit, totum ad te jure redundat.
Præterea quod me pridem Reios veniente,
Cum Procyon fureret, cum solis torridus ignis
Flexilibus rimis sitientes scriberet agros,
Hospite te nostros excepit protinus æstus
Pax, domus, umbra, latex, benedictio, mensa, cubile.
Omnibus attamen bis sat præstat, quod voluisti
Ut sanctæ matris sanctum quoque limen edirem.
Dirigui, fateor, mibi conscius, atque repente
Tinxit adorantem pavido reverentia vultum:
Nec secus intremui, quam si me forte Rebeccæ
Israel, aut Samuel crinitus duceret Annæ.
Quapropter te vel votis sine fine colentes,
Affectum magnum per carmina parva fatemur,
Seu te flammatæ Syrtes, & inhospita tesqua,
Seu cœno viridente palus, seu nigra recessu
Incultum mage saxa tenent, ubi sole remoto
Concava longævas asservant antra tenebras.
Seu te præruptis porrectæ in rupibus Alpis,
Succinctos gelido libantem cespite somnos,
Anachoreta tremit, quæ quamquam frigora portet,
Conceptum Christi numquam domat illa calorem.
Qua nunc Elias, nunc te jubet ire Joannes,
Nunc duo Macarii, nunc & Paphnutius heros,
Nunc Or, nunc Ammon, nunc Sarmata, nunc Hilarion,
Nunc vocat in tunica nudus te Antonius illa,
Quam fecit palmæ foliis manus alma magistri.
Seu te Lirinus priscum complexa parentem est,
Qua tu jam fractus pro magna sæpe quiete
Discipulis servire venis, vixque otia somni
Vix coctos capture cibos, abstemius ævum
Ducis, & insertis pingis jejunia psalmis;
Fratribus insinuans, quantos illa insula plana
Miserit in cælum montes: quæ sancta Caprasi
Vita senis, juvenisque Lupi: quæ gratia patrem
Mansit Honoratum: fuerit quis Maximus ille,
Urbem tu cujus monachosque antistes & abbas
Bis successor agis: celebrans quoque laudibus illis
Eucherii venientis iter, redeuntis Hilari.
Seu te commissus populus tenet, & minor audet
Te medio tumidos majorum temnere mores;
Seu tu sollicitus curas, qua languidus esca,
Quave peregrinus vivat, quid pascat & illum,
Lubrica crura cui tenuat sub compede carcer.
Seu mage funeribus mentem distractus humandis,
Livida defuncti si pauperis ossa virescant,
Infastiditum fers ipse ad busta cadaver.
Seu te conspicuis gradibus venerabilis aræ
Concionaturum plebs sedula circumsistit,
Expositæ legis bibat auribus ut medicinam.
Quidquid agis, quocumque loci es, semper mihi Faustus,
Semper Honoratus, semper quoque Maximus esto.

CARMEN XVII.

Invitat Ommatium ad natalem diem suorum.

QUatuor ante dies quam lux Sextilis adusti
   Prima spiciferum proferat orbe caput:
Natalis nostris decimus sextusque coletur,
   Adventu felix qui petit esse tuo.
Non tibi gemmatis ponentur prandia mensis,
   Assyrius murex nec tibi sigma dabit.
Nec per multiplices abaco splendente cavernas,
   Argenti nigri pondera defodiem.
Nec scyphus hic dabitur, rutilo cui forte metallo

Cru-

Crustatum stringat tortilis ansa latus.
Fercula sunt nobis mediocria, non ita facta
Mensuræ ut grandis suppleat ars pretium.
Non Panes Libyca solitos flavescere Syrte
Accipiet Galli rustica mensa tui.
Vina mihi non sunt Gazetica, Chia, Falerna,
Quæque Sarapteno palmite missa bibas.
Pocula non hic sunt illustria nomine pagi,
Quod posuit nostris ipse triumvir agris.
Tu tamen ut venias, petimus. dabit omnia Christus,
Hic mihi qui patriam fecit amore tuo.

CARMEN XVIII.

De Balneis Villæ suæ supra lacum positæ.

SI quis Avitacum dignaris visere nostram,
Non tibi displiceat: sic quod habes placeat.
Æmula Baiano tolluntur culmina cono,
Parque cothurnato vertice fulget apex.
Garrula Gauranis plus murmurat unda fluentis,
Contigui collis lapsa supercilio.
Lucrinum dives stagnum Campania nollet,
Æquora si nostri cerneret illa lacus.
Illud puniceis ornatur littus echinis,
Piscibus in nostris hospes utrumque vides.
Si libet & placido partitis gaudia corde,
Quisquis ades, Baias tu facis hic animo.

CARMEN XIX.

Tetrastichon supra piscinam.

INtrate algentes post balnea torrida fluctus,
Ut solidet calidam frigore lympha cutem;
Et licet hoc solo mergatis membra liquore,
Per stagnum nostrum lumina vestra natant.

CARMEN XX.

Ad Sororium suum Ecdicium.

NAtalis noster nonas instare Novembres
Admonet, occurras non rogo, sed jubeo.
Sit tecum conjunx; duo nunc properata; sed illud
Post annum optamus tertius ut venias.

CARMEN XXI.

De Piscibus nocte captis.

QUatuor hæc primum pisces nox insuit hamis.
Inde duos tenui, tu quoque sume duos.
Quos misi sunt majores; rectissimus ordo est,
Namque animæ nostræ portio major eras.

CARMEN XXII.

Burgus Pontii Leontii.

BIstonii stabulum regis, Busiridis aras,
Antiphatæ mensas, & Taurica regna Thoantis,
Atque Ithaci genio fraudatum luce Cyclopem
Portantem frontis campo per concava montis
Par prope transfossi tenebrosum luminis antrum,
Hospes adi, si quis Burgum taciturus adisti.

Et licet in carmen non passim laxet habenas
Phœbus, & hic totus non pandat carbasa fandi,
Quisque tamen tantos non laudans ore penates
Inspicis, inspiceris: resonat sine voce voluntas.
Nam tua te tacitum livere silentia clamant.
Ergo, age, Pierias Erato mihi percute chordas.
Respondent Satyri, digitumque pedemque moventes,
Ludant, & tremulo non rumpant cantica saltu.
Quidquid forte Dryas, vel quidquid Hamadryas umquam
Conneais sibimet festum plausere Napæis,
Dependant modo Burge tibi, vel Naidas istic
Nereidum chorus alme doce, cum forte Garumna
Huc redeunte venis, pontumque in flumine sulcas.
Pande igitur causas Erato, laribusque sit ede
Quis genius. tantum non est sine præsule culmen.
Forte sagittiferas Evan populatus Erythras,
Vite capistratas cogebat ad esseda tigres:
Intrabat duplicem qua temo racemifer arcum,
Marcidus ipse sedet curru: madet ardua cervix
Sudati de rore meri: caput aurea rumpunt
Cornua, & indigenam jaculantur fulminis ignem.
Sumpserat hoc primum nascens, cum transiit olim
In patrium de matre femur. fert tempus utrumque
Veris opes, rutilosque ligat vindemia flores.
Cantharus & thyrsos dextra lævaque feruntur:
Nec tegit exertos, sed tangit palla lacertos.
Dulce natant oculi, quos si fors vertat in hostem,
Attonitos, solum dum cernit, inebriat Indos.
Tum salebras saliens quoties se concutit axis,
Passim deciduo perfunditur orbita musto.
Bassaridas, Satyros, Panas, Faunosque docebat
Ludere Silenus jam numine plenus alumno,
Sed comptus tamen ille caput: nam vertice nudo
Amisso sertis studet excusare capillos.
Corniger inde novi fit Ganges pompa triumphi
Cernuus impexam faciem, stetit ore madenti, &
Arentes vitreis adjuvit fletibus undas.
Conjectas in vincla manus post terga revinxit
Pampinus: hic sensim captivo humore refusus
Sponte refrondescit per roscida brachia palmes.
Necnon & rapti conjunx ibi vincta mariti
It, croceas demissa genas, vetitaque recondi
Lampade cum solis radiis aurora rubebat.
Affuit hic etiam post perdita cinnama phœnix,
Formidans mortem sibi non superesse secundam.
Succedit captiva cohors, quæ fercula gazis
Fert onerata suis. ebur hic, hebenusque, vel aurum,
Et niveæ piceo raptæ de pectore baccæ
Gestantur. quicumque nihil sustentat, odoros
Mittitur in nexus. videas hic ipsa placere
Supplicia, & virides violis halare catenas.
Ultima nigrantes incedunt præda elephanti;
Informis cui forma gregi. riget hispida dorso
Vix ferrum passura cutis. quippe improba cratem
Nativam nec tela forant, contracta vicissim
Tensaque terga feris crepitant, ofuque cavendi
Pellunt excussis impactum missile rugis.
Jamque iter ad Thebas per magnum victor agebat
Aera, & ad summas erexerat orgia nubes:
Cum videt Aonia venientem Delion arce.
Gryphas & ipse tenet: vultus his laurea curvos
Fronde lupata ligant, hederis quoque circumplexis
Pendula lora virent: sensim fera subvolat ales
Aerias terræque vias, ne forte citero
Alarum strepitu lignosas frangat habenas.
Æternum nitet ipse genas. crevere corymbis

Tem-

Tempora, & auratum vertit coma concolor axem.
Læva parte tenet vasta dulcedine raucam
Cælato Pythone lyram, pas dextra sagittas
Continet, atque alio resonantes murmure nervos.
Ibant Pimpliades pariter, mediumque noveno
Circumsistentes umbrabant syrmate currum.
Pendet per teretes tripodas Epidaurius anguis
Diffusus sanctum per colla salubria virus.
Hic & crinisatas jungebat Pegasus alas,
Portans doctiloquo facundum crure Creontem.
Ut sese junxere chori, consurgit uterque
Fratris in amplexus: sed paulo segnior Euan,
Dum pudet instabiles si surgat prodere plantas.
Tum Phœbus, Quo pergis? ait; num forte nocentes
Bacche peris Thebas? te cretus Echione nempe
Abnegat esse deum. linque his, rogo, mœnia, linque.
Et mecum mage flecte rotas. despexit Agave
Te colere, & nosmet Niobe. riget inde superbum
Vulnera tot patiens, quot spectat pignora ventris,
Optantemque mori gravius clementia fixit.
Parcere sæpe malum est, sensumque inferre dolori.
Ipsa autem natu occiso Pentheia mater
Amplius ut furiat, numquid vesana futura est?
Ergo nec Aonios colles habitare valemus,
Cum patris extincti thalamis potiatur adulter,
Frater natorum, conjunx genitricis habendus,
Vitricus ipse suus. cordi est si jungere gressum,
Dicam qua pariter sedem tellure locemus.
Est locus, irrigua qua rupe Garumna rotate,
Et tu qui simili sestinus in æquora lapsu
Exis curvata Durani muscose saburra,
Jam pigrescentes sensim confunditis amnes.
Currit in adversum hic pontus, multoque recursu
Flumina quas volvunt, & spernit & expedit undas.
At cum summotus lunaribus incrementis
Ipse Garumna suos in dorsa recolligit æstus;
Præcipiti fluctu raptim redit, atque videtur
In fontem jam non refluus, sed defluus ire.
Tum recipit laticem, quamvis minor ille, minore
Stagnanti de fratre suum, turgescit & ipse
Oceano, propriasque facit sibi littora ripas.
Hos inter fluvios uni mage proximus undæ est
Æthera mons rumpens, alta spectabilis arce,
Plus celsos habiturus heros, vernamque senatum:
Quem generis princeps Paulinus Pontius olim,
Cum Latius patriæ dominabitur, ambiet altis
Mœnibus, & celsæ transmittent aera turres.
Quarum culminibus sedeant commune micantes
Pompa vel auxilium. non illos machina muros,
Non aries, non alta strues, vel proximus agger,
Non quæ stridentes torquet catapulta molares,
Sed nec testudo, nec vinea, nec rota currens,
Jam positis scalis umquam quassare valebunt.
Cernere jam videor, quæ sint tibi Burge futura.
Diceris sic. namque domus de flumine surgunt,
Pendentesque sedent per propugnacula thermæ.
Hic cum vexatur piceis aquilonibus æstus,
Scrupeus asprata latrare crepidine pumex
Incipit, ac fractis saliens e cautibus altum
Excutitur torrens, ipsisque aspergine tectis
Impluit, ac tollit nautas, & sæpe jocoso
Ludit naufragio. nam tempestate peracta
Destituit refluens missas in balnea classes.
Ipsa autem quantis, quibus aut sunt fulta columnis?
Cedat puniceo pretiosus livor in antro
Synnados, & Numadum qui portat eburnea saxa
Collis, & herbosis quæ vernant marmora venis.
Candentem jam nolo Paron, jam nolo Caryston.
Vilior est rubro quæ pendet purpura saxo.
Et ne posteritas dubitet, quis conditor extet,
Fixus in introitu lapis est. hic nomina signat
Auctorum. sed propter aqua, & vestigia pressa
Quæ rapit, & fuso detergit gurgite cœnum.
Sectilibus paries tabulis crustatus ad aurea
Tecta venit, fulvo nimis abscondenda metallo.
Nam locuples fortuna domus non passa latere,
Divitias prodit, cum sic sua culmina celat.
Hæc post assurgit, duplicemque supervenit ædem,
Porticus ipsa duplex, duplici non cognita plaustro;
Quarum unam molli subductam vertice curvæ
Obversis paulum respectant cornibus alæ.
Ipsa diem natum cernit sinuamine dextro,
Fronte videns medium, lævo visura cadentem.
Non perdit quidquam trino de cardine cœli,
Et totum solem lunata per atria servat.
Sacra tridentiferi Jovis hic armenta profundo
Pharnacis immergit genitor. percussa securi
Corpora cornipedum, certasque rubescere plagas
Sanguineo de tore putes. stat vulneris horror
Verus, & occisis vivit pictura quadrigis.
Ponticus hic rector numerosis Cyzicon armis
Claudit. at hinc sociis consul Lucullus opem fert:
Compulsusque famis discrimina summa subire
Invidet obsesso miles Mithridaticus hosti.
Enatat hic pelagus Romani militis ardor,
Et chartam madido transportat corpore siccam.
Desuper in longum porrectis horrea tectis
Crescunt, atque amplis angustant fructibus ædes.
Huc veniet calidis quantum metit Africa terris,
Quantum vel Calaber, quantum colit Apulus acer,
Quanta Leontino turgescit messis acervo,
Quantum Mygdonio committunt Gargara sulco,
Quantum quæ tacitis Cererem venerata choreis
Attica Triptolemo civi condebat Eleusis,
Cum populis hominum glandem linquentibus olim
Fulva fruge data jam sæcula fulva perirent.
Porticus ad gelidos patet hinc æstiva triones,
Hinc calor innocuus thermis hyemalibus exit,
Atque locum tempus mollit, quippe illa rigori
Pars est apta magis. nam quod fugit ora leonis,
Inde Lycaoniæ rabiem male sustinet ursæ.
Arctus at in thermas longe venit altior amnis,
Et cadit in montem, patulisque canalibus actus,
Circumfert clausum cava per divortia flumen.
Occiduum ad solem post horrea surgit opaca,
Quæ Dominis hiberna domus. strepit hic bona flamma
Appositas depasta trabes. sinuata camino
Ardentis perit unda globi, fractoque flagello
Spargit lentatum per culmina tota vaporem.
Continuata dehinc videas, quæ conditor ausus
Æmula Palladiis textrina educere templis:
Hac celsi quondam conjunx veneranda Leonti
(Qua non ulla magis nurus umquam Pontia gaudet
Illustris pro sorte viri) celebrabitur æde
Vel Syrias vacuasse colus, vel serica fila
Per cannas torsisse leves, vel stamine fulvo
Prægnantis fusi mollitum nesse metallum.
Parietibus post hinc rutilat quæ machina junctis,
Fert recutitorum primordia Judæorum.
Perpetuum pictura micat: nec tempore longo
Depretiata suas turpant pigmenta figuras.
Flecteris ad lævam? te porticus accipit ampla

Directis

Directis curvata viis, ubi mergine summo
Pendet, & arctatis stet saxea silva columnis.
Alta volubilibus patet hinc cœnatio valvis.
Fusilis euripus propter. cadit unda superne
Ante fores pendente lacu, venamque secuti
Undose inveniunt nantes cœnacula pisces.
Cumimus erigitur vel prima, vel extima turris.
Mos erit hic dominis hybernum sigma locare.
Hujus conspicuo residens in culmine, sæpe
Dilectum nostris musis simul atque capellis
Aspiciam montem lauri. spatiabor in istis
Frondibus, hic trepidam credam mihi credere Daphnem.
Jam si forte gradus geminam convertis ad Arcton,
Ut venias in templa Dei, qui maximus ille est:
Deliciis redolent junctis apotheca, penusque;
Hic multus tu frater eris. jam divide sedem,
Cessurus mihi fonte meo, quem monte fluentem
Umbrat multicavus spatioso circite fornix.
Non eget hic cultu, dedit huic natura decorem.
Nil fictum placuisse placet, non pompa per artem
Ulla, refulgenti non comet melleus ictu
Saxa, nec exesum supplebunt marmore tophum.
Hic fons Castaliæ nobis vice sufficit undæ.
Cætere dives habe: colles tua jura tremiscant.
Captivos hic solve tuos, & per juga Burgi
Læta relaxatæ fiant vineta catenæ.
Confirmat vocem jamjam prope fubrius istam
Silenus, pariterque chori cecinere faventes.
Nysa vele Bromio, Phœbo Parnasse bivertex.
Non illum Naeus, non istum Cyrrha requirat:
Sed mage perpetuo Burgus placitura petatur.

CARMEN XXIII.

NARBO.

Ad Consentium Clarissimum Civem Narbonensem.

CUm jam pro meritis tuis pararem,
Consenti, columen decusque morum,
Vestræ laudibus hospitalitatis
Cantum impendere pauperis cicutæ;
Ultro in carmina tu tubam recludens,
Converso ordine, versibus citasti
Suerum ludere sic magis sodalem.
Paret Musa tibi, sed impudentem
Multo cautius hinc stylum movebit.
Nam cum carmina postules diserte,
Suades scribere, sed facie tacere.
Nuper quadrupedante cum citato
Ires Phocida, Sextiasque Baiae
Illustres titulisque, præliisque
Urbes, per duo consulum tropæa:
(Nam Martem tulit ista Julianum,
Et Bruto duce nauticum furorem:
Ast hæc Teutonicas cruente pugnas,
Erectum & Marium cadente Cimbro)
Misisti mihi multiplex poema,
Doctum, nobile, forte, delicatum.
Ibant hexametri superbientes,
Et vestigia juncta, sed minora,
Per quinos elegi pedes ferebant.
Misisti & triplicis metrum trochæi,
Spondæo comitante, dactyloque
Dulces hendecesyllabos, tuumque
Blando fœnore Sollium ligasti.
Usuram petimurque, reddimusque.
Nam quod carmine pro tuo rependo,
Hoc centesima laudium tuarum est.
Quid primum venerer, colamque pro te?
Ni fallor, patriem, patremque juxta.
Qui quemquam sibi vindicare summum
Possit jure locum, tamen necesse est
Illam vincere, quæ parit parentes.

SAlve Narbo potens salubritate,
Urbe & rure simul bonus videri,
Muris, civibus, ambitu, tabernis,
Portis, porticibus, foro, theatro,
Delubris, capitoliis, monetis,
Thermis, arcubus, horreis, macellis,
Pratis, fontibus, insulis, salinis,
Stagnis, flumine, merce, ponte, ponto.
Unus qui venerere jure divos,
Lenæum, Cererem, Palem, Minervam,
Spicis, palmite, pascuis, trapetis:
Solis fise viris, nec expetito
Naturæ auxilio, procul relictæ
Promeus montibus altius cacumen.
Non te fossa patens, nec hispidarum
Objectu sudium coronat agger.
Non tu marmora, bracteam, vitrumque:
Non testudinis Indicæ nitorem,
Non si quas eboris, trabes, refractis
Rostris Marmarici dedere barri,
Figis mœnibus, aureasque portas
Exornas ataroticis lapillis:
Sed per semirutas superbus arces,
Ostendens veteris decus duelli,
Quassatos geris ictibus molares,
Laudandis pretiosior ruinis.
Sint urbes aliæ situ minaces,
Quas vires humiles per alta condunt,
Et per præcipites locata cristas
Numquam mœnie cæla glorientur.
Tu pulsate places, fidemque fortem
Oppugnatio passa publicevit.
Hinc te Martius ille rector, atque
Magno patre prior, decus Getarum,
Romanæ columen salusque gentis,
Theudoricus amat: sibique fidum
Adversos probat ante per tumultus.
Sed non hinc videare forte turpis,
Quod te machina crebra perforavit,
Namque in corpore fortium virorum
Laus est amplior, amplior cicatrix.
In castris Marathoniis merentem
Vulnus non habuisse, grande probrum est.
Inter Publicolas manu feroces,
Trunco Mutius eminet lacerto.
Vallum Cæsaris opprimente Magno,
Inter tot facies ab hoste tutas
Luscus Scæva fuit magis decorus.
Laus est ardua dura sustinere.
Ignevis, timidis & improbatis
Multum ringitur utiola virtus.
Quid quoa Cæsaribus ferax creandis,
Felix prole, virum simul dedisti,
Natos cum genitore principante?
Nam quae Persidis expeditionem,
Aut victricia castra præteribit
Cari principis, & perambulatum

Romanis

Romanis legionibus Niphatem;
Tum, cum fulmine captus Imperator
Vitam fulminibus parem peregit?
His tu civibus, urbe, rure pollens,
Conseuri mihi gignis alme patrem,
Illum cui nitidi sales, rigorque
Romanus fuit Attico in lepore.
Hunc Milesius & Thales stupere
Auditum potuit, simulque Lindi
Notus qui Cleobulus inter arces,
Et tu qui Periandre de Corintho es,
Et tu quem dederat, Bias, Priene,
Et tu Pittace Lesbius sophistes,
Et tu qui tetricis potans Athenis
Vincis Socraticas Solon palæstras,
Et tu Tyndareis satus Therapnis
Chilon legifero prior Lycurgo.
Non hic si voluit, vacante cura,
Quis sit sideribus notare cursus,
Diversas Arato vias cucurrit.
Non hunc, cum geometricas ad artes
Mentem composuit, sequi valebit
Euclides, spatium sciens olympi:
Non hunc, si voluit rotare rhythmos,
Quidquam proposito virum morari
Chrysippus potuisset ex acervo.
Hic cum Amphioniæ studebat arti,
Plectro, pollice, voce, tibiaque,
Trax vates, deus Arcas, atque Phœbus,
Omni carmine post erant, & ipsas
Musas non ita musicas putares.
Hic si Syrmate cultus & cothurno
Intrasset semel Atticum theatrum,
Cessissent Sophocles, & Euripides.
Et si pulpita personare socco
Comœdus voluisset, huic levato
Palmam tu digito dares Menander.
Hic cum semipedem stylum polibat,
Smyrneæ incude doctus officinæ,
Aut cum se historiæ dabat severæ,
Primos vix poterant locos tueri
Torrens Herodotus, tonans Homerus.
Non isto potior fuisset olim,
Qui Pandioniam movebat arte
Orator caveam tumultuosus,
Seu luscum raperetur in Philippum,
Causam seu Ctesiphontis actitaret,
Vir semper popularitate crescens,
Et juste residens in arce fandi,
Qui fabro genitore procreatus,
Oris maluit expolire limam.
Quid vos eloquii canam Latini
Arpinas, Patavine, Mantuane?
Et te comica qui doces, Terenti?
Et te tempore qui satus severo
Graios Plaute sales lepore transfis?
Et te multimoda satis verendum
Scriptorum numerositate Varro?
Et te qui brevitate Crispe polles?
Et qui pro ingenio fluente nulli
Corneli Tacite es tacendus ori?
Et te Massiliensium per hortos
Sacri stipitis, Arbiter, colonum
Hellespontiaco parem Priapo?
Et te carmina per libidinosa
Notum, Naso tener, Tomosque missum,

Quondam Cæsareæ nimis puellæ
Ficto nomine subditum Corinnæ.
Quid celsos Senecas loquar, vel illum
Quem dat Bilbilis alta Martialem,
Terrarum indigenas Hibericarum?
Quid quos duplicibus jugata tædis
Argentaria Polla dat poetas?
Quid multos varii styli retexam,
Arguti, teneri, gravis, dicacis?
Si Consentius affuit, latebant.
Huic summi ingenii viro, simulque
Summæ nobilitatis atque formæ,
Juncta est femina, quæ domum ad mariti
Prisci insignia transferens Joviui,
Implevit trabeis larem sophistæ.
Sic intra proprios tibi penates,
Consenti, patriæ decus superbum,
Fastis vivit avus, paterque libris.
Hæc per stemmata te satis potentem,
Morum culmine sed potentiorem
Non possim merita sonare laude:
Nec si me Odrysio canens in antro,
Qua late trepidantibus fluentis
Cautes per Ciconum resultat Hebrus,
Princeps instituisset ille vatum,
Cum dulces animata saxa chordæ
Ferrent per Rhodopen trahente cantu,
Et versa vice fontibus ligatis
Terras currere cogerent anhelas.
Nec non Ismara solibus paterent,
Aurita chelyn expetente silva,
Et nulli resolubiles calori
Curvata ruerent nives ab Ossa,
Stantem aut Strymona Bistones viderent,
Cum carmen rapidus latex sitiret:
Nec si Peliaco datus bimembri
Ad Centaurica plectra constitisset
Hinnitum duplicis timens magistri:
Nec si me docuisset ille fari
Jussus pascere qui gregem est clientis
Amphrysi ad fluvium Deus bubulcus,
Qui ferrugineos Cyclopas arcu
Stravit, sub Liparensibus caminis,
Vibrans plus grave fulmen in sagitta.
Jam primo tenero calentem ab ortu
Excepere sinu novem sorores.
Et te de genitrice vagientem
Texerunt vitrei vado Hippocrenes:
Tunc hac mersus aqua loquacis undæ,
Pro fluctu mage literas bibisti,
Tunc tu jam puer aptior magistro,
Quidquid rhetoricæ institutionis,
Quidquid grammaticalis aut palæstræ est,
Sicut jam tener hauseras, vorasti.
Et jam te aula tulit, piusque princeps
Inter conspicuos statim locavit,
Consistoria quos habent, tribunos.
Namque & purpureus in arce regni
Præesse officiis tuis solebat,
Mores nobilitate quod merebant.
Tantum culminis & decus stupendum
Scripti annalibus indicant honores.
Hinc tu militiam secutus amplam,
Castrensem licet ampliare censum
Per suffragia justa debuisses,
Solennis tamen abstinens lucelli,

Fama plus locuples domum rediſti,
Solum quod dederas tuum putando.
Tum ſi forte fuit quod Imperator
Eoas ſoceri venire in aures
Fido interprete vellet & perito,
Te commercia duplicis loquelæ
Doctum ſolvere protinus legebat.
O ſudes, quoties tibi loquenti
Byzantina ſophos dedere regna!
Et te ſeu Latialiter ſonantem
Tamquam Romulea ſatum ſuburra,
Seu linguæ Argolicæ rotunditate
Undantem, Marathone ceu creatum,
Plaudentes ſtupuere Boſphorani,
Mirati minus Atticos alumnos?
Hinc ſi fœdera ſolverentur orbis,
Pacem te medio darent feroces
Chunnus, Sauromates, Getes, Gelonus.
Tu Tuncrum, & Vachalim, Viſurgin, Albin,
Francorum & penitiſſimas paludes
Intrares venerantibus Sicambris,
Solis moribus inter arma tutus.
Tu Mæotida Caſpiaſque portas,
Tu fluxis equitata Bactra Parthis
Conſtans intrepiduſque ſic adires,
Ut faſtu poſito tumentis aulæ,
Qui ſupra ſatrapas ſedet tyrannus,
Ructans ſemideum propinquitates,
Lunatum tibi flecteret tiaram.
Tu, ſi publica fata non vetarent,
Ut Byrſam peteres, vel Africanæ
Telluri Tanaiticum rebellem,
Confeſtim poſito furore Martis,
Poſt Piratica damna deſtinaret
Plenas mercibus inſtitor carinas:
Et per te bene pace reſtituta
Non ultra mihi bella navigarent.
Jam ſi feria forte terminantem
Te ſpectacula ceperant theatri,
Pallebat chorus omnis hiſtrionum,
Tamquam ſi Arcitenens novemque Muſæ
Propter pulpita judices ſederent.
Coram te Caramallus aut Phabaton
Clauſis faucibus, & loquente geſtu,
Nutu, crure, genu, manu, rotatu,
Toto in ſchemate vel ſemel latebit.
Sive Æetias & ſuus Iaſon
Inducuntur ibi, feruſque Phaſis,
Qui jactos ſuper arva Colcha dentes
Expavit, fruticante cum duello
Spicis ſpicula mixta fluctuarent:
Sive prandia quis refert Thyeſtæ,
Seu veſtros, Philomela torva, planctus,
Diſcerptum aut puerum, cibumque factum
Jam jam conjugis innocentioris:
Seu raptus Tyrios, Jovemque taurum
Spreto fulmine, fronte plus timendum:
Seu turris Danae refertur illic,
Cum multum pluvio rigata cenſu eſt,
Dans plus aurea furta, quam metalla.
Seu Ledam quis agit; Phrygemque ephebum
Aptans ad cyathos, facit Tonanti
Succo nectaris eſſe dulciorem;
Seu Martem ſimulat modo in catenas
Miſſum Lemniacas, modo aut repulſo
Formam imponit apri, caputque ſetis
Et tergum aſperat, hiſpidiſque malis
Læve incurvat ebur, vel ille fingit
Hirtam dorſa feram, repanda tela
Attritu aſſiduo cacuminantem:
Seu Perſeia virgo vindicata
Illic luditur harpe conjugali:
Seu quod carminis atque fabularum
Clauſa ad Pergama dat biluſtre bellum.
Quid dicam cithariſtrias, choraules,
Mimos, ſchœnobatas, gelaſianos,
Cannas, plectra, jocos, palen, rudentem,
Coram te trepidanter explicare?
Nam Circenſibus ipſe quanta ludis
Victor geſſeris intonante Roma,
Lætam par fuit exarare Muſam.
 Janus forte ſuas bifrons Calendas,
Anni tempora circinante Phœbo,
Sumendas referebat ad curules.
Mos eſt Cæſaris, hic die bis uno,
(Privatos vocitant) parare ludos.
Tunc cœtus juvenum ſed aulicorum
Elæi ſimulacra torva campi
Exercet ſpatiantibus quadrigis,
Et jam te urna petit, cietque raucæ
Acclamatio ſibilans coronæ.
Tum qua eſt janua, conſulumque ſedes,
Ambit quam paries utrimque ſenis
Cryptis, carceribuſque fornicatus,
Uno e quatuor axe ſorte lecto,
Curvas ingrederis premens habenas.
Id collega tuus, ſimulque vobis
Pars adverſa facit. micant colores,
Albus, vel Venetus, virens, rubenſque:
Veſtra inſignia, continent miniſtri
Ora & lora manus, jubaſque tortas
Cogunt flexilibus latere nodis,
Hortanturque obiter, juvantque blandis
Ultro plauſibus, & voluptuoſum
Dictant quadrupedantibus furorem.
Illi ad clauſtra fremunt, repaguliſque
Incumbunt ſimul, ac per obſeratas
Transfumant tabulas, & ante curſum
Campus flatibus occupatur abſens.
Impellunt, trepidant, trahunt,
Ardeſcunt, ſaliunt, timent, timentur,
Nec greſſum cohibent, ſed inquieto
Duratum pede ſtipitem flagellant.
Tandem murmure buccinæ ſtrepentis,
Suſpenſas tubicen vocans quadrigas,
Effundit celeres in arva currus.
Non ſic fulminis impetus triſulci,
Non pulſa Scythico ſagitta nervo,
Non ſulcus rapide cadentis aſtri,
Non fundis balearibus rotata
Umquam ſic liquidos poli meatus
Rupit plumbea glandium procella.
Cedit terra rotis, & orbitarum
Moto pulvere ſordidatur aer.
Inſtant verberibus ſimul regentes,
Jamque & pectora prona de covinno
Extenſi rapiuntur, & jugales
Trans armos feriunt, vacante tergo:
Nec cernas cito, cernuos magiſtros
Temones mage ſuſſerant, an axes.
Jam vos ex oculis velut volantes,
Conſumpto ſpatio patentiore,

Campus

Campus clauserat arctus arte factus,
Per quem longa humilem duplamque muro
Euripus sibi machinam tetendit.
Ut meta ulterior remisit omnes,
Fit collega tuus prior duobus,
Qui te transierant. ita ipse quartus
Gyri conditione tum fuisti.
Curæ est id mediis, ut ille primus
Pressus dexteriore concitatu,
Partem si patefecerit sinistram,
Totas ad podium ferens habenas,
Curru prætereatur intus acto.
Tu conamine duplicatus ipso
Stringis quadrijugos, & arte summa
In gyrum bene septimum reservas.
Instabant alii manu atque voce,
Passim & deciduis in arva guttis
Rectorum alipedumque sudor ibat.
Raucus corda ferit fragor faventum,
Atque ipsis pariter viris equisque
Fit cursu calor, & timore frigus.
Itur sic semel, itur & secundo,
Est sic tertius atque quartus orbis:
Quinto circite, non valens sequentum
Pondus ferre prior, retorquet axem:
Quod velocibus imperans quadrigis,
Exhaustos sibi senserat jugales.
Jam sexto reditu peraexplicato,
Jamque & præmia flagitante vulgo,
Pars contraria nil timens tuam vim
Securas prior orbitas terebat;
Tensis cum subito sinu lupatis,
Tensis pectoribus, pede ante fixo,
Quantum auriga suos solebat ille
Raptans Oenomaum tremente Pisa,
Tantum tu rapidos teris jugales.
Hic compendia flexuosa metæ
Unus dum premit, incitatus a te
Elatas semel impetu quadrigas
Juncto non valuit plicare gyro:
Quem tu, quod sine lege prætetiret,
Transisti remanens, ab arte testans.
Alter dum popularitate gaudet,
Dexter sub cuneis nimis cucurrit.
Hunc, dum obliquat iter, diuque lentas
Sero cornipedes citat flagello,
Tortum tramite transis ipse recto.
Hic te incautius affecutus hostis,
Sperans anticipare jam priorem,
Transversum venit impudens in axem.
Incurvantur equi, proterva crurum
Intrat torba rotas, quaterque terni
Arctantur radii, repleta donec
Intervalla crepent, volubilisque
Frangat margo pedes. ibi ipse quintus
Curru præcipitatus obtuente,
Montem multiplici facit ruina,
Turpans prociduam cruore frontem.
Miscet cuncta fragor resuscitatus,
Quantum non Cyparissifer Lycæus,
Quantum non nemorosa tollit Ossa,
Crebras inrequieta per procellas;
Quantum non reboant voluræ ab austro
Doris, Trinacris, aut voraginoso
Quæ vallat sale Bosphorum Propontis.
Hic mox præcipit æquus Imperator,
Palmis serica, torquibus coronas
Conjungi, & meritum remunerari,
Victis ire jubens, satis pudendis,
Villis versicoloribus tapetas.
Jam vero juvenalibus peractis,
Quem te præbueris sequente in ævo,
Intra aulam soceri mei expetitus,
Curam cum moderatus es palati,
Chartis posterioribus loquemur,
Si plus temporibus vacat futuris.
Nunc quam diximus hospitalitatem,
Paucis personet obsequens Thalia.
O dulcis domus, o pii penates!
Quos res difficilis ubique discors
Libertas simul excolit pudorque.
O convivia, fabulæ, libelli,
Risus, serietas, dicacitates,
Occursus, comitatus unus idem!
Seu delubra Dei colenda nobis,
Sive ad pontificem gradus ferendi,
Sive ad culmina Martii Myronis,
Tecta illustria seu videnda Livi.
Sive ad doctiloqui Leonis ædes,
Quo bis sex tabulas docente juris
Ultro Claudius Appius lateret
Claro obscurior in decemvirato:
Ac si dicat epos, metrumque rhythmis
Flectat commaticis, tonante plectro,
Mordacem faciat silere Flaccum;
Quamvis post Satyras lyramque tendat
Ille ad Pindaricum volare cycnum.
Seu nos Magne tuus favor tenebat,
Multis præditis dotibus virorum,
Forma, nobilitate, mente, censu:
Cujus si varios eam per actus,
Centum & ferrea lasset ora laude:
Constans, ingeniosus, efficaxque,
Prudens arbiter, optimus propinquos,
Nil fraudans geni sibi, vel ulli,
Personas, loca, tempus intuendo.
Seu nos atria vestra continebant,
Marcelline meus, perite legum;
Qui verax nimis & nimis severus,
Asper crederis esse nescienti.
At si te bene quispiam probavit,
Noscit quid velit ipse judicare;
Nam numquam metuis loqui quod æquum est.
Si te Sylla premat, ferusque Carbo,
Si tristes Marii, trucesque Cinnæ,
Et si forte tuum caput, latusque
Circumstent gladii triumvirales,
Seu nos Limpidii lares habebant
Civis magnifici, virique summi,
Fraternam bene regulam sequentis.
Seu nos eximii simul tenebat
Nectens officiositas Marini,
Cujus sedulitas sodalitasque
Æterna mihi laude sunt colendæ.
Seu quoscumque alios videre fratres
Cordi utrique fuit, quibus vacasse
Laudandam reor occupationem.
Horum nomina cum referre versu
Affectus cupiat, metrum recusat.
Hinc nos ad propriam domum vocabas
Cum mane exierat novum, & calescens
Horam sol dabat alteram secundam.

Hic promens teretes pilas, trochoſque,
Hic talos crepitantibus fritillis,
Nos ad verbera tractuum ſtruentes,
Tamquam Naupliades repertor artis,
Gaudebas bilarem ciere rixam.
Hinc ad balnea non Neroniana,
Nec quæ Agrippa dedit, vel ille cujus
Buſtum Dalmaticæ vident Salonæ;
Ad thermas tamen ire ſed libebat,
Privato bene præbitas pudori.
Poſt quas nos tua pocula, & tuarum
Muſarum medius torus tenebat:
Quales nec ſtatuas, imagineſque,
Ære, aut marmoribus, coloribuſque,
Mentor, Praxiteles, Scopas dederunt;
Quantas nec Polycletus ipſe finxit,
Nec fit Phidiaco figura cælo.
Sed jam te veniam loquacitati
Quingenti headecaſyllabi precantur.
Tantum, & ſi placeat poema, longum eſt.
Jam jam ſufficit, ipſe & impediris,
Multum in carmine perlegens amicum
Dormitantibus otioſiorem.

CARMEN XXIV.

Propempticon ad Libellum.

Egreſſus foribus meis, libelle,
Hanc ſervare viam precor memento,
Quæ noſtros bene ducit ad ſodales,
Quorum nomina ſedulus notavi.
Antiquus tibi nec teratur agger,
Cujus per ſpatium ſatis vetuſtis
Nomen Cæſareum viret columnis.
Sed ſenſim gradere, ut moras habendo
Affectum celerem noves amicis.
Ac primum Domiti larem Severi
Intrabis, trepidantibus camœnis;
Tam Cenſorius haud fuit vel ille,
Quem riſiſſe ſemel ferunt in ævo.
Sed gaudere potes rigore docto.
Hic ſi te probat, omnibus placebis.
Hinc te ſuſcipiet benigna Brivas,
Sancti quæ fovet oſſa Juliani;
Quæ dum mortua mortuis putantur,
Vivens e tumulo micat poteſtas.
Hinc jam dexteriora carpis arva,
Emenſuſque jugum die ſub uno,
Flavum craſtinus aſpicis Triobrem.
Tum terram Gabalum ſatis nivoſam
Et quantum indigenæ volunt putari,
Sublimem in puteo videbis urbem.
Hinc te temporis ad mei Laconas
Juſtinum rapies, ſuumque fratrem,
Quorum notus amor per orbis oras
Calcat Pirithoumque Theſeumque,
Et fidum rabidi ſodalem Oreſtæ.
Horum cum fueris ſinu receptus,
Ibis Trevidon, & calumnioſis
Vicinum nimis heu jugum Rutenis!
Hic docti invenies patrem Tonantii,
Rectorem columenque Galliarum,
Priſci Ferreolum parem Syagri,
Conjunx Papianilla quem pudico
Curas participans juvat labore.
Qualis nec Tanaquil fuit, nec illa
Quam tu Tricipitine procreaſti,
Qualis nec Phrygiæ dicata Veſtæ,
Quæ contra ſaris Albulam tumentem
Duxit virgineo ratem capillo.
Hinc te Leſora Caucaſum Scytharum
Vincens aſpiciet, cituſque Tarnis,
Limoſum & ſolido ſapore preſſum,
Piſcem perſpicua gerens in unda.
Hic Zeti & Calais tibi adde pennas:
Nimboſumque jugum fugax caveto:
Namque eſt aſſiduæ ferax procellæ.
Sed quamvis rapido ferare curſu,
Laſſum te Voroangus obtinebit.
Noſtrum hic invenies Apollinarem,
Seu contra rabidi leonis æſtus
Veſtit frigore marmorum penates:
Sive hortis ſpatiatur in repoſtis,
Quales mellifera virent in Hybla,
Quales Coricium ſenem beantes
Fulcabat picei larex Galeſi:
Sive inter violas, thymum, liguſtrum,
Serpyllum, caſiam, crocum atque caltham,
Narciſſos hyacinthinoſque flores
Spernit, quam pretii petitor ampli
Glebam thurifer advehit Sabæus.
Seu ficto potius ſpecu quieſcit,
Collis margine qua nemus reflexum
Nativam dare porticum laborans,
Non lucum arboribus facit, ſed antrum.
Quis pomaria priſca regis Indi
Hic nunc comparet, aureaſque vites,
Electro viridante pampinatas,
Cum Porus poſuit crepante gaza
Fulvo ex palmite vineam metalli,
Gemmarum fluitantibus racemis?
Hinc tu Cottion ibis, atque Avito
Noſtro dicis, ave: dehinc valeto.
Debes obſequium viro perenne.
Nam dent hinc veniam mei propinqui,
Non nobis prior eſt parens amico.
Hinc jam te Fidulus decus bonorum,
Et nec Tetradio ſatis ſecundus,
Morum dotibus aut tenore recti,
Sancta ſuſcipit hoſpitalitate.
Exin tende gradum, Tribuſque Villis
Thaumaſtum expete, quemlibet duorum:
Quorum junior eſt mihi ſodalis,
Et collega ſimul, graduque frater.
Quod ſi fors ſenior tibi invenitur,
Hunc pronus prope patruum ſaluta.
Hinc ad conſulis ampla tecta Magni,
Felicemque tuum veni, libelle.
Et te bibliotheca quæ paterna eſt,
Qualis nec tetrici fuit Philagri,
Admitti faciet Probus probatum.
Hi ſæpe Eulaliæ meæ legeris,
Cujus Cecropiæ pares Minervæ
Mores, & rigidi ſenes, & ipſe
Quondam purpureus ſocer timebant.
Sed jam ſufficit, ecce, linque portum,
Ne te pondere plus premam ſaburræ,
His in verſibus anchoram levato.

MAR-

MARTIANI MINEI FELICIS CAPELLÆ AFRI CARTHAGINIENSIS, DE Nuptiis Philologiæ & Mercurii.

LIBER PRIMUS.

TU, quem psallentem thalamie, quem matre Camœna
Progenitum perhibent copula sacra deum:
Semina qui arcanie stringens pugnantia vinclie,
Complexuque sacro dissona nexa foves:
Namque elementa ligas vicibus, mundumque maritas:
Atque auram mentis corporibus socias:
Fœdere complacito, sub quo natura jugatur
Sexus concilians, & sub amore fidem.
O Hymenæe decens, Cypridis qui maxima cura es:
Hinc tibi nam flagrans ore cupido micat.
Seu tibi quod Bacchus pater est, placuisse choreas,
Cantare ad thalamos seu genitricis habes:
Comere verniferis florentia limina sertis,
Seu consanguineo Gratia trina dedit.
Connubium divum componens Calliopea
Carminis auspicio te probat annuere.

Orsus est Phœbus.

ANxia cum trepidis nutat sententia rebus,
Fluctuat incertis aut sors ignota futuris,
Consultet mortale genus, quodque indaga veri
Cura facit dubium, vel spes incerta fatigat.
At præscire Deis vacuum est, cunctatio nulla est,
Quod superi voluere, licet de pectore fixis
Præoptare caret, si quod placet, atque necesse est.
Sed tibi quod nondum venit mansura voluntas:
Consilium vis ferre meum, sic semper ab omni
Velle capis socium, faciunt atque addita mentem.
Est igitur prisci generis doctissima virgo
Conscia Parnaso, cui fulgent sidera cœtu,
Cui nec tartareos claustra occultare recessus,
Nec Jovis arbitrium rutilantia fulmina possunt,
Fluctigena spectane quali sub gurgite Nereus:
Quæque tuos norit fratrum per regna recursus
Pervigil in modico penetrans arcana labore,
Quæ possit docta totum prævertere cura,
Quod superis præscire datum, quin crebrius in nos
Jus habet illa deos urgens injussa coactos.
Et quod nulla queat superum tentare potestas:
Invito scit posse Jove, ut stent ardua magno.
Alterutrum cumulat parilem meruisse jugalem.

Respondit Maingena.

CErtum est lauripotens, decusqua divum,
Nostrum ex contiguis venire pectus,
Et quidquid socium ciere numen
Junctus compererim probare rerum.
Sed numquam mage velle disparamus:
Et sit collibitum manere jussis,
Quam cum Deliaco meare fatu
Cura atque arbitrio monemur isto.
Hunc quippe ambiguum nefas putamus:
Et quæcumque fuit, perit voluntas,
Quocirca officio decentiore
Paret præcluibus libens profatis
Arcas in thalamos venire jussus.
Sed tu Delie, quo Tonantis extet
Compar propositum, volensque nutus,
Instes, nam solitus ciere pectus:
Et præversa vigil monere sensa:
Illum contribuas manere jussis:
Et cœptis sacra fulserit voluntas.

Phœbus fatur.

POssem minore ambigene fiducia
Solum Tonantem pignorie pro fœdere
Pubeda vix dum vel paterna contremens
Præcepta adire, ni jugata cælitum
Omen pararent prosperum consortia,
Tabensque divum nunc moveret nexio:
Junone thalamos quis rogare conscia
Nolet deorom? cum futura pronuba
Eadem profecto quæque suffragabitur.
Jugalie ergo blanda nutus præstrue
Nostrisque suada quo allubescat nisibus:
Te nunc parentem, principemque maximum
Fatumque nostrum, quippe Parcarum chorus
Humana pensat, tuque sortem cælitum:
Tuumque velle est ante præscientias:
Ac mente gestas, quidquid instabit deie:
Cujusque nutu gignitur necessitas,
Futura cujus illigat decretio:
Instatque quidquid velle vel serum potes.
Tene igitur illo quo benignus numine es
Deposco cæli blanda temperatio:
Piumque culmen jure qui divum pater
Concede proli quo nepotum provehat
Numerum supernis, astra quem vibrant polis.

Maiæ

Maiæ tuumque flagitat pignus sacrum,
Thalamis jugetur virginis doctissimæ:
Sed te parentis cura si stringit pia:
Par est deorum convoces cœtum potens
Connubium ipsa sanciens cum conjuge:
Quo prolis extent lege supera nuptiæ:
Perpesque vinclum cælitum signet decor.
Tunc Jupiter cœpit:
Ni nostra astrigeri nota benignitas
Conferre arbitrium cogeret intimum:
Et quidquid tacito velle fuit satis
Id ferre in medium collibitum foret:
Possem certa meis promere ductibus.
Nec quicquam illicitis tollere nisibus
Concertans cuperet jussa Deum patris.
Sed tristis melius censio clauditur:
Atque infanda premit sensa silentium:
Ne vulgata ciant corda doloribus.
At cum læta patrem promere gaudia;
Et certo deceat fœdere pignora
Palam perpetuis jungere nutibus,
Cassum est nolle loqui sensa decentia.
Vobiscum ergo di grata propinquitas
Conferre studium est vota propaginis.
Æquum quippe puto fœdere cælitum
Quæ sectanda forent orsa probarier.
Nostri Maiugenam pignoris inclyti
In nostris merito degere sensibus:
Quæ nec frustra mihi est insita charitas:
Ut suevit patria stringere pectora.
Nam nostra ille, fides, sermo, benignitas,
Ac verus Genius fida recursio;
Interpresque meæ mentis honos sacer.
Hic solus numerum promere cælitum,
Hic vibrata potest noscere sidera.
Quæ mensura polis, quanta profunditas,
Qualis sit numerus Marmoris hantlibus:
Et quantos rapiat margine cardines.
Quæque elementa liget dissona nexio:
Perque hunc ipse pater fœdera sanctio,
Sed forsan pietas sola recenseat,
Quæ parens probitas munera pensitet,
Qui Phœbi antevolans sæpe jugalibus
In sortem famuli nonne relabitur?
Hic quoque sic patruis servit honoribus:
Ut dubium proprium quis mage vindicet
Illum connubio rite jugarier:
Suadentem meritis secla laboribus:
Et robor thalamo flagitat additum.
At Virgo placuit docta quidem nimis
Et compar studio. sed cui terreus
Ortus propositum in sidera tendere
Plerumque & rapidis prævolat axibus:
Ac mundi exuperat sæpe means globum,
Cuur ergo officiant quo nihil editæ
Censendum superi: quique crepundia
Terris recolitis vestra teneriet:
Quæ occultent adytis sacra lerentibus
Jungantur paribus; nam decet auspicis;
Et nostris cumulent astra nepotibus,

LIBER SECUNDUS.

SEd purum astrificis cælum scendebat habenis
Nox revocans merso fulgentia sidera Phœbo:
Ardua tunc senior succendit plaustra Bootes,
Et spiris torvo nituerunt astra Draconi.
Auratis etiam flagrans splendebat in armis,
Qui trahit æstitero fulgentem Sirion ortu.
Hoc quoque Nysiacis quod sparsum floribus ardet,
Mulriplici ambitum redimitur lumine sertum.
Virginis interea ad trepidas perlabitur aures
Fama Jovis magno dum complet tecta boatu.

ET jam tunc roseo subtexere sidera peplo
Cœperat Ambrosium promens aurora pudorem:
Cum creperum lux alma micat gemmata decore:
Cum nitet aurato sit & cum Phosphorus astro,
Tunc candens tenero glaciatur rore pruina:
Et matutina greges quatiunt in pascua caulas,
Languida mordaces cum pulsant pectora curæ:
Et fugit expulsus Lethea ad litora somnus.

Musarum Chorus.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Tunc Urania ceteris paululum reticentibus sic cœpit.

SIdereos cœtus & culmina sacra polorum
Nil jam conjiciens numine fila vide.
Olim disquirens nexos quid torqueat orbes:
Nunc præsul causas raptibus ipsa dabis.
Quæ circos textura liget, quæ nexio claudat:
Ambiat & quantos orbita curva globos.
Sidereos cursus quid cogat, quidve retardet,
Quis lunam flammet, vel minuat radius.
Qui cælum stellet fomes, & quanta revolvat.
Quæ sit cura dies, vel modus aspicies.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Tunc Calliope.

SEmper complacitis amica musis:
Cui Magnesia poculum fluenta,
Et fons Gorgonei tulit caballi.
Vertex Aonidum virens choraulis
Cui frondet violas parante Cyrrha
Tu vatum mela dulcibus camœnis
Et scis Pindaream chelim referre.
Te dictante fides sacrumque plectrum
Movit Threicium sonare carmen.
O lux nostra sacros probare cantus
Suesce, atque organicis beare circis.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Ac

Ac sic Polyhymnia.

TAndem laboris fructus æthram fulgidam
Divumque sedes, ac Jovis consortia.
Provecta carpis inclytoque numine,
Cruenta dudum quæ jugare rhythmica
Ac dispari mixta sueta regula.
Mox quid jacente, quid jugata linea
Trigonus recurvet; circulusque torqueat,
Melos probare, ac tonos & crusmata.
Artesque cunctas solita, queque cælitum
Possunt parare mente ad alta culmina.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Tunc Melpomene.

SUeta cothurnatos scenis depromere cantus,
Soccumque ferre comicum.
Et roboare tua tulimus quæ carmina cura
Mele savente rhythmico:
Nunc tibi Virgo cano spes atque assertio nostri,
Tenore versa carminis.
Nam thalamum redimire juvat, tu serta probato
Tuis placere ritibus.
Digna maritali semper videaris olympo:
Decentiorque cælitum.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Ac sic Clio.

TU quæ Rhetorico clangere syrmate:
Atque reum rabido absolvere pectore
Quæ nunc sensa ligans horrida nexibus:
Soritas cumuli accessibus aggerans.
Nunc quid grammatica stringere regula:
Quid fandi ambiguis conterat ordinem.
Solers docticanis ludere sensibus:
Nunc stellata poli conspice limina:
Et candore sacro ætheris utere:
Quem vero pretium est noscere lumine.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Mox Erato.

CAput artibus inclyta Virgo,
Cui panditur aula Tonantis:
Merito tibi subditur Orbis
Rationibus ante repertus:
Sacra fulgura cur rutilescant:
Fragor intonet unde resultans:
Quid agat per aperta madorem
Modo nubibus imbrificatis.
Quid euntibus agmine nimbis
Revocet nitidissima verna,
Rotet omnia circulus anni
Properantia claudere secla.
Quid habent rationis operta
Canimus tibi cognita soli.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Ac tunc Terpsichore.

LÆta honoris meritis astra Virgo conspicis,
Hoc tibi sollers parit ingenium labosque:
Ista peritis tribuit cura vigil lucernis.
Perdia pernoxque sacris namque onerata chartis
Quidquid agentes stoaci præscia dant futuris
Semper anhelis docilis fomitibus tulisti.
Nam Sabæorum rapidis quid vapor edat aris:
Fumida quid thuricremis aura paret favillis
Omnia vel certa ferant vocibus auguratis
Intrepidis nec dubitans fatibus antevortis.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere.
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Dehinc Euterpe.

VIrgo peritæ prævia sortis:
Quæ potuisti scandere cælum:
Sacraque castis dogmata ferre:
Noscere semet quis valuere,
Quique videntes lumine claro
Numina fati & geniorum
Cernere vultus.
Quæque Platonis, Pythagoræque
Esse dedisti sidera mentes:
Tuque caducis mortalibusque
Nube remota cernere justi
Numina cæli.
Jure senatum scande Tonantis:
Quam decet unam Mercuriali
Fœdere jungi.

Scande cæli templa Virgo
Digna tanto fœdere:
Te socer subire celsa
Poscit astra Jupiter.

Deinde Thalia.

BEata Virgo tantis
Quæ siderum choreis
Thalamum capis jugalem,
Ac sic favente mundo
Nurus adderis Tonanti:
At cujus esse divi
Tibi contigit maritam?
Ejus meante penna
Qui solus astra mundi
Prætervolans pererexit
Rapidis vigil procellis:
Qui cum superna tranet
Freta, tartarum recurrit,

Qui

Qui solus ante currum
Et candidos jugales
Altipotens parentis
Memorem ciere virgam,
Qui fata fuccidentis
Separat libens Osiris
Sationibus gravati
Genitalibus repertis,
Quem scit pater deorum:
Cui lacteam papillam
Gaudens dedit Noverca:
Cujus vigente virga
Dirum stupet venenum:
Cui virus omne fanti
Orbem facit gemellum.
Est doctus ille divum:
Sed doctior puella:
Nunc nunc beantur artes:
Quas sic sacraris ambo
Ut dent meare cælo,
Referent caducis astra:
Ac lucidam usque ad æthram
Pia subvolare vota:
Per vos vigil decensque
Nus mentis ima complet:
Per vos probata lingua
Fert glorias per ævum:
Vos disciplinas omnes
Ac nos sacrate Musas.

Philologia Deum deprecatur.

IGnoti vis celsa patris, vel prima propago,
Fomes sensificus, mentis fons, lucis origo,
Regnum naturæ decus, atque assertio Divum:
Mundanusque oculus, fulgor splendentis Olympi,
Ultramundanum fas est cui cernere patrem:
Et magnum spectare Deum, cui circulus Æthræ
Paret, & immensis moderaris raptibus orbes.
Nam medium tu curris iter, dans solus amicam
Temperiem superis, compellens, atque coercens
Sidera sacra Deum, cum legem cursibus addis.
Hinc est quod quarto jus est decurrere circo:
Ut tibi perfecta numerus ratione probetur:
Nonne hac principio geminum tu das tetrachordon?
Solem te Latium vocitat, quod solus honore
Post patrem sis lucis apex, radiisque sacratum
Bis senis perhibent caput aurea lumina ferre:
Quod totidem menses, totidem quod conficis horas,
Quatuor alipedes dicunt te flectere habenis.
Quod solus domites, quam dant elementa quadrigam:
Nam tenebras prohibens, retegis quod cærula lucet.
Hinc Phœbum perhibent prodentem occulta futuri.
Vel quia dissolvis nocturna admissa, & Iſæum
Te Serapim Nilus, Memphis veneratur Osirim.
Dissona sacra Mitram Ditemque ferumque Typhonem,
Atys pulcher item, curvi & puer almus aratri.
Ammon & arentis Libyes, ac Biblius Adon.
Sic vario cunctus te nomine convocat orbis.
Salve vera deum facies, vultusque paterne
Octo & sexcentis numeris, cui littera trina
Conformat sacrum nomen, cognomen, & omen.
Da pater æthereos mentis conscendere cœtus:
Astrigerumque sacro sub nomine noscere calum.
Augeat hæc pater insignis memorandus ubique,

TRansacta lector parte magna fabula:
Quæ tam morosis implicata ductibus
Tenui lucernam palpitare lumine
Coegit instans innitens crepusculum:
Ac ni rosetis purpuraret culmina
Aurora primo conveunstans habitu
Surgens fenestras dissecaret lumine:
Adhuc jugata compararet pagina
Quecumque ducta longiorem circulum.
Nunc ergo mythos terminatur, infiunt
Artes libelli qui sequentes afferent.
Nam fruge vera omne fictum dimovent:
Et disciplinas annotabunt sobrias
Pro parte multa, nec vetabunt ludicra.
Habes quid instet, si potestas cælitum
Faveantque Musæ, & Chelis Latoia.

LIBER TERTIUS.

DE ARTE GRAMMATICA.

RUrsum camœna parvo
Phaleras parat libello:
Et vult amica fictis
Commenta ferre primum:
Memorans frigente vero
Nil posse comere usum:
Vitioque dat poetæ,
Infracta ferre certa:
Lasciva dans lepori:
Et paginam venustans
Multo illitam colore.
At quin prioris ille
Titulos monet libelli
Mythos ab ore pulsans:
Artesque vera fantes
Voluminum sequentium
Præcepta comparare.
Ad hæc jocante rictu:
Nil mentiamur, inquit;
Et vestiantur artes.
An tu gregem sororum
Nondum dabis jugandis.
Et sic petent notandis
In cælitum senatum:
Aut si tacere cultum
Placet ordo quis probatur,
Certe loquentur illæ,
Quidquid erat docendum:
Habitusque consequentur
Alomato in prosam.
Hæc nempe ficta vox est,
Et devius promissi es:
Cur ergo non fateris
Ni figminis figura
Nil posse comparari:
His me camœna vicit:
Fugis, jugabo ludum.

Præstricta est cursim rationis regula prima:
Quæ multis tendi sueta voluminibus.
In qua junctutis quid nectat litera utrisque:
Quo admittat sociam, vel faciat latere.

Quæ

Quæ quo transiliat conversis legibus usu,
Et transformatum nomen bebere velit.
Quas oris sonitus, vel quas modulatio linguæ
Gignant, & pulsu rupta labella suo.
Nunc jem compactis cursanda est syllaba formis:
Ut fastigetur longa, brevisque fuat.
Hæc duo percurram, junctutas litera quippe
Præveniens docuit sub ratione pari.
Hoc igitur subdens nectendum concipit ordo,
Si vestrum superi comprobet arbitrium.

Expleta cursim syllabarum pagina est.
Juganda demum verba, nam probabilis
Hic ordo rebus: quique disgregabitur
In bina demum: prima nam proportio
Dicenda est, Graii Analogiam quam vocant:
Ac mox repulsa quæ novantur regula
Vulgo docti quæque Anomala nominant.
Bis quarta fandi queis paratur portio:
Vel vulneretur ductus oris integer.
Quantumque solo inditum libellulo,
Potest probare serium fastidium.

LIBER IV.
DE DIALECTICA.

HÆc quoque contortis stringens effamina nodis,
Qua sine nil sequitur, nilque repugnat item.
In cœtum superum veniens primordia fandi
Advenit, & scbolicum præstruit Axioma.
Ambiguis memorans vocem consistere versus,
Nil normale putans, ni fuat affocium.
Sed licet ipse modos demum bis quinque profatus,
Pallens afflictim verset Aristoteles:
Stoice circumeant: ludantque Sophismata sensus:
Perdita nec umquam cornua fronte ferant.
Chrysippus cumulet, proprium consumat acervum,
Carneadesque parem vim gerat helleboro.
Nullus apex tot prole virum pat eccidit umquam:
Nec tibi tam felix sortis honos cecidit.
Inter templa deum fas est Dialectica fari:
Et Jove conspecto jure docentis agis.

Pallas intervenit.

PErita fandi jam progressum comprime:
Ne inflexa totios stringat intimatio:
Et multinodos perpetui amfractus diu
Hymen recuset; editum est compendio
Quidquid decenter docta disputatio
Multo astruendum contulit volumine.
Sat est profundæ frons decens scientiæ,
Quæ abstrusa promit, nil morosum differens,
Prætervolendo nilque ignotum deferens:
Nam quæ supersunt fraude multa consita,
Queis falsa captos circuit deceptio:
Dum embege ficta præstruis sophismata
Captensulisve ludis illigantibus,
Pellex soritas cumque seosim congeris:
Formesve mendas comprobat quas veritas:
Nefas tonantis garriat sub auribus
Facinusque dirum; quippe summi cælites
Odere turpis omne falsum fœminæ:
Nam si revolvas, quid cavilla sævius?
Dudum locuta circulatrix indecens
Fies profecto decipula, si astruxeris.
Facessat ergo versilis profunditas:
Reliquumque tempus liqueris sororibus.

Dialectica respondit.

VEnerandos mihi fatus, reverendosque secuta
Referam jussa pedem, atque ilicet exorsa silebunt.
Licet unam decuit jussæ permittere culpam,
Ut honoris pretio cederet inferre relatus,
Populum Cecropidarum bene quo palliatarum
Bromius conciperet contumias nosse dolore,
Mage quam crediderat viperеam noscere posset.
Et iners Mersica dudum fieret præstigiatrix:
Neque me conspiceret somnificam vel temulentam
Loca passim blaterantem jovialibus suborsis,
Tamen uni famulandum est tibi Virgo. reticemus.

LIBER V.
DE RETHORICA.

INterea sonuere tubæ, raucusque per æthram
Cantus, & ignotu cælum clangore remugit.
Turbati expavere Dei, vulgusque minorum
Cælicolum trepidat, causarum & nescia corda
Herent, & veteris renovantur crimina Phlegræ.
Tunc Amnes, Faunique, Pales, Ephialta, Napeæ,
Respectant proceres, nulloque assurgere motu
Cernunt attoniti, vicibusque alterna profantes,
Mirantur placidam per pectora sacra quietem.
Tunc primum posita Sylvanus forte cupresso
Percitus, ac trepidans dextram tendebat inermem:
Bellaque composcens, arcus, atque Herculis arma,
Portuni trifidam suspirans flagitat hastam,
Gradivi frameam non ausus poscere, falcem
Saturni bello suetus disquirit egresti,
Diffidensque sui respectat tela Tonantis.

Tandem loquacis terminata paginæ,
Asserta cursim, quæ tamen voluminis
Vix umbilicum multa opertum fascia
Turgore pinguis iosuit rubellulum.
Quod si probatur, & caret fastidio,
Nonnulla promet, quæ novella texuit,
Deditaque fient, quæ vetustas præterit.
Sin fanna typhi naris imum torseris:
Pigebit arma horruisse Cælites:
Formidinisque tunc locus movebitur,
Sylvane falcem cum petis Saturniam.
At to reclamans Rhetorum sacrum tuba
Clangore verso Tulliana percrepans
In castra abibis, quo nec osor invidens,
Nec livor ater te sequatur præcluem.

LIBER VI.

DE GEOMETRIA

VIrgo armata, decens rerum ſapientia, Pallas,
Ætherius fomes, mens, & ſullertia Fari,
Ingenium mundi, prudentia ſacra Tonantis:
Ardor doctiſius, noſtræque induſtria ſortis:
Quæ ſacis arbitrium ſapientis prævia curæ:
Ac rationis apex, divumque hominumque ſacer νοῦς
Ultra terga means rapidi ac ſplendentis Olympi:
Celſior una Jove, flammantis circulus æthræ,
Ἑπτὰς in numeris, prior igni, tertia luna,
Quam docto aſſimilant habitu, qui agalmata firmant.
Hinc nam tergeminæ rutilant de vertice criſtæ:
Quod dux ſanguineo, præſulque coruſca duello:
Vel tibi quod fulget, rapiturque triangulus ignis.
Hinc tibi dant clypeum, ſapientia quod regat orbem:
Vel rationis opem quod ſpumea prælia poſcant.
Haſta etiam vibrans penetrabile monſtrat acumen:
Lymphaſeum magis eſt, & ſcutum circulus ambit.
Hinc jam vernicomæ frondent tibi munera olivæ.
Artes cura vigil per te quod diſcat olivo.
Glaucam dant volucrem, quod lumine concolor igni es:
Tuque ignis flos es, cluis & γλαυκῶπις Ἀθήνη.
An mage noctividæ tibi traditur alitis uſus:
Quod vigil inſomnes ducat ſollertia curas.
Pectore ſaxificam dicunt horrere Meduſam:
Quod pavidum ſtupidet ſapiens ſollertia vulgus.
Arcibus urbanis veteres tibi templa dicarunt:
Quod ratio emplificet, quodque eſt elatior, urbes.
Hinc de patre ferunt ſine matris fœdere natam,
Providæ conſilia quod neſcit curia matrum.
Conſultiſque virum præſis, hinc dicta virago.
O ſacra doctarum prudentia fontigenarum
Sola novem complens muſis mens omnibus una,
Deprecor ad proprium dignata illabere munus,
Inſpirans nobis Graias latialiter artes.

Conſtitit attonito ſpectans ſtellantia viſu,
  Et decuit crinis, pulvereique pedes.
Ipſa etiam læva ſphæra fulgebat honora,
  Aſſimilis mundo, ſyderibuſque fuit.
Nam globus & circi, zonæque ac fulgida ſigna
  Nexa recurrebant, arte locata pari.
Tellus, quæ rapidum conſiſtens ſuſcipit orbem,
  Puncti inſtar medio hæſerat una loco.
Hanc tenet & vitreis circumvolitabilis auris
  Aer complectens imbrificabat aquis.
Quæ tamen immenſo, quo cingitur illa profundo
  Interrivata marmore tellus erat.
Texerat exterior qui fulget circulus orbis
  Ætheris aſtrifico lumina multa peplo.
Hinc nitidus rutilum Titan ſuccenderat orbem.
  Moxque imitata pium lactea luna diem.
Hic igitur furvæ oculos ſplendeſcere noctis
  Cerneres ex auro, ut ſacra flamma micat.
Sic Cypris oceani perfuſo ſidere lymphis
  Lucifero annuerat lumina rora ſuo.
Omnia compar habet paribus ſub legibus ordo:
  Nec minus hæc mira eſt, quam domus alta Deum.
Hanc mundo aſſimilem ſtupuit Trinacria tellus
  Archimedæa aſtrificante manu.
O felix cura, & mentis prudentia major,
  Corpore ſub noſtro æquiparaſſe Jovem.

Dixerat: at Paphie paulo contractior ore
  Mora intricante læditur.
Nixaque mox famulis marcentia terga reclinat,
  Magis quod laſſa pulchrior.
Hic dudum roſeas inter reſoluta puellas
  Voluptas inquit anxia:
Unde hæc tam duris immitis ruſtica membris
  Peregit orbis circulum,
Et tantos montes, fluvios, freta, compita currens
  Delere venit tedia?
Hanc ego crediderim ſentis ſpineſcere membris:
  Neque hirta crura vellere;
Namque ita pulverea eſt agreſti & robore fortis,
  Jure ut putetur maſcula.

LIBER VII.

DE ARITHMETICA.

POſtquam conticuit prudens permenſio terræ:
Innuba ſollertes curam quæ inſtigat in artes:
Sic Abacum perſtare jubet, ſic tegmine glauco
Pandere pulvereum formarum ductibus æquor.
Altera tunc etiam gerularum accire jubetur
Germanam, doctæ mundum quæ admenſa ſororis:
Nec mora digreditur. tunc rurſus dia Voluptas
Ipſius æthereа Cyllenii immurmurat aure:
Cum doctas ſuperis admirandaſque puellas
Approbat omnipotens, tu optari lentus amoris
Gaudia longa trahis? captumque eludis honorem?
Seria marcentem ſtupidant commenta maritum.
Talia complacita ſpectat faſtigia Virgo,
Nec te cura tori, nec te puer ambit herilis,
Nec mea mella rapis, quænam hæc hymeneia lex eſt?
In Veneris agro Pallas ſibi vindicat uſum,
Quam melius thalamo dulcis petulantia fervet.
Caſta maritalem reprimit Tritonia mentem,
Et nuptæ non æqua venit, poſceoda Dione eſt,
Convenienſque tibi potius celebrare Priapum.

Mercurius reſpondit.

LIcet urgeas Voluptas
  Thalamos inire ſuadens,
Tamen exeret peritas
Brevis ambitus puellas,
Demumque nec jugalis
Ceſſator intricatus
Terdabo fulcra lecti:
Et ſi quid illa noſtræ
Veneris feret voluptas,
Nec vobis abnegabo:
Furtis modo allubeſcat:
Ut clam roſeta parvæ,
Liliaque det papillæ.
Ne nunc ſexus jugalis
Cura ferale morſum:
Et vulſa pellis acre
Laceros trahat capillos.

Hos ſat erit curſim uumeros memoraſſe, modoſque,
Cetera Cecropiàs æquum perhibere catedras:
Si tameu ullus ineſt ooſtris ſuper halitus aris,
Aut rite in veterem cultum replicantut abollæ,
Me ſpatium admoouit jam claudere fatibus orſa:
Ne ſuperum noſtri capieut faſtidia cœtus,
Et vetus aſtrigero pellar Numeraria cælo.
Sic ait, ac reticens propiori adjuncta ſorori eſt.

L I B E R VIII.

D E A S T R O N O M I A.

TUnc via ſenex recluſis
Ceperum videns ocellis
Circumſpicit ridentes,
Ictuque ſuſcitante
Srupidum dolens tuetur,
Frictuque palmulari
Madida detergit ora.
Tunc motus increpente
Baculum rapit Lyxo.
Ac dum movere greſſum
Cupit advocante Lyde,
Tandem recepta luce
Superum videt ſenatum,
Percellitur repente:
Silicerniumque outans
Tentat celerare curſum;
Tunc motibus negatis
Magis involutus aſtet,
Ceſſimque formidantes
Abeunt pedes tremore,
Titubanſque molienſque,
Hæret, redit, recurrit.
Tunc victa palpitanſque
Turgeos cadit ſenectus:
Fit major inde riſus.
Neſcit modum voluptas,
Donec jubente Baccho
Satyrus rapit jacentem,
Scapuliſque dat ſupinum,
Uvidumque biantimembrem
Colloque cumplicatum,
Uttibus perem reportat.

Aſtrigeræ jam ſedis iter, curſumque polorum,
Et ſacra multivagos qua tollunt ſidera flexus,
Dicere tempus adeſt; video ſplendeſcere pulſu
Icta coruſciferi ſubito laquearia cæli.
Illic bis ſeptem ſolitus ſervare Triones
Pleuſtro Hyperborea reſplendet luce Bootes.
Hinc qua devexo tellus ſubducitur axe,
Ignoto Cenopos ſeſe inſert fulgidus eſtro.
Phœbæos pariter currus, rapidoſque meatus,
Et toties varias flammantie cornua lunæ.
Quinetiam medios quos necluut culmina circos,
Oblique & rutilis quo ſe rapit orbita ſignis,
Cernere jam videor, tu fingere ludiera præſtes,
Viliaque aſtriloquæ præfers commenta puellæ.

L I B E R IX.

D E M U S I C A.

JAm facibus laſſos ſpectans marcentibus ignes
Iuſtaurare jubet tuuc hymenæa Venus.
Quis modus, inquit, erit? quonam ſollertia fine
Impedieot thalamos ludere gymnaſia?
Diriguit comis blandiſque aſſuera voluptas,
Et noſter pallens eontrehit ora puer.
Ipſe etiam fulcris redimicula nectere ſueta
Flora decens trina anaia cum Charite eſt.
Nec melicum recioeos modulatur tibie carmen,
Nec dulcis teotat pſellere Melpomeue,
Omnia quæ teuero moris ferveſcere ludo
In cumulum doctæ vocis honore tacent.
Nec ſuade illecebris ſponſalis pectora mulcet,
Nec ſtimula incenſo allicit aculeo.
Quinetiam iuterulos gaudens diſſolvere neaus:
Blandificaque libens ſtringere corda face:
Nictantes oculos reprimit ſtupeſacta vapore,
Nec perſerre valer Gorgonos ora trucis,
Si erudita placent certe ſpooſalia Divi,
Saltem docta ferat carmina Calliope.
Nam ſimul oblectans vocis modulamiue mentes
Tædia dulciſouis auferet illa tonis.
Quippe eſt ſcrupoſis, fateor, laſſata puellis
Inlueris lætor mœſtificeta modis.
Pronuba ſic volupe eſt hæc ſeria carpere Juno:
Nec cura aſtriferi te ſtimular thalami.
Aſt ego ſuccubui, lepidiſque aſſueta choreis
Nun valeo triſtes cernere Cecropidas.

Hymenæus ſic cœpit.

AUrea flammigerum cum Luna ſubegerit orbem,
Roſis jugabo lilia.
Virgo Deuſque ſacto ſociabunt fœdera lecto,
Fulcris parate cinnama.
Heſperus iutactam ſervet licet uſque puellam,
Nuptam videbis Phoſphore.
Nec matris lacrimæ, preſſi nec viribus ungues
Nexus velebunt rumpere.
Ne thalamos metuas, eris hoc, quod Juno Touanti eſt,
Quæ nunc ſorore dulcior.
Si placuit docti Sollertia ſacta mariti:
Magis placebuot oſcula.
Aurora exoriens roſeis ſpectabit ocellie
Floris reſecti præmia.
Ipſe ego pſallentem ſpeculabor luce puellem
Seſe occulentem viſibus.
Conſcia jam Veneris nova ſerta parate Napææ,
Crocumque lecto ſpargite.
Inque thorum violas certatim fundite conchis,
Pulvinar almum comite.
Crinale ſpicum pharetris deprome Cupido
Libens cepillum ſolvere.
Flammea virgineum quæ obnubere ſueta pudorem,
Regiua deme pronuba.
Te blandum teneri quæ conſcia ſola duloris
Venus decens ſolabitur:
Quæ nunc dura novo neſcis committere amori,
Parabit illa pectora.
Tu modo quæ mundo oculos delecta decoros
Reconde mentis intimo.
Doctiluquum charis juvenem compleaa lacertis
Fœcunda redde pignura.

Musicorum concentus.

NAm Trax quo duri rumpere regna Erebi,
Quoque suam meruit immemor Eurydicen,
Quo cantu stupidæ tigridis ira ruit,
Quo fertur rabidas perdomuisse feras,
Quo vidit rigidas glandibus ire comas
Ismaros, & silvas currere monte suas:
Carmine quo Strymon continuit latices,
It Tanais versis sæpe restatus aquis,
Quo impune accubuit rictibus agna lupi,
Et lepus immiti contulit ora cani:
Hoc nunc permulsit, insonuitque melo,
Accumulansque magis carmina sacra Jovi,
Amphion rigido in corpore mentis iter,
Quoque dedit montes sumere posse animas,
Quo sensus duris cautibus inseruit,
Et docuit rupes carmina velle sequi:
Nam muros Thebis dulcisonis fidibus,
Præsidiumque dedit carminis arbitrio.
Sed nec Arioniam marmora surda chelyn
Tempsere, extremam cum flagitaret opem:
Et licet indomiti dira procella noti
Spumea Scyllæi verteret ima maris;
Delphinas totis sollicitavit aquis,
Et melicos cantus bellua grata tulit.
O vere antistans numina magna deum,
Quæ istorum laudes protulit harmonia:
Quæ domitat Erebum, marmora, saxa, feras,
Hæc potuit rupes sensificare tonis.

Harmonia sic cœpit.

TE nunc astrisonum carmine Jupiter,
Quo gemmata poli volvere sidera
Suevit lege rata facta recursio,
Præfandum veneror: quippe potissimo
Nectis sceptrifero sub diademate
Omnigenum genitor regna movens deum,
Mundum perpetuo dum rotat ambitu
Mens, quam sidereo sufficis impete,
Te nam flammigeri femina somitis
Spargentem referunt astra micantia:
Te foveant sacro munere lumina:
Terris purpureum dum renovant jubar,
Testata ambrosium splendificant diem:
Sic tua noctis honos lampade menstrua
Auratis crevit præmia cornibus:
Sub te plaustrilucis luminet ignibus
Anguis Parrhasias difficiens feras.
Sic solidi tenerum corporis ambitum
Tellus non prohibens axibus inditur:
Alternisque regit, & regitur polis.
Sic Nerea freti noscere limitem,
Sicque ignem superum lambere pabula,
Ut nullis scateant dissona litibus:
Atque ita perpes ament dissita vinculum,
Ut semper metuant fœdifragum chaos;
Tu rector superum, tu pater optumus:
Complexuque pio sidera colligans:
Natos perpetuo corpore vividas:
Salve, nostra cui perficitur chelys:
Bis plenum omnisona cui recinunt mela.
Jam vos verenda quæso cæli germina:
Quæ multiforme sciitis cire barbiton:
Affata nostris ferte corda cantibus:
Miscilla sacræ dum feruntur curiæ,
Mulcere vestrum quæ velim consortium,
Jam vos vicissim proque lege numinum,
Post has sonabit disgregato plasmate:
Suisque cunctos allubescentes tonis
Deducit, urget, atque debebit locis,
Stimulosque rursum lene permulcet melos.
Nunc igitur alma quæ Senatum lumina
Deum verendo culminatis vertice,
Bissena quamvis vos Hetrusci nomina
Ritus frequentent, atque opiment victimis,
Tamen gemellis quæ refulget cursibus,
Natura honoro protulit fastigio.
Phœbea vero præferens vocabula,
Pallas corusca ac decens Latoia.
Lunare quippe hac venit consortium,
Phætontos ardens scandet axem Delius:
Nunc vos pudici nostra fratres culmina
Precabor ipsa, ne verendos contrahant
Vultus jugandis quæ ferenda carmina:
Hymenque nostrum invehat fastidium,
Psallente plectro concinentur nuptiæ:
Fidibusque lux fescennina proderit.

Jam nunc blanda melos carpe Dione.
Durus quippe rigor cedit amori.
Novit nam tenerum promere carmen
Ipsum spumigenæ salum Cytheres:
Nerinaque chelys movet camœnam:
Dum conchis Galathea personante,
Nantes fluctigenas chorumque Phorci
Flagrans cura trahit, nivalibusque
Interstinctus aquis triumphat ardor.
Jam nunc blanda melos carpe Dione,
Durus quippe rigor cedit amori.
Carmen Mænaliæ tulere pinus:
Percussaque modis sonat Lycæis
Sollers Arcadia nemus cicuta
Pernix semiferi puella Panos.
Nam versa in calamos sonat loquaces:
Quam dum forte Deus premit labellis,
Suspirat velut osculis canorem.
Jam nunc blanda melos carpe Dione,
Durus quippe rigor cedit amori.
Puer ipse versiformis
Facibus studet Cupido:
Arcusque dulcinerves
Roseo ligans ramali
Feriato linquit arcu
Calamos parante musa:
In carminis leporem
Curam negat sagittis:
Tenerumque arundinetum
Nostrum in melos reliquit.
Nunc ergo corda mulcent
Vapor & canor jugati,
Placet ac decet vicissim
Cantemus, atque amemus.
Jam nunc blanda melos carpe Dione.
Durus quippe rigor cedit amori.
Prudens puella pulchræ
Mater fuit Lacænæ,
Illecta sed canore
Nescit dolum cavere:
Nam candidus nivosis
Olor involutus alis

Argenti

Argenteis minorem
Plumis videns decorem,
Nec posse purpuraris
Nimium placere ocellis:
Teneros ciere cantus,
Phætontiasque musas
Cœpit repente ficta
Fraudem parans senecta.
Sic admovetur uri,
Roseumque circumactæ
Rapit osculum puellæ:
Gremioque complicatus
Pretium tulit pudoris.
Jam nunc blanda melos carpe Dione,
Durus quippe rigor cedit Amori.
Carmen Ladmiadeum
Lucis diva secundæ
Sacris prætulit astris.
Antrum quippe secuta,
Linquens culmina cæli,
Pastoralibus ardens
Palmam dedit cicutis:
Pulso & luminis auro
Pandit septa balantum,
Sordentique adoperta
Pratis gaudet amictu.
Ac tunc conscia noctu,
Pascit monte capellas
Spectans sidera mundi
Mage percrepat flagello,
Nec curare deorum
Pensa, aut ferre susurros
Illex carminis ampli
Ægrum cura coegit.
Temnit noctis honorem,
Præfert antra subulci,
Rupe & dura quiescit:
Et post regna Tonantis
Stramen dulcius herbæ est.

Tandem senilem Martiane fabulam,
Miscillo lusit quam lucernis flamine
Satyra, Pelasgos dum docere nititur
Artes creagris vix amicas Atticis:
Sic in novena decidit volumina.
Hæc quippe loquax docta indoctis aggerans,
Fandis tacenda farcinat, immiscuit
Musas, deosque disciplinas cyclicas:
Garrire agresti cruda finxit plasmate
Hæc ipsa nauci rupta conscientia,
Turgensque felle ac bile, multa cblamyde
Prodire doctis approbanda cultibus,
Possemque comes utque e Martis curia
Fœlicis, inquit, sed Capellæ flamine,
Indocta rabidum quem videre secula
Jurgis caninos blateratus pendere,
Proconsulari vero dantem culmini,
Ipsoque dudum bombinatore flosculo
Decerptum falce jam canescenti rota,
Beata alumnum urbs Elisæ quem videt.
Jugariorum marcidam viciniam
Parvo obsidem, vixque respersum lucro,
Nictantl cura somnolentum lucibus:
Ob hoc creatum Pegaseum gurgitem
Decente quando possem haurire poculo,
Testem ergo nostrum quæ veternum prodidit
Secute nugis nate ignosce lectitans.

RUSTICI HELPIDII

VIRI CLARISSIMI

Exinlustris Exquæstoris, Historiæ testamenti veteris & novi.

Eva a Diabolo seducta.

EVæ viperea, vetitum decerpere pomum,
Invidus arte parat, tantæ quæ nescia fraudis
Credidit infelix socio peritura marito.

Angeli ad Mariam adventus.

Angelus illæsum Mariæ per somnia Joseph
Connubium servare monet. hic dote repleta
Spiritus hoc quod sit flagrans salvator honore.

Adam & Eva de Paradiso pelluntur.

Pellibus accincti, peccati signa ferentes,
Pœnarum famuli linquunt felicia regna,
Sempet amica piis peccantes respuit aula.

Latro in Paradisum introducitur.

Sacrati nemoris Domino per amœna vireta
Felix latro duce, hospitium vitale meretur,
Fortificata fides vincit tot crimina vitæ.

Noe arca præcepto Domini includit omnia.

Hic volucres, armenta, viros, genus omne ferarum,
Ne quid diluvii perdat violentia, Noe
Colligit, atque unam tot condita condit in arcam.

Petro

Petro viso de Cœlo ostenditur.

Reptilium pecudumque genus, cunctasque volucres
Discus habet, quæ cuncta jubet pater edere Petrum,
Nil commune putans, quod mundum fecerat Auctor.

Turris confusionis destruitur.

Extruit immensis opibus vesania turrim,
Sed facit ura Deus summus discordia rector,
Ne quid stulta manus supra sua jura pararet.

Petrus & Apostoli variis loquuntur linguis.

Consona diversas fundit narratio linguas,
Barbare quæque suam cognoscit natiu vocem,
Quam sacer humano præfatur Spiritus ore.

Joseph a fratribus venditur.

Hic conjurati germanum vendere fratres,
Cogit livor edax, prosunt contraria justis.
Hoc opus est divinum: qui modo vendit, adorat.

Christus a Juda venditur.

Nummi dira fames compellit vendere Judam
In pœnam regale caput: commercia tanti
Sanguinis exiguo peragit mens improba lucro.

Abraham filium ad immolandum ducit.

Cædis in expensas fert hostia propria lignum
Nam carum genitor pignus mactare paratus
Ducit Abram: fidei meritum est, nec parcere nato,

Christus ducitur crucifigendus.

Gestis honorandum cunctis manus inclyta lignum,
Quo se sancta finit impendi victima mundi:
Tollitur, ut miseris reddat mors una salutem,

Coturnices & Manna datur Judæis.

Hic avidus carnis missa ortygometra refecit,
Immeritosque replet cælestis copia panis:
Nam dignis, quem quisque velit, dat manna saporem.

Septem panibus Christus quatuor millia hominum pascit.

Panibus hic septem populorum millia pascit
Quatuor, & pauci saturant convivia pisces:
Nam bis sex sportas panis fragmenta repleruut.

Moses ascendit in montem.

Veridicæ Moses pandit penetralia legis,
Quod summus cunctis unus sit rector, & idem,
Nec divisa regit mundum, sed sola potestas.

Christus in monte docet.

Montis valle sedens, grave & immutabile verbum,
Et pia justitiæ populis præcepta profatur,
Quaque it, qua pergit, sese sapientia monstrat.

Martha & Maria.

Arguit immeritis consortem Martha querelis,
Quod vacet officio, cui verax arbiter, inquit:
Cura Dei, melior domus, & magis utilis illi.

Centurio ad Christum.

Heu mihi, Salvator, salvari servus anhelat;
Non ego sum dignus, cujus tu tecta capessas,
Sed verbo sanare potes, nam sufficis absens.

Ex aqua Christus vinum facit.

Insipidi quondam laticis elementa, saporem
Flagrantis sumsere meri, nam providus Auctor
Munera lætitiæ, virtutum exordia fecit.

Mulier a Christo curatur.

Dat dextram miseris, miseransque attollit amice,
Quam longinqua sui curvarant tormina morbi
Surgit recta fides, credentis mundaque mens est.

Mulier a profluvio sanatur.

Hæc mulier tactu vestis furata salutem est,
Siccavitque fides venas, fluviumque pudendum:
Pulchra fides, cui vis cogendi magna Tonantem.

Christus resuscitat viduæ filium.

Mœrebat genitrix ignara mente cadaver,
Cui mundique hominumque salus, in limine portæ
Obvia cum venit, luctus in gaudia vertit.

Zachæum Christus videt in arbore.

Dulcis honor Domini Zachæo fulsit amico,
Majestate sonans: hodie mihi proficis hospes;
Ad majora dehinc ramis descende relictis.

Lazarus a morte revocatus.

Lazarus hic iterum projecta morte resurgit,
Et pariunt animas mutata lege sepulcra,
Qui vitam functis scit verbo reddere, vita est.

RUSTICI HELPIDII

CARMEN.

De Christi Jesu beneficiis.

Conditor Omnipotens rerum, mens unica summi
Et proles æterna Dei: qui gloria patrie,
Ac verbi fœcundus honor, quo cœrula ponti
Diffudit, solidavit humum, suspendit Olympum,
Quæ loca jussa tenent: etiam discordia fidas
Conservant elementa vices, paretque recepto
Sole dies, lunamque dies patiuntur in ortus
Atque obitus remeare suos, nec cedere luci
Astra negant, propriosque ferunt agnoscere cursus,
Et contenta citæ decrescere cornua lunæ.

Hoc

Hoc verbo, quo tanta sator sibi regna paravit,
Te quoque regnorum socium, natumque probavit.
Quem pariter connexa tremunt, semperque paratam
Ter celebrat laus nostra fidem, quia temporis expers
Cum genitore sedes: quid enim tibi defuit umquam,
Aut patris plus esse potes, quibus unica semper
Patria majestas dominatur, nomina regnant?
Semper enim socio cultu celebrandus habetur
Spiritus, imperiumque gerens, viget una potestas
Tam cœpto quam fine carens, idemque per omnes
Et communis honos merito, inter tristia terræ
Gessisti cæleste decus, dignatus utrasque
Ostentare vices: nil matris corpore major
Nil patris virtute minor, numquam ætheris absens,
Numquam sumta semel pro nobis membra relinquens,
Semper ubique potens, adsis, precor, & mea ductor
Corda regas, animæque animos, & gaudia dones.
Expugnare luem vitiorum & vincere tandem,
Si quid pravus amor, si quid ferus imperat ardor.
Quidquid turpe loqui, quidquid committere sævum,
Quod mihi vel cuiquam noceat, quod moribus obstet,
Vinctaque perpetuis captivet pectora pœnis,
Lapsibus indulgens venia, quos primus in omnes
Servandi leges, & vitæ providus auctor,
Iudicio miserante leves, ut mitius angar;
Pœniteat peccasse tibi, & tibi corrigar obses,
Parcendi vindicta reos: cape munera quæso
Oris egena mei, nil dignum laude canentis,
Vota magis quam dona probes, nec vatibus ista
Annumeres fandi doctas erroribus artes,
Quas Aganippeæ Permessius accola lymphæ,
Hausto fonte ciens, vana dulcedine captæ
Pabula mentis habet, seseque oblectat inani
Murmure, quo blandi sit pollens carminis ore.
Hinc etiam nostro nugata est schema dolori,
Garrula mendosis fingens satyromata musis,
Falleret ut trepidos cantatrix pagina questus.
At tibi mens confessa patet, tibi fundit anhelans
Seria lingua preces, & sobria verba fatigat.
Tu Dominus, tu verus honos ac gloria perpes,
Atque opifex rerum, tu spes manifesta reducta
Exemplumque capax animæ: tu victor & hæres
Corporis occidui, post idem & membra superstes
Post inferna Deus, & post mortalia vivus.
Tu divina salus, strepitus miseratus amaros
Ac morbos furiasque dolens, & crimina læsi
Sanguinis, in nostros passus descendere visus,
Atque hominem miscere Deo, mox conscia veri
Exhibuit documenta fides, prædictaque priscis
Temporibus stupuit miracula subditus orbis.
Et cui terra jacet, pelagus silet, atque coruscis
Obsequiis servire minor vix sufficit æther,
Calcatisque celer famulatur nubibus axis:
Hunc gravidante Deo mortalis nescia fœtus,
Virginitas fœcunda tulit, partuque pudico
Expletum est pietatis opus, nec enim ederet ortum
Vulgaris natura novum, coramque pateret
Majestatis apex, si nil mirabile terris,
Ignotumque daret, nec tanti pignora fœtus
Enituere simul, nam claro sidere mundus
Irradians rutilæ lucis cognovit honorem
Auctorem periisse suum, qui nobilis ævi
Inchoamenta gerens, fragiles processit in artus.
Protinus assumptis tolerans data tempora membris,
Quem nil ante fuit, nec enim extat origo creati
Principii, nasci quod post Deus omnia posset,
Quæ genuit cum Patre, & cum Spiramine magno.
Et triplex in laude viget semperque vigebit,
Excoluit divina piis cunabula sancta,
Fulgentem super astra videns, quem terra levavit.
Gens Chaldæa Deum cum sanctæ perdita flammæ
Lumine, monstratumque polis prosecuta nitorem,
Promeruit te nosse prior, ventura dicaris
Per speciem documenta ferens, dat munera, regi
Divitias, dat thura Deo, myrrhamque sepulcro.
Illic omniparis succrevit gloria verbi,
Lætaque vina thoris, & fercula reddita mensis:
Obstupuit populus cumulatis lancibus hospes,
Pronuba congestis dapibus convivia ducens:
Tu renui tactu tenebrosæ frontis inanes
Jussisti lucere sinus, ruptisque latebris
Conceptos gaudere dies, ac nocte fugata
Monstrifici vultus, fecisti lumina cæco.
Per te, summe Pater, vulsis compagibus æger
Vix anima residente redit, quin mortua funus
Ossa trahens verbi sanum virtute, receptis
Viribus exhibuit: nam jam quia lapsa manere
Non poterat, duro subjecit colla grabato.
Tu morbos cohibere potens, pulsisque sepulcri
Luctibus atque animis vitæ revocare cadaver,
Confractique trucis calcare repagula leti,
Unius ut vultu redeunte, capesseret orbis,
Quid cunctis conferre suis tua dextra pararit.
Nec nobis fundasse solum, gravidare novales,
Effudisse comas silvis, & gramina pratis,
Subjecisse feras, varios renovare liquores,
Alitibus reserare auras, & piscibus undas
Contentus, nostrumque genus ratione sagaci
Et forti munisse manu, perque astra levatum
Erexisse caput, motus manantibus olim
Subvenis, & primi medicata labe reatus,
Extinctas animas, & corpora functa reducis
In Cælum, legesque pias: non suavibus herbis
Messis, & emeritæ, nec mollis vestis honore,
Fulgida Sidonii quam polluit unda veneni,
Pellibus aut Lybicis redimens, aut mercibus Indis,
Progeniem stirpemque tuam, sed sanguine sacro
Et pretio magno donas, qui lubrica mores
Inter membra docens, ut vitam reddere posses,
Vicisti culpas meritæ pro crimine carnis,
Laudem carnis agens, per tot contagia purus,
Proque homine exultans hominis perferre dolores,
Et mortem pro morte pari, persolvere signum
Culminis ætherei, pro nostri funere ligni.
Ex quo pœna prior naturæ jura momordit,
Rumpentis monitus, & jussa verenda parentis,
Artificisque sui, cui jugiter esse precandum
Extensis manibus, mærenti in funere tensæ
Monstravere manus, ut vivax gloria terris
Assereret, tormenta crucis nec quisque recuset
Pro Domino tolerare libens, constantibus ulnis,
Quod Dominus pro plebe tulit: nec dicere fas est
Sensibus exiguis, quanto celebratur honore
Gratia, quæ sacri reserans penetralia fontis,
Provocat ad veniam cunctos, meliusque renasci
Posse dedit, superasque fores, & limina pandit,
Ad mundi potioris iter, regnumque perenne
Cælestis patriæ; jam non hic arida febris,
Non sitis, aut violenta fames, non flamma timoris,
Nec bellum, nec morbus erit, nec iniqua potestas
Sæviet, aut ferro quisquam exercebit adempto
Jus sceleris, raptorve nocens dominabitur ullus

San-

Sancta fede, pii portabuot præmia mores,
Et fidus splendebit amor, viridisque juventus.
Non reptans tacitos infantia conteret annos,
Curva nec exusto fulcabitur ore senectus.
Sola quies læta in stabili lætabitur ævo.
Credimus & placida Domini pietate feremur
Hic quoque justitiæ, & sperantes munera vitæ.

SANCTI ORIENTII
COMMONITORIUM,

LIBER PRIMUS.

QUisquis ad æternæ festinas præmia vitæ,
Perpetuanda magis, quam peritura cupis,
Quæ cælum referet, mortem fuget, aspera vitet,
Felici currat tramite, disce viam.
Nam nos & carnis vitiis, & tempora victi,
Terrenum gradimur sive doloris iter:
Solaque permixtis hæc sunt modo gaudia votis,
Si quod non facimus, saltem aliqui facient.
Ut quia nunc istud, quod protinus effugit, ævum
Infidis capti degimus illecebris.
Lascivum, miserum, fallax, breve, mobile, vanum
Heu mala noxarum origo præcipitat,
Omnibus his raptim, quæ sunt moritura, relictis,
Tu forti teneas non moritura fide.
Ergo, age, da pronas aures, sensumque vacantem,
Vita docenda mihi est, vita petenda tibi.
Sed quo sit melior nostri doctrina libelli,
Et teneat rectas carminis ordo vias,
Te, Deus omnipotens, & corde, & voce rogare,
Te sine nec linguam solvere, Christe, placet:
Demere qui tenebras revocato lumine cæcis,
Auditum surdis auribus inserere,
Corporis, & mentis sævos depellere morbos,
Solvere mutorum qui pius ora soles:
Te penes officium nostri est & cordis, & oris,
Da sentire mihi, da mihi posse loqui:
Nimirum ut nostram vegetent tua munera linguam,
Ac per te de te sit tibi sermo placens.
Mendato cum jussa tuo superaverit omnem
Naturam, nostra frueris asina,
Et stimulis propria subigentem terga Balaam
Terruerit merito quod rupes alloquio:
Qui magno regis trepidi, crebroque rogatu,
Dira super Sanctum verba parans populum,
Non potuit proprie motam sibi subdere linguam
Ore aliud dicens, corda aliud cupiens.
Nam maledicturus nimie benedicere cœpit,
Impendens aliis ora parata aliis.
Ergo nisi eloquium, sensum nisi, Christe, ministres,
Conatus animæ tu nisi, Christe, regas;
Ora homines omnes & muta, & bruta tenebunt,
Quodque etiam possunt, hoc quoque non poterunt.
Principio geminam debes cognoscere vitam,
A Domino indultam cum ratione homini:
Ut quoniam brutum terreno est pondere corpus,
Est anima afflatu vivificata Dei;
Nullum sentirent animæ dispendia finem,
Esset in hoc fragili corpore vita brevis.
Unam nascendi ratio prius omnibus affert,
Hanc cura & propriis consequitur meritis.
Nasci non nostrum, nec longum vivere nostrum:
Vitam, quæ sequitur, vita parare potest.
At licet arbitrio Domini sumamus utramque,
Et neutra obveniat, ni Deus hoc jubeat;
Prima tamen celeri fertur per prona rotatu,
Quæ sequitur, totis est data temporibus:
In primam ignari nulla mercede venimus,
Altera de summo parta labore venit.
Nascimur, ut Dominum Cæli, terræque, marisque
Quæramus toto pervigiles studio;
Quærimus, ut qui sit, qualis, vel quantus, agat quid,
Possimus vero noscere judicio.
Noscimus, ut digna compertum laude colamus,
Ut vitam tribuat perpetuam, colimus,
Et colimus non thure dato, non sanguine fuso,
Non vino madidi, non epulis gravidi;
Aurum, vestis, odor, pecudes, libamina, gemmæ,
Et quæ rara homines, vel pretiosa putant;
Ante Deum ut viles terreno e pondere moles,
Ut cænum, ut sordes, sic inhonora jacent.
Omnia sunt ejus, cujus nos esse fatemur:
Nil proprium est nobis, ipse habet, ipse dedit.
Ecce etenim sancto proclamat in ore prophetæ:
Nolo tuos hircos, nolo tuos vitulos.
Et species agri mecum est, & gloria Cæli,
Orbis enim meus est, & quod in orbe, meum.
Debita solvantur sancto mihi pectore vota,
Hostia me laudis, puraque vox celebret.
Ergo nihil noster poteris prætendere, Lector,
Istis quod tibi sit difficile in monitis.
Non longe positum, non est aliunde petendum,
Non te, non sumtu, non opus est pretio.

Suffi-

Sufficit, ut Dominum mundi, rerumque Parentem,
Cujus in arbitrio vel bona, vel mala sunt;
Censu majori vincentem verba loquentis,
Unum, incorporeum, perpetuumque sacrum,
Omnia complexum, vel semper in omnibus unum,
Corde pius credas, credulus ore roges.
Sed quid sic nudis tantum sermonibus utor,
Tamquam nulla Dei sint super hoc monita?
Nam primum veteri casum sub lege memento,
Quæ dudum in solidis scripta fuit tabulis,
Quod nunc per Dominum renovat data gratia Christum,
Atque Evangelii vox veneranda sonat:
Ut quod saxa prius, modo pectora nostra tenerent,
Esset & uberior bis repetita fides,
Affectu toto Dominum, totisque medullis,
Atque tuum toto dilige corde Deum:
Et recte quid enim poteris tu justius umquam
Obstrictus tantis solvere muneribus?
Qui tibi, cum limus terrena in fæce jaceres,
Demsit perpetui temporis esse lutum.
Qui, tibi quod membris constas, quod mente moveris,
Quod lingua loqueris, quod ratione sapis;
Quod manibus tangis, graderis pede, lumine cernis,
Aure audis, sentis naribus, ore probas,
Ante aliquod meritum, propria pietate ministrat,
Corporis, ac animæ sic Pater ut Dominus:
Et non hoc solo contentus munere, quo te
Instruxit membris, sensibus excoluit:
Qui tribuit vitam, largitur commoda vitæ,
Omnibus ut tibi sit prædita deliciis:
Ecce tibi Cælum pendet, tibi terra recedit,
Aera librantur, fluctuat Oceanus:
Noctibus atque dies succedunt, mensibus anni,
Sol splendet, lucent sidera, luna rubet.
Ver varios blandus perfundit germine flores,
Æstas jam gravida fructibus arva coquit,
Autumnus musto madidus, præpinguis oliva est,
Ignibus amotis frigora nescit hiems:
Imbribus arcendis confirmas pendula tecta,
Ignoras ventos ædibus oppositos;
Hirtaque lanigeræ depectens terga bidentis
Mollibus involucris algida membra tegis;
Lenia nec desunt nivei velamina lini,
Sunt etiam Eois pallia velleribus.
Illa ferax jacto reddet tibi semine tellus,
Hæc celsis carpent Seres in arboribus.
Denique per totum, qui circumvolvitur, annum,
Quidquid habes totum dat tibi cura Dei.
Campus messe viret, vestitur palmite collis,
Arbore diversa mitia poma metis,
Et studium impendens fœcundo providus horto
Utile quo libuit tempore sumis olus.
Accendis pinguem quæcumque in lumina pinum,
Nobilibus mensis cerea flamma micat.
Nec modo terreno tantum servire jubetur
Per varios usus subdita terra homini:
Ipsa etiam quidquid fertur prope nubila, quidquid
Alto subductum volvitur in pelago,
Nunc fallente cibo, nunc texto in retia lino,
Artibus innumeris inde, vel inde petis.
Et tibi nunc imo trahitur de gurgite piscis,
Aere nunc summo decipiuntur aves.
Agmina venanti prorumpunt densa ferarum
Icta procul jaculis, vel laqueata plagis.
Prona petis ferro, canibus fugientia sistis,
Contundis frænis ora ferocis equi.
Ad juga panda boves cogis, ad mulctra capellas,
Distillant crispis dulcia mella favis.
De saxis gemmas, aurum producis arenis,
Lentaque de tetris igne metalla coquis:
Gramina discernis tristes medicantia morbos.
Pellis letiferum sedulus arte malum.
Quin etiam ut mercem peregrino a litore sumas,
Et tua des aliis, atque aliena petas,
Flumina remigio percurris, & æquora velo,
Ibis longinquas absque labore vias:
Aut si formidas pelagus, carpenta movebis,
Teque tuis sternet terra notanda rotis.
Tunc si jactatum quærit blanda otia corpus,
Humida pulvereum balnea suscipient,
Atque cavo tota spoliatus veste lavacro
Marcida perdomitis membra fovebis aquis.
Tot, tantisque bonis Domini tibi munere partis,
Quid tandem dignum reddis amore pio?
Aut quibus hæc opibus, quibus & persolvere donis,
Vel quanto poteris pendere servitio?
Nec tamen hæc Dominus, cujus sunt omnia, quærit,
Sufficit, ut Dominum servus amatus ames.
Hæc quoque mandati succedit forma secundi,
Proximus ut tibi sit sic, velut ipse tibi es.
Nosco salutiferam mansuro munere legem,
Uno quæ cunctis prospicit officio.
Nam cum aliena mihi mandatur cura, necesse est,
Ut mea mandetur sic quoque cura alii.
Ecce pecus pecudem fœcunda ad pabula ducit,
Admugit proprio bucula læta gregi.
Murmure respondent, qua possunt voce loquuntur,
Inque vicem docilis lambere lingua solet.
Non caret affectu, quod fluctibus occulit æquor,
Et volucris volucri est, & fera blanda feræ.
Tum si quando venit quocumque ex agmine prædo,
Fortior invalidos ungue vel ore premens;
Seu volucrum res est, seu res est illa ferarum,
Undique collectis tenditur auxiliis,
Captivam comitem cursu, grege, voce, volatu,
Et si non possunt, eripuisse volunt.
Cumque ita se solo naturæ munere servent,
Quæ nec consilio, nec ratione vigent:
Quo mirum, Domini si jussa verenda secutum
Mutua constringat cura hominis hominem,
Atque usu, ingenio, rebus, ratione peritus
Ut, sua, quæ tua sunt commoda, frater agat;
Hic venit illa placens merito sententia, nectens
Humanum parili conditione genus,
Nec facias aliis quidquid fieri tibi non vis,
Idque aliis facias, quod tibi vis fieri.
Quod genus est hominum, quis sexus, ritus, & ætas,
Quis neget hoc tectum, quis neget esse probum?
Quid non mandatum late complectitur arctum?
Plenius hac tradi quid brevitate potest?
Namque ea, quæ mala sunt, fieri modo sic mihi nolim,
Ut rursum cupiam, quæ bona sunt, fieri.
Judice non opus est, doctor nec quæritur ullus:
De nobis scimus quæ bona, quæ mala sunt.
Gaudebis certe, si quis de nocte viantem
Blandus vicinum ducat in hospirium:
Tu quoque sollicitus provisis excipe tectis
Illum, qui fera nocte viator erit.
Veste tegi nudus, sitiens ab pocla vocari,
Esuriens optas ut satiere cibis:
Te quoque permoveat proprii par causa laboris,
Divide cum miseris pallia, pocla, cibos.

Ecce manum nosci lapsus, solatia mœstus,
Auxilium trepidus, consilium dubius:
Id mœstis, dubiis, trepidis, labentibus offers;
In simili causa fac ut ameris amans:
Certe incusari falso te crimine non vis,
Crimine falso alios insimulare noli:
Odisti furem, furtum cave: perdere non vis
Per vim, quæ tua sunt, nil violenter agas.
Pacta tibi dubio non vis mutare paratu:
Promissam certo pectore redde fidem.
Quæ tibi detraxit velles succidere linguam:
Cura sit ut nullum livida verba notent.
Mutua cumque petas, vis sumere protinus æra,
Mutua poscentem dextera prompta juvet.
Inflatos fastu damnas: depone tumorem,
Quod fugis in celsis nesciat inferior.
Certe si soror est, vel mater, carave conjunx,
Quarum ne vitam fama gravis maculet,
Perpetui curam cauta pietate pudoris.
Filius, aut Frater, sive maritus agis:
Hæc veneranda tibi si nomine tentat adulter,
Ferrum in vindictam non satis esse putas.
Nonne eadem pœna reus es, si tu quoque furtim
Aggrederis castos sollicitare toros?
Hinc fuit, ut Dominus prima sub lege juberet
Pensari paribus crimina suppliciis.
Pro damno damnum, vulnus pro vulnere, dentem
Dente lui raptum, lumina luminibus.
Nec minus ut propriam sub judice redderet audax,
Alterius cuperet qui rapuisse animam:
Judiciumque reus non posset dicere pravum,
Pravis decreta est ultio criminibus.
Et licet hæc melius mutarit gratia Christi,
Mitia quæ potius, quam violenta docet:
Ast tamen est rectum quidquid jubet ista, vel illa,
Seu cito restituas, seu patienter agas.
Hoc tamen est melior, qui Christo vindice gaudet:
Servet se Domino, quod dedit ille sibi.
Ergo piis votis, & sanctis perfice rebus,
Vita quod hæc præsens, quodque futura probet.
Ut te, quem raptim fugiens commendat honestas,
Perpes post obitum gloria suscipiat.
Nam nostris certus monitis, mansura memento
Omnia, nunc stulti quæ peritura putant:
Atque animas, iisdem membris redeuntibus, ipsum
Crede recepturas corporis involucrum.
Ora, color, sanguis, venæ, cutis, ossa, capilli,
Ut nunc labuntur, sic iterum venient;
Non modo quæ tumulis bene condita saxa reservant,
Aut Arabum solidans pulvis, odorque tegit:
Sed dicto citius firmanda in membra redibit
Portio de tumulis, portio de fluviis:
Quod ventus flatu minuit, quod bestia morsu,
Flamma quod exussit, quodque ruina premit,
Totum aderit, totum diversa ex parte coibit,
Pars volucri, aut pisci, pars laniata feris:
Et quod nunc ætas sensim longæva resolvit,
Id raptim Domini buccina restituet.
Ut pro factorum meritis, in corpore eodem,
In quo gesserunt seu bona, sive mala;
Scilicet ad motus animorum carne reversa,
Pœna reos, justos gloria suscipiat.
Cur autem dubites, cum præcedentia monstrent,
Ut tibi venturi sit manifesta fides?
Respice nudatas brumali frigore silvas,
Jam desperatis luxuriare comis:
Quæ stabat mærens decusso palmite vitis,
Vestitur foliis, fructibus induitur.
Spicatus densis calamus flavescit aristis,
In terra granum quod modo putre fuit.
Et quæ nunc tristi squallebant arva veterno,
Læta novo rident germine, flore rubent.
Ipse etiam, variis conclusus mensibus, annus
Tempore mutato mortis habet speciem:
Cur ver autumno, frigus depellitur æstu,
Utque hominum res est, hoc venit, illud abit.
Hoc tamen æterno, donec Deus annuit, usu,
Inque vicem alterno volvitur officio,
Et dum se longi sequitur tota mobilis anni,
Nascitur, & moritur, succidit, atque redit.
Nam finis noster finem non accipit, & mors
Qua primo morimur, perpetuo moritur:
Victuro semper motu, sensuque manente,
Omnis perpetuo tempore vivit homo.
Vivet homo, fletus ast hic mea verba sequuntur:
Nam puto sic hominis sors melior fuerat
Cum sensu vitæ sensum deponere pœnæ,
Et natum innatis consimilem fieri:
Quam nunc, peccatis toto dominantibus ævo,
Extingui vitæ, vivere suppliciis.
Nam rogo, ne credas diræ ad compendia pœnæ
Quod raptim sontes debita flamma voret.
Ignibus æternis immersos respice colles
Jugiter ambori, non tamen imminui:
Et gelidos fontes, & cærula flumina cerne
Fundere semper aquas, semper habere tamen.
Sic miseros vindex semper populabitur ignis,
Ut semper servet pabula læta sibi.
Hæc si falsa putes, merito post vera probabis:
At falsa effugies, si modo vera times.
Quare post mortem sequitur si vita perennis,
Lætificans justos, discruciansque reos;
Viribus & totis, & totis nitere votis,
Quæ rectum ducunt continuare vias:
Contere calcatum cum mundi Principe mundum,
Et fuge lascivis credere deliciis.
Præcipue semper famosos respice vultus,
Judiciumque tuis eripe luminibus.
Nemo feret rutilos intactis vestibus ignes,
Nemo inter lituos non trahet aure sonum.
Nemo inter flores blandorum ambitus odorum
Naribus assiduam non metet ungue rosam.
Nemo diu sitiens, & multo sole perustus,
Incumbet gelidis, nec potietur, aquis.
Nemo, vias pedibus brumali tempore carpens,
Conspersus pluvia, nec madefactus erit.
Nemo, licet mediis muris, sub tempore belli
Aut bene securus, aut bene tutus agit.
Congressus præstat visum, mox lumina visu
Concipiunt flammas, parturiuntque nefas.
Dum veluti jacto piscantis fraudibus hamo,
Primo animus capitur, post etiam moritur.
Prima mali labes, heu! femina, te dolus anguis,
Ac hominem per te reppulit a Domino.
Erepti tu causa boni, tu janua mortis,
Tu decepta cito, tu cito decipiens.
Ergo age, qui nullo maculasti pectora nævo,
Et purus puro niteris esse animo;
Ut laqueos ignis validos, & acuta venena,
Cernere laudatam sic fugies faciem.
Non ego nunc repetam per tot jam sæcula quantos
Feminei vultus perdiderint populos.

Præ-

Præterea clades Spartanas, Troica bella,
  Et raptim excidium quam prope Roma tuum:
Cum gentes nulla Domini sub lege, nec ullis
  Sanctorum ad vitam perdomitas monitis,
Qua furor impulerat, lascivus duceret error,
  Esset & hoc licitum quod fuerat libitum.
De sacris, inquam, de sacris percipe libris,
  Opprobrio quantis turpis amor fuerit.
Te Dinæ species nimio sub amore ruentem
  Extinxit, Sichem, cum patre, cum patria.
Nam male compressam fratrum pia cura sororem
  Permittit thalamo, vindicat in gladio.
Hunc quoque laudatum psalmorum carmine David
  Forma placens cello deposuit solio;
Cum male lascivum comperto crimine corpus
  Sacco contegeret, contereret cinere.
Thamar forma duos sub eodem tempore fratres
  Incesti, & ferri perpulit in facinus:
Unus corrumpit, corruptam ulciscitur alter,
  Ultio quæ justa est, desinit esse pia.
Ipse etiam Salomon, cujus sapientia prisco
  Tempore, & in toto nobilis orbe fuit;
Ducitur in facinus vetito laqueatus amore,
  Femineo subdens turpia colla jugo:
Et Domini immemorem merito præconia laudum,
  Quæ juvenem ornarant, destituere senem.
Forma placens regi leto te tradidit Aman:
  Forma tuum rapuit dux Oloferne caput.
Illum mirifico famosum robore Samson
  Forma decens sævis tradidit Allophylis.
Sanctusque, & victor per tot modo prælia miles,
  Heu! male femineis subditur arte choris,
Ut jam pollutus; pariunt quia crimina pœnam;
  Oscula virginibus, terga daret gladiis.
Tu quoque Levitis tantum dilecta, nec uxor,
  Insano juvenum subdita nocte toro,
Vindictæ studio totas in bella dedisti,
  Perdere contentas sive perire Tribus.
Ut membris lacero dispersis funere Gabaat
  Efficeret diris ignibus usta rogum.
Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
  Expediam, quantum forma placens noceat.
Lascivo clamat benedictus Apostolus orbi,
  Dans etiam licitis jura severa toris;
Conjuge possessus, contemta conjuge liber,
  Non similem causam religionis habent.
Conjugis implicitum detentat cura maritum:
  Solum vult cælebs emeruisse Deum.
Sed quia nonnumquam succumbunt lumina formæ,
  Ancipiti rectus labitur in bivio.
Si purum maculare animum parat impius hostis,
  Semper ovans castam sollicitare fidem:
Accipe tela quibus cordis pia mœnia serves.
  Crux tibi sit clypeus, crux tibi sit gladius.
Supplicibus lacrimis, gemitu, prece, pectore tunso,
  Quære salutiferum nocte, dieque Deum.
Ac ne paulatim facilem spes palpet amorem,
  Lapsum a præcipiti perge referre pedem.
Non ignarus enim miseris succurrere quæro,
  Omnis perpessus, quæ fugienda loquor.
Respicis ad formam? sed sævas respice pœnas,
  Respice quid laudes, respice quid timeas:
Internisque oculis, & vero lumine cerne,
  De terra ad Cælum, deque homine ad Dominum.
Hic brevis est fine exiguo claudenda voluptas.
  Illic perpetuo sulfure flamma vorax.
Audi clamantem magna cum voce propheten,
  Seu mandata legas pristina, sive nova:
Quæ laus in vultu est; fœnum omnem credite carnem,
  Quippe ut flos fœni gloria carnis erit.
Nam veluti flores ictus metit, atterit æstus,
  Contundunt imbres, fortior aura rapit:
Sic vultum, quicumque placet, consumere tempus,
  Et tumor, & livor despoliare potest.
Atque ipsam ut taceam, quæ conterit omnia, mortem,
  Quanta licent morbis, febribus, ulceribus?
Hi modo, qui canent albo sordente capillo,
  Collatas olim non timuere pices:
Pendula, quæ mærent rugis deformibus, ora
  Prætulerant vanum conspicienda decus.
Qui nunc in laxa tremulus pes pelle vacillat,
  Via dederat tenui signa notata solo.
Cervix, colla, manus, & quod nunc omnibus horret,
  Heu miseris quondam causa furoris erant.
Lumina, quæ madidus deformia subluit humor,
  Stellarum rutilæ ceu micuere faces.
Respice quod paucis floret, nec permanet, annis,
  Et tamen æternis culpa manet lacrimis.
Ergo puellares vultus, formasque decentes,
  Aut verso, aut merso despicies capite.
Atque ut sis penitus sic corde ut corpore purus,
  Ut nullum facias suspicione reum;
Da studium, curas, & semper providus opta,
  Ut tibi sit nulla femina juncta nimis.
Amittet vires, si non sint obvia, ventus.
  Pabula si desint, irritus ignis erit.
Ac ne mandatis tantum pars una putetur
  Ad vitæ rectas sollicitata vias:
Si qua viri discunt, credat sibi femina dici,
  Et meritum, & pœnas hic quoque sexus habet.
Oderit ignotos audax attendere vultus,
  Seque tamen notis addere luminibus.
Nam male permixto ludentia lumina visu,
  Blande sæpe solent ore tacente loqui.
Atque amor, ut lacrimæ, quas fandi injuria cogit,
  Ex oculis surgit, pectoris ima petit.
Ergo ea, qua juvenes præcepti lege monentur,
  Hac fugiat cunctos femina casta viros.
Jam si corporeas calcaris corpore casto
  Illecebras, reliquum decute cordis onus.

De Invidia.

NAmque subire solet nigri de felle veneni,
  Multiplicis mater criminis Invidia.
Invidia infelix mortem moritura paravit:
  Angelus hac celsi decidit arce poli;
Dumque hominem properat cælesti pellere regno,
  Detrudi in tenebras ipse prior meruit.
Hinc Domini in cunctos vindex sententia venit:
  Omnibus hæc reliquis mortibus una rea est.
Hæc belli rabies, hæc est discordia pacis,
  Plus sibi, quam cui vult sæva nocere, nocens.
Hæc Joseph nimiu fratrum sub crimine causa
  Primum servitii, mox fuit imperii.
Hæc justi fratris maculavit sanguine Cain:
  Hæc David mortis quam prope causa fuit.
Cum jam confecto solus robore bello,
  Extolli nollet laude socer generum.
Hæc primæ cogente gemens operarius horæ,
  Vincere fossorem cernitur undecimæ.
Hæc postrema dedit Cruci in ludibria Christum,

Dum peragit livor crudelitatis opus,
Et præceps populus signa, & miracula rerum
Obtutu cernit, pectore non recipit.
In tantum studiis furialibus improba cunctos
Ab! verum in facinus verterat invidia:
Ut non nescirent, sed nollent credere, quod tunc
Esset per Dominum glorificandus homo.

De Avaritia.

NEc cura leviore dehinc vitare memento
Unius innumerum crimen Avaritiæ.
Omnibus in terris, quas sol videt, æquora claudunt,
Quasque dies adeunt, quasque regunt tenebræ.
Ignoto nobis quidquid diffunditur orbe,
Omnibus in regnis, omnibus in populis,
Infectis morbo multorum mentibus, hæc est
Radix, causa, caput, fons, & origo mali.
Innocuos quidquid Dominus formarat in usus,
Hæc male mutatis perdidit officiis.
Quid quereris diros portus, ventosque furentes,
Tristia famosis æquora naufragiis?
Tu cæsam silvis annoso robore quercum,
Si lignis non est utilis, adde focis.
Contentusque tuo, submotum si qua per orbem
Nascuntur, patiens crede negata tibi.
Et pelagi motus, & sævas flare procellas
Securus tuto litore perspicies.
Usum naturæ vitium fecistis avari,
Nata bona, & pravis usibus esse mala.
E terra genitum terrena in munera ferrum,
Falcibus incurvum, vomeribus rigidum,
In cædem, & diras, bellorum crimina, mortes
Armamus contis, missilibus, gladiis;
Pelleret ut frigus, violentum accepimus ignem,
Pelleret ut tenebras, discoqueretque dapes.
Cœpimus insani flammas immittere tectis,
Atque exurendis subdere corporibus,
Tamquam esset parvum prædandi in crimine crimen,
Ni ferret sparsas sanguine raptor opes;
Et miseros pœnis variis vis ultima cogat,
Cum quod habent perdant, dicere si qua latent.
Fratribus invisos fratres, vitamque parentum
Exosam natis fecit avaritia.
De vero falsum, de falso fingere verum
Sæva per innumeras hæc docet insidias.
Hac faciente reus dum partem subtrahit auri,
In mortem totus transiit Ananias,
Nec solus, sociam nam fœdi in crimine falsi
Conjunxit misero par quoque pœna viro.
Hæc miseros homines mortis sub tempore fecit
Non bene postremis fidere judiciis:
Subducuntur tabulæ, conquiritur undique testis,
Ore ferens falsum, pectore vera premens:
Scalpuntur gemmæ similes, manus improba discit
Heu! male mentitas assimilare manus:
Ut Pater alterius factus credatur, & hæres
Non possit proprii filius esse Patris.
Hac duce custodes inter securus adulter
Pervenit ad castos muneribus thalamos.
Itur in omne nefas animis, manibusque pararis,
Aurum si pretium constituas sceleris.
Dic rogo, quid miserum tantus furor laxat habenas,
Ut tibi sat non sit, quod tibi jam satis est?
Immensis properas terris conjungere terras
Claudendus parvi marmore sarcofagi?
Alterius damno fieri locupletior ambis?
Quod rapis ex aliis, mox erit alterius.
Et cursu celeri sic post amissa dolebis,
Ut doluere illi, qui tenuere prius.
Ceu non casuras immensas construis arces,
Ipse tamen raptim qui moriturus eris?
Cum itur in somnos, tenuato lucida vitro
Marmoribus variis lubrica cella tibi:
Tamquam non adeat lignis coeuntia tecta
In bene securo pectore tuta quies.
Certe non aliter sitientia proluit ora,
Quem palmæ obtulerint, quem cara gemma, liquor:
Et sic suscipient rabidi jejunia ventris,
Quos crystalla dabunt, quosque patella cibos.
An non pellendo glacialis frigore brumæ
Hirta tibi melius pallia præbet ovis;
Quam quæ, lentato per lubrica fila metallo,
Alternos frangit vestis onusta gradus?
Quo tibi perlucens habitus, qui regmine raro
Offerat ignotis membra tegenda oculis?
Argentum, atque auri moles, & gemma coruscans,
E mundo, & mundi est, hinc venit, hic residet.
Venisti in mundum nudus, nudusque redibis:
Nil tecum attuleras, ferre nihil poteris.
Ferre tamen poteris contemta hic munera mundi,
Mitte secuturus, quæ duplicentur, opes.
Nam servata nimis, quæ mox bona, non tua fient,
Si tibi non serves, sic erit ut tua sint.
Munera quæ donat moriens, hæc munera non sunt,
Donat enim quod jam desinit esse suum.
Qui sanus, metuensque nihil, qui mente quieta,
Qui sibi dum vivit dempserit, ille dedit:
Quodque sibi dempsit, melius reparabitur illi:
Integra mox capiet, qui peritura dabit.
Condita nam Cælo non fur, non auferet hostis,
Non tinea, aut pluviæ, flammaque carpet edax:
Cælo autem condes quidquid pro nomine Christi,
Christum respiciens pauperibus tribues.
Qui post assumtæ carnis mysteria dicit:
Vestior in nudis, sublevor in miseris,
Visitor in clausis, curor confotus in ægris,
Adjuvor in parvis, protegor in viduis,
Et quodcumque facis miseris, vel non facis, illud
Crede mihi fieri, vel mihi non fieri.
Ac ne pauperiem pauper prætendere possis,
Ut color injustæ detur avaritiæ;
Si tibi non fuerint sumtus, quos quærit egenus,
Non cibus, aut calida est, qua foveatur, aqua;
Cum poscit gelidus sitiens sub nomine Christi,
Oblatus poterit præmia ferre calix.
Hoc, quo quisque potes, miserum solare rogantem,
Et si defuerint munera, vota dabis.
Ipsa etenim ante Deum non est peritura voluntas,
Si bene non poterit, qui bene vel cupiet.
Hinc fuit, ut Dominus monitis felicibus omnes
Conjungi vellet pacis amore homines.
Et quæ per sanctos prædixerat ante prophetas,
Discipulis proprio traderet ore suis:
Dum nihil injustum, nil durum, nil violentum,
Nil leve, nil cupidum, nil grave, nil varium,
Vel facere in rebus, vel verbis dicere posset
Casto servatus pectore pacis amor.
Hinc cohibet totum pacis concordia mundum,
Quæ brutis etiam cum ratione datur;
Et cum flammiferis frigentia, mollia duris,
Siccis cum pugnent humida, lenta citis;
Omne per ignotas tacito moderamine causas
Uno consociat fœdere pacis opus.

Sic modo, si parvis cupias componere magna,
Corporeum frænat pacis amor populum,
Ut sub terreno sociatus principe discat
Regi Cælorum solvere vota simul.
Ergo mei similis peccator, me minor immo,
Omnes criminibus namque ego vinco meis,
Pacem placatus, pacem quoque læsus amato,
Pax in visceribus, pax sit in ore tuo.
Pelle odium, contemne minas, depone rigorem,
Offensam teneant tempora nulla tuam:
Ut te sol blandæ servantem vincula pacis
Deserat abscedens, inveniat rediens.

LIBER SECUNDUS.

SI monitis gradiare meis, fidissime lector,
Cærula securus colla premes colubri
Cumque aderit Christus iudex, mox obvius ibis
Per tenerum blandis aera recte notis.
Tantum ut mandatis quovis sub tempore in istis
Prætereat coram portio nulla tuam.
At si ventosæ moveat te gloria linguæ,
Quam suadet vano Tullius eloquio:
Sin fugienda, jocus, convivia, sermo, voluptas,
Sique etiam æquævis dissociande tuis;
Quo studio nostri servabis verba libelli,
Ut vitæ meritis consociande Deo?

De vana Laude.

PRæcipuus labor est blandam contemnere laudem,
Quæ trahit in præceps ambitiosa homines,
Et semper taciro festinat ad intima motu,
Visceribusque ipsis pestis acerba sedet.
Omnia dum volumus, facimus quæcumque probari,
Utque suis nullus non faveat vitiis.
Lenito titulo parcum se dicit avarus,
Acris velatur nomine sævitia,
Ac studiis totis, & tota nitimur arte,
Ut quidquid loquimur, vel facimus, placeat.
At tu si Christo soli vis esse probatus,
Gloria quæratur nulla tibi ex homine.
Nam cum dejectus, mox exaltabere, erisque
Pro Domino parvus, magnus apud Dominum.
Contemtum venet quæcumque injuria, nulli,
Si male pertuleris, par quoque redde malum.
Ecce Patrem Christus pro se lacerantibus orat:
Supplicat & Stephanus, supplicat & Jacobus.
Dum miti, magnoque animo licet ultima passi
Pœnatum nulli causa volunt fieri.
Nullum sæva reum faciat sententia, nullum
Austero properes plectere judicio.
Festucam tenuem fraterno in lumine cernis,
Luminibusque tuis nescis inesse trabem.
Injuste alterius cupiet describere vitam,
Assertor vitæ qui nescit esse suæ.
Sed nos damnati vitiis insistimus, & quæ
Ipsi persequimur, mox etiam facimus.

De cavendo mendacio.

FAllere crede nefas, durat sententia dicens:
O, quod mentitur, morte animam premit.
Et quod verax est, semper dixisse memento,
Et non quod non est sermo tuus resonet.

De gula.

DUlci præterea frænos impone palato,
Ne sapor antiquus sæviat illecebris.
Illos cælorum donis, regnisque potitos
Fecit mortales ambitiosa gula.
Dum magis in vetitum ruimus, cupimosque negata,
Et quod difficile est, hoc potius volumus.

De Ebrietate.

PRæcipue largo venas perfundere vino
Respue, ne raptim vina venena fiant.
Ut nimiis quoties sitit æstibus arida tellus,
Solers in fructus quam parat agricola;
Si prius evulsas quam Sol internecet herbas,
Inrorent madidos nubila densa dies.
Protinus & sentes, & gramina noxia messi
Seminibus victis, heu male læta feret.
Corpora sic multo fuerint quæ dedita vino,
Consiliis pereunt, luxuriant vitiis.
Et quid sordidius, quid erit deformius umquam
Quam si te tibimet subtrahat ebrietas?
Cum caput huc illuc vergat, gressusque vacillet,
Meosque neget sensum, lingua tenere sonum,
Claudantur gravido vergentia lumina somno,
Quid facis ignores tu quoque, cum facias.
Quid loquar oblatum, vultu fumante, calorem,
Et male compositis verba soluta modis?
Labentes manibus calices, mensasque per ipsas
Immixtos vino sæpe redire cibos,
Teque per innumeros, cum vult mens saucia, motus,
Vel gaudere nimis, vel modo flere nimis,
Et nunc saltatu vergentia membra rotare,
Nunc dare lascivis brachia mota choris.
Exclamare libet vino, dapibusque sepultum,
Forte etiam proprii nominis immemorem,
Ejus, qui donet largus tibi talia, quando
Orandi subeat tunc pia cura Dei.
Pascere tam magno sumtu quot posset egenos?
Quotque dies lætos hæc daret una dies?
At te nunc saturo pauper jejunus oberrat:
Tu vinum revomis, vix habet alter aquam:
Et si forte cibum vox poscit egena, negabis
Ollis, queis nihil est hoc tibi quod superest.
Sentio jamdudum tacitum te dicere, lector,
Vera quidem, sed sunt ardua, quæ statuis.
Ardua præcipimur de terra scandere cælum.
Non est quod parvo stare labore putes.
Magnus enim labor est, sed merces magna labori:
Præmia qui sperat, desidiam fugiat.
Palmam nemo feret, nisi qui certaverit ante:
Non nisi Victori blanda corona datur.
An tibi perfragiles mundi quærantur honores
Munere quos speres emeruisse hominem?
Quidquid id est variis quod vexat corpora curis,
Dum celeri vitam currimus in stadio:
Contemtum, pluvias, frigus, jejunia, rixas
Contento poteris sustinuisse animo.
Discurrens urbem totis lustrare diebus,
Vix media fessus nocte redire domum.
Continuoque iterum prima consurgere luce
Et clausas possis primus adire fores.
Et cum te tenuis per dura sedilia somnus
Compulerit fessum deposuisse caput,
Ille prior forsan qui serior adfuit ibi
Atria pulsabit, stulta querela notus.
Aut si lictorem tanget vox clarior, opta
Ut bene submotus, nec male cæsus eas.

Sed

Sed fac, quod rarum eſt, nt victus Janitor auro,
  Ac precibus tandem dicat, adire potes.
Ingrederis lingua blandus, vultuque modeſtus,
  Corpore ſubjectus, nil tamen iſta juvant.
Omnis honor pretii eſt: ibi pro pondere nummi:
  Carta ſeu foliis, ſive potens tabulis.
Nam ſi ceſſarit dives manus, irrita res eſt.
  Et ſi verba dabit, tu quoque verba feres.
Au honor arriſit, quem ſemper in ordine mos eſt
  Sumere ſero quidem, ſed poſuiſſe cito?
Nam quod tu dederas, mox conferet alter, & alter:
  Quod multi cupiunt, nemo diu tenuit.
Fac tamen ut longum durans honor inflet, agat te,
  Numquidnam finem non habiturus erit?
Finge, age, manſuri ſignent tua nomina faſtus,
  Atque tuo felix annus eat titulo.
Quid tandem prodeſt, cum definit eſſe poteſtas?
  In quo ſcribitur quod fuit, atque abiit?
Et quod paulatim ſuccedens neſciet ætas,
  Et quod ſi ſcierit, quid tibi merces erit?
Sed qui terreno tantum dependis honori,
  Tantaque nunc homines ambitione colis,
Ut Domino placeas, cujus ſunt omnia Chriſto;
  Inſuper & regnum promereare Dei,
Anteferens verum falſis, ingentia parvis,
  Vilia magnificis, perdita perpetuis,
Devotum vincet quæ tandem injuria pectus?
  Et quid erit celſum? quid tibi difficile eſt?
Namque nihil durum eſt, cum ſpes ſuccedit, & omnis
  Pervenit ad fructum victus honore labor.
Et fructum, toto qui duret tempore, quem non
  Auferat ambitor, prodigus, impatiens?
Audis ſpondentem Dominum nova præmia juſtis,
  Promiſſis ſemper qui meliora dabit.
Non conſpecta oculis, non auribus inſinuata,
  Ipſo non ſenſu præmeditata prius.
Non tibi diſtillant pretioſo cortice myrrhæ,
  Thuris odorato ceſpite terra tumet.
Adde thymum, violas, caſias, melilota, crocumque,
  Candida puniceis lilia junge roſis.
Cum tot in his terris peccator munera ſumas,
  In Cælis ſanctus quæ bona percipies?
Finge, age, quid clarum? quid pulchrum? quid pretioſum?
  Et totum magnum quidquid in orbe putas.
Hoc meritis dandum felicibus, aurea tecta
  Gemmatos poſtes, purpureumque ſolum,
Ruraque vernanti ſemper redolentia flore,
  Lacte, & melle ſimul flumina plena trahi.
Nec, quia conſcedunt animos, & mente videntur,
  Inferiora illis crede futura bonis.
Nec vereare tamen longo ne tempore victus,
  Impar mandatis repperiare Dei.
Nil habet hæc longum, longo licet acta rotatu,
  Quo nunc perfruimur tempore, vita brevis.
Laſſa ſeneſcentem deſpectant omnia finem,
  Et jam poſtremo volvitur hora die.
Reſpice, quam raptim totum mors preſſerit orbem,
  Quantos vis belli perculerit populos.
Condenſi nemoris, celſi non aſpera montis,
  Flumina non rapidis fortia gurgitibus,
Nec caſtella locis, non tutæ mœnibus urbes,
  Invia non pelago, triſtia non heremo,
Non cava, non etiam metuendis rupibus antra
  Ludere barbaricas prævaluere manus.
Multis ficta fides, multis perjuria, multis
  Cauſa fuit mortis civica proditio.

Inſidiæ multum, multum vis publica fecit.
  Robore quæ non ſunt, ſunt ſuperata fame.
Concidit infelix cum prole & conjuge mater,
  Cum ſervis Dominus ſervitium ſubiit.
Hic canibus jacuere cibus, flagrantia multis
  Quæ rapuere animam tecta dedere rogo.
Per vicos, villas, per rura, & compita, & omnes
  Per pagos, totis inde, vel inde viis,
Mors, dolor, excidium, ſtrages, incendia, luctus,
  Uno fumavit Gallia tota rogo.
Cur tamen enumerem labentis funera mundi,
  Quæ per conſuetum ſemper aguntur iter?
Quid repetam quanti toto moriantur in orbe,
  Ipſe tuam videas cum properare diem?
Prætereo gladiis quantum, quantumque ruinis,
  Igni, graminibus, fluminibus liceat.
Quantos bella, fames perimant, morbique furentes,
  Et quæ per varias mors ruit una vias.
Quantos & mediæ pacis ſub tempore, ut eſſe
  Pax poſſit, cruciat debita pœna reos.
Omnis paulatim leto nos applicat hora,
  Hoc quoque quod loquimur, tempore præmorimur.
Et per fallentes tacito molimine curſus
  Urget ſupremos ultima vita dies.
Cum cibus, & ſomnus, dum verba, & pocula mulcent,
  Sive domo ſedeas, ſeu peregrina petas,
Dumque geris quodcumque geris, vel non geris ultro,
  Mors movet alternum nil remorata pedem.
Cereus ut cæcæ poſitus ſub tempore noctis
  Compenſare diem luminis officio,
Dum non ſentimus, lento conſumitur igne:
  Semper & ad finem flamma vorax properat:
Sic hominum res eſt, pereunt quæcumque geruntur,
  Proficit & moritur quod tibi vita trahit.
Sed fac vivacis ſpatia hæc tam longa ſenectæ,
  Orbis ut immunis funera reſpicias.
Sero licet veniat, veniat tamen ille neceſſe eſt,
  Qui non in totum finis abeſſe poteſt.
Jam quæ naſcuntur, creſcunt poſt, atque ſeneſcunt,
  Et ſenio feſſis nil niſi mors ſupereſt.
Intereunt decies qui ternos vixerit annos,
  Atque illum vixit quomodo milleſimus.
Poſtquam poſtremus finis tetinebit utrumque,
  Certe ſupremo tempore mortis idem eſt.
Quid vitam traxiſſe juvat, ſi vivere ceſſas?
  Quæve bonis merces, ſi teneare malis?
Cum, niſi dum frueris, fructu tangere fruendi,
  Et vita hæc vitæ vivat in officio.
Jam quod jam fuerat nihil eſt, ſi definit eſſe,
  Et quod non ſentis, non juvat, an fuerit.
Quid tandem prodeſt, ſi te jejunia vexent,
  Heſternis large membra oneraſſe cibis.
Cumque tua hodie ſtringat aſſidua ſitis,
  Ante diem nimio promaduiſſe cibo?
Cum mediis celeri quæ ſunt decurſa rotatu
  Eripiat ſenſum non reditura dies?
Sed nos decurſæ primævo flore juventæ
  Jam dubii greſſu, lumine, voce, manu,
Cum quidquid fuimus dolor eſt meminiſſe, fidemque
  Omnibus eripiant proxima præteritis;
Incurvos, querulos conſumpto corpore numquam,
  Hæc quoque, quæ gravis eſt, vita ſatis ſatiat.
Hinc eſt quod toto penitus velut orbe remoti
  Spectamus tuto quidquid in orbe perit.
Nec miſeros alio tamquam ſub Sole manentes
  Mortis nos propriæ mors aliena monet.

Ante

Ante oculos, longeque simul fraudamur amicis,
Luminibusque illinc, hinc venit aure dolor.
Intereunt dulces ævo vergente parentes,
Eque ipso conjux aripitur gremio.
Et fratris fratrem mors e complexibus aufert,
Et natu forsan junior ille fuit.
Ordine nec vitæ senior subducitur ætas,
Cum videat nati funera sæva pater.
Nemo tamen cautus credit, quod cernit, & illum
Quod non vult cernit se quoque posse pati.
Hoc tamen inde venit, factis quia semper iniquis
Mortem perpetuum ducimus esse malum.
Et quas criminibus pœnas lex sancta minatur,
Serius excipere credimus esse lucrum.
Felix qui licitum finem putat esse laborum,
Quid pœnæ timeat caveat ante timens.
Felix qui magnum, magnaque indage movendum
Urbibus, & populis nobile judicium,
Constanti sperare animo, vultuque sereno
Securus vitæ de probitate potest:
Quem faciat certis bene mens sibi conscia causis
Sub tanta intrepidum mole tenere caput.
Illic imperio quondam, regnoque potentes,
Illic conspicui fascibus, & trabeis,
Queis aurum lectis dapibus, cristalla Falerno,
Substratoque ostro mos onerare toros:
Robore famosi, laudari munere formæ,
Ac male fidentes corporeis opibus:
Quorum venter erat Dominus, lascivia votum,
Spes in præsenti, gloria divitiæ.
Qui neglexerunt miseri vel morte sub ipsa
Claudendis Dominum quærere luminibus.
Pœnam expectabunt clausi. nunc quære doceri,
Quam pœnam: factis congrua pœna manet.
Hos tenebræ juges cœca sub nocte manebunt,
His lumen tenue flamma severa dabit.
Isti sulfureo flagrantes igne caminos
Cogentur laceris scandere corporibus.
Illos constringet violento infusa rigore
Flatibus hibernis dura gelu glacies.
Et cum tam discors pugnet natura gehennæ,
Nominis unius vis tamen est varia.
Nec tam diversa possis dignoscere pœna,
Igne sit, an gravius frigore supplicium.
Non quot nos istic terrena morte peremtis,
Excipient unam crimina multa necem.
Cum quamvis sævus pro rerum pondere judex
Non aliud possit, quam rapuisse animam.
Et quodam scelerum lucro si plurima testent
Vindictam reliquis ultio prima neget.
Ast istic omnis persolvet in ordine noxas,
Succedens factis congrua pœna suis.
Atque unum corpus per singula membra patebit
Quot patuit vitiis, tot quoque suppliciis.
Altera crudeles, lex altera plectet avaros,
Facta aliter solvent, & meditata aliter.
Est sua perjuris, est & sua pœna superbis,
Atque alia effusi causa cruoris erit.
Invidus, impatiens, mollis, falsator, adulter,
Et vini totus, totus & illecebræ.
Dextera cæde nocens, lingua in convitia promta,
Pervasor, jactans, impius, indocilis,
Judicii ante diem pœnas dabit, ut neque parvum
Supplicii spatium det mora judicii.
Ambibunt alios sinuosis flexibus angues,
Ast alios candens igne catena teret.

Omnia plena illic lacrimis, terrore, dolore,
Et vox nulla, nisi quam dederit gemitus.
Et quiddam ulterius per singula crimina curtam
Vexabunt diris quæ miseros crucibus,
Quando etiam incauto si quid nunc ore loquaris,
Sermonis ratio est discutienda tibi?
Hos inter verum Dominum quicumque negarit
Summittens saxis, stipitibusque caput,
Ille miser vere, nec erit miserabilis ulli,
Excipiet solus quidquid ubique nocet.
Innumeri vermes morituro in corpore vivent,
Nec finis fumo, quem dabit ignis, erit.
At parte ex alia blandorum verba piorum,
Qui nec vexati restituere malum,
Auxilium miseris, victum tribuere petenti,
Affectum notis, servitium patribus,
Iostar flammantis fulgebunt lumina Solis,
Velati niveis splendida membra togis.
Præcipueque illi, quos Christi in lege paratos
Excipiunt noctes, inveniuntque dies,
Queisque fuit votum niveam baptismate vestem
Numquam femineis commaculate toris,
Corpore nec solo, sed toto & pectore cauti,
Et qualem lector te meus esse velim.
Vel iam felices, quæ prima est gloria, victis
Lucis & infidi corporis illecebrie,
Veram quærentes vitam, pro nomine Christi
Fundere devotas non timuere animas,
Atque Sacerdutes hoc sanctum agmen habebit,
Secretosque hominum turbinibus monachos,
Qui nunc spernentes blandæ oblectamina famæ,
Venturi sperant præmia judicii.
Mollia securis ducentes otia rebus
Pro merito vivunt nunc bene, post melius.
Namque ipsi denso stipabunt agmina regem.
Cum terris Judex institerit Dominus,
Atque omnes, Agnus quoquo se verterit, ibunt,
Perfusi vero lumine, luce Dei.
Et tantum ipsorum capient vegetata decoris
Cernentum ut non sint ora videnda oculis.
Ergo ubi terribilem dederit cava buccina cantum,
Adventum tandem testificanda Dei;
Mox longis tellus rimis divulsa patebit,
Ac passim flammæ, fulgura, grando ruent.
Imis concusso penitus de sedibus orbe,
Dum totæ fervent inde, vel inde viæ,
Hinc tristis gemitus, illinc pia gaudia vitæ,
Una in diversis vox erit agminibus.
Atque omnis raptim celeraris gressibus ibit,
Deducens sobolem, prosapiamque pater.
Cunctaque contento ducetur linea tractu,
Cum fuerit medius progenitor genitis.
Nec tibi famosas urbes, gentesque remotas,
Regnaque, quæ nunc sunt, quæve fuere, loquar.
Frigore non segnes populos, non sole perustos,
Quosque habuit nascens, occiduosque dies.
Sed fuit a primi genitum quod tempore mundi,
Usque diem mundo qui modo finis erit.
Omnibus e terris animas, justasqua, reasque
Uno constituet jussio prima loco.
Nec tamen ulla illinc tanta inter millia perget,
Quæ non sit Domino dinumerata suo.
Mox rutilum scandens eadem cum carne tribunal,
Quem cælo intulerat, glorificans hominem.
Omnia, quæ reliquis labuntur in ordine seclis,
Quæ tunc, quæve dehinc lege manente fiant,

Ore

Ore facer, celsus solio, terrore videndus,
Conspicuus, sed vix conspiciendus aget:
Atque inter flammæ tractus, sonitosque tubarum,
Angelicosque choros, militiamque sacram,
Inter & infantum, matrum, juvenumque, senumque
Pallores, fletus, gaudia, vota, metus;
Ultima suspensæ dabitur sententia turbæ,
Quæ sacro sancti judicis ore sonet.
In requiem, & laudem justorum perge caterva,
A regno numquam dissocianda meo,
Quæ vobis gnarus meriti, vitæque futuræ
Dat modo, sed dudum dona parata Pater.
At tu mandatis semper contraria nostris,
Impia tartareis claudere turba locis.
Illic stridorem dentes, & lumina fletum,
Ignibus immodicis discrucianda dabunt.
Et tamen, ut vere maneant quæcumque jubentur,
Hæc erit æterni formula judicii.
Gloria, quæ justum, summota morte, tenebit:
Atque reus pœnæ non moriturus erit.
Hæc ego debueram factis tibi tradere, lector,
Ut pondus verbis vita probata daret.
Sed quia negligimus miseri quæcumque monemur,
Et satis est levius discere, quam facere;
Tu si commendes animo demissa per aurem
Omnia, quæ scriptis sunt numerata meis:
Constanter dicam, cæli statione receptus,
Discuties sævæ vincula dura necis,
Atque etiam fueras qui filius ante gehennæ,
Incipies summi filius esse Dei:
His illud superest, sine quo nihil omnia prosunt,
Ut Christum credas de Patre, cumque Patre.
Spiritus & Sanctus nullo discrimine junctus,
Unum consumment nomina trina Deum.
At tu cum legis nostrum quicumque libellum,
Nostri, seu malus est, seu bonus, esto memor.
Et quoties Dominum perlecto carmine Christum
Orabis; simus semper in ore tuo.
Quod non me primis credas injungere labris,
Neque istud tuto dissimulare putes.
Sic te nulla dies curis compungat amaris:
Sic Christo totum quidquid agis placeat:
Sic sumas sanctam dono tradente coronam:
Nominis abscedat ne tibi cura mei.
Ut peccatores vincens *Orientius* omnes
Sanctorum veniam promereat precibus.

De Nativitate Domini.

Splendidior lux luce micat, majorque diei,
Fulget clara dies, toto festivior anno:
Natalis quæ lecta Deo, qua nascitur ille,
Cum Patre qui semper cæli in consortia regnat.
Virtus magna Patris carnis primordia nostræ
Mox hominem in cælum revehens, sic morte peracta
Sumere qui carnem voluit, nec carne senescit.

De Epithetis Salvatoris Nostri.

Janua, virgo, Leo, Virtus, Sapientia, Verbum,
Rex, Baculus, Princeps, Dux, Petra, Pastor, Homo,
Retia, Sol, Sponsus, Semen, Mons, Stella, Magister,
Margarita, Dies, Agnus, Ovis, Vitulus,
Thesaurus, Fons, Vita, Manus, Caput, Ignis, Aratrum,
Flos, Lapis angularis, Dextra, Columna, Puer,
Mitis Adam, Digitus, Speculum, Via, Botruo, Panis,
Hostia, Lex, Ratio, Virga, Piscis, Aquila,
Justus, Progenies Regis, Regisque Sacerdos,
Nomina magna Deo; Major at ipse Deus.

Item plus de Trinitate.

Quod fuit a seclis, quodque est in secula seculorum,
Semper erit, quia semper erat, sine fine manendus:
Et super omne, quod est, sine quo nihil, omnia cui
Omniparens Verbum, Verbum Deus omnipotens est,
Cum Patre qui solus, cum quo Pater, & Deus unus
Hoc erat, & nondum natum acceperat ortum,
Semen enim Christus, Christus primordia rerum,
Christus honor terræ, tremor urbis, gloria Cæli,
Ex dominante Deo Rex, & Dominator in altis,
Unicus ante omnes genitus, genitore sed illo,
Quem genuit nullus, per quem gignuntia cuncta:
Quæsumus, optamus, tremimus, veneramur, amamus.
Ex toto totus totum diffusus in orbem.
Non idem, sed prorsus idem, similisque, simulque,
Tantumdem & pariter, sic Filius & Pater unum.
Nomine divisum nomen substantia mixta est
Consummans sacri mysteria sancta profundi.
Plenitudo potens, sibi dedita, nexa vicissim
Trina potestatum conclusio parificatur.
Spiritus & volitans perfectio tota supernæ.
Ergo honor in Christo est, laus est Patris, in Patre Christi est:
Ipse Patris mens est, & sermo, & testis, & hæres.
Ipse recognoscit quantum Pater audet in ipso,
Ipse caput nostrum, sapientia, gratia, vita,
Ipse hominum custos, speculator, & arbiter ipse,
Ipse salutis iter, luxque immutabilis, ipse
De vero verus splendor, de lumine lumen,
De bonitate bonus, de pleno, & divite plenus,
Providus, indulgens, clemens, miserator, abundans,
Perfectus, patiens, justus, bonus, immaculatus.
Æternum Æterni donum, tutela piorum.
Firmamentum animæ, fuga Dæmonis, arma fidei,
Perpetuum regnans, censor, judexque futuri.
Tempore non clausus, clausurus tempora jussu,
Principium, ac finis, vegetator & intus & extra.
Velle tenens, & posse potens, & mite severus,
Pax mundi & gaudium, pravique bonique director.
Dum mortale quod est Deus immortale probavit,
O felix Domini dominatio, nobile letum!
O miseræ Gentis cor durum, & perfidus error!
Impie damnator, tua mors hoc stipite pendet,
Credule Confessor, tua vita hoc sanguine vivit.
Flecteris judicante Deo, qui plectere visus,
Salvavit populos, populus, quem odit iniquus.
Hic est ille suis reprobus prius, & maledictum,
Sputamenta hominum, perituri opprobria vulgi.
Hic, cui sæva manus fel mixtum fudit aceto,
Palmea quem cæco violarunt verbera pulsu.
Aspice, percussor demens, venerabile lignum,
Cerne prophanati victricia signa cruoris.
Est ne Deus vivus, Deus insuperabilis hosti,
Ultio, profugium, requies, lux, vita, fides, spes?
A Patre noscendus quod sit sator, atque animator:
A Cruce quod vindex, propulsatorque gehennæ,
Errorum ablutor, pax fida, remissio larga,
Natus amore hominis, passus ratione salutis,
Functus lege obitus, redivivus in æthera celsus,
Sede sedens patria, super omne salutifer ævo,
Unde humilem dignatus humum, remeabilis illo.
Peccati pretium, peccandi nescius ipse,

Par-

Participans famulos, conformans glorificatos.
En tibi quam polcrum per limina nostra tropæum,
Christe, micat; quam clara patri vexilla reportans,
Sanguinolentus adhuc, etiam quod & antea semper
In virtute potens, in majestate perennis.
Cur taman hanc speciem teneat crucis edita forma
Monstrat adorandum tota ratione caracter,
Quod divisa nota est in partes quatuor castans,
Dat mundi Dominum cognosci, & Archangelos omnes.
Tot regis ipse plagas, cæli quot crux videt oras.
Crux imitata pias orantis imagine palmas,
Crux testata Dei pacem depingit, & ast pax
Quæ data per lignum est, pax ligno scripta tenetur.
Vis gratas mirator item spectare figuras?
Aspice perfectum signi locupletis enigma,
P Græcum videas, caput est, vel brachia fiat.
Jota quod erectum est suspensio corporis hic est.
Littera prosequitur pœnam, fert pœna salutem,
Alpha dehinc juncta est, atque altera comminus est Ω.
Prima quod hic primus, postrema novissimus hic est.
Hæc elementa apicum, Deus hic super omne elementum,
Omnia conveniunt cælesti insignia signo,
Cum subit in ligno, lignum Deus indicat esse
Materiem fructus; cum ramum extendere in altum,
Altior excelsis Dominus supereminet omnes.
Fixorum est medius, numerus dat trinus honorem.
Percutitur, cruor exit, aqua de vulnere facto
Exit, & ex ipso mox sanguis vulnere, nempe
Martyrium sanguis, sibi vindicat unda lavacrum.
Sic ope divina mors arbore, vitaque venit.
Per pomum, Protoplasta, cadis: cruce Christe mederis.
Illic mortiferam draco pestifer obtulit escam.
Nec mirum via digna Deo si nomina mille
Laus numerosa trahat, laus tot virtutibus impar,
Quot titulos peperere pii miracula Christi.

Explanatio Nominum Domini.

JAnua, quod residet Cælo, secretaque pandat.
Virgo incorruptæ matris, cui partus origo est.
Et leo Rex hic est regum, rex ille ferarum
Dicitur & virtus, nihil hoc quoque fortior uno.
Unde autem dictus sapientia? regula vitæ est.
Quomodo sit verbum? patrio quia fluxit ab ore.
Cur modo Rex idem, modo Regis Filius idem?
Cum Patre quod solium cæli commune retentet.
Cur Baculus? lapsos quod sublevet, erigat ægros.
Cur Princeps? subjecta throno quia cuncta gubernet.
Cur Dux militiæ cælestis? ab agmine sancto.
Cur Petra? quod valido statuat fundamine firmum.
Unde Bonus Pastor? maculam quod ovilibus obstet.
Nunc Homo: natus enim est, & carnem a Virgine sumpsit.
Retia cur? sparsas quod colligat undique gentes.
Cur Sol justitiæ? quia justum illuminat omnem.
Cur sponsus? desponsa Deo quod Eclesia Virgo est.
Cur sanctum? quod regna ferat felicia verbo.
Mons, quod in ascensum non omnibus ardua cedat.
Stella, quod incertos duce lumine diligat itus.
Unde Magister? amat famulantia corda docere.
Margarita: quid hoc pretiosius inveniatur?
Unde Dies? quod luce magis resplendeat ipse.
Tunc quia sit sanctus, innoxius Agnus habetur,
Qui potuit solus peccatum tollere mundi.
Et modo fertur Ovis, quod se jugulantibus aptet.
Dicitur & vitulus: contenta hoc passio monstrat.
Fons quia purificat vitium baptismate largo.
Vita, quod æternum dat vivere vivificatis.
Est manus, occurrit virtutum operatio dives.
Est caput, in promtu ast, quo nostro auctore creemur.
Ignis in hoc, quod adhuc probatio nostra supersit.
Unde Aratrum? subigat quod pectora. fructificetque.
Flos, quia Confessores, Martyres ipse coronat.
Cur Lapis angularis? populum quia nectit utrumque.
Dextera, qua patrium latus assidet, ornat, honorat.
Sæpe Columba; dolum quia nescit, ac sine felle est.
Unde Puer? quod purus eat Genitricis ad Arcem.
Vitis, adoptivo quod se hæreda propaget.
Unde secundus Adam? quia sit caput ipse renatis.
Est Digitus, Stilus iste, Dei est Lex scripta per ipsum.
Nunc Speculum; quod imago Patris perlucet in illo.
Nunc Via; quod Sanctis sit prævius in Paradiso.
Botriu; quod succis cælestibus irriget orbem.
Panis, in hoc nostræ quod sint alimenta Fidei.
Hostia viva Deo, summus cur ipse Sacerdos?
Se quia sacrificans patriis altaribus offert.
Nunc ratio: hæc ratio est, per quam stat fabrica Mundi.
Virga, quod errantes ut verbere corrigat actus.
Piscis natus aquis, auctor baptismatis ipse est.
Sæpe Aquila, e terris quoniam revolavit ut ales.

Laudatio.

DEnique ne multis tam multa, & magna moremur,
Est oculus, cognosco Deum, videt omne Deus cor.
Unde Propheta? brevi quoniam futura revelat.
Angelus unde? sui quia nuncius extitit ipse.
Brachium, ab amplexu, quo continet omnia, dictus.
Quidquid id est, agnosce, tuum est quod sancte vocaris.
Magnitudo operum tot rerum nomina celat;
Sed propriis meritis tanti censentur honores.
Causa facit titulos, dat scire vocabula virtus.
Tu sublime sedens; Agios, benedictio nostra;
Tu Deus Emmanuel, nobiscum habitabile numen.
Tu Dominus Sabaoth pugno tegis omne quod usquam est.
Te Domus Israel, confessoresque beati,
Te Patriarchæ omnes, teque Angelus omnis adorat,
Tu super ignitum Cherubim, super astra coruscas;
Qui promissus Abræ fueras, de semine David,
Glorificum in Cælo osanna laudabilis audis.
Respice nos tantum, Crucifixe, Paraclite, Christe,
Nazarene; Deus, quem credimus, & Galilæe,
Et Deus Abraham, sancti Patris & Deus Isaac,
Et Deus alme Jacob, spes unda est nostra, fidesque.
Respice, Christe, tuos, longumque tuere redemptos.
Supplico ego indignus, & tu dignare rogantem:
Omnipotens miserere mei, miserere meorum:
Da, dolor absistat, cura, & formido facessat,
Et socier sanctis famulis tuis, & timeam te;
Et placeam dum vivo tibi, nec sim reus illo
Tempore, cum stetero meriti memor ante tribunal,
Christe, tuum, vereque colam, quod prædico nomen.
Crux tua fronte, manu, labiis, crux intima sidat.
Crux clypeata domus, Crux sit lorica salutis,
Hoc melius signo fulgebit lucida Turris,
Quam cum sacrilego polluta cruore maderet.

ORATIONES ORIENTII.

I.

Orationes XXIV. composuerat Orientius ex titulis. At primam tantum, & ultimam exhibet Codex MS. Martenii, unde depromptæ.

Ubique, Domine, celsum Cherubim dicatum est,
Et illa moles quadriformis machinæ,
Te sempiterno confitentur carmine,
Et nos imago consonantis cantici
Amen sonamus, alleluja dicimus.
Te septem primi deprecantur Angeli,
Seu Civitatis septem Principes Viri,
Solio propinqui, Janitores proximi,
Et nos imago consonantis cantici
Amen sonamus, alleluja dicimus.
Te solis astrum cum sorore menstrua,
Vergiliæ, Jugula, Vesperugo, Lucifer,
Omnesque guttæ præmicantes invocant,
Et nos imago consonantis cantici
Amen sonamus, alleluja dicimus.
Aer aquosus, sive sudus invicem,
Simulque venti, pluviæ, grando, flumina
Ritu suomet conditorem concinunt,
Et nos imago consonantis cantici
Amen sonamus, alleluja dicimus.
Solum stativum cum sertura mobili,
Quæ paret homini, quæque capta de una,
Tibi cantat uni, conticescit ceteris,
Et nos imago consonantis cantici
Amen sonamus, alleluja dicimus.
Oceani qui cinctum coerces aream,
Et intestini fossa media gurgites
Deum sonantes cum marinis belluis,
Et nos imago consonantis cantici
Amen sonamus, alleluja dicimus.
Infernæ sedis flamma, salva tartara,
Trucesque præsidentes, pariter Angeli,
Amen minaci decantantes carmine,
Et nos imago consonantis cantici
Amen sonamus, alleluja dicimus.

XXIV.

Postremo dico decrepandi canticum,
Id facio quantum per XX. cantica,
Sed ne quis audax interpellet quippiam,
Anguem magistrum falsitatis increpo,
Ut non adjiciat, sive demat litteram.
Quod si quem lædit spiritalis lectio,
Ei licebit lectionem spernere,
Non commutare lectionis formulam,
Anguem magistrum falsitatis increpo,
Ut non adjiciat, sive demat litteram.
Si scriptor errat in mutanda littera,
Ignarus errat, venia Christo, si præsto est:
Nam non voluntas, verum dextra labitur.
Anguem magistrum falsitatis increpo,
Ut non adjiciat, sive demat litteram.
Ad illos homines interdictum pertinet,
Qui voce vera nominantur Physici,
Si non probatis, præterire liberum est.
Anguem magistrum falsitatis increpo,
Ut non adjiciat, sive demat litteram.
Et nos a fæce ethnicorum emersimus,
Eamque tandem rupimus celiginem,
Dum spiritales exaudimus Angelos
Anguem malignum . . . . .
De signo sextum praecsvendam spiritu
Mortis Dei prophetas instrumenta Dæmonum
Numa & mortis semper in sæculum.
Deus Sancte, te rogamus, Patrem Unigeniti,
Christe Deus, te precamur vivum Dei Filium,
Sancte Christe, te obsecramus Judicem verum Deum.

MA-

MAGNI FELICIS ENNODII
EPISCOPI TICINENSIS
CARMINUM LIBER PRIMUS.

I.

Itinerarium Brigantionis.

CElſior aſtrigerum Titan conſcenderat axem,
  Lampade cum plena totus in orbe patet.
Flammiger ardenti ſorbebat flumina Cancro,
  Cum ſegetem meſſor falce domat propriam.
Siccator dum fonte bibens, dum mundus anhelat:
  Juſſus in occurſum Gallica luſtra ſequi.
Torrida non timui quæ vincunt arva Syenem.
  Pulvis, flamma, ſitis, dus fuit obſequio.
Quid jubar, & validos renovas mihi, muſa, vapores?
  Plus erit algentes me ſuperaſſe vias.
Quidquid plana calent, quidquid ſublimia rigent
  Frigoribus, paſſum dic ſine lege poli.
Bellum naturæ quod diſcors fecerat annus,
  Æſtatem atque hiemem detulit una dies.
Indutum nebulis canas ſuperare pruinas
  Educunt vates fervidus imperio.
Preſſerat æſtivo corpus ſub faſce lacerna,
  Veſtitus tenui regmine nudus eram.
Cum fugit ex oculis conſtanti tempore tempus,
  Lampade nem Phœbi dux fuit ad glaciem.
Optanti brumam devoto contigit horror,
  Quaſi ſiruſque calor nil dedit indicii.
Matronas taceo, ſcopulos atque invia dictas,
  In foribus blandas, cætera difficiles.
Illexit miſeros facies depicta viantes,
  Calcatæ diras mox peperere neces.
Nominibus propriis nil tollit ſacra vetuſtas,
  Tot leti formas ſic vocitare volens.
Scrupea deſciſſis pendebat ſemita plantis,
  Nec viſu facilis, credite callis erat.
Quid labyrinthæos piſcorum fama receſſus
  Involvis linguis, quod timeat relegens?
Illic artificis laudandus conſtitit error,
  Cum torſit rectum Dædalus ingenio.
Hic natura homines per ſummum portat Olympi,
  Quo liquidum tranans ire columba valet.
Parcite, Pierides. pelagus fluviale ſilendo,
  Ne reparet ſermo, ſors bona quod pepulit.
Duria nam. Seſſis, torrens vel Stura, vel Orgus,
  Marmoris Ionii ſævitiam ſuperant.
Dulcia cum variis ſuccedunt læta periclis,
  Effectus rerum cor ſolidere ſolet.
Nil mihi cum dubiis, prolunt oblivia triſti:
  Ebria Lethæo pectora fonte fero.
Limina ſanctorum præſtat luſtraſſe trementem,
  Martyribus lacrimas exhibuiſſe meas.
Ecce Saturninus, Criſpinus, Daria, Maurus,
  Euſebius, Quintus gaudia magna parant.
Octavi meritis da adventor, redde ſolutor,
  Candida ne pullis vita cadat maculis.
Hoſtiles laqueos ſcindat mens conſcia recti:
  Hoc ſemper placeat quod decet, hoc liceat.

II

Dictio data Deuterio V. S. Grammatico nomine ipſius Eugeneti V. I. mittenda.

GAudia tranſcendunt vires, vox læta ſuperbit,
  Ingenii maciem proſpera non metuunt.
Dulcia temporibus famulantur fila ſecundis:
  Quod felix meruit, nobile carmen erit.
Vox juſti Quæſtor, legum ſubſtantia, nobis
  Ceu Phœbus mittet tympana, plectra, lyram,
Docta Camœnarum coeat pia turba ſororum.
  Offerat argutu pollice quod loquitur.
Turgida fatu jacet vix poſſint pectora vatis
  Virtutum ſpecies enumerare tuas.
Tu decus Italiæ, ſpes tu fidiſſima recti,
  Fax, tuba cauſarum, purpura noſtra vale.
Luminibus locuples ſolem te Roma vocavit
  Celſa Quirinali ſuſcipiens gremio.
Eloquio lyncem, tu ſubdes voce leonem,
  Melle tuo ſerpens gutturis arma premet.
Fœtibus orbatæ ferrent tibi munera tigres,
  Quæ dolor & feritas aure pavente daret.
Te pene demeſſum ceu florem dextera fati
  Dum lacerat, Chriſtus perculit exitium.
Reddita ſe melius nunc vincit vita beati,
  Actibus aſſeritur quod venit a ſuperis.
His fretus, non legatus, nec verba precantum
  Callida fucatis artibus elicui.
Ipſe ego, mendicæ tranſmittens verba Thaliæ,
  Donum more Dei, te precor, ut tribuas.
Hortulus exigua ſociatus parte retardat
  Spem ſolidam, fieri ne merear Dominus.
Hanc mihi largiri non ſpernas lumen honorum,
  Sic voti compos ſecula noſtra colas.
Sic te regnantis ſublimet celſa poteſtas,
  Si currant meritis aurea fata tuis.
Amphion Dircæus tetigit quod pectine, vixit;
  Nulla mori rerum tunc animata poteſt.
Commoda de muſis numquam fluxere tot annis,
  Affectu pretii quas mihi concilias.

III.

Præfatio Nepotibus Proculi dicta ſub die 15. Kal. Maji.

EXprimit in ſpicam tellus jam fœta papillas,
  Lacte maritatis turgida ceſpitibus.
Stringitur in prolem ſparſus per gramina ſuccus,
  De guttis faciens progeniem ſolidam.
Veſtitus gemmis protendit brachia palmes,
  De gremio ligni pampinus ecce viret.

Jussa per augmentum nunc silvam perdere vires ;
Frugibus ut crescat , vulnera conciliant .
Evocat , inquirit gandens infantia mundi
Nutricem , tepidi quam dedit aura poli .
Ludit per faciem camporum rustica pubes ,
Respiciens duri dulce laboris onus .
Annus reptat ovans tractus per murmura veris ,
Fracta locuturis mella ferens labiis .
Cum rebus noster balbutit carmina sensus ,
Aurea principiis dextera portet opem .
Blandior ad faciem messor perducit aristas ,
Si rastris segetem pectore contineet .
Nunc stirpem Proculi dans vernum suscipe, doctor ;
Ne fervor teneros decoquat immodicus .
Serventur leges ; ceu census littera currat .
Horum Pindareus flumina vicit uvus .
Docta Camœnali cecinit qui carmina plectro :
Cujus Apollinei nil tacuere chori .
Phœbus in auxilio reperat mox fortior illum ,
Artis nobilitas Marsia si veniat .

IV.

Epithalamium dictum Maximo V. S.

PRÆFATIO.

ANnus sole novo teneras dum format aristas ,
Natura in thalamis urbe repente sedet .
Pingitur & vario mundus discrimine florum ;
Una soli facies . gratia , cultus , amor .
Arbuta vitali coalescunt uda vapore ;
Ignea concretus semina succus alit .
Erigitur genio tellus remefacta marito ;
Torrida lascivis silva viret spoliis .
Lactans cespitibus in nodum truditur herba ,
Vitea gemmatos brachia dant digitos .
In rerum cultu lex jungit pronuba tædas ;
Aura poli ut sponsum germina cuncta facit .
Ergo pari voto lux , Cælum , flumina , Nereus ,
Montes , prata , feræ gaudia concipiunt .
De te quod vernat sortitur , maxime , mundus ;
Et naturalem dos tua comit opem .
Cui sanguis , census, genius, mens, vota superstant,
Musarum primo fulta supercilio .
Secula te fidei monimentum nostra dederunt ,
Corporis & cordis Virginitate parem .
Vincentem meritis sponsam dat candida vita :
Quæ cum te superat , sic tibi palma venit .
Huic niveis concors arridet flamma labellis ,
Alba verecundas spargit in ora notas .

Adsit oro fons loquelæ voce , mente , pectine ;
Ars ; natura , musa , Phœbus qua tumet facundia .
Vile nil decet sonare in Maximorum laudibus :
Conterunt Phœbeia celsum sæpe dicta verticem .

Orbe captivo Venus alma fusis
Dotibus florum per amœna ludens ,
Dum facit vernum pretio & micantis
Sidere formæ ;
Sprevit aurati decus omne pepli ,
Advenæ pompam uluit metalli ,
Ditior cultu stetit effugato ,
Sparsa capillos .
Nobilis si quod bibit arte virus
Lana , mentito potior colore ,
Dic & algentis pelagi lapillos ,
Nuda superstat .
Fulserant raro sub hiante filo
Pectoris gemmæ in roseis papillis .
Invidum membris abigens amictum
Altera lux est .
Proditum risit sine nube corpus ,
Carcere irrupto nituit serenum :
Quodque servabat male tuta vestis
Proditur arte .
Aliger laxo remeabat arcu ,
Marcidam damnans otii pharetram ,
Sanguine in nullo madefacta lætus
Spicula gestans .

Tunc sic alloquitur matrem fluitantibus armis .
Perdidimus , genitrix , virtutis præmia nostræ .
Jam nusquam Cytherea sonat , videtur Amorum
Fabula , nec proles nascenti sufficit ævo ,
Frigida consumens multorum possidet artus
Virginitas fervore novo : sublimia carnem
Vota domant : mundus tenui vix nomine constat ,
Primævi tremulos factis imitantur ephebis
Rara per immensos seclorum , respice campos
Conjugii messis : per flores sola vetustas
Exerit albentes jejuna & pallida canos .
Vana fides rerum nulla dulcedine flecti ,
Et si quid teneros potuit transducere mores ,
Præceptis calcare malis : servatur ubique
Justitium : culpa est thalamos nominasse pudico .
Tu remissa jaces , & tanti nescia juris
Nuda per effusos respectas membra capillos .
Surge , age , & obstantem properantem discute somnum ;
Nec te , quod turpe est , captivum nomen habere
Jura pudicitiæ , vel lex malesuada putetur .
Talibus arsissent dictis & viscera ponti .
Colligit in nodum passos lux aurea crines ,
Et naturalem concludens veste decorem ,
Mutavit formam . tunc quidquid fulget iaspis ,
Quæ viret in pretio pasturæ ficta smaragdus ,
Et latet in conchis melior custode veneno ,
Alba venit , niveum sumptura ex corpore lumen ;
Palla per eccinctos decrescit splendida lumbos ,
Et zona teneras compressit dura papillas .
Affatur natum : quem , spes mea , figere tentas ?
Quem sequimur , quove ire jubes ? post otia major
Flamma decet . discant populi tunc crescere Divum ,
Cum neglecta jacet . superos nil perdere somno
Ostendant geminis reparata incendia curis .
Maximus ecce , vides , generis spes unica summi ,
Dulcibus illudit prolonga oblivia tædis .
Sectatur matrem , quæ Cælo purior ipso est
Femina , quam scimus mulierem vincere mente .
Hic durnit puerum , mores sortitur avorum ,
Quod pudet . heu longo nobis nescitus in ævo est !
Hujus ad astrusas veniat mea lampada fibras .
Suspiret , cupiat , discurrat , ferveat , oret .
Hæc ait , & sobolem fotu complexa benigno ,
Mollia mellitis arctavit ad oscula labris .
Ille volat celeri tranans per nubila vento ,
Omnia lascivo socians elementa furore ,
Ut stetit , & juvenem formæ conspexit in ostro ,
Tu ne Dionæum tumefactus despicis ? inquit ,
Huc Venerem culture veni : qui tardius ursit ,
In multum calet ille rogus , celeresque favillas
Restituet quæcumque pyræ subducitur arbor .

Depromſit jaculum, quo Divos fixerat omnes.
Tum pulcher teretem ſinauram perculit arcus:
Singula diverſo traxerunt brachia calle.
Penniger i vultus præſentet dextera fatum,
Mnaque ferit, læto factum clamore ſalutans.
Ille ego, qui trepidæ ſemper contemptus adhæſi
Viſceribus fugitive tuæ, hac victima matri
Litamus, multis quam tu non ſuſcipis annis.
Ecce iterum magno rimatus ſanguine cretam
Quam thalamis jungat, ternit ſublime puellæ
Sidus, & attonitus ad matrem lumina flexit,
Germanam credens: collaudat nobile furtum,
Sed teneram leviore ferit puer ille ſagitta,
Inque virum totos contorſit fortiter ictus,
Poſt hæc digrediens permulcet pectora dictis.
Noſtra tuas, juvenis, confortant vulnera vires,
Nam quicumque mea eſt percuſſus cuſpide creſcit.
Hæc faciunt multos, ſi credis, bella nepotes.
Sis felix, ſemperque feras mea vulnera tecum.
　　Nunc me Pierio favore juttum
　　In læta, proceres, locate frontε.
　　Suſtentent gracilem per omne carmen,
　　Qui doctum faciunt benignitate.
　　Quod nunc ingenium premunt pruinæ,
　　Diſtendat refovens decore vernum.

V.

Itinerarium Padi.

INgenii cultor, fons oris, copia linguæ,
Humor Caſtalius veniat, quo Thracius Orpheus
Naufraga diffuſo ſuccendat pectora ſinu.
Adſit; & arentis conjungat cordis hiatus.
Eridani dicturus aquas niſi flumine largo
Sicca Pegaſæo perfundam membra liquore,
Torrida jejuno via ſtillent verba relatu.
Undarum cumulos ut natrem, ſuggere lympha.
Quam bene pandit aquas, cui blandus murmurat amnis?
Anni tempus erat, quo vernat mitibus uvis
Palmes, & Autumni proponit dotes in orbe.
Imbribus æternis madida cum veſte Lyæus
Diſtendit tunicas uvarum carcere muſti.
Uberibus pluviis pettarum lege ſubacta
Tunc ſibi forte Padus captivos texerat agros,
Canebant ſpumis & turgida dorſa minaci.
Currebant ſtantes per fluctus culmina villæ.
Servavit raptum pelagus tunc littore tectum,
Et mutens terras manſit fortuna caſarum.
Reſpiceres ſilvas ſtationem perdere juſſas
Ad flammas properare Pado ducente voraces.
Tunc ego ferventi germanæ tractus amore,
Cui natum Parcæ demeſſum pollice diro
Suſtulerant, viduamque domum conſtante marito
Reddebant, urbis peperit quæ ſemper averni.
Hanc ut ſolarer vel vitam prodere legi.
Regnator Ligurum fluviorum maximus ille
Sub juga transmiſſus gemuit ſub pondere cymbæ.
Intumuit, rurſuſque minas, flatuſque remiſit,
Quique polos vicit, ſoli mihi credere juſſus.
Sic pietas elementa domat, ſic cuncta coercet,
Cujus grata Deo tenuit miſeratio mentem.
Ecce iterum madidis contectus nubibus æther
Hauſit aquas, quibus omne ruens ſubmergeret arvum.
Non cæli faciem conſpexit naufraga tellus,
Et ſtellis viduæ micuerunt dira tenebræ.
Erravit piſcis ſed non captivus in ædes,
Et populus fluvii per menſas lambuit eſcam.
Evomuit pelagus hominum penetrale profundum,
Humida pulveribus clauſerunt æquora campos.
Perfunctus primis recidiva pericula vidi.
Ille triumphator tyro ad certamina Nerei
Frigida per liquidas geſtabam pectora lymphas,
Nec ſiccis oculis reſpexi marmoris iras.
Cum ſubito abſortum vidit vetus accola pontum,
Riſit & objecti reſtantia ſigna pavoris.
Ditia permixto fulgebant arva metallo:
Eridanus claris radiabat comptus arenis.
Navita me lætus ſuſcepit protinus alno,
Sarcina cui felix dudum conceſſerat omen.
Indoctus clavum rexit de pondere tutus,
Et me feſtivis, Chriſto duce, pertulit oris.
Poſt canas hiemes, gelidi poſt damna profundi,
　Tranquillum quotiens navita carpit iter:
Mœret & infidi deſperat proſpera ponti,
　Quamque videt faciem non putat eſſe ſalis.
Sibilat aura levis, validas timet ille procellas,
　Fluctibus & blandas æſtimat eſſe minas.
Lintea ſi criſpant Zephyri pendentia malo,
　Et dulci ludit ſpiritus obſequio;
Confuſam ventis naturam perdere leges
　Jurat, & antiquum credit adeſſe chaos.
Gaudia ſic tollunt placidis diſcrimina rebus:
　Nulla fides lætis integra, nec dubiis.
Non aliter variis tenuit quos Roma periclis,
　Littoris optati reddidit ad gremium.
Permulcent pelagi numen venerabile cantu,
　Ancora quod proprium mordet obunca ſolum,
Flamina ſed laſſis teneruin factura ſoporem
　Perturbant mentem militis æquorei.
Arma ratis ſubigit, temos & lintea vibrat:
　Sic mens naufragium ſuſpicionis habet.
Adveniat ſiccis qui preſſit cærula plantis:
　Nam portus felix ille ſalutis erit.
Qui latices vinxit fundens in pocula ſaxum,
　Qui lapides ſolvit, qui ſolidavit aquas.
Quem genitrix fudit ſeclis ſine ſemine fœta,
　Ad matrem jungens Virginitatis onus.
Qui mortem propriæ ſuperavit munere mortis,
　Dans vitam mundo, funere quem peperit.
Ille per excelſum videat me dexter Olympum.
　Tunc patriam teneam, tunc ſtationis opem.
Nubila laxati verrant licet æquora venti,
　Rimoſam puppim nil nocitura petunt.
Dulcia compoſitis quatiam tunc tympana cordis;
　Floribus & pingam carmina noſtra novis.
Ut fatear, dictis conſtat bene dicere Cælum;
　Triſtia nil capiunt pectora verſiloqui.
Sed redeat vernum ceſſet jam bruma timoris:
　Stringite quæ nectant frondea ſerta comas.
Cantem quæ ſolitus, dum plebem paſceret ore,
　Ambroſius vates carmina pulcra loqui.

VII.

Ad Fauſtum de carminibus ejus.

FLuminis in medio ſuccendis viſcera, Fauſte,
　Cujus alit magnam carminis unda ſitim.
Quis ferat ardorem laticum flammaſque fluentis
　Cognatas ſicco ſorbeat ore potans?
Fonte vaporiferum pariunt tua verba calorem:
　Æſtuat unde jecur, pocula proſpiciunt.
Ingenii quiſquis feſtinus tendit ad amnem,
　Non putet ambiguum, ſic bibet, ut ſitiat.

Nobilis occultum condivit lympha saporem,
  Computet & damnum, si minus inde feram.
Lubrica Cecropio condiens lingua cothurno
  Nil jactet priscos nobilitate senes.
In veterum morem pangit nova carmina Faustus,
  Qui per membra suum desecat arte melos.
Doctus ad incudem verba fabricata referre:
  Quisque facit versus, terque quaterque probat.
Ætas cana refert digitis animasse Maronem,
  Quod fingebat opus vivificante manu.
Tu verbis faciem tribuis, modulamine membra,
  Quod natura Deo, hoc tibi dant studia.
In vetulum dexter si vertas plectra cadaver,
  Primævum facias ædificante lyra.
Si flores simules gelidi per plaustra Bootis,
  Mox Helicem vernis sibilat aura modis.
Ninguida lustra rosas, fundant tibi frigora mustum,
  Ferventi Pallas sidere done ferat.
Piscis in æthereo quem portas vertice tranet:
  Si jubeas versu, marmora cervus amat.
Faucibus e mediis impasto viscere prædam
  Ore potens tollas, quam tenet ore leo.
Jam scio Castalii quo me traxistis amores;
  Accedunt culpis munera vestra meis.
Sutilis ad tumidas rapitur me cymba procellas,
  Hibernos passura notos: quam navita pauper
Rimosam tenui fingens de cortice puppim
Composuit, nomenque dedit sine laude phaseli.
Ille nec Ægæum pelagus nec littora Euryxi,
Nec quæcumque valet trux æquora vertere fundo
Æolus, agnovit: placidos sed gurgitis alti
Prælegit, bene cauta sinus, ubi serviat auster,
Non ubi regna petat: quoties ibi remige lento
Sibilat in tremula discurrens aura carina.
Lintea nam summis dum crispant nexa ceruchis,
Quæ portent mortes, præstant mihi flamina somnos.
Huc vertam puppim, certis mea carbasa ventis
  Commendans, cursus artis opisque meæ.
Flecte viam velis, clavumque ad littore, Phœbe;
  Ancora proscissum mordeat unca solum.

  Musa dictorum caput optimorum,
Herbidam fingens hederis coronam,
Quam per exactos numeras poetas,
        Necte capillos.
Sulcat immensum pelagus carina,
Nescit ad clavum manus apta ferri,
Quo vocat dextrum regimen per undas
        Artis amicus.
Pergis ad Faustum trutinam loquelæ,
Ore qui vastum valet ut profundum,
Luce quem mundus veneratur ipsa
        Deteriorem.
Aurium libram tenet in Camœnis:
Illius ferrum secat omne vulnus,
Quodquod internis latet in medullis
        Carminis ægri.
Si meos vellet modicos thyrambos
Mente qua cunctum moderatur orbem,
Inter infantum triviale murmur
        Pendere, laus est.

  Lux mea, Fauste,
Spesque, Salusque,
Litterulerum
Munera parva
Suscipe lætus.
Sic tua summus
Germina Christus
Lucida servet.
Porrige dextram
Nominis almi.
Grata Tonanti
Farra piorum.

VIII.

Ad Olybrium, de ejus eloquentia.

FAma refert, veterum quæ nescit perdere gesta,
  Quæ loquitur semper quidquid in orbe fuit:
Germina dum lucis Titan dispergit in axem,
  Et ditat mundum nobilibus radiis:
Uda vaporiferas cohibent dum lora quadrigas,
  Et nitidum gurges mittit ubique diem:
Undantes ductis manibus sol flexit habenas,
  Artificem Dominum sua bene nota tulit.
Sed Phaetontæo postquam dare regna precatu
  Non exploratis viribus instituit,
Degenerem primis rectorem motibus astrum
  Sensit, & excussis currere cœpit equis.
Tunc totem sonipes lucem de naribus efflans
  Non tenuit legis tempora certe suæ.
In flammam cessit splendor, quod luminat, ussit,
  Quodque animat terras exitium peperit.
Tunc & Hyperboreas dum frangit lampade crustas,
  Epotis Tanais siccus abibat aquis.
Crystallum fluxit, sed cursus fluminis arsit:
  Quod lapides solvit, necavit Eridanum.
Sic ego Rhetoricum tentans transcurrere callem,
  Aggredior currus solis, & imperium.
Nescio quid variis impendam sideris oris,
  Nescio quid teneam, cuncta calor superat.
Cura te pollens teretem formavit ad unguem,
  Et patribus jussit lumina ferre tuis.
Tu Phœbum reddis: fumat tibi victima pinguis,
  Pro qua cessissent fulmine Cælicolæ.
Ast mihi vix illud transmittunt pauperes horti
  Rubra quod acceptum teste refutat olus.
Sum fateor, cujus distillent verba veneno,
  Quæ maciem monstrent pauperis ingenii.
Carmina nulla cano, nec me modulante Camœnas
  Mansurum dabitur pollicis ore sophos.
Quidquid Apollineo loquebamur pectine, cessi
  Oblitus linguæ, quem mihi fila dabant.
Rustica per teneras errat mihi dextera chordas,
  Confringunt dulces barbara plectra modos.
Ah quotiens vitreis Helicon mihi fluxit in herbis,
  Arridens labiis quæ facit unda sitim!
Ah quotiens hederis redimitus tempora duxi
  Aonium mulcens carmine concilium!
At nunc per silvas, inter spelæa ferarum,
  Agrestem certo ducere militiem,
Grandia per validos commendo semina sulcos,
  Ut germeo viræ destituant lolia.
Lactea ne mentem denudent verba solutam,
  Et dictis mollis dicer & ingenio.
Non mihi per campos discurret lingua patentes,
  Mascula nec lituis dicta feram gravibus.
Ne mea grandisono flammentur corda cothurno,
  Et tumidus scriptis moribus esse puter.
Qui mihi tunc portus famam petis undique, lector.
  Sed stabilis pudor est, si taceam. proprius.
Tu Cælum teneas, me terris linque quietum,
  Qui solum novi, quod bene nil didici.

Dictio

I X.

Dictio, quæ habita est in Natali Sancti & beatissimi Papæ Epiphanii, in annum XXX. Sacerdotii.

P R Æ F A T I O.

Vatibus antiquis dicendi maxima virtus
Illa fuit, doctis si scirent fallere verbis,
Laus erat in laudem mentitum pangere carmen,
Tunc operi fraus apta fuit, nam more poetæ
Servantes quod crimen habet, vetuere pudore
Vera loqui, carmenque fides despexit ubique,
Ars placuit, quam culpa decet: nam doctior error
Extorsit certis metuenda poemata linguis.
Lex docuit sine lege loqui, cum vindicat arte
Quidquid jura negant fandum: retinacula morum
Numina fallaci finxerunt sordida cantu.
Phœbum, & ter ternas dixerunt esse sorores,
Castalium laticem, varias quoque Palladis artes.
Tum laurus, tripodas, cortinam, tympana, plectrum
Narrabant: illos a veri tramite fugit
Sensus, & errantes visus delusit imago.
Nunc linguam citharæ, quæ caurat pollicis oro,
Sperne fides, magis ille veni nunc Spiritus, oro,
Cujus inexhausto reviviscit semper in anno
Quidquid terra creat, gignit mare, parturit æther,
Qui freta diffundit, solidum dat corpus in arvis,
Saxa ciet jussu, metuit quem cautibus horrens
Caucasus; aurito famuli eum fortia sensu
Corda domat: qui cuncta videt, quem cuncta tremiscunt.
Fons, via, dextra, lapis, vitulus, leo, lucifer, agnus,
Janua, spes, virtus, verbum, sapientia, vates,
Hostia, virgultum, pastor, mons, rete, columba.
Flamma, gigas, aquila, sponsus, patientia, vermis,
Filius excelsus, Dominus, Deus, omnia Christus.
Nunc precor, ut dictis adsit, qui pectora prisci
Vatis ut ingressus, Pharaonis tempore regis,
Adjuvit gracili locututum voce prophetam.
Si stupuit tunc ipse, reor, bene conscius oris,
Murmuris & soliti, complentem Principis aures
Pondere, voce, sono, sensu, probitate, pudore:
Tu famulum, tu, sancte mone, da solvere grates,
Quas debere juvat: sanctum complectimur omnes
Ecce diem, voluit quo se jubar indere terris
Promptius, & radiis animas animare propinquis,
Quo gaudet mundus, cum non sint gaudia mundi.
Cernis adorantem pavidos submittere vultus
Vatis in obsequium? natalis tempora sentit
Festa, nec admissis contemnit tristis alumnis.
Iste dies cunctis vitæ, cunctisque saluris
Causa fuit, veteris dissolvens vincula noxæ.
Christus in hoc tribuit decus & tutamen in arvis
Ausoniis, parili populos qui mente gubernet,
Et gentes pietate regat; quibus auctor Olympi
Pollicitus simili regem probitate paravit,
Dexter & ipse Deus solio dat jura corusco.
Proximus hic Cælo, cui recti conscia mens est,
Semper erit, quem justa probant quem judice mundo
Publica vota legunt. fateor, suffragia magna
Contulit, ut sedis gremio foveretur inemptæ.
Libera te Dominum posuit sibi turba perennem,
Servitio laudanda suo. proh quantus ubique
Fervor erat! sancto mundi plaudente tumultu,
Omnibus idem animus, turbis vox omnibus una.
Sic tamen alterutrum certabant vincere votis,
Ceu sibi dum diro bellandi cominus hoste
Causa foret: vulgus proprio tunc sanguine vicit,
Pollicitum quotiens fuerit sufferre pericla.
Caspia non aliter cum tigrie fœta Niphatem
Circuit, aut catulos rapiendi format ad usus,
Ardet in absentes, sævis mortalia mandat
Membra animis, hominumque necem petit ore cruento.
Alter in hoc senium teneris miratus in annis,
Alter in antiqua jactabat stirpe parentes:
Alterius contenta parum de sanguine mens est,
Digna referre viri virtutum stemmata mille
Commemorat: quanta tituli tunc laude superstant,
Vincuntur quotiens, & morum gloria victis
Parturit insignem per secula longa triumphum?
Ille pudicitiam, quæ pulcro in corpore vernat
Pulcrior, & casta ridentem luce figuram
Laudibus ad cælum portat: decus illa profecto
Attulit huic facies, quæ multis causa pericli
Sæpe fuit: pulcrum satis est mansisse pudicum.
Hæc nisi de summo non dantur culmine Olympi,
Sicubi contingant, vel forma commoda sanctis
Mentibus accrescant, bello se vincere certant
Tunc homines, funditque decus vel munera terræ
Dextra animæ, vivitque sibi dum deperit illi.
Hæc cum multiplici populus narraret ab ore,
Una fuit cunctis sententia fixa catervis.
Turba sacerdotum, venerandaque curia seclia
Elegit, voluit, meruit, suscepit, amavit.
Ecce aliud dictuque novum, mirabile cunctis
Transietam, quod quisque pavet, quod suscipit orbis.
Vix primævus erat, tremulis cum limina lucis
Calcantur plantis. cum matris ab ubere reptis
Blandior a tenero succus subducitur haustu:
Callida mentitum genitrix cum forte saporem
Herbarum querulis infundit dura labellis,
Nesciat ut natus gustu cognoscere matrem.
Unde sobornatum sorbetur, lacte negato,
Faucibus insuetis ridenda fraude venenum.
Istius illa fuit, cum signum contigit ætas.
Nam fulsisse ferunt hujus cunabula magno
Lumine, cum tantus micuisset splendor in illo,
Quantus in obsequium potuit tum fungier æther:
Cum jussus servire viro mortalia raptim
Membra levat, lapsu gradiens celer ignis Olympi,
Cornipedum pernix cursus imitatus equorum.
Prospera non aliter puerum tunc flamina perennans
Circuit, illustrat, veneratur, suspicit, ambit.
Tum pavidus genitor submisso lumine fatur.
Summe Deum, sancti custos qui culmine cæli
Omnia dextra facis, quæ cernis lumine dextro.
Hunc tibi de primis & adhuc reptantibus annis,
Sancte pater, voveo, quem necdum casibus arctis
Lubrica terrenis innectunt secula culpis.
Nec faciant: sit, summe Deus, tibi munus opimum.
Hæc ait, & lacrimas, quas promunt gaudia, fundit.
Crispinum petit inde libens, quem dicere digno
Non datur eloquio, nec si modo surgat averno,
Qui potuit rigidas de rupibus appennini,
Flumina cum starent, ad plectrum ducere silvas.
Helias fuit hic mage; nam quis Helisæum
Linqueret in terris: duplicato munere palmæ
Nutrivit quem lacte pio, quod ab ubere Paulus
Pressit, Evangelicis plena est cui dextra papillis.
Salve, Sancte parens, semper salvete recepti
Crispini cineres, ad cujus jura redundat
Quidquid in hoc Christi miramur dogmate dignum.

Tu

Tu bene transmissum tibi censum possides hæres.
Res non parva docet triplicatis juncta talentis:
Monstrat ab occidui revocatum partibus orbis,
Quod supplex captum transmisit Gallia vulgus,
Effera te viso didicerunt pectora flecti,
Armatum precibus superasti, maxime, regem.
Sic pugnax gladios obtundit verbere lingua,
Sic ferrum expugnat verborum lamina fortis.
Nam si fanda ferunt, faciant qui maxima parvis,
Sic Dominum expectat domitatae villicus arvis,
Cum bene mollitos in curvi dente ligonis
Scribit agros, faciemque soli sic pectit aratris,
Ut spumet plenis currens vindemia labris.
Inserit externas peregrino in cespite plantas,
Advena conjunctis sociatur nexibus arbor.
Truncantur stirpes, demessum falce maritat
Virgultum, tanero lignum mordetur hiatu.
Germine nobilitas consurgit non sua parvo,
Surculus ignoto coalescit munere dives,
Dum madefacta novo jungit plantaria libro.
Pæstanis pariter depingit terga rosetis,
Regius agresti vestitur murice campus.
Lilia pro nitidæ funduntur lumine calcis:
Tunc pingit violas, cythisos, colocasia, calthas,
Cionama, serpillum, narcissos, balsama, costos,
Tunc rediviva ferit quæ portat germina phœnix.
Hunc jubet adveniens Dominus discumbere servum:
Surgit, & ipse suis manibus dat fercula mensæ.
Sic tua ter denis, animarum cultor, in annis
Halant rura rosas, interpellata nec ullis
Frigoribus marcescit humus, quam vere perenni
Servat odorato meritorum cespite doctor.
Arbuta siccantur quotiens tua rore negato,
Infundis lacrimis: cophinum quoque congeris illic
Stercoris immundi: tunc ramis surgit opimis
Tum fœcunda Deo, nascendi jura superstat.
Suscipe nunc dexter, vitæ lux aurea nostræ,
Gaudia, quæ faciunt modicum tibi promere carmen.
Cum mea vota Deus produxerit ordine cœpto,
Fulserit & docilis quem plantat dextera palmes;
Debita post centum reddam tibi fortius annos.
En flatui quodcumque tibi nunc scalpere carmen,
Nodoso sub jure, Pater, quod nexuit arctie
Diversa sub fronte modis lex proxima pœnæ,
Usquam ne fallax mutarem, syllaba dixit.

X.

Hymnus Vespertinus.

Nigrante tectam pallio
Jam terra noctem suscipit.
Ut vive dulci funere
Reconvalescant corpora.
Mortis figura blandior
Bustum soporis admovet.
Anhela lucis æstibus
Dum mens tepescit otio.
Lux, Christe, vita, veritas,
Ne fusca somni tempora,
Terris parata umbraculis,
Nos ad tenebras evocent.
Nox nulla nos subdat sibi
In noctis etræ tegmine.
Sed nec caloris ebrii
Mentita pingat corpora,
Verum reatum nesciis
Falsi ministrans criminis.
Tu per quietis munera
Adsiste custos pervigil.
Hostis procul sit callidus:
Quod lædit, illud dormiat.
Qui dente sævo mandere
Certat cubantes lectulis,
Hic membra victus lugeat
Pulsare sese quos foves.
Madente carne spiritus
Non enecetur naufragus.
Ornet cubile castitas,
Quæ prima virtutum micat:
Vivat fides in pectore,
Quæ luce vernat perpeti.

XI.

Hymnus II.

In tempore tristitiæ,
Deus perenne gaudium,
Pax, Christe. cordis auxii,
Portusque fluctuantium.
Quem nec procella, turbidis
Si verrat ima motibus,
Potest fugare a pectore.
Qui mersa ponto sublevas,
Qui subjugata sarcinis.
Qui dux prophetæ naufragi
Dum vivit esca belluæ,
Dum nescit æquor, quod tenet,
Tutum ferino gutture
Exactor abrumpis cibum.
Diro reductus remige,
Custode salvus pessimo,
Vates locutus te Deum
Tunc jussa gessit fortior.
Immunda lymphis sobrius
Per busta terris vixerat,
Vivens sepulcra pertulit,
Viventis ornet prandium.
Secreta ceti prodidit
Testis verendus intimi.
Sic nos precamur, Rex Deus,
Mærore fractos ut cibum
De ventre curarum rape.
Vivit medullis quod necat;
Turbantur alta viscerum,
In fonte carnis ardor est,
Qui mergit, orit, afficit:
Sed si serenus adspicis,
Pressura gignet gaudium.

XII.

Hymnus III. de S. Cypriano.

Vatis Cypriani & martyrie
Cor, lingua, sensus, dignitas
Mortem ferendo proferunt.
Vitalis ictum nex dedit,
Mucrone perta lux micat.
Dictis fuit præfulgidus,
Et ore dives unico,

Torrentis unda gurgitis
Impacta cornu spicula
Sermone vincens promulo,
Opes verendi pectoris
Qui jure Christo reddidit.
Nunc munus implet pristinum,
Orator orat, obtinet.
Et dura caosis temperat.
Facit beatos ex reis,
Peccata rumpens carmine,
Non flamma, carcer, vinculum
Potest nocere, quod juvat.
Mactare jussus hostias,
Lugenda risit numina.
Instante mox periculo,
Fugit pericla funere.
Parvas loquendi schemate
Moras remisit ictibus.
Accivit enses lætior,
Currente læto plus celer.
Proconsul esse sævior
Nequivit ille Maximus,
Dum quod minatur munus est.
Nec tardat ira lenior
Christum volentes visere.

XIII.

Hymnus de Pentecoste.

ET hoc supernum munus est,
Quod linguis lingua militat.
Quis non Tonantis præmia
Per dona ejusdem proferat?
Facit loquendo qui sapit
Dignum loquatur ut Deo.
Infundit ecce Spiritus,
Et ora rursus instruit.
Intrat veterno pectora
Eviscerata nubilo:
In hoc Apostolis die
Dum verba verbum dividit,
Sermone mundi præpotens
Et corda mundi contulit.
Summis feratur laudibus,
Homo habet ora gentium.
Thrax, Gallus, Indus unus est,
Quod blanda ludit Græcia,
Quod sævit atrox barbarum
Stridor Canopi murmuris,
Quod lingua latrat Parthica
Pectus replevit hospitem.
Mundi ad salutem curritur
Nolente mundo tot viis.
Quod sacra nunc remissio
Paschalis instar gratiæ,
Dum mysticam septemplici
Ornat coronam munere.
Augmenta plenitudinis
Opes ministrant diviti.
Nunc mente, voce, psallite,
Hoc nostra vox & mens Deo.

XIV.

Hymnus V. de S. Stephano.

QUid Stephano potentius?
Dicas coronam, martyr est.
Hoc est homo, quod præmium
Fructus laboris nomen est.
Laus hæc brevis prolixa sit:
Sic evocantur inclyti.
Necis minister, aspice,
De morte vitam conferens.
Hoc dat salutem, quod necat:
Felix sub istis ictibus
Fit sempiternus exitu.
Cruore lucem præparat,
Cælum sepulcri munere,
Hostem ut triumphus effugat,
Ceu palma sic congreditur.
Hic primus intravit viam,
Nullis subactam gressibus.
Secreta lustravit poli,
In veste carnis abditus
Clamavit, ecce Filius
Consistit in dextra Patris.
Dum saxa ferrent impii,
Dum mille leti machinas,
Solus bonorum conscius,
Orabat & side loquens,
Ne nescientes noxios
Cælestis ira perderet.
Insons erat vesania,
Reum furor provexerat,
Per vota currebat labor:
Crucem gemebat carnifex
Crescentem quam subegerat.

XV.

Hymnus VI. de S. Ambrosio.

CÆlo ferunt Ambrosium
Numen, honor, vel actio.
Nihil debet hic facundiæ,
Dos omnis est a moribus.
Fortis juvantem non cupit
Umbone munitus suo.
In carne carnis nil agit
Regina mens in corpore.
Contregit omne lubricum.
Sic vivit ille non sibi,
Sed totus auctori Deo.
Adjectus hinc Apostolis,
Reduxit expulsam fidem,
Dixit triumphos martyrum
Linguæ virentis laureis.
Hic ore prædam sustulit
De fauce serpentis feri.
Qui bella Christi militat,
Nudus timetur ensibus.
Vivit sepultus & juvat,
Clavum tenens ecclesiæ.
Justina vires perdidit,
Dat pœna vati præmium.
Sedis memento lux tuæ,
Exorna, Sancte, posteros.

Auctore fultus nobili,
Ne dux sereni culminis
In nube tectus horreat.
Qui pastor est antistitum
Quod fucat, omne submovet:
Gregem gubernat Principum,
Magister est docentium.

XVI.

Hymnus VII. de Ascensione Domini.

JAm Christus ascendit polum,
Necavit ante funera,
Letum sepultus expulit,
Mors mortis impulsu ruit.
Cantate factum secula,
Funus subegit Tartarum,
Vicit peremptus uaitum,
Mors inde luget pallida,
Præsumpsit unde gaudium.
Escis vorator captus est,
Est præda raptor omnium.
Jam reta vinctum ducitur,
Jacet catena in neaibus.
Serpens venena protulit,
Mitis terit superbiam,
Agnus leonem eviscerat.
Plus istud est potentiæ,
Quod nostra, Christe, suscipis,
Et veste servi absconditus
Nos ad triumphum provehis:
Quam si a coruscis sedibus
Fulgore terreres reos.
Deus patet per omnia,
Nullo remotus tegmine.
Sed ut jacentes erigat
Dignatus esse quod sumus,
Redemit ipse jus suum,
Ovem reverit perditam
Pastoris ad custodiam.
Levate portas, Angeli,
Intrat tremendus arbiter,
Major trophæis hostium.

XVII.

Hymnus VIII. de S. Euphemia.

QUæ lingua possit, quis valeat stylus
Tantæ triumphos virginis eloqui?
Nunc mente molles discite masculi:
Exempla præstat, fomite desides,
Puella fortis cum superat viros.
Virtus teneri nescia semper est,
Nec jura sexus, fractaque mens vi,
Quæ corde Christum conciperet semel.
Solvunt caducis pectora vinculis,
Quibus repostus mentibus est Deus.
Tormenta torsit fortia corpore:
Lassante pœna crevit amor Crucis.
Si scire posses vincere martyrem,
Vesane tortor, parcere disceres
Flammas, flagellum, carnifices, rotas:
Cui crux sequenda est, non metuit minis.
Hanc cum caminis igne crepantibus
Jussisse fertur præcipitem dari
Priscus veneni fonte nocentior.
Nam sic feralem tempore sordido
Dixere sanctæ virginis arbitrum.
Hujus ministri dum cuperent nimis
Fornacis escæ tradere martyrem,
Lux tunc Olympi luce serenior
Opus removit sæva volentium:
Cum voce monstrant qui gladium simul
Nos hinc precamur dirige Tartaro,
Nam nostra sanctam non violat manus.
Turgescit ille felle jecur calens;
Mox saxa, fossas, verbera, bestias,
Majus venenum blanditias parat,
Quibus vitago fortiter obstitit.

XVIII.

Hymnus IX. de S. Nazario.

ANgusta vitæ tempora,
Parvis coacta terminis,
Mors sancta donat crescere,
Æterna fines præparat,
De fruge casuum venit,
Quo surgat humanum genus:
In stirpe Nazarius bona
De morte lumen addidit.
Nerone felix principe
Diversa perpessus mala,
Lustravit orbem non gravi
Pavore cordis algidus,
Sed ut profanis inderet
Quo calle conscendant polos.
Verus magister actibus
Exempla, non verbis, dedit.
Nam doctor ille fortis est,
Qui bella viribus docet.
Quem dicta militem trahunt,
Si dux gerendis abstinet?
Ventosa linguæ hortatio,
Quod forma præstat, non habet.
Sed magna postquam semina
Scribente terram sarculo,
Glebis refudit optimus,
Mediolanum non perit,
In qua triumpho nobili
Carnis ruinam reppulit.
Qui cæde non digna jacens,
Vatem tremendus mox monet,
Ut clara rursus munera
Mundo refusus adderet.

XIX.

Hymnus X. de S. Maria.

UT virginem fœtam loquar,
Quid laude dignum Mariæ?
Det partus, ornet, exigat
Quod clausa porta, quod patens
Exposcit, ipsa suggerat.
Sint verba ceu miraculum.
Quid mens requiras ordinem?
Natura totum perdidit.
Hoc est salus, quod vincimur.

Cum

Cum sola virgo degeret,
Concepit aura filium:
Stupente facttum corpore
Turgescit alvus Spiritu.
Quod lingua jecit, semen est,
In carne verbum stringitur.
De matre cunctus noster est
De patre nil distans Deus,
Utrisque partus integer,
Quæ gignit, & qui præcipit.
Nil major ille servulis,
Sed nec minor creante fit.
Fons dicta clausus accipit,
Fons membra clausus egerit:
Nec rime cessit arctior,
Et vera proles emicet.
Dic, mater & Virgo, precor,
Quisquamne claudit exiens?
Arctantur exta fœtibus,
Vinclum pudoris natus est.

XX.

Hymnus XI. De S. Martino.

CUm gesta Martini loquor,
Nil laude dignum transeo:
Divisa virtue omnibus
Unum coacta prætulit.
Labore magno martyr est,
Victore carnis spiritu:
Hoc est triumphis proximum,
Si bella calcent intime.
Perdente vires corpore,
Res fixa constat laureis:
Sublimat hostem mentium,
Qui vota membrorum facit.
Hic fontis ignem nesciens,
Calore fervebat Dei:
Undis vapore junctus est,
Christo dicatus actibus.
Qua veste nudum texerat,
Hac rex nitebat ætheris.
Sordente panno acquiritur,
Quo fulget astrorum globus.
Quem justa commutatio?
Astrum rependit Indigens:
Et regne mendicus parat,
Mox sacra vitæ contigit,
De plebe Insit Dæmonum,
Jussit favillis surgere:
Vixere tactu funera.
Flagella passus est libene,
Quibus coronam nexuit.
Compulsus ad antistitem
Votum repugnans induit,
Quod sancta complevit fides.

XXI.

Hymnus XII. de S. Dionysio.

DIonysio Christus dedit
Quot bella, tot victorias.
Exul piorum civis est,
Urbis supernæ particeps.
Constantius vatem loco
Quondam tyrannus expulit.
Non cessit iste turbido,
Crevit periculis fides.
Hoc sancta dic professio,
Tu pœna tradit prosperis:
Optata mercaris malo.
Persiste tortor adjuvans,
Lux hæc negando ceditur.
O quam beate adversitas,
Si sic triumphant exules!
Nihil verendo martyre
Confessor ille destitit.
Dispersa mors quos afficit,
Ad vota mortis evolant.
Nil lenta perdit cortio:
Intrat latenter abdita.
Vitale funus mœror est,
Velox medela transitus.
Risit furorem Principis,
Fide manente constent:
Fixus per orbem docuit,
Qua sol coruscat acrior,
Negans bibendi copiam.
A te, tremende, sumimus
Ceu nostra quæ remuneras.
Tu mitte sanctum poscere,
Quod ipse nobis conferas.

EJUSDEM
EPIGRAMMATA

Epitaphium hominis boni. I.

MEnte bonus, probitate nitens, & nominis auctor,
Sic jacet angusto dic dolos in tumulo?
Spes domus immensæ modicum contecta sepulcro est;
Artantur parvis culmina cespitibus.
Quid decus in pueris, quid præstant limina vitæ.
Non expectatis mors venit ordinibus.
Quid juvat hunc, teneris senium quod prætulit annis.
Funeribus junxit funera multa suis.
Occidit ben juvenis, qui texit crimina vitæ,
Tempore culparum vivificante Deo.
Aspice, primævos metuis qui forsitan annos,
Ætas vincentem non tenuit puerum.
Exemplum terris linquens, ad sidera raptus
Confessis rectum quam bene monstret iter!
Bis denas biemes, totidem transcendit eristas,
Quem subito ex oculis sors inimice tulit.

Epitaphium Habundantii V. I. II.

NUmquam morte perit meritis post busta superstes,
Funera sublimem non capiunt animum.
Sanguis, honor, genius, probitas, constantia, census
Interimunt multis dotibus exitium.
In commune bonus non sensit damna sepulcri,
Fila legunt Parcæ, quæ dederant miseris.
Pendula lassantur quæ plebem stamina portant,
Fortia contingunt licia nobilibus.
Cene venerandi renovabant secule mores:
Inque vicem templi pectora munda tulit.

De Epigrammatis per armaria domus Fausti factis III.

COnsona diversis finxisti carmina libris,
 Suscipiat gaudens littora quod tribuit.
Nescio qui tantum non laudet, Fauste, pudorem,
 Cum reddis si quid lecta dedere tibi.
Depositum perdit mens recti nescia semper,
 Ad mores redeunt hæc documenta probos.
Si tamen admittie dexter mea verba, fatebor,
 Qui pollet magnis parvula jure fugat.
Laudentur tereti quos pingis carmine vates,
 Mascula rhetorico schemate lingua tonet.
Ceu Paulus Christum docuit hominemque Deumque
 Quo præstat cunctis gaudeat eloquio.
Attica per Grajos dicentur dogmata sensus,
 Et nostrum stupeat Græcia docta decus.
Muralis strictis, narretur Physica certis,
 Historiam monstrans indicet historia.
Comica per limam numerentur, fortia plausu,
 Conveniunt operi lucida dicta tuo.
Non valet hæc alter: sed Faustum dicere summa
 Ludus erit semper, si bene nota loquor.

De plaustro, quod Episcopus donarat IV.

ANtistes summus plaustro te nobile donat.
 Pandit iter magnis, omnia dextra facit.

Epitaphium rusticæ V.

RUstica, perpetuæ non te sors pallida vitæ
 Sustulit, interitum nec tibi morte dedit.
Potior ætherias graderis sine carne per arces:
 Sic vitam castæ funera nobilitant.
Quid mirum, viduata tibi sat constitit ætas,
 Conjugis ad natum cum bene ductus amor.

Epitaphium Melissæ VI.

COrpore devicto moritur quicumque, superstat:
 Dant leti legem crimina sola homini.
Nil tibi, virgo, perit; carnem tuus pura refudit,
 Quæ numquam mundi vixit in obsequiis.
Funera, busta, rogi scelerum stipendia cessent:
 De vita ad vitam transitus iste placet.

Serpens æneus in cruce VII.

OCcisor mortis, dux vitæ, planta salutis,
 Aspice, nunc serpens ecce venena fugat.
Et quod supplicii species, & mortie imago
 Jam fuerat miseris, est mihi certa salus.

Versus in Basilica S. Xysti Episcopi facti & scripti, quam Laurentius Episcopus fecit. VIII.

ANtistes genio pollens, probitate, pudore,
 Ornavit donum meritis, & lumina vitæ
Ad pretium jungens operis, hæc templa locavit.
Lapsa per incertos non spargit fama recessus;
Sed veteris facti vivit lex facta per ævum,
Quam dexter capiat Laurenti munere Xystoe.
Sic manet olli ...m, quod sanctis contigit olim.
Obtulit hic templum, veniens quod consecrat ille.

Item in Basilica SS. quia arserant ædificia, quæ prius ibi fuerant, & sic facta est. IX.

VIlla tecta prius facibus cessare beatis,
 Sic splendor per damna venit, sic culmina flammis
Consurgunt habitura Deum. si perdita crescunt
Ignibus innocuis, si dant dispendia cultum,
Qualie erit reparans crepitantibus aucta ruinis?
Laurenti tua bella gerens incendia vince.
Sordida marcenti latuissent antra vetusta.
Sed postquam superi flammas misere secundas,
Ad lumen cineres traxerunt ista colendum.
Huc oculos converte pios, qui cuncta vapore
Prædicis mundana, pater, rebusque docendos
Instrue, ne verbis titubet mens nescia recti.

In domo Mediolani X.

ÆDibus ad genium duo sunt concessa per ævum,
 Si niteant crustis, aut domini merito.
Herbida pasturam simulantia saxa virentem
 Illiciant oculos nobiliore dolo.
Pellat opus tamen arte, regat natura figuras,
 Viscera dum lapidum fingit imaginibus.
Candorem roseo perfundat doctor ab ore,
 Depinget sparsis congrua membra notis.
Aurum, culmen, ebur, tabulas, laquearia, gemmas
 Non datur humanis plus tutilare bonis.
In pretio cautis fore & fine lege locatur.
 Moribus ut constes, crede, laboris erit.

In Basilica Apostolorum Novariæ.

ANtiquum ecce nitet templum, quod sorduit ante,
 Cui faciem veterem lux nova composuit.
Perdidit antiquum quis relligione sacellum,
 Numinibus pulsis quod bene nomen habet?
Di, quibus hoc patuit, possessas linquere sedes.
 Quod fecit victor, victor ubique tenet.
Addidit ad cultum merito successor, & actie,
 Qui morum nomen hinc, Honorate, geris.
Nubila viperei qui gestat corda veneni,
 Non datur, ut faciat culmina pulcra Deo.

Item in domo Mediolani. XII.

ASpice de cujus biberit domus arcta fluentis,
 Atria quod superat porticibus modicis.
Pontificis summi studio constructa renidet,
 Laurenti proprium possidet ista diem.
Splendida per census consurgunt tecta ruinam,
 Occasum nescit quod venit a Domino.
Vix caries senium comitata hoc deterit umquam,
 Gloria factorie quod bene condiderit.
Fabula de magnis numquam taciture reservat,
 Quod vincens ævum nomen ad astra ferat.

XIII.

ILle fuit rigidi semper servator honesti,
 Terribilis culpis, supplicibusque pius.
Quem numquam flexit vitium, miseratio semper,
 Judicium facie certus obique dedit.
Crimina corripuit vultu, compuncta refovit,
 Conscia secreti detulit ora rui.
Hunc utero genitrix cælestem fudit in aulam,

Ube

Ubera subducens tradidit ubetibus.
Cana venerandum stupuerunt secula vatem:
Moribus ante fuit, quod gerit officio.

XIV.

QUi possessa diu felix habitacula liquit,
Quæ crevit Domino sic viduata domus.
Aulica suscipiens moderamina raptus inemptum
Quod pretiu menti- quæritur obtinuit.
Nunc locus irriguo retinet qnod furbuit haustu,
Prospera custodinns faucibus acta semel.
Extemplo quisquis successit manlur & hæree
Ingresso deatrum contulit ista pedem.
Qnid præstet cunsors ad sanctam discite vitam,
Si reddunt mundos tecta dicata vitos.

XV.

DA pater Omnipotens per secula longa, precamur,
Spes & certa piis hospitibus veniat.
Candidn ne meritis fuscentnr stamina nostris,
Neu metis sistat palmn parata meis.
Surgat qui propriæ genitricis fotus in nlvo
Ad gustum vitæ per tua dona venit.
Tn mea vel tnuui perfundis corde sapore,
Tn testem linguam sanguinis esse facis.
Celsa tenebroso frundescnot arbnta lusu,
Quæ nullis strinxit falcibus agricola.

XVI.

ELoquinm certus naturæ constitit index,
Perfecti fontem quærere qui sitiat.
Libertas semper stndiis reseratur honestis,
Infabricnta latet nobilitas studiis.
Captivum venis servasset terra metallum,
Ni daret inventor qund vocat in medium.
Scrutatur fulvum concessit pallidus aurum,
Qui polit. ingeninm sic facit esse suum.
Hactenns Ionium perlustrans remige pauco
Ad portum cymbam flecte, Thalia, meam.

Super regiam triclinii in domo. XVII.

NAvita per postes suspendit munera ponti,
In foribus propriis flumina parta gerens.
Venator portis npponit missile ferrum,
Vestibulum galea comitur armigeri.
Discitur in valvis ars, virtus, nomen, origo.
Nun frontis signo credimur esse Dei.
Sic nostrum pande studium dux littera recti,
Ut domus ingenium non taceat domini.
Qui gestes Latium satiatus pectore rorem,
Aspice serpentes hic Heliconis aquas:

In missorio, quod habet loricatum juvenem super equum, tenentem victoriam in manu. XVIII.

ECce tenet victrix pennatum dextera numen:
Venit, & ad reditum non habet arma viæ.
Pugnacem gestans sonipes per terga minatur,
Advena cui terror ridet in erte bonus.
Discat hyperboreis famosum germen in arvis
Naturæ genium, cum simulacrn videt.

De leone marmoreo, qui aquam mittit in domo. XIX.

ASpice deposita blandum feritate leonem:
Ore vomit lymphas pectoris obsequiu.
Unda fluit rostro, dens mortis pocula mandit,
Naturam perdens bellua nos satiat.
Effera dum vitreos effundunt guttura fontes,
Dira salutiferis corda lavantur aquis.

In baptisterio Agello, ubi picti sunt Martyres, quorum reliquiæ conditæ sunt ibi. XX.

COnditur Armenius, supero qui dignus honore est,
Hic peperit fontem vivificantis aquæ.
Plena selutiferis gestemus viscera lymphis,
Ne sitiat potans, contulit unda semel.
Rapta sepulturis animavit corpora pictor:
Funera viva videns mors eat in tumulos.
Illorum tamen iste locus complectitur artus,
Quos pariles facit mens tenet alma fide.

De scutellis septem habentibus feras, vel Dianam. XXI.

DElia, cervus, aper, tigris, leo, buculn, pardus,
Apportat mensis fercula, docta, tuis.

De compostile habente septem gravatas. XXII.

DIversis dapibus confinia proxima servat,
Dum claudit variis fercula muta viis,
Limitibus certis quod junctus dividit ordo,
Unus in argento quam bene vnutur habet?

De eo, qui ut filium matri reconciliaret, furtum fecit XXIII.

QUis rogo per facinus crimen compescuit umquam?
Amplector Sanctas, quæ dant bona femina, fraudes,
Augmento rumpunt dum jurgia sæva peritu.
Qui natum matris per culpam reddit amori,
Hunc odiis constat missurum semina pacis,
Ordine perverso fallax concordia pugna est,
Cum belli facies tribuat mentita quietem.

De eo, qui dicebatur meretricis filius & Aselionis esse XXIV.

DI prohibete minas, quas partus nuntint horrens,
Quem lupa sordenti conceptum fudit asello,
Conjugis illicibus satiavit viscera prole,
Edidit & pecori sobolem fera prodiga legis.
Quid faciat rumpens naturam convena discors?
Unde sequenda potat natus, quis dicere possit?
Quem stultum genitor, furem dedit improba mater,
Nobile degenerans tenuisset culmen ab istis.
Sed vitiis proprium te norunt, crede, parentes,
Elinguem, trepidum, jactantem, fraudibus aptum,
Gutturis immensi sorbentem quidquid ubique est.
Qui semel assueras humano sanguine fauces
Pandit, & ad viles non vertit terga juvencos.

De cauco cujusdam habente Pasiphaen, & taurum. Ex tempore. XXV.

PAsiphan ulpheum linques nec in arte juvencum,
Diffusis collo manibus petis oscula supplex,
Pul-

Pulchrior & certis illudis ficta puellis:
Candidus argentum superat bos luce coloris,
Vivit amor, taurus, mulier, sine corpore vero.

De eo, qui numquam nisi in depositione filii pavit. XXVI.

PRæparat in fletu qui fercula lauta vocatis,
Annua per lacrimas celebret solemnia magnas.

Aliter XXVII.

NUmquam stante domo pascit, mihi credite, tantos,
Qui tumulos natis, & mensas complet amicis.

Aliter XXVIII.

COnvivæ miseri luctus deposcite multos:
Prandia tot venient, funera quot fuerint.

Item de cauco habente Pasiphaen, & Taurum XXIX.

BLandirur mulier, sentit bos, membra moventur,
Attulit has formas, quis dedit hic animas?

Aliter XXX.

ET fictus rigidam servat, Venus improba, mentem
Taurus, ut admotis suspendat rostra labellis.

Aliter XXXI.

SI tibi sunt animæ, pictor, quibus inseris artem,
Mollior in tauri claudatur spiritus ore,
Fortia si miseræ non dantur corda puellæ.

De eo, quod Messala Consul Ennodius in cognomine dictus est XXXII.

COnsulis ad genium nomen pro stemmate junxi,
Dans lucem fastis, sum trabeis potior.
Quid palmata tuo tantum de murice vernas?
Plus fucante dedit purpura nostra tibi.

De obloquente sibi advocato XXXIII.

IMprobe, quid fractis confundis singula verbis?
Depingit mores obruta lingua tuos.
Accipis, exposcis, præsumis, renuis, ardes.
Tristia, blanda simul, fortia, fluxa facis.
Ira, pavor, rabies, patientia tempore in uno,
Tot facies gestas pectoribus vacuis.

Versus scripti Agello, ubi filium Armenii Angeli Christo offerunt, qui pœnitentiam egit. XXXIV.

SUscipit oblatum, veniam cui contulit, Jesus.
Post culpas animæ sunt holocausta Dei.
Perge, puer, teneros superant bene conscius annos.
Victores juvit candida vita pios.

Deo eo, qui Gallis ipso præsente oblocutus est, cum esset detractor Venetus XXXV.

ILludis Gallis, Veneti male tincta propago.
Nil candoris habes, mens tibi quod genus est.
Despicis insontes maculatæ vernula terræ:
Sed natos Rhodani nix probitatis habet.

Epigramma in subscripto XXXVI.

QUod tibi naturæ dederit lex germen amice,
Hoc mihi frons tradat vivificantis aquæ.

In domo ante oratorium. XXXVII.

COmmoda de damnis mercaris, gaudia planctu,
Si tibi de Christo est indubitata fides.

Ante oleatium. XXXVIII.

HOc est, quod nitido membrum completur olivo:
Nil potius sanctas convenit ante fores.

Ante horreum. XXXIX.

HOrrea parva licet sed mens est largior illis.
Non parcens opibus divitias merui.

Ante scalas. XL.

ADveniant aulmum referantes teste figura,
Quo semper votum proditur indicio.

Ante cellarium. XLI.

NUlla penum laxat mentis pressura sinistræ:
Effluit expensis quod spatiis latitat.

Ante coquinam XLII.

NOn mihi diffusæ dant prandia cella coquinæ:
Nec plures venter concutit artifices.
Fercula pauca damus numerum vincentia cultu,
Gloria nec mensæ damna salutis habet.

Ante Canavam XLIII.

SObria cella cadis vinum quod servat onustis,
Corpora confirmat gressibus acta suis.
Infundunt multis iratum pocula flammas:
Mitescunt nostro bellica corda mero.

In ingressu horti. XLIV.

REspice qui gressum sinuas per amœna vireta,
Ut discas cultis lucem præferre diserti.
Arridet germen, quod linguæ pingitur ostro,
Ver habet in bruma, quod flores carmine gignit.

Per

Per glaciem Zephyros exhalant verba tepentes,
Ebria fulgenti maduerunt murice dicta,
Omnibus in rebus sermonum purpura regnat,
Oris ad imperium submittunt colla chelydri.
Algida cum roseo juvenescunt sanguine corda,
Primævos gelidis ostendit littera membris.
Vertit ad obsequium naturæ munera doctus,
Ætates, species, mensuras, tempora, formas.

Intra hortum supra limen. XLV.

COllaudet spatiis hortorum commoda lautis,
Plurima cui satiant jugera culta famem.
Ditior extentos superat dos larga minorum:
Nobilitas vera est, quæ nitet in modicis.
Venit ad inclusum postponens gratia campos,
Prodidit angustis quid faciat studium.
Vernat in ingressu viridanti porticus umbra,
Cui fodit genium vitifer ipse Deus.
Exornans magnis foliorum texta racemis
Æstivis junget commoda frigoribus.
Lilia nam, lauros, oleas, commista rosetis.
De cultu proprium fecit avere diem.
Serta triumphantis frondem quæ monstret amicam,
Contulit affectus aurea terra suos.
Largus opum poscat majoris præmia voti:
Hoc satis est nobis, quod sine fraude libet.

De Murena in L. F. quæ in Septicio clauditur ita tenuis est. XLVI.

SPiritus exhausto volitat prælubricus auro,
Candida lassatum vix tangit membra metallum,
Afflixit pondus pretium fornacis anhelæ.

Aliter XLVII.

AUrea per nebulas dissolvit fila magister,
Luserunt dociles flamina fulva manus.

Aliter XLVIII.

COntulit hic ventus pretiosi membra metalli.
Quod finxere timent, nec capiunt oculi.

Aliter XLIX.

ESt nihil, & teneo, convincit dextera visum.
Stringitur arctatis digitorum nexibus aura.

De eo, qui ficus munere & tesseram simul misit. L.

DAmnati fructus mittit tua dextera ligni.
Hæc hominem dira spoliarunt pabula primum,
Et nudis, serpens, post standem forte minaris.
Parce precor donis, casus & damna reserva.
Quid nocitura putas insontis poma saluti?
Aute verax leti tunc mortem depulit arbor,
Fixa triumphigeris cum ramis vita pependit.

De adultero & molle. LI.

OMnia Memphitis retinentur secula textis.
Servivit numquam Laurentius ante Neroni,
Nec timuit validas vicit qui corpore flammas.

Aliter LII.

VIr facie, mulier gestu, sed crure quod ambo,
Jurgia naturæ nullo discrimine solvens,
Es lepus, & tanti conculcas colla leonis.

Aliter LIII.

EXige mendaces populorum uxorcula barbas,
Ne minuant quæstum mascula labra tuum.

Aliter LIV.

REspice portentum permixto jure creatum,
Communis generis, satius sed dicitur omnis.

Aliter LV.

LUdus in ancipiti constans fallacia sexu:
Femina, cum patitur, peragit cum turpia, mas est.

In baptisterio Mediolanensi LVI.

MUndior excocti fulgescat luce metalli,
Munera disponit qui dare digna Deo.
Ante vaporatis Laurenti vita caminis
Constituit, ut blandam nobilitaret opus.
Marmora, picturas, tabulas, sublime lacunar
Ipse dedit templo, qui probitate nitet.
Ædibus ad pretium sic mores conditor addit,
Vellera ceu Serum murice tincta feras.
Qualiter inclusas comit lux hospita gemmas,
Nix lapidis quotiens pulcrior arte rubet.

De Joviano, qui cum haberet Barbam Gothicam, lacerna vestitus processit. Ex tempore LVII.

BArbaricam faciem Romanos sumere cultus
Miror, & in modico distinctas corpore gentes.

Aliter LVIII.

ROmuleam tegetem nox oris nubila fuscat:
Oppressis vestes tenebroso tegmine vultus.

Aliter LIX.

NObilibus tollis genium, male compte, lacernis,
Discordes miscens inimico fœdere proles.

In Basilica S. Calemeri, quando reparata est. LX.

LIbera captivum meruerunt culmina lumen;
Arridet facies nubila nulla gerens.
Hic nuper astrigeri dos proxima venit Olympi,
Laurenti vatis ducta ministerio.

Ædi-

Ædibus & vita cujus nunc una figura est;
Ceu solis radiis forma, color similis.
Euge vetustorum reparator, perge novorum
Conditor, & vultu clarus & ingenio.
Abjurant priscam, te præsule, tecta figuram,
Advena casuris porrigitur genius.

De quodam veteri inimico stulto & bene pascente. LXI.

PRandia lauta paras, sed linguæ sordibus horres,
Si desis pastor, fercula concilias,
Ambitiosa fames, lassato prodiga censu,
Cornibus insultat, si taceat Domious.

De eo, qui pauperum opes vorabat. LXII.

VIsceribus miserorum, & sanguine pauperis auctæ
Tantorum mortes cur tibi sunt epulæ;
Tubera, perdices, grus, turdus, turtur, echinus,
Non explent uterum corpora mille tuum.
Infaustus multis, tibi felix diceris uni,
Hæres quod misero veniet erit proprius.

De eodem. LXIII.

ARtubus humanis Polyphemus vixit, & atro
Sanguine distentus delicias habuit.
Tu reddis similem, scena tedeunte, furorem;
Cui pastem tribuunt agmina debilium.

De eo, qui ut amicos ejus ad se tolleret pascebat. LXIV.

MErgeret ut divos in mortem, pabula serpens
Contulit, & vitam munere dira tulit.
Sic quicumque meos Paradisi vere labores
Demulcet, casses convivii patitur.
Illic discedia quem pectore gessit amicus:
Fit dominum cari gutturis hospitium.

De defensore callido. LXV.

NEscitis votis, & cordis nube recedis,
Ea oculis præsens quæreris in facie,
Tuque per ambages nulli spectabilis esse
Calles, mellifluis toxica dans labiis.
Hoc volo quod non vis, jurans te nolle quod optas,
Concutis & variis pectora sæva modis.
Hydram verticibus, formis superate Prometheum
Doctus, ut ad priscos fabula non redeat,
Bella cies, spoliis crescis defensor ademptis,
Ad nomen currit præda superba tuum.

Præfatio totius operis Poetici quod fecit LXVI.

DUm mea multiplices mens anxia sustinet æstus,
Et reddor vitrei mancipium pelagi.
Cumque procellosus refluentis portitor undæ,
Afriêus ut capras me rotat eauvias.
Pierius menti calor incidit: indiga ferti
Tempora mea cinxit laurus Apollinea.
Tunc hederæ viridis rubuerunt fronte corymbi,
Castalii mellis murmura blanda bibi.
Continuo ponens mærentes pectore curas
Complector laudem, carmina, lætitiam.

De eo, quod vindemiarum tempore scripsit. LXVII.

MUsta cadis famuli dum condunt nostra fideles,
Et ludunt prælo calcibus intrepidis
Dum tingunt rosei plantas de sanguine Bacchi,
Scinditur & teneras uva gerens tunicas.
Otia Niliacis non passus carmina biblis
Sulcavi, tumulo ne tenear moriens.
Ebria lapsantis confessus verba Thaliæ,
Sum vacuus culpa, si pedibus titubet.
Jejunos deceat lex artis, syllaba, rhytmos,
Nulla Camœnarum jungitur ad Bromium.

De quodam glutone, qui opus ejus imperitus carpebat. LXVIII.

NEscio cur sancto non parces, stulte, labori,
Dum morem serves dentibus insiliens.
Mandere nos pergis: sed venter commoda nescit.
Flamina nam vacuis stringis imaginibus.
Escarum gurges nil ruptis murmure buccis
Suscipit, aut castis motibus exuberat.
Phasiacam volucrem, pisces, vel sumina captans,
Uda vaporatis guttura pasce cibis.
Me jejuna juvat sine ructu pangere dicta:
Regifico luxu fercula te satient.

De Eunucho tribuno nomine Peregrino omnia perambulante. LXIX.

TEstibus asseritur gens, census, vita, Tribune,
Antiquum quotiens linquimus hospitium.
Tu, quem lustratis transmisit gentibus error,
Nulla domus pleno nec tenet ampla die:
Vis dici locuples, sublimis, pulcher, amicus,
Æstibus ignoti missus ab Oceani.
Irrita dicta volant, assertor non venit ullus,
Nulla fides seaum detegit aut patriam.
Mendicus, vetulus, timidus, confusus, anhelus,
His verum perdens utere nominibus.

De eodem. LXX.

TUtus falsa loqui poteris sine teste, Tribune,
Ventus habet linguam ponderibus vacui.

Aliter de ipso, quia nusquam stat. LXXI.

INstabilem faciunt naturæ damna Tribunum:
Avolat hinc rursus, vincula ni teneant.
Tolle miser modicam, Zephyro veniente, suburram:
Radia nulla tuo est utilis auxilio.

Aliter de ipso. LXXII.

EUnuchus turpem poscit per compita victum:
Semina telluri non habet unde ferat.
Grandia proscissis rus servat germina membris,
Fœtibus & messis multiplicata redit.
In castum sectus proscindit vomere terga,
Ni fisdens spargat triticeam sobolem.

De

De eo, quod cum ipse Galles parentes haberet, auferret amabat comedere. LXXIII.

Hic volucrum pugna est, ubi gallo cæditur ansot:
Dat pœnas veteris proditionis avis.
Mactatus quondam vocis capis, improbe, questum.
Romanis vitam qui dederit, moritur.

De varietate Clericorum. LXXIV.

Qui ponti facies, numerum qui novit arenæ,
Femina quem jurans fallere nulla potest.
Astrorum plebem, qui calles spectat amantum,
Cynthia cui certis cornibus innotuit.
Non valet hic vultus retinere & nomina moras,
Quos mutat Clerus tempus in exiguum.

De malo homine, qui equos amabat. LXXVI.

Gaudet equis recti dissuasor & indigus æqui,
Nomina qui dignis studio superante caballis
Subtrahit opponens ad fausta vocabula clunem.
Sed procul est pecudis quod censet mentis iniquæ,
Propositum perstat generis quod stemmata fundunt.

De Callido, qui defensor dicebatur. LXXVI.

Aspidas ut capiat tectis fraus hospita technis,
Sub ludi specie mortis imago latet.
Umbra lacessitas producit callida pestes,
Et bellum blandis principiis geritur.
Credite, non aliter defensor prælia tractat,
Qui accusat rideos, qui perimit placidus.

De vita & actibus S. Ambrosii Episcopi. LXXVII.

Egit quod docuit meritis & honore superstes,
Ambrosius vates moribus, ingenio.
Roscida regifico cui fulsit murice lingua,
Vere suo pingens germina quæ voluit.
Serta redimitus gestabat lucida fronte,
Distinctum gemmis ora parabat opus.
Instituit populos gestu, probitate, pudore,
Fovit respiciens, perculit, admonuit.
Vocis ut officium postrema pericula poscunt,
Sic teneras culpas qui tacet insequitur.
Succinctus gladiis, clypei de pondere tutus,
Pectora claudebat textilibus chalybis.
Ensis habet vires vitiorum factor & hostis,
Vipera non tangit squamea terga viri.

De S. Simpliciano Episcopo successore ejus. LXXVIII.

Ambrosius linquens viduatæ munia plebis
Transtulit ad curam, Simpliciane, tuam.
Successoris opes spoliati viscera regni
Creverunt merito temporis alterius.
Ac velut annosam Zephyris parcentibus ornum,
Ne metuat bellum, longa quies solidat,
Tiro tamen felix cana ad rudimenta vocatus
Non flaxit priscum degenerans apicem.
Nil timuit gelidis anima fervента medullis.
Pontificis virtus floris habet senium.
Æquora qui tacto pressit tarrena patanti,
Moribus & cultu sidera cum tetigit.

De B. Venerio sequente. LXXIX.

Forma pudicitiæ juvenis factanda Veneri
Venit, nominibus nil famulata suis.
Fortia marcebant vetulo sub judice membra,
Ætas præsentem perdiderat puerum.
Sublimis postquam conscendit pulcra cathedræ,
Cana tener populis dogmata disseruit.
Aurea fluxerunt locupletis schemata linguæ,
Sol vitæ nitidum reddidit eloquium.
Alvus ut ecclesiæ tumuisset femina verbi,
Non deerat pastus lactis Apostolici.

De Venerabilis Maroli successione. LXXX.

Marolus extremæ potator Tigridis ore,
Qui jubar in madidis viderat hospitiis.
Quem labor in proprio Syriæ solidaverat aaa,
Orditur vatem dotibus innumeris.
Pervigil, intentus, jejunus, providus, ardens;
Quod morem tenuit sat fuit officio.
Os tenerum quotiens gustus contingit honesti,
Transit ad affectum quod fuit imperii.
Terra potens olim patribus fundata beatis
Nobilibus mundum partubus irradiat.

De cultore Dei Martiniano Episcopo. LXXXI.

Mens nivai lactis, species manifesta columbæ,
Astutia serpens, Martiniane, vale.
Lubrica te dubii dum poscunt flumina vulgi,
Inveniunt pavidum ne mereare legi.
Unus erat mundo contraria judice narrans,
Qui ut caperet regnum vincere non meruit.
Protinus ad magni perductus limen honoris
Exul Cælorum civibus inseritur.
Post geminas sanctis constituit mundior ædes,
Lumine quas clauso jussit habere diem.

De Venerabili Glycerio Episcopo. LXXXII.

Suffusus minio, perqua omnia facta rubescens
Virginei vultus Glycerius sequitur.
Puram sanguineo maculat dum rora figuram,
Picta genas facies simplicitar placuit.
Candentem crocea gestans aspergine frontem
Læta varecundis tinxerat ora notis.
Indeptus sceptrum, tribuit quod testis imago,
Purpura quem mentis prodidit imperio.
Hunc habuit populus parvo vix tempore felix,
Sed rursus magni missus ad obsequium.

De S. Lazaro Antistite. XXCIII.

LAzarus ut diri premeret pede culmina mundi,
Vocibus accitus trus venit in medium.
Quem frons læta parum vitiis depinxerat hostem,
Mulcantem culpas luminibus tacitis.
Respiciens lapsus detersit nubila vitæ:
Curam sæpe dedis vulneris obsequio.
Non latuit tectis facinus qui gessit in antris,
Absens criminibus tortor ubique fuit.
Innocuis placida vernabat luce serenus,
Ceu speculum uoxis jnjiciens faciem.

De amico Dei Eusebio Pontifice. XXCIV.

EUsebius Ligurum successit finibus hospes,
Ignotæ tractus plebis amicitia.
Gravis erat, socio Titan quos respicit ortu
Flammigero lymphas vertice decutiens.
Mitis, compositus, largus, pius, integer, audax,
Crederet ut damnum non dare perpetuum.
Flevit pauperiem miserans, arrisit habenti,
Gaudia cum cunctis tristitiamque gerens.
Hunc index operis locuturo nuntiat orbi
Fama virum, gentes de statione trahens.

De Gerontio Episcopo. XXCV.

ECclesiæ postquam parta est tibi sella, Geronti,
Funera decessor non timuit moriens.
Te reparante redit, patitur fors pallida letum;
Vivit post obitum discipuli pretio.
Agricolis junctus coluisti germina vitæ,
Nec serpens lolium pabula læta tulit.
Qui dedit in medium quem lex jubet optima victum,
Emit terrenis fructibus ille polum.
Errorem mentis pressisti lege laborum:
Otia non passus virtutibus veheris.

De Venerabili Benigno Episcopo. XXCVI.

EXere quæ posuit mens nomina certa, Benigne,
Quem quisquis vocitat testis erit meriti.
Cana fides hominem dum narrat, detegit actus.
Nil loquitur casu pignoris attonitus.
Præscia venturi non erant vota parentum,
In veram vertunt blanditias sobolem.
Ante patres censens sedit plaudente senatu,
Prælatum sanctis extulit ille caput.
Pollice sed diro ceu flos succisus aratro est.
Spes, decus, & genius de foribus cecidit.

De Beatissimo viro Senatore Episcopo. XXCVII.

QUi vincit trabeas, solium, cinctumque Gabinum,
Consulibus præstans ecce Senator adest.
Ingenium velox, sermonis cura rotundi,
Virtutum pretium, forma pudicitiæ.
Abdita librorum mysteria clausa prophetæ
Qui dedit in lucem schemate quo valuit.
Orbis ad extremi missas secreta verendi
Curavit studiis quod fuerat lacerum.
Tunc Oriens victum peregrino lumine fassus,
Hæsit ad aspectum lampadis alterius.

De domno Theodoro virtutum omnium Episcopo. XXCVIII.

TU lux certa tuis, spes tu fidissima rerum,
Vatis Apostolici tu, Theodore, vigor.
Virtutum cumulus, substantia lucida veri,
Monstrat acervatis quam labor in studiis.
Præscius, accinctus, fortis, tranquillus, amicus,
Compositus, simplex, tu bonus, & sapiens.
Fatidicus semper tu conscia corda futuri.
Deprensum fluxit te reserante malum.
Quem timuere feri calcantes culmina mundi,
Dilexit spernens dura supercilii.

XXCIX.

REstat, quem longo servet Rex inclytus ævo.

(*Ad Deuterium*) XC.

IMperii custos vocali pollice chordas
Per numeros animans, tibi fila loquentia carmen
Verberibus plectri, Ductor, servire coegi.
Cyrrba potens Phœbo, Isticis pia turba fereni
Tu mihi semper eris, qui pectora clausa remotis
Inseris officiis, & dextro numine comples.
Deprecor, exactam fauturus suscipe vocem,
Extortis pretium donans te judice dictis.

De marmoribus opere Sarsurio. XCI.

VIsceribus lapidum permixta lege coactis
Naturam faciunt artificum studia.
Insulidum fractis riguerunt marmora membris,
Partibus in crustam colligitur genius.
Unam de variis speciem componere frustis
Qui potuit, saxum duxit in obsequium.

De Missario, ubi imago ipsius est. XCII.

DIvitibus pretium est Ennodi forma metallis.

In concha ipsius. XCIII.

PArturit unda sitim, quam splendens concha ministrat.

De equo, quem accepit Hunisco. XCIV.

BElliger algenti sonipes nutrite sub axe,
Per Tanais medium pectora sicca ferens.
Cana pruinosis mandentem gramina lustris
Virtus lege poli quem sibi percoluit.
Post domitas gentes, post flumina tanta cruoris,
Alter te Dominus, sed manet ipse labor.
Linque, precor, lituum, cantus passure beatos,
Captivus pacis mitteris obsequiis.
Nil tibi cum bellis, commendant buccina letum,
Quid juvat expertas semper amare neces?

Epitaphium S. Victoris Episcopi Novariensis. XCV.

NOmine proposito, meritis, certamine, victor,
Despicis oppressas maculato semine terras.

Tu

Tu carnis vitiis possessor, corporis expers,
Lubrica subjectis domuisti secula membris,
Tranquillus, patiens, correptor, providus, acer.
Hic reddens tumulis cineres, ad celsa vocatus
Spiritus ætherea congaudet lucidus arce,
Busta supercilio miseratus cernit Olympi.
Unde triumphati respectans funera mundi,
Cassibus exutis concedes præmia membris.

De quodam Romano qui voluit magister esse XCVI.

INdea naturæ, studium tibi non venit illum,
Littera nulla colit brutæ commercia linguæ,
Numquam discipulus valens, dic unde magister?

De anu quadam XCVII.

ALgidus in vivo moritur cum corpore sanguis,
Annorum glacies cum siccat pabula vulvæ,
Seminis & custos refugit cruor utilis inguen,
Marcida cur juveni sociaris. Galla, marito:
Pignoris in thalamis paris fiducia juncto.
Nam sobolem laxis mendacem vivere rugis
Insimulans, epulis das prolem fœta cloacæ.
Attulit hoc venter, quod conjunx jungat ad ora.

De anulo Firminæ in L. feminæ XCVIII.

NIl fallit simulans, quod finxit dextera verum est.
Immobilis stantem fugitat lepus arte molossum,
Insertus rabidis ridet furor aureus ursis,
Gestandus manibus sævit leo blandior ira.
Cognoscit dominam genius famulante metallo.
Mitigat illa feras, dum plebem pascit egentum.

(*De Albino*) XCIX.

ASpicis Albinum titulos post busta dedisse,
Funera qui meritis vivacibus jugulat.
Inclyte cui Princeps dum subdis jura magistri,
Vere sepulturæ contigit ille locus.

(*De Cane Venatico & agna*)

CReticus hic solers quidam vocitatur homolius,
Naribus argutus, gressu celer, ore timendus,
Impavidus presso signans vestigia rostro,
Qua cervus, capreæ, lepores, lupus, ursa vagatur,
Invenit, & tepido capitur fera provida lecto.
Luditur agnellæ post prælia tanta volatu,
Molle pecus volucrem prævertit fraude molossum.

De Scutellis CI.

TOt Jovis illecebras, tot crimina viva figuris
Dum bene depingit, vitiosa est dextera fabri.
Argenti pretium est facinus retinere vetustum,
Ne purum superet quod furtis Jupiter egit.
Nil licet ætati, scelerum monimenta resurgunt.
Admonet exemplis, qui culpas format avitas.

Aliud CII.

SI tantas facies tunc sumpsit divus adulter,
Si primum falsis lusit imaginibus.
Quid non mentito violasset corpore numen,
Cujus forma suo gaudet adulterio?

(*De Pasiphae Minotauro*) CIII.

LÆsa Venus non est, naturæ vincula constant,
Bucula Dædalei cessat mentita laboris.
Ingenio vivens nil mugit vacca biformis,
Fictaque nec verum coitum dant ligna juvencæ.
Ecce iterum tauro mulier submittitur uxor,
Humanas pecudum suspirant pectora flammas:
Vasta jugum cervix, cursus capit area colli,
Qualiter adstricto sudavit marcida loro.

De Deuterio Grammatico CIV.

FOrma, caput, facies, Deuteri cuncta magister,
Innumeris doctor dotibus ille cluit.
Excussit linguam genius perfectus ubique.
Quod fari nescit, displicet inde malis.
Grammaticam jactant artem nescire magistrum:
Hoc melius simplex moribus instituit.
Oratoris opus, lapidosaque culmina Tulli
Non tetigit, celsum rhetora nullus amat.
Discipulis satis est vultus, tacitique verenda
Calvities, Phœbes lumina plena vident.

In natalem Infantis Aratoris. Ex tempore CV.

JUre colis proprium natalem, pulcher Arator.
Qui si non coleres, numquam Arator eras.

De quodam incerti propositi & vitæ turpis. CVI.

TOt rebus fallax quid garris pica biformis,
Semivir & tremulo qui vexas turpia lumbo?
Quod tibi propositum, qui sexus contigit umquam?
Quid non mentiris vir, femina, sancte, profane?

Versus missi Agnello viro sublimi. Ex tempore CVII.

LUcidum tinxit maculaare fuco
Quisquis affectum, ferat inde linguam
Judicis Christi facibus perustam
Ore sepultus.
Scindit urgens fœdus omne fraude vivax perpeti.
Ægre portans quidquid ordo flagitat serenior.
Linque, quæso, amice, mores plebe dignos ultima,
Sanguinis callem secutus serva quod depectus es.

CVIII.

VIncula solvit amor, quæ quondam nexuit alter:
Non nisi per legem cecidit lex prisca sequentem.

(*De versibus suis.*) CIX.

NUmquam frugiferis per secula longa tytambis
In me fluxerunt commoda Castalii.
Tristia jejunis spargentem carmina labris
Spes nova quid stimulas gurgitis Aonii?
Sed si mutato Parcarum stamine gaudes,
Exhibe cornipedem nunc Pegasæa mihi.
Qui ferat aligerum per gramina roscida corpus,
Nec teneras flectat vestigiis segetes.
Sublimem, validum, formosum, passibus aptum,
Qui si contingat, mox mihi, musa, places.
Mitteris ad largum locupletem poscere parva:
Ni gaudens redeas, dic mihi, musa, vale.

De Castello Honorati Episcopi CX.

POntificis castrum spes est fidissima vitæ.
Cui tutor sanctus, quæ nocitura petant?
Hic clypeus votum est, procul hinc Bellona recede.
Quod meritis constat, prælia nulla gravant.
Conditor hic muros solidat, munimina factor.
Nil metuat quisquis huc properat metuens.

De Horto regis. CXI.

DExtera bellipotens vulgatis plena triumphis,
Qua cecidit quidquid fugit ab obsequio:
Disperso celsam solidas qui sanguine famam,
Cui peperit laudem mitis & arma tenens.
Postquam prælargo rubuisti schemate campi,
Arva colis pingens germine purpureo.
Virgultis proprio dispensas murice poma,
Das plantis fructum nobilitate tua.
Vilior en cespes jactat se divite ramo,
Dum ligni morsus semina clara fovet.
Demessus ferro floret tibi surculus alter:
Nuda maritatis dos nitet arboribus.
Gramina cultorem prænoscunt, muta loquuntur,
Quod tetigit Princeps ver habet in glacie.
Gestu terra potens monstrat cui creverit arbos:
Fœtibus & genio panditur hic Dominus.
Pervigil Hesperidum quæ servas jugera serpens,
Aurea jejunis munera dans epulis.
Quis silvæ sobolem carpat custode veneno?
Morte nemus tutum, credite, nullus adit.
Hic commune facis, pietas, quod sola parasti.
Visceribus plenis nescit abire fames.

De cæco quodam luxurioso. CXII.

ORbe perefosso fluidum de lumine vulnus
Pestifer ostentans ora sepulta geris.
Cœca per innumeros facies portatur amicos,
Qui te conspiciunt jure dolent oculis.
Ebria marcenti locupletas flumine menta,
Circumfers crasso sordida labra fimo.
Oscula nulla petas, madidam suspende Mephitim:
Te propter cupiam perdere quod video.
Quis puret ea oculis flammas coalescere turpes?
Nil videt, & rectum servat iter scelerum.

De equo suo sene. CXIII.

FLexior annoso sonipes moderamine noster
Nunc juvenem blando sustinet obsequio.
Mollia grandævus summittit terga sedenti;
Ætas constantem gressibus esse facit.

De flagello infantis Aratoris. CXIV.

QUæ capiunt mundum, junxit meus docta flagello,
Exornans censu nobilitante plagas.

Aliter. CXV.

ARgenti atque auri vapulat quicumque metallis,
Gaudia cum fletu miscet avara suo.

Aliter. CXVI.

DEntibus argenti fulvum concluditur aurum,
Contemnat nullus verbera pulcra pati.

Epitaphium Domnæ Melissæ in L. Femina. CXVII.

SAnguine, mente, opibus, facie, virtute, pudore,
Optatur qualis femina, sola fui.
Hoc tantum mundi quod lex est corpore gessi,
Exornans casta prole pudicitiam.
Quæ victrix fortem tenui per blanda maritum,
Melle meo vertens jura, Severe, tua.
Quos genui, celsa conjunctos stirpe reliqui.
Quod votum est sanctis, conjuge præmorior.
Nil mihi decessit, maneo post busta superstes:
Felices numquam mors nocitura petit.
Et nomen dulce est, de factis Melissa dicor.
Moribus hoc fluxit jure datum propriis.

De quodam stulto, qui Virgilius dicebatur. CXVIII.

IN tantum prisci defluxit fama Maronis,
Ut te Virgilium secula nostra darent.

Aliter. CXIX.

SI fatuo dabitur tam sanctum nomen homullo,
Gloria majorum curret in opprobrium.

Aliter. CXX.

CAptivo stultas congaudet stemmate vates.
Non est Virgilius, dicitur iste tamen.

Aliter. CXXI.

EXterno quotiens vocitaris nomine demens,
Si tibi sunt sensus, prospice, ne venias.

Ali-

Aliter CXXII.

CUr te Virgilium mentiris pessime nostrum?
Non potes esse Maro, sed potes esse Moto.

In cubiculo super codices in ordine positos CXXIII.

ISte callis est, supernam qui parat potentiam,
Lux pudoris, esca mentis, fax, medela, claritas.
Mundi fæce qui fucatur hunc tenere nesciunt.
Liber eatur hoc quicumque colla loro vinxerit.
Sanguinis venam nitentis comit iste sarculus.

Adversus Claudianum de mulabus CXXIV.

HIc volucrem Rhodani torrentis respice natam
Sermonum frænis subdere colla tuis.
Jussa volat verbis, & verbis jussa quiescit,
Cujus captivum est oribus arbitrium.
Vincula nesciret, ni vocis stricta lupatis
Perderet audito luxoriam genetis.
Cum stimulos clamor, mentitor clamor habenas,
Obsequium linguæ libera membra ferunt.
Non opus est loris, sed neaus certa loquendi
Dura catenati rostra ligat pecudis.

De asino & equa CXXV.

VIsceribus propriis externos fundere partus
Cogitur, & generis sobolem lactare ferini.
Jurgia naturæ magno distantia calle.

Aliter CXXVI.

EDidit ignotum genetrix male conscia partem,
Naturæ fraudes, nobiliore dolo.

Aliter CXXVII.

DIscrimen generis junxeront fœdera partus,
Ingenii stirpem permixta lege coacti.
Hic mulus geminum pecus est, sed corpore simplex.

De vectatione sua nocte in æstate CXXVIII.

AStrorum populus necdum de lumine solis
Perdiderat lucem: gremio sed noctis adultæ
Fundebat rutilos madefacta aspergine crines.
Cynthia per croceas fulgebat lectea bigas,
Rescindens quidquid descripserat orbita fratris.
Vernabat tacitos splendor de munere noctis,
Torrida frigoribus confringens tempora Cancri:
Cum me curarum cupientem spernere fasces
Ruris amœnati facies depicta vocavit.
Cornipedem scandi qualem vix Cyllarus æquat,
Mollibus æthereas qui vincit cursibus auras,
Immobilis currir cujus per devia sessor,
In statione volans pedibus constanter adactis,

In basterna uxoris Bassi Viola CXXIX.

QUam vaga constantem retinent hæc tecta decorem!
Mittitur a domina quidquid habent pretii.
Num rutilat fulvum violæ de fonte metallum:
Possessor radios spergit ubique suos.

Epitaphium Euphemiæ CXXX.

OBruit hæc tumulos, vivit post funera factis,
Quæ mortale nihil moribus inseruit.
Euphemia tuos tellus complectitur artus,
Sed mens est niveis quem bene juncta choris.
Occidit exitium: sors tunc dorissima servir,
Cum superat fœtum nescia vita mali.
Hæc thalamis fœcunda fuit, viduata pudori
Exemplis natam fecit amare Deum.

De Spatha in fuste CXXXI.

UTimur incluso per fraudes ense bacillo,
Mors ligni tunicis quam bene tecta latet!
Subsidium portas, quod cunctis terror haberis.
Pacificum est nobis quod necat obsequium.

De Boethio Spatha cincto. CXXXII.

LAnguescit rigidi tecum substantia ferri,
Solvitur atque chalybs more fluentis aquæ.
Emollit gladios imbellis dextra Boethi:
Ensis erat dudum, credite, nunc colus est.
In thyrsum migrat quod gestas, improbe, pilum.
In Venerem constans linque Mavortis opem.

De Stematio Eburneo. CXXXIII.

SOllicitata levi marcescunt corda virorum
Tormento: fas est lodere virginibus.
Frangunt Marmaricis elephas quod misit ab arvis,
Per micas sparsum mox solidatur opus.
De pœna teneræ discunt cum fraude jocari.
Nam ridere necis munere, femineum est.
Angusta noruot res mille includere cepsa,
Omne ebor hic mulier pectoris arca tui est.

De ave per Padum super spumas sedente & transeunte CXXXIV.

RIparum frænos naturæ vincula sorgens
Forte Padus tumido gorgite transierat.
In spumam fluxas cogens durescere lymphas,
Squamea prævalidis dorsa ferebat aquis.
Ales ut in tenero fidens tunc constitit orbe,
Oria dans pennis, ruta gerebat aquas,
De proprio pelagus cslcanti suggerit alnum,
Humida cum siccam cymbula portat avem.

De Sepulchro Majoriani Imperatoris. CXXXV.

CUm præstat gravior, bustum fortuna petitum
Contulit exuviis, Majoriane, tuis. De

De equo Padano. CXXXVI.

COrnipedes cuncti, quos gignunt bellica rura,
 Quoſque cruentatis diluit unda toris.
Algida qui Tanais domuiſtis dorſa profundi,
 Quorum prævalidas ungula calcat aquas.
Ecce Padanus adeſt ſonipes, cui judice recto
 Cedant Æmonii quos fovet aura poli.
Ille pruinoſis qui mandat gramina luſtris,
 Et merito & forma diſpar utroque venit.
Molliter incedit membris formoſus honeſtis,
 Oblectat viſum dulcis in obſequio.
Nil jam Phaſiacam collaudet fabula prolem.
 Nec peregrina ferant nomina ceſſa caput.

De Principe P. P. Ebrioſo, qui vitem tenebat, CXXXVII.

VErus honor vitem tribuit, ſed munera vitis
 Jejuno non dant ligna miniſterio.

Aliter. CXXXVIII.

UT ſceptrum Princeps ſic geſtat dextera vitem,
 Utrinos exornet diva corona caput.

Aliter. CXXXIX.

UTiſet hic ſiccus matrem complector herilis,
 Uberibus preſſis quæ mihi vina negat.

Aliter. CXL.

HEu quotiens calidis vites ſine fruge labellis
 Illuſit nudo nomine me refovens!

Ennodius Honorato Principi. CXLI.

TErrarum culpis vitium potator obumbras,
 Ebrius eſſe nequis vina vomens Ligurum.
Dum replet madidus ferventia pectora Bacchus,
 Indicunt validam pocula noſtra ſitim.

De Epiſtola Domni Ambroſii contra Symmachum de ara Victoriæ, quando petens cultum ipſius victus eſt Symmachus: factum jubente & miſſum Domno Fauſto Præf. præt. CXLII.

DIcendi palam victoria tollit amico,
 Tranſit ad Ambroſium: plus favet ira Dei.

Verſus Domni Fauſti, CXLIII.

IN Ligurum terris potorem qui vocat, errat:
 Numquid vina bibit vina bibens Ligurum?

Verſus Meſſalæ, CXLIV.

SUſcipe verſiculos, Ennodi proxime, noſtros,
 Ut liberum nobis reddere non deſinas.
Ne fœdes cultum, dum reddere maxime non vis,
 Quæ pridem nobis es quoque pollicitus.

Domni Ennodii. CLXV.

SI te Meſſalam ſtudiis mihi pandere velles,
 Non deerant libri, quos tibi dulce darem.
Mens injuſta nimis quod ſpernat tollit amanti;
 Nec gratum eſt munus, quod fugit ingenium.

Domni Ennodii. CXLVI.

ARtis Grammaticæ librum de carmine facto
 Qui poſcit, ſolidos certat habere pedes.
O utinam muſis contingant munere noſtro,
 De te quandoque gaudia certa, Puer!
Vitant ſonipedem, niſi fallor pandere verſum,
 Vel quos in ſomnis reſpiciunt ſtudia.

De Honorato. CXLVII.

UXor Flaſconis cupis dotata Falerni,
 Semper in exhauſto pectore repleta Lyæo,
Quæ Bacchum madidis colui venerata labellis,
Turgida ructatu permulcens numina muſto,
Concludor ſicci bene conſcia tegmine buſti.
Eſt tamen ad ſuperos conjunx mihi nobilis, euve,
Pocula quem nunquam poſſint tranſire beata.
Quem ſi fata virum ſervant, tibi vivimus ambo.

Epitaphium Domnæ Dalmatiæ. CXLVIII.

FUnus obit virgo quotiens in buſta refertur.
 Unum iter eſt mortis criminis obſequium.
Dalmatiæ meritis victa eſt natura rebellis,
 Degeneri cælum nobilitate tenet.
Hoc iatis eſt mundum calcaſſe in corpore mundi,
 De vitio ſumptam cedere nil vitiis.
Stemmatis hæc lucem tranſcendit ſole pudoris,
 Mens cum propoſito conſociata fuit.

De fonte Baptiſterii S. Stephani, & aqua quæ per columnas venit. CXLIX.

EN ſine nube pluit ſub tectis imbre ſereno,
 Et cæli facies pura miniſtrat aquas.
Profluа marmoribus decurrunt flumina ſacris,
 Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
 Et rurſus natis unda ſuperna venit.
Sancta per æthereos emanat lympha receſſus,
 Euſtorgi vatis ducta miniſterio.

Excuſatio Ennodii de laudibus. CL.

UT valeant aquilæ formatos prodere fœtus,
 Vitalis tenerum frangit tepor inſitus ovum.
Tunc pius artatam lacerat pater impiger ædem,
Ut pariat rurſus ſtudio quos edidit alvo,
Mox generis teſtem Phœbum ciet, arbiter idem,

inve-

Iuvenit Internam rimatus lumine lucem.
Non aliter celso pueros de stemmate cretos
Doctrinæ radiis opponit cura parentis.
Quam bene flammarum constanter, respice, bella
Excipiunt teneri, vincentes fulgura visu.

De duabus domibus conjunctis. CLI.

IN geminis simplex radiat pia gloria tectis,
Et de divisis consociatur honos.
Non procul, aut ibidem sacros confunderet usus,
Constanti numerum sors dedit ampla loco.
Una domus duplici discreta jungitur æde,
Partiturque suum quod bene nectit opus.

EX PARÆNESI DIDASCALICA.

Laus versuum.

QUamvis sit tenerum madore mellis,
Quodcumque strepuit parens Camœna,
Et tictum lepido nitore carmen.
Captivis docilis momenta cordis.
Nec semper deceat poema virtus,
Quod lea præcipiens tenere fluxum
Resolvat studio jubente fortes.
At nos Pieriæ modum loquelæ
In tantum sequimur, monente cura,
Quantum dat genius, vigorque veri.
Christo militis insitam rigorem
Elumbem patimur cavere ductum.

Verecundia.

TInguite candentes roseo de murice vultus,
Atque fidem morum pandite de facie.
In niveo spargens maculas sis pulchrior ore,
Cum sudans tenerum roscida colla ferat.
Nil tibi plus lingua tribuat, quam schemate frontis.
Quidquid amare libet, hinc tibi concilia.

Castitas.

NIl moror afflictos constanter prodere vultus,
Dum mihi pœniteant casti monumenta decoris.
Pinguia nam tenuem suffocant corpora sensum,
Et male fatta suas conculcant viscera mentes.
At mihi crux cuspis, crux scutum, cruxque thoraca:
Hac tegar, hac feriam, hac pacis fœdera firmem.
Hæc mihi dua belli est, quo victria lubrica calcans,
Dira Cupidinei detestor mella veneni.
Ad me currentes puerum seponite factis,
Deque meo juvenes canam præsumite vitam.

Fides.

QUi cupit Cælo sociare terram,
Linquere & laxæ vitium parentis,
Me petat, certum decus & coronam
Muneris alti.
Ille nec dirum metuit tribunal,
Nec per urbanos volitat potentes:
Conscius recti tenet inter undas
Stagna salutis.

Barbarum quamvis tumeat Gelonus,
Parthica & latret Morinus figura,
Omne quod mundi rabies susurrat
Despicit, arcet.
Intrat excelsi penetrale regis,
Divitum tutis manet in ruinis.
Ille nec legem patitur sepulchri,
Nec mala vitæ.

Grammatica.

MEntibus damus saporem, dum polimus fabulas,
Judicem tenemus æquum, si quid errat parvulus.
Abstinens manu, pudorem aure & ore verbero.
Quidquid ars habet pavendum, ars loquendi temperat,
Cum pusillis & jocamur inter ipsa dogmata.
Nam jubet rigor magister, nec per omne terreas.
Nos parentes dixit ætas illa major optimos.
Quod favore computamus esse nostra pignore,
Quæ dedit venter tumescens litterati seminis,
Nec libido subjugavit jura clari pectoris.

Rhetorica.

SIt noster tantum, non stringant carmina quemquam.
Nos vitæ maculas tergimus artis ope.
Si niveo constet merito quis teste Senatu,
Cogimus hunc omnes dicere nocte satum.
Et reus & sanctus de nostro nascitur ore:
Dum loquimur, captum ducitur arbitrium.
Lana Tarentinæ laus urbis, gemma, potestas,
Quid sunt ad nostrum juncta supercilium?
Qui nostris servit studiis, mox imperat orbi.
Nil dubium metuens ars mihi regna dedit.

Per te, per qui te talem genuere parentes,
Symmache, ne nostram maneat sors dura tabellam;
Da dextram tenui, & tecum me tolle per undas.
Non facit ad mores credentem fallere sanctos.
Nil moror, en supplex venio: miserere precanti,
Vilia divitibus commendans dicta patronis.
Germina clara
Sumite sicci
Verba parentis.
Nobile dictum est,
Quod bona monstrat.

EX DICTIONE DATA ARATORI

Quando ad laudem provectus est. Thema. Laus litterarum.

PRÆFATIO.

LIttere de proprio laudetur splendida censu.
Advena nam cultus nil tribuet genii.
Ebria vestito plus lucent vellera fere:
Persica candentes colla decent lapides.
Nil juvat externo componere membra nitore.
Lux naturalis sidera nobilitat.

EX DICTIONE EX TEMPORE

Quam ipse Deuterius injunxit.

THEMA.

PErfunctus pelago Diomedes tutus in ervis
Naufragium deflet, quod sine lympha fuit.
Quam propter varios contendens vicerat æstus,
Uxor ad alterius transierat copulam.
Causa querelarum simulato nomine vere est.
Hujus verba, precor, comite vos placidi.

ALCI-

ALCIMI AVITI
EPISCOPI VIENNENSIS
P O E M A T A.

Epitaphium B. Aviti Episcopi Viennensis.

QUisquis mœstificum tumuli dum cernis honorem,
Cespite concludi totum deflebis Avitum,
Exue sollicitas tristi de pectore curas.
Nam quem plena fides, cellæ quem gloria mentis,
Quem pietas, quem larga manus, quem fama perennat,
Nil socium cum morte tenat. quin prospice Sancti
Gesta viri. primum florescens indole quanta
Spreverit antiquo damissos stemmate fasces,
Maturum teneris animum dum præstat in annis,
Et licitum mundi voti virtute relegat.
Nec mora, Pontificis sic digna insignia sumit,
Augeat ut soliti felicia cœpta laboris.
Nec tamen ob summi culmen tumefactus honoris
Erigitur, seque ipse aliis plus æstimat, immo
Subjicitur magnus, servat mediocria summus.
Distribuit parcus, pascit jejunus, amando
Terret, & austaris indulgentissima miscet,
Cunctantes suasu juvit, solamine mœstos,
Jurgia dissolvit, certantes fœdere junxit,
Dissona veridicam inficiunt quæ dogmata legem,
Hortatu, ingenio, monitis, meritisque subegit.
Unus in arce fuit, cui quolibet ordine fandi
Orator nullus similis, nullusque poeta:
Clamant quod sparsi per crebra volumina libri.
Qui vixit, vivit, perque omnia secula vivet.

LIBER PRIMUS.

De initio Mundi.

QUidquid agit varios humana in gente labores,
Unde brevem carpunt mortalia tempora vitam,
Quos aliena premunt priscorum facta parentum,
Addatur quamquam nostra de parte reatus,
Quod tamen amisso dudum peccatur honore,
Adscribam tibi, prime pater, qui semine mortis
Tollis succiduæ vitalia germina proli.
Et licet hoc totum Christus persolverit in se,
Contraxit quantum percussa in stirpe propago;
Attamen auctoris virio, qui debita leti
Instituit, morbosque suis ac funera misit,
Vivit peccati moribunda in carne cicatrix.
Jam pater Omnipotens librantis pondere verbi
Undique collectis discraverat arida lymphis,
Littoribus pontum constringens, flumina ripis:
Jam proprias pulchro monstrabat lumine formas,
Obscuro cedente die, varioque colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum.
Temporibus sortita vices tum lumina cælo
Fulsere alterno solis lunæque meatu.
Quin & sidereus nocturno tempore candor
Temperat horrentes astrorum luce tenebras.
Actutum suavi producens omnia fœtu,
Pulchra repentino vestita est gramine tellus.
Accepere genus sine germine jussa creari,
Et semen voluisse fuit. sic ubere verbi
Frondescunt silvæ: teneris radicibus arbor
Duravit vastos parvo sub tempore ramos.
Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum discurrunt bruta per orbem.
Elatæ in altum volucres, motuque citato
Pendentes secuere vias, & in aere sudo
Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Post etiam clausi vasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatusque sub æquore ducunt,
Quæque negant nobis, illis dant humida vitam.
Nec minus in pelago vivescunt grandia cete,
Accipiuntque cavis habitacula digna latebris:
Et quæ monstra solet rarus nunc prodere pontus,
Aptat ad informes condens solertia formas.
Quodque hominum falsu credit mens nescia fœdum,
Per propriam speciem natura judice pulchrum est.
Ergo ubi completis fulserunt omnia rebus,
Ornatuque suo perfectus constitit orbis;
Tum pater omnipotens æterno lumine lætum
Contulit ad terras sublimi ex æthere vultum,
Illustrans quodcumque videt: placet ipsa tuenti
Artifici facture suo, laudatque creator
Dispositum pulchro quem condidit ordine mundum.
Tum demum tali sapientia voce locuta est:
En præclara nitet mundanu machina cultu:
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid juvat ulterius nullo cultore teneri?
Sed ne longa novam contristant otia terram,
Nunc homo formetur, summi quem tangat Imago
Numinis, & nostrum, celso donatus honore,
Induat interius formosa in mente figuram,
Hunc liber erectum vultu præponere pronis,
Qui regat æterno subjectum fœdere mundum,
Bruta domat, legem cunctis ac nomina ponat,
Astra notet, cælique vias & sidera norit,
Discat & inspectis discernere tempora signis;
Subjiciat pelagus sævum, ingenioque tenaci
Possideat quæcumque videt; cui bestia frendens
Serviat, & posito discent mansueta furore
Imperium jumenta pati, jussique ligari
Festinent trepidi consueta in vincla juvenci,
Quoque magis natura hominis sublimior extet,
Accipiat rectos in cælum tollere vultus:

Fa-

Fectorem quærat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longævo in tempore vitem.
Hæc ait, & fregilem dignatus tengere terram,
Temperat humentem conſperſo in pulvere limum,
Moliturque novum dives ſapientia corpus.
Non eliter quem nunc opifex, cui artis in uſu eſt
Flectere lexeras per cuncta ſequacia ceras,
Et vultus implere manu, ſeu corpora gypſo
Fingere, vel ſegni ſpeciem componere maſſa.
Sic pater omniporens victurum protinus arvum
Tractat, & in lenro meditarur viſcera cœno.
Hinc ercem capitis ſublimi in vertice ſignat,
Septiſorem vultum rationis ſenſibus aptans,
Olfactu, eudiru, viſu, guſtuque potentem.
Tactus erit ſolus, toro qui corpore judex
Sentiat, & proprium ſpargat per membra vigorem.
Flexilis artatur recavo ſic lingua palato,
Preſſus ut in camera pulſantis verbere plectri
Percuſſo reſonet modulatus in aere ſermo.
Exin ſucciduum porrecto in corpore pectus
Spargit ramoſas poſt brachia fortia palmas.
Succedit ſtomacho medius, qui tegmine molli
Inter utrumque latus foveet vitalie, venter.
Dividuam pertem femur excipit, aptius ut ſe
Alternus moveat duplicato poplite greſſus.
At parte ex alia, fingit quam condiror unus,
Occipiti ſubmiſſa ſuo daſcendere carvix
Incipit, & vaſtos compagibus addere nervos.
Spina rigens crebris inter commercia nodis
Diffundit duplicem coſterum ex ordina cratem.
Pars interne novos viræ formatur ed uſus,
Narurele parent tegmen vitelia cordi,
Maſſaque congeſtis pendens abſconditur extis.
Addirur his tenui paſcendus ab aere pulmo,
Qui concepte srahens lenti ſpiramina flatus,
Accipiet reddens, reddat quas ſumpſerit auras,
Inque vicem crebro pellatur enhelitus hauſtu.
Dextra tenet jecoris vegetandum ſanguine fontam,
Quo cleuſum venæ ſpargunt per viſcera flumen.
Lienis lævam ſurtitur regule partem,
Que crines perhibent ungueſque recreſcere ſactos.
Nec conciſa dolent. hinc nunc augmenta reſumunt
Quæ vivunt ſenſuque carent in corporis uſu.
Poſtquam perfectæ jacuit noviteris imago,
Formetumque lutum ſpeciem pervenit in omnem;
Verrirur in carnem limus, durataque molles
Viſceribus mediis traxerunt oſſa medullas.
Inſeritur venis ſanguis, vivoque colore
Inficit ora rubor. toto tum corpore pallor
Pellitur, & niveos dapingit purpura vultus.
Inde ubi perfectis conſueſcit vivere membris
Totus homo, & ſumant caleſacte ut viſcera ſulam
Expectant animam, puro quam fonte creator
Promat, & erectos recturam mitter in artus:
Lenem perpetuo flatum profundit ab ore,
Inſpiratque homini, quem protinus ille receptum
Attrahit, & crebri diſcit ſpireminis euras.
Poſtquem naſcentem ſolers prudentia ſenſum
Imbuit, & puro retionis lumine ſulſit,
Surgit, & erectis fi·met veſtigie plentis.
Tum varias mundi ſpecies, cœlique figuras
Mirantem, teli compellat voce creator;
Hæc quæ mundenis cernis pulcherrime rebus
Incrementa novis, ornatum tenſe per orbem,
Solus habe, totiſque prior dominare fruendo.
Tu mihi, cuncta tibi famulentur. maximus ordo eſt,
Te parere pio qui ſubdidit omnia patri.
Non ſpecies ullæ, nec numina vana colantur,
Non ſi quid cælo ſublime novumque coruſcet,
Non quæ vel terris vivunt formete, vel undis,
Nec quod forte premens prohibet natura videri.
Uſibus iſta tuis, non cultibus, eſſe memento,
Præcellens factis factorem pronus adora.
Interea ſextus noctis primordia veſper
Rettulit, alterno depellens tempore lucem:
Dumque petunt dulcem ſpirentia cuncte quietem,
Solvitur & ſomno lexati corporis Adam.
Cui pater omnipotens preſſum per corda ſoporem
Jecit, & immenſo tardavit pondere ſenſus,
Vis ut nulle queat ſopitam ſolvere mentem.
Non ſi forte fragor ſeceras verberet aures,
Nec ſi commoto cælum tunc intonet axe,
Sed nec preſſa manu rupiſſent membra quietem.
Tum vero cunctis coſtarum ex oſſibus unam
Subducit lævo lateri, carnemque reponit.
Erigitur pulchro genialis forma decore,
Inque novum ſubito procedir femina vultum.
Quem Deus æterna conjungens lege marito,
Conjugii fructu penſat diſpendia membri.
Iſtius indicium ſomni mors illa ſecuta eſt,
Sponte ſua ſubiit ſumpto quam corpore Chriſtus.
Qui cum paſſurus ligno ſublimis in alto
Penderet nexus, culpas dum penderet orbis,
In latus extenſi defixit miſſile lictor.
Protinus exiliens manavit vulnere lymphe,
Que vivum populis jam tum ſpondente levacrum,
Fluxit martyrium ſignans & ſenguinis unda.
Inde quieſcenti, gemina dum nocte jaceret,
De leteris membro ſurgens Eccleſie nupſit.
Principio rector teuri ſacrare figuram
Diſponens vincli, nectit connubia verbo:
Vivite concordi ſtudio, mundumque replete,
Creſcat longævum felici ſemine germen,
Non annis numerus, vitæ nec terminus eſto.
Prugeniem ſine fine dedi, quam tempore toto
Aſpicies, generi primus qui poneris auctor.
Pronepos eductos ſpargens per ſecla nepotes
Viventes numeret proavos, inque ora parentum
Ducant ennoſi natorum pignora nati.
Tum lex conjugii, toto venerabilis ævo,
Intemerara ſuo ſervabitur ordine cunctis.
Femina perſiſtet, de viſcere ſumpte virili,
Conjugio ſervare fidem: nec ſeparet elter,
Quod jungit ſocietque Deus: patremque relinquat
Et metrem juſto conſtrictus emore maritus.
Iſte parentales non rumpant vincula curæ,
Vita ſed amborum carnem teneetur ad unem.
Taliter æterno conjungens fœdere vota,
Feſtivum dicebat hymen, ceſtoque pudori
Concinit Angelicum juncto modulamine carmen.
Pro thalamo peradiſus erat, munduſque debatur
In dotem, & lætis geudebant ſidera flemmis.
Eſt locus Eoo mundi ſervatus in exe
Secretis nature tuis, ubi ſolis ab ortu
Vicinos naſcens aurora repercutit Indos.
Hic gens ardentem cæli ſubterjacet axem,
Quam candor fervens albenti ex æthere fuſcat.
His ſemper lux pura venit, cæloque propinquo
Nativeum ſervant nigrantia corpora noctem.
Attemen in terris ſplendentia lumine membris
Captivo fulgore micant, viſuque nitenti
Certior accreſcit pallatis vultibus horror:

Cæsaries incompta riget, quæ crine supino
Stringitur, ut refugo careat frons nuda capillo.
Sed magnum nostros quidquid defertur ad usus,
Hic totum natura dedit telluris opimæ.
Quidquid odoratum pulchrumque adlabitur, inde est,
Concolor his ebeni piceo de somite ramus
Surgit, & hic eborie munus quæ porrigit orbi,
Informis pulchros deponit bellua dentes.
Ergo ubi transmissis mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia jungere cælo,
Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce
Permanet, æterno conclusus limite, postquam
Decidit expulsus primævi criminis auctor:
Atque reis digne felici a sede revulsis,
Cælestes hæc sancta capit nunc aula ministros.
Non hic alterni succedit temporis umquam
Bruma, nec æstivi redeunt post frigora soles,
Excelsus calidum cum reddit circulus annum,
Vel densante gelu canescunt arva pruinis.
Hic ver assiduum cæli clementia servat,
Turbidus auster abest, semperque sub aere sudo
Nubila diffugiunt jugi cessura sereno.
Nec poscit natura loci quos non habet imbres,
Sed contenta suo dotantur germina rore.
Perpetuo viret omne solum, terræque tepentis
Blanda nitet facies. stant semper collibus herbæ,
Arboribusque comæ: quæ cum se flore frequenti
Diffundunt, celeri confortant germina succo.
Nam quidquid nobis toto nunc nascitur anno,
Menstrua maturo dant illic tempora fructu.
Lilia perlucent nullo flaccentia sole,
Nec tactus violat violas, roseumque ruborem
Servans perpetuo suffundit gratia vultu.
Sic cum desit hiems, nec torrida ferveat æstas,
Fructibus autumnus, ver floribus occupat annum.
Hic quæ donari mentitor fama Sabæis
Cinnama nascuntur, vivax quæ colligit ales,
Natali cum fine perit, nidoque perusta
Succedens sibimet quæsita morte resurgit:
Nec contenta suo tantum semel ordine nasci,
Longa veternosi renovatur corporis ætas,
Incensamque levant exordia crebra senectam.
Illic desudans fragrantia balsama ramus
Perpetuum promit pingui de stipite fluxum.
Tum si forte levis movit spiramina ventus,
Flatibus exiguis, lenique impulsa susurro,
Dives silva tremit foliis, ac flore salubri,
Qui sparsus late suaves dispensat odores.
His fons perspicuo resplendens gurgite surgit.
Talis in argento non fulget gratia, tantam
Nec chrystalla trahunt nitido de frigore lucem.
Margine riparum virides micuere lapilli,
Et quas miratur mundi jactantia gemmas,
Illic saxa jacent: varios dant arva colores,
Et naturali campos diademate pingunt.
Eductum leni fontis de vertice flumen
Quattuor in largos confestim scinditur amnes.
Euphratem, Tigrimque vocant, qui limite certo
Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.
Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur, ignoto cunctis plus nobilis ortu.
Cujus in Ægyptum lenis perlabitur unda,
Dirata suam certo sub tempore terram.
Nam quoties tumido perrumpit flumine ripas
Alveus, & nigris campos perinundat arenis,
Ubertas taxatur aqua, cæloque vacante
Terrestrem pluviam diffusus porrigit amnis:
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor navigat agros.
Terminus omnis abest, æquatur judice fluctu
Annua suspendens contectus jurgia limes.
Gramina nota videt lætus subsidere pastor,
Inque locum pecorum viridantis jugere campi
Succedunt nantes aliena per æquora pisces.
Ast postquam largo fœcundans germina potu
Lympha maritavit sitientis viscera terræ,
Regreditur Nilus, sparsasque recolligit undas:
Fit fluvius pereunte lacu: tum redditur alveo
Pristina riparum conclusis fluctibus obex;
Donec dividuum spargens per devia finem
Gurgite septeno patulum percurrat in æquor.
Sed cur dicatur tantum mundana latere
Vertex Nile tuus? nam qui nesciris ab ortu,
Non solus, sed quartus eras, diffusus ab illo
Despicit excelso qui flumina cuncta meatu,
Ipsius atque pater pelagi supereminet omnes.
Quas montes, quas plana vomunt, quas nubila, lymphas.
Quartus Physon erit, quem possidet India Gangem,
Motus odorifero quoties qui vertice crevit,
Deciduas pulchro quas spargunt flumina luco,
Prælambens furatur opes, & gurgite nostrum
Ducit in exilium. nam ripa largus utraque
Amnibus ut nostris enodes ferre papyros,
Aut scirpos algasque leves deducere mos est.
Excrementa trahens magnus sic ditia Ganges
Hoc etiam donat mundo, quod projicit alveo.
Interea primi, summus quos junxerat auctor,
In paradisiaca ponuntur sede parentes.
Tum rector tali proponit præmia lege:
O summum factoris opus, quos sola creavit
Nostra manus, nasci cum cetera voce juberem!
Aspicitis quanto pulcherrimus ubere lucus
Per multas famuletur opes? hæc cuncta dabuntur
Ad vestros sine fine cibos, hinc esca petatur:
Sumite concessas fruges, & carpite poma.
Hic operis dulci studio secura quiescat
Delitiisque fruens longævo in tempore vita.
Est tamen in medio nemoris quam cernitis arbor,
Notitiam recti pravique in germine portans:
Hujus ab accessu vetitum restringite tactum:
Nec vos forte premat temeraria discere cura,
Quod doctor prohibet: melius nescire beatis
Quod quæsisse nocet. testor quem fecimus orbem,
Quod si quis vetitum præsumpserit arbore pomum,
Audax commissum mortis discrimine pendet.
Non immensa loquor, facilis custodia recti est,
Servator vitam, finem temerator habebit.
Accipiunt juvenes dictum, lætique sequuntur,
Spondentes cuncto servandam tempore legem:
Sic ignara mali novitas, nec conscia fraudis
Incautas nulla tetigit formidine mentes.
At pater instructos sacrata in sede relinquens,
Lætus in astrigeram cæli se sustulit aulam.

L I B E R II.

De originali peccato.

UTitur interea, venturi nescia casus,
Libertas secura bonis, fruiturque beata

Uber-

Ubertate loci. largos hinc porrigit illis
Tellus prompta cibos: fruticis quin alter opimi
Sumitur aſſiduus tenui de ceſpite fructus.
At ſi curvati fœcundo pondere rami
Mitia ſubmittunt ſublimi ex arbore poma,
Protinus in florem vacuus turgeſcere palmes
Incipit, inque novis fœtum promittere gemmis.
Jam ſi prædulces delectat carpere ſomnos,
Mollibus in pratis, pictaque recumbitur herba.
Cumque voluntati ſacrum nemus offerat omnes
Delicias, opibuſque novis ſe præbeat amplum:
Sic epulas tamen hi capiunt, eſcamque requirunt,
Compellit quod nulla fames, nec laſſa ſuvendo
Indigus hortatur compleri viſcera venter.
Et niſi conceſſum libuiſſet noſcere paſtum,
Eſuries ignota cibos non poſceret ullos,
Nullaque conſtantem fulcirent pabula vitam.
Corpora nuda vident, & mutua cernere membra
Non pudet, atque rudis fœdum nil ſentit honeſtas.
Non natura hominis, vitium ſed cauſa pudori eſt.
Nam quæcumque bonus formavit membra creator,
Ut pudibunda forent, carnis poſt compulit uſus.
Tunc mens intactos ſervabat candida viſus,
Angelicæ qualis narratur gloria vitæ
Sidereas habitare domos: qualemque redemptis
Spondet reddendam mortis poſt tempora Chriſtus,
Queis neque conjugium curæ, nec fœdere turpi
Miſcebit calidos carnalis copula ſexus.
Ceſſabit gemitus, luctus, metus, ira, voluptas,
Fraus, dolor, atque dolus, mœror, diſcordia, livor.
Nullus egens, nullus cupiens, ſed pace ſub una
Sufficiet cunctis ſanctorum gloria Chriſtus.
His protoplaſtorum ſenſum primordia ſacra
Continuere bonis: donec certamine primo
Vinceret oppreſſos fallacem culpa per hoſtem.
Angelus hic dudum fuerat, ſed crimine poſtquam
Succenſus proprio, tumidos exarſit in auſus,
Se ſemet feciſſe putans, ſuus ipſe creator
Quod fuerit, rabido concepit corde furorem,
Auctoremque negans: Divinum conſequar, inquit,
Nomen, & æternam ponam ſuper æthera ſedem,
Excelſo ſimilis, ſummis nec viribus impar.
Talia jactantem præcelſa potentia cælo
Jecit, & ejectum priſco ſpoliavit honore.
Quique creaturæ præfulſit in ordine primus,
Primas venturo pendet ſub judice pœnas.
Quandoquidem gravior talem ſententia punit,
Quem mirum cecidiſſe putes, nam crimen acerbat
Auctor: In ignaro minor eſt peccante reatus;
Durius atque malum, quod major fecit, habetur.
Sed quod vivaces pertendit in abdita ſenſus,
Quodque futura videt, rerumque arcana reſignat,
Angelici fervens ſupereſt natura vigoris.
Horrendum dictu, ſigniſque notabile monſtrum:
Nam quidquid toto dirum committitur orbe,
Iſte docet, ſcelerumque manus ac tela gubernat,
Pugnat & occultus per publica crimina latro.
Et nunc ſæpe hominum, nunc ille in ſæva ferarum
Vertitur ora, novos varians fallentia vultus.
Alitis interdum ſubito mentita volantis
Fit ſpecies, habituſque iterum confingit honeſtos.
Apparens nec non pulchro ceu corpore virgo,
Pertrahit ardentes obſcœna in gaudia viſus.
Sæpe etiam cupidis argentum immane coruſcat,
Accenditque animos auri fallentis amore,
Deluſos fugiens vano phantaſmate tactus.

Nulli certa fides conſtat, vel gratia formæ:
Sed quo quemque modo capiat, teneatque nocendo,
Opportuna dolis, clauſæque accomoda fraudi
Sumitur exterior ſimulata fronte figura.
Major adhuc etiam ſævo permiſſa poteſtas,
Ut ſanctum vincat: dudum collata creato
Sic natura valet, rectam quam condidit auctor,
Sed poſt ad pravos ſubverſor tranſtulit uſus.
Vidit ut iſte novos homines in ſede quieta
Ducere felicem nullo diſcrimine vitam,
Lege ſub accepta domino famularier orbis,
Subjectiſque frui placida inter gaudia rebus:
Commovit ſubitum zeli ſcintilla vaporem,
Excrevitque calens in ſæva incendia livor.
Vicinus tunc forte fuit, quo concidit alto,
Lapſus, & innexam traxit per prona catervam.
Hoc recolens, caſumque premens in corde recentem
Plus doluit periiſſe ſibi, quod poſſidet alter.
Tunc mixtus cum felle pudor ſic pectore queſtus
Explicat, & tali ſuſpiria voce relaxat.
Proh dolor, hoc nobis ſubito conſurgere plaſma,
Inviſumque genus noſtra creviſſe ruina!
Me celſum virtus habuit, nunc ecce rejectus
Pellor, & angelico limus ſuccedit honori.
Cælum terra tenet, vili compage levata
Regnat humus, nobiſque perit tranſlata poteſtas.
Nec tamen in totum periit: pars magna retentat
Vim propriam, ſummaque cluit virtute nocendi.
Nec differre juvat. jam nunc certamine blando
Congrediar, dum prima ſalus, experta nec ullos
Simplicitas ignara dolos, ad tela patebit.
Et melius ſoli capientur fraude, priuſquam
Fœcundam mittant æterna in ſæcula prolem.
Immortale nihil terra prodire ſinendum eſt;
Fons generis pereat, capitis dejectio victi
Semen mortis erit. pariat diſcrimina leti
Vitæ principium. cuncti feriantur in uno:
Non faciet vivum radix occiſa cacumen.
Hæc mihi dejecto tandem ſolatia reſtant.
Si nequeo clauſos iterum conſcendere cælos,
His quoque claudentur. levius cecidiſſe putandum eſt,
Si nova perdatur ſimili ſubſtantia caſu,
Si comes excidii ſubeat conſortia pœnæ,
Et quos prævideo nobiſcum dividat ignes.
Sed ne difficilis fallendi cauſa putetur,
Hæc monſtranda via eſt, dudum quam ſponte cucurri
In pronum lapſus: quæ me jactantia regno
Depulit, hæc hominem paradiſi limine pellet.
Sic ait, & gemitus vocem clauſere dolentis.
Forte fuit cunctis animantibus altior aſtu
Æmulus arguto callet qui pectore ſerpens:
Hujus tranſgreſſor de cunctis ſumere formam
Eligit, aerium circumdans tegmine corpus,
Inque repentinum mutatus tenditur anguem:
Fit longa cervice draco, ſplendentia colla
Depingit maculis, teretiſque volumina dorſi
Aſperat, & ſquamis per terga rigentibus armat.
Qualis vere novo, primis cum menſibus æſtas
Præmittit lætos poſt frigora pigra tepores,
Evadens veterem reparatis motibus annum,
Et ſiccum nitido diſcingens corpore tegmen,
Procedit coluber, terrarumque abdita linquens,
Præfert terribilis metuendum forma decorem.
Dira micant oculi: tum lumine viſus acuto
Lætior optatum diſcit conſueſcere ſolem.
Nunc ſimulat blandum, crebro ceu carmine fauces

Ludunt, & trifidam dispergunt guttura linguam.
Ergo ut vipeream malesuada fraude figuram
Induit, & totum fallax processit in anguem,
Pervolat ad lucum. nam forte rubentia læti
Carpebant juvenes viridi de palmite mala.
Tum veritus serpens, firma de mente virili
Non queat injecto subvertere corda veneno,
Arboris erectæ spiris reptantibus alto
Porrigitur, tractumque suum sublimibus æquans,
Auditum facilem leni sic voce momordit:
O felix, mundique decus pulcherrima virgo,
Ornat quam roseo præfulgens forma pudore,
Tu generi ventura parens, te maximus orbis
Expectat matrem: tu prima & certa voluptas
Solamenque viri, sine qua non viveret ipse,
Ut major, sic jure tuo subjectus amori
Prædulcis conjunx, reddes cui fœdere prolem.
Vobis digne datur Paradisi in vertice sedes.
Vos subjecta tremit famulans substantia mundi:
Quod cælum, quod terra creat, quod gurgite magno
Producit pelagus, vestros confertur in usus.
Nil natura negat, datur ecce in cuncta potestas.
Non equidem invideo, miror magis. ut tamen una
Contineat liber dulci super arbore tactus,
Scire velim quis dira jubet, quis talia dona
Invidet, & rebus jejunia miscet opimis.
Hæc male blanditam finxerunt sibila vocem.
Quis stupor, o mulier, mentem caligine clausit
Cum serpente loqui? verbum committere bruto
Non pudet, ut vestram præsumat bellua linguam,
Et monstrum pateris, responsumque insuper addis?
Ergo ubi mortiferum seductilis Eva venenum
Auribus accipiens cladi consensit iniquæ,
Tunc ad serpentem vano sic ore locuta est:
Suavibus o pollens coluber dulcissime dictis,
Non, ut rere, Deus nobis jejunia suasit,
Nec prohibet largo curari corpora pastu.
Ecce vides epulas totus quas porrigit orbis:
Omnibus his licito genitor promptissimus uti
Præstitit, & totas vitæ laxavit habenas.
Hæc sola est, nemoris medii quam perspicis, arbor
Interdicta cibis; hæc tantum tangere poma
Non licitum. dives præsumit cætera victus.
Nam si libertas temerarit noxia legem,
Jurans terribili prædixit voce creator
Quadam nos statim luituros morte reatum.
Quid vocites mortem, tu nunc, doctissime serpens,
Pande libens, quoniam rudibus non cognita res est.
Callidus inde draco, & leti tum sponte magister
Interitum docet, & captas sic fatur ad aures:
Terroris vacuum formidas femina nomen.
Non veniet vobis rapidæ sententia mortis:
Sed pater invisus sortem non contulit æquam,
Nec vos scire dedit, sibimet quæ summa reservat.
Quid juvat ornatum comprendi, aut cernere mundum,
Et cæcas misero concludi carcere mentes?
Corporeos pariter sensus oculosque patentes
Sic brutis natura creat. sol omnibus unus
Servit, & humano non distat bellua visu.
Consilium mage sume meum, mentemque supernis
Infere, & erectos in cælum porrige sensus.
Namque hoc quod vetitum formidas tangere pomum,
Scire dabit quæcumque pater secreta reponit.
Tu modo suspensos tantum ne contine tactus,
Ne captiva diu frænetur lege voluptas.
Namque ubi divinum libaveris ore saporem,
Mox purgata suo facient te lumina visu
Æquiparare deos, sic sancta ut noxia nosse,
Injustum recto, falsum discernere vero.
Talia fallaci spondentem dona susurro
Credula submisso miratur femina vultu.
Et jam jamque magis cunctari ac flectere sensum
Incipit, & dubiam leto plus addere mentem.
Ille ut vicino victam discrimine sensit,
Atque iterum nomen memorans arcemque deorum,
Unum de cunctis letali ex arbore malum
Detrahit, & suavi pulchrum perfundit odore,
Conciliat speciem, nutantique insuper offert.
Nec spernit miserum mulier male credula munus,
Sed capiens manibus pomum letale retractat:
Naribus interdum labiisque patentibus altro
Jungit, & ignorans ludit de morte futura.
O quoties ori admotum compuncta retraxit,
Audacisque mali titubans sub pondere dextra
Cessit, & effectum sceleris tremefacta refugit!
Dis tamen esse cupit similis, serpitque venenum
Ambitione nocens. rapiunt contraria mentem,
Hinc amor, inde metus: pulsat jactantia legem,
Interdumque etiam lex subvenit. æstuat anceps
Dividui cordis dura inter prælia fluctus.
Nec tamen inventor desistit fallere serpens:
Ostentatque cibum dubiæ, queriturque morari,
Et juvat in lapsum pendentis prona ruinæ.
Ut tandem victæ gravior sententia sedit,
Æternam tentare famem per criminis escam,
Serpentem satiare cibo, quem sumeret ipsa,
Annuit insidiis, pomumque vorata momordit.
Dulce subit virus, capitur mors horrida pastu.
Continet hic primum sua gaudia callidus anguis,
Dissimulatque ferum victoria sæva triumphum.
Ignarus facti diversa parte revertens
Adam, diffusi lætus per gramina campi
Conjugis amplexus atque oscula casta petebat.
Occurrit mulier, cui tunc audacia primum
Flabat femineos animosa in corda furores.
Et sic orsa loqui (semesum namque gerebat
Asservans misero pomum exitiale marito)
Sume cibum dulcis vitali ex germine conjunx,
Quod similem summo faciet te forte Tonanti,
Numinibusque parem. non hoc tibi nescia donum,
Sed jam docta fero. primus mea viscera gustus
Attigit, audaci dissolvens pacta periclo.
Crede libens: mentem scelus est dubitasse virilem,
Quod mulier potui. præcedere forte timebas,
Saltem consequere, atque animos attolle jacentes.
Lumina cur flectis? cur prospera vota moraris?
Venturoque diu tempus furaris honori?
Hæc effata dabat victuræ fercula mortis,
Intereunte anima letum dum crimina pascunt.
Accipit infelix malesuadi verba susurri,
Inflexusque retro dejecit ad ultima sensus.
Non illum trepidi concussit cura pavoris,
Nec quantum gustu cunctata est femina primo:
Sed sequitur velox, miseræque ex conjugis ore
Constanter rapit inconstans dotale venenum,
Faucibus & patulis inimicas porrigit escas.
Vix uno pomum libarat succida morsu
Ingluvies, summumque dabat vix esca saporem;
Ecce repentinus fulgor circumstetit ora,
Lugendoque novos respersit lumine visus.
Non cæcos natura dedit, nec luminis usu
Privatam faciem peperit perfectio formæ.

Nunc

Nunc mage cæcus eris, cui jam non sufficit illud
Noscere, quod tantum voluit te nosse creator.
Ad vitam vobis cernendi facta facultas:
Vos etiam letum, vestra sed sponta, videtis.
Tum potuisse gemunt oculos. nam culpa rebellis
Fulsit, & obscœnos senserunt corpora motus.
Tunc primum nudos (dubium quid dicere possim)
Extinctus naturæ pudor circumspicit artus,
Erubuit propriæ jam mens sibi conscia culpæ,
Regnavitque suis carnis lex indita membris.
Namqua hinc postaritas vitiato germine duxit
Artibus illicitis cognoscere velle futura,
Arcanisque sacris tardos immittere sensus:
Edita vel cælo, vel tetro merla profundo
Rimari, & cautas naturæ rumpere leges,
Quærere nunc astris quo quisquam sidera natus,
Prospera quam ducat restantis tempora vitæ,
Dissimilem paribus proventum discere signis.
Nec non & geminos uno sub tempore fusos,
Quos indiscretus luci produxerit ortus,
Motibus adversis varia sub sorte notare.
Indigetes quosdam stellis adscribere divos,
Junior antiquis ætas quos pertulit astris:
Atque infernali jam dudum nocte sepultis
Vana per immansum disponere numina cælum.
Jam magicam digne valear quis dicere fraudem,
Occultas tacito tentantam pectora vires,
Divinis jungi virtutibus & cupientem?
Legifer ut quondam vates, sub rege superbo,
Dum nova monstraret jussi miracula signi,
Commovit livora magos, ut talia tentant,
Accumulentque suas zelo fervente ruinas.
Illis suppeteret racta si forte potestas,
Demere, oon atiam festinent addere monstra.
Æmula sed signis tanrum, non viribus æqua,
Quod removere nequit, duplicavit justius ira.
Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Quum tacita sævos producunt arte dracones,
Absentes & sæpe jubent configera secum.
Tunc ut quisque gravem bello præsanierit hydrum,
Aspidis aut duræ clausas cognovarit aures,
Concutit interius secreti carminis arma:
Protinus & lassis verbo luctanta venenis,
Mox impune manu coluber tractatur inarmis,
Et morsus tantum, non virus, in angue timetur.
Interdum perit incantans, si callida surdus
Adjuratorie contempsit murmura serpens.
Hoc quoniam de matre trahunt, & origine prima,
Anguineæ fraudis quod sic, linguæque periti,
Mutua per speciem reddunt commercia fandi.
Nec minus his pulsat contraria cura salutis,
Angit præscitus ducti quos terminus ævi:
Cum tamen eductas infernis sedibus umbras
Colloquium miscere putent, & nota referre.
Spiritus arroris sed qui bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris.
Et ne porrecto dicantur singula verbo,
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Judicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.
Nec jam sola fuit scrutatrix Eva malorum:
Dicam nunc aliam, tali quæ peste laborans,
Et conjuncta viro, proprium non vicerit Adam.
Peccandi quasdam fervor succenderat urbes,
Civica permittens laxatis crimina frænie.
Incestus pro lege fuit, totumque libido
Jus habuit, regni sedem metata voluptas
Indigenas populos domina sub carne tenebat:
Et scelerum studio, fida quod plabe localis
Dudum parendi promptis respublica jussit,
Abstinuisse nefas, & non peccasse pudendum
Credebant omnes, facinus quos junxerat unum.
Talibus offensus judex atque arbitar orbis
Cum fureret, flammasque loco, finemque pararet,
Quendam dissimilem cunctis, tectoque latantem,
Qui tunc forte fuit propria peregrinus in urbe,
Atque inter multos solum sic alloquitur Loth:
Oppida lascivo jamdudum plena furore
Respergunt cælum maculis, nostrasque fatigant
Quamvis obstructas scelerum clamoribus aures.
Imminet exitium. tellus succensa reatu
Ignibus ardebit; restinguet fulminis imber,
Quæ non extinxit fervestia crimina fletus.
Ipsa in perpetuas solvetur terra favillas,
Quæ vivos cineres & post incendia servans,
Sicque solum fingens, leviter si calce teratur,
Ad minimum fugiens discedet pallida tactum.
Tu nunc linque domum, perituras desere tarras,
Et rea cum dignis subsidant arva colonis.
Nec tete impendens letum conjunxerit illis,
Non junxit quos vita. tibi solatia conjunx
Præbeat; hac tantum socia contentus abito.
Accelerate fugam; tendatur tramite recto,
Neu subvertendas quisquam respexerit urbes.
Vos nescita malum. pœnas quicumque subibit,
Aspiciat, mortisque suæ spectacula secuoi
Qui meruere, ferant. salvandis terror abesto.
Hæc pater. ast illi properant abscedere terra,
Inciduntque moras, crudeliaque arva relinquunt.
Cœperat obduci victum caligine densa,
Atque ignota prius demittera murmura cælum.
Nec sic ut tonitru crebro cum percitus æther
Ostentat pavidis innoxia fulmina terris:
Sed prorsus finale malum stridore minaci
Tetra per aerios mittebant signa tumultus.
Tendebant moniti simul, & mandata tenentes
Concessam rectis ad sedem vultibus ibant.
Callidus alta petens sed qui subverterat Evam
Serpens, femineam consuetus tangera mentem,
Hic quoque formidans animum tentare virilem,
Conjugis inspirat votis, ut nosse ruinas
Vellet, & evasas visu deptendere clades.
O demens animi, cui jam non sufficit unam
Succubuisse dolo: caruit jam parte honorum
Quæ mala cognovit. si non exempla priorum
Tarrent, exemplum fies. nostroque timori
Vel post te pereat secreti dira cupido.
Illicitum quod scire fuit, vetitumque tueri,
Respicies tantum, nec narratura videbis.
Ergo ubi majorem vicina ex urbe tumultum
Accapit muliet, vultum deflexa retortum,
Vix primo in visu restrictis motibus hesit,
Cernere desistens cum cœperat. inde gelato
Sanguine marmoreus perfudit viscera torpor,
Diriguere genæ, pallor novus inficit ora.
Lumina non clausit, non saltem concidit illo
Pondere, quo pulsant demissa cadavara terram.
Sed stetit horrendo perlucens massa nitore,
Servavitque suam species decepta figuram.
Nec facile ut nosses, vitrum. lapis, aone metallum
Succedens homini, si non sal fauce notetur.
Ex tunc insipido muliar præventa reatu
Plus salsum sine mente sapit, quæ pungere sensus,

Exemplique poteſt ſalibus condire videntes.
Hoc tamen hic magnum, quod non inflectitur iſte,
Nec ſequitur ſociam, fortis nec vincitur Adam.
Credo equidem melius, quod non occurrerit uxor
Enarrare viro. nam ſi comperta referret,
Furſan & hunc viſu ſuaſiſſet temnere juſſa,
Ceu proprium guſtu fecit primæva virago:
Quæ poſtquam ſeſe pariter comitemque feſellit,
Et nondum natam percuſſit vulnere prolem.
  Tum victor ſerpens certamine lætus ab ipſo,
Puniceam criſpans ſquamoſo in vertice criſtam,
Jam non diſſimulans, quem preſſerat ante, triumphum,
Acrior inſultat victis, & talibus infit:
En divina manet promiſſæ gloria laudis.
Quidquid ſcire meum potuit, jam credite, veſtrum eſt:
Omnia monſtravi, ſenſumque per abdita duxi;
Et quodcumque malum ſolers natura negabat,
Inſtitui, dextriſque dedi conjungere lævam.
Iſthinc perpetua voſmet mihi ſorte dicavi.
Nec deus in vobis, quamquam formaverit ante,
Jam plus juris habet: teneat quod condidit ipſe;
Quod docui, mecum eſt: major mihi portio reſtat.
Multa creatori debetis, plura magiſtro.
Dixit, & in media trepidos caligine linquens,
* Confictum periit linquens per nubila corpus.

LIBER TERTIUS.

De ſententia Dei.

TEmpus erat, quo ſol medium tranſcenderat axem,
  Pronus & excelſi linquens faſtigia centri,
Vicina jam nocte leves præmiſerat auras.
Illis ſed major curarum volvitur æſtus,
Ferventeſque tenent male conſcia corda dolores.
Utque pudor capto deturſit lumina ſenſu,
Reppulit & miſeros alterno a corpore viſus,
Nec jam ſecura præſtatur luce tueri
Signatam fixo peccati ſtigmate carnem,
Indumenta petunt, foliis ut mollibus ambo
Membra tegant, nudumque malum de veſte pateſcat.
  Umbroſis propter ſtabat ficulnea ramis,
Frondentes diffuſa comas; quas protinus Adam
Humentem capiens raſo de cortice librum,
Aſſuit, & viridi ſolatur veſte ruborem.
Induitur ſimili mulier lacrimabilis arte, &
Quos pavit miſero fallax inſania pomo,
Veſtivit folio: ſæva quos arbore nudos
Reddidit, hos gravius tenui ſuper arbore texit.
Et tamen adveniet tempus, cum crimina ligni
Per lignum ſanet purgetque noviſſimus Adam,
Materiamque ipſam faciat medicamina vitæ,
Qua mors invaluit, leto delebere, letum.
Æreus excelſo pendebit ſtipite ſerpens,
Cumque venenatum ſimulaverit, omne venenum
Purget, & antiquum perimat ſua forma draconem.
  Interea genitor viridis per mollia luci
Rorantes ſudo capiebat ab aere ventos.
Protinus attonitis ſenſerunt auribus ambo
Præſentem dominum. triſti tum luce peroſam
Expavere diem detecto in crimine teſtem.
Illos nam vaſtis ſpecubus ſi forte barathrum
Panderet, aut ſubitum tellus monſtraret hiatum,
Non pigeat prono trepidos deſcendere ſaltu.
Et ſi ſuppeteret jam tum ſententia leti,
Hanc etiam raperet ſolandi cura pudoris.
Seu flammis lymphiſve darent, vel pectora ferro
Appeteret vindex crudeli vulnere dextra.
Sic miſeri mortem nondum diſcrimine notam,
Cum primum meruere, volunt. exordia finem
Signant, & ſimiles prædicunt aſſore luctus,
Ultima cum mundi ſenium conſumpſerit ætas,
Cumque repentinus percuſſerit omnia fulgor
Cælorum, clangente tuba, qua nuncius ante
Judicis adventum concuſſum terreat orbem.
Tunc cum ſinceros paſtor diſcreverit agnos,
Hœdis diſparibus diverſa in parte locatis,
Per medium dirimente chao, quod fluctibus implet
Sulphureis volvens unduſa incendia gurges,
Flammarum ſtagnante lacu, quo fervida quondam
Dicitur attracto nubes ſodomitica nimbo
Guttatim ſparſum ſudiſſe in crimina fulmen,
Cum plueret nox tetra focos, cæloque caducæ
Aera per calidum ſtillarent undique mortes.
Taliter ignifero miſſi de fonte gehennæ
Fluxerunt triſtes aliena in ſæcula rivi.
At quos terribili judex decreverit hora
Vivere poſt mortem, pœnaque ardere perenni,
Subtrahet optato gravior ſententia leto.
Cumque foret melius, diſperſis corpora membris
Carpere perpetuum dura ſub morte ſoporem,
Invitos tamen urna vomet, queis ſola voluntas
Rurſus poſſe mori, ſenſuque carere dolendi.
Sed ſic accipiet ferventis flamma camini,
Ambuſtura ſuas ut numquam finiat eſcas.
  At primi interea juvenes conamine caſſo
Per deſerta ruunt, totoque abſcondita furto
Facta putant, cæcis optant latuiſſe tenebris.
Quid juvat, infelix, oculos a judice flecti?
Te judex cernit: nolis cur ipſe videre,
Cum videare palam? ſolem non fuſcat amœnum,
Si depreſſa gravem formidant lumina lucem,
Debilis & clarum viſus non ſuſtinet orbem.
Tum ſic terribili primum deus increpat ore,
Atque ubi ſit miſerum noſcens interrogat Adam.
Qui trepidam pavido producens pectore vocem,
Vix hæc pauca refert. Tuus, o celſiſſime, terror
Mentibus inſidens latebram tentare coegit.
Nam quia nuda forent inopertis corpora membris,
Erubui, fateor, cœlumque per abdita fugi.
  Et quis, ait, ſubitum concuſſit corde pudorem?
Viſus & unde novus? nam te nec vellera dudum,
Nec contexta prius velavit tegmine veſtis.
Forma rudis, proprio melius contenta decore,
Judice te placuit. ſed poſtquam fœdere rupto
Interdicta tuus perſtrinxit germina guſtus,
Naturale tibi tegmen non ſufficit unum;
Hactenus & nudis nunc denudata pateſcunt,
Arguit obſcœnus quia turpia corpora motus.
  Ille ubi convictum claro ſe lumine vidit,
Prodidit & totum diſcuſſio juſta reatum,
Non prece ſummiſſa veniam pro crimine poſcit,
Non votis lacrimiſve rogat, nec vindice fletu
Præcurrit meritam ſupplex confeſſio pœnam.
Jamque miſer factus, nondum miſerabilis ille eſt,
Erigitur ſenſu, tumidiſque accenſa querelis
Fertur in inſanas laxata ſuperbia voces.
Heu male perdendo mulier conjuncta marito!
Quam ſociam miſero prima ſub lege dediſti,
Hæc me conſiliis vicit devicta ſiniſtris,

Et

Et ſibi jam notom perſuaſit ſumere pomom.
Iſta mali caput eſt; crimen ſurrexit ab iſta.
Credulus ipſe fui, ſed credere tu docuiſti,
Connubium donans, & dulcia vincula nectens.
Atque otiuam felix, quæ quondam ſola vigebat,
Cœlebs vita foret, talis oec conjugis unquam
Fœdera ſenſiſſet, comiti noo ſubdita pravæ.
Hac igitur rigidi commotus mente creator
Mœrentem celſis compellat vocibus Evam.
Cur miſerum labens traxiſti io proua maritum?
Nec contenta tuo deceptrix femina caſu,
Sublimi ſenſum jeciſti ex arce virilam?
Illa pudens, triſtique geuas ſuffuſa robore,
Auctorem ſceleris clamat decepta draconem,
Qui pomum vetito perſuaſit tangere morſo.
Poſt hæc finalem promir ſautautia legem,
Serpeutamqua reum prima ſie voce notavit.
Tu coluber, cujus peccavit femina fraude,
Errori ſque virum conſortem teddidir ipſa,
Propter utruinqua reus pendens quod fecit uterque:
Nec tibi ſublimi cooſtabit pectore vertex,
Callida ſed pronus per tarram pectora volves:
Utque ſuga trepido ſinuoſa volumina currant,
Nun greſſus ſed lapſus erit, teque ipſe ſequeris
Flexibus, & ſpiras viventia vincula necteot.
Tum propter ſuaſam miſerorum cordibus aſcam,
Tellurem captans paſtu veſceris inani:
Menſibus & certis ſupero depulſus ab orbe,
Incluſus terris commuui ſole carebis.
Inrer cuncta replent quæ nunc animantia mundum
Auctor mortis eris, fies gravis omnibus horror.
Præcipue infelix mulier cum prole futura,
Sic inimicirias odio currente reponet,
Semina ſeminibus maudent ut vota oocendi.
Iofiſteus ſemper pavidæ ſectabere calcem:
Conterar illa caput, victoremque ulrima vlncat.
Poſt hec artooitam judex commotus in Evam;
At tu, quæ primam violaſti femina legem,
Accipe ſucciduum vitæ quod reſtat in ævum.
Imperium patiere tori, domlnumque timebis,
Quem ſocium dederam: parebis ſubdita juſſis,
Et curvata caput libitus aſſueſca viriles.
Moxque ubi concipiens fœtum præſenſerit alvus,
Veotris onus gemitu teſtaberis, ac tibi clauſum
Anxia creſceotem portabunt viſcera faſcem:
Donec tranſacto faſtidia tampore complens,
Naturale malum partu ſub viodice pendat
Producens vitam proles ſic pœna parentis.
Quid dlverſa loquar poſt jam diſcrimina matris?
Nam cum præduro mulier confecta labore
Optatam ſobolem tali produxeris ortu,
Lugebis vacuos nonnumquam orbata dolores.
Interea trepidus jam dudum ſuſtinet Adam
Quid ſibi terribilis tandem ſententia ſervet.
Cui pater, attautis, iuquit, ounc auribus & tu
Accipe quid mareare, lavis quem femina vicit.
Impolluta prius pulchro ſub germine tellus,
Non jam fida ſatis, nec puro ſemine ſimplex,
Priſtina mouſtrabit corruptom targa per orbem;
Exemploque tuo ſemper tibi terra rebellans
Vapribus ac tribulis armata reſiſtere diſcet.
Aut ſi frangenti cedans ſuccumbet aratro,
Vomeris & fixo mordaci deute ſubacta eſt,
Piuguia decipient mentito germine culta.
Nam pro triticeo lolium conſurgere fructu,
Et fictas ſegetes, vacuaſque dolebis avenas.
Sic vix extortum p roduceot jugera pauem,
Sudora aſſiduo oitens quem ſumat egeſtas,
Illecebramqua cibi pœnalis vindicet eſca.
Æqualam brutis facient tibi pabula vitam,
Et ſimul harbarum ſuccos paſtumque requireus,
Stercore conſimili depreſſa gravabitur alvus.
Ærumnoſa diu volvetur talibus ætas,
Douec præſcriptum ponant tibi ſæcula finem,
Et compacta luto ſolvantur tampore membra.
Limo formatus rurſus redigeris in arvum.
Ante tamen propriom nati præcurrere letum
Conſpicies, pœnaſque tuas iu prole videbis,
Ut metuenda magis cernatur mortis imago,
Peccaſſe agnoſcas quid ſit, quid mortua fieri,
Quidve mori. ac oe quid deſit tibi forte malorum,
Quæ caſtigandis corruptus parturit orbis,
Acrior immeuſo miſcebitur ira dolori.
Nam cum prima tibi producent tempora natos,
Livor edax arcto certabit limite mundi:
Nec jam ſufficiet vacuus qua tenditor orbis,
Totaque germanis ſtriugatur terra duobus.
Alter in alterius conſurget funera frater,
Telluremque oovam cognato ſanguine tinguet.
Exin poſteritas varios paſſura labores,
Caſibus in multis mortalia debita pendet,
Dum veterem ductus diſſolvat terminus orbem,
Occidat omne vigens, finiſque redarguat orta.
Audierat, metumque dedit cooterrita tellus.
His pater exactis hœdorum pellibus ambos
Induit, & ſancta paradiſi ab ſede rejecit.
Tunc tarris cecidere ſimul, mundumque vacantem
Intrant, & caleri perluſtrant omnia curſu.
Germinibus quamquam variis, & gramine picta,
Et viridas campos, fouteſqua & flumina mouſtrans,
Illis fœda rameu ſpecies mundaua putatur,
Poſt, paradiſa, tuam; totum cernentibus horret,
Utque hominum mos aſt, plus, quod ceſſavit, amatur.
Anguſtatur humus, ſtrictumque gamantibus orbem
Terrarum finis non cernitur, & tamen inſtat.
Squalet & ipſe dies, eauſantur ſole ſub ipſo
Subductam lucem, cælo ſuſpeoſa remoto
Aſtra gemunt, tactuſque prius vix cernitur axis.
Tunc ioter curas permixti felle doloris,
Affectus ſaofare novos, & pectora pulſans
Nondum compertas prurumpit fletus in undas,
Atteotiſque geois lujuſſus daſtuit humor.
Haud aliter vivax deceptus mole caduca
Spiritus, impleto venit cum tarminus ævo,
Poſt obitom peccata dolat; tum quidquid ioiquom
Geſſarit, ad meutam revocat; tum pœnitet omnis
Errorum lapſus, ſamet quos judice damnat:
Et ſi præteritæ reddator copia vitæ,
Sponte ferat quoſcumque dabuut maodata labores.
Sanctus namque refart de quodam divita Lucas,
Qoem nimio luxu diſſolvens vita ſovebat.
Ipſe cothurnatus gemmis, & fulgidus auro,
Setica bis coctis mutabat tegmina blattis:
Inde ut bacchautem ſuaſiſſent tempora meuſam,
Currebant apulæ, totus quas porrigit orbis.
Cumqoa peregrinus frugem miſiſſet acervus,
Fervebat priſcum cryſtallo algente ſalerum.
Uvida quinetiam miſcebaot ciuuama thuri,
Et ſuffita domus pinguis fragrabat amomo.
Quod pelagus, quod terra creat, quod flumina gignunt,
Certatim menſis cedeotibus undiqoe laſſus
Portabat palleus auri cum faſce miniſter.

Lan-

Languidus ante fores pauper tunc forte jacebat
Divitis, obstrictis resoluto corpore membris,
Et supplex poscebat opem, non munera captans,
Relliquias tantum sed si quas copia jecit,
Has tunc opperiens alvus jejuna rogabat.
Sed proclamanti dives non addidit aurem,
Nullaque languentem pietas respexit egenum.
Nec quæ completis cecidere superflua mensis,
Pauperis ad victum quisquam dedit. insuper ægri
Despicitur facies, & putria vulneris horrent.
Cumque canes miti perlambant ulcera lingua,
Blandior & fesso feritas medicabilis adsit,
Sola hominum nescit mens semper dura moveri.
Hæc sed diversa penitus dum sorte geruntur,
Impendens obitus pariter pulsavit utrumque,
Divite prævento, numquam qui credidit istud.
Pauper ad optatam longa via tempore mortem
Post venit, & victor morbos artusque relinquit.
Ille quidem, celsa qui dudum floruit arce,
Fletibus ad tumulum stipato funere fertur,
Auratoque datur conditus membra sepulchro,
Et pretiosa tegunt elatum lintea marmor.
Spiritus abstruso sed mox demissus averno,
Incidit æternas per sæva incendia pœnas.
E quarum medio sublimi in sede locatum
Haud procul (hoc certe censetur, nam procul inde,
Ut docet eventus) finibus conspexit ovantem
Abrahæ justi mutatum in paupere vultum,
Nec ejus similem, quem dudum luce receptum,
Quarta forte die vix quisquam largus humandi,
Ne cito dispersum naturæ lege cadaver
Dira frequentatæ contagia mitteret urbi,
Obtectum laceris tenui velamine pannis,
Naribus adstrictis nuda tellure locavit.
Angelicis manibus tunc in sublime levatus,
Jam dives, jam sanus erat: contraque superbi,
Qui congesta tenens opibus diffluxerat amplis,
Arida sic flammis mendicant guttura guttas.
O pater, electas animas qui sede beata
Colligis, & meritis dispensas præmia justis,
Hæc ego non mereor sed saltem deprecor unum,
Lazarus ut missus veniat, digitoque levatum
Adferat huc labris ardentibus inde liquorem,
Quique refrigerio, si non extinxerit omnes,
Ad tempus saltem tantos vel mitiget æstus,
Donec fessa brevi respirent membra quiete.
Taliter immixto lacrimis stridore rogantem
Magnanimus tandem compellat sic Patriarcha.
Desine jam seras incassum fundere voces,
Et vacuas miscere preces. haud talia dudum
Dicta dabas, foribus cum te prandente jaceret
Ipse ignotus, egens, æger, jejunus, inanis;
Cum tua non caperet congestos mensa paratus,
Pauperis atque tuas non iret clamor ad aures.
Quapropter tandem, librato examine veri,
Præteritæ vitæ sortem dependit uterque,
Permutatque vices, & te jam sufficit amplis
Exundasse bonis: lætetur fine malorum
Qui doluit cœptis. non est jam terminus ultra.
Insuper horrendo cingit qui tramite limes,
Et chaos objectum lato distinguit hiatu,
Non sinit abjunctas misceri fœdere partes,
Accessumque negat, sic vobis semper, ut istis.
Ille gemens vanum repetita voce precatur,
Si nil post obitum prodest commissa fateri,
Nec tua mutatur fixis sententia verbis,
Hoc concede mihi, nulla quod lege vetatur.
Fratres quinque modo discedens luce reliqui;
His peto mittatur qui vivos corrigat, ante
In tormenta cadant quam talia carne soluti.
Nam quamvis duro persistant corde rebelles,
Si tamen obstructa quisquam de morte rediret,
Credent experto, pœnasque intrare timebunt.
Ille quidem posceus effectum non capit ullum.
Nos autem, dum vita manet, dum luce vigemus,
Olim defuncti perterret nuntius Adam.
Dum locus est flendi, dum non injusta peruntur,
Non obturatis pullatur janua ferris.
Novimus en cuncti, quid primus planxerit ille,
Qui pulsus prisca nescivit sede reverti.
Namque obitum quendam casu tum pertulit ipso,
Perdita ne precibus lacrimisve reduceret ullis.
Ex tunc paulatim retro sublapsa referri
Vita prior, cœpitque malis laxata potestas.
Tum tristes morbi, & varii subiere dolores,
Et corrupta satis dira pinguedine tellus
Letali quædam suffudit germina succo.
Inde truces sævire feræ, dudumque timentes
Excitat ad pugnam tum primum conscia virtus,
Reddit & armatas unguis, dens, ungula, cornu.
Ipsa etiam leges ruperunt tunc elementa,
Et violare fidem mortalibus omnia certant.
Inflatur ventis pelagus, volvuntur & undæ,
Excitusque novum turgescit pontus in æstum.
Tunc primum tectis tetra caligine cælis,
Ingratos hominum castigatura labores,
Grandineos pavidis fuderunt nubila nimbos,
Atque polus discors invidit germina terris.
Quin magis ipsa sibi tellus adversa negavit,
Seminis excepti vertens mentita ultorem.
Hæc gemini primum senserunt tunc protoplasti:
Posteritas nam quanta ferat dispendia rerum,
Non cui vel centum linguæ, vel ferrea vox est,
Enumerare queat: nec si quem Mantua misit
Mæoniusve canant diversa voce poetæ.
Quis tales referat motus? quis denique fando
Evolvat totos, qui volvunt secula, fluctus?
Arma fremunt, crebra quatitur formidine mundus,
Funditur irriguus sanguis, majorque sititur.
Quid dicam celsas præclaris cœtibus urbes
In deserta dari? populos populante ruina
Dispergi, & lacerum vacuari partibus orbem?
Servitio subdi dominos, famulosque vicissim
Præferri dominis, & belli sorte perire,
Sors generis claro quondam quos sanguine misit?
At si forte brevi requiescant tempore bella,
Legibus armatas furere in certamina lites,
Jus anceps pugnare foro, quo jurgia fratrum
Non levius votis feriunt, quam prælia telis?
Sed quis vota notet, clament cum facta nocentum?
Quis fraudes & furta gemat gaudente rapina?
Quisve minora fleat? stringi nec maxima possunt.
Inde minora tamen, si summis juncta notentur,
Nam per se nullum facinus sub judice parvum est.
Nec refert cunctas percurri carmine causas:
Hoc parvo sermone loquar. post damna priorum
Nil superesse mali, quod non vel perpetret orbis,
Vel toleret, plenus scelerum, pariterque laborum,
In casu discrimen habens, & crimen in actu.
Sed tu, Christe potens, cui semper parcere promptum est,
Tu figulus massam potis es reparare caducam,
Et confracta diu resolutaque fingere vasa.

Qui

Qui dudum multo latitantem pulvere drachmam
Invenis accensis verbi virtute lucernis.
Linquentem caulas, turpique errore vagantem,
Pastor ovem celeri dignatus quærere gressu,
Subvehis, utque suo gaudens reddatur ovili,
Sarcina fit quæ cura fuit. sic filius ille
Junior, exhaustos postquam dispersit acervos,
Vitaque consumpto mutata est prodiga censu,
Turpia porcorum digne convivia sectans,
Optavit siliquis compleri vilibus alvum,
Donec sæva fames longo discrimine victum
Cogeret offenso tandem se reddere patri,
Confessumque reum laxato crimine solvi.
Denique prostratum mitis pater allevat ultro,
Et trepidum blanda solatur voce pudorem.
Ornatus reduci vestis dat prima secundos,
Lætaque sollennis celebrat convivia cœtus,
Quod rediviva suis quodam de funere proles
Surgat, & orbato redeant nova lumina patri.
At tu, præpollens hominum rerumque creator,
Quamquam cuncta velis fidæ constare saluti,
Nulla tamen pateris nostræ dispendia mortis,
Nec quoquam pereunte tuis contingere damnum
Divitiis poterit. nescis decrescere, nescis
Augeri, & pleno perstat tibi gloria regno.
Sed famulis tu redde tuis quod perdidit Adam,
Quodque tulit primum vitiatæ stirpis origo,
Ortu restituat melior jam vita secundo.
Sorduerit nimium lacero circumdata peplo
Forma vetus, scissam ponens cum crimine vestem,
Pallia prima pater redeunti porrige proli.
Seminecem quondam miserans qui forte repertum
Projectumque via, quem sævi cæde latrones
Impositis cuncto spoliarant tegmine plagis.
Sed tu, sancte, viam sumpto dum corpore curris,
Invenis allisum, nec præteris: insuper ægrum
Jumento carnis propriæ sub tecta reportas.
Nos fuimus quondam rabido data præda furori.
Sed si nunc medico percurrat vulnera fotu,
Gratia producens oleum, sapientia vinum,
Commendet stabulo Samaritidis extera cura,
Pelletur validus medicato corpore languor.
Suscipe, qui non vis moriendi crescere causas,
Quos confessa tibi gemitus pia pectora fundunt.
Ut quondam tecum, passæ sub tempore carnis,
Proximus immani dependens stipite prædo,
Quem non culpa tibi similem, sed pœna tenebat.
Ille tamen nexus membris, nec corde ligato,
Et si confixas clavis extendere palmas
Non potuit, liber mentem cum voce tetendit.
Sicque reus scelerum dum digna piacula pendit,
Martyrium de morte rapit. cui fine sagaci
Maxima cura fuit tales non perdere pœnas,
Præripuit scandens aditum, cæloque levandus
Ardua sublimi tenuit compendia salta.
Porrige sic nobis celsam, pater inclyte, dextram.
Nos quoque perpetuæ conquirat vita saluti,
Atque profanati deceptis fraude latronis,
Ceu tibi compasso miserans succurre latroni.
Livida quos hostis paradiso depulit ira,
Fortior antiquæ reddat tua gratia sedi.

LIBER QUARTUS.

De Diluvio mundi.

INfectum quondam vitiis concordibus orbem,
Legitimumque nefas laxata morte piatum
Diluvio repetam: sed non quo fabula mendax
Victuros lapides mundum sparsisse per amplum
Deucaliona refert, durum genus unde resumpti
Descendant homines, cunctisque laboribus apti
Saxea per duram monstrent primordia mentem.
Sed veri compos. fluctus nunc prosequar illos,
Per quos immissus rebus vix pene creatis
Lactentem velox prævenit terminus orbem.
Extulerat mortale genus crudelibus ausis
Ingentes animos: licitum quod cuique liberet
Credidit, & propria valuit pro lege voluntas.
Jus adeo nullum, sic nil distare putatum
Fasque nefasque inter, recti custodia nusquam,
Non judex, non testis erat, non denique rector,
Arbiter aut morum, vel qui suaderet honestum,
Sed princeps sibi quisque fuit virtute nocendi,
Nec meritis, sed mole potens, qui fortior esset
Hic melior sibimet, sed se censore, placebat.
Sic hominum vitam brutorum more tenebat.
Motibus addicens mens inclinata ferinis.
Sanguine potus erat, cæsorum viscera passim
Indomitis laceras præbebant faucibus escas.
Insuper & quadrupes, propria qui morte necatur,
Sævior aut certe quem vincens bestia cepit,
Pastus erat, quem nulla fides, lex nulla vetabat.
Ut vero pecorum ritu permissa voluptas,
Et diffusa palam ruptis lascivia frænis,
Luxuriæque forum, atque obscœni nundina mundi
Ferverent, casto fas non est dicere cantu.
Talibus ac tantis hominum genus improba gestis
Silvestres animos, naturæ fœdere rupto,
Induerat, pulsaque simul ratione furebat,
Et deserta jacens domini cælestis imago
Omne decus mentis turpi dejecerat actu.
Haud secus ac pulchri cum fertilis area campi,
Quam succisa dedit purgato robore silva,
Dum colitur, justo paret fœcunda labori,
Subjicitur rastris, respondet frugibus, ac se
Servat composito ruralis gratia vultu.
Agricola oblitus, si brachia forte remisit,
Laxavitque manus, fessoque quievit aratro,
Pigrescit primum durato cespite tellus,
Mox rudibus ramis atque aspera palmite crebro
Disciplinatos diffusscit promere fructus,
Effundit frutices varios, silvamque minatur:
Quam si nec sera succisor falce repurget,
Non jam virgultis, sed denso stipite lucus
Texitur, & steriles diffundit in aera frondes:
Donec conclusa ramis currentibus umbra,
Mox opportunæ depulso sole tenebræ
Jam secura feras invitent credere lustra.
Taliter humani generis, non ordine recto,
Perdita mandatæ jam post primordia legis,
In pravum labens paulatim vita tetendit.
Proficiens pejore via, constantior ipso
Jam paribus studiis nutriti criminis usu.
Et tamen auctorem vitii, culpæque magistram,
Doctior errorem, lapsuque peritior omni,
Succiduæ prolis crescens audacia vicit.
Ut fluvius parva primum diffusus ab urna,

Per-

Perspicuum leni promit cum gurgite fontem,
Tramite quem summo facili transmittere saltu
Quisque potest, mox irriguo deductus ab ortu
Viribus augetur subitis, ripasque retrorsum
Pellens, crescentes tendit per plana liquores,
Occupat & spatium, pereuntique imminet arvo:
Tum circumfusos vicinis vallibus amnes
Sorbet prætertiens, externasque incipit undas
Augmento finire suo, mixtasque sub uno
Nomine, contrasis diffuso gurgite terris,
Cum trabibus, stabulisque boum, lustrisque ferarum,
Sævior accessu, longoque furore potitus,
Tandem desistens pelagi transportat in undas.
Hos inter motus, similisque ad turbinis instar,
Humanum vitiis ibat genus: & tamen ipsa
Longior insanas mentes dissolverat ætas.
Centenos novies crebro cum duceret annos
Vita tenax, tanto suspensi tempore leti
Nullus terror erat. fors si quem sera tulisset,
Ceu qui nec natus fuerit, numquamque levandus
Morte putabatur, ac cunctis nulla futuri
Spes inerat, solusque sibi fundaverat omnem
Sensibus in cæcis periturus mundus amorem.
Tempore quinetiam peccatrix terra sub ipso
Nutribat. sævos immania monstra gigantes.
Nec tamen effari licitum quo semine cretos.
Communem cunctis ortum de matre ferebant,
Qui genus, unde patres, prohibent arcana fateri.
Si speciem quæras, humani corporis illis
Plus vultus, quam forma fuit: sic linea membris
Conveniens hominem monstrabat, dissona molem.
Quam propter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum massis informibus auxit,
Et portentosis descripsit corpora membris:
Pube tenus quod forma viris, cum corporis ima
Supplerent vasti mixto pro crure dracones.
Artus semihominum patulis qui faucibus atri
Ferrent, & verso præberent vertice gressus.
Tunc etiam solitos, jusso terrore Tonanti,
Blasphemis cælo convitia mittere plantis,
Mordacesque pedes motu fremuisse veneni.
His similes mendax Phlegræi fabula belli
Excussas finxit jecisse per aera rupes,
Pro telis spatiosa manus quod turbine montes
Sparserit, & missis cælum quassaverit arvis.
Hæc sunt, priscorum quæ de terrore gigantum
Carmine mentito Graii cecinere poetæ.
Et tamen audaci voluit contendere pugna
Quisque rebellis erat. qui cum confligere telis
Non potuit, sævis concepit prælia votis.
Montibus impositos fas non est credere montes,
Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo,
Qui coctos lateres, lentoque bitumine junctos,
In sublime rati manibus sic posse superbis
Sustolli, & celsas in sidera surgere moles:
Cum fureret mortale genus, cassoque labore
Irrita transcensis cementa inferret in altum
Nubibus, & refugum sequeretur machina cælum,
Non prius absistens, subitas discordia linguas
Quam daret, & varius confunderet omnia sermo.
Hinc sparsum fœdus, scissa sic lege loquendi
Consensum scelerum turbata superbia rupit,
Dum se quisque suis, possit quæ noscere, verbis
Aggregat, atque novas sequitur gens quæque loquelas.
Sic interruptæ periernt culmina massæ,
Effectuque carens cessavit in æthere turris,

Hæc post diluvium. nam quantas tempore prisco
Pressa gigantæas tellus produxerit arces,
Atque lacessitis contemptum immiserit astris,
Abstergente Deo sat nostra silentia damnant.
Cernebat patiens jam dudum insana frementes
Terrarum populos hominum rerumque creator,
Expectans si quem vani consortia mundi
Linquentem melior moneat resipiscere cura.
Sed conjuratus postquam percurrere cœptum
Perditionis iter statuit, sensumque per omnem
Obtinuit victor peccati insignia mundus,
Nec revocare gradum quisquam, gressumque referre
Præcipiti jam mente potest, exhorruit auctor,
Pœnituitque, videns totum quod fecerit orbem.
Tum tales tonuisse minas commotus ab alto
Fertur, & excitas laxasse his vocibus iras.
O nullis adtracta bonis, nullisque repressa
Legibus, antiquo tantum submissa draconi,
Effera gens hominum, ducto corruptior ævo.
Non Evam cecidisse sat est, transcenditur omni
Inventor leti lapsu: nec sufficit illud,
Vicit inexpertum quod serpens pristinus Adam.
Nun contenta suo fœdari vita parente,
Affectat mortem propria virtute mereri.
Expectasse diu non profuit. insuper omne
Concessum veniæ rapuerunt crimina tempus.
Jam nimium longas patientia presserit iras,
Vindictæ jam tempus adest. non fulmina cælo
Flammeus ardor aget: vasto nec cedet hiatu,
Quæ premitur nimio succumbens terra tumultu:
Sed surdens vitiis fluctu delebitur orbis.
Ad chaos antiquum species mundana recurrat,
Inque suas redeant undarum pondera sedes.
Arida decedat lymphis, rursusque sepultas
Terrarum species informis contegat humor.
Hæc clades vivis, carnique hic terminus esto.
Sic pater æternus disponens funera rerum
Diluvium dextra terras vibrabat in omnes.
Interea pleno vivebat justus in orbe
Unus homo, & mentem solus servabat honestam.
Nullus vota Deo donis precibusque ferebat
Hunc præter, dignum quem summus laude creator
Nosset, & exceptum vitæ servare pararet.
Stemmatis hic sancti: nam claro nobilis ibat
A proavo, quem prisca fides & conscia virtus
In cælum sine morte tulit, sic celsa petenti
Successit magno non impar pronepos actu.
Nec plus est illum salvi cum corporis usu
Terrenas liquisse domos, intrasse supernas.
Denique quo priscus quondam conscenderat Enoch,
Elias curro post tempora longa secutus,
Scribitur igniris scandens penetrasse quadrigis,
Cum suspensa leves transmitteret orbita ventos,
Ungula vel premeret calcatas pondere nubes,
Vallatumque ferens sanctum non ureret ignis,
Et motus servans nesciret flamma calorem.
Hos igitur satis est cælum potuisse mereri
Membrorum sub lege sitos: sed non tamen illud
Segnius admirer, sancti quod tempore Noe
Unius ob meritum, natis nuribusque tuendis
Orbis in exitiu potuerunt ferre salutem.
Est ille in cælis, numero præstantior omni,
Angelicus sine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat celebratque Deum, famulantia fuetus
Ferre ministeria, & jussis parere supernis.
Hi nunc quod tectum mortalia corda precantur,

Con-

Concipitur dignis sacro quod pectore votis,
Quidquid larga manus collectis spargit egenis,
Excipiunt, sanctoque ferunt super astra volatu.
Quinetiam justos, fragilis dum vita fatigat,
Tutantur, mundique inter discrimina servant.
Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille,
Maxima quæque Dei quo dispensante ministro
Res geritur, sommisque parat mysteria causis.
Hic dominum cæli venturum corpore sumpto
Virginis intactam jussus prædixit in alvum,
Sacraque dotali complevit viscera verbo.
Hic & Baptistæ præcurrens nuntius ortum,
Desperata diu dum ferret germina patri,
Inter sacra virum conterruit, & dubitantes
Protinus ingrato restrinxit in ore loquelas,
Donec prædicto fœcundam redderet ortu
Prolis anum, multos sterilis quæ tenta per annos,
Fudit diffideos effœta puerpera fœtum.
Hic rerum solers summusque Archangelos, alto
Aera per liquidum, levibus circumdatus auris,
Vibratasque movens ignito in corpore pennas,
Nulli conspectis ad terram motibus ibat:
Et tum forte gemens cuncturum crimina Noe
Inflexis stratus genibus, cum supplice planctu
Mundanis veniam mundo nolente petebat:
Cum subito clausis foribus tunc aliger intrat
Conspicuus, claro resplendens nuncius ore.
Horrescit visu tanto perterritus heros,
Mortalisque oculus personam ferre supernam
Vix valet; & pavidi detorquet lumina vultus.
Ille salutiferis primum mulcere timentem
Aggrediens verbis, cæli mandata ferebat:
Pax tibi, juste virum, pacem tibi missus ab alto
Imprecor, ut pulso capias mea dicta pavore.
Hæc mandat summus terræ pelagique creator.
Insperata quidem cunctis sententia leti
Imminet. hanc solus sed qui transire mereris,
Et præscire potes. nam te calcata voluptas
Jampridem rectum toto discrevit ab orbe.
Voice sed quoniam sævum depellere letum
Vita tibi poterit, tantos evadere casus
Qualiter incipias paucis ex ordine fabor.
Finis erit rerum, permissis undique lymphis,
Atque relaxata vastabitur orbis abysso.
Nunc age, congestis crescat fortissima lignis
Machina, quæ surgens fluctus superenatet omnes.
Tercentum cubitos per longum ducta tenebit,
Bis quinis late claudetur, bisque vicenis.
In triginta illi constabit culminis altum.
Per medium per ter longo cœnacula tractu
Edita suspensis domibus tabulata levabunt:
Ut generis proprii servans consortia mansor
Componat parcis dispersa cubilia cellis.
Tum ne rimosi compagum forte meatus
Accipiant inimicum imbrem, linire memento
Juncturas laterum, pigrumque infunde bitumen.
Taliter effectam cum consummaveris ædem,
Protinus ingredere, ac mundum dimitte cadentem:
Exclusit quem culpa frequens, includere vita
Incipiat, circumque fremant te sospite mortes.
Quinetiam lateris sociam succedere tecto,
Et cum conjugibus natos intrare jubeto.
Toque secundus eris deleti germinis auctor,
Ut te post primum repleatur terra parente.
Sed quia perfecto divinis viribus orbe,
Post operis finem, post leges, postque sacrata

Sabbata, formari quidquam non convenit ultra,
Ne penitus cessans intercidat omne creatum,
Spirantum e cunctis pecorum, celerumque volucrum,
Sylvarumque feris, & quæ jumenta vocantur,
Vel quæ per tacitos reptant labentia motus,
Bina cape, & tecum claustro victura reconde.
Sic tamen ut proprios teneant sua vincula sexus,
Unde genus rursum tellus implenda resumat.
Ne timeas ne forte feros animantia motus
Serveat, aut subitis præsumant rictibus iras,
Fœdus erit totis, quæ discordantia profert
Per varios natura modos, & pace fideli
Parebit jussis quidquid concluseris illic.
Serpentis tantum semper figmenta caveto.
Vertice submisso blandum licet ille trisulcis
Finxerit abscondens per dulcia sibila linguis
Immortale odium, nunquam tu credulus illi,
Quem nimis expertus vitandum præmonet Adam.
Hostis namque semel voluit quicumque nocere,
Hic semper suspectus erit, penitusque cavendum est,
Ne jam mentito conjungat fœdera prudens.
Tu post exemplum jussis servire memento.
  Hæc fatus, vacuum levibus secat aera pennis,
Mortalem fugiens aciem, cæloque relatus,
Heroem trepidum mandata lege reliquit.
Ipse tamen tali manibus cum voce levatis,
Quisquis, ait, nobis tantam spondere salutem,
Seu missus, seu sponte tua, super æthere celso
Venisti, & placidum sacrasti fœdere pactum,
Sis fautor, firmentque tuas promissa loquelas.
Auxiliumque tuum conatibus insere nostris,
Ut senis tantam valeat manus edere molem.
  His breviter dictis, vitæ spem corde reponit,
Aggrediturque celer sacri præcepta laboris.
Quis tantos capiat sensus? quis denique sermo
Explicet, advectis fuerit quæ copia lignis?
Nudati colles, spoliatæ robore sylvæ,
Mons ut quisque fuit, famulo placuere paratu.
Pelion immensas cum mittat vertice quercus,
Insuper exponit multa virtute recisum
Ossa nemus, Pindoque abies subducitur alta.
Atlas ipse novas ictu resonante secures
Sensit, & annosas dedit ad navalia pinus.
Inde ictum tunc surgit opus, contexta levatur
Porrectis trabibus præcelsi culminis ædes.
  Hæc inter, discors varii sententia volgi.
Nam multi lymphis obstacula tanta parantem
Irrisere virum, moles quod clausa moveri
Fluminibusque dari nequeat, quam forte vel ampli
Euphrates Nilusque queant vix claudere ripis.
Humani generis quid mens incredula reris
Mortalem non posse manum conjungere ponto
Ædem longinquam? pontus namque obvius ultro
Curret, & adductum tanget stans fabrica littus,
Ast alios celsam compacto robore massam,
Ignaros quamquam cladis, causæque latentis,
Mirari novitas & formidare coegit.
Haud aliter studium jam tunc diviserat omnes,
Quam nunc mundus agit, sunt qui compuncta fideli
Corda dicant operi, rebusque instare supremum
Discrimen norunt, corpus quo concidat omne,
Bacchatamque diu consumant sæcula carnem.
Effugiet tunc ille malum, quicumque paratus
Construat ut validam præduri tegminis arcam,
Per lignum vitale crucis servatus ab ondis,
Tunc cernet quanto contempserit otia fructu.

Haud procul attentum contemplans hunc operantem
Nonne piger quiſquam lucri, tædenſque laboris,
Inſanire putet, cura quod ſolus inani
Æſtuet, & rebus nolit pereuntibus uti?
Sic epulans parcum, ſic largum quiſquis avarus,
Sic nudum raptor, ſic caſtum ridet adulter,
Sic circumſcribens illuſo ſimplice gaudet.
Sic ſapuiſſe dolet dives, cum congregat aurum,
Spargentem nummos, ultroque in paupere cenſu
Conſumptis opibus miſerum ratus eſſe beatum.
Inde repentinum judex cum cerneret orbi
Adventare diem, finis ſic protinus, inquit,
Imminet, ut juſti quondam ſub tempore Noe,
Diluvium varios mundi cum repperit actus,
Et carnem conſumpſit aquis, opifexque ſalutis
Evaſit parto diffuſa pericula clauſtro.
Hæc evangelicis ſunt inclamata figuris.
Providus interea conſummat conditor arcam.
Tunc juſſæ accurrunt volucres, tunc beſtia quæque
Conſuetum linquens ſylvoſo tegmine iuſtrum,
Depoſita feritate venit, ſeſeque tenendam
Ingerit occurrens, & libertate relicta
Includi gaudet. tantum decreta futuri
Vis valet. occultus brutis in ſenſibus ardet
Terror, & expectans agitat formidine vitam.
Aſt homines, quos ſors certi diſcriminis urget,
Vicina nec morte pavent. ſatis undique conſtat
Vitali indicio præcedere ſæpe timorem.
Securos lætoſque reos tellure Gomorræ
Jam prope ſub flammis ſententia dicta videbat.
Ninivæ contra populis terrore ſalubri
Prævaluit pro pace metus. nam venerat illuc
Juſſus, multum ille & terris jactatus & alto,
Qui clamaturus tantæ diſcrimina plebi
Diluvium timuit mundo conſtante propheta.
Hauſerat hunc valido pervadens bellua rictu,
Immerſumque mari veneris concluſerat arca.
Deglutire virum, fauceſque implere capaces,
Ardenti monſtro cum ſit permiſſa poteſtas,
Non licuit mordere tamen, nil dentibus actum.
Intrevit cupidum deludens præda vorantem,
Invaſuſque cibus jejuna vixit in alvo,
Dum tres luce dies una ſub nocte prophetæ
Sol ageret, lituſque novum vacuanda viderent,
Et caſtigatum vomerent ergaſtula paſtum.
Ut monſtro exutus vates, cæluınque recepit
Contingens terras, magnam tunc percitus urbem
Terribili cum voce petens, quid criminis, inquit,
Ardetis flammis? reſtinguent omnia pœnæ.
Jamque venit finis, lentum eſt hoc dicere, venit.
Non plus fatus erat, totus conjurat in omne
Lamentum populus: procurrunt undique fletus,
Pectore tunduntur, Cælum ſuſpiria pulſant.
Mollibus abjectis Cilicum dant tegmina ſetæ,
Inque cibos cinerem, lacrimaſque in pocula fundunt.
Ipſe etiam, dignus tali qui tempore princeps
Ante aciem flentum portet vexilla ſalutis,
Atque novum dictu metuens diſcrimina vincat,
Projicit hinc ſceptrum, linquit ſublime tribunal,
Pallia blattarum ſpreto diffibulat auro,
Serica deſpiciens, atque aſpera tegmina ſumens.
At pius ex alto contemplans talia rector
Exertas revocat ſedatis motibus iras,
Vibratumque tenens reſtinxit miſſile fulmen.
Temporibus propriis juſtus ſic conditor arcæ
Securo ſolus timuiſſe pericula mundo
Gaudebit, finem cunctis, ſibi ferre ſalutem;
Diverſam cernens meriti diſcrimine ſortem.
Ergo ubi ſilveſtres ſexu collegit utroque
Incluſitque feras, pecudum tunc eligit illa
Sumere, quæ licitum eſt mandi, vel munda vocantur;
Hinc tantum ſeptena dedit viventia clauſtro,
Ut ternis paribus ſervato ſemine ſalvis,
Septima quæ fuerint ſacris quandoque litentur.
Et jam vitalis concluſerat omnia carcer.
Tunc Juſtum, cunctoſque ſuos, natoſque, nuruſque
Accipit expectans clauſtrum, vitæque reponit.
Nam ſervos nondum dederat natura vocari,
Nec dominos famulis diſcernere noverat ordo.
Primus enim maculam ſervili nomine ſenſit
Hujus natorum medius, qui forte cachinno
Diſtectum periit mi'ato ſpectamine patrem,
Materiamque ſui riſit deformior ortus,
Et plus jam turpis nudato ſimplice nequam.
Quod poſtquam ſanctus potuit cognoſcere Noe,
Natum germanis famulum dedit. inde repertum
Tale jugum. cuncti nam ſemine naſcimur uno.
Servitii certe cauſam feciſſe reatus
Cernitur, & liber peccans fit crimine ſervus:
Si rurſum nexu famulus ſtringatur honeſti,
Natales faciens ſibimet, jam nobilis hic eſt.
Nuntius interea, dudum qui miſſus ab alto,
Detulerat Juſto cæleſtis munera verbi,
Protinus ut clauſum vidit, rebuſque paratis
Expectare diem, rurſos deſcendere cælo
Feſtinans, laxos firmavit cardine poſtes,
Incluſitque viros, atque oſtia fortia traxit,
Confeſtimque levans ſupero ſe rettulit axi.
Ævo ſexcentos ſenior tranſcenderat annos,
Lunaque bis plenos addebat menſtrua curſus,
Septimus & decimus qui poſt illuxerat orbi,
Ultimus ille dies jam nunc dabit omnia leto.
Ilicet obtegitur cælum, nimiiſque tenebris
Victa repelluntur fuſcati lumina ſolis.
Inſanas hominum mentes vix tangere terror
Cœperat, inſuetus mox profluit æthere nimbus,
Et valido primum ſimilis demittitur imbri.
Arida terrarum pariter maduere per orbem,
Una fuit toto facies & nubila cælo.
Ægyptus tunc ipſa novas expavit ad undas,
Alſit & infuſus Garamas, dudumque calentes
Humida Maſſylas tetigerunt frigora Syrtes.
Nec longum pluviæ ſpecies, non denique guttæ
Stillant, ſed rupto funduntur flumina cælo.
Non aliter Tanais, nivibus cum paſcitur albis,
Riphæo de monte ruens illiditur amni,
Præcipitatque ſimul longo quod tramite ducit.
Undarum tali quatitur certamine tellus,
Fitque lacus inſtar compreſſus fluctibus aer.
Nec tamen hic lymphas tantum fudere ſuperna,
Terreſtres etiam mundus conſurgit in iras.
Rumpitur omne ſolum, crebros dant arva meatus,
Proſiliunt fontes, ignotaque flumina manant.
Vergitur in ſurſum mutato pondere nimbus,
Inde cadens cælis, hinc terris undique ſurgens,
Occurrit nova unda ſibi, junctoque furore
Conjurant elementa neci. tranſcenditur omnis
Riparum limes fluviis, atque obice rupta
Sævit laxatis diſcurrens humor habenis.
Sed cum diffuſæ ſpatium concludere terræ
Omnia certarent, mundumque implere capacem,
Suſpendi forſan potuit ſententia leti,

Atque

Atque mora majore trahi, quo tardius omnem
Concedens spatium rapiat sors ultima carnem:
Oceanus vertex rerum ni fervidus uno
Littore, quo tantum terras atque æquora cingit,
Exiret, rumpensque fidem perfunderet arva.
Dissipat æternas leges, & sede relicta
Regna aliena petens naturæ fœdera turbat.
Ut diros primum pelagi sensere furores
Illustres fluvii, magnos quos inclyta cursu
Fama refert, motusque novos stupuere parumper,
Ut credas sapuisse fugam, sic versa retrorsum
Per terras spargunt sublata volumina ponto.
Insequitur tamen Oceanus, refugisque fluentis
Imminet, & salsis impellit molibus amnes.
Tunc major strepitu tanto mortalibus ægris
Fit metus, ascendunt turres, & celsa domorum
Culmina, præsentemque juvat vel tempore parvo
Sic differre necem. multos dum scandere tentant
Crescens unda trahit, quosdam montana petentes
Consequitur, letoque fugam deprendit inanem.
Ast alii longo jactantes membra natatu,
Defessi exspirant animas, aut pondere nimbi
Obruta flumineas commixta per æquora lymphas
In quocumque bibunt morientia corpora monte.
Ædibus impulsis alii periere ruina,
Inque undas venere simul dominique domusque.
It fragor in cælum sonitu collectus ab omni,
Quadrupedumque greges humana in morte cadentum
Augent confusos permixta voce tumultus.
Hæc inter miseri ferventia funera mundi,
Prægravis insanis pulsatur motibus arca,
Compagesque tremunt, stridens junctura laborat.
Non tamen obstructam penetrat vis improba, quamquam
Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget.
Non aliter crebras Ecclesia vera procellas
Sustinet, & sævis sic nunc vexatur ab undis.
Hinc gentilis agit tumidos sine more furores,
Hinc Judæa fremit, rabidoque illiditur ore,
Provocat inde furens heresum vesana charybdis:
Turgida Graiorum sapientia philosophorum
Inter se tumidos gaudet committere fluctus.
Obloquiis vanos sufflant mendacia ventos,
Sed causam vacuo pulsant impune latratu.
Jam medium crescens arcæ contexerat unda,
Commovitque cavam suspendens undique molem,
Et melius tutam facili portante natatu,
Quoque vocant undæ, sequitur jam mobile pondus.
Cedamus mundo, dum ducimur: omne resistens,
Si flecti nescit, metuat vel pondere frangi.
Sed sic cedamus, fluxum ne sentiat intus,
Peccatumve trahat mens impenetrabilis ullum.
Navigat interea claustro commissus eunti
Fons vitæ, servatque furens super omnia pontus
Orbis depositum, fido quod tegmine promat,
Cum pax terrarum reddi sibi debita poscet.
Ergo ibant undæ, tellus subducitur omnis,
Collibus impositæ vicerunt edita lymphæ.
Delituit tectus ponto tum pinifer Othris,
Parnassi vertex cautem non protulit altam,
Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Lycæi,
Subductæ rupes, æquatæ fluctibus Alpes,
Omnibus exclusis totus jam denique mundus
Axis & unda fuit. nam cunctis morte subactis
Regnabant pelagi silvoso in gurgite monstra,
Et jam vicinum pulsabant humida cælum.
Jamque quaterdenis manabat noctibus imber,
Compleratque necem, nec jam quod tolleret ultra
Mors habuit, pressitque natantia funera pontus.
Frænantur tandem pluviæ, resplenduit æther,
Redditur & cælis vultus. sol ipse reductus,
Sed non inventis queis reddat lumina terris,
Tantum luxit aquis. tristis videt æquora fulgor,
Quamque breves radios admotas frangit in undas,
Tam consumendis fervens ac proximus instat.
Nec minus & patuli terræ clauduntur hiatus,
Quæque prius vomuit letali ex ore fluenta,
Obicibus propriis constricta resorbet abyssus.
Nec tamen ut venit, breviter sic unda recedit:
Siccant non pauci longo sed tempore menses,
Quod pauci fudere dies. jam ducta natatu
Armeniæ celsis instabat montibus arca,
Et nondum nudis fundo consedit in arvis.
Ut stabilem sensit senior, motuque carentem,
Nec fluitare natans ventosa per æquora lignum,
Credidit abductis nituisse liquoribus orbem.
Tunc reserat summam sublimi a fronte fenestram,
Emissa refluos exploret ut alite fluctus.
Illa volans longo diverberat aera plausu,
Atque quatit vacuas pennarum motibus auras.
Cumque diu fessis undas perstringeret alis,
Nec locus optatam requiem concederet ullus,
Consuetum repetit prospecto ex æquore claustrum.
Exceptam senior manibus tunc colligit intus,
Advertens nullas patuisse per humida terras.
Interea magna pontus se mole movendo
In chaos antiquum linquens mundana redibat.
Excelsi tandem proferre cacumina primum
Incipiunt, post quos tenues crebrescere montes.
At vero ut pelagus cinxerunt litora priscum,
Oceanusque sacer notas collectus in oras,
Contentus solito labentia flumina tractu
Sorbuit, & cunctis distinxit fræna fluentis,
Torrentesque suæ clauserunt undique fossæ,
Libera subductis nituerunt arida lymphis.
Tunc interposito producens tempore corvum,
Scire cupit senior, vacuumque interrogat orbem.
Ales ut extensis nitidum petit aera pennis,
Aspiciens plenis stipata cadavera terris,
Carnibus incumbens, & mox oblita reverti,
Rectorem placidum communi in sede reliquit.
Sic nescis, Judæe, fidem servare magistro,
Sic carnem dimissus amas, sic gratia numquam
Custodi vitæ dominoque rependitur ulla.
Mente vaga sic laxus abis, sic fœdera legis
Rupisti, & primum violasti perfide pactum.
Temporis ut spatio senior collegit inertem
Jam potuisse satis corvum se reddere claustris:
Ignarus tardi reditus, causæque morandi,
Ne fors innexis fessum consumpserit alis,
Junxerit & cunctis pereuntibus unda recurrens:
Protinus albentem mittit de sede columbam.
Illa memor jussi rapido petit arva volatu,
Paciferæque videns ramum viridantis olivæ,
Decerpit, mitique refert ad condita rostro.
Tali legatus firmavit fœdera simplex
Indicio, parumque pius sic comperit orbem.
Integer emensum vertebat circinus annum,
Quo felix claustrum spirantia cuncta tenebat:
Tum pater ablatis obducta repagula ferris
Pandit, & inclusis desuetum reddere solem
Incipit, effœto redeant ut semina mundo.
Ante tamen Justus jubeat quam sparsa vagari,

Singula de septem, quæ dudum claudere munda
Curavit, natis pariter, nuribusque vocatis,
Cespite constructa disponens immolat ara,
Accendens sanctos his primum altaribus ignes.
Plurima dum magnis adolentur corpora flammis,
Et nomerosa levat præpinguem victima fumum:
Suavis odor lætum terigit trans æthera cælum,
Primaque purgati suscepta est hostia mundi.
Tunc igni permixta sacro vox intonat ista:
Hactenus infectus contagia traxerit orbis,
Sufficiat regnasse nefas: mundata lavando
Perpetuo niteat tellus, vultusque reductos
Contineant elementa suos: haud amplius ullis
Perturbata malis moles mundana fatiscat.
Vos quoque, quos leti salvavit tempore vita,
Intactosque tenens casu defendit ab omni,
Ducite securum servatis legibus ævum,
Vosque caput generis fœcundo semine prolem
Spargite, diffusum late quæ compleat orbem,
Deletum instauret numerum, dominetur & orbi.
Fertile quinetiam reddent animantia germen,
Quod tamen inflexum famulabitur ordine prisco.
Insuper & terris ex hoc jam non erit ultra
Diluvium regnans, carnem quod conterat omnem.
Unum quod fuerit, signo monstrabitur uno.
Nec similem repetita necem pecata videbunt:
Et si crimen erit, terror non deforet alter.
Sic unum genitor jurans baptisma sacrabat,
Ut semel ablutum lymphis purgantibus orbem,
Sic sperare reos lavacrum non posse secundum.
  Vix tribus exactis cæli jam partibus ibat
Pronus in occasum radius, cum forte remotam
Axe sub Eoo jussus contingere nubem,
Protulit excussum madefacto ex aere signum,
Arcus & emicuit, quem nunc Thaumantida Graio,
Irim Romuleo vocitant sermone poetæ.
Pendulus obliquum solem cum senserit humor,
Ancipites vario mittit splendore colores:
Nec numerare queas, sic mixtos lumine visus
Illudunt dubii diversis vultibus orbes,
Sapphirusque virens, maculosus, cærulus, albus,
Purpureum de nube trahit, de sole coruscum,
De cælo nitidum, de terra sumit & atrum:
Et tamen abjunctis quæ constant hæc elementis,
Sic diversa putes, ut concordantia cernas.
Hanc formam signo trepidis mortalibus arcus
Præstitit esse Deus, promittens nube serenum,
Nullaque jam terris debere pericula cælum.
  Nunc qoicomque cupis veram servare salutem,
Illud suspicies signum, quod signa figurant,
Namqoe dator vitæ præmisit talia Christus,
Et geminata dedit substantia salvatorem.
In terris sumptæ nitida de virgine carni
Naturalis inest patrio de germine fulgor:
Et medius quidam mediator in æthere celso
Munere multimodo varius, sed fulgidus omni,
Vitalem monstrat sacrati pignoris arcum.
Istum corde vide, quisquis baptismate lotus
Ad cælum liber culpis pereuntibus exis.
Nam legis forma vos, inquit Apostolus, ista
Salvabit lavacrum, prisci cum tempore Noe
Conclusas lignis animas describeret octo.
Comparat ille datum, tu servans dilige donum,
Hoc votis precibusque gerens, hoc fletibus optans,
Ne redeant peccara tibi, ne mersa leventur,
Mortua ne surgant, ne debellata rebellent,
Ne post ablutum valeant discrimina crimen,
Et flammam timeas, quia jam non suppetit unda.

LIBER QUINTUS.

De transitu maris rubri.

HActenus in terris undas patoisse canenti,
  Terram inter fluctus aperit nunc carminis ordo.
Illic diluvium quos perderet ante petivit,
Nunc ad diluvium pleno succensa furore
Sponte sua currunt perituræ millia gentis.
Si non ut dignum tanti præconia facti
Eloquium captent, divina in laude voluntas
Sufficit, & famulo monstrari munere votum.
Quod si quis neqoeat verbis persolvere grates,
Non minimum virtutis habet vel credere gestis,
Signa per electos quæ perrexere priores.
In quibus excellit longe præstantios illud,
Quod pelago gestum rubro celeberrima perfert
Scriptorum series, in cujus pondere sacro
Causarum mage pignus erat, pulchramque relatu
Pulchrior exsuperat præmissæ forma salutis,
Historiis quæ magna satis, majorque figuris,
Conceptam gravido peperit de tegmine vitam.
  Sustinuit duros externa in sede labores,
Dum Pelusiacæ serviret subdita genti,
Plebs oppressa diu; densi quam pondere cœni,
Et laterum numerix, operis mensura diurni
Afflictam sævi vexabat fraude tyranni.
Invisam sibimet frendens qui crescere turbam,
Augeri doluit famulos. nam jusserat, ut lux
Vidisset quoscumque mares, mox docta necaret
Omnis anus, natumque premat sollertia sexum.
Sed tamen aversæ fugerunt talia matres,
Atque interdictos detrectant perdere fœtus,
Persistente Deo plebem diffundere sanctam:
Quoque magis mens cæca trahit crudelia vota,
Hoc plus accrescunt teneræ primordia gentis.
  Viderat interea genitor de sede superna,
Afflictamque manum placido prospexerat ore:
Jam sacer innocuas dederat de fomite flammas,
Et rubus in rubeo viridis permanserat æstu:
Quo signo spinas nostræ fervescere mentis,
Et lucere pio qui non consumeret igne,
Devotus nosset sanctis in cordibus ardor.
Ilicet electi vates mandata ferebant,
Depromit regi cum primus talia Moses:
Servitii longo lassatam pondere plebem,
Oppressos cophinis humeros, attritaqoe colla,
Quasque opus assiduum fecit durescere palmas,
Laxandi jam tempus adest: dimitte precantes
Tandem cælesti domino persolvere vota,
Et complere datos patrio moderamine ritus.
  Ille fremens inquit, quæ tanti causa tumultus,
Quisve novus populum Deus exigit omine misso?
Scilicet hæ vacuæ tangunt cælestia curæ,
Ut dominus domitos famolos nunc tollere priscos
Vellet, & ad tumidos mittat mandata rebelles.
Quis Deus iste foret, cui me parere necesse est?
Aut sceptris celso quid formidabile regi?
Sed vestram nimium seducunt otia mentem:
Et nisi laxatos requies concessa foveret,
Nulla supervacuis tererentur tempora verbis.

Quæ

Quæ si castigans restringet sarcina major,
Illicitus vetitum cunari desinet ausus.
At vos, signifero qui talia vota ducatu
Instruitis, vano & plebem subvertitis ore,
Conspectus vitate meos, vultumque cavete.
Ditem namque Pharon, vel pollentissime cursus
Testor Nile tuos, & divæ vocis Anubem,
Cum rabidus latrat, jam non impune futurum,
Si nostrum rursus repetant hæc dicta tribunal.
Virgam forte manu gestabat legifer heros,
Quo baculo nitens gressum dum dextra regebat,
Excutit hunc valido projectum comminus ictu.
Tum mirum dictu, commotum serpere lignum,
Non insensibiles ceu promit palmite ramos
Vita movens tantum quos præstat crescere fructus:
Sed flexu reptans, mutati & corporis usu
Sensum animamque gerens, cœpit decurrere virga,
Mox anguem formata refert. conterritus hæsit,
Æternumque niger tum palluit ore tyrannus.
Sed ne confusum tali succumbere signo
Cerneret assistens vultu nutante satelles,
Dissimulat summo rem gestam credere jussu,
Nec divina volens, hominum sed facta putari,
Tum mandat quoscumque magos, vel carmina doctos.
Illicitam diris tentantes fraudibus artem
Ægypti, longinqua darent hastilia, cogens
Murmure funereo faciat monstrata ministet.
Undique tunc jussi concurrunt, & medicatas
Armant quique suas notu medicamine virgas.
Dant jactæ vanas species, anguesque putati
Illusos terrent oculos fallente figura.
Nec longum tumuere magi: consumitur omne
Quod fecisse rati. fictos namque arte dracones
Primus adhuc mordax absurbuit ore cerasta.
Postquam virtutis clausit spectacula Moses,
Victorisque tenens caudam tellure levavit,
Decedit serpens ligno, vultusque recedit,
Diriguere vagi durato corpore flexus.
Quid multis? fit virga prior, qua deinde sacerdos
Plurima succiduo monstravit tempore signa.
Hinc dirum frendens Pharaonis conscius ardor,
Divinæ incipiens per cuncta resistere dextræ,
Et quæ cognoscens, nolens tamen ipse fateri,
Protinus expulsos jussit discedere vates.
Illi divinas pulsant cum fletibus aures,
Ut fremitus gentis tandem frænetur iniquæ,
Quam gravius sævam monitus fecere superni,
Ipsis quin etiam cælestibus arma minantem.
Tum pater, accipiens gemitus lacrimasque precantum,
Taliter hortatu blando solatur amaros.
Ne tantum vacuo submittite corda timori
Plebs mea, quam toto mundi de corpore sumptam
Elegi, & propria solam mihi sorte dicavi.
Jam nunc cernetis quanto primordia vestra
Prosequar auxilio, sævos ac persequar hostes.
Ducam sublimem portenta per omnia dextram,
Nec volet in paucis Pharius rex cedere signis,
Longius ut duram vincant miracula mentem.
Post hæc laxatos quin & discedere coget,
Expelletque solo: quod nunc negat, ingeret ultro.
Ibitis ad magnas post fortia prælia sedes,
Quo vocat expectans præfertilis ubere terra,
Et claras victis condetis gentibus urbes.
Vos modo promissis tantum confidite donis,
Et quos deposcent ingentia facta labores,
Læta ferat virtus, seseque ad prospera servet.

Talibus auditis melior spes accipit illos:
Attollunt animos, palmasque ad sidera tendunt,
Concipiuntque fidem votis, gratesque rependunt.
Postera lux dubios primum præmiserat ortus,
Et successorem depulsa nocte ferebat
Insistens aurora diem: tum flumina sanguis
Imbuit, & subito maduerunt arva cruore.
Sed non hoc minimis portentum contigit undis,
Fluviorum rex ipse rubet, nec lumine prisco
Nilus agit proprium quem sumpsit fonte nitorem.
Quin magis, averso ne tangat pristina limo,
Sanguis in externum certans manare canalem,
Carnosus non carnis erat, nec corpore fusus,
Aut strages quæ multa simul, quo vulnere possit
Lympharum damnum proprio supplere cruore.
Naribus obstructis pressi, victoque natatu,
Interiere simul peregrini in gurgite crasso,
Auxeruntque suo saniem de funere pisces.
Et fortasse rear cladis mortisque futuræ
Sanguinis indicio jam præcessisse futuræ,
Hoc ipsum ni pœna foret. nam scilicet omne
Ægypti spatium, vel quo patet ampla Canupus,
Mox inter pingues sitiens defecerat undas,
Si non omnipotens celerem super arva medelam
Spargeret, & nitidos revocaret vallibus amnes.
Tum vero ut requiem pestis subducta reduxit,
Effertur rursus dilata morte tyrannus,
Et vix evasum contemnens mente flagellum,
Innocuam flagris persistit subdere gentem.
At quid per cunctam stylus æstuet ire superbi
Perfidiam, cæsi numerans perjuria regni?
Sed tamen extorquent varium mendacia monstrum,
Undaque vicino vixdum purgata cruore,
Ranarum fœdis texit cantatibus urbes.
Complentur cellæ, strata, penetralia, mensæ,
Sustinet innumeros regalis purpura saltus,
Atque premens humines frendet succumbere ranis,
Quarum mox cumulis flamma tonitruque subactis,
Congestisque, sonans muscarum nubis ad auras
Exiit, infectum corrumpens aera flatu.
Illic quas sciniphes vocitant, quantosque volatus
Pendula committunt, levibus corpuscula ventis,
Pennarumque vices peragunt stridentibus alis,
Fundunt se pariter, turbataque mœnia complent.
Et licet immersis defigant vulnera rostris,
Plus horror quam pœna movet, sed tollit & istam
Ventus agens, cessat laxata molestia paulum.
Confestim cessante metu, nec longius ira
Sentitur quam plaga calet. sed peste remota
Succedunt aliæ gravius, consumitur omne
Jumentum, cunctosque greges nox abstulit una.
Nec tantum damnosa reos portenta fatigant:
Vertitur ad carnem quæ suscitat ira dolores.
Insidunt penitus turgentia vulnera membris,
Et sacer incubuit percussis artubus ignis.
Creditur hic etiam casu contingere languor:
Sed morbus mentis discrimina corporis urget.
Præterit ille dies: tum demum luce secuta
Concutitur cælum tonitru, nubesque coactæ
Terribili splendore micant: ferit omnia fulgur,
Fulmina agens, totas uno sub tempore mortes
Æthere turbatu terris elementa minantur.
Ignibus inseritur prægrandis corpore grando,
Non ut nube solet terris nimbosa venire:
Sed quocumque cadens ut deprimat, atque ruinam
Pondere vel solo faciat. conjungitur ergo

Gran-

Grandineum flammis ferventibus aere frigus,
Et natura neci servens adsignat utrumque.
Hic primus stragem sparsis dat mortibus imber:
Exin restantem surgit consumere fructum
Bruchus, & excusso confidens crure locusta.
Hoc sed docta malis, & jam discrimine crebro
Tamquam lene satis callosa superbia duxit.
Insequitur velox gravius quæ vindicet ira.
Cæcas mane novo surgens sol sparserat umbras,
Et lætus jubaris splendebat fronte sereni,
Cum surgens mediam nubes se porrigit atra,
Nascentemque diem depulso lumine claudit.
In molem nox densa coit, perit obrutus aer,
Pelpantesque manus densas sensere tenebras,
Atque repercussus vexatur anhelitus æger:
Et si sopitos flando quis suscitet ignes,
Aut flammas excire velit, compressa necantur
Lumina, nec vibrant restricti pondere motus.
Quo quemcumque loco tenebrosus repperit horror,
Continuit, vidit nullum, nec visus ab ullo est.
Squallentes pariter viventia millia credas
Infernas intrasse domos, aut forte revulsa
Obice terrarum patriam sordentis abyssi
Migrasse in superos, ac mundum luce fugata
Sub leges misisse suas. tres perdidit ista
Nocte dies, digne pendens perjuria tellus
Isthæc damna tulit. nam cetera fulgidus orbis
Continet, & solitos distinguunt tempora cursus.
Moses interea lacrimas, jejunia, vota
Continuat, precibusque frequens ac pervigil instat,
Majoris natu fultus solamine fratris.
Instruit hos sacris simul, informatque creator
Mystica solennem quæ pandat victima ritum.
Cernitis ut multa desudans clade reatum
Ægyptus contrita gemet satis undique tecta,
Sed tamen immota perstans cervice rebellis?
Nec portanda diu præcedunt ista ruinam.
Ægrotat quodcumque tumet, nec sana superbo
Causa subest, junctum monstrat mens turgida letum.
Unus adhuc restat qui vindicet omnia luctus,
Postque novem decime percellat cæde merentes.
Vos modo perpetuos sacrorum discite mores,
Cultibus & propriis mansura lege tenete.
Mensibus in cunctis, orbis quos circinat anni,
Iste caput princepsque foret, quem nomine belli
Gentiles vocitant, vos tantum dicite primum:
Lunaque bis septem cum fecerit addita noctes,
Vespere tum sero dabitis primordia sacris.
Sumite mansuetum perfecti temporis agnum,
Qui careat macula, & purum det corpore vellus.
Hoc animal festis mactabitis. hujus utrumque
Signabit sanguis nitido de corpore postem.
Hoc dabit indicium servandæ cure salutis,
Cum percussor aget tacitam sine vulnere cædem,
Perspiciet sacro limen maduisse cruore,
Hoc tantum transire volens. distantie talis
Custodit vestras sparsis a mortibus ædes.
Sic nos, Christe, tuum salvet super omnie signum
Frontibus impositum: sic sanguis denique sanctus,
Tunc præmonstrati dudum qui funditur agni,
Oribus infusus postes lustrasse tuorum
Inter labentis ferventie funera mundi
Credatur, casuque tuos discernat ab omni.
Dum non signatos percurrit funere mucro,
Tu cognosce tuam salvanda in plebe figuram.
Ut quocumque loco sanctus mactabitur agnus,
Atque cibo sanctum porrexerit hostie corpus
Rite sacrum, celebret vitæ promissa sequentis.
Fermento nequam duplici de corde revulso,
Sincerum nitidæ conspergant azyma mentes.
Finierat rector leges & fœdera festi
Paschalis mandare viris, quod protinus omnes
Arripuere simul. peragunt convivia læti,
Sollemnisque novo cultu disponitur esus,
Transeat ad seros quæ condite forme nepotes.
Nox erat, & mediam carpebant cuncta quietem,
Umbraque libratas jamjam diviserat horas:
Ecce venit, tacito per dira silentia motu
Angelus, exerto missus qui sæviat ense:
Nec confuse datur subiti sententie leti,
Omne malum sed sorte cadit, longeque videtur,
Quem petat in tenebris præfixi funeris ordo:
Majores natu pereunt, solique leguntur
Ad mortem primos luci quos edidit ortus.
Cum dominis famuli pereunt, natique potentum
Permixta cum plebe cadunt. sic vilis, ut ille
Quem celsi tenuit morientem purpura fulcri.
Hæc nuda tellure jacent, hæc serica velant,
Disparibus stratis sternuntur corpora leto.
Non quemquam mors æqua timet, non excipit ullos
In vivis tantum qui discernuntur honores.
Pauperis ad fletum nulla pietate movetur,
Ditibus ut parcat, nullo corrumpitur auro.
Ægrotum sanus, longævum junior ante
Migrat. huic soli debet confidere nemo.
Hoc tantum tamen est sibimet quo mortua distent,
Vivant ut meritis qui complent tempora sorte.
Hæc numquam penitus morti licet auferat, & si
Jure potestatis lutea compage creatum,
Semine mortali genitum, terræque reductum,
Justorum in factis leto nil creditur ulli.
Ergo ut percussas soboles confuse repente
Aula videt, currunt flentes ad funera matres,
Pectora contundunt pugnis, crinesque revellunt
Unguibus, & nigras festinant scindere malas.
Nec dominos planxere diu, mox occupat omnes
Luctus quemque suus, sonat unus in æthere clamor
Non uno ex fletu. confundit voce tumultum
Nulla vacans a morte domus. tum lumine multo
Omni curatur populorum funus in urbe.
Judicium justum cogit mœrere merentes.
Et dum quis proprio servat lamenta doluri,
Exequias tardant luctus, inhumataque turba
Dilata jacuit tantisper sorte sepulcri:
Et nisi jam tandem vacuos & honore carentes
Vel unda tellure locet, vel concremet igni,
Vix collecta manus quæ tantos clauderet urna.
Tum regem circum commoto murmure sistit
Mœsta cohors, humiles depromens voce querelas.
Heu nimium nostris adversa potentie rebus
Hebræi populi, toties cui vindice dextra
Militat omne malum, totus cui denique mundus
Pugnat, & irato succedunt prospera cælo!
Vis quædam secreta Dei, majorque potestas
Hæc in sceptra furit, gentemque ulciscitur ipsam
Urbis jacture: solos pereuntie salvent
Victores elementa suos, redimuntque cadendo.
En jacet Ægyptus, nec jam reparabilis ultra.
Atque utinam pœnas vivis, damnumque per arva
Ferret adhuc divina manus, nec funere tanto
Deceptem subita vacuasset cæde Canopum:
Tandem parce solo, causasque expelle ruinæ,

Dum

Dum levior strages, dum quisquam luce tenetur,
Dum superest qui terga premat, qui limite trudat,
Et ne quem, si forte velint ea corde morari,
Non sinat ejecto depellens hospite cladem,
Permoveat noster natorum funere luctus,
Permoveat te forte tuus: vel pauca superstent
Pignora, quæ tantos tergant servata dolores,
Et detruncatæ reparent dispendia gentis.
His dictis lacrimas populus dedit. ipse superbus
Frangitur ad fletum princeps, victumque fatetur.
Hæc perturbata sed dum tractantur in aula,
Hebræi vatum studio, monitisque supernis,
Optima quæque sacris fingunt, epulisque requirunt,
Vasaque solennes quæ poscunt plurima cultus.
Ornamenta etiam, vestesque, monilia, gemmae,
Ut reddenda petunt, nec tardus commodat hospes,
Ditat & ignorans trepidam manus æmula plebem.
Quæ jam digna tuis pandantur laudibus ora,
Summe pater, qui tam sævo sic uteris hoste?
Annuit adversus, largitur munera nolens,
Quæ secum dimissa ferant: nec solvere tantum
Sufficit oppressos, opibus ditantur euntes,
Thesaurosque novos libertas reddita sumit.
Inter ferventes inimica in sede furores
Prædatur dominum fugiens, fallitque videntem,
Præsentem vacuat, ne tam discedere pulsos
Quam lætos migrasse putes. portantur avari
Sic Pharaonis opes: quem tunc mercede soluta
Servitii longum credas taxasse laborem.
Nonnunquam rectis & quæ contraria prosunt,
Et quæ læva malus volvit, mutata recurrunt,
In dextram vertente Deo, solosque nocentes
Vis odii perimens meditata in vulnera ducit,
Et partos fratri laqueos incurrere cogit.
Egressi interea trepido de rege ministri
Compellunt celerare fugam, coguntque volentes.
Præcipitant alacres, & festinantibus instant,
Pellendasque putant pulsa cum gente ruinas.
Jam prope centenum compleverat advena lustrum
In regnis, Ægypte, tuis, ea tempore quondam
Quo priscus Patriarcha Jacob perduxerat illuc
Bis sena cum prole domum, carosque nepotes,
Quo per fœcundum creverunt millia patrem.
Procedit tandem populus, moxque agmine juncto
Diram linquit humum tenebris ac luctibus orbam.
Nam vicina dies nondum produxerat ortus,
Hæc una festa Deo redeuntibus annua sacris,
Hæc gentis solennis erit, quæ solvitur hoste.
Primo conspicuus fulgebat in ordine ductor
Legifer, adjuncto præcedens agmina fratre.
Post quos belligeræ disponunt arma cohortes,
Ducunt & validas instructo robore turmas.
Arma ferunt humeris, enses per singula lævo
Dependent lateri, presso tum vertice cassis
Fulget, & albenti certat lux ferrea lunæ.
Nituntur jaculis alii, clypeosque sinistrie
Volvunt, & rapido meditantur bella rotatu.
Gaudet pars etiam pharetrie, volucresque sagittas
Hostis in occursum mittendis mortibus aptat.
Aut si forte virum fugientia terga sequatur,
Ut pennata leves transmittant spicula ventos.
Incedit pavidum postrema per agmina vulgus,
Non impar numero, cælum cum pingitur astris.
Æstuat aut motus pelagi crispantibus undis,
Littore vel quantas convertit fluctus arenas,
Vel quantis stillant humentia nubila guttis.
Mirantur Pharii satrapæ, nec credere tantum
Se potuisse vident: placet ejecisse tot hostes.
Sed non hac acie duri salvabere ferri.
Quamlibet innumeris peditum stipere catervis,
Unus pugnabit cunctis pro millibus auctor.
At populus lento moderatus tramite gressum
Arreptum carpebat iter, præcedere tantum
Aggressis ducibus, quantum vel tarda senectus,
Vel rudibus reptans infantia sustinet annis,
Ne prætnaturis fragilem contristet eundo
Ætatem seniumque labor. sic cuncta supernus
Dispensat nutus, plebique assistit ovanti.
Ergo ubi signatis sederunt millia castris,
Armatusque pedes vulgus vallavit inerme,
Vespere tum primo stanti assimulata columnæ
Insistens puro resplenduit æthere flamma:
Non tamen ut note dirum micat ignis in axe,
Prodita cum terris cæli portenta minantur,
Seu morbis tristem, bellisque aut cladibus annum:
Sed radiis fulgens, & lumine candida læto,
Ostendit niridum castris mirantibus ignem.
Diffugiunt tenebræ, vicinaque sidera cedunt.
Obstupuere viri primum, perterruit omnes,
Incussitque metum novitas, tum luminis usus
Paulatim cæleste jubar commendat amori.
Maxima nocturnas jam pars exegerat horas,
Et volvenda dies instabat sorte propinqua:
Cunctorum ante oculos per cælum visa moveri,
Arripuitque viam populo spectante columna.
Protinus hanc patres sancti sensere sequendam,
Esse ducemque ducum: læti mox præsule tanta
Abrupere moras, castris excedere certant.
Tunc ut quæque tribus primum sortita laborem
Ordine carpit iter, sequitur tum cetera pubes.
Hæc inter clarum rediens lux pandit olympum,
Flammea pallescit conspecto Sole columna.
Vertitur in nubem totus qui fulserat ignis,
Sed species perstat tensæ super æthera formæ.
Tertia nocturnos detersetat hora liquores,
Et matutinas scandens sol vicerat umbras:
Ecce novum dictu, cælo servata sereno
Frigida ferventi jussa est opponere nubes
Se radiis, densumque parat tenuissima tegmen.
Sic circumjectis, tellus queis ardet Eoa,
Æstibus ignorat genuinum turba calorem,
Vesperis ut credas leni respergere flatu,
Blanda vel humentes diffundere frigora ventos.
Nec tamen hanc nubem tetro suffusa colore
Forma dabat, nec concreto sic horrida vultu,
Ut terrent validos cum promunt nubila nimbos:
Sed qualis madidus solem cum viderit arcus,
Tanta fuit pulchræ species extenta columnæ.
Noctibus ignis erat, lumenque accensa ferebat,
Cum sol torreret, gelidi dabat humida roris.
Has alternantem ducens cum tempore sortem
Mutavit natura vices, substantia discors
Muneribus propriis concordem reddidit usum.
Si mansit, mansere viri: si mota, secuti.
Si multis etiam visa est pendere diebus,
Subdita defixo tardabant agmina vallo.
Ista quaterdenis pietas percrebuit annis,
Dum vastos eremi curris, Judæa, recessus,
Vincla pedum firmente via, dum tempore tanto
Non attrita suum servarent tegmina pondus,
Mollitieque nova prisci durantur amictus.
Sic longæva foret, quod non damnosa vetustas.

Dum

Dum sacrum populo victum candentia manna
Ferrent, & cæli frugem terrena viderent.
Per quam sublimis prædiceret ante figura
Edendum ex utero purum sine semine corpus,
Quo caperet pascenda salus de sede superna
Illabente Deo sanctis altaribus escas.
Hoc signo summus percussa rupe sacerdos
Protulit irriguos populis sitientibus haustus.
Christum namque vides stabilem consistere petram,
Percussus jaculo largas qui præbuit undas,
Porrexitque suis sacro de vulnere potum.
Hebræi interea læti ducente columna
Per terras gressu, per cælum visibus ibant.
Ecce iterum Phariis insedit mentibus ira,
Et populus sine more ferox bis vocibus armat
Tandem postremos vicina morte furores.
O nimium stultis illudens mentibus error,
Præstigiæque satis nebulosa in fraude peractæ!
Nonne pudet famulam nullo certamine gentem
Sic impune rapi, quod nemine præsule tantus
Deseruit vacuas discedens accola terras?
Rura vacant, cœptis desistunt oppida moris.
Non solitum consurgit opus, non cultor in agris
Exercet validus attrito dente ligones.
Turbidus exactor siluit, nulloque tumultu
Fervida consuetos repetunt suspendia census.
Quin potius sumptis exercitus irruat armis,
Imbellemque manum, profugusque reducat alumnos.
Quos si servilis tantum succenderit austus,
Ut telis certare velint, mox occidat omnis
Confusa cum plebe manus: ferventibus armis
Permixtæ pereant confusso pectore matres,
Uberibus junctos configant spicula natos.
Prolem quisque suam cernens ante ora cadentem,
Oblatis optet jugulis succurrere mortem.
Orbatum nostros faciat libare dolores
Ultima fors populum: sic vivens omnia perdat,
Tum pereat. densa campi sub strage jacentes
Tristi committant inhumata cadavera cælo.
Inde ubi jam toros satiaverit ense furores,
Thesauros revocet fugientes dextera victrix.
Talibus excitas acuebant flatibus iras,
Irridente Deo, solus qui despicit omnem
Conatum rigido meditantem vana timore,
Consiliumque ducum cassato dissipat actu.
Ergo bella rogant, fervens rapit arma juventus,
Spumantes ducuntur equi, phalerisque potentes
Suspendunt alacres splendentia fræna jugales.
Pugnax pompa nitet, subjectos curribus axea
Auraro temone trahunt: tum cetera pubes
Induitur chalybe, aut fulvo circumdatur ære.
Hi luricarum vasto sub tegmine gaudent,
Intexit creber sibimet quas circulus hærens,
Atque catenosi crepitant per corpora panni.
Ast aliis tenui concurrens lamina ferro,
Qua se succiduas junctim scandente per oras
Flectitur, adsuit crates compacta metalli
Horrentes habitus diversa fecerat arte.
Et tamen ardentum cuncta inter tela virorum
Terribilis plus forma fuit: quis namque furentes
Spectet, quos lætos vix possit cernere vultus?
Inclusæ galeis facies, & ferrea vestis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.
Progreditur collecta manus: rex ipse frementes
Curru cogit equos, telis tamen undique septus
Delituit, densam reddunt hastilia silvam.
Concutitur pulsata rotis & pondere tellus,
Angustavit humum latam stipata juventus,
Conclusitque vias quidquid virtutis habere
Ægyptus potuit, totum mors proxima ducit.
Junxerat interea, ponto qua Magdalus instat,
Hebræus populus rubranti castra profundo,
Evasos credens securis mentibus hostes.
Dum resident, fixoque parant requiescere vallo,
Cernunt pulvereas in cælum surgere nubes.
Cunctatis primum mox agmina læva patescunt,
Non tamen infensas pariter committere partes
Sole sub occiduo vicinus prælia vesper.
Distulit in lucem vallatus bella tyrannus,
Et fors ardentes nondum compesceret iras,
Nec servare furor potuisset fœdera nocti,
Auroramque velit motus præcedere signis,
Flammea ni retro subsistens forte columna
Objectu medio gentes discerneret ambas.
Contemplans rex ipse tamen mirabile lumen,
Sic ignem metuit, quod sensu fervidus ardet.
Paulatimque mori non prosuit. itur ad unam,
Quæ claudat cunctos pelago pandente ruinam.
Plebs trepidat conclusa loco, finemque sequenti
Expectat pavefacta die, non tela, nec ollas
Bellorum molita vices, sed voce levata
Vatibus insistens: o terque quaterque beati,
Ægyptus quos morte tulit, tellure vel ampla
Urnam defunctis suprema sorte paravit!
Digni qui tantos nequeant sentire dolores,
Nec stragem prolis, vel pignora capta videre.
Alitibus nos esca dati, nec sede sepulcri
Condita deserto sulventur corpora vasto.
Talia voce viri: respondit luctibus omne
Vulgus, & accensu persultat turba tumultu.
Tum sancti cœpere duces promissa referre,
Solarique metum, fletusque abstergere dictis.
Quæsumus ingratos deponite mente timores,
Experti molimen nec desperanda puteris
Quæ tantis spondent cælestia munera signis.
Insidiise potest elabi cordibus umquam
Ægyptus tot cæsa malis, interque flagella
Succumbens quæ sensit humus, vos, cunctaque vestra
Afflicto regno salvos vixisse sub hoste?
Quid de transactis dicatur? nempe videtis
Ut mediatricis curet tutela columnæ,
Ne quid ab adversa liceat nos fraude vereri.
Quin magis erectas firma spe tollite mentes.
Ultima namque dies desixa est crastina genti,
Quæ nunc bella crepans sumptis confidit in armis.
Non sic pugna foret, nec telis tela feretis
Ovvia, nec vestro vobis ludore triumphus
Hac vice proveniet, cæli pugnabitur ira,
Qua vobis placido per genrur prælia nutu.
Talibus intenti vates dejecta levabant
Corda virum, sancta sedante voce timorem.
At pontum validus ferventi flamine ventus
Urebat, tota continens nocte profundum,
Contra naturam genitor dum fulminat undas,
Arret & attractus percussu in gurgite fluctus.
Jam matutinum pervenerat horrida tempus
Vix acies, primusque oriens aurora rubores
Spargebat mundo, tetris dum protinus omnes
Erumpunt castris, fremit undique mota juventus.
At pavidæ plebis postquam pervenit ad aures,
Clangentisque tubæ percussit pectora terror,
Arripiunt carpuntque viam, qua proxima ponti
Litto-

Littora ſollicitant rubro inſignita liquore.
Ut ſummas pelagi populus pervenit ad oras,
Ceſſit confeſtim ducti reverentia fluctus,
Expanditque viam, cui terram clauſerat hoſtis.
Machina, pendentis ſtruxit quam ſcena liquoris,
Frænatas celſo ſuſpenderat aere lymphas.
Aggreditur medium fugiens vincenſque ſequentes
Gens electa Dei, figens veſtigia terris
In regione maris. calcantur ſaxa profundi,
Conterit & nudum percurrens orbita limum.
Torridus aſpectum ſciſſis ſol inſerit undis,
Ignotamque novo contingit lumine terram:
Longior & radius ſpatium deſcendere tantum
Certavit, feſſumque jubar vix intulit imis.
   Credidit excluſos primum, fluctuſque repulſos,
Inque fugam verſos Pharius dare terga tyrannus.
Præcipitare moras tali jubet agmina verbo:
Ecce iterum fugitiva cohors pendentia bella
Deſerit, auxilioque pedum confiſa recedit:
Vos armis premite, & clauſis inſiſtite tantum,
Cetera pontus ages. vix hæc prædixerat, illi
Proſiliunt, curſuque ruunt attingere littus.
Ut venere, vident arentis vaſta profundi
Inſolitam præbere viam, pauſoque receſſu
Ceu trepidas fugiſſe piis calcantibus undas.
Hos quoque per ſiccum tutos deſcendere callem
Securos pelagi atque ſui, non arma, nec ipſum
Formidare ſatis patientem vincula pontum.
Subſtitit ad modicum reſtrictis motibus agmen,
Frænaque ſuſpenſos tenuerunt ducta jugales.
Atque aliquis, cui vel tenuem mutata calorem
Tunc ſcintilla dabat cordi, ſic forte locutus:
Quis Deus a priſco detorquet cardine mundum
Lege nova, mutatque vices, & condita turbat?
Nam ſi ſervatur rebus natura creatis,
Monſtriferæ quæ cauſa viæ? quid denique reſtat,
Si mare tranſitur greſſu, niſi navibus arva
Sulcentur, cælumque ſuo decurrat ab axe,
In ſuperos inferna levent, plaga fervida cæli
Algeat, afflatam ſuccendat ſcorpius urſam?
Hæc niſi confuſus rerum ſubverterit ordo,
Non duce me quiſquam ſævum deſcenderit æquor.
Sit ſuſpecta mihi quæ ſemita dirigit hoſtem.
Nam ſi bella velit librans æqualia numen,
Obice ſervata fugitivum clauſerat agmen.
Nunc abeant, tantumque vagos ſua monſtra ſequantur.
Nec ſatis amplector, ſiccum circumvenit alte
Quod pelagus nudo celans diſcrimina fundo.
Excipit hæc ardens cum ſeditione tumultus,
Inſtantiſque latens urget ſententia leti.
   Vicerat æquoream pedibus plebs inclyta vallem,
Gurgitis & vacui convexa volumina linquens,
Poſt baratrum ſuperas ſcandebat littore terras.
Effertur nigri dux agminis, & Pharaonem
Ira ſubit, proprio vocitatum nomine Cenchrem.
Arripiunt pariter reſerati concava ponti,
Invaduntque viam. quid non furor audeat amens?
Hinc equitum pars agmen agit, pars inde citatis
Ire jubet ſtimulis rapidas ſuper arva quadrigas.
Ut medium venit frendens equitatus in æquor,
Accuſatque moras tam lati gurgitis ardens
Ira virum, tremit artato pars altera mundo:
Tum per ſublimem ſplendenti nube columnam
De cælo vox miſſa tonat, verbique ſuperni
Interpres, ſanctum compellans nomine Moſem,
Venit, ait, tempus, mea quo mandata probentur:
Ægypto jam finis erit, jam clade ſuprema
Tot caſtigatam vicibus ſententia mentem
Puniet expugnans, enſis ſuccede flagellis.
Tu modo diviſum virga jam percute fluctum,
Atque reducta ſuos aſſumant æquora vultus.
   Ille genu fixo ſiccati marginis oras,
Et littus, cui fluctus abeſt, mox juſſus adeſſe,
Percutit, inſigni credens myſteria ligno.
Hinc ſubitus crepitare fragor, tonat undique circum
Lympha ruens, primumque illic committitur unda,
Qua monſtrabat iter Phario ſors ultima regi.
Poſtquam clauſa via eſt, fluctuſque repellit euntem,
Pœnitet intrati jam gurgitis, & fuga ſerum
Molitur reditum: trepidæ dant terga cohortes,
Armaque projiciunt. pontus fugientibus inſtat.
Occurritque ſequens: perit undique circumjectus
Decurrentis aquæ laxatis murus habenis.
Ille ferus ſemper, jam mitis morte ſub ipſa,
Non hæc humanis cedit victoria bellis,
Expugnamur, ait, cæloque evertimur hoſte.
Effuge quiſque potes, victuſque evade ſatelles,
Nec jam tela Deo conatibus ingere caſſis.
O ſi compunctas humana ſuperbia mentes
Ante obitum mutare velit! quid denique prodeſt
Tunc finem poſuiſſe malis, cum terminus urget?
Præſentis vitæ ſpatium cum ceditur ævo?
Confitearis, ait, ſanus, Scriptura, valenſque.
Si tunc peccatum quiſquam dimittere vovit,
Cum peccare nequit, luxu dimittitur ipſe.
   Ergo exaltatis pendens ſuſtollitur undis
Mox mergenda phalanx: lympharum monte levata,
Pondere telorum premitur, fundoque tenaci
Indutum revehunt morientia corpora ferrum.
Pars ex armatis, cum primum libera membris
Implicuit nautes miſeris complexibus artus,
Auxilio decepta perit, pariterque tenentes
Æterno ſub faſce ruunt, nexique necantur.
Aſt alii, laſſata diu dum brachia jactant,
Incurrunt enſes, jaculiſque natantibus hærent,
Concolor & rubro miſcetur ſanguine pontus.
   Quin & conſpicuus princeps Memphitidis aulæ,
Candentes ducens nigro rectore jugales,
Inſpector cladis propriæ, gentiſque ſuperſtes
Ultimus ingreſſis per curſum naufragat undis.
Bella vacant pugnante ſalo, vincitque quietus
Iſrael ſolo peragens certamina viſo.
Tum vallis completa perit, fluctuque reverſo
Ducitur extentum planati gurgitis æquor.
Littore jactantur cum terra cadavera toto,
Expoſuitque ſuum pelagus ſuper arva triumphum.
   Inclytus egregium ſolenni carmine ductor
Deſcribit factum, toto quod pſallitur orbe,
Cum purgata ſacris deletur culpa fluentis,
Emittitque novam parientis lympha lavacri
Prolem, poſt veteres quos edidit Eva reatus.
De qua ſermonem præmiſſo carmine ſumpſit,
Luctificos replicat tenuis dum pagina lapſus.
Si quid triſte fuit, dictum eſt quod paupere verſu,
Terſerit hoc ſacri memorabilis unda triumphi,
Gaudia quo reſonant, crimen quo tollitur omne
Per lavacrum, vivitque novus pereunte veterno:
Quo bona conſurgunt, quo noxia facta necantur,
Iſrael verus ſacris quo tingitur undis.
Conſona quo reſonat perſultans tuba tropæum,
Quo percurrentis complentur dona figuræ,
Quæ pius explicuit per quinque volumina vates,

Nosque tubam stipula sequimur, numerumque tenentes
Ponimus hoc tenui cymbæ nunc littore portum.

LIBER VI.

De Consolatoria laude Castitatis, ad Fuscinam sororem virginem Deo sacratam.

Suscipe complectens Christo dignissima virgo,
Alcimus ista tibi quæ mittit munera frater,
Inque levi calamo causarum respice pondus,
Et tenuis fortem commendet cantus amorem.
Nam quoties sanctum compleveris ordine cursum,
Alternos recinens dulci modulamine psalmos,
Quos vicens in corde chelys, virtute canora,
Interiore sono castis concentibus aptat:
Tum licet excusso libeat tibi ludere versu,
Atque fatigatam meditando absolvere mentem.
Non hic fallaci tingetur barbytos unda,
Pegasus unde leves prævertens motibus auras
Fingitur assumpto pendens hinnisse volatu,
Dum ferretur equi gravis ungula præpete penna.
Sed nec Pierio ducent hic cantica ludo,
Quas sibi ter ternas mentitur fama sorores.
Dat tibi germanum sed verax musica plectrum,
Et Christum resonans claudetur fistula Phœbo.
Edidit ut quartam genitrix Audentia prolem,
Teque dedit generi partu fœcunda supremo:
Confestim parcam promittit ducere vitam,
Ac deinceps paribus castum servare cubile
Constituit votis carorum cura parentum.
Et quia principium tam sancti fœderis esses,
Tu simul offereris Christo, qui protinus ipsis
Accipit in cunis lacteola membra dicatis.
Sic quondam, cum prima novo splendesceret ortu
Terra nitens, pulchrasque darent sua semina fruges,
Viventem ducens ad sancta altaria fœtum,
Innocuis sonuisse Deo balaribus agnum,
Insinuante fide justus cognoverat Abel,
Et capite oblato placuit grex totus ab uno.
Ergo ubi vitalis fovit te lympha lavacri,
Jamque suum peperit cælestis gratia pignus:
Non tibi gemmato posuere monilia collo,
Nec te contexit, ooto quæ fulgurat auro,
Vestis ductilibus concludens fila talentis.
Nec te Sidonium bis cocti muricis ostrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura fuco,
Mollia vel tactu quæ mittunt vellera Seres.
Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum,
Quo dependentes ornarent vulnera baccæ,
Et pretiosa quidem malas sed saxa gravarent.
Latius hæc vero sanctus describit Esaia,
Ornatusque refert varios, qui membra venustant,
Quæ mox pascendis præbebunt vermibus escam.
Et forsan dum vita manet, percurrere verbis
Morborum tot sæva potest discrimina nemo,
Ante obitum cuncti quæ formidare docemur.
Singula vel totis obnoxiu mortibus esse,
Omnia dum proprio solvantur corpora fine,
Atque unus præstet reliquos desistere casus.
Et quid quisque cupit periturum comere vultum,
Interior dum sordet homo, ac se crimine turbat.
Sed tibi cum geminum tetigerunt tempora lustrum,
Mox stola sincero velat te candida cultu,
Virginis os habitumque decens, & concipit omnem
Floribus in primis jam mens matura pudorem.
Haud secus exultans sterilis, post damna juventæ,
Fœcundata novum cum ferret femina fœtum,
Vestelo læta suo parvam texebat alumno,
Disceret ut Samuel jam tum puer esse sacerdos.
Sic te læta domus sanctis altaribus aptans,
Assueto docuit dignam concrescere templo,
Scribens in thalamos ac magni fœdera regis.
Et cupit electam speciem sibi jungere Christus,
Ornatu vario ditat quam gratia pollens.
Hæc ubi respirans prævenit gaudia mater,
Ac tibi collatum parvo conspexit in ævo
Grande bonum, teneris dum virtus crescitur annis,
Teque reparturiens melius quam corporis alvo,
Spemque metumque inter, quamquam jam libera voto;
Fert tamen attonitas sic læta quod anxia curas,
Insinuans causam lacrimis, tum talia mandat.
Ortu quarta quidem, sacro sed munere prima,
Dulcis nata mihi, cælo quam carne fideque
Bis genui, Christoque rudem de ventre dicavi,
Hactenus hoc nostrum fuerat, sed tempore ducto
Jam decet esse tuum: nam quod servabere virgo,
A me principium, tibi pervenit. omnia posse
Incipies, cum velle subest. vestigia fervent,
Per quæ sectato conscendas tramite cælum:
Nec desunt exempla domi. nam respice quantas
Virginibus florens jam nostrum stemma coronas
Miserit in cælum, sancto quas dogmate mater
Severiana levans, & te conjungier optat.
Nec multo senior nunc gaudens Aspida, quondam
Sacratum velata caput, tua munia sumpsit,
Bissenos jungens sanctis altaribus annos.
Quam licet hinc celeri tulerit sors ultima leto,
Nil tamen est subitum semper migrare paratis.
Aspice nunc columen, gemina quod virgine fulget,
Eximiumque decus, cujus tu jure propinqua
Fuscinam Fuscina refers: nec segnius illam,
Quæ pietate potens, Graia si voce sonetur,
Significat propriam sumpto de nomine mentem.
Queis licet emeritum cedant sua secula culmen,
Vitaque sublimi cunctis præpolleat arce,
Has generosa tamen matres si corde sequaris,
Gaudebunt vinci, dum proficis, ac tibi summam
Sponte dabunt palmam superanti vota magistræ.
Hæc dicens teneros sancto exhortamine sensus
Impulit, accendens ad virginitatis amorem.
Sic mater fœcunda utero, fœcundior actu,
Machabæa potens, & prolis funere felix,
Orbari gaudens, animo vincente senectam,
Edocet hortando sobolem non cedere mundo,
Inflammatque pios ad fortia facta furores.
Quid tua nunc repetam, tenero quæ fortior ævo,
Ante annos animumque gerens, responsa dedisti?
Non hæc parva tuam suscepit pagina laudem.
Exitus impleto veniet cum tempore victor,
Laus melius canitur, cum jam clamante triumpho,
Consummata tuis reddentur præmia factis.
Nunc decet attonitos cauta te voce monere,
Sollicitas tecum partiri ac volvere curas,
Atque juvare tuos hortantia dicta labores,
Dum pugnat varius per crebra pericula casus,
Lubrica dum fragili currit sub tramite vita,
Dum tua calcatus captat vestigia serpens,
Ascendens dextro quem conterat aggere planta.
Nil non intentum præsentia secula ducunt,

Nec secura datur requies in carne caduca.
Vertitur nam sæpe boni, perit obruta virtus.
Partaque transectæ decedunt præmia laudis:
Ac plerumque solet, subito succensa calore,
Frigida quæ nuper fuerat, mens linquere mundum,
Atque repentino restringere crimina fræno.
Sic alternantem commutant fata rotatum,
Impius ut speret veniam, justusque timendo
Proficiens, cumulum magnis virtutibus addat.
Nam studium sancti laxet si forte laboris,
Pigraque consuetas dissolvant otia curas,
Labitur in præceps damnosæ gloria vitæ.
Stare nequit meritum, si non acquirit eundo,
Amittit rediens: nitendum est viribus amplis,
Ut satis angustum observent vestigia callem.
Nam qui diffusam spatio laxante plateam
Mundanis ludens facili nunc aggere currit,
Strictior hunc carcer crudeli sorte ligabit.
Tu modo da veniam, qui te exhortatur, amori,
Currentemque movet, cum vix tamen ipse sequatur,
Suadet veloci tardus compendia gressus.
Namque ad doctrinam, canimus quam paupere versu,
Tu melius jam docta venis, quæ junior ortu,
Religione prior, vivendi jura dicasti,
Annorumque sequens, meritorum sorte superstas.
Quod si consequimur, jam nostrum forte putetur:
Quod sequimur, tamen hocce tuum est: conversio fratrum
Exemplo debenda pio, te respicit auctor,
Primitiasque in te sacris de fructibus offert:
Indicit sed sancta fides, ut corde propinquo
Participata levet fraternum sarcina pondus.
Tu germana, pium quæ ducis ab ubere fascem,
Non carnis, sed legis habes cervice fideli
Subdita ferre jugum, nec vincla in conjugis ire:
Mundanas odisse vias, percurrere mundas:
Illinc nolle toros, hinc sponsum quærere Christum,
Sic tædas sprevisse, pio quod amore calere,
Pigra voluptati fervescere corda labori,
Ignorare virum, fœtus tamen edere tales,
Quos tristis numquam possit tibi tollere casus.
Non orbata gemes fœcundæ pignora vitæ,
Nec viduam sponso metues superesse perenni,
Expers ipsa mali: nec te sententia tanget,
Qua prolis mortisque parens compellitur Eva,
Occisam pariens sobolem vivente reatu.
Quæ subjecta viro, dominum passura cubilis,
Servit in obscœno tolerans connubia lecto.
Sic captiva mariti, cum portet nomen inane,
Conjugis & vana dicatur imagine consors,
Sola jugo premitur non æquam ducere sortem.
Et cum longa decem tolerant fastidia menses,
Perfectoque gravis fœtu distenditur alvus,
Semina quæ patris fuerant, hæc pondera matri
Indigunt duros utero turgente dolores.
Nam cum luctato solvuntur viscera partu,
Una luit, tanto carnis discrimine pendens
Quod coiere duo. spes palpat forte dolentem,
Editus in lucem si vivat filius: atqui
Contingit plerumque gemens ut mortua fundat.
Sæpe etiam soboli nec mortis tempore natæ
Dant geminum matris commortua membra sepulcrum.
Illud jam levius quoties intervenit, ipsa
Ut pereat tum sola parens, ac pondere fuso
Emittat cum prole animam? quid forte levatum
Nutritumque diu rapitur si funere pignus,
Unica quod crebro spes respicit, & perit omne
Quod sibi conceptis spondebant gaudia votis?
Omnibus his illud gravius, si forte carentem
Cælesti lavacro tenerum mors invida natum
Præcipiat dura generatum sorte gehennæ.
Quique, genitricis cessat cum filius esse,
Perditionis erit. tristes tunc edita nolunt,
Quæ flammis tantum genuerunt, membra parentes.
Quis memorare queat tanti discrimina casus,
In quæ pertrahitur dilectæ gloria carnis?
At late longeque tuam discernere sortem
Libertas cum lege potest, qua necteris, ut te
Impia fallentis non stringant vincula mundi.
Tu Mariam sequeris, dono cui contigit alto
Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cum carne Deum, cæliquæ creator
Intraret clausum reserans mysteria ventrem.
A genitrice satus, sed quam formaverat ipse,
Elegit nitidam de qua procederet alvum,
Solus qui carnis proprium disponeret ortum,
Præsciretque diem longe, tempusque videret,
Quo partendus erat. præcessit membra voluntas.
Ipse Deus Verbum, vestitum viscere sumpto,
Qui cum patre jubet, materno in corpore servit,
Suscipit & famulum dominus, qui jusserat ævum.
Tempora per patrem, per matrem semina nescit.
Illa quidem fœcunda fuit, quæ pondere casto
Factorem portare suum, dominumque perennem
Edere promeruit. sed nec tibi gloria tanti
Defuerit facti, Christum si credula corde
Concipiens, operum parias pia germina cælo.
Si quis, ait, nostram compleverit ordine legem,
Hic mihi semper erit frater, materque, sororque.
Aspicis, ut sexu careat cælestis imago,
Interior sortitus homo quam mente retentat?
Præbuit exemplum surgens a morte redemptor,
Femineum maribus cum sic præposuit honorem.
Gustavit sumptam nostro pro crimine mortem,
In crucis excelsu pendens sine crimine Christus.
Atque animam, vivos quæ mox remearet in artus,
Fixus adhuc sancto clavis efflaverat ore.
Defernit populi spectacula talia cœtus,
Signaque terre nequit, cælum quæ triste minatur.
Nam sol obductus, vultumque retortus ab orbe,
Cesserat injustas nocturnis luctibus horas,
Atque peregrinis aditum dedit ipse tenebris,
Temporibus magno mutatis ordine rerum.
Nox erat in superis, lucemque inferna videbant,
Contremuit tellus, & nisu mœnia magno
Concussis summo nutabant vertice crisis.
Senserunt motum priscis descendere saxa
Jussa locis, sonitusque novos collisa dederunt.
Hos inter strepitus, cunctis fugientibus, illæ
Decernunt, quamquam trepidæ, persistere matres,
Pervigil ut sancto sic vivens cura sepulcro
Serviat, & voto præsens persolvat honorem.
Pinguia fragranti componunt illita succo,
Quæ salvans salvum servarent lintea corpus.
His amor ex pensis lugubria dona parabat,
Supremum credens semet persolvere munus.
Et cum sic breviter prævenerit ista resurgens,
Quod credebatur servandum poscere munus,
Quo non indiguit, placatur munere Christus.
Pro quo respondens confestim gratia, præstat
Angelicos cernant humana ut lumina vultus.
Splendida candebat cælesti in corpore vestis,
Et vultum rutilus resperserat undique fulgor,

Matribus ut dignis verbum cæleſte ſonaret,
Angelus alloquitur ſancto quas taliter ore :
Femineo ſexu meutes tranſite viriles,
Nec trepidate novo fortiſſima corda tumultu.
Adverſos bæc ſigna petuut, vos nulla timendi
Cauſa manet, quos cura pii confirmat amoris.
Qoæritis, agnoſco, pretioſa in ſede ſepulcri
Solenni nuper tumulatum funere JESUM.
Sed meminiſſe decet quid præſcius ore fideli
Dixerit aute obitum, duplici oon amplius ulla
Servaudum ſe nocte, & jamjam tertius hic eſt,
Qui complet promiſſa dies. patet ecce ſepulcrum,
Deſeruit vacuum victa quod morte reſurgens.
  Taliter excelſus juſſo ſermone miuiſter,
Spirſurus mundo vitalis dona triumphi,
Has primum gaudere dedit, luctuque levavit.
Ibant impavidæ læto jam pectore matres,
Credula conceptæ ſervantes corda ſaluti,
Cum medium ſeſe ubrilus gradientibur offert,
Agnoſcique jubet, blando & ſermone ſalutat.
Ite, ait, & noſtris bæc jam mandata referte
Diſcipulis, norint ut ſurrexiſſe Magiſtrum.
Illæ complexis deſigunt oſcula plantis,
Atque ad diſcipulos alacri cum mente recurrunt,
Doctoreſque doceut, & quæ ſpargenda per orbem
Primum femineis inſtructi diſcere verbis,
Agnoſcuut animam potius quam vivere ſexum.
  Communis virtus igitur, commune periclum
Matribur atque viris, nulla eſt diſtantia cordis,
Rectum velle ſubeſt, ſi gratia couſtat utriſque,
Coi tamen atteuto deſudet vita labore.
Aut quid dona juvant hominem, ſi mente ſoluta
Turpia collatum diſperdant otia munus?
Auxilium conatus amat. quis namque vacautem
Adjuvet, aut ſomuo virtutem jungat iuerti?
  Cæleſtie Rex ille parans diſcedere terris,
Argentum famulis, ut quie virtute valebat,
Quinque minas primo, duplicem dat forte ſecundo,
Atque impar maguis ſuſcepit tertius unam.
Tunc ſic diſcedens famulos ſimul inſtruit omues :
Nunc ſi quis veſtrum devota meute fidelie
(Experiar) fuerit, quæſtu uoſcendus ab iſto,
Qua quie ſit virtute potene, qua præditus arte.
Tbeſauros geminate meos, uſuque polite,
Livida ne facies pulla rubigine tingat,
Accipitie uitidum pura quod fronte metallum.
Si redeam, meritis addentur præmia juſtis.
Dixit, & abſceſſu cæleſtia regna petivit.
Incubuere duo ſtudii certamine vernæ.
Fœnerat ille citus partem ſplendentis acervi,
Pauperibus largo diſpeuſans plurima dono,
Creſcit & in cumuloe quidquid confertur egenis.
Exponeus alter ſacri myſteria verbi,
Uſuras ſancto gaudet concreſcere lucro,
Et cupidus recti vitam dum prædicat addit.
At ſolus minimo ſumpſit qui pondere libram,
Defoſſis ſcrobibus marſupia merſa locavit,
Degenerique ſluens elegit vivere luxu;
Sed judex tandem finito tempore mundi
Regreditur, cojuſque moram deſpexerat, excors
Contemnit ſervus reditum. tunc omuibus ille
Ut doceant ratione jubet, quem tempore tauto
Poſceuti reddant operata uegotia fructum.
Argentum gemini geminata mole miuiſtri
Promuot, & læto referunt commercia vultu.
Tertius ille piger drachmam tellure latentem
Promit, quæ juncti ſorbens contagia cœui
Perdiderat proprios incluſo lumiue vultus.
Illum terribili dominus tunc increpat ore :
Tantane te noſtri tenuere oblivia ſegnem,
Serve piger. redituſque mei ſic cura reſugit?
Argeutum, uitida quod purum luce tuliſti,
En terrum preſſumque refers. nam cognita quoudam
Delituit, nec reſpondens, ut ſæpe ſolebat,
Forma mibi, vultuſque mei non paret imago
Aſſignata tibi. ſed ſi ferrentur ad uſus,
Altariſque mei tetigiſſeut credita menſam,
Creſceret ioſcriptus noſtro de nomine oummus.
Nunc igitur famuli vos totum ferte fideles,
Addat ut utilibus ſors ultima', tollar inerti.
Improbus in paucis hic dignus non erit ullis :
Quiſque voluutatem noſcens contemnit berilem,
Cæditur bic multis, paucis qui neſcius errat.
Ergo age, ſuccinctis ad fortia prælia lumbie
Armata cum meute veni, nec femina bellum
Formides, quod mens peragit. nam gloria dudum
Sexus iſta tui nota eſt tibi ſæpe legendo.
Nec dubiam te noſſe reor, cum Debbora quondam
Duceret inſtructas poſt fortia claſſica turmas,
Et mulier ſumpto præcederet agmina ſigno,
Mirantes bortata viros, quos ipſa ducatu,
Exemplo, verboque monens accendit iu boſtem.
Sed poſtquam duceus princeps animoſa catervas
Impulit accendens vegetata furoribus arma,
Barbaricæ cecidere mauus : diſſolvitur omuis
Hoſtilis virtue, & qua ſe femina monſtrat,
Palautes dant terga viri, latebramqoe petentes
Si vivant, viciſſe putant. tunc maximur ipſe,
Forma gigautææ junxit quem corpore molis,
Immeuſamque levans produxit verticis arcem,
Rex Siſara fugam, telorum faſce rejecto,
Incomitatus agit, metuens ſublime notari
Corpus, & excelſa fugitivum prodere maſſa.
Sed poſtquam latuiſſe putans, tectoque receptus,
Mollia perpetuo dimiſit lumina ſomno,
Tonc etiam ſtetuit mulier, terraque jacenti
Malleus iufixo tranſfodit tempora clavo.
Femineus ſic ille fuit per cuncta triumphus.
At to virgo Dei, ſanctis quam moribus ornat
Hinc pudor, inde fides, internis fortior armis
Bella geris, juſtis ſævus quæ commovet hoſtis.
Spes tibi fida foret felix iu vertice caſſis,
Contineat lumbos pretioſi zona pudoris,
Juſtitiæ lorica tuos conſtringat amictus,
Pro gladio verbum ſemper tueatur acutum.
Has virtutis opes, hæc ſic ſolatia belli
Deſcribeus, mentis varias cum corpore pugnas
Prudenti quondam cecinit Prudentius ore.
Namque ibi bellatrix, & pleno robore pollens,
Virginitas armata venit : quam fœda libido
Appetit, & caſſo vocat io certamiua uiſu.
Sic bellatricem te ſeutiat æmulus anguis,
Cumqoe laceſſitæ concedent prælia palmam,
Læta feras ſummum calcato ex hoſte tropæum.
  Nam quidquid ſacræ divina volumina legie
Eloquio ſenſuque docent, quod prædicat ipſe
Aotiquus mundi replicans exordia vates,
Sive ille biſtorias texat, ſeu forte figuras,
Quod diverſa retro multorum tempora regum
Poſt Rutb ſucciduo geſſerunt ordine meguum :
Vel quos poſt reprobum Davidica regna Saolem
Ter quinquageno ſcripſerunt carmine pſalmos.

Pacificus quidquid lata inter sceptra Salomon
Obscurum sensu per clara proverbia dixit:
Quodque bis octoni post se videre prophetæ,
Quod clausum Job mitis ait cum vulnere aperto.
Hester qoid memorem, & castæ mendacia Judith,
Ornati cum fraude Satraps accenditur oris,
Cum meat illudens obscœnum femina lectum,
Defectoque feros compescit vertice visus?
Quod melius cernene cæcato io corpore Tobi,
Quæ secreta videns perscripsit conditor Esdras.
Quidquid post priscam succedens gratia legem
Iotonat, atque novi miracula Testamenti
Hinc hominis clamat facies, vox inde leonis,
Et pernix aquila, & fortis certamine taurus.
Inde quater terni purie qood mentibus agni
Egerunt toto spargentes semina mundo.
Bis septena pii qood spargit epistola Pauli,
Quod Petrus Jacobusque docent, quod Judas, & ipse
Qui conspecta refert cæli secreta Joannes.
Quin & veridici quæ plurima tractatores
Exposuere suis mysteria digna libellis,
Hæc tu cuncta reuens animo sitiente bibisti.
Nec si quid sacrum nostri cecinere poetæ
Te latet, aguostique legens, & condita servae,
Atque aliena too commendas carmina cantu.
Quid totom replicem? tu sensibus utere doctis,
Et quæ oota tibi, vel quæ percurta legendo,
Ad virtutis opus studio converte virili.
Nam nisi doctrinæ jungator vita fidelis,
Agnosci gravius non observanda nocebit.
Esuriit postquam dominus, cum forte vianti
Conspicitur diffusa levi ficulnea fronde,
Nec jam maiorum prædicta ex arbore fructum
Carpere tempue erat. qoam mox ot repperit ille
Indutam tantum foliis, sed germine nudam,
Prorsus inane virens ornatus inutilis horret:
Percutitur subito radix afflata calore,
Aruit & posito ramorum tegmiue truncus.
Instruimur tali legem cognoscere signo,
Ne Christi famulo, solo sermone fatenti,
Nomine confesso viveus operatio desit.
Nam si Christicolas nosmet sanctosque putamus,
Aggravat hoc etiam, ni dictum facta sequantur.
Sic & virginitas sacro devota pudori,
Indiget adjonctie virtutibus: & nisi meutem
Intactam servans casto cum corpore jungat,
Succumbit vitiis, nec castam dicere carnem
Jure potest, animus quam sic corrumpit adulter.
Ira, furor, livor, discordia, luxus,
Lingua duplex, constricta mauus, laxata voluptas,
Mœchantur cum corde hominie, tum semina mortis
Fœtue mortis aluut. en quo perducitur omnis,
Nomine virgineo quæ se dum jactitat, intus
Criminibus gravidam oescit turgescere mentem!
Ecce tibi e multis unum, quo cetera noscas,
Exemplum. Dominus plebem cum forte doceret
Pervigili cura suptemum noscere tempus,
Expectare diem quo judex imminet orbi,
Virginibus sancto signatos chrismate confert,
Hasque decem nobis documeoti in vertice monstrat,
Quarum quinque tamen sapientia dives adornat,
Ast aliie stolidum lentavit inertia sensum.
Sopitas pariter reqoies complectitur una,
Atque obitom signans depressit lumina somnus.
Transierat medium vix forte quietis, & illud
Tempus erat noctis, quo Christus carne recepta
Fregerat obstructas, perrupto cardine leti,
Jam portas, inferne, tuas, spretoque sepulcro
Devictis læta remeabat luce tenebris.
Perstrepuit subitus rumpitque silentia clamor,
Tandem sponsus adest, nocturnus corpore torpor
Abscedat, sapidæ raptim properate puellæ.
Protinus exiliunt omues, stratisque relictie,
Aptavere suas quæsito lumine flammas.
Tunc sed qoinqoe, quibus cordi solertia major,
Quamvis festinant, oleom tameo addere sumptis
Sollicitudo fuit vasis, pinguique liquore
Ignibus armatis squalentem rumpere noctem.
At quæ neglectum liquit pars altera succum,
Sumens flammigeras nequidquam sustulit hastas.
Emicat exiguus commoti lumiois ignis,
Sed virtute carens langueutem lampada fervor
Deserit, & siccam percurrit flamma papyrum,
Atque ioter picei oebulosa volumina fumi
Vaoescunt pigra crescentes mole favillæ.
Ut sese indignas tali videre paratu,
Occurrant sponso quæ commious advenienti,
Tarda movet leotis pudibundum cura laborem.
Quæ prece submissa stultie cum vocibus oraut,
Ut porrecta manus torpentes suscitet ignes,
Dividat & proprium sapieutia pinguis olivum.
Respondeot pariter tali sermoue sorores:
Est miseranda quidem vestrorum caosa malorum,
Sed tamen hic oleum non plus quam sufficit affert
Unusqoisque sibi, constat qoia copia vasis,
Et perfecta suum servat mensura liquorem.
Nec fas quæsitum partiri aut perdere succum,
Ne dispersa cavis desint fomeuta lucernis;
Cumqoe lucrum vobis dispendia nostra parabunt,
Tota simul fessis torpescant lumina flammis.
Talibus abjectæ dictis, tristique repulsa,
Perlustrant quocumque loci commercia fervent,
Venalesque maous: sed dum disceditur, ecce
Introiit sponsus thalamum, induxitque paratas,
Atque vagas linquens exclusit porta sorores.
Cernis virginei pereat quod nomen honoris,
Ni fertur sanctus thalamis cælestibus ignis.
Felix illa manus, largis quæ provida doois
Acceusum pura fovit pinguedine lomeu.
Tantum namque olei vasis diffunditor amplis,
Quaotum posceoti miserans porrexit egeno.
Hinc dominus palmis ardentes ferte lucernas
Admonet, hoc opus est, hæc claræ gloria vitæ.
Suppetat ergo tibi pietas, patientia, virtus,
Sed virtue animi. fragiles nam carne puellas
Protulit ioterdum cælo constaotia mentis.
Eugeniæ dudum toto celeberrima mundo
Fama fuit, dum dat Christi pro nomine vitam.
Aote tamen mulier fortes processit in actus,
Cum stipante choro sanctorum fieret Abbas,
Atque patrem complens celaret tegmine matrem.
Sed postquam sancto cunctis perclatoit ore,
Et meritis annisque graves, longaque verendos
Relligione senes juvenili rexit in ævo:
Impatiens recti toto qui tempore serpens
Mille nocendi artes, stimulisque ioflammat amoris,
Quo famam violare cupit, dedit inde coronam.
Commovet insano qui fingat amore puellæ
Accendi Eugeoiam, motuque ardere virili.
Turba senum turbata coit, quod crimiue tanto
Tam rigidam uoper potuisset solvere vitam
Mens dejecta viri, viduataque præsule summo

Nil

Nil non posse dolet titubans perfectio carnem.
Ducitur iste foro juvenis, sævumque tribunal
Intrat adhuc monachus. vincit concordia fraudis,
Et jam jamque reum secreti ignara tenebat
Publica vis, odio tantum flammata sinistro.
Conscia tum sexus proprii, cordisque pudici,
Vincitur, ut vincat jam prodens femina fraudem,
Quamvis exterius carnem compulsa fateri,
Interiore tamen servato permanet heros.
Semper tuta fuit casti custodia voti,
Quamlibet impugnet miseri fraus callida mundi,
Extendatque dolis laqueos, mendacia nectat,
Non venit ad pronam mens culpæ ignara ruinam.
Quosque fremens hostis fallaci tribulat astu,
Purgandos sancto patientia discurit igni.
Vendiderat quondam juvenem manus æmula fratrum,
Et famulum Joseph tellus Memphitis habebat:
Pertulit ille quidem dominum, cum crimine falso
Confictus voluisse nefas, quod triste refugit,
Sustinuit tolerans ergastula, vincla, catenas,
Dum spatium replicans geminos sol junxerat annos.
Oblitus jam lucis erat, jam crine fluenti
Nutritus macie tangebat terga capillus.
Sed vegerante Deo mens nullis clausa tenebris
Prævider arcanum quidquid post exitus implet.
Denique producto certatim gloria fertur,
Non tantum venia: & precibus tunc ipse rogatus,
Ut diadema libens captivo in vertice sumat,
Exilium regno commutat, principe servum.
Præmia servati cordis sic percipit iste.
Susannam post hunc dignis quis laudibus umquam
Excolar, infirmis quondam quæ vicit in annis
Improba vota senum, conjuratosque furores?
Primum disjuncto quos cepit causa viritim
Consilio, solusque sibi promisit uterque
Spem culpæ, sed rurpe calens in cordibus ignis
Conflavit mentem sceleris fornace duorum.
Conveniunt, nem forte die sic contigit una,
Abscessu ficto diversa ut parte redirent.
Inque nemus venere simul, vulgata vicissim
Panditur alterno flagrans in corde voluptas.
Ilicet incautam fallentes fraude puellam
Appetiere simul · poscunt consentiat ante
Dedecoris tantum moveat quam fama rebelli,
Moxque retorquendum facinus, ni credar, in ipsam.
Confessi ardorem pariter mendecia produnt
Disposite, & laqueos pandunt, quos nectere vellent.
Anceps illa diu secum luctatur, & hærens
Fluctuat incertæ quo vergant pondera mentis:
Lex peccare vetat, rursusque infamia terret.
Hinc irerum duros precibus mollire furores
Tentat, & obscœnas lacrimis restinguere flammas.
Sed postquam nullis precibus monitisque remotos
Obstrictosque senes vicit cognata libido:
Femina præclaro mentem succensa pudore
Decrevit tunc casta mori, ne crimine tanto
Ambirent miseram carnis commercie vitam.
Cælum teste vocat, famamque recusat inanem
Judicio contenta suo: cum conscia corda
Commendat superæ fidei, servatque futuris.
Maluit ille tamen secreti inspector apertum
Examen præstare loco, facinusque reclusum
Pandere, & objectas laqueis producere fraudes.
Spectabat vanis commotam fletibus urbem
Junior ille puer, pueris tribus ipse futurus
Post comes, undanti quos jecit Parthica flammæ
Contempto imperio flammis ferventior ira.
Arsit contracto pariter crescente calore
Hinc furor, inde fides, sanctis dum mollior ignis
Serviit, & tepido conlusit pruna rubore:
Donec miratus cessare incendia Satraps
Jussit, & adstantes flammarum copia cinxit.
Hos meritis æquans Danielis proxima virtus
Horrida frendentum compescuit ora leonum,
Dum prius accensi stimulis famis atque fururis,
Frænatoque simul sternentes corpora rictu,
Incolumem lambunt inter jejunia pastum.
Cum sumat tamen iste cibos, quos vertice pendens
Angelica librante manu per inane citatus,
Subjectas calcans immoris gressibus auras,
Tutulit illatus fascis cum fasce propheta.
Excepit Deniel transmissas desuper escas.
Fercula longinquis migrant ferventia terris,
Asservantque suos peregrina in sede sapores.
Hic ergo impubes Susannam forte videbat
In tormenta rapi, veri quam nescius ante
Vulgus inauditam damnaverat, & simul omnes
Insontis sortem certabant cernere mortem:
Cum subito in medium juvenis se proripit agmen,
Accensum tenera castigans voce tumultum:
Cur tanto ex cœtu nullus rem judicat, ac se
Liber ad injustum clamat non currere letum?
Protinus ad verbum pueri permota repressit
Turba sequax animos: judex decernitur ipse,
Consultorque senum, per quem via vera patescat.
Consulit avulsos quisnam sit criminis ordo:
Sed dum discordans responsum præbet uterque,
Conjunctum facinus disjuncta voce fatentur.
Tunc omnes pariter timor accipit. undique clamor
Tollitur: auctores sceleris plebs obruit omnis,
Laudaturque Deus, qui numquam vota bonorum
Deserit, auxiliumque suum pro tempore monstrat.
Et tamen his prior est quæ virginitate pudica
Intactum præfert ad vota perennia corpus.
Nam si terrena nubentem lege puellam
Asservasse toros, atque unum nosse cubile,
Morteli tantum laudatur judice cœtu,
Conjice virgineis quantum disponitur illic
Quo Christus vocat hinc meritis, ubi sede superna
Humanum in partes dirimet genus arbiter orbis,
Agnos dextra levans lævos contemnet ut hœdos.
Stabunt Angelici mirantes facta bonorum
Laudantesque chori, cunctis commune patebit
Decutiæ cernis meritum: fraus nulla tenebris
Abdere, vel notas poterit subducere culpas.
Illic nota tibi subsistens vita peratur,
Quo justus dirat dispensans præmia judex.
Quondam succincte quod dictum est ore magistri,
Dum viget officio famulans solertia Marthæ,
Attentamque tenet verbi virtute sororem
Cura cibo melior, pastu quæ digna perenni.
Tunc vacuas Domino depromens Martha querelas,
O doctor non cernis, ait, quod sola paratu
Vexor, & hæc nullum confert germane levamen?
Cui Christus sic forte refert: Sunt plurima quæ te
Obstrictam retinent, melior sed causa quietis,
Lectaque nec poterit Mariæ pars optima tolli.
Sic, germana, suis dum flagrant secula curis,
Electam servare tibi non desine partem.
Te meruit primam cognatio tota patronam,
Jam te signiferem sequimur, vexillaque Christi
Te portante libens sectatur stemma parentum:
Quos

Quos licet antiquo mundus donasset honore,
Et titulis monstret generoso semper ab ortu:
Plus tamen ornavit divinum insigne gerentes,
Ordine quod proprio sanctas meruere cathedras.
Non atavos jam nunc tibimet proavosque retexam,
Vita sacerdotes quos reddidit inclyta dignos:
Pontificem sacris adsumptum respice patrem.
Cumque tibi genitor vel avunculus undique magni
Post fasces placeant populorum sumere fascem,
Suscipe quos humiles patrum ad consortia fratres
Officio similes nectens Ecclesia junxit.
Pro quibus assiduas Christo persolvere grates,
Fundere vel fletue non tædeat: ut tibi nullus
Fratrum de numero desit, cum præmia sumes
Factis digna tuie, materque effecta parentum
Virgineæ victria sociabere læta coronæ.

ANICII MANLII TORQUATI SEVERINI BOETHII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIÆ LIBRI QUINQUE.

LIBER PRIMUS.

METRUM I.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, mœstos cogor inire modos.
Ecce mihi laceræ dictant scribenda Camenæ,
Ecce veris elegi fletibus ora rigant:
Has saltem nullus potuit pervincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.
Gloria felicis olim viridisque juventæ
Solatur mœsti nunc meæ fata senis.
Venit enim properata malis inopina senectus,
Et dolor ætatem jussit inesse suam.
Intempestivi funduntur vertice cani,
Et tremit effœto corpore laxa cutis.
Mors hominum felix, quæ se nec dulcibus annis
Inserit, & mœstis sæpe vocata venit.
Eheu! quam surda miseros avertitur aure;
Et flentes oculos claudere sæva negat.
Dum levibus malefida bonis fortuna faveret,
Pene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutavit nubila vultum,
Protrahit ingratas impia vita moras.
Quid me felicem toties jactastie, amici?
Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

METRUM II.

HEu! quam præcipiti mersa profundo
Mens hebet, & propria luce relicta,
Tendit in externas ire tenebras?
Terrenis quoties flatibus acta
Crescit in immensum noeia cura?
Hic quondam cælo liber aperto,
Suetus in ætherios ire meatus,
Cernebat rosei lumina Solie,
Visebat gelidæ sidera Lunæ,
Et quæcunque vagos stella recursus
Exercet varios flexa per orbes,
Comprensam numeris victor habebat.
Quinetiam causas, unde sonora
Flamina sollicitent æquora ponti,
Quis volvat stabilem spiritus orbem.
Vel cur Hesperias sidus in undas
Casurum rutilo surgat ab ortu,
Quis veris placidas temperet horas,
Ut terras roseis floribus ornet,
Quis dedit ut pleno fertilie anno
Autumnus gravidis influat uvis,
Rimari solitus, atque latentis
Naturæ varias reddere causas.
Nunc jacet effœto lumine mentis,
Et pressus gravibus colla catenis,
Declivemque gerens pondere vultum,
Cogitur, heu! stolidam cernere terram.

METRUM III.

TUnc me discussa liquerunt nocte tenebræ,
Luminibusque prior rediit vigor:
Ut cum præcipiti glomerantur sidera coro,
Nimbosisque polus stetit imbribus,

Sol

Sol latet, ac nondum cælo venientibus astris,
Desuper in terram nox funditur.
Hanc si Threicio Boreas emissus ab antro
Verberet, & clausum reseret diem,
Emicat, & subito vibratus lumine Phœbus
Mirantes oculos radiis ferit.

METRUM IV.

Quisquis composito serenus ævo
Fatum sub pedibus dedit superbum,
Fortunamque tuens utramque rectus,
Invictum potuit tenere vultum;
Non illum rabies, minæque ponti
Versum funditus excitantis æstum,
Nec ruptis quoties vagus caminis
Torquet fumificos Vesevus ignes,
Aut celsas soliti ferire turres
Ardentis via fulminis movebit.
Quid tantum miseri feros tyrannos
Mirantur sine viribus furentes:
Nec speres aliquid, nec extimescas,
Exarmaveris impotentis iram.
At quisquis trepidus pavet vel optat,
Quod non sit stabilis suique juris,
Abjecit clypeum, locoque motus,
Nectit, qua valeat trahi, catenam.

METRUM V.

O Stelliferi conditor orbis,
Qui perpetuo nixus solio,
Rapido cælum turbine versas,
Legemque pati sidera cogis,
Ut nunc pleno lucida cornu
Totis fratris & obvia flammis,
Condat stellas Luna minores,
Nunc obscuro pallida cornu,
Phœbo propior, lumina perdat:
Et qui primæ tempore noctis
Agit algentes Hesperus ortus,
Solitas iterum mutet habenas,
Phœbi pallens Lucifer ortu.
Tu frondifluæ frigore brumæ
Stringis lucem breviore mora,
Tu, cum fervida venerit æstas,
Agiles noctis dividis horas.
Tua vis varium temperat annum,
Ut, quas Boreæ spiritus aufert,
Revehat mitis Zephyrus frondes,
Quæque Arcturus semina vidit,
Seirius altas urat segetes.
Nihil antiqua lege solutum
Linquit propriæ stationis opus.
Omnia certo fine gubernans,
Hominum solos respuis actus
Merito rector cohibere modo:
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices? premit insontes
Debita sceleri noxia pœnæ:
At perversi resident celso
Mores solio, sanctaque calcant
Injusta vice colla nocentes.
Latet obscuris condita virtus,
Clara tenebris, justusque tulit
Crimen iniqui,
Nil perjuria, nil nocet ipsis
Fraus, mendacii compta colore.
Sed cum libuit viribus uti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent subdere reges.
O jam miseras respice terras,
Quisquis rerum fœdera nectis:
Operis tanti pars non vilis
Homines quatimur fortunæ salo.
Rapidos rector comprime fluctus,
Et quo cælum regis immensum
Firma stabiles fœdere terras.

METRUM VI.

Cum Phœbi radiis grave
Cancri sidus inæstuat,
Tum qui larga negantibus
Sulcis semina credidit,
Elusus Cereris fide,
Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus,
Lecturus violas, petas,
Cum sævis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec quæras avida manu
Vernos stringere palmites,
Uvis si libeat frui:
Autumno potius sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis Deus,
Nec, quas ipse coercuit,
Misceri patitur vices.
Sic quod præcipiti via
Certum deserit ordinem,
Lætos non habet exitus.

METRUM VII.

Nubibus atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sidera lumen.
Si mare volvens
Turbidus Auster
Misceat æstum,
Vitrea dudum,
Parque serenis
Unda diebus,
Mox resoluto
Sordida cœno,
Visibus obstat.
Quique vagatur
Montibus altis
Defluus amnis,
Sæpe resistit
Rupe soluti
Objice saxi.
Tu quoque si vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem;
Gaudia pelle,
Pelle timorem,

Spem-

Spemque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Vinctaque frænis,
Hæc ubi regnant.

LIBER SECUNDUS.

METRUM I.

HÆc cum superba verterit vices dextra,
Et æstuantis more fertur Euripi,
Dudum tremendos sæva proterit reges,
Humilemque victi sublevat fallax vultum.
Non illa miseros audit, haud curat fletus,
Ultroque gemitus dura, quos fecit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat vires:
Magnumque suis monstrat ostentum, si quis
Visatur una stratus ac felix hora.

METRUM II.

SI quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas,
Aut quot stelliferis edita noctibus
Cælo sidera fulgent,
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu;
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas.
Quamvis vota libens excipiat Deus
Multi prodigus auri,
Et claris avidos ornet honoribus,
Nil jam parta videntur.
Sed quæsita vorans sæva rapacitas
Altos pandit hiatus.
Quæ tam præcipitem fræna cupidinem
Certo fine retentent?
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi.
Numquam dives agit, qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

METRUM III.

CUm polo Phœbus roseis quadrigis
Lucem spargere cœperit,
Pallet albentes hebetata vultus
Flammis stella prementibus.
Cum nemus flatu Zephyri tepentis
Vernis irrubuit rosis,
Spiret insanum nebulosus Auster,
Jam spinis abeat decus.
Sæpe tranquillo radiat sereno
Immotis mare fluctibus.
Sæpe ferventes Aquilo procellas,
Verso concitat æquore.
Rara si constet sua forma mundo,
Si tantas variat vices,
Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
Constat, æterna positumque lege est,
Ut constet genitum nihil.

METRUM IV.

QUisquis volet perennem
Cautus ponere sedem,
Stabilisque nec sonori
Sterni flatibus Euri,
Et fluctibus minantem
Curat spernere pontum,
Montis cacumen alti,
Bibulas vitet arenas.
Illud protervus Auster
Totis viribus urget,
Hæ pendulum solutæ
Pondus ferre recusant.
Fugiens periculosam
Sortem sedis amœnæ,
Humili domum memento
Certus figere saxo.
Quamvis tonet ruinis
Miscens æquora ventus,
Tu conditus quieti
Felix robore valli,
Duces serenus ævum,
Ridens ætheris iras.

METRUM V.

FElix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus arvis,
Nec inerti perdita luxu,
Facili quæ sera solebat
Jejunia solvere glande:
Nec Bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera Serum
Tyrio miscere veneno.
Somno dabat herba salubres.
Potum quoque lubricus amnis,
Umbras altissima pinus.
Nondum maris alta secabat,
Nec mercibus undique lectis
Nova litora viderat hospes.
Tunc classica sæva tacebant,
Odiis neque fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma.
Quid enim furor hostibus ulla
Vellet prior arma movere,
Cum vulnera sæva videret,
Nec præmia sanguinis ulla?
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos?
Sed sævior ignibus Ætnæ
Fervens amor ardet habendi.
Heu! quis primus fuit ille,
Auri qui pondera tecti,
Gemmasque latere volentes
Pretiosa pericula fodit?

METRUM VI.

NOvimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata, patribusque cæsis,
Fratre qui quondam ferus interempto,
Matris effuso maduit cruore,
Corpus & visu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lacrymis, sed esse

 Censor

Ceosor extincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat,
Quos videt condens radios sub undis
Phœbus extremo veniens ab ortu;
Quos premunt septem gelidi triones;
Quos Notus sicco violentus æstu
Torret, ardentes recoquens arenas.
Celsa num tandem valuit potestas
Vertere insani rabiem Neronis?
Heu gravem sortem, quoties iniquus
Additor sævo gladius veneno!

METRUM VII.

QUicumque solam mente præcipiti petit,
Summamque credit gloriam,
Late patentes ætheris cernat plagas,
Arctumque terrarum situm,
Brevem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali jugo
Frustra relevare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam.
Involvit humile pariter & celsum caput,
Æquatque summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa Fabricii jacent?
Quid Brutus, aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen literis.
Sed quid decora novimus vocabula?
Num scire consumptos datur?
Jacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies,
Jam vos secunda mors manet.

METRUM VIII.

QUod mundus stabili fide
Concordes variat vices,
Quod pugnantia semina
Fœdus perpetuum tenent,
Quod Phœbus roseum diem
Curru provehit aureo,
Ut quas duxerit Hesperus
Phœbe noctibus imperet,
Ut fluctus avidum mare
Certo fine coerceat,
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos;
Hanc rerum seriem ligat,
Terras ac pelagus regens,
Et cælo imperitans Amor.
Hic si fræna remiserit,
Quidquid nunc amat invicem,
Bellum continuo geret:
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent solvere machinam.
Hic sancto populos quoque
Junctos fœdere continet:

Hic & conjugii sacrum
Castis nectit amoribus:
Hic fidis etiam suas
Dictat jura sodalibus.
O felix hominum genus,
Si vestros animos amor,
Quo cælum regitur, regat!

LIBER TERTIUS.

METRUM I.

QUi serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos filicemque resecat,
Ut nova fruge gravis Ceres eat.
Dulcior est apium mage labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent, ubi Notus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona, prius
Incipe colla jugo retrahere;
Vera dehinc animum subierint.

METRUM II.

QUantas rerum flectat habenas
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem provida servet,
Stringatque ligans irresoluto
Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamvis Pœni pulcra leones
Vincula gestent, manibusque datas
Captent escas, metuantque trucem
Soliti verbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora,
Desides olim redeunt animi,
Fremituque gravi meminere sui,
Laxant nodis colla solutis,
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Quæ canit altis garrula ramis
Ales, caveæ clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret;
Si tamen arcto saliens tecto
Nemorum gratas viderit umbras,
Sparsas pedibus proterit escas.
Silvas tantum mœsta requirit,
Silvas dulci voce susurrat.
Validis quondam viribus acta,
Pronum flectit virga cacumen:
Hanc si curvans dextra remisit,
Recto spectat vertice cælum.
Cadit Hesperias Phœbus in undas:
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus:
Repetunt proprios quæque recursus,
Redituque suo singula gaudent,
Nec manet ulli traditus ordo,

Nisi

Nisi quod sibi innexerit ortum,
Stabilemque sui fecerit orbem.

METRUM III.

QUamvis fluente dives auri gurgite
Non expleturas cogat avarus opes,
Oneretque baccis colla rubri litoris,
Ruraque centeno scindat opima bove:
Nec cura mordax deserit superstitem,
Defunctumque leves non comitantur opes.

METRUM IV.

QUamvis se Tyrio superbus ostro
Comeret, & niveis lapillis,
Invisus tamen omnibus vigebat
Luxoriæ Nero sævientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos,
Quos miseri tribuunt honores?

METRUM V.

QUi se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fœdis submittat habenis.
Etenim licet Indica longe
Tellus tua jura tremiscat,
Et serviat ultima Thule,
Tamen atras pellere curas,
Miserasque fugare querelas
Non posse, potentia non est.

METRUM VI.

OMne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu:
Unus enim rerum pater est,
Unus cuncta ministrat:
Ille dedit Phœbo radios,
Dedit & cornua Lunæ:
Ille homines etiam terris
Dedit, & sidera cœlo:
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.
Quid genus, & proavos strepitis?
Si primordia vestra
Auctoremque Deum spectes,
Nullus degener extat,
Ni vitiis pejora fovens
Proprium deserat ortum.

METRUM VII.

HAbet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit fruentes,
Apiumque par volantum,
Ubi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

METRUM VIII.

EHeu! quam miseros tramite devio
Abducit ignorantia!
Non aurum in viridi quæritis arbore,
Nec vitæ gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis,
Ut pisce ditetis dapes.
Nec vobis capreas si libeat sequi,
Tyrrhena captatis vada.
Ipsos quin etiam fluctibus abditos
Norunt recessus æquoris,
Quæ gemmis niveis unda feracior,
Vel quæ rubentis purpuræ,
Nec non quæ tenero pisce, vel asperis
Præstent echinis litora.
Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
Nescire cæci sustinent.
Et quod stelliferum trans abiit polum,
Tellure demersi, petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant,
Et cum falsa gravi mole paraverint,
Tum vera cognoscant bona.

METRUM IX.

O Qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum cœlique sator, qui tempus ab ævo
Ire jubes, stabilisque manens das cuncta moveri,
Quem non externæ pepulerunt fingere causæ
Materiæ fluitantis opus; verum insita summi
Forma boni, livore carens. tu cuncta superno
Ducis ab exemplo, pulcrum pulcerrimus ipse
Mundum mente gerens, similique in imagine formans,
Perfectasque jubens perfectum absolvere partes.
Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,
Arida conveniant liquidis, ne purior ignis
Evolet, aut mersas deducant pondera terras.
Tu triplicis mediam naturæ cuncta moventem
Connectens animam, per consona membra resolvis,
Quæ cum secta duos motum glomeravit in orbes,
In semet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, & simili convertit imagine cœlum.
Tu causis animas paribus, vitasque minores
Provehis, & levibus sublimes curribus aptans,
In cœlum terramque seris, quas lege benigna
Ad te conversas reduci facis igne reverti.
Da pater augustam menti conscendere sedem,
Da fontem lustrare boni, da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus.
Disjice terrenæ nebulas & pondera molis,
Atque tuo splendore mica: tu namque serenum,
Tu requies tranquilla piis: te cernere, finis,
Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

METRUM X.

HUc omnes pariter venite capti,
Quos fallax ligat improbis catenis
Terrenas hebetans libido mentes.
Hic erit vobis requies laborum,
Hic portus placida manens quiete.
Hoc patens unum miseris asylum.
Non quidquid Tagus aureis arenis
Donat, aut Hermus rutilante ripa,

Aut Indus calido propinquus orbi,
Candidis miscens virides lapillos,
Illustrant aciem, magisque cæcos
In suas condunt animos tenebras.
Hoc quicquid placet, excitatque mentes,
Infimis tellus aluit cavernis.
Splendor, quo regitur vigetque cælum,
Vitat obscuras animæ ruinas.
Hanc quisquis poterit notare lucem,
Candidos Phœbi radios negabit.

METRUM XI.

Quisquis profunda mente vestigat verum,
Cupitque nullis ille deviis falli,
In se refolvat intimi lucem visus,
Longosque in orbem cogat inflectens motus,
Animumque doceat, quidquid extra molitur,
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipso perspicacius Phœbo.
Non omne namque mente depulit lumen,
Obliviosam corpus invehens molem.
Hæret profecto semen introrsum veri,
Quod excitatur ventilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis,
Ni mersus alto viveret fomes corde?
Quod si Platonis Musa personat verum,
Quod quisque discit, immemor recordatur.

METRUM XII.

Felix, qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix, qui potuit gravis
Terræ solvere vincula.
Quondam funera conjugis
Vates Threicius gemens,
Postquam flebilibus modis
Silvas currere mobiles,
Amnes stare coegerat,
Junxitque intrepidum latus
Sævis cerva leonibus,
Nec visum timuit lepus
Jam cantu placidum canem,
Cum flagrantior intima
Fervor pectoris ureret,
Nec, qui cuncta subegerant,
Mulcerent dominum modi,
Immites Superos querens,
Infernas adiit domos.
Illic blanda sonantibus
Chordis carmina temperans,
Quidquid præcipuis Deæ
Matris fontibus hauserat,
Quod luctus dabat impotens,
Quod luctum geminans amor,
Deflet, Tænara commovens,
Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat.
Stupet ter geminus novo
Captus carmine janitor.
Quæ fontes agitant metu
Ultrices scelerum Deæ,
Jam mœstæ lacrimis madent.
Non Ixionium caput
Velox præcipitat rota:
Et longa site perditus
Spernit flumina Tantalus.
Vultur dum satur est modis,
Non traxit Tityi jecur.
Tandem, vincimur, arbiter
Umbrarum miserans, ait.
Donemus comitem viro
Emptam carmine conjugem.
Sed lex dona coerceat,
Ne, dum Tartara liquerit,
Fas sit lumina flectere.
Quis legem det amantibus?
Major lex amor est sibi.
Heu! noctis prope terminos
Orpheus Eurydicen suam
Vidit, perdidit, occidit.
Vos hæc fabula respicit,
Quicumque in superum diem
Mentem ducere quæritis.
Nam qui Tartareum in specus
Victus lumina flexerit,
Quidquid præcipuum trahit,
Perdit, dum videt inferos.

LIBER QUARTUS.

METRUM I.

Sunt enim pennæ volucres mihi,
Quæ celsa conscendant poli:
Quas sibi cum velox mens induit,
Terras perosa despicit,
Aeris immensi superat globum,
Nubesque post tergum videt.
Quique agili motu calet ætheris,
Transcendit ignis verticem,
Donec in astriferas surgat domos,
Phœboque conjungat vias;
Aut comitetur iter gelidi senis,
Miles corusci sideris;
Vel quocumque micans nox pingitur,
Recurrat astri circulum,
Atque ubi jam exhausti fuerit satis,
Polum relinquat extimum,
Dorsaque velocis premat ætheris
Compos verendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet,
Orbisque habenas temperat,
Et volucrem currum stabilis regit
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat via,
Quam nunc requiris immemor,
Hæc, dices, memini, patria est mihi,
Hinc ortus, hic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere,
Quos miseri torvos populi timent,
Cernes tyrannos exules.

METRUM II.

Quos vides sedere celso
Solii culmine reges,
Purpura claros nitente,
Septos tristibus armis,
Ore torvo comminantes,
Rabie cordis anhelos,
Detrahat si quis superbis
Vani tegmina cultus,
Jam videbit intus arctas
Dominos ferre catenas.
Hinc enim libido versat
Avidis corda venenis,
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens,
Mœror aut captos fatigat,
Aut spes lubrica torquet.
Ergo, cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos,
Non facit. quod optat, ipse
Dominis pressus iniquis.

METRUM III.

Vela Neritii Ducis,
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insulæ,
Pulcra qua residens Dea
Solis edita semine,
Miscet hospitibus novis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in varios modos
Verrit herbipotens manus,
Hunc apri facies regit,
Ille Marmaricus leo
Dente crescit, & unguibus.
Hic lupis superadditus,
Flere dum parat, ululat.
Ille, tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat,
Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste solverit hospitis,
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant.
Jam sues Cerealia
Glande pabula verterant,
Et nihil manet integrum,
Voce, corpore, perditis.
Sola mens stabilis super
Monstra, quæ patitur, gemit.
O levem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ valeant licet,
Corda vertere non valent!
Intus est hominum vigor
Arce conditus abdita.
Hæc venena potentius
Detrahunt hominem sibi
Dira, quæ penitus meant;
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere sæviunt.

METRUM IV.

Quid tantos juvat excitare motus,
Et propria fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipsa
Sponte sua, volucres nec remoratur equos.
Quos serpens, leo, tigris, ursus, aper,
Dente petunt, iidem se tamen ense petunt.
An, distant quia, dissidentque mores,
Injustas acies, & fera bella movent,
Alternisque volunt perire telis?
Non est justa satis sævitiæ ratio.
Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige jure bonos, & miserese malis.

METRUM V.

Si quis Arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi,
Cur legat tardus plaustra Bootes,
Mergatque seras æquore flammas,
Cum nimis celeres explicet ortus,
Legem stupebit ætheris alti.
Palleant plenæ cornua Lunæ
Infecta metis noctis opacæ,
Quæque fulgenti texerat ore
Confusa Phœbe, detegat astra.
Commovet gentes publicus error,
Lassantque crebris pulsibus æra.
Nemo miratur flamina Cori
Litus frementi tundere fluctu.
Nec nivis duram frigore molem
Ferventi Phœbi solvier æstu.
Hic enim causas cernere promptum est,
Illic latentes pectora turbant.
Cuncta, quæ rara provehit ætas,
Stupetque subitis mobile vulgus.
Cedat inscitiæ nubilus error.
Cessent profecto mira videri.

METRUM VI.

Si vis celsi jura Tonantis
Pura solers cernere mente,
Aspice summi culmina cœli.
Illic justo fœdere rerum
Veterem servant sidera pacem.
Non Sol rutilo concitus igne
Gelidum Phœbes impedit axem.
Nec quæ summo vertice mundi
Flectit rapidos Ursa meatus,
Numquam occiduo lota profundo,
Cætera cernens sidera mergi,
Cupit Oceano tingere flammas.
Semper vicibus temporis æquis
Vesper seras nunciat umbras,
Revehitque diem Lucifer almum.
Sic æternos reficit cursus
Alternus amor, sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.
Hæc concordia temperat æquis
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida siccis,
Jungantque fidem frigora flammis,
Pendulus ignis surgat in altum,
Terræque graves pondere sidant.

Iisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores,
Æstas Cererem fervida siccat,
Remeat pomis gravis autumnus,
Hyemem defluus irrigat imber.
Hæc temperies alit ac profert,
Quidquid vitam spirat in orbe:
Eadem rapiens condit, & aufert,
Obitu mergens orta supremo.
Sedet interea conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex, & dominus, fons, & origo,
Lex, & sapiens arbiter æqui.
Et quæ motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat.
Nam nisi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbes;
Quæ nunc stabilis continet ordo,
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri:
Quia non aliter durare queant,
Nisi converso rursus amore
Refluant causæ, quæ dedit esse.

METRUM VII.

BElla bis quinis operatus annis
Ultor Atrides, Phrygiæ ruinis
Fratris amissos thalamos piavit.
Ille dum Graiæ dare vela classi
Optat, & ventos redimit cruore,
Exuit patrem, miserumque tristis
Foderat natæ jugulum sacerdos.
Flevit amissos Ithacus sodales,
Quos ferus, vasto recubans in atro,
Mersit immani Polyphemus alvo.
Sed tamen cæco furibundus ore,
Gaudium mæstis lacrimis rependit.
Herculem duri celebrant labores,
Ille Centauros domuit superbos,
Abstulit sævo spolium leoni,
Fixit & certis volucres sagittis,
Poma cernenti rapuit draconi.
Aureo læva gravior metallo,
Cerberum traxit triplici catena:
Victor immitem posuisse fertur
Pabulum sævis dominum quadrigis.
Hydra combusto periit veneno.
Fronte turbatus Achelous amnis
Ora demersit pudibunda ripis.
Stravit Antæum Libycis arenis.
Cacus Evandri satiavit iras.
Quosque pressurus foret altus orbis,
Setiger spumis humeros notavit.
Ultimus cælum labor irreflexo
Sustulit collo, pretiumque rursus
Ultimi cælum meruit laboris.
Ite nunc fortes, ubi celsa magni
Ducit exempli via. cur inertes
Terga nudatis? superata tellus
Sidera donat.

LIBER QUINTUS.

METRUM I.

RUpis Achæmeniæ scopulis, ubi versa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax,
Tigris & Euphrates uno se fonte resolvunt,
Et mox abjunctis dissociantur aquis.
Si coeant, cursumque iterum revocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda vadi,
Conveniant puppes, & vulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos,
Quos tamen ipsa vagos terræ declivia casus,
Gurgitis & lapsi defluus ordo regit.
Sic quæ permissis fluitare videtur habenis,
Fors patitur frenos, ipsaque lege meat.

METRUM II.

PUro clarum lumine Phœbum
Mellifluì canit oris Homerus:
Qui tamen intima viscera terræ
Non valet, aut pelagi, radiorum
Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis.
Huic ex alto cuncta tuenti,
Nulla terræ mole resistunt,
Non nox atris nubibus obstat.
Uno mentis cernit in ictu,
Quæ sint, quæ fuerint, veniantque.
Quem, quia respicit omnia solus,
Verum possis dicere Solem.

METRUM III.

QUænam discors fœdera rerum
Causa resolvit? quis tanta Deus
Veris statuit bella duobus,
Ut quæ carptim singula constent,
Eadem nolint mista jugari?
An nulla est discordia veris,
Semperque sibi certa cohærent?
Sed mens, cæcis obruta membris,
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.
Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia, nosse?
Sed quid nota scire laborat?
Et si nescit, quid cæca petit?
Quis enim quidquam nesciens optet?
Aut quis valeat nescita sequi?
Quove inveniat, quisve repertam
Queat ignarus noscere formam?
An cum mentem cerneret altam;
Pariter summam & singula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum est oblita sui,
Summamque tenet, singula perdens?
Igitur quisquis vera requirit,
Neutro est habitu. nam neque novit,
Nec penitus tamen omnia nescit:
Sed qua retinens meminit, summam
Consulit, alte visa retractans,
Ut servatis queat oblitas
Addere partes.

METRUM IV.

Quondam porticus attulit
Obscuros nimium senes,
Qui sensus & imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi.
Ut quondam celeri stylo
Mos est æquare paginæ,
Quæ nullas habeat notas,
Pressas figere litteras.
Sed mens si propriis vigens
Nihil motibus explicat,
Sed tantum patiens jacet
Notis subdita corporum,
Cassasque in speculi vicem
Rerum reddit imagines:
Unde hæc sic animis viget
Cernens omnia notio?
Quæ vis singula prospicit?
Aut quæ cognita dividit?
Quæ divisa recolligit?
Alternumque legens iter,
Nunc summis caput inserit,
Nunc desidit in infima,
Tum sese referens sibi,
Veris falsa redarguit?
Hæc est efficiens magis
Longe causa potentior,
Quam quæ materiæ modo
Impressas patitur notas.
Præcedit tamen excitans,
Ac vires animi movens
Vivo in corpore passio,
Cum vel lux oculos ferit,
Vel vox auribus instrepit:
Tum mentis vigor excitus
Quas intus species tenet,
Ad motus similes vocans,
Notis applicat exteris,
Introrsumque reconditis
Formis miscet imagines.

METRUM. V.

Quam variis terras animalia permeant figuris?
Namque alia extento sunt corpore, pulveremque verrunt,
Continuumque trahunt vi pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus alarum levitas vaga, verberetque ventus,
Et liquido longi spatia ætheris enatet volatu.
Hæc pressisse solo vestigia gressibusque gaudent,
Vel virides campos transmittere, vel subire silvas.
Quæ variis videas licet omnia discrepare formis:
Prona tamen facies hebetes valet ingravare sensus.
Unica gens hominum celsum levat altius cacumen,
Atque levis recto stat corpore, despicitque terras.
Hæc, nisi terrenus male desipis, admonet figura,
Qui recto cælum vultu petis, exerisque frontem,
In sublima feras animum quoque, ne gravata pessum
Inferior sidat mens, corpore celsius levato.

ARATORIS SUBDIACONI

ROMANÆ ECCLESIÆ CARDINALIS

IN APOSTOLORUM ACTA LIBRI DUO

Domino Venerabili Sancto, & in Christi gratia spiritualiter erudito

FLORIANO ABATI

ARATOR SUBDIACONUS SALUTEM.

Qui meriti florem maturis sensibus ortum
Nominis ore tui jam Floriane tenes,
Nam primævus adhuc senibus documenta dedisti,
E quibus in Cælum vita pararet iter,
Ad carmen concurre meum, pedibusque labanti
Porrige de placido sæpe favore manum.
Immundo sermone quidem, sed pinguia gesta
Scripsimus, ac pelagi pondere gutta fluit.
Inter grandiloquos per mille volumina libros
Maxima cum teneas, & breviora lege:
Naturæque modo, quam rerum condidit auctor,
Concurrant studiis celsa vel ima tuis.
Quæ genuit tigres, quæ nutrit terra leones,
Formicis, apibus præbuit ipsa sinum.
Et si respicias, dispenset ut omnia rector,
Ingenium mites, vim metuere truces.
Ipsaque continuum virtus infracta laborem
Deserit, & varias quærit habere vices.
Loricam solitus membris imponere miles,
Gymnasii gaudet nudus adire locum.

Et

Et qui ſertatas acies atque agmina vincunt,
Imbelles feriunt per ſua tela feras.
Ergo gradum retinens, & priſca volumina linquens,
Cede dies operi quod pia cauſa juvat.

DOMINO SANCTO BEATISSIMO

Atque Apoſtolico in toto orbe primo omnium Sacerdotum Papæ Vigilio Arator Subdiaconus ſalutem.

MŒnibus undiſonis bellorum incendia cernens,
Pars ego tunc populi tela paventis eram.
Publica libertas, Vigili Sanctiſſime Papa,
Advenis incluſo ſolvere vincula gregi.
De gladiis rapiuntur oves paſtore miniſtro,
Inque humeris ferimur, te revocante, piis.
Corporeum fatis eſt ſic evaſiſſe periclum,
At mihi plus animæ naſcitur inde ſalus:
Eccleſiam ſubeo dimiſſa naufragus aula,
Perfida mundani deſero vela freti.
Transferor ad niveas Petri ſine turbine caulas,
Et fruor optati jam ſtatione ſoli.
Littoris ille ſinus ad carbaſa noſtra paravit,
Fluctibus in mediis cui via ſicca fuit.
Eſſe reus potero, grates ſi reddere ceſſem,
Unius officio diſplicuere novem:
Senſibus ardor ineſt, horum celebrare labores,
Quorum voce fides obtinet orbis iter.
Verſibus ergo canam, quos Lucas rettulit, actus,
Hiſtoriamque ſequens carmina vera loquar.
Alternis referabo modis, quod litera pandit,
Et res ſi qua mihi myſtica corde datur.
Metrica vis ſacris non eſt incognita libris,
Pſalterium lyrici compoſuere pedes.
Hexametris conſtare ſenis, in origine linguæ
Cantica, Jeremiam, Job quoque dicta ferunt.
Hoc tibi, magne Pater, cum defero munus amoris,
Reſpice, quod meritis debita ſolvo tuis.
Te duce tyro legor, te dogmata diſco magiſtro,
Si quid ab ore placet, leus monitoris erit.

ARATORIS HISTORIÆ APOSTOLICÆ.

LIBER PRIMUS.

UT ſceleris Judæa ſui polluta cruore
Auſa nefas, complevit opus, rerumque creator,
Hoc quod ab humanis ſumpſit ſine crimine membris,
Humana pro ſtirpe dedit, dignatus ut ima
Tangeret inferni, non linquens ardua cæli;
Solvit ab æterna damnatas nocte tenebras,
Ad manes ingreſſa dies: fugitiva relinquunt
Aſtra polum, comitata Deum: cruce territa Chriſti,
Vult pariter naturæ pati, mortiſque poteſtas
Se vincente perit, quæ pondere merſa triumphi
Plus rapiens nil juris habet, divinaque virtus
Rurſus membra ligans, animata cadavera movit:
Ad vitam monumenta patent, cinereſque piorum
Natalem poſt buſta novant: lux tertia ſurgit,
Majeſtas cum carne redit, ſpeciemque coruſcam
Umbrarum de ſede refert: ut ab caule limo
Intercluſa diu patriæ reperatur origo,
Omnipotens parat ipſe vias, & corpora ſecum
Poſt tumulos regnare jubet, moriente veneni
Semine florigero ſua germina reddidit horto.
Jamque quatet denis Dominus manifeſta diebus
Contulerat per ſigna fidem, cernentibus illis,
Uſque ad extremum diffuſo in limite mundum
Quos teſtes jubet eſſe ſuos: miracula rerum
Non poterant celere Deum: documenta reſurgens,
Quæ ſic certa daret quam mandans? corpora vitam
Hinc humana probant: cælum petiturus, olivæ
Progreditur luſtrare nemus, quia germine ſacro
Luminis & pacis locus eſt: vult inde reverti,
Unde creaturam ſignata fronte micantem
Divinus commendat odor, cum deſuper unctos
Abluit interius Chriſti de nomine Chriſma.
Tollitur aſtrigerum rediturus victor in axem,
Et ſecum quod ſumſit habet: nova pompa triumphi,
Arva Deus petit, homo ſidera: quis datur illi
Ætherea de parte fragor, quantumque reſultant
Cæleſtes in laude chori, cum rector Olympi
Evehit excelſis quidquid ſuſcepit ab imis?
Ingredienſque polum carnis comitante tropæo,
Exuvias atri raptas de fauce profundi,
Lucis in arce locet, terrenoſque erigit artus,
Quas pietate capit, propter quem venerat, ivit.
Diſcipulos ſtupor altus egit, quibus ore coruſco
Perſpicui dixere viri, quæ cognita nobis
Et miranda ſonant. nunc jam ſpeculemur ovantes,
Imperiique modum per ſubdita jura probemus.
Virgine matre ſatus, calcata morte reſurgens,
Cæli ſceptra petens, his nunciat acta miniſtris:
Nec ceſſent elementa ſuo ſervire Tonanti,
Stella omnes prægreſſa magos, venientis honori
Militat, obſequio nubes famulatur euntis.
Angelicis igitur poſtquam eſt affatibus uſa,
Liquit oliviferi veneranda cacumina montis
Ad meſſem prælecta manus, qui calle citato
Mœnia nota petunt, quo per ſua ſabbata mille
Paſſibus ire licet, quia tunc ſtatione ſedebat
Porta Maria, Dei genitrix intacta Creantis,
A nato formata ſuo, mala criminis Ævæ
Virgo fecunda fugat, nulla eſt injuria ſexus,
Reſtituit quod prima tulit, non voce querelas
Excitat, aut gemitus, mœrentia corda fatigat
Antiqua pro lege dolor: ſcelera ipſa, nefaſque
Hac potius mercede placent, mundoque redempto
Sors melior de clade venit. perſona ruinam,
Non natura dedit: tunc femina fœta periclum,
Non timuit paritura Deum, mortalia gignens,
Et divina ferens, per quam mediator in orbem
Prodiit, & veram portavit ad æthera carnem.
Primus Apoſtolico parva de puppe vocatus
Agmine Petrus erat, quo piſcatore ſolebat
Squamea turba capi, ſubito de littore viſus
Dum trahit, ipſe trahi meruit: piſcatio Chriſti
Diſcipulum dignata rapit, qui retia laxet
Humanum ceptura genus: quæ geſſerat hamum
Ad clavem translata manus, quique æquoris imi
Ardebat medidas ad littora vertere prædas,
Et ſpoliis implere ratem melioribus undis,
Nunc alia de parte levat: nec deſerit artem
Per latices ſua lucra ſequens, cui tradidit agnos
Quas paſſus ſalvavit oves, totumque per orbem
Hoc auget paſtore gregem, quo munere ſummus
Surgit, & inſinuans divina negotia, coram
Sic venerandus ait: noſtis quia proditor amens
Mercedem ſceleris ſolvit ſibi, tædia noxæ
Horruit ipſe ſuæ, ſtringens in gutture vocem
Exemplo ceſſante reum, qui parte necari
Promeruit qua culpa fuit, crimenque retractans

Judi-

Judicio tali permisit membra furori,
Aeris ut medio communi poneret hosti
Debita pœna locum cælo terræque perosus
Inter utrumque perit, nullis condenda sepulcris
Viscera rupta cadunt, tenuesque elapsus in auras
Fugit ab orbe cinis: non hæc vacat ultio Judæ,
Quæ suprema negat, vindictaque mercis iniquæ
Sic placitura venit, nam, cum modo sum parasset
Funeris ex pretio, cum nomine sanguinis emptus
Cespes in externas componens busta favillas
De tumulis fœcundet humum, caret impius agri
Fertilitate sui, solusque excluditur arvis,
Quæ monumenta ferunt, cujus tuba sæva cruentum
Est exorsa nefas, qui signifer oscula figens
Pacis ab indicio bellum lupus intulit agno.
Nunc opus est votis quod verba prophetica clamant,
Quem liceat supplere vices. tunc summe precantes
Constituere duos. Joseph cognomine Justum,
Matthiamque, Dei parvum quod nomen, ut ajunt,
Hebreo sermone sonat, humilemque vocando
Comprobat. o quantum distant humana supernis
Judiciis, parvo merito transcenditur ille,
Laude hominum qui justus erat. duodena refulgens
Signa chori. terrisque jubar jaculatur Olympi.
Hæc quoque lux operis quod præterat edere pergam.
Quatuor est laterum discretus partibus orbis,
Trina fides vocat hunc, quo numine sponte lavatur.
Quatuor ergo simul repetens ter, computat omnem
Quam duodenarius circumtulit ordo figuram:
Discipulisque piis, quibus hoc baptisma jubetur,
Mystica causa dedit numerum remeare priorem.
Spiritus æthereа descendens sanctus ab aula
Irradiat fulgore locum, quod stemma beatum
Ecclesiæ nascentis erat, quibus igne magistro
Imbuit ora calor, dictisque fluentibus exit
Linguarum populosa seges, non littera gessit
Officium, non ingenii stillavit ab arte
Vena, nec egregias signavit cera loquelas.
Sola fuit doctrina fides, opulentaque verbi
Materies, cæleste datum, nova vocis origo,
Quæ numerosa venit, totoque ex orbe disertis
Sufficit una loqui. dudum verna æquoris arca
Cum superasset aquas, rursum voluere maligni
In Cælum proferre suam, quibus impia corda
Sermonum secuere modos, longique superbis
Effectus cum voce perit: confusio linguæ
Consimili tunc gente fuit, nunc pluribus una est,
Ecclesiæ quoniam venientis imagine gaudet,
Concordes habitura sonos, & pace modestis
Fit fœcunda redux, humilisque recolligit ordo,
Quod tumidi sparsere viri. res maxima cogit
Non reticere diu. quid sit quod Spiritus almus
His datur in flamma Jordanis ab amne columba.
Quod nunc rite canam, promissaque debita solvam,
Si sua dona ferat duo sunt hæc signa figuræ.
Ut sit simplicitas, quam congrua diligit ales:
Quæ ne tarda gerat sine dogmatis igne tepores,
Sit pariter succensa fides: ibi destinat undis,
Unanimes hic ore jubet flagrare docentes.
Mentibus inster amor, sermonibus æstuet ardor.
Hos etiam musto typica ratione moveri
Error verus erit, quos ebria fonte recenti
Complevit doctrina poli: nova vasa liquorem
Suscepere novum, nec corrumpuntur acerbo,
Quo veteres maduere lacus de vite bibentes,
Quæ Christo cultore dedit convivia turbis,
Unde rubent, quas vertit aquas, tenuemque saporem
Legis in Ecclesiæ facit fervescere libris.
Tertia sidereis inclaruit hora loquelis,
Hunc numerum Deus unus habet, substantia simplex
Personis distincta tribus, quam plurima nobis
Instrumenta patent, simul hæc & tempora monstrant.
Primus at ille Petrus, cui servit in æquore gressus,
Retia jam cupiens hominum vibrare saluti,
Ut piscator ovans levet has de fonte catervas,
Rettulit æthereos populo mirante triumphos.
Venit ad occiduas carnaliter editus oras
Humana sub lege Deus, qui temporis expers
Principium de matre tulit: nec vile putavit
Majestate potens terreni sumere formam,
Corporis, atque opifex hominum pars esse, suoque
Nos pretio revocare sibi post dona salutis,
Postque tot erectos pulsis languoribus ægros.
Cum defleta etiam perfunctaque corpora luci
Redderet, & superas iterum concederet auras;
Se quoque permittens fusus genitricis ab alvo
Carnis jura pati. vitam ne perderet orbis,
Maluit ipse mori. sed quod de Virgine fœta
Nascitur. illud obit: ligno suspenditur insons,
Et ligni vacuatur onus: sic vulnus iniqui
Fit medicina Dei: pavidis resplenduit umbris,
Pallida regna petens, propria quem luce coruscum
Non potuit fuscare chaos: fugere dolores,
Infernus tunc esse timet, nullumque cohercens
In se pœna redit, nova tortor ad otia languet,
Tartara mæsta gemunt, quia vincula cuncta quiescunt.
Mors ibi quid faceret, quo vitæ portitor ibat?
Hunc Deus omnipotens, cui numquam terminus instat,
Post sacra busta levat, radiantem in corpore Jesum
Vidimus, & propriis reducem conspeximus astris.
Sed fugite, o miseri, funesta piacula gentis,
Cui veniente Deo veteres avertere noxas,
Addita sacrilegæ creverunt vulnera culpæ.
Cur natos Judæa tuos per vota cruoris
Parricida trahis? quid Christi sanguine fuso
Hos tecum damnata premis? necdumque creatos
Festinas proferre reos, homicidaque lingua
Naturæ percussit iter, cui serior ortus
Quam facinus, discrimen alit, scelerumque propago
De natale perit, quæ saucia voce parentum
In lucem punita venit: si solvere cura est
Fœcundi crementa mali, felicibus undis
Extinctum reparare genus, spes una remitti
Debita supplicii, post crimina velle renasci,
Multiplicat jam pastor oves: tria millia vulgi
Non minus illa dies in flumine diluit agni.
Hic primum post jussa Dei baptismatis usus
Exoritur, dera jura probans, nam trina potestas
Colligit hanc prolem, numerum partita per æquum.
Perfectum est quod mille sonat: sic denique seclis
Ponimus ætates, cum tempora dicimus orbis.
Res perfecta semel ter jungitur, & facit agmen.
Mystica vis numeri: gregis est pia forma novelli.
Funditur interea per cunctos gratia sensus,
Divitiasque metit locuples in amore voluptas.
Utque pii coeant in fœdera pignore certo,
Res laxant & corde ligant: sine limite census
Affectu consorte, licet nova jura, beatis
Munifica fluxere manu, quibus ubere læto
Divisæ geminantur opes, & crescit in omnes
Quod faciunt commune sibi, totumque capessunt
Qui proprium nil esse volunt: quo fonte cucurrit

Hæc probitas, quæve illa fuit bonitatis origo,
Hinc canere incipiam. ſacris bis Spiritus almus
Diſcipulis conceſſus erat; nam ſpirat in illos
A Chriſto ſurgente ſemel: poſt miſſus ab aſtris,
Neſcia verba viris facundus detulit ignis.
Ne quid inexpertum ſtudio meditemur inani,
Spiritus alme veni, ſine te non diſceris umquam,
Munera da linguæ, qui das in munere linguas.
Hæc iterata reor, conſi mant præmia juſtos,
Ut duo juſſa colant, tabulis conſcripta duabus.
Dilige mente Deum ferventi plenus amore.
Rurſus ait, carus quoque ſit tibi proximus ut tu.
Hoc pactum jus omne tenet, quod Spiritus almus
Bis veniens per corda creat: ſemel hunc dedit auctor
In terris ut ametur homo. poſt miſit ab aſtris,
Ut flagret humana Deum: dilectio prima eſt,
Quæ Dominum vehementer amat, cui deinde ſecunda,
Quæ ſociat mortale genus: tamen incipit ante
Poſterior numero, ſequitur comitata ſecundam,
Quæ prior eſt, ſic forma docet: niſi diligis, inquit,
Cernere quem potis es fratrem. quem cernere non eſt,
Neſcis amare Deum, concordia nexa caleſcat.
Ergo pari voto, Dominumque in pectora condat
Fratris amor, geminæ tibi ſit ſubſtantia cauſæ.
Claudus erat, cum prima dies exordia vitæ
Membrorum cum ſtrage dedit, languore cuævo
Octo luſtra gerens, ad quem comitante Joanne,
Reſpice, Petrus ait: votum ſpes luſit avarum,
Cumque negat meliora parat, qua ſæpe gravatos
Deſperata juvant, & ſemine nata ſiniſtro
Proſperitas, celans mœſtis confinia læta
Principiis, ad vota venit: gaudebis egenus
Plus vacua meruiſſe manu, qui munera poſcens
Et datur ipſe tibi: nulla hic mihi vena metalli,
Reſpondit, quæ fundat opes: ego ditior ægro
Pauper ero, progreſſus abi. de voce jubentis
Exiliit medicina potens, atque hoſpite greſſu
Convixere pedes, cunabula longa relinquens
Calcavit veteranus humum, plantiſque novellis
Materies ſe priſca movet, cui præpete curſu
Protulit inceſſus quidquid non edidit ortus.
Stat facti manifeſta fides, ſed & altera nobis
Res aperit quod cauſa gerit, gens nomen ab illo
Iſrael dicta tenet, qui bella reliquerat æger
Conatus certare Deo tulit ipſe figuram
Corporis ante gravem: quam poſt in vulnere mentis
Iſrael claudus habet, qui per ſua crimina labens
Corde magis, quam carne fluit, ſpatiiſque ſub ipſis
Quadraginta annos Ægypti fine remotus
Claudicat, Ægyptum cupiens, atque idola quærens.
Ponitur ad portam ſpecioſam debilis, ultra
Non valet ire miſer, nec lumina tangere portæ.
Culpa negavit iter: qui ſunt qui pectore claudum
Iſrael ferre ſolent portæque adjungere certent,
Quæ ſpecioſa ſuo prodit de nomine Jeſum?
Iſaias, Daniel, ſimiles quique ore prophetæ,
Obſcuris manifeſta canunt miracula Chriſti,
At portæ qui nomen habet, ſic admonet ipſe:
Porta ego ſum vobis, qui per me intrare recuſat,
Jure erit ille nocens; poſſunt portare prophetæ
Ad portam, cernenda magis quam viſa loquentes:
In templum non ferre queunt, hæc janua Petro
Credita, qui Chriſtum confeſſus, cognita monſtrat,
Non ventura ſonat: vetus o ſine fine jacebis,
Ni Petrum jam claude roges, qui noxia pellens,
Auri vitat onus, rerum cui cenſuit auctor
Nec peram geſtare ſibi: pete dona ſalutis,
Non fragiles ſecteris opes, quas ſpernere debet
Cum Domino qui dives erit: poſt limina templi
Porticus hunc Salomonis habet, qui jure vocatur
Pacificus regnante fide. quis ſcit per in orbe
Pacificus, niſi Chriſtus erit hic protegit omnem
Qui Petro ductore placet. quo Præſule ſurgit.
Agmine jam niveo per millia quinque virorum
Eccleſiæ creſcebat apex, arcere laborat,
Hunc Judæa colit, cujus de munere fluxit
Quod virtus operata nequit, ſed linquere Chriſtum
Petri neſcit amor. non hanc reticebimus, inquit,
Quo remeat præſtante ſalus, qui jure creantis
Infectum ſuppleens opus, ſolidumque decorem
Pars reparat quam juſſa novant, hinc membra Redemptor
Saucia reſtituit, qui mortua ſurgere fecit.
Fert animus patrare nefas, ſanctiſque verendis
Sacrilegas inferre neces: o ſemper iniqui,
Dona vident, & bella movent, ſed cœpta relinquunt,
Ne violent quos turba fovet, quibus indice claudo
Teſtis erat meriti, cumque hoc ſua corda levabant.
Nam non parva dedit populo miracula greſſus.
Quem rudis atque ſenex nullis jam legibus ævi
Vernula ſumpſit humi, cum quo ſtupet ipſa moveri
Quæ jacuit natura diu, firmataque nuper
Inceſſu properata novo veſtigia ſignat,
Quæ fuerant aliena ſibi: tamen improba proles
Sævit adhuc, farique vetat, quod gaudia clamant.
Quid toties Judæa cadis? ſurrectio Chriſti
Ut furto celetur emis? ſed inania demens
A ſomno documenta petis, livore caduco,
Quæ ſeotis virtute geri, vis fraude negari.
Infernum Dominus cum deſtructurus adiret,
Detulit inde ſuam ſpoliato funere carnem.
Victor ab arce crucis radiantia ſigna miniſtrat,
Sol ruit in tenebras, tu pectora nigra rebellas.
Arva tremunt concuſſa locis, tu fixior hæres.
Saxa crepant, tu dura manes, jam ſciſſio veli,
Quæ latuere diu, nudavit myſtica templi.
Lux tua nos adiit, tecum nox ſola remanſit,
Mors ſine fine premit, cui numquam vita reſurgit.
Planta vetus ſociare novis, & condere libris,
Ne pereas viduata cibis, ſine munere quorum
Arida ficus eris, nullo quia tempore fructum
Ad Chriſti vis ferre manum, neque cernere quantum
Floruit inſertus faciens oleaſter olivas,
Plenaque per gentes de ſpinis pullulat uva.
Imminet exhauſtis radicibus ira ſecuris,
Ut ſucciſa ruas, ni jam translata vireſcas.
Poſtquam mira ſalus in corpore nata vetuſto
Diſcipulis audita liquet, gentiſque ſuperbæ
Cognovere minas, celebrant his vocibus hymnum:
Tu qui cuncta Deus propriis animata figuris
Artifici ſermone facis, quique edita cernens
Ante vides, rerumque creas per nomina formas:
Cum fierent, vox ſemen erat, nec diſtulit ortus
Imperium natura ſequens mox ſpiritus oris
Æthera curvavit, ſola nexuit, æquora fudit,
Materiamque operis ſola eſt largita voluntas.
Ne deforme jugum ſimilis portaret imago,
Tegmine ſervili latuit regnator Olympi,
Ut ſua gentiles implerent cœpta furores.
Qui dolus Herodis, cum triſtia bella moveret
Infantum mandata neci, quos ubere raptos
Vulnera ſuſcipiunt, parvis errantia membris,
Vix habitura locum, ſævoque jubente Tyranno

Naſci

Nasci pœna fuit, cujus tulit impetus ævum,
Quem nescivit agi, qui perdidit. o nova mortis
Conditio, solo vitam pro fine subire!
Et cum prima dies atque ultima sit simul una,
Posse magix quam scire mori. quis lumine sicco,
Aut gemitu cessante queat memorare, Pilati
Quod deflent elementa nefas? quo judice Christus
Subdere pro mundi voluit sua membra periclis,
Ut carnale malum caro solveret, & ferus hospes,
Cujus ab ingenio finxerunt tela veneni,
Perderet antiqui lacrimosa piacula belli,
Materia superante pari: ne criminis ultra
Per sobolem prodiret onus, damnatio justi
Libertas est facta reis. da semina verbi
Per tua dona coli, signisque novalibus usa
Colligat ista manus te fructificante maniplos,
De quibus ipse tui componas horrea cæli,
Triticeamque fidem lolio pereunte corones:
Qua sancti fulsere pedes, concurrere visa est
Pondere terra gravi, moxque almus Spiritus illis
Splenduit, & signis facundia crevit obortis:
Auditæ valuere preces, humana propago,
Materies terrena sumus, limumque parentem
Numine prodit homo: vis flexuit & impulit arva
Vocis Apostolicæ, quæ de tellure creatos
Fecit habere fidem, sed quod magis exilit unus
Concutiturque locus, cecinit scriptura decoros
Pacem ferre pedes, horum sed gressibus ergo
Læta movetur humus, quibus est sermone magistri
Pax commissa pii, quæ deportata per illos
Exiit in cunctas veloci munere terras.
  Ecce tot egregiis unum cor esse catervis
Incipit, atque animam populus nanciscitur unam.
Quis dubitare queat mysteria dogmatis, unum
Personas tres esse Deum? cum millia vulgi
Conveniant sub mente pari, numerique frequentiæ
Sint animi velut unus homo: quæ turba perennem
Portatura crucem, dominumque secuta fidelem
Sprevit agros, habitura polos: hæc nempe facultas
Fortior est de parte magis conquirere totum,
Atque caducorum pensare manentia causis,
Et quæstum per damna sequi: non prodige rerum
Venditor ista facis, sed qui tua jura tenere
Ambitiose cupis, parvoque in tempore linquis,
Quod semper vis esse tuum; sic spargere rura,
Nolle carere fuit, quid enim substantia prodest,
Quæ servata perit? quam sideris arce locatam,
Commodius qui cedit habet, pete creditur inde
Usuræ majoris opem, gazasque reconde
Quo nequeant adversa pari, nun deterit ullus
Perpetuas ibi casus opes, sine fine tenebit
Quæ Dominum debere facis. nunc aspice partes
Lector docte pias, & tecum mente sagaci
Volve quid esse putes, rutili quia pompa metalli
Ponitur ante pedes, non sacris tradita dextris:
Destitui debere probant, quod tangere vitant:
Calcandumque docent, quod subdunt gressibus aurum:
De quo terrenæ veniunt ad pectora curæ,
Consimili jactatur humo: quo sistat avare
Mens tua disce loco, quod tu custodis anhelus,
Quod statione premis, quod cernere sæpius ardes,
Cujus in amplexus per somnia cuncta recurris.
Horrescunt tractare pii, nec tunc quoque gestant,
Cum bona facta parat, quantum speculantur in illo
Stare nefas, & dona gerens contemnitur aurum.
  Occidit infelix Ananias vulnere culpæ,
Fur census sub fraude sui: cadit impia conjux
Supplicio percussa pari, quia crimine ab uno
Fit commune nefas, quoties scelus ante peractum
Consensus facit esse suum, nam mentis avaræ
Vindex illa fuit sententia, denique quando
Auri cessat amor, qui pectora semper adurit,
Quo rapitur mortale genus, quo pullulat omne
De radice malum, cujus violentior ardet
Ambitio crescente modo, stimulantque rapinis
Addita lucra famem: sed quod mutata voluntas
Falsi crimen habet; cumque est jam cautio voti,
Stare decet, nec velle prius violare sequenti:
Jus proprium retinere magis, quam demere, fas est.
Omnibus exemplum sanxit vindicta duorum,
Ne quis dona vocet, quæ sponsio debita poscit.
Respice vera fides, ac dogmata clara beati
Verba require Petri: quisnam te fallere suasit,
Conclusitque probans? homines haud talia fando
Deludis mentite Deo: quæ damnat iniquos,
Ædificat doctrina pios, quod Spiritus almus
Sit Deus, ex multis plena est instructio libris.
Et tamen hinc capit arma fides: quo tendimus ultra?
Quis dubitet quod Petrus ait? qui jure venitæ
Ad latices, hoc state loco: satis hostibus obstat
Ecclesiæ quod forma sonat, divisor amare
Judicium de fine time: qui criminis auctor
Erroris que tui est, fusa ruit Arrius alvo,
Infelix plus mente cadens, letumque peremptus
Cum Juda commune tulit: qui gutture pendens
Visceribus vacuatus obit, nec pœne sequestrat,
Quos per culpa ligat: qui majestatis honori
Vulnus ab ore parant, hic prodidit, ille peremit
Sacrilega de voce rei: Deus arbiter orbis
Personis tribus est, in quo simul una potestas
Abstulit hic species operum bonitate creatas,
Qui fabricatoris non inspexere decorem,
Errantesque putant qui fecerit omnia factum.
  Fama ciet populos ad mystica signa salutis
E cunctis properare locis, & pestibus ægros
In lectis deferre suis, quos urbis in illa
Parte locant, qua sacra tenet vestigia Petrus.
O mihi si cursus facundior ora moveret,
Centenusque daret vox ferrea, lingua diserta
Hac in laude sonos, quantum speciosior esset
Ambitus eloquii, variis aperire figuris
Singula, nec modicis includere grandia verbis,
Quæ fuerit rerum facies, cum tempore parvo
Morborum cecidere greges, & fluxit ad omnes
Improvisa salus, quam corpore fusa sereno
Luminis umbra creat, dubiaque a morte remoti
Erexere caput: sed non deprendere visu
Auctorem potuere boni, quibus ardua virtus
Occultat quam præstat opem, resque ante paratur
Quam spes ulla foret, furtivaque præmia vitæ
Dat medicina latens, & anheli corporis æstum
Ignaro languentis rapit, quam nescit adesse
Qui venisse probat, crescitque potentia facti
Agnitione carens, cujus splendoris imago
Omnia pervolitans, tactuque nocentia mundans
Stat donis fugitiva oculis, & munere plenos
Linquit ubique toros, hostesque a sensibus atros
Projicit, ac nebulis larvalibus exuit artus.
  Incitus, & curis hominum de calle frequentans
Excute Petre gradus, tecum medicina salutis
Ambulat, adde viam; spes est ad gaudia velox,
In pedibus non esse moram: tua semita vita est.

Si properas, jam nemo jacet: tu motibus umbræ
Corpora cuncta levas, atque hæc simul inscia voti
Sumit turba jacens: quod cum rogat, accipit unus.
Omnibus ergo salus uno poscente venibat.
Quærite quos agitar tanti reverentia facti,
Quod typicum res ista ferat, librisque volutis
Noscite quod soli celsa est hæc gloria Petro,
Quæve sub hac specie lateant documenta, videte,
Quæ tentabo loquens, & si datur ista facultas,
Aridus ut magnas impellat rivulus undas:
Rursus ab antiquis veniunt miracula causis,
Firmior in cunctis capitur substantia rerum
Corpore sensa suo, sequitur quæ a corpore certo
Funditur, & solidam non terminat umbra figuram.
Sed tamen ipsa sibi præcedere corpora signat.
Ecclesiam terris colimus, quam prodere nullum
Ætheream dubitasse licet: sed verior illa est,
Quæ super astra manens, cælestis & alta vocatur:
Hæc in transcursu dubil quæ cernitur orbis
Ad vitæ datur esse viam, spatioque sub isto
Destinat æternæ quos colligit, atque probatis
Hinc iter est excelsa sequi, regit agmen utrumque
Petrus, & hinc ductis sorti dat sidera turmis,
Ut patuit per verba Dei: quod solveris, inquit,
Quodque ligas terris, sic vinctum sive solutum
Æthere perdurat, culta hæc quam cernimus arvis,
Ergo figeta foret: firma est quam nubile gestant.
Petrus utramque regens, ibi corpus, & hic parat umbram,
Et quos hic vitiis noaisque resolverit ægros,
Innocui ducantur ei, quæ permanet astris,
Susceptura pias hac emundante catervas.
Interea templi zelo mordere priores
Ecclesiam crevisse dolent, animæque colonos
Ne spargant, quod corde metant, in sede relegant
Carceris, ut desint nascenti sarcula messi.
Angelus adveniens tenebrosa volumina noctis
Reppulit, & subito micuerunt antra sereno,
Erumpensque dies alieno tempore sanctos
Ad templum facit ire viros; sed cardine fixo
Irrita signato custodie permanet antro,
Steusque suis foribus vallante crepidine carcer
Clausus Apostolicis vestigie pandit aperta
Gressibus, & vigiles illudit janua fallax.
O numquam neglecta fides, cui subjacet illud,
Quod natura negat, propriis quam legibus uti
Non finit Omnipotens, quoties jubet ipse vicissim
Posse, quod in solitum fieri mitata perurget.
Si quis adhuc fragili meditatur pectore Thomam,
Hinc documente petat, quia tunc penetrete recepit
Janua clausa Deum. mirum est, si corpore portam
Sic adeat quem virgo parit, quem viscera matris
Integra concipiunt? humanam quæ, rogo, carnem
Sumere causa fuit, nisi suscitet? inde reversus
Exhiboit pro teste latus, nostrique favillas
Corporis exemplo proprii ducet esse novandas
Vulneribus sua membra probans. modo Didyme discis,
Quam fuerit dubitasse nefas, an fecerit auctor,
Quod vobis licuisse vides, si volvere sensu
Cura subit quod Christus eit, non indiga vocis
Est species, cur has sancti liquere tenebras?
Dixit, opima parans, hos luminis esse ministros,
Et candelabri positas velut arce lucernas
In tote fulgere domo, nox nulla retentat,
Quos lumen lux ipse vocat, qui dona ferentem
Et testem meruere Deum, quo lege cavernis
Occulsrit locus ille suis, tot in ordine soles,

De quibus ut tenebras pulsis erroribus orbis
Vinceret, æternam meruit cognoscere lucem.
Jura ministerii, sacris altaribus apti
In septem statuere viros, quos undique lectos
Levitas vocitare placet: quam splendida cœpit
Ecclesiæ fulgere manus, quæ pocula vitæ
Misceat, & latices cum sanguine porrigat agni.
Hoc numero delatus honor sublimia secum
Sacramenta gerit, per quæ nunc longius ire
Non patitur mensura viæ, ne plura locutus
Inveniar dixisse minus. sit cura ministris
Officium librare suum, quo laudis amictu
Hunc deceat lucere chorum, quem mysticus ordo
Consecrat in numero, cui dant cælestia formam.
Promissum servabo modum, venerabilis orbi
Cœcus ait: verbi potius nos convenit omnes,
Quam mensæ captare cibos, o gloria dives!
Oris Apostolici numquam permittere plebem
Virrutum sentire famem: dispersa talenti
Crescere summa solet, commissa pecunia linguæ
Displicuit, cum sola fuit, locus indicat iste,
Quod meliora rudi populo sint fercula mentis,
Quam fusæ per membra dapes, lauteque peritum
Nutriat ingenium verbi pinguedo superni.
Nam quid corporeæ prosunt alimenta saginæ,
Esuriente anima? cujus jejunia pasci
Semper ab ore decet, mensam ut tendamus ad illam
Eloquio fordente venit, ferat esca salutem
Progrediens de pane poli: gula pectoris ipsum
Ambiat, arque animi pleno gustare palato
Interior sestinet homo. ut vilior esset,
Causa relicta tamen, claris tractande ministris
Creditur, & numerum tenuit pretiosa supernum.
Emicat hinc Stephanus, primus qui in agone coronam
Nomluis hujus habet, de quo prænuncia palmæ
Vox cecinit quod causa dedit, fere prælia martyr
Felices habitura neces: ubi gloria pœna,
Et cadere est ortus, jugulisque parentibus ævum
Nascitur, æternæ complectens munera vitæ.
Vitæ principium fuit en sine fine beatæ,
Sic meruisse mori: lapides Judæa rebellis
In Stephanum lymphata rapis, quæ crimine duro
Saxea semper eris: hunc denique Christus adaptat,
Ad quam miles ovans, per vulnera sacra vocatus,
Sanguine fecit iter, cupiensque in præmia vitæ
Hac properare via, ni vel metitus honorem
Callis, ad excelsi pergit fastigia regis,
Et per tot lapides petræ conjungitur uni.
Quis furor iste novus, nulli feritate secundus,
Parcere nolle pio? vibrantibus acta lacertis
Saxa jacis, parat ille preces, nec respicit unde
Grando nefanda cadat, qui tempore mortis amicæ
Pro populo peccante rogat: licet omnia tecum
Tela feras, silicesque graves, & pondera libres,
Quem perimis, victurus erit: qui sine colono
Seminat exemplum, quo surgat vinea Christi,
Et calicem Domini convivia festa coronent.
Lumina cordis habens, cælos conspexit apertos.
Ne lateat quod Christus agat, pro martyre surgit,
Quem tunc stare videt, confessio nostra sedentem,
Quum soleat celebrare magis, caro juncta Tonanti
In Stepheno favet ipsa sibi, dux præscius armat,
Quos ad dona vocat, ne quis hic dimicet anceps.
Corpus in arce Dei patuit, pro munere testis
Ad Sauli posuere pedes velamina sævi.
Infernum quod Hebræus ait, jam constat utrisque:

Hine

Hinc meritum ſentire ſuum, cum ſidera martyr,
Carni fices inſerna petunt, ſors prima revelat,
Exemplumque creat, quod talia bella gerenti
Hoc de fonte fluit, ſic occidentibus, ut mox
Tartara ſuccedant, morientibus aſtra pateſcant.
Sæpe ſibi ſocium Petrus facit eſſe Joannem,
Eccleſiæ quia virgo placet: quo denique juncto
Samariæ vicina petens, baptiſmatis undie
Ablutas ſignavit oves, quibus affuit almus
Spiritus, & varias fecit procedere linguas.
Fonte quidem lotus, ſed non in pectore mundus
Hic fuerat Simon ille Magus, quem prodidit orbi,
Pœna ſequens neſciſſe fidem, contractibus auri
Munera vult æquare Dei, nummiſque referre
Quod pretio mercator emat, quem talia Petrus
Attentare videns: quiſnam te perdite, dixit,
Movit ad iſta furor, Domini quod gratia donat,
Ut venale putes? ſenſu hoc, non ſumitur auro.
Nec licet ut Cælum corrupta pecunia quærat,
Quam terræ ſcrutator amat. tibi nulla profecto
Hac ſupereſt in ſorte quies, nec ad iſta venire
Tu poteris pollute dolis, qui cordis amari
Felle tumens, aliena petis, namque atria mentis
Spiritus illa ſubit, quæ ſimplicitate niteſcunt.
Hac de voce ſacræ lux eſt manifeſta figuræ.
Eccleſiæ ſpeciem præſtabat machina quondam
Temporibus conſtricta Noe, quæ ſola recepit
Omne genus, clauſiſque ferens baptiſmatis inſtar,
Cum vaga letales pateretur turba procellas,
Ad vitam convertit aquas, ſimul ipſa columbam
Diluit, & corvum, ſed non concordia mentis
Fecit utroſque pares, hunc guttura plena rapinæ,
Subduxere vitæ, cupienſque in funere paſci,
Nil potuit vitale ſequi, redit ales amica
Frugibus, & nullis ſuccumbit naufraga lymphis,
Nutrici de morte timens, ſtudioque laboris
Dat documenta pii, quanto teneatur amore
Plus operi devota fides, roſtrique modeſti
Pignus oliva fuit, dilectio ſemper in ore
Fructum pacis habet, volitant in fluctibus ambo,
Ex uno ſanctoque ſinu ſervantis in alvo
Purgati vallante freto, tamen exulat unus,
Et reditu ceſſante perit. non ergo ſaluti
Sufficit unda lavans, niſi ſit ſine felle columba,
Qui generatur aquis. Simon hic baptiſmatis undam
Contigerat: ſed corvus erat, ſua lucra requirens
Quæ numquam meruere Dei, qui limine templi
Vendentes arcere ſolet. meliora ſequamur,
Petrus ad iſta vocat, qui filius eſſe columbæ
Dicitur ore Dei, meritoque hac matre creatus,
Eccleſiæ ſublimat opus, de munere prolis
Numen habet genitrix, quod Spiritus eligit almus
Alitis innocuæ dignatus imagine cerni.
Angelus alloquitur plenum virtute Philippum
Auſtralem celerare viam, qua ſpado jugatis
Æthiopum pergebat equis, qui fidus in aula
Reginæ ſervabat opes, volat axe citato
Gaudia fixa petens, curruque merebitur ipſo
Errorum jactare rotas. o quanta bonorum
Semina percipies, qui tam pretioſa lavacri
Sumere dona venis, ſterilique in corpore condis,
Quod fructu meliore metas, impone Philippum,
Cur oris quod Hebræus ait, qui mentis honorem
Nomine teſte probat: juvet hunc audire magiſtrum,
Diſcipuli quia jure docet: dabit ipſe, prophetæ
De quo verba ſonant, cum quo omnia fecerit olim,
Qua fuerit nunc parte ſatus: ſi credulus audis,
Et tibi naſcetur, tuque inde renaſceris illi.
Conſpectis properanter aquis ardeſcere cœpit
Eunuchi fœcunda fides, qui gurgite merſus,
Depoſuit ſerpentis onus, plauſtroque cucurrit
Eliæ meditatus iter, non parva figuræ
Cauſa ſub obſcuræ regionis imagine lucet.
Comprobat opticus, tædarum fœdere Moſen
Æthiopem ſociaſſe ſibi, quem dogmata produnt
Poſtea cum Domino vicinius ore locutum.
Quid mirum, ſi legis amor tunc creſcere cœpit,
Eccleſiæ cum juncta fuit? quod ſponſa perennis
Hac veniat de gente magis, nec cantica celant
Quæ fuſcam, pulcramque vocant: hæc pergit ab auſtro
Æthiopum qui torret humum, Salomonis in ore
Pacificum laudare ſuum, quo nomine dudum
Signatum eſt quod Chriſtus habet: jam debita mundo
Cuſtodem præmittit opum, quo pignore gazas
Incipiat proferre ſuas. theſaurus in illa
Quis potior quam fontis honor? quod ditius aurum,
Quam locuples ſub corde fides? quam denique recte
Prævius huic ſpado eſt, qua procedente libido
Pellitur, & capiunt cæleſtia regna pudici.
Saulus acerba fremens committere bella Damaſci
Judaica feritate parat, ſed amabitur agnus,
Quo properat ſævire lupus, ſors læta ruinæ,
In qua culpa cadit, didicitque e corpore lapſu,
In mentis jam ſtare gradu, cum lumina claudit,
Pectora tunc aperit, cælique agnoſcitur auctor
Diſcedente die, quantum meruere tenebræ:
Poſt oculos majora videt, mirabile ſeclis
Exemplum dedit alma fides, Anania furorem
Excurit, o nova palma! lupum domat ille rapacem,
Hebræus quem dixit ovem. clamabitur orbi
Hoc precone Deus, legiſque exutus ab umbra,
Sub qua cæcus erat, terras lucebit in omnes
Perpetuo de ſole canens. ne deſine Saule
Hunc celebrare diem, multorum lumine plena
Nox datur iſta tibi, tuque hic tua nubila portas,
Ut mundi purgare queas: nunc plena figuris
Interius documenta ſequar, tectumque latebris
Aggrediar proferre jubar, quod tempora Saulus
In tenebris triduana gerit, facit eſſe fidelem
Exempli menſura virum, tandemque coactum
Pœna magiſtra docet, Dominum ne reſpuat ultra
Poſt triduum ſuperaſſe chaos, cum ceperit ipſe
Sic viſus teparare ſuos, quod ab orbibus atris
Et ſquamæ cecidere graves: natura quod anguis
Ferre ſolet, ratione viget: Judæa venenum
Semper ab ore vomit, crudelior aſpide ſurda
Perfidiæ coluber ſynagogæ ſibilat antro.
Diſcipulis ſalvator ait; calcabitis angues,
Pariat obſequiis ut ſit cæleſtibus actus.
Vipereum jacit ante nefas, & prælia doctor
Mox meliora gerit, qui cum ſuperaſſet iniquos,
Inſidias meruit clauſis evadere portis.
Sporta ſolens texi juncis, palmiſque viciſſim
Tegmina dat Saulo, retinens in honore figuram.
Eccleſiæ nam juncus equis, & palma coronis
Semper ineſt, juvat Eccleſiam baptiſmatis unda,
Martyriique cruor, dudum veſcente caterva
Nutrici ſubdente cibi, diſtendere ſeptem
Sportarum cœpere ſinus, tot in orbe profecto
Eccleſias ſcriptura canit, quod Spiritus illic
Sic operatur adeſt, & ſignat nomina virtus,
Cum tamen Eccleſiam celebremus in omnibus unam.

Pro-

Protegit ergo virum species, cui militat ipse
Vas in vase manens, atque hac duce tutus ab hoste
Egreditur cunctis dolor cui vincit in armis.
Pervigil excubiis commissi Petrus ovilis,
Postquam cuncta videns lustravit in ordine sanctos,
Per Lydiæ tulit arva gradus, ubi mœnibus astans
Respicit Æneam defunctis vivere membris,
Atque animam nodis laxata mole salutis
Non moriente mori: surgens paralytice, dixit,
Vectorem compone tuum, nec reddere tardes
Officium portare diu, quo munere vocis
Stringitur in solidum, qui fluxerat antea nervis.
Tunc iterum formatus humo, longique cadaver
Temporis, extinctos ad vitam surrigit artus,
Seque levans vacui linquit monumenta cubilis,
Quod misero pars mortis erat. plebs cuncta per illam
Cœpit stare viam, multisque supervenit ampla
Unius languore salus, tactoque liquore
Expulit inclusi sua mox contagia morbi,
Fonte lavans animas alieno robore firmas.
Eloquar hinc sacræ quæ sint arcana figuræ,
Si mihi corda movet, cujus vox corpora reddit.
Octo quod annorum languoris proditur ætas,
Jure per hoc tempus membris defecit ademptis,
Antiqua sub lege tacens, jugulantia quippe
Vulnera semper habent, quorum sit saucius infans
Octavo veniente die: sanavit ab illa
Parte gravem, lacerumque diu discrimine carnis
In liquidis solidavit aquis: octavus ut ægrum
Solveret a plagis extincti corporis annus,
Quo numero veniente die, solemne resurgens
Jam Christi sacravit opus, stat temporis usus,
Sed voto meliore redux, hinc vulnera serpunt,
Hinc ablata ruunt, ubi subdita regula pœnis.
Hic purgat medicina vadis, spatioque priore
Dudum laxa neci stringuntur membra saluti,
Signatis etiam numero paralyticus annis
Ille jacebat iners, cui proxima mota Siloa
Heu nullas præstabat aquas, piscina ligata
Porticibus, Judæa fuit, namque atria quinque
Ad sua claustra tenet, per quinque volumina Mosi
Legis adepta modum, cujus circumdata gyro
Debilis æternum vidit sine munere Jesum,
In libris ægrota suis, hinc eripit unum,
Cui veniens peccata tulit, quam rite figuram
Mundus ubique gerit, quem postquam sabbata solvens
Impulit ad fontem, superavit gratia legem.
Petrus ad ecclesiam revocat documenta magistri,
Cujus in orbe manu paralyticus exilit unus,
Et gradiente fide sua vincula proiicit orbis.
Te quoque laude potens, cælestibus inclyta signis
Carminibus Joppe canimus, qua sede Tabitha
Mansuras fundebat opes, & semper egenis
Munere mater erat, quæ vitæ tempore clauso
Ponitur in medio, lacrimis plus tota feretro
Post funus victura suum, fiducia Petrum
Evocat, ille gerens divini pignus amoris,
Ut numquam pietate vacet, quod vota requirunt,
Præstaturus adest, lugentia tecta petenti
Stant inopes viduique greges, & brachia monstrant,
Exuviis onerata suis, quas Dorcadis ipsæ
Texuerant, dederantque manus, o qualia fervens
Implorat fomenta dolor; non murmure tristi
Affectum pietatis agunt, nec ab ore frequentant
Instrumenta precum; quidquid benefacta merentur,
Officiis voluere loqui, vocisque repulsam
Elegere suæ, lateant ne vulnera cordis,
Quæ lacrimis fecere viam: facunda gementi
Materia est, dixisse nihil, nimiumque sonora
Causa petit, quod lingua tacet, nec cessat ab aure
Clamosa pulsante fide, qua Petrus aditur
Qui mentes audire solet: jubet ocius omnes
Ire foras, flexoque genu fit pronior auris.
Tunc magis alta petens, oratio fusa Tonanti
Mox super astra volat, propriisque a clavibus intrat.
Dic ubi sunt mundana tuæ sapientia leges,
Qua virtute negas in se corrupta reverti,
Quæ vitam de morte vides? ut munera Petrus
Sensit adesse Dei, quibus est reddenda saluti
Quæ defleta jacet, fatur conversus ad illam,
Surge Tabitha, vocata redit, lucique reducta
Se stupuit superesse sibi, quam protinus ipse
Prendit, & erectam turbis gaudentibus offert.
Illa manus meruit Petri contingere dextram,
Pauperibus quæ larga fuit, qua vita revertens
Cetera membra levat, corpusque itura per omne
Hanc subiit quæ causa fuit, si jure movemur,
Instaurata dies, animæ patet ipsa figuræ,
Quam nimis antiqui depresserat umbra pericli.
Ad vocem conversa Petri, caput ante gravatum
Legis in obscuræ gremio velut altera surgens
Ecclesia præsente levat, tenebrasque repellit
Lux operum comitata fidem, quæ legis ab ore
Non fuerat promissa salus, quia fonte renatis
Gratia perpetuæ cepit dare munera vitæ.
Cæsarea venerandus erat Cornelius urbe,
Gentili de stirpe satus, quem dedita causis
Vita piis sacravit aquis, cœpitque gerendo
Credere, qui gessit quidquid baptismate lotis
Consuevit præstare fides, nam missus ab astris
Angelus hunc adiens, summi in conspectibus, inquit,
Stant Domini, quas spargis opes, quæ verba precaris.
Præmia ne desint virtutibus, accipe certam
Huc Petro veniente viam, sic voce coruscans
Nuncius, æternis fixit mundana lavacris.
Nona fuit tunc hora, magis qua rectius hora
Prodiret jam trina fides, quod tertia simplex
Hoc iterum ter trina docet, sacramque figuram
Singula ter faciunt, & ter triplicata fatentur.
Hæc est nona potens, oculos quæ reddidit orbi
Post tenebras remeante die, cum protulit ortum
De radiis lux nata crucis, cunctosque replevit
Hoc fine sine jubar, nam mundum constat onustum
Gentibus esse locum, quibus in baptismate lotis
Plena repurgato fulserunt lumina mundo.
Hanc solet ille sequi denarius, omnia donans,
Quem præcepta decem servantibus arbiter offert.
Nec finit, ut tardos præcedant ære priores
Temporis hujus opem, quam sacri fontis adivit
Prævius. o utinam nostræ petat actio vitæ,
Mortalisque sibi studium proponat origo,
Et credentis amor rerum speculetur honorem,
Et ferat exemplum meritis, qui præbuit undis.
Jamque capax fidei Cornelius indice voto
Ad Petrum tres ire jubet: confessio trina
Sic veniet generantis aquæ, numeromque per ipsum
Europæ atque Asiæ, Lybiæque tenebitur oris.
Ardua progreditur cænacula Petrus adire
Jam medio torrente die, locus instruit altus
Despicientque solum, Petrum cælestia semper
Non terrena sequi sextæ quoque circulus horæ
Detegit ætatem, qua Christus venit in orbem

Largiri salvantis opem, numerusque dierum
Præbuit exemplum quo condidit antea mundum,
Quem vetat hac eadem veniens ætate redemptor
Peccati ditione premi: sic denique sexta
Fertur & illa geri, fessus de calle magister
Cum putei super ora sedens, per vasa puellæ
Pocula quærit aquæ, requiem facturus ubique
Ecclesiæ de fonte suæ, qua Petrus in hora
Esurit, ille sitit, pius ad sua dona magister
Addere semper amans, cui nominis ausit honorem,
Dat pariter nutrire fidem. lætabitur orbis
Hac saturante fame, quæ munere pinguior omni
Deliciosa fluit, nullumque relinquit inanem,
Perpetuas latura dapes. qui solvere nosti,
Excute Petre meæ retinacula tarda loquelæ,
Deque tuis epulis es haustæ porrige linguæ.
Claviger æthereus cælum conspexit apertum,
Usus honore suo, dimittitur inde figura
Vasis, ut in terris sit visio corpore Petri
Omnia posse capi, qui quidquid sumit edendum,
Ecclesiæ facit esse cibum, præfertur imago
Quatuor ordinibus se submittentibus une,
Forma est ecclesiæ, quæ quatuor eminet orbis
Partibus, & laxat totidem præconibus ora,
Omne genus retinens volucrum, pecudumque ferarum,
Reptiliumque simul. mortalibus ista cohærent
Ex meritis vitiisque suis. patet ergo quod auctor
Jussit in ecclesiæ transfundi viscera gentes,
Macta & manduca dum præcipit, abstrahe quod sunt,
Et tibi fac similes qui vertitur alter habetur.
Denique Saulus obit, quia Paulus vivere cœpit:
Absit, Petrus ait. quanta est reverentia sancto
Legis, & esuriens oblatas respuit escas.
Ter tonuit domini vox, quæ dictara saluti est.
Hoc genitor, natusque simul, sanctusque peregit
Spiritus, huic fidens pugnax cadit Arrius, unum
Personas tres esse negans Sabellius unum,
Sed Patrem confessus ait, qui deinde vicissim
Filius, & Sanctus dicatur Spiritus idem,
Sed totum sit ut ipse Pater: quodque ordine trino
Continet unus apes, hic dividit, ille relinquit:
Victus uterque jacet, nam jussio trina monentis
Personis numerum, virtutibus indicat unum,
Quo vocat imperio gentes. hoc credere fas est,
Si volumus complere fidem. facis omnia Christe
Sanguine munda tuo, lateris qui fluxit ab ictu
Discretæ conjunctus aquæ. maculosus oberrat
Anguis, & extinctum lymphis gemit esse venenum.
Comperit accitus quæ sit sua visio Petrus
De merito qui nomen habet, nam Petrus Hebræo
Agnoscens sermone sonat, pro munere Christus
Sic vocitare dedit, quo cognoscente patescit.
Descendit visurus eos, quos miserat illuc
Qui laticum quæsitor erat. descendere Petrus
Dicitur ad plebem veniens gentemque novellam,
Quæ nec dum cognorat aquam. pars mersa profecto est
Sacro fonte carens, cujus via ducit euntes
Ad patriæ melioris opem. qua pergere cessans
Non intrat quo vita vocet: comitantibus iisdem
Cornelii properat cælestia regna daturus
Sanctificare domum. genibus quem poplite flexo
Non sinit advolvi, gratis dare munera suetus
Arcet honoris opus. caput hinc novus erigit orbis,
Qui percussus erat antiqui dente parentis,
Natalemque tibi fons reddidit. edite rursus
Ne preme colla tuis alienis libera culpis.

Ut primum fari sublimia dogmata Petrus
Cœpit, & æterni mysteria pandere Christi,
Magnanimi stupuere viri, vocemque loquentes
Invenere viam. quid non credentibus offert
Indubitata fides? cui numquam munera tardant,
Nec faciunt divina moram. mox Spiritus almus
Indulgens varias opulento munere linguas,
Complevit sine more domum: baptisma frequentat
Petrus, ut ablutos flammis purgaret in undis.
Exemplo caret iste locus, quo Spiritus almus
Prævenit quas sanxit aquas. qui talia semper
Addere dona solet, solitisque ex fonte renatis
Imposita properare manu, gerit ista vicissim,
Ne quisquam putet esse suum, meritisque venire,
Quod variat, qui sponte parat, nam Spiritus almus
Nescia mensuræ fert præmia, plusque ministrans,
Quam sperantis erat, præcedit gratia votum.
Pervenit hinc abiens sublimem Petrus in urbem,
Quæ retinet vexilla Crucis. plebs cuncta requirit
Gentibus unde salus? aperit quibus omnia doctor,
Subjungensque monet, numquam fas esse negari
Quæ veniunt bonitate Dei. sententia voce
Digna pii monstrare palam custodis amorem,
Ut velit ad cunctos cælestia regna patere,
Qui tenet has sine fine fores. quid turba querelis
Gaudia nostra teris? non sunt nova munera Petro,
Tot vicibus signata prius, cum nominis almi
Huic Christus dat laude frui quem jura locavit
Ecclesiæ portare suæ: cum littore naves
Prospiciens astare duas præcepta ministrans
In Petri vult puppe vehi. synagoga profecto
Sicca remansit humi, postquam doctrina magistri
Ecclesiæ dedit alta sequi, stat perfida terris
Jam pelago currente fide, sua quippe figura
Hæsit utrique rati. Joseph Judæa vocabat
Hunc natum, cui Petrus ait: tu Christe probaris
Filius esse Dei. pars hæc desigitur arvis,
Quæ cecidit terrena sequens: processit in altum,
Quæ crevit divina loquens, cum pisce sine ullo
In tenebris captura fuit, jam tempore lucis.
Lux quia Christus adest, spoliat vada falsa draconis,
Ut cunctos ad litus agant sacra retia pisces,
Et de cærulei rapiantur fauce profundi.
Nam mare mundus erat, cujus de gurgite Petrus
Humida lina trahens, verbo piscante carinas
Complevit majore sinu, quia turba duobus
E populis ventura foret, gentesque levavit.
Tunc famulante salo, plenaque in puppe fatetur
Ecclesiam, cujus placida statione recondit,
Quod Domini sermone capit, qui dixerat ante
Esse alias quas quærat oves, has nempe parabat,
Quas nunc rite vocat, per quas clementia Petri
Congregat æthereis humana peculia septis.
Non deerit sua forma locis: Petrus omnia prudens
Bethsaida procul urbe fuit, quæ nomine Hebræo
Venatorum est dicta domus, quia verus ab illa
Ecclesiæ venator adest. qui cuncta peragrans
Cinxit, & ad fidei collegit retia gentes.
Clauditur obscuro, sed non sine lumine, Petrus
Carcere, nec possunt tenebræ caligine furva
Ecclesiæ celare diem. commune per omnes
Supplicium timor ille facit, custodia Petri
Publica pœna fuit. proprium sed pastor ovile
Servato custode regit, quem ditat honore
Ter Dominum confessus amor. de nomine Petræ
Nomen Petrus habens æterna vocabula portat,

Funda-

Fundamenta gerens numquam passura ruinam.
Expectare tuis, cunctoque in tempore charus
Et nobis jam Petre veni, simul omnibus esto,
Quos stimulet nunc cura prior: jam nocte profunda
Angelus astra ferens ergastula candidus intrat,
Se comitante die, cæli veniente ministro
Carceris umbra fugit. pulsæ periere tenebræ:
Lucifero radiante novo color exulat ater,
Et mutata vident nocturna crepuscula solem.
Custodum vallante manu inter vincula Petro
Corpore somnus erat, sed cum vigilaret in illo,
Quæ nescit dormire fides, hoc cantica clamant,
Dormio corde vigil, læti documenta figuræ
Discite, qui liquido meruistis fonte renasci:
Et quæ forma manet sacrato in corpore Petri,
Cernite corde pio docet hanc virtutis apertæ
Angelus ipse viam; tangens latus impulit, in quo
Ecclesiæ stat parte caput qua nuncius ortum
Noverat, inde levat, lateri subnexuit arcæ
Ostia sancta Noe, clausis animalibus hinc est
Diluvio vastante salus, producitur Eva
Dormitente viro, lateris generata propago,
Nomen habens vitæ. si numquam culpa fuisset,
Sic mansura magis: Christus post mysticus Adam
Dignatus dare membra cruci, atque in carne perempta
Morte premi, qua vitæ redit: nova dona liquoris
Per lateris sacravit iter: nunc Angelus illa
Petrum parte vocat, mens credat ut omnis, in ipso
Ecclesiæ constare decus, teneatque superno
Assertore fidem, quo calceamenta monente
Hi meruere pedes, tetigit quos dextra magistri,
Quæ totum mandavit aquis. gradientibus illis
Conclusæ cessere fores. putat omnia somno
Ludificante geri, cui præmia vera paravit
Majestas ignara doli. jam ferrea claustri
Porta patet, rigidi laxant sua vincula postes.
Gentibus abscindens duræ feritatis acumen,
Aspera cuncta domat, ne janua fixa vetaret
Orbis iter, quo cursus erit. dic gloria rerum,
Ferrea quid mirum si cedant ostia Petro,
Quem Deus æthereæ custodem deputat aulæ,
Ecclesiæque suæ faciens retinere cacumen,
Internum superare jubet: mox liber ab hoste
Divinum celebravit opus, quem prima puella
A tenebris remeare probat quia gratia Christi
Rem dedit esse parem. visus adit ipse resurgens
Femineos, loquitur redeuntis gloria carnis
Ad fetum quem mater habet: patet hinc quoque partem
Ecclesiam sensisse suam, quæ gaudia portet
In cunctum diffusa gregem. quis talia fando
Explicet, aut verbis attollat pondera rerum?
Maximus ille pavor, gelidos qui strinxerat artus,
Lætitiæ mensura fuit, manat omne per ævum
Pignoris hujus apex, & sideris obtinet instar,
Corpore quod Petrus sacravit, & Angelus ore.
His solidata fides, his est tibi Roma catenis
Perpetuata salus, harum circumdata nexu
Libera semper eris. quid enim non vincula præstent,
Quæ tetigit qui cuncta potest absolvere? cujus
Hæc invicta manu, vel religiosa triumpho
Mœnia, non ullo penitus quatientur ab hoste:
Claudit iter bellis, qui portam pandit in astris.

LIBER SECUNDUS.

Spiritus accensam verbo radiante lucernam
Sub modio lucere vetans: secernite Saulum,
Dixit, in oris opus, quem mox sacravit euntem
Imposita Petrus ille manu, cui sermo magistri
Omnia posse dedit: Cyprum Salaminaque linquens
Pergit adire Paphum, quæ fertur amoribus olim
Dedita, sacrilege manasse libidinis antrum,
Aligerosque vagos studio coluisse procaci.
Hinc operum procedit apex, quia gratia major
Ad delicta venit. culpas hinc posse remitti
Exemplum jam Paulus erat. quam splendida dudum
Materia est objecta viro, primordia casta
In luxus regione serit, fructusque pudicos
Multiplicat lascivus ager cui nescia posthæc
Difficilisque foret, cum sic videatur honestas
De turpi cœpisse loco, pars ne qua vacaret
A meritis jejuna: tamen molitur iniquus
Eloquio certare magus. contraria semper
Virtuti facere viam: jaculata retorquens
Ecclesiæ bellator ait. fallacia monstret
Quo pereas genitore satus, confinia mortis
In tenebris patiere tuis, neque cernere solem
Tempus adusque datur, rerumque ostendere formas,
Artificem quibus esse negas. tunc nubila vultum
Cæruleis texere notis, & pectoris atri
Venit in ora color quærit jam calle negato
Quo duce tutus eat, cujus pede gressibus instet,
Quis tribuat miseratus opem, vacuasque per auras
Erroris palpavit iter proconsule Paulus
Mox didicit lucere fidem, cui causa videndi
Nox aliena fuit: non sunt nova, Paule, salutis
Obsequia, & tenebris lucem bene surgere nosti,
Omnia secretam referant documenta figuram,
Si libeat vigili pulsare latentia sensu.
Jure docens Paulus miracula condere cœpit,
Ex oculis jubar unde sui micat altius oris,
Amisso crescente die: sic nuper iniquum
Subdere dignus erat, tenebrisque latentibus hostem
Vincere, qui cæcus meruit sine fine videre.
Antiochi dictam de nomine visitat urbem
Paulus, & exemplo properat dare verba catervis,
Quas synagoga tenet, dextraque silentia mandans:
Nostis, ait, patribus tellus Aegyptia nostris
Qua posuit feritate jugum, crudelibus arvis
Quos rapuit per signa Deus, quibus omnia cedens
Mutavit natura vices cum virga fugavit
Terga maris, fluctusque suis steterit exul ab oris,
Pulvereo de calle placens, pontique facultas
Obsequio est subjecta pedum. redeunte profundo
Naufragium factura reis quæ vertere jussa
Per varios sua jura modos, his stravit arenas,
His cumulavit aquas, justis via, sontibus unda:
Cum percussa silex venis spumavit apertis,
Æquoreos eniaa lacus. de vertice sicco
Flumineum largita vadum, non pristina morem
Gessit origo suum, veterem nec præbuit usum,
Dona novella gerens, quam lex æterna coegit,
Non innata sequi, disjunctaque semina monstrant
Posse dari de rore dapes, de caute liquores.
Nam ne pauca piis fluerent miracula causis,
Saxa vomunt latices. & inundant nubila panes,
Aeriusque liquor solidis induruit escis
Quæque diu vacuas tenuerunt agmina fauces,
Frugiferis saturantur aquis, nimbisque coloni

Dant

Dant epulas, pluviamque vorant, & manditur imber.
Sic invicta manus, sic gratia plena creantis
Scit querulos nutrire greges, & ponere sacros
In patria meliore choros, ut ventris amœni
Fructus ad æternæ florescat semina vitæ.
Davidica nam stirpe satus genitrice Maria
Christus adest, quem tota canunt oracula vatum
Venturum sub carne Deum, seseque creantem
Virgineos intrare sinus: evolvite quidquid
Sabbata vestra tegunt, typicæ documenta figuræ;
Perspiciris fulgere sacri præsepibus agni,
Cujus ab igne senes hauserunt dicta prophetæ:
Et dedit ante loqui, quod cœpit postea nasci.
Clamavit virtute potens Baptista Joannes:
Non ego sum, post me veniet, cui tangere non sum
Calceamenta pedum dignus, neque solvere summam,
Quæ ligat excelsas humilis corrigia plantas.
Quam bene vox Pauli cecinit præcepta lavacri
Permiscens antiqua novis, nec epistola cessar
Hæc iterare docens; patres baptismare nostri
In rubro fulsere freto, sub nomine Musis
Per legem, cum petra simul sequeretur euntes,
Nam petra Christus (quid adhuc gens surda requiris)
In libris sonat ecce tuis, ne credere tardes.
Consule signa maris, quæ mystica dona susurrant
Temporibus ventura crucis, cum Sanguine Jesus
Tinxit aquas; laterisque uno de vulnere fluxit,
Quod vitæ tria dona daret: rubor æquorie ille
Causa futura fuit: sic conditor abluit omnes,
Sic emit, hic pretii color est in gurgite ponti,
Apparentque sacro miracula debita ligno.
Sæpius obscuris radios infundere fervens
Mentibus, hæc rursus memoravit in ordine Paulus:
Postquam signa Dei carnis vestitus amictu
Christus ubique dedit, faciens manifesta quod orbi
Venerit ipse salus, stimulis agitata furoris
Impia turba fremens, petit hunc a jure Pilati
Suspendi, figique Cruci terrena propago;
Vora quod optanti non possint omnia ferre,
Sponte selutiferi cesserunt munera Christi,
Qui libertatis pretium tibi venit ab astris,
Perdita restituens, tumulisque jacentia tollens.
Respice quam proprio maneas obnoxia regi.
Ne pereas, vult ipse mori. post tristia facta
Quin etiam custode dato signare sepulcrum
Ad geminum voluere nefas, dominoque paratam
Surgenti damnare viam. proh cæca voluntas,
Quæ putat æternum mortali lege teneri!
Et non posse sibi post funere reddere membra,
Qui toties aliena levat! meministis ab ore
Davidicæ resonare lyræ; corrupta vetabis
Sanctum nosse tuum. poterarne in pulvere leti
Ferre moras. qui vita manet? quem suscitat auctor
Nil patiens de morte Deus, mors denique victa est
Vincendi transgressa modum, quæ judice tacto,
Linquere jussa reos spoliis vacuata vetustis,
Per sua bella cadit, veniensque absolvere vinctos,
Non retinendus erat. sors ultima cœpit averni
Jam vita præsente mori, quæque omnia subdens
Ante fuit, tunc ipsa perit, triduoque peracto
Lucis iter quod fecit adit, quo tota resurgit
In Domino natura suo. de lege videtis
Laxari non posse neces, hunc quærite cujus
Sanguine mundati, regno sociamur herili,
In cujus jam parte sumus, sub pignore carnis,
Quam voluit portare Deus: tunc dogmata quosdam
Ecclesiæ dant ista viros, vetuere loquelas
Ulterius proferre pias. o semper inanis,
O sterilis Judæa tibi, quæ semina vitas,
Ne fructus afferre queas, quibus ore magistro
Paulus ait: vos ista quidem vos nosse deceret,
Ast aliis hoc lumen erit, nam scripta fatentur:
Lumen in extremis posui te gentibus esse.
Gentiles stupuere globi, fontemque secuti
Sumere promissæ cupiunt nuvitatis honorem,
Et lympha genitrice sati meruere renasci.
Convenior ratione loci pro munere tanto,
Historiæ pulsare fidem, quæ prodidit olim,
Cum populos gentesque duas in ventre Rebecca
Ferret, & angustis includeret agmina muris,
Consuleretque rogans oranti corde Tonantem,
Responsum meruisse Dei: prior, inquit, in istis
Inferior, breviorque manet, majorque minori
Serviet, & juvenis palmæ potietur honore.
Quidquid in hoc utero fœcunda puerpera gessit,
Ecclesiæ conceptus habet, formamque sequentum
Gentilis concursus agit, qui crescit in alvo,
In qua victor erit: quod jam meminisse necesse est,
Et studiis celebrare bonis, famulemur ut illi,
Cujus ab affectu nos contigit ante vocari,
Quam nasci, qui dona prius quam tempora præstat,
Jamque Lycaonios incedens passibus agros,
Lystram Paulus adit: fuit hac tunc claudus in urbe
Supplicio comitante satus, vestigia ferre
Nescius ex utero, membrie pars cœperat ægri
Se nascente mori: comperto dogmate Pauli,
Quo monitore piæ tendunt ad sidera mentes,
Mox voluit divina sequi. bene claude jacebas
Has primum graditure vias: petis æthera mente,
Cum necdum movearis humo, pedibusque negatis
Longius ire vales: Paulus speculatus in imo
Pectore quid caperet, claudique fidelis amorem
In verba jam stare Dei, sic clarius infit:
Surge citus, rectusque tuis imponere plantis.
Exequitur præcepta salus: & calle novello
Progreditur persona vetus, motuque frequenti
Pulsat ubique solum, perque omnia currere tentans
Sæpe timet quod nescit iter, modo gressibus artus
Annosos languere senex: quod ut agmina cernunt,
Exclamant, divumque vocant, ac serta ministrant,
Ut mactanda feri procedat victima tauri.
Paulus ad hæc tunicam rumpit festinus, aperta
Sic prohibens ratione viros: solemnia nobis
Cur precor ista datis, fragili quos corpore constat
Terrena sub lege premi? fuit impius olim
Relligionis honor, cum numina fusa metallis
Artifices timuere sui, cum templa dicarent
Abscissis de rupe diis: tunc forte licebat
Innocuos mactare greges, fibrasque tepentes
Consulere, & vocem pecudis morientis in extis
Quærere, nuncque liber vanis cessantibus aris
Æterno parere Deo, qui semina vitæ
Præbuit, & variis proventibus arva locavit,
Cujus ab imperio plenis consurgit aristis
De grano moriente seges, palmesque recisus
Vulnere conceptas fœcundius educat uvas,
Quo moderante polum, succedunt solibus imbres,
Tempora temporibus: quæ cum fugitiva recurrunt
Post sua terga, vagi constantia permanet anni.
Discite jam verum sacra de Virgine natum
In terris celebrare Deum: nec vora feratis
Lanigero damnosa gregi, quos liberat agnus

Unicus, ablotum qui ſanguine comparat orbem.
His dictie inſtructa fides: ſed corporis uſue
In geminum proceſſit opus, duplicemque figuram
Perſonat una ſalus, toto quod in æquore mundi
Eccleſiæ duo ſunt populi, per verba duorum
Cui plenas captura duas facit eſſe carinas.
Namque hæc humano generi collata viciſſim
Claudorum docuere pedes, quibus aſtat imago
Singula quæque gerens, populo communis utrique.
Quem Petrus antiquis tribuit conſurgere plantis,
Ad portam vicinus erat, gens venit ab illo
Circumciſa loco, pſalmi, lex, atque prophetæ,
Cui Chriſti cecinere diem: quem Paulus ab arvis
Erigit, ad Templi numquam conſederat ædes,
Longinqua tellure jacens, quia gentibus orſus
Cæpit ab ore pio ſolidæ veſtigia mentis
In turbas proferre rudes, populoque mederi,
Quem latuit vox priſca Dei. ſic claudus uterque
Cum properat, genus omne levat, gentiſque ſalutem
Perſonæ ſignavit iter, quæ gloria rerum
Contulit, ut Petro Paulum gerat ordo ſecundum,
Qui fundamentis manet arbirectus in illis.
  Ut tamen auctoris memoremus ad omnia laudes,
Hi duo ſunt cæci, properantibus undique turmis,
Qui Domino dixere ſimul: fili optime David
Da tenebras exire graves, da cernere lucem,
Quam neſcimus adhuc: ſubitum tunc illa medelæ
Semper amica manus jubar intulit, atque relinquit
Nox oculos, exulque dies illuminat orbes,
Expavitque redux inopina crepuſcula viſus.
Hos populos liquet eſſe duos, quos noxia venæ
Cæcevit natura ſuæ, clementia Jeſu,
Cum celebravit iter, cum tempora carnis habere
Se voluit, de luce novat, purgante figuram,
Quem delicta dabant, moxque integra fulſit imago,
Quæ meruit ſentire Deum: pars juncta cerebro
Maxima ſunt oculi, creat hos in munere Chriſtus,
Qui caput, & ſplendor rerum eſt: pars omnibus ima
Sunt in fine pedes, hos ſanat in aggere cura
Vocis apoſtolicæ: quomodo ſpecioſa vocantur,
Quæ pacem Sanctis portant veſtigia terris,
Exortum eſt lumen tenebris per dona magiſtri,
Hi ſtatuunt greſſus, quibus eſt ſors tradita verbi,
Ut viguit medicina ſequens bonitate prioris,
Paulatimque ſalus in totum tranſeat orbem.
  Jam rabidas hominum Paulus ſuperaverat iras.
Velificante fide; ſubitas vomuere procellas
Judeica de nube doli, non primitus ulli
Poſſe lavacra dari, quam circumciſio carnis
Accedat de lege Dei. gens dura quid ultra
Ad lapides ferrumque vocas? hoc umbra figuræ,
Non ſpecies manſura fuit, ſimulata relinque,
Quæ jam certa vides, Chriſti proceſſit ab ore
Vita manens, omneſque jubet de fonte renaſci.
Qui veniunt, cur membra ſecent, partemque reſolvant,
Cum totum ſalvare queant? ne quære vetuſto
More premi novitatis opem, deflexaque retro
Lumina conſtitui, poſtquam via rectior omnes
Dirigit, & cæſis illuſtrat ſentibus orbem.
Lite ſub ambigua Paulus loca tendit ad urbis,
Cui radiant monumenta Crucis, ſanctoſque reviſit
Juris Apoſtolici proceres, quibus omnia præſens
Quæ ſint geſta refert: Petrus, cui maxima cura eſt,
Commiſſos augere greges, ad paſcua cunctos
Se duce læta vocans, has explicat ore loquelas:
  Cernitis æternum ſeclis memorata vetuſtis,
Quæ populo docili cecinerunt ore prophetæ,
In nobis compleſſe Deum: qui maluit emptor
Omnibus eſſe ſalus, nullum diſcernere paſſus
In pretio, quo vita redit, mihi juſſit apertam
Gentibus hanc monſtrare viam. quid vota morari
Tardarique juvat, quidve hæc ænigmata prodeſt
Miſceri cum lege nova, quos gratia purgat.
Ut veniam lex nulla vetat, cæleſtis amoris
Materia eſt feſtina fides, hanc Chriſtus adoptat,
Hanc facit eſſe ſuam, qua quiſque merebitur uti,
Circumciſus adeſt, & jure renaſcitur undis.
Paſtorem ſtatuere ſequi, placet ergo miniſtris
Ire ſimul, ſcriptiſque piis abſolvere gentes,
Hoc illis non ſtare jugum: tamen eſſe cavendum,
Ne ſimulacra colant, quorum libamina ſemper
Execranda forent, ne ſuffocata cruore,
Quo maculantur, edant; ne ſævior hoſte libido
Hos impura premat, quos lux baptiſmate mundat.
  Clarius ut liqueant hujus documenta figuræ,
Et progreſſa prius cui jam diſcedat imago,
Principium meminiſſe juvat: Deus inquit Abraham,
Ut teſtamentum tibi nunc ſobolique perenne
Conſtituas in carne meum, præputia ferro
Circumcide libens, & fœdera necte ſuperna.
Secretam ſcrutemur opem, videamus in iſto
Vulnere pacta Dei, quæ teſtamenta recondit
Præſcius, ut terris conſortia jungat Olympi,
Quæ didicit jurare puer, qui primus ad undam
Repperit Eccleſiæ currentem fonte Rebeccam.
Corporis ille locus, quo circumciditur Abram,
Luxuriam laſcivus habet, vitiiſque miniſter
Naturæ ſub lege jacet: pater ipſe futurus
Seminis, unde ſalus ad vitam pullulat orbis,
Evacuat quod culpa gravat, truncata libido
Virgineum promittit opus, hæc namque propago
Divinum concepit iter. hinc ſacra Maria eſt
Ad partum generata novum, quæ conjugis expers
Mater ineſt, natuſque Dei de virginis alvo
Emicat, atque hominem mediator in omnia complet,
Hinc terrena levans, illinc cæleſtia præſtans.
Præterit ergo vetus Chriſto naſcente figura,
Hæc facies jus omne novat, cultroque fugato,
Spiritus ardeſcens cor circumcidit in undis:
Qui ſanantur aquis, ne figant vulnera membris.
  Neſcius interea curis laxare quietem,
Paulus in orbe docet, verbique ligonibus omnes
Excolit, & fidei cogit flaveſcere meſſem,
Errorum fugiente gelu, quem Spiritus almus
Hæc Aſiæ proferre vetat: nec Mæſia quivit
Dives agris hujus tunc ſemina ferre ſalutis,
Fœcundo jejuna ſolo, vir quippe Macedo
In ſomnis hæc viſus ait: miſerere precamur,
Illyricos dignare ſinus. o gratia quantum
Improviſa parat, ſubito inflammantur amore,
Qui poſitum jam tempus habent, ſi nocte fugata
Doctiloquus convertit iter, fructuque loquelæ
Veſcitur eſuriens Macedonia, perque ſoporis
Dona ſalutiferam meruit comprendere linguam.
Quæſtio crebra ſonet, quia plenus munere largo
Prædicat omnipotens, non veni perdere mundum,
Sed ſalvare magis: faciat quæ cauſa negari
Hæc aliis, aliiſque dari? cum prodiga Jeſu
In commune velit pietas ſuccurrere cunctis.
Suppetit affatim exemplorum copia, noſque
Lectio multiplicem docet hac in parte figuram,
De qua pauca canam, Luca narrante relatum:

E populo quidam Chriſto comes ire rogabat,
Quem ſecum prodire vetat, qui deinde tacentem
Sponte vocat, novit mendans intarua magiſter,
Quæ verbum jam corda ferant, quos obſtruat intus
Error iniquus adhuc, ut tunc doctrina miniſtret
Officium, cum tuta venit, ne ſancta quod inquit
Incipiant violare canes, cœnoque gravati
In margaritas vertant contagia porci.
Altera res etiam ſupereſt in carmine dura,
Sed quibus ex veteri patuerunt omnia fonte,
Ore datas tenui facile eſt advertere guttas.
Exodus ille liber memorat velamina ſacri
Pontificis, qua nempe queat ſplendeſcera veſte,
Officiique habitum nitido componere cultu,
Qui ſegmentatus mediis altaribus adſtat.
Quas inter ſpecies, parili numerantur amicta
In femore exuviæ, quibus indumenta pudoris
Progrediens ad templa locet, ſtudeatque ſacerdos
Renibus obſtrictus myſteria caſtus adire.
Quod ſtatuit lex priſca magis, devinctaque juſſit
Tunc hæc membra tegi, quæ poſſidet atra libido,
Cum properat libare Deo, laxata relinquens
Conjugiu poſt ſacre tamen, ne parcior uſus
Ad ſobolis non ſtaret upus, ſterilique merito
Connubii frigeret amor, cum certa propago
Hoc ſolenne gerens, nullos admitteret umquam
Externa de ſtirpe viros, ubi nomine priſco
Ex adytis perduret honor, proleſque per ævum
Sanctificanda redit, vicibus ſupplenda creandi.
Eccleſiæ tunc alma fides ſine fine pudicos
Pontifices jubet eſſe ſuos, & quærit in omni
Cauta tribus, quos rite probet, nec ſanguinis iſte,
Sed meriti ſucceſſus arit: tamen illa figura,
Qua ſine nulla vetus ſubſiſtit littera donum,
Hac melius nuvitate manet, variatque recurrens
Alterna ratione vices, ne forte ſacerdos
Tunc generare velit, cum necdum mente capaces
Cernit adeſſe greges, cumque inſtat nobilis ardor
Diſcendique fames, ut apertius ore reſolvat,
Ne quiſquam jejunus eat: nam ſemine verbi
Prolem poſſe dari, Paulus quoque ſæpius inquit;
Filiuli dicendu mei, juvat ergu parumper
Eloquium genitale premi, ſtudiumque docentem
Diſpenſare ſuum, laxans pro tempore vires
Ingenii, ſtrictaſque ferens, ne ſula profani
Cunculcata terant, mundatis ſancta reſervans.
Fas vetat inde queri, culpis hoc imputat Adæ
Venæ pœna ſuæ. quid enim rea fauce parentum
Progenies ſibi jure petat, ſatur ille benignus
Ni dunare velit, quidquid temerarius error
Corruptu natala tulit. via ſula ſalutis,
Affectus parcentis erit, miſeratio ſemper
Cunditione caret, præſtans indebita Chriſtus
His pius accelerat, juſtuſque hic munera tardat.
In Macedum terris cum mœnia nuna Philippi
Doctoris celebraret iter, bacchata puella
Sub ſtimulu Pythonis ait: Paulum eſſe miniſtrum
Æterni ſcitote Dei: profeſſio vera
Mendaci de teſte ſonat, vocemque fidelem
Perfidus auctor habet: ſed nou defertur honori,
Quod cogit formido loqui, nec mente cohæret,
Nudus amure timur. Paulus miſeratus ab atro
Dæmone corda premi, noleuſque licere profano
Divinas aperire vias: fuge, dixit, & iſta
Ulterius tentare cave. nil juſſa moratus
Hoſtis adeſt, vacuamque domum poſſeſſor iniquus
Deſerit, ac profugo mulier ſanata periclo
Conticuit de lauda viri, quæ cœpta peregit:
Pluſque tacens hoc eſſe docet, de munere vulgi
Hæc quæſtum faciebat heris, quo turbidus implet
Quu caret ille furor, populique procacis in aure
Seditione fremunt, Romanis obvia ſacris
Sacra dari, rituſque novos exire per orbem,
Et veteres cecidiſſe Deos: tunc agmina raptim
Fuſtibus innumeris eliſu corpore Pauli
Conveniunt, ubi carcer erat, quem ſedibus imis
Includunt comitante Sila veſtigia, quorum
Ligno merſa cavo vinclis tenuere beatis.
O felix de clade locus, cui clara reſulgent
Lumina pro tenebris, in quo dedit eſſe perennem
Nox antiqua diem, niveam translatus in aulam
Eccleſiæ cunctiſque ferens modo dona ſalutis.
Quam bene carcer eret, tota concurritur urbe,
Qui primus nova tecta petat, quive oſcula figat
Poſtibus, & tacta ſacretur parte cylindri.
Jam nocturna quies per corpora ſerpere feſſa
Cœperat, exiluit tellus imitata ruinam
Viſceribus concuſſa ſuis, & clauſtra relaxans
Mota vagatur humus, ſervitque canentibus hymnum
Tempeſtas famulata ſoli. proh quanta pateſcis
A nullo ſuperanda fides! veniente periclo
Pœna fugit, geminoqua metu diſcrimina creſcunt,
Ut perdant turmenta locum: tremefactus ab alto
Excutiens ſua membra loco, cum libera cuſtos
Cerneret antra necis, gladiique mucrone retecto,
In jugulum vult ferre manum, ſed non licet illi
Paulu teſte mori, cujus ſolamine viram
Repperit, atque ſuo maruit da carcere ſulvi,
Deſcendenſque dumum, ſacris fomenta miniſtrat
Vulneribus, liquidamque paret ſibi redditus undam,
Cæleſtem nacturus aquam: nam corda ſaluti
Fingere Paulus amans, cunctos ſimul amne fluenti
Diluit, ætherei patuit cui luminis anta
Gratia, non perimi, crevit poſt vita renaſci.
Blandiloquis olim capta eſt ſermonibus Eva
Deceptura virum: nunc improbus ora puellæ
Qui runc Dæmun agit, repetens ad crimina ſexum,
De quo prædu fuit, multis ventura canenda
Peccati conceptor erat, ſed Apoſtulus Adam
Jam melior cæleſte levans in imagine ſignum,
Qui fuerat terrenus homo, nec certa recapit.
Nam fallit quod ab hoſta venit, metuamus ut omnes
Hoc audire neſas, nec corrumpamur amari
Melle doli, ſi vera canit, qui falſa miniſtrat.
Ingeniis claras & linguis Paulus Athenas
Ingreditur, tumidamqua feris conflictibus urbem
Eloquio torrente premit, quem turba profari
Doctiſonis mirata modis: quibus, inquit, ab oris
Verborum fluit iſte ſator? plebs neſcia Paulum
Semina ſarre vocat, fruiturque errore magiſtro
Vera loquens, namque hic facundus in orbe viator
Ambulat atque colit, cujus labor omnibus inſtat,
Ut creſcat divinus ager, purgataque fructum
Mens humana ferat, lolii ne ſordeat herbis,
Quam ſegetes portare decet, manus æmula cogit
Ad procares hunc ire ſimul, quibus edidit aſtans:
Cecropidæ quos fama canit ſermone diſerto
Gymnaſiis vernare ſuis, ubi præſidet altus
Secrilegæ novitatis amor, vos cernimus aram
Ignoto poſuiſſe Deo, qui condidit aſtra,
Qui pelegus terraſque dedit, quem vita parentem,
Ut moveamur, habet: cujus ſpiramus ab igne,

Cujus imago sumus, de quo cecinere poetæ,
Hinc huminum constare genus: quem prædico, cuncta
Saneit ab ure suo: cur hæc dieiue vocatis,
Quæ facitis, vacuoque metu cæleste putatis
Aueilium, quod gignit bumus? natura metalli
Visceribus latet ima soli, quibus eruta sumit
Ingenii fabricentie opem, seu numina tamplis
Hinc veniant, seu vasa focis: sibi causa timoris
Ars operata Deos, Dominum super omnia fusum
Claudere nemo potest, parvisque arctare figuris.
Quod capitur, minor est spatio capientis, in auro
Materia est: opisee rerum non sustinet usum,
Quem simulant, quos ipse creat: quam dura luetis
Crimina, quam stulram sese sepientia vestra
Judicii est sensura die, cum corpora Christus
Surgere cuncta jubet, tormentaque fine carebunt.
Utque reos cruciet, servat quos devorat ignis.
Sic cero juncta Deo carnales eepiat actus,
Et cummissa sibi coram hæc examinat ultor,
Qua voluit morienta pari, quem funeris eepers
Vieificare volens, post tartara reddidit astris.
Hæc multos ad dona vocant, Dionysiue ipse
Primus in arce loci nova præmie jungit honori,
Complesusque fidem, sic incipit esse sophista:
O iupe Paule rapae, dedit hoc benedictio Jacob
Nomen habere tibi, quid jam remanebit in urbe,
Quod non ore trahas, postquam solerria Graja,
Cessit, & invictas in dogmete vincis Athenas?
Cur Epicuræus vel Stuicus impia soli
Bella cient? reserare upus est, quo nomine multi
Sectarum coiere greges, vitam ambo beatam
Elegere sequi, quam corpore diligit alter,
Hic animi virtute colit, det & actio Pauli
Ad vitem præcepta piem: sic themate junctu
Hic magis alternis solearunt vocibus ora,
Corporis atque animæ commissus partibus eetat
Pienus humo, sed nunc stodiis diverse sequentes
Ambo volunt, quod neuter habet, vesflumine plenom
Subdit utrumque Deo, video clamans caro menti
Quam sit iniqua meæ, rursusque salubriter insit
Non propria de parte geri quod gretia donat.
Hoc celebremue iter, vira est quie Chiistus, & ipse
Se vocat esse viam, per se gradiamur, ut ad se.
Sanctaqua ne pedihus possit cessare lucerna,
Præco datus fidel vestigia suggerit orbi.
Attica discedens jam liquerat agmina Paulus,
Eloquiis superata piis, himarisque Corinthi
Mœnia juncta petens, populosem repperit urbem:
Quæ licet alterui contingeret æquoris undas,
Perpetuas sitiebat aquas: ibi Ponticus ille
Aquila tunc præceptor erat, vir plurima laudis
Instrumenta gerens, cujus se Paulus amico
Contulit hospitio, sociam dignatus adire
Artis amore domum, nam scenæ factor uterque
Pollebant operis studiis, & dogmate legis.
Christus ait: nunc Peula doce, non obviat ullus
Me cumitante tibi, quæ sit mihi mœnibus istis
Turba vides, insiste loquens, ego pectora firmo.
Ista moneut nullos umquam de munere terdo
Posse queri, gratis quod dat clementie Christi.
Tecta sub ambiguo lateat ne forte figura,
Que dabitur rationa cenem, de nomine sæpe
Argumenta trabi, documentaque maeima gigni
Scripturæ cecinere piæ, juvat altius ergo
Quærere: qui Paulus charus conjungitur hospes,
Factus in arte comes, sub cujus imagine causæ
Sic vocitatus erat, qualive decorus honore est,
Hac quoque parte placene, aquilæ nature fidelis
Sponte gerit, quod forma tenet, nam debilis ævo
Et declinatis senior jam visihus eies,
Flammivomo suh sole jacet, pennasque gravatas
Ejus in igne fovet, nocturnaque lumina paudit,
Atque oculos radiis ardentibus ingerit ægros
Ad veterem reditura diem; sic dona caloris
Languida sumit evis, cujus da somite vires
Accipit, & prisci reparet dispendia secli:
Cui ne sola foreut, quæ fervidus incutit æstus
Per laticum purganda vadum, ter mergitur undis,
Et senium deponit aquie, juvenemque decoris
Effigiem de fonte levat. quis apertius actus
Religionis erit? cum veri lomine solis
Tangimur, antiqui contagia solvimus ævi,
Accedente fide, lympha mos matre renati
Conspicimur novitate rudes, infantia rursus
Fit recidive seni, gemino manantibus ortu
Hic melior natalis adest, bene conscius hujus
Aliris eeempli, quem Spiritus egit opimam,
In cythara versare manum: renovaberis, ioquit,
More aquilæ, qua lege datur sentire probatis
Laude placere typi, quod firment cantica justi.
Nec vacat ars Pauli socio celebrata suh ipso
Secreti virtute boni; tentoria quippe
Fortie mobilibus fabricabat in aggere tectis.
Longius hæc abiens peregrinus ubique viator
Eripit, atque hiemes solesque hic pellibus arcet.
Nos quoque per culpam prima de sede repulsi,
Exilio mundi jacimur, via reddita tandem
Que patriæ repetamus iter, munimine nobis
In cestris sunt Paule tuis, ne criminis imhres
Tempestas mundana ferat, scelerumqoe vapores
Ignitus teurator agat, suh tegmine tali
Tuta salus, nullum discriminis eecipit ictum,
Nec prostrata feri succumbit eirihus hostis:
Mystica signa duces præmittunt laudibus artis:
Pisces Petrus agens, homines capit, æquoris hospes
In sacris persistit aquis: habitecule Paulue
Dum terrena levet, docet, ut cælestia condat:
Factaque sæpe menu, nunc construit etria verbo.
Ulteriora sequens lustratis finibus arva,
Convenieus Ephesum Paulus docat, atque ibi quosdam
Prospiciens estare viros, en spiritus almus
Venerit his, quæsitor ait? qui fonte Joannis
Se dudum maduisse ferunt; nam nominis hujus
Expertes hucusque trahi: quos flumioe sacro
Abluit, & sanctus mue spiritus ora repleeit,
Verborumque dedit solitis virtutihus imbrem.
Sæpius arme muvant ista de parte profani,
Et bellere perant, quibus, ut contraria possim
Fundere tele loquens, tu tunc mihi largius ora
Spiritus elme riga, sint ut tibi dogmata digna,
Quæ dederis: tu vocis iter, tu semita linguæ,
Tu dicture veni, qui per tue munere semper,
Quæ reddamus agis, duuisque resuscipis usum.
Nomine venturi præcursur in orbe Joannes
Eehibuit baptisme suum, Duminoque paravit
Ipse viam, memurans cunctis baptisma futurum,
Post aliud quod jure datur, quod trina potestas
Illustrere solet, sed quod magis eligit hujus
Tangere Christus aquas, formem facit omnibus ad se
Currere fonte pio, sacram ne deserat undam
Ulterius murtale genus, quam corpore mundo
Et Dominus dignatus erat, cum diluit amnem

Per

Per famulum mergente Deo: jam flumine tacto
Discipulis hoc cessit opus, quos dogmata plures
Baptizasse canunt, servi cessare lavacrum
Fas fuerat veniente Deo, prænuntius ex quo
Dixerat ista prius, quo fecit tempore Jesus
Jam plenum baptisma geri, velut ante Joannes
Cum solitum propriumque daret, quæ regula Paulum
Compulit, ut Christi deberent fonte renasci:
Quem non venturum, sed jam venisse Joannes,
Insinuans digito cælestem prodidit agnum,
Hunc peccata canens a cuncto tollere mundo.
Quid geminum baptisma cupis simulare profane?
Dissona non iterant, repetitio rem tenet ipsam,
Non aliam, bisque illa foret, quæ primitus esse
Cœpit, & ipsa redit; nam cum discorder origo
Principii, finisque sequens, & singula dici,
Et patet esse semel, nulloque errore gravantur,
Quæ collata simul possunt divisa probari.
Cum tamen hæretica nigredine plenus Averni
Polluitur quicumque locis, si lumen habere
Ecclesiæ vult ferre piæ, non cogit ad undam
Nostra fides hunc ire iterum, quia nomine trino
Dogmata prava trahunt: nec qui, sed quid dare possint,
Explorare solet, positæ quem vera fateri
Instituere manus, solusque repellitur error
In diversa trahens, quod spiritus efficit unum.
Hos etiam his sex memorat scriptura fuisse.
O facet, o felix numeri modus, agmine fuso,
Cum meruere cibi damnorum semine nasci,
Juris Apostolici læta est tot gloria vasis.
Jam sermone potens Ephesi converterat urbem
Paulus, & æthereis fulgebat gloria signis,
Cumque per innumeros nutarent saucia morbos
Corpora, nec miseros operata refecerit ægros
Artificum medicina manu, velamina sacra
Absentes petiere sibi, quibus affluit ardens,
Ut caderet vapor ille, fides, finemque calori
Altera flamma daret, semicinctia denique Pauli
Atque ablata palam sudaria, fusa per artus
Languorum pressere focos, membrisque repostæ
Ad nihilum fluxere lues, vigor omnia curans
Tactus erat, nullæque domus a munere cessant,
Quod medica de veste ferunt, virtute sub ipsa
Spirituum quoque turba minax velet irrita fumi
Pars per inane fugit, ne fabrica pulcra creantis,
Quæ plasmata solo cælestis imaginis instar
Traxit, & auctoris speciem sub pignore gestat,
Hospite sit polluta suo, templumque decoria
Inficiat prædonis odor, quo tempore septem
Judæa de stirpe viri nova prælia tentant,
Sic prius affati: quem Paulus nomine Jesum
Prædicat, hunc tibimet pariter proponimus & nos,
Pervasum dimitte locum, vox reddita contra.
Christus qui sit, ait, qui Paulus, sentio, nam vos
Ignotos vitare licet, cognosce furorem
Gens inimica tuum, dæmon regnare fatetur,
Quem venisse negas, atque hoc convinceris ipso,
Quo stimulante reis, cui non datur ore placere,
Quod terrore movet, contraria dicere voto
Causa Dei prohibet, quam lex comitatur amoris.
Hæc est vera fides, quæ tunc spectacula plebi
Quamve triumphalem Domino vincente coronam
Contigit inde geri? rabido cum murmure frendens
Dæmonis ira suos bene noxia rumpit amictus,
Dissecat & facies, fugiuntque pericula victi,
Nudaque præcipiti convertunt terga pavore.
Quid Judæa ferox jam non de clade timebis?
Quæ socio sic hoste peris, cui criminis auctor
Punitorque idem est, ne sit te judice pulsus,
Quo simul est peccante reus. mox fama per urbem
Sparsit ubique volans, & dæmonis edere vocem,
Quod virtus est summa Dei, concurrere gaudent
Et latices intrare pios, maculasque vetustas
Fonte lavare novo, sanctisque nitescere lymphis.
E quibus una datur simul insons omnibus ætas.
Ast alii magicis ponunt incendia libris,
Ut mereantur aquas, & vitent ignibus ignes.
Ardua flamma nimis, cujus super aera fulgor
Evolat, & Cælum tales petiere favillæ.
Quinquaginta etiam pretium posuere libellis
Millia nummorum, quoniam meruere nocentes
Sic abolere nefas, hujus hæc causa figuræ est.
Lege sacer numerus delicta resolvit, ut olim
Diluit in toto David sua crimina psalmo,
Contractusque fugat: nam quinquagesimus annus
Cum Jubilæus adest, proprii & distractio ruris
Antiquo donatur hero: servire coactos
Libertas amissa petit: mala debita laxat
Creditor, & limen patriæ vetus aspicit exul.
Quinquaginta etiam cubitis distenditur arca,
Quæ depressa vadis, atque æquore tuta salutem
Sub numero pietatis agit, servataque crescit
Per spatii parcentis opem, quia Christus ubique
Condidit Ecclesiam venia fabricante capacem,
Quæ sit cœpta fretis, latissima funditur arvis.
Infelix Ephesi Demetrius ante locabat
Sacrilegis delubra locis argentea, suetus
Solvere vota suæ pretio majore Dianæ,
Cedere cuncta videns prisci monumenta furoris
Ingemis, & vanas his vocibus excitat iras:
Non pudet, o Socii, nostram cecidisse Dianam,
Quam mundi suspexit honor? mortalibus ultra
Quæ speranda salus, si non per secula possunt
Fine carere Dii? quæ nunc simulacra sacellis,
Quæ poterunt dare thura focis? quos advena Paulus
Territat; & quidquid gerimus pro nomine Divum,
Mota metalla vocat, quorum discedit ab orbe
Relligio, pulsique fugam petiere penates.
Hei mihi, jam video subitis lapsura ruinis
Condita fana diu, templi quoque nobilis ædem
In cineres, stragemque dari. quam prendimus arcem?
Quamve tenemus opem? quibus interclusa facultas
Est operum, crimenque foret fecisse Dianam?
Pergite, tempus adest, labor ultimus omnia secum
Si desperat, habet, sola est via vincere victis,
Formidare nihil, restat sors certa triumphi
Pro superis movisse manus: insurgite telis,
Et quam vota Deam celebrant, hanc arma reposcant.
His dictis plebs mota fremit, magnamque Dianam
Communi clamore vocant, ac præpete cursu
Itur in obscœnum cum seditione theatrum.
Non alio docuit meritum causasque Dianæ
Lascivas tractare foro, capit area turpis
Concilii deformis opus; tamen impetus amens
Fluxit, ut in vacuas oculis qui labitur auras,
Nullaque dispersum retinet vestigia fumus.
O miseranda manus, cui tu præstare laboras,
Perpetuam cur esse putas? te teste sacellis
Eruitur fugitiva suis: quo jure pavescis,
Qua pereunte doles? Cæloque adjungere tentas,
Quæ terris remanere negas? nunc ordo figuræ
Explorandus erit, latebrisque videndus apertis.

Dici-

Dicitur e solo Demetrius aeria demens
Arganto posuisse Deæ, cum plura capaci
Protulerit natura sinu, quibus ista metallis
Fingaret, ut fusis animentur vultibus æra,
Ingeniique manus promittunt vivere cautes.
  Quod si Sanctiloquos volvamus ab ordine libros,
Inveniemus iter, puris quia sensibus aurum
Comparat, argentum nitidis scriptura loquelis.
Nam psalmus licet ista canat, tamen inclyte Moses
Altius hæc memoras, populo cum talia dictas:
Aurum, atque argantum templorum ferte decori,
Quod jacet interius menti, non dura metalli
Materies sub corde latet, sed apertius illud
Exagitat quod Christus amat: mens obtulit aurum,
Cui fuerit pretiosa fides, pariterque ministrat
Argentum, cui voce sonant bona tympana cordis,
Ut Dominum duo juncta colant, de pectore sensus,
De sermone sonus: sic aurum dogmata legis
Argantumque petunt hoc ad pia templa parari,
Nos quia templa sumus, sic crimina juncta recedent,
Plurima verba monent, quod Apostolus ipse revelat.
  Corde salus credentis erit, confessio voce.
Sacrilego res una fuit. Demetrius ædes
Condidit argento, cujus facundia movit
Hos animos, ut norma probet sine judice sensu
Numina vana coli, nec de virtute venire
Pectoris istud opus, cui pars hæc sola dicatur,
Qui rationis inops nudam ferit ore loquelam.
  Tu quoque signa ferens, titulos in carmine nostro
Troja repone tuos, & laudibus adde triumphos,
Qui magis ex vero fulgent tibi clarius actu,
Quam quæ pomposo reboant tua bella cothurno.
Lingua colona Dei cum semina fœta saluti
Spargeret, in seram produxit tempora noctem,
Plus animis factura diem: micuere coruscæ
Lampades, ut verbi ducerent igne fideles.
Solus ab excubiis vivacibus Eutichus exul,
Meisa sopore gravi commisit membra fenestræ.
  O male parta quies, o semper debita somno,
Pectora nuda bono: quantis patet ille ruinis,
Quem nox sola tenet, numquamque resuscitat ægrum
Ad meliora caput! nescit vigilare periclo,
Qui patitur dormire Deo. quid inane fenestræ
Quæris adire chaos? quidve hac in parte quiescis,
Qua ruiturus eris? res est inimica saluti
Pendula celsa sequi, furtivaque somnia prono
Carpere velle toro, poteras meliore cubili
In verbo recubare Dei, Pauloque monente
Ejus velle aditum, cui lumine pervia tecto
Janua nomen inest, per quam de fonte lavatæ
Ad vitam gradiuntur oves, hanc quærite cuncti,
Si rabidas fauces cura est, morsusque cruentos
Evitare lupi, cujus lacerabitur ore
A pastore fugax, qui sparsos vocibus agnos
Evocat, atque gregem propria de morte redemptum
Non sinit insidiis, & amari vulnere dentis
Rursus ab hoste capi. mœsto sonuere tumultu
Atria, concurrit gemitu miserata frequenti
Turba videre locum, qui funere tristis acerbo
Lætitiam facturus erat, cui Paulus adhærens,
Pectore vivit, ait, quam vocem vita secura est:
Morsque repulsa fugit. quantum tua Christe potestas
In famulis operata facit! tu redditus astris,
Æqualisque patri de majestate perenni
Jura superna regis: sed quod caro corpore matris
Virginis ora tibi tegmum spoliavit Averni,
Vivaque de proprio revocasti membra sepulcro.
Teque probas voluisse mori, qua parte resurgis,
Ex qua natus eras, jam ferrea vincula solvis.
Lux aliis alterna redit te auctore, simulque
Exemplo donata tuo, qui subdita dudum
Cogis, & electis succumbere tartara servis.
  Interea felix surgit de morte cadaver,
Et meliore via trina per cœnacula sospes
Ducitur ad Paulum, cujus conspectibus insons
Cœpit adesse puer, vitæ jam dignus honore,
Cum leti convertit iter, quæ gloria facti
Instruit ad veterem causas aperire figuram:
Fulta tribus cameris Noe describitur arca,
Ecclesiæ documenta gerens, stetit ordine primo
Pars hominum, pecudesque gradum tenuere secundum,
Tertia sors addicta feris, quæ cuncta per undas
Arca quadrata tulit, velut in baptismate fontis
Omnibus est nunc una salus: sed moribus unus
Non valet esse locus, nam nidos fertur in illa
Ædificasse Noe, quem justus dicit Hebræus,
Et requiem quod Christus inest, qui dividit æquus
Præmia certa suis: quisquis virtutis amator
Jungitur alta petens, Noe stat proximus infra
Ingenio breviore minor: sors debita sævis
Tartareum tenet ima sinum: sic Eutychus ergo
Prima parte cadens, inferni perditus oris
Halitu, & humana vacuus ratione ferarum
Cœpit habere locum: cui postquam pectore Paulus
Incubuit, verbumque suum sapientia fudit
Ore levans animam carnali lege peremptam,
Ad dominum de morte redit, quod epistola clamat:
Qui dormis jam surge citus, rursusque perurget,
Teque vigil de morte leva. super ardua trina
Promeruit jam stare puer, quia dogmate trino
Comperit æternæ quæ sit substantia vitæ.
  Jamque peragratis Paulus stationibus orbis
Ad Solymam venturus erat, quo spiritus illum
Pergere sæpe monet; cupiens in litore noto
Perpetuum memorare vale: simul undique sacros
Evocat, has reddens claro de pectore voces:
  O delecta manus, quæ Christi militat armis,
O summo plebs nata Deo, meministis amoris
Et studii documenta mei: gentilia promptus
Agmina, Judaicosque tuli sine fine furores,
Ut vitæ præcepta darem, nullumque lateret
In populo narrata fides: a sanguine vestro
Mundus semper ero, nec debitor oris avari
Clausa talenta luam, sterilemque in semine verbi
Jejunus culpabit ager, vos convenit inde
Usuram præstare piam, cum venerit auctor,
Qui meriti discussor erit, servosque reposcet
Mensuræ crementa suæ: mihi germina ferre
Sensibus ardor erat, quæ passim credita sulcis
Sparsimus, at fructus tenues mala terra dolebit:
Vado videre crucis venerandam gentibus urbem,
Quo me jussa vocant, varii luctamen agonis
Hic dabitur certare mihi, nam cuncta subibit
Qui cursum complere volet, mitissima sors est
Pœnarum, quas vota gerunt, regnique facultas
Perpetuo pro rege pati, servare ministri
Ecclesiam, Christi pretium quam sanguine nobis
Fecit in orbe suo, famuli retinere laborent,
Quod Dominus de morte dedit. non cernitis ultra
Jam faciem vultusque meos: vigilantius oro,
Commissos lustrare greges, quia denta rapaci
Conveniunt ad ovile lupi: custodia peccat,

Cum

Cum ſpoliis ſi raptor eat : paſtoris inertis
Fraude perit quod prædu capit, ſed & acrior hoſtis
Intus erit, graviuſque malum diſcordia portat,
Quæ vulnus ſub pace creat : ne cedite duris :
Virtuti damnuſa quies, nullumque curonat
In ſtadiu ſecurus hunur, ſua gluria forti
Cauſa laboris erit, raruſque ad præmia miles,
Cui pax ſula ſuit : victoria ſemen ab buſte
Accipit, hinc uritur. Dominus plantaria veſtra
Fœcundare valet, qui per ſua dona venire
Ad ſua dona facit, quodque adjuvat ipſa miniſtrat.
Nun ego divitias luxu fallente ſuperbas
Alterna mercede tuli, nec munera ſumpſi,
Vos potius quam veſtra petens : me ſcitis ut iſtæ
Cum ſociis pavere manus, aſſueſcite gazas
In lucis proferre vias, operumque locare
Theſauros in ſede poli : nil proderit aurum
Defoſſis quæſiſſa locis, ſi claudat avarus
Quod celabat humus : quod non in paupere ſurgit,
In tellure jacet, cæcoque revulvitur antro,
Obſcura peccante manu : laxate ſupernis
Curda precur monitis, neque reſpuat ullus egeno
Tecta parare gregi, quo ſuſcipit buſpite Chriſtum.
Sic poſtquam ſatus dedit oſcula, tum ſimul urans
Flexit in arva genu, ſtrictique duluribus umnes
Ad lacrimas fluxere pias, lungeque per undas
Obtutu comitante ſequi meruere carinam,
Dumque per uppoſitas extendunt lumina nubes,
Additur in pelagus oculis via, raptaque flabris
Puppis adhuc nota eſt, & mulcet imagine mentes,
Affectuque animi creſcit menſura videndi.
Sed quod ait, tribus bæc annis præcepta ſalutis
Nocte dieque dedi; pater hac ratiune figura,
Qui canit Eccleſiæ tria dugmata, ſæpius edit
Hiſtoricum, murale ſonans, typicumque volumen.
Sic etenim ternas capiunt ſex vaſa metretas,
Quæ vetsri da lege novu rubuere liquure,
Furma ſacrificii perfecti priſca caniſtro
Tres panes ufferre jubet, quibus additur illud
Diſcipulis quod Chriſtus ait, jam nocte roganti
Tres panes debere dari : nux iſte profectu eſt
Mundus, ut hic ſi quis verbi deſideret eſcas,
Exhibeas quæſiſſe dapes, doceaſque volentem,
Quod pater & natus, quod ſanctus ſpiritus unus
Sit Deus, & numerum triplicet ſubſtantia ſimplex :
Nec ſemel boc pia juſſa canunt; angeriat, inquit,
Ta quicumque petens, ut pergas prævius unum,
Catera vade ſimul duo millia. nonne videntur
Hæc mandata luqui? ſi quis te cunſulit errans
Ignaruſque viæ quid ſit Deus edere malis,
Prode patrem, ſubjunge libens quod filius, & quod
Spiritus aſt almus, numero tres, & tamen unus.
Hinc Judæa vacans, ſterilis quæ dicitur arbos,
Expectata tribus fructum non attulit annis :
Quod triplici ſpernens tractare vulumina ſenſu,
In fidei numeris neſcit dare munera Chriſto.
Nobile jam templum Salomonis Paulus adite
Cœperat, & veteris ſolemnia reddere legis,
Corripit hunc Judæa manus, rapidoque tumultu
Conclamat necis aſſe reum, ſed in arma tribunus
Evolat, & vinctum geminis jubet eſſe catenis;
Quæ tamen aſtrictis incumbunt dura lacertis,
Nun animum tormenta ligant, quod Epiſtula Pauli
Lumina plena canit, vinciri poſſe miniſtros,
Vinciri non poſſe fidem, verbumque tenere
Suppliciis non eſſe datum, gradibuſque ſub ipſis
Conſtitit, Hebræu plebi ſermune locutus :
O fratres, patreſque viri, me nuſtis in oras
Has veniſſe rudem, doctrinæ deditus omni
Legis amure fui : vobis modu teſtibus utur,
Quurum ſcripta ferens, ardebam cæde Damaſci
Chriſticolas punire greges & finibus urbis
Hanc prohibere fidem, ſed non murtalia poſſunt
Auctori certare Deo : deſcendit ab aſtris
Lux oculos clauſura meos, & ab igne coruſco
Aucta dies latuit, caliganteſque tenebræ
Nubibus incumbunt, quarum mihi tempore crevit
Adveniens cum nocte jubar : diſcernera cauſas
Eventus poſt facta ſulet, bene vidimus umbras,
Uſuri jam ſule novu, ſed & auribus hæſit
Clamur ab ure Dei, repetito numine, Saule.
Me Chriſtus terrore quatit, ne ſigniſer ultra
Auderam bellare ſibi : quo jure negabo,
Quu feriente cado, cujus de munere prunus
Attullur meliure via, perque ardua ſurgu,
Sublimiſque ſequor felicis dona ruinæ.
Jam ſatis, o cives, crudelia muvimus arma.
Nil dubium pars illa docet, quæ teſte beata
Fungitur hoſte ſuo : quid adhuc libet aſſe nocentes?
De tenebris luceta meis, cui fontis ab undis
Eſt viſum largita fides, & murtis imagu
Vivere cæpit aquis. heu numquam ſaxea tellus
Seminibus fœcunda ſuis, vacuique labores
Qui ſterilem patiuntur humum. poſt denique Jeſus
Hæc mibi viſus ait : procul hac procul urbe relicta
Pergere Saule para : non eſt tibi credula nuſtri
Numinis : ad gentes potius cane verba ſalutis.
Protinus banc vocem querulæ rapuere phalanges,
Projiciunt veſtes, ac pulvere longius acto
Ventuſa levitate fremunt, varioque fragore
Perſonat in Pauli rabidum diſcrimina vulgus.
O Judæa nocens aucturem perdere vitæ
Cum cuperes, ſic dicta dabas : fuit optio linqui
Quem velles clamoſu tibi, ſed ab ure cruentu
Triſte petes male ſuada nefas & gaudia paſchæ
Electo latrone colis, geminaſque furorem
Sæva piu, placata reo, certamine cuncto
Te ſpolias, vacuamque locas, cum durior ipſis
In Stephanum turmenta jacis, deponis amictum,
Et nunc veſte cares, primi quia pœna parentis
Eſt cognata tibi, veteriſque in corpore purtas
Tranſgreſſuris onus, contraria fontis hunuri,
Ne renovaris aquis. Adam ſub criminis urtu
Cugnovit quod nudus erat, documentaque noxæ
Hinc miſero patuere ſuæ : te murtis urigu
Crebra ſubit, cui plena malis interſerit ira
Bis habitum, quem culpa creat. jam bella tribunus
Vocibus his ardere videns, fera vincula Paulu
Addidit, & caſtris torquendum miſit iniquis :
Nuta querela locis ut ſit ſuperanda cauemus.
Paulus geſta loquens, ſocios ibi lumina dudum
Conſpexiſſe ſuos, vocem tamen auribus illam
Non habuiſſe refert, at tunc quo tempore cæcus
Decidit, & vocem comites audiſſe leguntur.
Sic variant narrantis opus, ſed utrumque neceſſe eſt
Concinat haud dubium : nam tunc audiſſe feruntur,
Accepiſſe ſonum, nunc non audiſſe profecto.
Hæc rationis erit ſimplex via, jure negatur
Vox quomodo confuſa loqui, neque creditur illud
A ſermone dari, quod non in pectore condit
Accipiens : dubia tantum ſtimulatus ab aure,

Am-

Ambiguusque fragor solas diverberat auras.
Sic audisse simul, sic non audisse leguntur:
Altera pars sonitus, certa est pars altera vocis.
Et fert atque refert geminam res una figuram.
Agmina supplicii serventia corpore Pauli,
Pœnarumque graves evolvere versibus iras
Causa monet, sed lingua pavet, fugiamus ab ista
Parte, dolor, veritique nefas tam triste, premamus
Eloquium, ne forte legens sua fletibus ora
Compleat, & largis humescat pagina guttis.
Nec tamen hæc poterant animos satiare cruentos,
Ardet amor scelerum, cupiuntque in sanguine Pauli
Sacrilegas versare manus, quæ dura malorum
Vota quaterdeni vesanæ stirpis alumni
Imposuere sibi, non ullum sumere potum,
Primitus atque cibum, quam facta cæde daretur
Hinc magis esse dapes. o pallida cordis imago!
Pocula sunt, Judæa, tibi meliora cruoris,
Quam laticis, nullasque volens contingere mensas,
Esuris ad facinus, saturamque cadavere justi
Quæris habere famem: non hæc jejunia Moses
Condidit exemplo, tot consumata diebus,
Ut memoras, quot tela novas, totque inspicis annis
Secretas patuisse vias, ubi divite nimbo
Fluxerunt de rore cibi, rupesque vicissim
Arida fudit aquas, in quo meruere parentes
Divina bonitate frui, donisque supernis
Enutrire animas: numero crudelis ab ipso
Tu sævire venis, pollutaque fœdera jungis
Agminis, ut plures faciat mors una nocentes.
Comperit hæc Lysias Pauli vulgante propinquo,
Quoque parent adversa loco: monet ocyus ergo
Clam sua jussa tegi, noctisque in tempore cautus
Obscurum prævenit opus, lectisque maniplis
Imperat, ut tuto Paulum comitentur honore.
Gloria de meritis a te delator honeste
Non aliena foret, quodque est ad præmia tarum,
Proditione places, nec te constantia lædit
Quam sceleri servare times, in crimine virtus
Crimen erit, cumque ad facinus socientur iniqui,
Est ibi causa fides, quam tunc in laudibus ornat
Verus honor, cum causa pia est: stipantibus armis
Cæsaream mox Paulus adit, quo turba cucurrit
Rhetore fulta suo: qui præsidis aure potitus,
Irrita verba dedit contra sic denique Paulus:
Optime præses, ait, dudum te novimus omnes
Justitiæ documenta sequi, comitemque modestam
Consiliis hanc esse tuis, quæ gratia suadet
Fidere, nec dubium tali sub judice fari:
Non legis, templique pium violavimus usum,
Nec sermone vago populares movimus auras,
Urbibus ex Asiæ venientes solvere dona
Cœpimus ad purum semper spectantia votum:
Quis rogo liber erit, si res facit ista nocentem?
Eloquor haud metuens (neque enim discrimina novit
Formidare fides) audent quam dicere sectam,
Luminis esse viam, nec discordare novellis
Jura vetusta patrum, fas est modo credere cunctos
Corpora de tumulis jam posse resurgere, postquam
Detulit inde suum, qui condidit omnia, Christus.
Obstupuit Felix amisso nomine, vincla
Quem faciunt aliena reum, quorum obice Paulus
Stringitur, & Festi servatur præsidis anno:
Linquimus hic nimium, ne gaudia nostra morentur.
Ad Latium jam Paule veni, certamina crebro
Quæ fuerint agitata foro, quantique legantur
Judaici fluxisse doli: nam talia Paulus:
Cæsaris ad solium vos provoco, Cæsaris, inquit,
Appello Romanus opem. cui Festus: abibis,
Ut cupis, Augusti citius visure tribunal.
Non stimulante metu, fugiens discrimina Paulus,
Judicii vitavit onus, mens anxia semper
Pro vita meliore mori: sed muneris auctor
Præconi testique suo jam dixerat olim,
Quod Romam venturus erat: clementia Jesu
Omnibus in terris fidei sitientibus haustum,
Pocula dat de vase suo, cunctosque rigari
Multifluo sermone jubet, meruitque vetustas
Nominis occidui de lumine crescere verbi.
Solverat Eoo classem de littore vector,
Austri nactus opem, cujus spiramine læta
Crebrescente via, velique patentibus alis
Æquora findebat puppis. sed mite quid umquam
Ventorum tenuere doli? mox fratribus Euri
Rupta quies pelagi, tumidisque incanduit undis
Cærulei pax ficta maris: furit undique pontus,
Attollensque suas irato gurgite moles,
Denegat abreptæ vestigia certa carinæ.
Quæ suspensa dolis, dejectaque jungitur arvis
Terrarum, Cælique sequax, ceret artis amicæ
Præsidiis manus apta rati, gelidoque pavore
Deponunt animos, nigroque sub aere cæci
Naufragium jam jamque vident, clausoque profundo
Mortis imago patet: vastas percurrere Syrtes
Historica ratione vocat, lacerosque rudentes
Et clavi fragmenta sequi: sed non ego linguam
Tam fragilem committo vadis, rapidasque procellas
Aufugiam tentare diu, ne forte canenti
Obruat exiguam violentior unda loquelam:
Tangere pauca refert, timas conabor arenas.
Prævia fluctivagæ latuerunt sidera puppi,
Nec solis radiis sub nubibus emicat axis.
Cumque dies multos jam rite peregerit orbis,
In pelago nox una fuit, quo tempore nullis
Indulsere cibis: quanta est heu pœna timoris
Supplicium nescire famis, dat semina causis
Res mala sæpe bonis: tam clari nautica pubes,
Militiæque cohors hominis tempsisset honorem,
Prosperiore freto. cujus custodia tandem
Solvitur, & sævo venerantur ab æquore vecti,
Quem portum sensere suum: gerit illa ruina,
Ne lateat quod Paulus erat, Sanctusque patescat
Asserture mari, raptique elementa laborant
Luminibus monstrare virum, mediisque tenebris
Apparet radiata fides, fit laurea justis
Ex pretio quod terror agit, mansuraque virtus
Crescit in adversis, quæ testibus usa periclis
Ad meritum discrimen habet. stans denique Paulus
Conclamata piis animat sic pectora verbis:
O utinam nostris voluisset fida juventus
Consiliis parere prius, nec littora Cretæ
Linquens, indoci rabiem passura profundi,
Non pelagi, Cælique minas, non triste tulisset
Jacturæ populantis onus, nec turbine tanto
Desperata salus gemeret confinia mortis.
Quæ tamen humanum transcendunt gaudia votum,
Hæc facile est præstare Deo, cui muneris usus
Hic potior, quam nemo putat; nam missus ab astris
Angelus hoc placido veniens denuntiat ore.
Quam turbam vehit ista ratis, tibi rector Olympi
Contulit, ut nullis figatur naufraga saxis.
Credite vera fore, nec spe frustrabor inani,

Qui

Qui meruit promiſſa Dei, conceſſaque nobis
Inſula portus arit, cujus ſtatione licebit
Arrepta tellura frui, naviſqua ſolutæ
Proſpectare gravam nullo diſcrimine caſum.
His dictis ruit Ira maris, ſublataqua dudum
Lux revocara micat, velamine noctis aperto
Pandera viſa ſolum, quod præbuit hoſpita nautie
Sicanio latari tanuis vicina Melita.
Ante tamen rabidos quam vincaur æquoris æſtus,
Solvite, proclamat Paulus, jejunia ſeſſi,
Et quarto decimo ſicut nos veſcimur, inquit,
Jam panam guſtata Dei. mamoranda figuræ
Sacramanta piæ valaant, quam lega probamus,
Tempore quo primi fulſerunt lumina menſis
Hoc numaro currante dia. da carnibus agni
Turba jubetur ali, quarum munimina tacto
Libera Niliacas meruit vitare tanebras.
Hinc ſpatio ſimili Paulus de gurgita mundi
Quos auferre cupit, ſecum convivere ſuadet,
Et ſacrum libare cibum, veſtigia Moyſi
Obſarvata legens. quorum ſpeculantibus actum
Hæc duo ſunt diverſa locis, ſed proxima cauſis,
Et repetita ſalus uno de ſonte levatur.
Agnus Chriſtus ineſt. panis quoque Chriſtus habetur
De Cœlo, quod & ipſa docet: qui corpora læſum
Sumpſerit, hoſte caret nec jam ſua jura Pharao,
Ægyptuſque tenet: mox omnia Dæmonis arma
His merguntur aquis, quibus illa renaſcitur Infans,
Qui captivos arat, ſalſæ quoque fluctus abyſſi
Linquitur, & teiri ſuperantur ſtagna Draconis,
Ereptoque gragi largitur paſcua Chriſtus
Nominibus propriis, paſtor jam verus edenti.
Hinc etiam eccleſiæ gerit aurea luna figuram,
Quæ quarto decimo de primo lampadis ortu
Conſpicitur jam plena die; quia corpore Jeſu
Crevit in orbe ſuo lucem factura perennem.
Palleret ut Paulus creſcanria frigora nimbis,
Contulerat ſarmanta focis: cui vipera ſieit,
Dæmonis arma ferens. ſurgentibus obvia flammis,
Antiqua feritate manum, gelidique venani
Vulnus in igne dedit. quid adhuc male noxia ſerpens
A Domino revocare cupis, vetereſque rapinas
In legis novitate paras? quid mortis amatrix,
Cujus es ipſa parane, inſtauras bella redemptis?
Prædo venis, ſed præda jaces, letumqua miniſtrane
Arboris alrerius conſumeris improba ramis,
Poſtque crucem Chriſti mors eſt tibi portio ligni.
Haud procul hinc aberant agreſtia corda gerentes
Barbarica de gente ſati, qui murmure diro
Inſonuere ſimul: ſatis aſt ee crimine fuſi
Sanguinis iſte reus, nullis jam tutus iroris,
Cui pelagus tellusque fremunt: mortalia tractant,
Et divina probant. digito nam beſtia pendens
Excutitur projecta rogis, bene reddita flammæ,
Quam dedit ipſa prius, quæ culpæ protulit ignem.
Unde gehenna feri glacies tepefacta venani
Solvitur in cineres. gelidæque ſuperbia peſtis
Ex ardora perit: focus hic rabidiqua vapores
Non ſolitas vires capiunt, atqua arida ſecum
Nutrimenta ferunt: ſed tu modo decoquis anguem
Uſa tuo fervore fides, tibi ſubditur hoſtis
Frigidus, inqua vicem faciens incendia flagrat.
Vipereo fumante gelu, veniante tumore
Labi poſſa ferunt. quantum per inania currit
Mens ignara boni! jam tunc de corpore Pauli
Virus abeſt, oculis cum ſquameus exiit horror,
Quem ſerpens antiqua dabat: purgatus in amne
Æthareo, Chriſtique Cruci ſua membra ralegans,
Neſcit ab angue mori, vorat hoc quoque flamma venenum,
Quam ſacris vim ſumit aquis, quibus uſtus anhelat,
Qui dolet ad patriam veteres remeare colonos,
Incolumem ſic ſtare diu mirata juvantus
Hunc ait aſſa Deum: tandem rudis incola diſce,
Qua regnet virtuta: colis, qui talia confert,
Ut famulos hoc poſſa putes. nunc cauſa figuræ
Plenius in clari carnenda eſt munere facti.
Anguis origo necis, nam mors hinc edita nomen
De morſu peccantis habet, contraria juſtis
Vult retinere manum, quomodo manus apta miniſtrans
Jure vocatur opus: talem qui ſanſerit hoſtem,
Impiger excutiat, Dominique vaporibus oret.
Paulus ut admoti cognovit furta pericli
Serpera velle ſibi, cæleſtia tela capeſſene
Preſſit in igne dolos, cujus de fomite creſcens
Eſt accanſa fides, & ſenſibus additus ardor,
Hincque calor populie proceſſit ab ubere fontis.
Menſibus hibernis tribus in regione Miletum
Multiplicem dat Paulus opem, Publique parentem
Finitima de clade levat, quo munere viſo
Undique præcipites ſubitam rapuara ſalutam.
Pullulat interaa nitidi coma frondea veris,
Quo juveneſcit humus ſenio fugienta pruinæ,
Suſcipieñſqua ratem velis credentibus auſter
Præbuit aligeras placidis in fluctibus undas.
Hunc ſpirare decet, quem perſonat ore propheta,
Qui ſpeciem fidei torrentam cantat in auſtro.
Sic quoque proſtratis ad gaudia noſtra procellis
Plurima quæqua legens diſtinctis oppida vicis,
Venit ad excellæ ſublimia culmina Romæ.
Altius ordo petit duo lumina dicera mundi
Conveniſſa ſimul, tantiſque a partibus unum
Delegiſſe locum, per quem ſua ſidera jungant
Omnia qui fidai virtutibus arva ſarenant.
Quæ licet innumaris tendatur cauſa figuris,
Pauca referra volens, iiſdem præſtantibus eda
Petrus in Eccleſiæ ſurrexit corpore princeps
Hæc turrita caput mundi circumtulit oris:
Conveniunt maliora ſibi, ſpeculemur ut omnes
Tarrarum Dominæ fundata cacumina ſedis.
Gentibus electus Paulus ſine fine magiſtar,
Æquius huic præſens oris diffundit habenas,
Quæ gentes prælata monet, quæqua intonat iſtic,
Urbis cogit honor, ſubjectus ut audiat orbis,
Dignaqua materies Petri Paulique coronæ
Cæſaraas ſuperaſſa minas, & in arca Tyranni
Pandere jura Poli, ſummumque in agona tribunal
Vincare, ne titulos parvus contingeret hoſtis.
Ægyptus mundi formam garit, inda vocari
Quæ maruit ducibus plebs eſt commiſſa duobus,
In quibus officium fraternue naeuit ortus.
Idola tot Romæ mundo collecta ſubacto,
Quæ fuerant tenebris obnoxia corda premebant:
Liber & hic populus, quem vinxerat anta Pharao,
Evuit Ægypti totidam ductoribus umbras,
Perque lavacra Dei, quæ tunc magis egit imago,
Vitæ nactus itar. cæleſtem repperit eſcam.
His etiam germanus amor, quibus amplius auctor,
Quam natura dedit, geminos quos edidit aſtris,
Non aadem, tamen una dies, annique voluto
Tempora ſacravit repetitam paſſio lucem;
Et tenet æternam ſocialis gloria palmam.

DRACONTII HEXAEMERON
SEU DE OPERE SEX DIERUM.
LIBBR PRIMUS.

Prime dies lux est terris mors una tenebris,
Lux datur ante polum, lux clari causa diei,
Lux jubar æthereum, lux noctis limes & umbræ,
Lux facies rebus cunctis, & lux elementi,
Lux genitis factisque calor, lux gratia solis,
Lux decus astrorum, lux aurea cornua lunæ,
Lux fulgor Cæli, lux & primordia mundi,
Lux splendor flammæ, lux magni temporis index,
Lux honor agricolis, requies lux omnibus ægris,
Lux opus auctoris primum, candorque pudoris,
Lux ævi, metæ, lux, quæ dat tempora metis:
Qua bene constructa mundi primordia lucent.
Clarus ubique Deus, nunquam mutabilis auctor,
Quem non obscurant quacumque ex parte tenebræ,
Nec celantur ei quæcumque obscura geruntur.
Principium factis lucem dat lucis origo,
Qua mundo vita præmissa est principe luce,
Quæ totum præcessit opus quod continet orbis,
Quæ solis prævenit iter, lunæque coruscum,
Cujus jussit ope clarescere cuncta creata.
Altera quippe dies Cæli convexa meretur.
Ac supra Cælos ingentia flumina dantur,
Ac dominatur aqua glomeratis fontibus alma,
Ignibus æthereis cæli illi sede locans,
Unde beata nimis meruit quæ tecta polorum,
Celsa favore Dei jussu suspensa Tonantis,
Limitibus contenta suis elementa morantur,
Nec flammam restinguit aqua, glaciemve teporat
Flammeus ignis, aquæ servant sub lege teporem
Incorrupta suum, non impugnata vicissim,
Non discreta quidem, sed nec permixta morantur.
Tertia cæruleum ponti lex edidit æquor,
Fluctibus immensis pelagi freta glauca liquescunt,
Et mare navigerum quatitur spumantibus undis:
Ipsa dies terram meruit de fluctibus auctam,
Eruitur terra vasto demersa profundo,
Et solidante globo gravior per inane pependit,
Sustentans solidam fluidæ radicibus undæ,
Quæ molles portat ceu fundamenta liquores.
Arida materies rapitur de corde fluenti,
Nondum mater humus, cujus pars fulvit arenam,
In glebas pars membra ligat, pars saxa turget,
Cautibus extat montis apex, pars flumina mergit,
Planitie pars tensa jacet, pars littora curvat,
Pars datur in tumulos, pars aspera rupibus horret,
Pars riget inculta, residet pars valle profunda:
Et colles tumidi cumulis juga celsa tumebant,
Atque humiles campos spatiis æqualibus aptent,
Pars data dulcifluis undantis fontibus agri,
Promitur herba virens, it surculus omnis in auras,
Et semper vestita comis frondescit oliva.
Omnia poma virens profert, non parturit arbor,
Linguæ laurus honos solvit donanda poetis.
Torta per obliquos it vitis in orbe, corymbos
Verberat, & palma calamos fluitante flagello:
Vitæ pampineos subarundinat ebria campos,
Munera lætitiæ spondens pendentibus uvis,
Fructibus & variis redolent florentia rure.
Una parens tellus non unum fundit odorem:
Sed quot sunt herbæ, tot permiscentur odores.
India tunc primum generans pigmenta per herbas,
Eduxit sub sole novo, rubrisque racemis.
Est locus interea diffundens quatuor amnes,
Floribus Ambrosiis gemmato cespite pictus,
Plenus odoriferis nunquam marcentibus herbis,
Hortus in orbe Dei cunctis felicior hortis:
Fructus inest anni, cum tempora nescit anni.
Illic floret humus semper sub vere perenni,
Arboreis hinc inde comis vestitur amœnis.
Frondibus intextis ramorum murus opacus
Stringitur, atque omni pendent ex arbore fructus,
Et passim per prata jacent: non solis anhelis
Flammatur radiis, quatitur nec flatibus ullis,
Nec conjuratis furit illic turbo procellis,
Non glacies districta domat, non grandinis ictu
Verberet, aut gelidis canescunt prata pruinis:
Sunt ibi sed placiti fructus, quos mollior aura
Edidit exurgens nitidis de fontibus horti.
Arboribus movet ille comas de flamine molli,
Frondibus impulsis immobilis umbra vagatur.
Fluctuat omne nemus, & nutant pendula poma.
Ver ibi perpetuum communes temperat auras,
Ne lædat flores, & ut omnia poma coquantur.
Non apibus labor est ceris formare cicutes,
Nectaris ætherei sudant ex arbore mella,
Et pendent foliis tam pocula blanda futura,
Pendet & optatæ vivax medicina salutis.
Cetera depingit variis natura figuris.
Auroram jam quarta dies præmiserat undis,
Et rutilante polo compresserat astra rubore.
Mox solis radiare globum jubet igne salutis.
Flamma salutaris perfundit lumine mundum,
Cuncta salutifero rident elementa vapore,
Cujus ab igne suo lunam jubet ire secundam,
Nigra tenebrarum corrumpere tempora noctis,
Et trepidam proferre diem comitante quiete.
Candida somnigeris perlustrat cornibus axem,
Quæ numero est majore brevis, & plene minore.
Flammeus ornatus Cæli per sidera fulsit,
Officia stellis, numeros & nomina jussit:
Tempora distribuit, loca contulit, ignibus egit,
Limitibus fixit, jubar induit, axe rotavit,
Cursibus aptavit, Cæli regionibus addit.
Agminis innumeri nec flammea sidera Cælum
Destituunt quocumque die, sed luce premuntur,
Luminis immensi radiato vertice Phœbi.
Nec mirum, si clara latent sub sole corusco
Sidera, quo mundum monstrat mensura minorem,
Qui fovet igne pio Cælum, mare, sidera, terras,

Com-

Conceptum virtute Dei, quem sphæra polorum
Sustinet, & sentit Dominum per cuncta Tonantem:
Cujus ab imperio veniunt, quæcumque ministrat.
Omnia jussus agit, totum sub lege laborat
Miles & ipse Dei, cum Luna & sidera cuncta
Ostentat, sub vere novo, sub tempore primo,
Sub tirone die veterana in secla paratus.
Addit quinta dies animalia cuncta profundi,
In corpus solidantur aquæ, nervique ligantur.
Musculus humor erat, fluctus durescit in ossa,
Atque oculi gemmantur aquis humore gelato,
Et quot sunt fluctus, tot forsan in æquore pisces,
Luserunt fluido per cærula vasta natato,
Et crispante freto perflabant naribus undas,
Terrigenis factura cibos post cuncta creandis.
Exilit inde volans gens plumea læta per auras,
Aera concutiens pennis crepitante volatu,
Ac varias fundunt blando modulamine voces,
Et puro laudant Dominum meruisse creari.
Hæ niveo candore nitent, has purpura vestit,
His croceus plumæ color est, has aureus ornat,
Albentes aliis pennæ solidantur ocellis,
Atque hyacinthus adest, per colla, & pectora fulgens:
Eminet his cristatus apex, has lingua decorat,
Has virides pennæ reddunt, has discolor ornat
Multa per innumeras currens pictura volucres,
Et levibus tenuem subtexunt aera plumis.
Ipsa dies foliom ramis, & floribus herbas
Evomit, & spicis acuit seges omnis aristas.
Silva comis vestita viret, nidosque loquaces
Exhibet, & varias decantat garrula voces,
Cum vagabunda volat non motis plausibus ales,
Frondibus insidens vento cum fronde movetur.
Ille etenim Deus est, quem nulla retardat origo,
Cujus ab aspectu montes, & saxa fluiscunt
In cineres: & pulvis erit, quem dura ligabant:
Qui visa tellure simul mox pondera mundi
Concutit, & subito monstrat vaga terra tremorem,
Ac formidatos ostendit pendula motus.
Alveus expavit violato vertice turgens,
Dum reduces sentiret aquas, & sisteret amnem
Jussa Dei faciens, & marmora glauca fugaret
Gurgitis æquorei, quo mundus cingitur omnis,
Et pelago spatiante fretis ac littoris æstu,
Qui de thesauris ventorum flamina mittit,
Et frænat tabidas in tempestate procellas,
Grandinis atque nivis qui novit quæ sit origo,
Qui dat fulmineos collisis nubibus ignes,
Qui laxas abscondit aquas, & continet imbres,
Qui scit, quo nitidus crystallus ventre creatur,
Candida materies glacies imitatur aquarum.
Qui noctes hiemis producit sole minore,
Et solis protendit iter flammantibus horis,
Qui Phœbi saltus statuit, Lunæque labores,
Qui rosulis stellare nemus, vel floribus agros
Imperat, Autumni qui dulcia poma saporat,
Et fragiles gemmis varians in vitibus uvas,
Ut cibus & potus fiat ubera dulcia musti,
Qui dat corvorum pullis alimenta, facitque
Noverit ut vultur qua sit regione cadaver,
Dux odor usque sagax quem mox invitat ad escam,
Præpetis aut aquilæ senio renovare juventam,
Quæ rostro crescente famem tolerabat adunco:
Qui pascit quæcumque creat pietate parentis,
Vitæ certa salus, per mille pericula mortis.
Debilibus virtus, opulentia major egenis,
Auxilium miseris, spes & defensio pressis,
Fessorum virtus, dans nutrimenta salutis:
Qui facit æternam ut mortalia lege latenti
Membra tegant animam, vento spirante loquaci:
Qui lunæ crescente globo jubet æquora crescant,
Fluctibus abjectis crescant cum fontibus amnes,
Crescat & inclusum capiti genus omne cerebri,
Et minuantur aquæ, luna minuente, liquores,
Ac decrescenti decrescant lege perenni.
Qui reges & regna domat, sternitque potentes,
Dejicit elatos, & mergit ab arce superbos,
Atque oppressores Deus opprimit, & pius ultor
Elevat elisos, & consolatur adactos
Luctibus & damnis & vulnera sæva dolentes.
Tu nobis invicte Deus pietate medelam
Impendis, cui sancta salus medicamine nullo est,
Quod species terrena parat languoris ad æstus,
Spes hominum cernens, & vota precantia complens.
Aspice despectum, dejectum tolle paramper,
Confessumque juva, quem pœnitet esse nocentem,
Ut valeam narrare tuas hoc carmine laudes,
Quas potero: nam nemo valet narrare creatus
Vel modicum facientis opus, quod mens rea clamat,
Pectore contuso lacrimans, & voce fideli
Obses sermo tuus: nostro nam corde tenetur,
Quo te promittis nimia pietate parentem.

LIBER II.

Ad Theodosium juniorem Augustum.

Rex æterne Deus auctor rectorque serenus,
Quem tremit omne solum, qui regis igne polum.
Sidera, flamma, dies, quem sol, nox, luna fatentur
Auctorem, Dominum secula cuncta probant.
Omnia permutans, nullo mutabilis ævo,
Posthac semper eris, qui es modo, vel fueris.
Nil confert, demitque tibi tam longa vetustas,
Omnia tempus habent, nam tibi tempus abest.
Tu mentes hominum quamvis per singula ducis,
Effigiesque bonis candida corde viris.
Qui facis iratus homini contraria bella,
Propitiusque jubes, ut bona cuncta gerat.
Quidquid agunt homines, bona, prospera, sancta, modesta,
Te faciente fiunt, quo bona cuncta fiunt.
Et contra adversa, probrosa, maligna, inhonesta
Tu fieri pateris, qui mala nulla facis.
Hæc tua lex docuit Moyse præscripta notante,
Cum perduratum cor Pharaonis ait.
Sic me lingua Deus, lingua patrante reatum,
Noxia culpa ligans traxit ad illicita.
Ut qui facta ducum possem narrare tuorum,
Unde mihi possent dona venire simul.
Præmia despicerem tacitis tot regibus almis,
Et peterem subito certa pericla miser.
Quo nisi cælestis Domini conspectus ad æthram,
Aspera cuncta premunt, prospera nulla juvant,
Irascente Deo membra mutantur & artus.
Vertuntur sensus, vertitur & species.
Persarum regem, Babylonica regna tenentem,
Post decus imperii novimus esse bovem.
Tum diademalem turparunt cornua frontem,
Mugitus pecudis verba fuere ducis.
Erravit per prata vagus mala gramina pastus,

Et qui bos fuerat, de bove factus homo eſt.
Liquit & antiſtes verus pater ille Joannis,
Elinguiſque fuit voce tacente ſilens.
Aſt ego peccando regi, Dominoque, Deoque,
Pejor ſum factus, deteriorque cane.
Vulnera veſati curat ſua lingua moloſſi:
Heu me! quippe mihi vulnera lingua dedit.
Sed qui reſtituit pecudis poſt membra tyrannum:
Ut fieret rediens in ſua regna bonus,
Quique reformavit taciti modulamina verbi,
Ut mutilata ſonos lingua ligata daret.
Ipſe meis parcet erratis, atque jubebit,
Ut me reſpiciat, reſtituatque pius.
Culpa quidem gravis eſt, venia ſed digna, reatus.
Quod ſine peccati crimine nemo fuit.
Nam Deus omnipotens potuit, dum conderet orbem,
Triſtibus emotis optima ſola dare.
Sed diverſa creans, & diſcordantia, juſſit
Et bona mixta malis, & mala mixta bonis.
Sic elementa potens contraria miſcuit auctor,
Humida cum ſiccis, ignea cum gelidis.
Littera doctiloquax apibus cognate probatur,
Queis datur, ut habeant vulnera mella ſimul.
Cera dat ingenium pueris, primordia ſenſus:
Inde fit, ut præſtet littera, vel noceat.
Aſpis habet mortem, habet & medicamina ſerpens:
Vipera ſæpe juvat, vipera ſæpe nocet.
Cerva ſaluteris paſto ſerpente medela eſt;
Conficiunt, pelluut ipſa venena neces.
Materia ferri ſimplex & noxia conſtat:
Impius inde nocet, ruſticus inde placet.
Ipſa parit gemmas, pretioſos terra lapillos.
Ipſa dat & vepres, ſpinea ligna, roſas.
Delicias, morteſque parat, mare fluctibus altum,
Et generat pelagi conchula divitias.
Aera temperies auris vitalibus eptat,
Quæ corrupta dies corripit, atque animos.
Diras vel placidas retinet natura volucres:
Blanda columba avis eſt, aſpera vultus avie.
Nubibus aggeſtie pluviæ, nix, grando, pruina,
Gignuntur vicibus, ordine, lege poli.
Solis temperie ſpecies gratiſſima mundi;
Cuncta creanda parit, cuncta creata fovet.
Per quam fœtat humus flores, & meſſis ariſtas,
Sole peruſtus ager putris arena jacet.
Corpora ſol reficit radiis, & corpora veſat.
Solibus alternis itque reditque ſalus.
Omnia nec mala ſunt, nec ſunt bona ſidera Cæli,
Lucifer hoc docuit, ſidus & hoc docuit.
Temperies Cæli medium nec poſſidet orbem:
Nam de quinque plagis vix habet ipſa duas.
Quod Cælum, quod terra, fretum, quod purius aer
Non meruere ſimul, hoc modo quando habet.
Culpa mihi fuerat Dominoe reticere modeſtos,
Ignotumque mihi ſcribere nec Dominum.
Qualis & ingratos ſequitur, qui mente profana,
Cum Dominum norint, idola vana colunt.
Iſraelitarum populum ſic culpa tenebat,
Quando oblita Deum plebs vitulum coluit.
Et tamen indulgens veniam poſcentibus auctor
Contulit, & legem poſt mala facta dedit.
Te precor, omnipotens, quem ſat decet eſſe benignum,
Et quem nulle juvat ultio, ſed venia:
Cujus ſancta manus ſuſtentat corda regentum,
Et pius inclinas mox ubicumque jubes.
Coram te primum me carminis, illius orſa
Quod male diſpoſui, pœnitet en fateor.
Poſt te ſumme Deus regi Dominoque reus ſum,
Cujus ab imperio poſco gemens veniam.
Imperet armato pietas tua; proſpera mandet
Rex Dominuſque meus ſemper ubique pius.
Nec mihi diſſimilis, quam quod ſolet omnibus eſſe,
Sit pietate ſua, ſit bonus & placidus.
Te nunc ſumme precor magnorum maxime regum,
Pectore, mente rogans, voce, manuque petens.
Da dextram miſero, veniam concede fatenti,
Tempore tam longo non decet ira pium.
Nemo cadet de jure tuo ſub morte cruenta,
Scit ſe victurum, qui volet eſſe tuus.
Sic leo terribilis fremit horridus ore cruento,
Unguibus excuſſis dente minante nocens;
Acriter ardeſcit criſpato lumine ferri,
Et mora ſi fuerit, acrior inde furit.
At ſi venator trepidans venabula ponat,
Territus & jaceat, mox perit ira cadens.
Temnit prædo cibos, quos non facit ipſe cadaver:
Ac ferus ignoſcit, ceu ſatis accipiat.
Et dat proſtrato veniam ſine vulnere victor,
Ore verecundo dejiciens oculos.
Sic tua, regnator, non impia frangitur ira,
Cum confeſſus erit crimina geſta reus.
Ignoſcendo pius nobis imitare Tonentem,
Qui indulget culpis, & veniam tribuit.
Principis imperium ſimile eſt ad regna ſuperna,
Ut canit ad populos pagina ſancta Dei.
Sacrilegis referens cæleſtia jura catervis,
Victus Apoſtolica, diſcipulaque manu.
Nonne Dei præcepta jubent, ne ſol cadat intrans,
Iraſcente alio, ne malus extet homo.
Rex inimicorum populis mucrone pepercit
David, & ſceleris certus adulter erat.
Confeſſus facinus veniem pro clade meretur,
Noxius impune, vel ſine morte reus.
Inſuper eſt Salomon eadem muliere creatus,
Quæ ſcelus admiſit, manus honoris habet.
Non fuit hic Salomon caſta de conjuge natus,
Sed ſceleris fructus ſceptra paterna tenet.
Ecce quid impendit patris clementia parcens,
Ut ſibi regna daret, ut daret & ſoboli.
Ipſe inimicorum Salomon non colla popoſcit,
Cum peteret Dominum, ſed ſapientis opem.
Extitit hic prudens, quia noluit eſſe cruentus,
Pacificuſque fuit, conſiliique tenax.
Stephanus ante alios lapidum ſub grandine Martyr
Hoſtibus orabat ſponte ſuis veniam.
Hæc bona ſimplicitas præſtet jejuna cruoris,
Vir ſine morte furens, nil habet ipſe necis.
Cæſar ubique potens hoſti poſt bella pepercit,
Et quod erat pejus, civis & hoſtis erat.
Sponte facultatem retinens reparavit honores,
Inde vocatus abit dignus honore pater.
Cujus ab imperio ſurgens & origine Cæſar
Auguſtus meruit tempus habere pium.
Tempore namque eodem natus de Virgine Chriſtus,
Cujus & emicuit ſtella per aſtra poli.
Dux Princeps Romanus erat de Principe Titus,
Si non præſtaret, dicere ſæpe ſolens,
Perdidimus hac luce diem, ſi nulla dediſſet
Mox exoratus præſtita ſupplicibus.
Alter item princeps modico ſermone probatur
Commodus Auguſtus, vir pietate bonus.
Nobile præceptum rectores diſcite poſt me,

Sic

Sit bonus in vita qui volet esse Dei.
Ecce quid impendit homini clementia simplex,
Ut præstet vitam, conferat atque animum.
Fama Ducum mors est bellis collecta cruentis,
Ex quibus occurrit sæpe reatus atrox.
Gloria bellorum Ducibus, populisque triumphus,
In commune datum dividit omnipotens.
Nam ducibus tantum præstat clementia laudem,
Non habet hæc comitem, participemque negat.
Dicit, in arma simul fuimus cum Principe, miles,
Me pugnante comes victor ab hoste redit.
Numquid ut ignoscat rector, pars militis instat?
Soli, qui ignoscit, gloria laudis erit.
Rex, qui dat veniam subjecto, & temperat iras,
Plusquam turba facit, qui sua corda domat.
Te Deus aspiciens effundere nolle cruorem,
Ut sine peccato, non sine laude daret.

Contulit absenti terræ pelagique triumphos,
Ansila testatur, Maurus ubique jacet.
Quod pereunt hostes, regis fortuna vocatur,
Quod pereunt populi, temporis ordo gerit.
* * * *

Tempora sunt vitæ, tempora mortis erunt.
Sex sunt ætates hominum cujusque senectæ,
Et distincta tenent tempora quæque sua.
Numquid adulterii strepitus infantia simplex
Vindicat, aut fremitus pigra senecta gerit?
Non catulastra gerit puerilia, non puer audet
Adtrectare tener Martia tela manu.
Non furit in Venerem nondum pubentibus annis,
Nec fœtum partus femina reddit anus.
Maturus tractat, gemit & tremebunda senectus
Nescia fervoris, vel levitatis inops.

FL. CRESCONII CORIPPI AFRICANI

IN LAUDEM JUSTINI AUGUSTI MINORIS.

LIBER PRIMUS.

IMperii culmen rerum non motibus ullis,
Non armis sumtum, non ambitione potitum,
Auspicio meliore sano. licet omnia nullus
Inclyta gestorum valeat monumenta piorum
Ordinibus numerare suis: tamen utile servis
Esse reos, mentem dominis aptare fidelem
Officio quocumque datur. præcommodo linguam;
Vos divæ, date ubera, & quæ Vigilantia Mater,
Et quæ summa regens sapientia protegis orbem.
Vos mihi pro cunctis dicenda ad Carmina musis
Sufficitis: vos, quæque latent, arcana monetis.
Tuque DEI Genitrix, sanctam mihi porrige dextram,
Et fer opem, quæso. magni mihi causa laboris
Surgit, & invalidos ad pondera tendo lacertos.
Urget amans Dominus, carmenque impellit adire
Compositor morum, juris legumque Sacerdos;
Et Thomas Libycæ mutantis destina terræ,
Qui lapsam statuit, vitæ spem reddidit Afris,
Pacem composuit, bellum sine milite pressit,
Vicit consiliis, quod nullus vicerat ense.
Nec non magnanimus meritis, & nomine magnus,
Mente placens dominis, sacris rationibus aptus,
Rectorum Latii discussor providus orbis;
Successorque boni, redivivaque gloria, Petri.
Hinc Theodorus adest, patria gravitate Magister;
Hinc secreta sacræ tractans Demetrius aulæ.
* * *

* * * *

Humentes oculos pressit sopor. haud sine summi
Numinis auspicio reor hanc venisse quietem.
Signa futurorum sopor ostentare bonorum
Venerat ille viro, rerumque arcana docere.
Nondum plena quies victos laxaverat artus,
Cum virgo superas cæli demissa per auras,
Aspectu clemens, & gressu læte pudico,
Purpureas velata comas, oculisque benigna,
Quantum signa dabant, sacræ pietatis imago,
Divinos stetit ante pedes, dextraque coronam
Imposuit, sanctique caput diademate cinxit.
Augustoque virum circumdans mitis amictu,
Te decet hic habitus, regnantum maxime, dixit,
Terribilis Princeps, & amabilis omnibus idem,
A magno dilecte DEO, divalis origo.
En, ego læta tuis occurro prima secutis
Gestorumque tibi felix Prudentia veni.
Sustulit hæc vox alma patrem, fortissime surge,
Te expectat, Justine, dies, tu proximus hæres.
Te pater omnipotens divino ornavit honore;
Te dominum sacræ firmavit avunculus aulæ.
Quid fundis lacrimas? nemo quid gaudia desses?
Pro-

Projice tristitiam; vivit pater æthere, vivit
Et fruitur meliore die; succede labori,
Atque regendarum curas nunc suscipe rerum.
Est virtus, roburque tibi, præstantior ætas,
Prudens consilium, stabilis mens, sancta voluntas,
Et rerum custos vigilantia, dignaque cælo
Vestra gubernatrix lati sapientia mundi.
Hæc ne vana putes, aut credas omnia fingi;
Accelera, manifesta loquor: tibi serviet orbis,
Fortia virtutum miratus facta tuarum.
Quisquis erit vestræ, per se cadet, invidus aulæ,
Afficietque viros legum pius ensis iniquos.
Barbara Romanos agebant bella triumphos,
Regnaque sub vestris venient fortissima plantis.
Ecce, tuos proceres pulsantes limina somnus
Deseruit, purisque volans se miscuit auris.
Et jam crebra manus veloci concita pulsu
Limina quassabat ductis munita catenis:
Ad strepitum custos, cura est cui claustra tueri,
Sic ait indignans: quisnam temerarius hic est,
Qui placidos audet dominorum rumpere somnos
Tempore, quo dulcem nox intempesta quietem
Ingerit, & membro sopor est gratissimus omni?
Si te fida manet dominorum cura tuorum,
Surge eia, Calinicus ait. mox agnita vox est;
Ante fores domini Calinicum nuntiat esse:
Auspicium felix illo de nomine cepit.
Prosperitas ea prima fuit, fortunaque rerum
Tempora defesso renovans felicia mundo,
Quod primum ad limen bona tunc victoria venit,
Orbis in Augustam dominos ut duceret aulam,
Hoc nomen sors læta tibi, Calinice, dicavit;
Promeritis vir clare tuis: factusque minister
Tanti consilii, licet hæc DEUS omnia fecit.
Tu quoque cum dominis quoniam sic mente fideli
Vixisti vivesque tuis, mercede laborum
Æternam famam, laudemque, & nomen habebis.
Fit jussis mora nulla DEI: mox claustra resolvens
Janitor excelsam stridenti cardine portam
Imperio reseravit heri. jam visio certum
Fecerat illa virum, dulcesque a pectore somnos
Expulerat, curæque altæ pia corda movebant.
Ut latæ patuere fores, subit ampla Senatus
Atria, & aurati subter fastigia tecti
Corripuit festinus iter monstrante ministro.
Est domus interior tectorum in parte superna
Luce sua radians, & aperto libera cælo,
Conspicuo vitrei splendens fulgore metalli:
Dicere si fas est, rutili non indiga solis,
Vel solis dicenda domus; gratissima visu,
Et facie miranda loci. pars prospicit una
Immensum pelagus; pars respicit altera portum,
Portum quem geminæ complexant brachia ripæ.
Limina sacra patres dejectis vultibus intrant,
(Ille habitus casum signis monstravit apertis)
Surrexere citi, verbisque in sede relictis
Ad medios venere locos. Quid fertis Amici?
Cur tristes, Justinus ait? Pater inclytus orbis
Occidit, an vivit? Magno tunc regia fletu
Ingemuit; gemitus unus Calinicus ademit
Ora premens digito, dextraque silentia fecit.
Aggere non aliter quam victo lumen inundans
In latos erumpit agros, si cautior illic
Marginibus sparsas erectis colligat undas
Agricola, in sese refluus revocabitur amnis,
Præcipites frenantur aquæ, redit impetus omnis,
Et clausi bibula rivi minuuntur arena.
Romanum Imperium, patris dum vita manebat,
Vestris consiliis, vestrisque laboribus auctum,
Et plebi notum est, & nos cum plebe fatemur.
Augustum, Justine, genus, te Principe dignum,
Te dominum sacræ quis non prædixerit aulæ?
Cum magni regeres divina palatia patris,
Par extans curis, solo diademate dispar,
Ordine pro rerum vocitatus cura palati
Disposito jam Cæsar eras. cum sceptra teneret
Fortis adhuc senior, regni tu summa regebas
Consilio moderata gravi. nil ille peregit
Te sine, magnanimus seu fortia bella moveret,
Fœdera seu pacis cum victis victor iniret.
Nunc idem genitor lætus, plenusque dierum,
Funere felici cælestia regna petivit,
Te successorem statuens sibi. suscipe gaudens,
In tua tota suum transmisit avunculus orbem.
Non te cognatum sanctissimus ille putavit,
Sed genitum: te rura vocant, te sustinet aula.
Tu decus imperii, lumen, virtusque Latini:
In te nostra salus, in te spes nostra resurgit.
Oramus, concede tuis, succede parenti,
Rumpe moras, cape dona Dei, sceptrisque paternis
Utere, & Augustum, quod debuit, accipe nomen.
Talibus orabat sacras vir fidus in aures
Hortans, & rerum dominis cunctantibus instans;
Consensusque sui manifestans vota Senatus
Creverat, orabat Dominos, & poplite flexo
Plurima divinis supplex dabat oscula plantis,
Verbaque narrantis tacite firmabat amici.
Ipse autem patris concussus sorte beati
Sceptra recusabat lacrimans, largoque rigabat
Imbre genas, fletusque viri vestesque madebant,
Tantus amor senioris erat. Desistite, dixit,
Duram rem petitis, frustraque instatis amici.
Ergo superposita caput hoc ornabo corona,
Quando Justinum tristem decet esse per orbem?
Flere libet: patrem res publica perdit & orbis
Non dominum. quem non hominem pietate benigna
Continuit, fovit, monuit, nutrivit, amavit?
Et tamen innocuo plures voluere nocere.
Non caret invidia regni locus: ibo paternas
Tristis in exsequias, regalia signa recuso.
Talia dicentis pedibus prostrata, jacensque
Omnis turba simul, pius & miserere, perorat,
Supplicibus vir sancte tuis, succurre periclis,
Omnia mox, veniente die, periisse videbis,
Si vacuam vulgus sine Principe senserit aulam.
Quantumcumque boni moveat dilectio patris,
Non sit amor Patriæ patrio minor: ipse tenere
Sceptra tuus moriens te jussit avunculus ore.
Aspice quanta fuit nostræ simul urbis & orbis
Provida cura seni. pro te Deus omnia fecit,
Quæ fieri voluit. solium conscende paternum,
Et rege subjectum Princeps fortissime mundum.
Aurea nascetur vobis regnantibus ætas;
Nec mutatos dominos Romana videbitur aula.
Vocibus his flexus cessit tandem. itur in arcem
Obsequio comitante patrum, gratissima conjux
Subsequitur, non tunc solito stipata tumultu.
Incedunt media securam nocte per orbem
Fronte parum læti, quamvis gaudente Senatu
Imperium: quamquam omnia tota viderent,
Divinis animis inerat dolor ille parentis,
Ante pios oculos mitis versatur imago:

Illa

Illa monet mentem, penitusque in pectore utroque
Indivisa manens pia numina numine complet.
Limen ut Augustæ sacro pede contigit aulæ,
Omnia gallorum strepuerunt culmina cantu:
Exactam noctem primi sensere volucres,
Et lætum cecinere diem, alarumque dedere
Plausibus assiduis, & acuta voce favorem.
Excubiæ primum, quæ summa Palatia servant,
Imperium felix dominis intrantibus optant,
Et cunctos aditus armato milite vallant,
Ne quis in Augustam contrarius audeat aulam
Infensum conferre pedem (devotio tanta
Atque hominum cautela fuit, sollersque bonorum
Sollicito studio patrum. Quis enim tentaret obesse,
Quum Deus imperium sancto jam dixerat ore
Justino Sophiæque datum? muroque potenti
Cinxerat, atque armis totam cælestibus aulam?
Omnia disponens, munivit providus arcem,
Tiberius, domini semper cui maxima cura
Utilitatis erat: namque illum maximus orbis
Communis Benefactor alens, & ab ubere matris
Suscipiens primis puerum prælegit ab annis;
Utque pater genitum nutrivit, fovit, amavit,
Paullatimque virum summa in fastigia duxit.
Hinc etiam juvenis tota virtute laborans
Pro rerum domini animam, vitamque periclis
Non dubitat præbere suam: vigilatque, fidemque
Exhibet, & summum meruit dominantis amorem.
Hic bene suscepit primordia prospera regni
Discreta ratione, volans properare, fideles
Urgebat famulos, & cuncta parare jubebat.
Aurato interea corpus sublime feretro
Impositum turba famulorum flente jacebat,
Et flentum lacrimis justus dolor ora rigabat;
Arbor ut in mediis avibus gratissima campis,
Annis victa cadens antiquum robur opacis
Servat adhuc foliis, & corpore fusa supino,
Languida per latas expandit brachia terras:
At circum querulæ volitantque, sedentque volucres,
Mærentesque dolent sedem cecidisse priorem,
Et quærenda novis arbor placet altera nidis:
Sic supremæ suæ servans insignia vitæ
Justinianus erat non mutans morte colorem,
Sed solito candore nitens; qui ita vicerat orbem,
Mors veneranda viri signis monstravit apertis.
Ipse videbatur cunctis plangentibus unus
Effigie gaudere pia, diademate comtus,
Purpureaque in veste jacens requiescere somno,
Credere quod posses non duro funere corpus.
Haud secus immerito sic lætus, & ore benignus
Ille foret moriens, nisi mens sibi conscia recti,
In cælum properans securos linqueret artus,
Et totum imperium firmato hærede locaret.
Huc ubi magnanimus sacra cum conjuge venit,
Cara per exanimum circumdans brachia corpus,
Cum lacrimis Justinus ait: lux urbis & orbis,
Justiniane pater, dilectam deseris aulam?
Cognatos, famulos & tantos linquis alumnos?
Contemnis terras? fesso non prospicis orbi?
En Avares, Francique truces, Gypidesque, Getæque,
Totque aliæ gentes commotis undique signis
Bella movent; quo vi tantos superabimus hostes,
Quum virtus Romana jacet? hæc parvis ab ore
Verba loquebatur lacrimans. nam pectore toto
Bellorum jam cura fuit, jam signa duces jam
Dispositi, classes, acies, exercitus, arma
Consilio moderata novo, taciteque parata.
Justini nutu gentes, & regna tremiscunt:
Omnia terrificat rigidus vigor. hic pietatem
Ostendit natura suam, justumque dolorem
Divinis animis nulli evitabilis auxit
Carnis conditio, cunctis mortalibus æqua,
Hic pietas laudanda viri est, semperque canenda.
Dicite, quis hominum lacrimis ita possit amaris
Flere senis mortem? regni successor & hæres
Imperat & dolet. imperium profarie parenti
Mallet, quam regni solium, quam ceperat, tenere.
Nec minus imperii gratum patrem incyta consors
Flebat, & humanam sortem pietate dolebat.
Exequiis adicit solito plus dona paternis,
Ireque contracta, denso jubet agmine turbas:
Et tulit intextam pretioso murice vestem,
Justinianorum series ubi tota laborum
Nexo auro insignita fuit, gemmisque corusca.
Illic barbaricas flexa cervice phalanges,
Occisos reges, subjectasque ordine gentes
Pictor acu tenui multa formaverat arte.
Fecerat & fulvum distare coloribus aurum,
Omnis ut aspiciens ea corpora vera putaret:
Effigies auro, sanguis depingitur ostro.
Ipsum autem in media victorem pinxerat aula,
Effera Wandalici calcantem colla Tyranni;
Plaudentem Libyam, fruges laurumque ferentem.
Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Exerto & nudam gestantem pectore mammam,
Altricem imperii, libertatisque parentem.
Hæc ideo fieri vivax sapientia jussit,
Ornatum ut propriis funus regale triumphis
Augustum in tumulum fatalis duceret hora.
Dum famuli pia jussa parant, aptantque feretrum,
Vox ingens facta est, plausus & gaudia surgunt,
Et fragor ex imis altum petit æthera terris,
Atque ex discreto placuit concordia vulgo.
Læta per Augustam penitus plaudentibus urbem
Fama volans somnum populos inopina gravantem
Increpat, impellitque fores, & limina pulsat,
Multiplicatque suas felix prænuntia linguas.
Somnus, ea veniente, fugit, secumque cadentem
Traxit segnitiem, totaque excessit ab urbe.
Imminet illa favens & crebro pollice pulsat
Tardantes populos, & surgite, surgite, clamat.
Castigatque moras & plena palatia narrat
Conventu procerum, sorti senioris adempti
Dilecti numen struerent quo nocte peracta.
Urget, agit, stimulat, pulsat latus, imprimit, instat,
Accelerant, vacuantque domos, vicosque per omnes
Gaudentes currunt, & murmura prima moventur
Nondum clara metu, civemque interrogat omnem
Occurrens civis, rumorque per agmina serpit.
Solis honore novi grati spectacula circi
Antiqui sanxere patres, qui quatuor esse
Solis equos quadam rerum ratione putabant,
Tempora continui signantes quatuor anni:
In quorum speciem, signis, numerisque, modisque
Aurigas totidem, totidem posuere colores,
Et fecere duas studia in contraria partes,
Ut sunt æstivis brumalia frigora flammis.
Nam viridis vernis campus ceu concolor herbis,
Pinguis oliva comis, luxu nemus omne virescit,
Roseus æstatis rubra sic veste refulgens,
Ut nonnulla rubent ardenti poma calore.
Autumni venetus ferrugine dives & ostro

Ma-

Maturas uvas, maturas signat olivas:
Æquiparans candore nives, hiemisque pruinam,
Albicolor viridi socia conjungitur una.
Ipse ingens circus, plenus ceu circulus anni,
Clauditur in teretem longis amfractibus orbem,
Amplectens geminas æquo discrimine metas,
Et spatium mediæ, qua se via pandit, arenæ.
Quid Procyclum * referam primas junxisse quadrigas,
Et currus armasse novos, Pelopemque secundum
In soceri venisse necem: præstantior alter
Inventus gener est plus sponsæ junctus amore.
Hunc veterum primi ritum non rite colebant,
Esse Deum Solem, recta non mente putantes:
Sed factor solis postquam suo sole videri
Se voluit, formamque Deus de virgine sumpsit
Humani generis, tunc munere solis adempto
Principibus delatus honor, munusque Latinis,
Et jucunda novæ Circensia gaudia Romæ.
Huc omnes populi, pueri, juvenesque, senesque
* Dant agmina plausus, vox omnibus una,
Mens eadem, nomen populis placet omnibus unum.
Ales ut expositos cum Phœnix innovat artus
A busto rediviva suo, concentus in unum
Stans avium spectat solem, solisque volucrem,
Dum veniat, Regemque novum clamore salutant:
Sic decus imperii sanctum, sic Jota resurgens
Exortum est de fine suo, seniumque reponens
Nominis & recti Justino in Principe vivit
Justinianus apex Domini. sic vulgus amore
Undique conveniens lætarum more volucrum,
Tu vincas, Justine, canunt: ingensque tumultus
Crescit, & Augusta luctus discessit ab aula,
Lætitia veniente nova. vox excitat omnes.
Omnia Justino præbent elementa favorem.
Omnia congaudent. omnes clamore vocati
Conveniunt proceres: lux sacra palatia complet.
Ipsum quin etiam exanimum gaudere putares
Corpus in Angelicam mutarum morte figuram.
Signa dedit manifesta Deus, seque ipse probavit
Justino claram regni imposuisse coronam.

LIBER SECUNDUS.

ROscida purpureos aurora ostenderat ortus,
Imperio sacrata Dei, dominisque jubebat
Sumere concessum cælesti munere regnum:
Ipse autem procerum magnis oratibus actus
Non primum Imperii regalia signa recepit,
Ni sacrata prius supplex oracula poscens
Effusis precibus Christo sua vota dicaret.
Ilicet Angelici pergens in limina templi
Imposuit pia thura focis, ceraque micantes
Obtulit, & supplex lacrimis ita cœpit obortis:
Omnipotens Princeps summi Pater inclyte Verbi,
Lux æterna Deus, rerum formator, & auctor.
Cujus stelliferum fecit sapientia Cælum,
Fundavit terram, & vestivit floribus agros,
Arboribus tribuit sua germina, vallibus herbas,
Et Cæli liquidos formatrix condidit ignes
Discernens a nocte diem, rutilisque comantem
Ornavit solem radiis, & cornua Lunæ
Paulatim minui, paulatim crescere jussit:
Formavit varias, habitu distente, figuras,
Produxit pronis animalia cetera membris,
Solum hominem rectum, quem mox ratione replevit
Vivificans siccum sacro spiramine limum:
Cujus subtracta costis ex omnibus una,
Perfecit facto similem, sociamque dicavit,
Hisque creaturam, claro est quæ subdita Cælo,
Subjectam fecit divini jussio Verbi:
Quas tibi persolvet tanto pro munere grates
Parvus homo, immensi factus factoris imago?
En ego, parva creaturæ pars; subditus adsto
Ante oculos, excelse, tuos, tibi servio soli,
Atque meum submitto caput, cui flectitur uni
Omne genu, quem cuncti pavent, elementa tremiscunt:
Quæque vident homines, & non permissa videri,
Ante oculos sunt clara tuos, famulantur, adorant,
Et laudant factoris opus. si sceptra tenere
Me Romana jubes, soliumque ascendere Patris:
Si tibi complacuit populos mihi credere tantos,
Velle tuum fac posse meum. tu subjicis hostes,
Colla superborum, furiataque pectora frangis.
Tu reges servire facis. da posse volenti,
Ut faciam placitura tibi. Placuere parenti
Orantis pia verba viri, Genitusque precanti
Annuit, & Sanctus regnator spiritus inquit:
Vox arcana Dei gestis fit nota peractis,
Non fieret, nisi facta Dei vox illa juberet.
Ipsa etiam summi consors castissima regni,
Virginis & matris templum sublime petivit,
Cujus adoratum limen feliciter intrans
Ante pios vultus expansis candida palmis
Constitit, & pronis supplex hæc vultibus infit:
Virgo Creatoris genitrix sanctissima mundi,
Excelsi regina Poli, specialiter una
Vera parens, & virgo manens sine semine patris:
Quam Deus elegit Matrem, tu credula Verbum
Concipiens, nostram genuisti fœta salutem.
O pietas miranda Dei, dictuque tremenda,
Cælorum factor Dominus Deus, unica Patris
Forma Dei, veræ sese velamine carnis
Induit, & servi formam de Virgine sumpsit.
Quos tibi, quos genito dignos solvemus honores
Pro tantis, benedicta, bonis? te, gloria matrum,
Auxiliumque imploro tuum: te semper adorem,
Te fatear Dominam, servatricemque novarum
Justini rerum. nostrum caput, inclyta, serva:
Tutare imperium, vitam rege, perfice cœpta.
Da bene dispositis procedant omnia nostris:
Subde feras gentes: justo mucrone superbi
Depereant: vestro semper tutamine vivam.
Plurima præterea verbis clamentibus orans
Oblatis ceris altam remeavit in aulam.
It sacrum comitata latus pulcherrima proles,
Luce sua plenam quæ posset vincere Lunam,
Æquiparans humeris matrem: sic lucida cultu,
Sic niveis formosa genis, similisque parenti.
Igne micent oculi, nomen distabat, & ætas;
Non tamen egregiæ distabat gratia formæ:
Arboris ut matris quæ de radice propago
Nascitur, & celsis caput erigit ardua ramis,
Æquiparatque novis maternam frondibus umbram:
At mater proprio florentem germine natam
Gaudet habere parem, lætasque attollit in auras
Felices ramos, & vertice despicit arva.
Jam lætus Princeps divalia tecta subibat,
Amplaque gaudentes implebant atria turbæ:
Accelerant fidi, cura est ut cuique, ministri
Obsequiis præbere manus, promuntque, feruntque
Au-

Augustas vestes, pretiosaque cingula gemmis,
Et capitis diadema sacri. cultn ipse priori
Exuitur, tantumque uno vestitus amictu
Constitit, & lumen membris regalibus auxit.
Haud secus ut nubes, cum se rescindare densam
Cœperit, & cælum monstraverit æthra serenum,.
Ardentes radios mittit jubar, omnia viso
Congaudent elementa die, moa erigit herba
Molle caput, vernant segetes, & gramina crescunt,
Ipsaqua conspectis gradiuntur lumina terris.
Hæc est illa dies, læti dixere clientes,
Quam pater ille bonus sancto prædixerat ore.
Egreditur tuoicaque pios inducitur artus
Aurata se vaste tegens, qua candidus omnie
Enituit, lumenque dedit, fuscasqua removit
Ætherea nondum prolata luce tenebras.
Purpuren suræ resonant fulgente cotburno;
Cruraque puniceis induait regia vinclis,
Parthica Campano dederant quæ targora fuco,
Qui solet edomitos victor calcare tyrannos
Romanus Princeps, & barbara colla domare,
Sanguineis prælata rosis, laudata rubore,
Lectaque pro sacris tactu mollissima plantis.
Augustis solis hoc cultu competit uti
Sub quorum est pedibus Regum cruor: omna profacto
Mysterium certa rerum ratione probatur.
Nobilibus gemmis, & cocto lucidus anro
Balteus effulgens lumbos præcinait heriles.
Substrictoque sinu vestis divina pependit
Poplite fusa tenus, pretioso candida limbo.
Cæsareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys, rutilo quæ ornata metallo
Principis axerta vincebat lumina destra:
Aurea juncturas morsu præstrinxit adunco
Fibula, & a summis gammæ oituere catenis:
Gemmæ, quas Getici felix victoria balli
Præbuit, atque favens dominis Ravenna ravaait,
Quasque a Wandalica Belisarius attulit aula,
Signa triumphorum, pie Justiniane, tuorum,
Sospite Justino, mundumque regente, manebunt;
Amborum nomen per secula cuncta canetur:
Narrabunt populi miracula vestra futuri.
Armati manibus sacrati circulus auri
Impositus collo imperium sublime dicavit:
Quod faciens tat, ter deatram cum munere tendens,
Augusti, Justine, locum tibi confero, dixit.
Ast ego, te jubeo, Princeps ait, esse tribunum.
Felix armatus, primus qui verba loquentis
Audiit, & primus solamnia dona recepit.
Quatuor ingentem clypeis sublimibus orbem
Attollunt lecti juvenes, manibusque levatus
Ipse ministrorum supra statit, ut sua rectus
Littera, quæ signo stabili non flectitur umquam,
Nominibus sacrata tribus: qui viribus æquis
Imperium resere suum. genus omnibus unum,
Sceptrum continuum, tempos juge, juncta potestas.
Successu res acta suo est: jam regna duorum
Io Cælis translata manent, nunc maximus orbis
Communis benefactor adest, cui subdita reges
Colla paraut, nomenque premunt, & numen adorant.
Adstitit in clypeo Princeps fortissimos illo
Solis habens speciman: Ina altara fulsit ab urbe,
Mirata est pariter geminos consurgere soles
Una favens, eadamqua dies: mea carmina numne
Mensuram tranigressa suam mirabere forsan,
Quod dixi geminos pariter consurgere soles?

Nec vacuis verbis, nec inanibus acta figuris
Ore feras prolata meo, si dicta rependie.
Mens justi plus sole nitet, non mergitur undis,
Non cedit tanebris, non fusca obtexitur umbra:
Lux operum ætarno lucet splendora bonorum.
Postquam cuncta videt ritu perfecta priorum
Pontificum summus, plenaque ætata venustus
Adstantam benediait eum: Cælique potentem
Exorans Dominum sacro diademata jussit
Augustum sancire caput, summoque coronam
Imponens apici, feliciter accipe, dixit.
Intonuit patrum subitus fragor, inde clientum
Clamores crescunt, clamoribus adtonat æther:
Laudibus innumeris regnantum nomina tollunt;
Justino vitam ter centum vocibus optant:
Augustæ totidem Sophiæ plebs tota reclamat.
Mille canunt laudes vocum discrimina mille:
Justinum, Sophiamque pares, duo lumina mundi
Esse ferunt; regnate pares in secula, dicunt.
Felices annos Dominis felicibus orant.
Insonuit voa illa diu, tandemque quievit.
Ipse coronatus solium conscandit avitum,
Atqua Crucis faciens signum venerabile sedit;
Erectaque manu, cuncto præsente Sanatu,
Ora pio hæc orans, inquit: super omnia ragnans
Regna Deus, regnum nobis concessit avitum,
Et patrium diadama dedit, curasque regendi
Imposuit rerum genitor, quas ipsa creavit.
Laudamus factoris opus: regemque tramendum
Suspicimus, grates agimus, graresque fatemur.
Ipsius est quodcumque sumus, ratione probante,
Et rerum certas nobis præbente figuras.
Pluribus ex membris animal componitur unum,
Sed caput est quod membra regit: Deus ergo creator
Componens hominem natus......
Omnibus ut membris capur imperet ipsa regantur.
Conjuncta ast capiti sapiantia, corporis arcem
Quæ retioens oculis speculetur membra serenis:
Et quoscumque videt vigilanti lumine sollers
Peste laborantes subjecti corporis artus,
Sanet, & insaltos pellat medicamine morbos.
Romanum imperium corpue bena ponitur unum,
Compositum multis, quod fas est dicere, membris.
Nos sumus ergo caput solidati corporis hujus.
Huic sacro capiti facta est sapientia consors,
Quæ mihi commissum pariter regat inclyta mundum
Seda sedens una: vos o mihi prosima mambra,
Conscripti Patres, nostri spes maaima regni:
Vos astis pectus, vos brachia verticis hujus:
Quorum consiliis, quorumque laboribus usa
Publica res domuit gaotes, & regna subegit.
Summa regendarum cura est mihi credita rerum:
At quia subjectum nostrum est disponere mundum,
Nos atiam vobis curas committimus orbis:
Alloquimur fidos, & vos hac voce monemus:
In primis Deus est tota virtute colendus
Semper adorandus, semper matuendus, amandus,
Omnia qui fecit pulchri miracula mundi.
Nos imitatores factoris, & omnia dantis,
In quantum natura valet, conten dimus esse:
Utque Daus voluit, propriie caput impero mambris.
Justitiam populis generalitar omuibus æquam,
Et juris servara modos, disponite ple bes,
Ut decet imperii veros disponere patres;
Utque pedes proprios, & membra minora fovete.
Non minor ast membris cura impendenda minutis:

Obſequium pedibus naturæ lege videmus
Admotas præbere manus, oculoſque miniſtros
Cernimus eſſe pedum, quibus interiora tuemur.
Ante pedes planate vias, ne temnite partem
Magnis officiis, ſummiſque laboribus aptam,
Qua vehitur totum ſummo cum vertice corpus.
Qui pedibus rectis graditur, mala nulla veretur:
Non timet offenſam, neſcit via recta ruinam:
Quin nec cauſa rei cultu eſt ornanda diurno.
Nullus vile putet, quod novit corporis eſſe.
Sit cenſura patrum, ſit diſciplina per orbem:
Priventur cædes populorum, jurgia ceſſent,
Nullus lædendi pateat locus, uſus iniquæ
Ceſſet avaritiæ, ſubjectis parcite noſtris,
Colla ſuperborum confringite, culpa nocentes
Puniat ipſe ſuos, ſerventur jure quietis.
Huc aures, totamque viri deflectite mentem,
Quæque ſit ex dictis veſtri ſpes, diſcite, noſtris.
Agricolæ ſua rura colunt, cultuque diurno
Implorant fructus, & terram vomere findunt,
Dividiturque bonis gratus labor ille colonis:
Pars ſcindit glebas, pars ſulcis ſemina mandat,
Pars liquidas deducit aquas, hortoſque virentes
Irrigat, ac tractis ſatiat pomaria rivis:
Novit culta ſuos tellus ditare colonos.
Sic bene promeritos donis reſpublica ditat,
Terra velut pinguis, cujus ſpes magna Senatus
Hic floret virtute, fide, gravitate, rigore:
Hanc quicumque colunt, multum mercedis habebunt.
Quod fiſci eſt, nullus rapiat: cognoſcite fiſcum
Ventris habere locum, per quem omnia membra cibantur.
Venter alit corpus: fuerit ſi venter inanis,
Omnia deficiunt, tenuantur robore membra,
Et contracta rigent arentibus oſſa medullis.
Omnia ſufficiunt ſacrati commoda fiſci,
Ex quibus eſt commune bonum: commune levamen
Tuetur fiſcus juſtorum nemine læſo:
Quæ ſua ſunt, capiat, quæ ſunt privata, relinquat,
Juſtitiam colimus, juſtos veneramur, amamus:
Hanc commendamus, hanc vos retinere jubemus.
Plurima ſunt vivo nimium neglecta parente,
Unde tot exhauſtus contraxit debita fiſcus,
Reddere quæ miſeris moti pietate paramus.
Quod minus ob ſenium factumve, actumve parentis,
Tempore Juſtini correctum gaudeat orbis:
Nulla fuit jam cura ſenis, jam frigidus omnis
Alterius vitæ ſolo fervebat amore:
In Cælo mens omnis erat, jam corporis hujus
Immemor, hanc mundi faciem tranſiſſe putabat.
Et licet exhauſti vacuarit commoda fiſci,
Ille tamen Sancti mecum eſt benedictio patris,
Quæ totum reparare poteſt, & lapſa novare.
Nec patimur quemquam ſacratum lædere fiſcum.
Nec lædi quemquam ſinimus ſub nomine fiſci;
Utantur cuncti propriis, ac jure fruantur.
Hæc poſtquam Princeps tranquillo protulit ore,
Pronus adoravit laudans pia dicta Senatus,
Et ſummi clamor pervenit in aſtra favoris.
Protinus in magni ſurgit faſtigia circi,
Cerneret ut lætos populos, plebemque moneret
Eloquii pietate ſui. tunc ordine longo
Incedunt ſummi proceres, fulgenſque Senatus.
Ipſe inter primos vultu præclarus honoro,
Fratris in obſequium gaudens, Marcellus abibat,
Diſpoſitorque novus Sacræ Badurius aulæ,
Succeſſor ſoceri, factus mox cura palati eſt.

His ætas diſpar, ſed par votum atque voluntas:
Ambo patricii, dilecti Principis ambo
Fulgebant geminis ſimiles radiantibus aſtris,
Aſtris, quæ Cælum flamma meliore perornant,
Solaque prolato poſſunt cum ſole videri
Stellarum fugiente globo, quando omnia pallent
Sidera, & afflatas ortum jubar aſpicit herbas,
Atque aperit novus aſtra dies. prænuntius ante
Signa dedit curſor poſita de more lacerna:
Exoritur lætum jucunda per agmina murmur,
Intentos oculos ad ſedem vulgus herilem
Extulit aſſurgens, quoniam plebs læta videre
Felicem Dominum ſummo cupiebat amore.
Egreditur cum luce ſua, frontemque ſerenam
Armavit Sancti faciens ſignacula ligni:
Utque ſalutato tetigit ſubſellia vulgo
Auratum ſcandens ſolium ſedemque paternam
Conſtructam plumis, pulchriſque tapetibus altam,
Aſpexit lætus populos, vultuque modeſto
Circumfuſa videns plaudentum millia, riſit,
Cenſuram ſervans, & plebi gaudia donans.
Ut princeps ſolio ſubnixus ſedit in alto,
Ingens lætitiæ ſonuit fragor: aurea plebes
Tempora principibus centenis vocibus optant:
Juſtino vitam partes utræque reclamant,
Auguſtæ Sophiæ votis quam pluribus orant.
Excutiunt plauſus, ſtudiorum gaudia ſurgunt,
Alterniſque ſibi reſpondent agmina dictis.
Emittunt dextras pariter, pariterque remittunt:
Certatim toto vulgus micat undique circo,
Ut veniunt denſæ manicis albentibus undæ:
Diſponunt cantus, modulos & cantibus addunt:
Nunc ſimul erectis, pronis nunc ardua membris
Dant capita: accedunt pariter, pariterque recedunt,
Fertque, refertque globum moles condenſa virorum.
Excelſa ut putes placidis bene flantibus euris
Ludere coniferæ frondoſa cacumina ſilvæ,
Et flexis nutare comis, lentoque viciſſim
Vertice fœcundos huc, illuc flectere ramos.
Inde datu populi fecere ſilentia ſigno,
Cunctaque clamoſi tacuere ſedilia circi.
Mollior ut ventis quoties venit aura remotis,
Fluctivagum pelagus, quod tempeſtate movetur,
Manſuetis planatur equis, tunc ſolis honore
Omnia clara ſilent tranquillis æquore ripis,
Et clamor magnus populi ſtrepituſque quievit.
Divinus Princeps Auguſta voce perorans
Hæc plebi mandata dedit: bene vivite, cives,
Tempus gaudendi eſt, gaudete, hilareſque manete:
Contulit iſta Deus, nullus ſua gaudia turbet.
Priventur cædes, ſtudiorum jurgia ceſſent,
Et jam poſt duros cunctis promitto labores:
Otia ſunt plebi, nobis vigilantia ſollers.
Tranquillam faciam ſecuris civibus urbem;
Nos curam veſtri gerimus, nos veſtra tuemur,
Credite, non patitur ſæclorum ſecta meorum
Injuſtos ſævire diu; componite mores,
A furtis cohibete manus, ceſſate nocere.
Diſcite juſtitiam, legum præcepta tenete:
Juſtitiam quicumque facit, fora nulla timebit:
Omnis erit judex informidabilis illi.
Corripiet ſontes juris vigor. eſte quieti.
Si ſocium ſocius, ſi civem civis amabit,
Non ſolum optati jubeo ſpectacula circi,
Præmia ſed populis, & maxima dona parabo.
Ditabo plebes opibus, nomenque negatum

Con-

Consulibus consul post tempora cuncta novabo,
Gaudeat ut totus Justini munere mundus.
Dona Kalandarum properant vicina maarum,
Vos vestris ádstate locis, properata., parate,
Promissaque die nostras sperate curules.
Expavit gaudens inopino nomine vulgus
Consulis audito: natus fragor, itque tumultus
Per lætos ingans, ingens fremit undique murmur,
Ingeminantque cavos dulci modulamine plausus.
Interea lati spoliant subsellia circi;
Undique plorantum dascendit turba virorum,
Et positis totam chartis implevit arenam
Ants ipsam Domini sedem, largisque rigantes
Ora viri lacrimis, & terræ corpora dantes
In facies cecidere suas: miserere, perimus,
Insonuit vox magna diu: lege facta parentis
Syngrapha, de tantis rationem collige chartis:
Jam servis succurre tuis. nos nostra jubenti
Credidimus Domino. vobis quis vastra negaret,
Quum vastrum est, quod mundus habet? scis summe regen-
Publica quid vestro prosint commercia fisco. (tum
Unde tributa tuis succedent annua rebus,
Deficiet si nostra manus? tibi militat omne,
Quod gerimus: nos, quæ tua sunt, privata vocamus.
Vix nobis vitæ constant alimenta diurnæ
Afflictis quæ longa dies, longoque labore
Sors quærit, parvusque cibos sub nocte reponit.
Flere diu tantis lacrimis non passus acerbis
Condoluit misarans, & sa pietate subegit
Legibus ultro suis. aliena pecunia, dixit,
Reddenda ast. vivus patri qui substitit hæres
Thesauros fidis privatos ferre ministris
Imperat. innumeræ mox advenere catervæ,
Fortia centenis oneratæ brachia libris:
Deposuere humeris, turmæ glomerantur in unum,
Et totus fusa circus resplendnit auro.
Tunc posita ratione palam, populoque vidente,
Debita persolvit genitoris, cunta recepit.
Gaudia quanta illic, quantus favor! undique lætus
Tollitur in Cælum populorum clamor ovantum.
Mirantur proceres, mirantur talia plebes.
Hinc rutili lucent chartis ardentibus ignes:
Hinc radiat fulvum concertans ignibus aurum.
Hinc chartas flammis subigunt, hinc pondera fusos
Exæquant solidos, & lancem pollica pulsant.
Tunc finibus plenis abeunt, quæstuque laborant:
Elatisque oculis pro vita Principis orant.
Largior inventus patre est, clementior idem;
Qua virtute animi mentem calcavit habendi,
Publica privato dum debita redderet auro,
Sponte sua Dominus servis miseratus egenis?
Priscorum hoc uno vicit novus omnia facto
Facta prius Princeps, [quamvis meliora sequantur]
Hoc primum tamen omen erat, quod nullus avorum
Augustus umquam cecinit fecissa priores.
Hinc aliud pietatis opus tam grande secutum est.
Pro vinctis flentes nuptæ venere maritis,
Matres pro genitis, (nescit servare pudorem
Rebus in afflictis ingens dolor) immemor ibat
Turba sui sexus, cultu miserabilis ipso,
Per medios populos. postquam venere verendam
Cæsaris ante casam, cunctæ sua pectora duræ
Illidunt terræ: pius es, potes omnia, clamant.
Cerne pias lacrimas, miserorum vincula solve:
Matribus his natos, his nuptis redde maritos.
Omnibus hæc sit læta dies, tua gaudia Princeps
Nullus agat tristis: cunctorum crimina dele,
Gaudeat ut lætus miti te Principe mundus.
Has pius aspexit lacrimas, precibusque dolentum
Annuit, & solvi cunctos a crimine jussit
More Dei: Deus est, cui verbo competit uno
Justificare malos, mediaque a morte levare.
Credite simpliciter, vox hæc temeraria non ast;
Qui facit hoc, Deus est, Deus est in corde regentum:
Principibus princeps quidquid Deus imperat, hoc est.
Terrarum Dominus Christus dedit omnia posse:
Ille ast omnipotens, hic omnipotentis imago,
Plurima præterea solemni munere donans,
Dimissis populis arcem remeavit in altam.

LIBER TERTIUS.

Contigit ut Princeps Augustus limina tecti,
Quamquam festa dies sextam consumpserat horam,
Non dulces epulas, non pocula grata petivit,
Ni patris primum sanctum, & venerabile corpus
Ornatum exequiis tumulo mandaret opimis.
Ante fores jam turba fuit, passimque per aulam
Porticibus longis stabat cum plebe Senatus,
Interius flentes famuli. vasa aurea mille,
Mille columnarum species, argentea mille,
Quæ super impositis implebant atria ceris,
Ordine cuncta suo patrum sic more parata:
Triste ministerium lætam feriebat in aulam.
Alta superpositis radiabant stramina gemmis,
Tempore quas prisco Romana potentia cœpit:
Quas viridis Nereus, quas protulit Indica tellus,
Et quas Memphitica Cæsar perduxit ab aula:
Quas supplex Cleopatra dedit, cum vincula fratris
Frangeret, & rupto pallens custode veniret.
Ex quibus adversis cernebant fulgura mitti,
Sed lumen, non ignis erat; lux undique fulget
Aurea conspicui lustrans laquearia tecti.
Thura Sabea cremant, flagrantia mella locatis
Infundunt pateris, & odoro balsama succo.
Centum aliæ species, unguentaque mira feruntur
Tempus in æternum sacrum servantia corpus.
Supremum Patri talem celebravit honorem
Augusto melior Justinus Cæsare Princeps.
Ut prius ingrediens corpus venerabile vidit,
Incubuit lacrimans, atque oscula frigida carpsit
Divini patris, verbisque dolentibus inquit:
Nos flemus tristes, mentisque ardore dolemus:
Tu pater Angelicas inter sanctissime turmas
Lætus abis, positoque Deum jam corpore cernis,
Et frueris meliore die sub lumine solis.
Nos, cui nullus ait, salve, pater Inclyte, salve,
Æternum, pater alme vale. non plura moratus
Augustus nutu tolli sublima feretrum
Imperat, & tota populus processit ab aula:
Mœstaque funereas accendunt agmina ceras:
Omnis in exequias sexus convenit, & ætas.
Quis memorare potest tantæ miracula pompæ?
Hinc Levitarum venerabilis ordo canentum,
Virgineus tonat inde chorus; vox æthera pulsat;
Funduntur lacrimæ ritu nivis, imbre madebant
Cunctorum vestes, proprioque in fonte natabant
Manantes oculi, vultusque, sinusque rigabant.
Attonitæ matres resolutis crinibus ibant:
Ante fores aliæ, tectis sublimibus illæ

Implentes altas turba stipante fenestras.
Quantus Hyperborei voluctum concentus in Istri
Contrahitur ripis, gelidas quas linquere terras
Aspera cogit hiems glacie nivibusque coactis,
Innomeræ glomerantur aves, stipantur in unum,
Innectuntque moras, & flomina linquere nolunt.
Transitus ob causam molri pia thura cremabant:
Undiqoe currebat studio plebs mæsta videndi.
Omnibus unus amor, justus dolor omnibus unus
Augebat lacrimas, & viso funere flebant,
Donec Apostolici subeuntes atria templi,
Inclyta sacrata posuissent membra sepulcro,
Quod pius ipse sibi puro construxerat auro.
Postquam facta quies, totam plebs læta per urbem
Sacra coronatis ornavit mœnia tectis:
Pratorum spoliatur honos, oemus omne refertum
Frugibus, & glaucæ frondes rapiuntur olivæ.
Exornant postes, & arundine limina comunt,
Festaque per cunctos tendunt velamina vicos.
Ludere tunc juvenes, & laudibus addere laudes
Incipiunt, plaudunt pedibus, mollique reponunt
Crura gradu, mirisque modis nova carmina flectunt;
Justinum, Sophiamque pios, duo lumina dicunt:
Organa, plectra, lyræ totam insonuere per urbem.
Mille voluptatum species, convivia mille,
Saltatus, risus, discursus, gaudia, plausus:
Augustis vitam lætis clamoribus optant.
Post senium dicunt sese juvenescere: mundus
Gaudet, & antiquæ repetit primordia formæ.
Ferrea nunc abeunt, atque aurea secula surgunt
Temporibus, Justine, tuis, spes urbis, & orbis,
Romeni jubar imperii, decus addite cunctis
Retro principibus, cujus sapientia victrix
Obtinuit patrii fastigia maxima regni,
Ingeminant Sophiæ nomen, lumenque secundum
Hanc dicunt, carmenque novum cum plausibus addunt.
Interea lætus sacra cum conjuge Princeps
Cœperat augustæ felicia carpere mensæ
Gaudia, regales epulas, & dulcia Bacchi
Munera, quæ Sarepta ferax, quæ Gaza crearat,
Ascalon, & lætis dederat quæ Græca colonis:
Quæve antiqua Tyros, quæ fertilis Africa mittit:
Quæ Meroe, qoæ Memphis habet, quæ candida Cypros;
Quæque ferunt veteres maturo robore vites,
Quas manibus propriis Ithacus plantavit Ulysses,
Arce sub Ithacia Laertia limina servans,
Nondum Trojani vitans discrimina belli:
Quæque Methymnæis expressit cultor ab uvis
Pocula, quæ vitreo flagrabant plena Falerno.
Prisca Palæstini miscentur dona Lyæi
Alba colore nivis, blandoque levissima gustu.
Fusca dabant fulvo Risattica vina metello,
Quæ natura parit liquidi non indiga mellis:
Et Garisæi permiscent munus Iacchi.
Cuncta quis expediat, Dominis qoæ parturit orbis,
Rumano quæque est provincia subdita regno?
Hæc magno luxu quamquam cumulata redundent,
Temperie solita parvos cibus ore modesto
Sumitur, & quaotum capiat mens sobria potus,
Censura servante modum. cora ipsa tegendi
Clementisque animus præsumere parcius escas
Jure facit, potumque parum sapientia quærit.
Aurea purpureis apponunt fercula mensis
Pondere gemmarum plus grandia. pictus ubique
Justinianus erat; Dominis pictura placebat,
Gaudebantque sui genitoris imagine visa.

Felicis geniti veras ibi credere posses
Sacras effigies, vivasque adstare putares.
Ars & materies animas simul addere possunt,
Addendi vitam nisi tu, natura, negares.
Ingeniis hominum post mortem vivere fama
Concessum est, clarum servat sua gloria nomen.
Ipse triumphorum per singula vasa suorum
Barbarico historiem fieri mandaverat auro,
Tempore quo captis iojecit vincla tyrannis
Justinianus ovans, quarto cum consule Princeps
Alta triumphali tereret Capitolia pompa.
Sacris Principibus jucundæ fabula mensæ
De divo genitore fuit: tum nomen honorum
Inter delicias, & dulcia pocula summis
Laudibus attollunt, vivumque per ora fateotur.
Sic decessorem regnantum nullus amavit,
Quamqoam sceptra patris natus successor haberet:
Ante oculos genitor dulcissimus omni
Tempore semper erit, semperque in corde manebit.
Pustquam divinæ sumsere novissima cœnæ
Pocula, & excelsæ siluerunt gaudia mensæ,
Contolerat quæ prima dies, surrexit ab alto
Lætus uterque toro, secretaque tecta petivit:
Sed non in segnes solverunt pectora somnos,
Invigilant animi, quibus est pia cura tegendi
Tot lætos populos, doros domitare tyrannos,
Consiliis uti, causas disponere mundi.
Maxima pro rerum quæ disposuere salute
Admiranda magis, quam connumeranda fateri
Humanum decet ingenium. quis carmine digno
Tot divinarum miracula pandere rerum
Sufficiat? quibus hæc verbis, qua laude reponat?
Diva Augusta favens, sanctum, venerabile nomen,
Immortale bonum, nostræ sapientia linguæ,
Auspiciis hæc sacro tuis: tua vota canentem
Respice, & oranti clemens solatia præbe.
Septima gaudentem lux aurea viderat orbem,
Expellens placido brumalia frigora verno;
Omnia sol oriens radiis melioribus afflans,
Tranquillo gelidas tepefecerat igne pruinas.
Gaudebant elementa simul, mollique calebant
Temperie, votisque suis nova Roma favebat.
Ornata est Augusta domus, jussuque regentis
Acciti proceres omnes, scholaque ipsa palati est
Jussa suis adstare locis: jamque ordine certo
Turba decanorum, cursorum, in rebus agentum,
Cumque palatinis stans candida turba tribunis,
Et protectorum numerus, mandante magistro,
Omnis sacrorum vis affuit officiorum
Ornatu vario, cultuque, habituqoe, modoque.
Ingens excubitus, divina palatia servans,
Porticibus longis, porta condensus ab ipsa
Mororum in morem lævam, dextramque tegebat,
Scuta sub erectis conjungens aurea pilis:
Ense latus cincti, præscripti crura cothurnis
Adstabant celsi pariter, pariterque nitebant
Exstantes latis humeris, durisque lacertis.
Coniferæ veluti sacra inter flumina quercus,
Per quas blanda fluens rauco sonat unda susurro,
Condensam faciunt frondoso robore silvam,
Excluduntque diem ramis, intonsaque lætæ
Attollunt capita, & vertice sidera pulsant.
Lævaque, dextraque acies adstare videres,
Multaque ancipites splendescere luce bipennes,
Terribiles, ætate pares. imitatur Olympum
Officiis Augusta domus, sic omnia clara,

Sic

Sic numeris bene compta suis, ita luce coruscа:
Aurea convexi veluti rutilantia cæli
Sidera mensura, numeris, & pondera cursus
Perficiunt librata suo, stabilique recessu
Firma manent, unumque jubar super omnia fulget:
Omnia succumbunt flammis melioribus astra,
Et quo tecta latent regis pascuntur ab igne.
Hac se magnarum Romana potentia rerum
Lege tenens, medias inter super omnia gentes
Regna micat, claro tantum uni subdita Cælo.
Atria prælargis extant altissima tectis,
Sole metallorum splendentia, mira paratu,
Et facie plus mira loci, cultuque superba.
Nobilitat medios sedes Augusta penates,
Quatuor eximiis circumvallata columnis:
Quas super ex liquido præfulgens cymbius auro
Immodico, similans convexi climata Cæli,
Immortale caput, soliumque sedentis obumbrat
Ornatum gemmis, auroque, ostroque superbum.
Quatuor in sese nexos curvaverat arcus,
Par lævam, dextramque tenens victoria partem:
Altius erectis pendebat in aere pennis,
Laurigeram gestans dextra fulgente coronam.
Mira pavimentis, stratisque tapetibus ampla
Planities, longoque sedilia compta tenore,
Clara superpositis ornabant atria velis:
Vela tegunt postes: custodes ardua servant
Limina, & indignis intrare volentibus obstant
Condensi numeris, fastu, nutuque tremendi.
Postquam dispositis ornatæ palatia turmis
Officia explerunt, adytis radiavit ab imis
Inclyta lux, & consistoria tota replevit.
Egreditur Princeps, magno comitante senatu:
Adsunt obsequio castrorum turba virorum;
Illis summa fides, & plena licentia sacris
Deservire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare supernis,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile.
Internas munire fores, vestesque parare.
Armiger interea, domini vestigia lustrans,
Eminet excelsus super omnia vertice Narses
Agmina, & Augustam cultu præfulgurat aulam
Comptus cæsarie, formaque insignis & ore.
Aureus omnis erat, cultuque habituque modestus,
Et morum probitate placens, virtute verendus,
Fulmineus, cautus, vigilans noctesque, diesque
Pro rerum Dominis, & bonora luce coruscus:
Matutina micans ut Cælo stella sereno
Auratis radiis argentia sidera vincit,
Vicinumque diem claro prænuntiat igne.
Ut lætus Princeps solium conscendit in altum,
Membraque purpurea præcelsus veste locavit,
Legatos Avarum jussos intrare Magister
Ante fores primus divinæ nuntiat aulæ,
Orantes sese vestigia sacra videre
Clementis Domini: quos voce, & mente benignus
Imperat admitti. miratur barbara pubes
Ingressus primos, immensaque atria lustrans,
Ingentes adstare viros, scuta aurea cernunt:
Pilaque suspiciunt altu splendentia ferro
Aurea, & auratos conos, cristasque rubentes:
Horrescunt lanceas, sævasque instare secures:
Ceteraque egregiæ spectant miracula pompæ,
Et credunt aliud Romana palatia cælum.
Spectari gaudent, hilaresque intrare videri:
Non secus Hircanæ quoties spectacula tigres

Dat populis nova Roma suis ductore magistro,
Non solita feritate fremunt, sed margine toto
Intrantes plenum populorum millia circum
Suspiciunt, magnoque metu mitescere discunt,
Deponunt rabiem, gaudent fera vincla subire,
Per medios intrare locos, ipsumque superbæ
Quod spectentur amant, caveam, turbasque faventes
Lustrant, & pronæ solium regnantis adorant.
Verum ut contractu patuerunt intima velo
Ostia, & aurati micuerunt atria tecti,
Cæsareumque caput diademate fulgere sacro
Ter gazis suspexit Avar, ter poplite flexo
Pronus adoravit, terræque affixus inhæsit.
Hunc Avares alii, simili terrore secuti,
In facies cecidere suas, stratusque tapetes
Fronte terunt, longisque implent spatiosa capillis
Atria, & Augustam membris immanibus aulam.
Ut clemens Princeps legatos surgere jussit,
Officia stratos jussu monituque jubentis
Erexere viros: quod poscitis, ore sereno
Clementer segnatur ait, memorate, docete,
Et vestri regis, quæ sit legatio, ferte.
Hæc postquam Princeps tranquilla voce profatus,
Crudus & asper Avar dictis sic cœpit acerbis:
Rex Avarum Cagan, debellans intima mundi,
Famosos stravit magna virtute tyrannos,
Innumeros populos, & fortia regna subegit.
Cujus Thraicium potis est exercitus Hebrum
Exhaustu siccare lacu, fluviumque bibendo
Nudare, & nondum plene satiatus abire.
Quem Persæ timuere feri, genibusque minantis
Admovere manus, pacem & meruere precando.
Ni fieret, frustra celsis Babylonia muris
Cincta foret, dominos humeris nunc ferre parata.
Rupimus Euphratem, gelidos superavimus amnes,
Hibernasque nives, cursus qua stæoat aquarum
Frigus, & omnigenis fit durior unda metallis.
Vidimus extensas vitrea testudine postes,
Stagna, lacus, fluviosque super, fontesque jacere
In silicis morem, vel stratæ marmore terræ:
Cognatos latices, laticum concreta tegebant.
Plaustra super solidas stridentia duximus undas.
Illic volventum vestigia nulla rotarum
Arаa, nec solidos labens dedit orbita sulcus,
Nec fragilis potuit crystalli forma noceri
Præ solido stringente gelu: fremitusque sonorum
Cornipedum liquidos ceu terruit ungula campos,
Insanum volvens strepitum, calcavimus Imbrum,
Ivimus in fluctu sicco pede, præbuit amplas
Nix spatiosa vias: præduris gentibus acte
Intulimus bellum, pars altera castra locavit,
Miscuimus pugnas, munitas cœpimus urbes,
Firmaque disruptis dejecimus oppida muris.
Nunc ripas Scythici victor rax contigit Istri,
Densaque per latos figens tentoria campos,
Ad tua nos, Princeps, hæc splendida mœnia misit:
Annua prælargi patris solatia vestri
Sumere tempus adest. Sanctus quæ præbuit ille,
Vos etiam præbere decet, si fœdera pacis
Intemerata tibi; si mavis pacta manere;
Debita quærenti transmittite munera regi.
Talia jactantem, nulla commotus in ira
Tranquillus Princeps oculis pietate serenis
Aspexit juvenem, placidoque hæc edidit ore:
Quantum est legatis concessa licentia fandi,
Tantum legatos animo decet esse modesto,

Et

Et vitæ probitate graves, quique ordine possint
Scire, locis humiles quibus, & quibus ora superbi
Expediaot, nostramque petant quod mitiget iram,
Prospiciantque suæ poscentes fœdera vitæ.
Quod tua ventosis inflata superbia verbis
Jactitat, ignavæ mentis deformia nudat.
Quid profugos laudas, famaque attollis inani
Eaturrem populum? quæ fortia regna subegit
Effera gens Avarum? proprias defendere terras
Non potuit, sedesque suas fugitiva reliquit.
Tu, velut ignarus, falsis rumoribus audes
Vana loqui, turpique dolo nova somnia fingis.
Quod tibi nunc visum est vestro assignare labori,
Militibus nostris ludo solet esse diurno.
Hoc studium Dominis, ea sunt sua leria servis:
Sanctum hoc imperium toto sic floruit orbe
Bella gerens, pacemque tuens. nos more parentum
Pacem diligimus, nunquam fera bella timemus.
Pax est subjectis, pereunt per bella superbi.
Parcimus innocuis; sonti non parcimus ulli.
Res Romana Dei est, terrenis non eget armis.
Jure pio vivit, bellum non ingerit ultro:
Suscipit illatum, vel si servire negabunt
Ingratæ gentes; primum tamen admonet hostes
More gubernandi: monitus qui suscipit istos,
Vivit, & a nobis meritos expectat honores.
Quisquis amat pacem, tutus sub pace manebit:
Et qui bella volunt, bellorum clade peribunt.
Gens quæcumque ausa est Romana lacessere signa,
Horruit extinctas inopino fulmine turmas;
Innumeros cecidisse suos, regesque superbos
Vidit per nostros humiles, tractosque triumphos.
Ergo signa meis Çagan contraria signis
Ferre parat; lituosque mihi, campumque minatur
Gens Avarum, ni pacta damus? terrore putaris
Id nostrum fecisse patrem, miseratus egenis
Et profugis, quod dona dedit? pietate regendi
Hoc facimus, gratisque dari promissa jubemus.
Nostra manus larga est, non prodiga, perdere nescit:
Jure suas dispensat opes, quo continet orbem:
Sponte damus dignis, indignis sponte negamus.
Tu numeros numeris, & vires viribus audes
Exæquare meis? nostris non fidimus armis,
Quamquam ductores, numeri, fortesque tribuni,
Subjecti reges, & gentes rebus abundent,
Quot Cælum guttas mittit, quot litus arenas.
Quod super est, unumque meum speciale levamen
Imperii Deus est virtus & gloria nostri,
A quo certa salus, sceptrum datur, atque potestas:
Qui populos clemens super omnia regna Latinos
Constituit, pacemque suam commendat amari:
Cujus spe fruimur, cujus virtute superbos
Dejicimus, cujus populos pietate tuemur.
Qui nostros auget mira virtute triumphos;
Ipsius laudamus opus, solumque timemus.
Hunc unum colimus regem, Dominumque fatemur.
Cognoscunt Avares, quoniam Deus omnibus hic est.
Fastus non patimur, gentes servire volentes
Suscipimus, donisque humiles, & honore levamus.
Quisque suas mensuret opes, viresque suorum,
Cum queis bella gerat; sub qua spe sumpserit arma.
Divino sibimet plus consulat, unde petatur
Auxilium, poterint si numina vana potentem
Oppugnare Deum; si possunt sponte venire
Persculpti lapides, surdæ mutæque figuræ,
Monstraque, quæ variis extant conflata metallis.
Si Cælo tellus bellum movet, arma feretis
Vos armis adversa meis. si, barbare, nescis,
Quid virtus Romana potest, antiqua require,
Quæ proavi, patres, & avi potuere Latini.
Quid noster senior potuit pater, inscie, disce,
Sub qua Wandalici ceciderunt strage Tyranni,
Edomitique Getæ, pubesque Alamannica Franci,
Totque aliæ gentes, famosaque regna per orbem
Ardua sub nostris flectentia colla triumphis
Suscepere jugum, mentes animosque dedere
Servitio, nobisque manent ex hoste fideles.
En, Scultor nostra servire paratus in aula
Legatos nobis, & plurima munera mittit.
Quos contra ingratos defendimus, arma paramus.
Optamus Dominis, profugis damus ostia servis?
Legibus hoc nostris non convenit, arguo factum:
Indignis præbemus opem, Çaganque timeri
Se putat, & bello mea signa lacessere tentat?
Ite, licet; campos, acies & castra parate,
Signorumque duces certos sperate meorum.
Contremuit stupefactus Avar, magnoque timore
Diriguit, siccis vox humida faucibus hæsit,
Turbatusque malis Augusta ab sede recessit.
Cetera, consiliis quæ Princeps providus altis
Disposuit, verbis (fateor) comprendere nullus
Sufficit, & pleni tenor est in fine libelli.
Hæc dilata parum, non prætereunda relinquo:
Quæque suis aptare locis, rerumque favorem,
Io quantum potis est, devota mente notabo.

LIBER QUARTUS.

Jam vicina dies spectandi consulis omnes
Urgebat turmas arcus statione replere,
Et loca, quæ populis præfectus deputat urbis,
Consultor legum, libertatisque tuendæ
Dispositor, justi vindex, corrector iniqui,
Censuram gravitate regens, multoque rigore
Terribilis, mitique magis pietate tremendus.
Tunc partes munire suas, spatiumque parare
Accelerant, medioque fori, qua divite dextra
Egrediens Princeps sacra trabeatus ab aula,
Divitias vulgo solemni munere donans,
More nivis sparsurus erat, nova fabrica surgit.
Turbatur tota lignorum venditor urbe
Emptorum numero, studio ruit agmen emendi:
Robora silvarum tunc plaustra gementia ducunt
Magnis ponderibus tractu stridente rotarum.
Explicitæ moles; nec sufficit arida tantum
Ligni materies; ratibus tunc ire per urbes
Finitimas, ferro virides succidere silvas.
Rarescunt luci, campi spoliantur opaci,
Arboribus ferrum sedit; gemit undique fessus
Concisor nemorum, crebrisque securibus ictus
Congeminant, nidis volucres fugere relictis,
Horrescunt sua lustra feræ, dulcesque latebras
Linquunt; concussæ penitus tremuere cavernæ,
Immissamque timent tenebrosa cubilia lucem.
Densa per antiquas discurrunt agmina silvas
More apum, quas ver tepidum nova condere castra,
Et munire favos ceris jubet æthere captos,
Densa per herbosas errant examina campos,
Floribus insidunt variis, roremque madentem
Ore legunt, onerantque humeros, cerasque liquentes
Confi-

Conficiunt, dulcesque lares in pumice figunt,
Incumbunt operi, gratisque laboribus instant.
Protinus omnigeni ceduntur robora ligni.
Quæ suis aptanda locis; durissima costas,
Mollia dant tabulas. quadrata cæsa bipenni
Fraxinus, & crebris cadit ictibus ardua pinus.
Tunc fagi dulces, & succo taxus amaro,
Iliceæque trabes fortesque, & pallida buxus,
Pulchra magis pallore suo, cecidere securi
Antiquæ quercus, & amictæ vitibus ulmi,
Cedrus olens, solidum, numquamque natabile robur,
Esculus, alnus, acer, Terebinthus, populus, ornus.
In teneras tabulas abies muntana secatur:
Juniperi, tiliæque leves, & odora cupressus.
Mille secant in frusta trabes, tonat æthere pulsans
Malleus, & tractæ strident scabredine serræ,
Curvaque percussu longe sonat ascia ligno.
Tanta nec Inachides secuerunt robora plebes,
Armatas classes ratibus quum mille pararent.
Illa prius lætæ spectacula præbuit urbi
Fabrica. mirantur populi, studioque videndi
Omnis concurrens sexus veniebat & ætas,
Roboribus flexis teretes curvaverat arcus
Artificum prædocta manus, trabibusque cavatis
Affigens tabulas pendentes struxerat ædes,
Quatuor informans molem stationibus unam.
Buxea populeis aptans capitella columnis,
Materiaque ipsa bases firmaverat imas.
Omnia roboribus sternunt loca plana politis,
Conjungunt tabulas, & ferri nexibus arctant:
Quæ pondus, strepitusque virum, motasque faventis
Ferre queant populi. cunctorum terga locorum,
Alternamque latus conclusit sectile lignum,
Undique munimen, decus, & tutamina præbens.
Disposuere gradus, queis staret in ordine longo
Divisum in turmas, atque in sua corpora vulgus,
Posset & exertas ad munera tendere palmas,
Liberius spectare oculis, manibusque favere,
Et donis aptare sinus, quæ plurima consul
In plebes missurus erat, palmasque capaces
Tendere, quo veniens late pluat aureus imber,
Ut labor artificum perfecta mole quievit,
Atque operis tanti nituit decus, omnia late,
Quæ modo lignorum squallebant fragmine, mundant,
Exornantque locos, & festa fronde coronant
Partes quisque suas: fixis tabulata virebant
Palmarum ramis, & amicæ pacis olivæ.
Cuncta triumphalis pendentia culmina laurus
Comit, & amplectens foliis felicibus ambit.
Quos illic ludos, quæ seria vulgus habebat?
Ludere nunc alios, alios spectare videres,
Mille voluptatum species, velamina tendunt,
Ut loca quæque decent; ut plus mirentur, obumbrant:
Quod vulgo est, vile est: quidquid latet, extat honorum;
Quodque magis tegitur, pretii majoris habetur.
Tunc interclusos nulli transire sub arcus
Concessum est, cunctis medio via lata patere.
Lux octava novo nascentis lumine Christi
In se volventis vestigia flexerat anni;
More suo currens totum compleverat orbem
Circulus alterius referens de fine dierum
Principium, teretemque rotam novus ordine mensem
Urgebat numerus, totum qua volvitur ævum,
Et finit sine fine dies. jubar axe sereno
Emicuit, votisque pie sese obtulit orbi,
Lætificans cunctas felici lumine terras.

Clara coruscantem lux hauserat altera lucem,
Cum terris gaudente polo prodibat uterque,
Sol radians, & consul ovans, nove Roma nitebat,
Certabantque ipsi jucunde palatia cælo.
Dona Kalendarum, quorum est ea cura, parabant
Officia, & turmis implent felicibus aulam,
Convectant rutilum sportisque capacibus aurum,
Accumulant, onerantque locos, quibus altior ipsa
Sella triumphalis firma est statione locata,
Jam fuerat, nondum claro tunc consule plena:
Hinc vetus argentum formas, speciesque novatum
In varias, pressum titulis, sculptumque figuris
Excelsis portant humeris, magnisque laborant
Ponderibus, cistæque graves funduntur in unum:
Utraque materies in magnos surgit acervos.
Ædibus in magnis miro constructa paratu
Extabat sedes, auro gemmisque superba,
Lumen habens sine sole suum: lustratque propinquos
Gemmarum natura locos, rerumque colores
Mutans, & Phœbi radios fulgentis obumbrans.
Miscentur teretes quadris viridantibus albæ
Chrysolithi, mireque micant, flammasque pyropos
Afflans, & propria depellens luce tenebras.
Hanc prius, in media quam sol præcederet aula,
Auratis gradibus, sectisque tapetibus altam
Conscendit Princeps trabea succinctus avita,
Regalem ditans Augusta fronte coronam;
Censuramque piam servans gravitate resedit,
Cæsareos augens habitus, ritusque Gabinos:
Cujus id aspiciens radiabat purpura gemmis,
Vincens luce diem, plus majestate sedentis
Lucidior, meliorque sui: primumque senatus
Pronus adoravit, vincas, Justine, perorens;
Consule te, felix, te principe, floreat orbis;
Salve, Augustorum numeri non ordine prime
Sed meriti; largitor opum, largitor honorum,
Libertatis apex, mundi caput, unica virtus,
Et rerum manifesta salus, reparator opimi
Nominis, antiqui redeunt nova secula fasti,
Augusti primum renovasti Cæsaris ævum:
Clarius est, meliusque tuum: tua gaudia tecum;
Hinc vester primus feliciter excipit annus,
Votaque plura tuis celebret nova Roma triumphis.
Inde senatorum sacro recitantur ab albo
Nomina, conscripti Patres, qui voce citati
Accedunt hilares, subeuntque altissima sedis
Culmina: prætendunt dextras, & præmia sumunt
Consulis, & mundi Domini; donisque superbi
Fulvo plena ferunt argentea vasa metallo.
Qualia fecundi convectant munera campi
Agricolæ, cum prata virent, plenisque canistris
Lilia cana ferunt, mediumque intermicat aurum
Ruris odoriferi: primordia fertilis anni
Ferre domum gaudent, postesque & limina comunt,
Et sua placandis nectunt donaria templis.
Tunc oratorum geminæ facundia linguæ
Egregias cecinit solemni munere laudes
Consulis Augusti: dignis fortuna favorem
Præbuit, & justis successit gratia dictis.
O fortunati, quibus est ex rebus abundans
Laudum materies: quid non laudabile dicunt,
Qui vitam tanti, qui Principis acta reponunt?
Quis fuit ille fragor, tantus favor unde repertus?
Tot laudatorum numerus? quibus artibus usi,
Et quibus ingeniis? quanto conamine nisi
Nunc phaleris phaleras, & laudibus addere laudes?

Non

Non potuere tamen ſanctæ miracula vitæ
Ordinibus numerare ſuis; divina referre
Nec virtus hominum, nec ſenſus ſufficit ullus.
Fontis Niliaci ſi quiſquam aut hauriat undas
Et bibat, aut bibulis rivos inducat arenis,
Ipſe quidem ſatiatur aquis, ſatiantur & agri;
Sic quos ille rigat, fontes & flumina replet,
Et præbet largas haurire volentibus undas.
Quæ circa dominos aptamus vota, probamus;
Dum canimus, colimuſque pios, veneramur ovantes;
Quos dum laudamus, laudem de laude meremur,
Et fruimur majore bono: nam diva propago
Humanæ nil laudis eget, ſed vota clientum
Penſat, devotoſque ſibi pietate coronat.
Fertilis hic auguſta manus, felixque videri
Plus voluit, nullumque ſuo præterre favori.
Namque illos donis conſcriptis Patribus æquos
Eſſe dedit, quum diſtet honor: vigilantia noctis
Hoc meruit, cariſque favens ſapientia muſis.
Doctior eſt Princeps, novit quod littera rerum
Pars magna eſt, magnuſque labor ſcribentibus inſtet.
Protinus officiis ſummam tutantibus aulam
Ordinibus propriis, & priſco more notaris,
Perque ſcholas, turmaſque vocans pia præmia gaudens
Præbuit, & fidos opibus ditavit alumnos
Pro meritis, gradibuſque ſuis. idem inclytus omnes
Nutrierat, vivoque etiam genitore regebat
Natus in imperio, media nutritus in aula
Inter alumnorum numeros, cœtuſque fideles.
Nomina cunctorum, cunctorum noverat actus:
Omnes mitis amans, omnes pietate paterna
Semper alens, ſemperque monens, rituque regendi
Continet ipſe ſuos, nutritque, fovetque clientes:
Providus ut paſtor, longo qui tempore tauros,
Lanigeroſque greges herboſis pavit in agris,
Omnia, quæ poſuit, taurorum nomina novit;
Creſcere dilectum gaudet pecus, intrat ovile,
Diſcernit teneros, & in unum congregat agnos,
Nomina nota vocans: audita voce ſequuntur,
Agnoſcunt Dominum, pulſantque balatibus auras,
Atque avidi ſumunt virides, quas attulit, herbas.
Interea populus totas compleverat ædes,
Ornatas nexis diverſa ex fronde coronis.
Serica per cunctas pendebant vela columnas;
Perque arcus, vicoſque omnes aditabat utraque
Parte favens vulgus, palmaſque, ſinuſque parabat:
Conſulis adventum ſumma tardantis in aula
Expectant, penduntque moras, cauſaſque morarum
Inquirunt, oculoſque omnes ad regia tollunt
Limina, proceſſumque Auguſti conſulis optant.
Haud ſecus, ut Libyci terra ſitiente coloni
Nubila ſuſpiciunt, moto cum fulgura cælo
Prima micant, crebroque tonans Notus implicat æthram,
Ruricolum ſiccos diſcurrit turba per agros
Spe pluviæ, mundantque locos, aditaſque viarum
Librant, & curſus omnes moderantur aquarum,
Unde fluant liquidi per prata virentia rivi:
(Cogit dura ſitis) cumuloſque arentis arenæ
Objiciunt, pinguiſque ſoli declivia claudunt.
Poſtquam opibus fidos conſul ditavit alumnos,
Auguſto nutu cunctos incedere juſſit,
Ut populis pia dona daret: præcepta faceſſunt.
Tollitur in magnum divalis Sella triumphum
Mille miniſtrorum manibus, gratoque labori
Submittunt humeros, & loris fortibus aptant
Electi juvenes, ætas quibus omnibus una,
Par habitus, par forma fuit, veſtiſque rubebat
Concolor, atque auro lucebant cingula mundo.
Inceſſit lætus præclara in veſte Senatus,
Pars trabeis, pars compta togis, ut cuique probatus
Ordo locum, cultumque dabat: divina ſequuntur
Officia, & primis præco clamoribus inſtat
Omnibus imperitans ſectis præcedere turmis.
Incedunt denſæ mixto lictore cohortes:
Hinc armata manus dextram, lævamque tuetur
Cæſarei lateris, clypeis pia terga tegebat
Ingens excubitus, protectorumque phalanges
Fulgebant rutilo pilis ſplendentibus auro.
Ipſe autem conſul ſacro diademate fulgens,
Ornatus trabea, gemmiſque oſtroque nitebat
Ore, humeriſque potens, & ſacri luminis inſtar
Illius aſpectus gemmas vincebat, & aurum,
Angelicis oculis exæquans ſidera cæli.
Contigit ut ſacræ felicia limina portæ,
Tramite qua recto mediam via ducit in urbem,
Terruit inceſſu populos, oculiſque refulſit,
Qualis ab Oceani liquidis ſol aureus undis
Splendentes mittit radios, rutiluſque ſerenum
Fundit ubique diem, mundumque illuminat omnem
Lucis honore ſuæ. viſo tunc conſule, plebes
Plauſibus aſſurgunt, & voces vocibus addunt:
Sic bene quæſitas ut pullis porrigat eſcas,
Mitis hirundo redit, poſtquam ſua tecta videndum
Garrula per patulas fuerit delata feneſtras:
Matris in adventum nido conſurgit ab omni
Turba loquax, flagitantque cibos, fidæque parentis
Oribus ora petunt, & apertis faucibus adſtant;
Illa ſed impendens nidum circumſpicit omnem,
Diſtribuitque pias, ut cunctos nutriat, eſcas.
Sanxerat Auguſtus Sophiæ cognomine templum,
Romanum Princeps quum Juſtinianus haberet
Imperium. Chriſtoque vovens ſua vota dicarat
Mens Auguſta, reor, jam non ignara futuri,
Aut magis ignarum recto Deus ordine ducit
Ante futurorum quæ ſunt arcana honorum
Auſpiciis ſacrare piis. Theodora regebat
Tempore, quo ſacram fundavit conditor arcem,
Et Sophiæ nomen nondum regnantis habere
Arx meruit: ſceptri fuerant ea ſigna futuri.
Ingens myſterium, magna quod mole latebat,
Perfectum patefecit opus: via lucida noſtris
Nunc facta eſt oculis: manifeſta luce videmus
Olim promiſſum cæleſti munere regnum
Juſtino, Sophiæque piis, patuitque quod ante
Clauſum erat, & nullis velamen viſibus obſtat.
Rem Sophia dignam certo Sapientia fecit:
Inſtituit pulchrum, ſolidavit robore templum,
Cœpit, perfecit, doniſque ornavit, & auxit.
Jam Salamoniaci ſileat deſcriptio templi,
Cedant cunctorum miracula nota locorum:
Inclyta præclarum duo ſunt imitantia Cælum
Conſilio fundata Dei, venerabile templum,
Et Sophianarum ſplendentia tecta novarum.
Principis eſt hæc aula Dei: Deus illud utrumque
Glorificavit opus, ſed majeſtatis honore
Plus templum terroris habet: namque inde probatur,
Quam ſit ubique Deus præſens, ſimul omnia complens
Internis oculis. illic pia cernitur eſſe
Indiviſa manens Patris Genitique poteſtas:
Spiritus & Sanctus ſubſtantia creditur una.
Tres ſunt perſonæ, ſubſiſtunt, nomina fulgent:
Utque Pater Deus eſt, Genitus Deus, æquus honore,
Spi-

Spiritus & Sanctus pariter Deus. ex tribus una,
E cælo veniens mundi persona redemptrix
Humani generis formam de Virgine sumpsit,
Sponte sua venit, factorque, & conditor orbis
Factus homo est, verusque Deus non destitit esse,
Natus non factus: plenum de lumine lumen:
Una in naturis extans persona duabus
Consimilis Deitate patris, omnique profecto
Consimilis: sine peccato peccata relaxans,
Plurima per populum faciens miracula Christus
Calcavit mortem moriens, vitamque resurgens
Vitæ dedit cunctis in se credentibus ipse:
In Cælum ascendens a dextris sedit honori
Æquævi Patris, judex venturus in orbem,
Et regnum sine fine tenens. hunc mente fideli
Regnator Justinus amans, trabeatus ab aula
Egrediens, templum primus sublime petivit,
Atque Deo grates solita pietate peregit.
Plurima votorum sacravit dona suorum,
Immensoque pium ditavit munere templum.
Obtulit & ceras, sed mitis voce petivit,
Corde humilis, dextraque Dei benedictus abivit
Plus exaltatus, plus justificatus in ipsum
Quod se humilem stans ante Deum, veramque fatetur
Quam retinet pietate fidem; quum diligit ipse
Diligitur; quum Christus amat Rex magnus, amatur.
Ipse regit Reges, ipse & non subditur ulli.
Justinus Princeps hoc protectore quietus
Imperat, hunc ipsum solum spe certus adorat.
Ut pius expletis templorum limina votis
Liquit, in ingentem vectatus consulis arcem
Conscendit gaudens, & septus lumine sedit.
Ante pedes Domini, faciunt qui jussa, clientes
Adstabant læti; vultuque & veste nitebant
Romani populi Patres sine semine facti.
Patricius, senio fulgens Calinicus honoro,
Qui pater imperii meruit jam factus haberi
Gratior Augusti servans pia gaza Sacelli:
Namque illi moriens mox Justinianus honores
Contulerat, fidæque prius narraverat auri
Consilii secreta sui: vocor, inquit, alumne,
Et properat supremæ dies, jussuque creantis
A regnis in regna vehor. Deus omne Latinum
Justino dedit imperium: tu fide, memento
Verborum, quæ mando tibi; quum carne relicta
Spiritus ascendens claram penetraverit arcem,
In medium procerum Justini ad limina perge:
Invitato virum, nolit licet ille subire
Sorte mea tristis, veniet, consentiet isthinc,
Ne dubitare velis, nullus contemnere possit
Terribilis præcepta Dei: cognoscet amantes,
Quos fidos habui mihi; qui nocuere, nocebit.
Ipsum etiam facto simili tentare parabunt,
Ut pereant, justasque suo dent sanguine pœnas.
Sed pietas Augusta malos castigat alumnos
Consilii bonitate sui, dum perdere non vult
Suspectum sibi quidquid erat: sic punit iniquas
Carnivoras animas, ut mortis pœna recedat,
Non moneat, breviusque luant; crucientia tantum
Præteritura pati, satis est; æterna tremiscant
Supplicia; inflictasque timeant in secula pœnas:
Ultio commissum lenit scelus illa profecto.
Paucorum multis prosunt exempla malorum,
Quorum post mortem nostræ monumenta perhorrent,
Et damnant leges. erit unius utile multis
Exitium, cessantque doli, dum pœna timetur.

Legislatores statuit Deus ipse per orbem.
Hæc animo retinens sincera mente fidelis
Paruit, & domino meruit dilectus haberi.
Nec non eusipotens membrorum robore constans,
Aspectu mentis, non a gravitate benignus
Aditabat Narses, sedemque ornabat herilem
Splendida signa gerens, qualis pretiosus achates,
Aut medius fulvo Parius lapis enitet auro
Artificis formante manu; sic luce coruscus,
Sic animo placidus, mitis, sic gratior ore
Terga regens domini cleris fulgebat in armis.
Adfuit & sacræ domino gratissimus aulæ
Tiberius, curasque omnes implebat, & actus
Implens officii . . . .
Obsequiis instare suis tranquillus alumnus.
* • * * * * * * *

PANEGYRICI

IN LAUDEM JUSTINI AUGUSTI MINORIS.

FRAGMENTUM.

Deus omnia regna

SUb pedibus dedit esse tuis, regesque superbos
Subdidit, hostilesque manus decrescere fecit.
Ille colubrimodis Avarum gens dura capillis,
Horribilis visu, crudisque asperrima bellis,
Imperio subjecta tuo, servire parata,
In media supplex diffusis crinibus aula
Exorat pacem, nec fidere millibus audet
Tot numerosa suis Romana lacessere signa:
Quæ toties victos numeret per prælia Francos,
Edomitosque Getas, captos, stratosque Tyrannos,
Longobardorum populos, Gepidumque feroces,
Mutua per latos inter se vulnere campos
Miscentes feritate sua, cum milite tuto
Alternas gentes Domini fortuna necaret.
Pars inimicorum cecidit tum magna tuorum
Perfidia punita sua: nunc Marte peracto,
Victores victique una famulantur in aula.
Solum excellentem conscendere jussit in arcem
Te, Pater Omnipotens, summaque in sede locavit.
Mater consilii placidis vigilantia vestris
Semper inest oculis; quamque omni pectore gestas,
Alma Auguste tui consors sapientia regni.
Tu quoque, Justitiæ nomen de nomine sumens,
Frena regendorum retines firmissima regum.
Nominibus tribus his regitur, quodcumque movetur.
Certatim gentes Romana ad fœdera currunt.
Principe pro justo Romanum nomen amatur,
Nomine subque pio cuncti bene vivere quærunt,
Ille etiam, solis qui se subjectat amicum
Ardua suspiciens minuentis cornua Lunæ,
Noctivagosque colens astrorum consulit ignes,
Urgetur terrore tuo, properatque superbum
Inclinare caput, subjectaque ponere colla.
Quid Libycas gentes, quid Syrtica prælia dicam
Jam libris completa meis? majora canendi
Tempus adest: senio dextram, pie, porrige fesso.
Tu mihi materiam dicendi carminis aptam,

Ingenium, ſtudiumque dabis, cui vincere fas eſt
Indomitas gentes, & barbara ſubdere regna.
Vince meæ ſævam fortunæ, deprecor, iram:
Vincere fortunam plus eſt, quam vincere bella;
Nudatus propriis, & vulnera plurima paſſus
Ad medicum veni, precibus pia pectora pulſans;
Ad medicum, verbo peſtem qui ſummovet uno,
Et ſine compoſito medicamine vulnera curat.
Huic ego ſananti, ſi qua eſt fiducia ſervis,
Grates ſemper ago, & pro carmine munera poſco.

ITEM PANEGYRICUM EJUSDEM.

IN LAUDEM ANASTASII QUÆSTORIS ET MAGISTRI.

IMmenſam ſilvam laudum, vir juſte, tuarum
Aſpiciens, celſos nitor contingere ramos,
Grandiaque a ſummis decerpere poma racemis.
Sed parvus majora peto: nec prendere poſſum
Menſuram tranſfuſa meam, longeque remota.
Suſpicio, mirorque videns, & brachia tendo
Ingenii, ſtudiique mei. ſtat fertilis arbor
Sacrorum in medio nemorum, pulcherrima viſu,
Per mundi ſpatium ramos quæ tendit opacos,
Fructibus omnigenis, etiam ſine tempore plena,
Et nova maturis admiſcens germina pomis:
Cujus apex ſummi contingit ſidera Cæli,
Et radix de fonte bibit, ſacriſque fluentis
Expandit ſatiata comas, & nubila ſupra eſt.
Arboris, & fontis, ſi fas componere magnis
Parva datur, juſtas videor poſuiſſe figuras:
Sin aliter videar, veniam petit, optime Quæſtor,
Simplicitas ignara mali. tu fertilis arbor
Auguſto de fonte bibens; fons maximus aulæ eſt
Communis benefactor herus, fons omnia ditans,
Qui tua per latas eduxit brachia terras,
Et populos veſtra requieſcere fecit in umbra.
Hoc mihi da, de fonte bibam, tu pabula præbens,
Fons mihi dulcis aquas. hæc inter amœna libenter
Nutriar, & veſtra ſatiatus protegar umbra,
Summe magiſtrorum, procerum decus, arbiter orbis,
Principis auſpicio leges, & jura gubernans,
Juſtitiæ vindex, inopum pater, omnia curans.
Judiciis relevate piis, quia munera temnis,
Spernis avaritiam, fulvum quia reſpuis aurum,
Quæſtor Anaſtaſi, quem Chriſti munere fidum
Cognovit Princeps, geminoque ornavit honore.
Felix eſt totus Juſtino Principe mundus;
Felix hæc ætas, in qua ſapientia regnat:
Felices populi, te judice, quos facis ipſe
Sub Dominis gaudere piis. generaliter orbi
Quamquam provideas, miſeri ſpecialiter Afri
In te oculos, atque ora ferunt: agit Africa grates,
Et veſtram jam ſentit opem, gaudetque quod ampla
Semper Anaſtaſi referunt ſolaria cives.
Me quoque gaudentem, Quæſtorum maxime, redde;
Quod labor indulſit, quod feſſis provida muſis
Alma per inſomnes meruit vigilantia noctes,
Hi ſacri monſtrant apices: lege, ſumme Magiſter,
Et cauſam defende meam: tibi ſanctio veſtrum
Commendat famulum: veſtro de fonte creatus
Rivulus iſte meus, ſub cujus nomine geſto
Principie officium. feſſæ miſerere ſenectæ,
Vulneribuſque meis ſolita pietate medere;
Ut grates tibi lætus agam, ſacroſque triumphos
Principis invicti felici carmine dicam.

VENANTII HONORII FORTUNATI
PICTAVIENSIS EPISCOPI
OPERA.

DE PARTU VIRGINIS.

LIBER PRIMUS.

LIngua prophetarum cecinit de virgine partum,
Nuncia fert terris Angelus ista poli.
Consona vox hominum memorat hoc ferre puellam,
Quod daret absque viri germine virgo virum.
Hoc Evangelio concordans pandit Esaias,
Quæ Deus inspirat, hæc canit ipse tuba,
Eloquio torrens, & rite profunda locutus,
Emanuel nostrum virgine dante canens.
Prædicens olim ut de matre, Tonantis honore,
Radicis florem Jessea virga daret.
Virgo hæc virga fuit, de qua flos Christus obortus,
Cujus odor vivax membra sepulta levat.
Laxus morte jacens, de cujus aromate tactus,
Postque diem quartum Lazarus ore reflat.
Hanc Jeremias utero ipse sanctificatus,
Monstrans voce pari sic quoque vatis ait,
Ecce dies venient, & David suscito germen,
Et regnabit rex, atque erit hic sapiens.
Hoc germen justum virgo est, & rex suus infans,
Judicium faciens arbiter, orbis herus.
Psalmographi plectro cantata est ista virago,
Cum daret arte melos vox, lyra, chorda, chorus,
Mater Sion dicit homo, & homo factus in illa est,
Ipse hanc fundavit, factus in ipsa & homo est.
Sic quoque qui fundavit eam, est altissimus ipse,
Nec Sion mater, virgo Maria fuit.
Hic tamquam sponsus thalamo procedit ab alto,
Exultatque gigas Christus, eundo viam.
O uteri thalamus, nova junctio facta salutis,
Qua Deus atque caro nupsit honore novo.
Quod Deus amplexus carnem est, caro juncta cohæsit,
Stat deus, atque homo fit, Christus utrumque genus.
Non Deus in carnem est versus, Deus accipit artus,
Non se permutans, sed sibi membra levans.
Cujus non poterat Deitas per aperta videri,
Velamen sumpsit carne videndus homo.
Unus in ambabus naturis, verus in ipsie,
Æqualis matri hinc, par Deitate patri.
Non sua confundens, sibi nostra sed omnia nectens,
Quem sine peccato gignit uterque virum.
De patre natus habens divina, humanaque matre,
De patre sublimis, de genitrice humilis.
Quando incorporeus sibi corporis induit artus,
Æqualis matri fit, minor inde patri.
Carnem, animam, ossa, cutem, nervos, ventrem, femur, unguer,
Servus ut assumens, est minor inde patri.
Sed redeo, qua virgo trahit, mihi laude canenda,
Qualis nulla fuit, nulla futura venit.
Quemque pluunt nubes justum de rore superno,
Hæc salvatoreoi germine Terra dedit.
Hæc porta est clausa, in quam intrat vir nemo, nec exit,
Ni dominus solus, cui quoque clausa patent.
Cujus in adventu exiluit de ventre Joannes,
Iosans personuit munere præco novus,
Trans uterum matris, quasi per specularia cernens,
Materna & puero membra fenestra fuit.
Quando exultavit ventrem de ventre salutans,
Dum pede non potuit, motibus exit iter.
Credo & prostratus jacuit: palmasque tetendit,
Ante redemptorem parvula membra movens.
Corrigiamque pedum quoniam est non solvere dignus,
Pronus adoravit credo tremente genu.
Nobilis Elizabeth, de qua canit alta prophetans,
Hæc operante Deo germina læta refert.
O benedicta inter mulieres, unde mihi hoc, me
Ut mater Domini visitet alma mei?
Hanc Gabriel vocitat benedictam laude puellam,
Et merito extollit quæ nova dona gerit:
Quæ genitura foret benedictum germine fructum,
Quem Jeremias voce tonante refert.
Hic Deus est noster, non absque illo alter habetur,
Post hoc in terris visus, homo est habitus.
Quem Daniel sanctum sanctorum prædicat unum,
De monte excisus qui angulus & lapis est.
De quo Moses ait: Deus excitat ecce prophetam
Vobis, ex vestris fratribus, orbis opem.
Si qua anima hunc non audierit, qui exterminat illum,
De populo vindex ipse propheta suo est.
David dixit: adorabunt hunc munere reges,
Servibunt gentes, & Saba dona dabunt.
Accipiens Simeon manibus quem justus utrisque,
Annis decrepitus hæc pia verba dedit:
Nunc dimitte in pace tuum servum, auctor ab alto,
Viderunt oculi jam quia vota mei.
Quando salutare hoc merui, tua verba secundum,
Ferre manu, & visu cernere jure Deum.

O ſacra virgo Dei talem generando Maria,
 Per quem lumen habet plebs tenebroſa prius.
In regione umbræ mortis lux ipſa refulſit,
 Admirabilis hic, conſiliarius hic.
Qui Deus eſt fortis pater atque in ſecula princeps,
 Imperii cujus pax ſine fine manet.
Rorarunt cæli nubes, juſtumque pluerunt,
 Quem ſalvatorem germine virgo dedit.
Ægyptus, labor Æthiopum, diteſque Sabæi,
 Ad quem tranſibunt, mente ſequendo Deum.
Eſt in quo tantum Deus, & non eſt Deus abſque hoc,
 Hic Deus abſconſus, qui Deus Iſrael eſt.
Cujus Juſtitia eſt lumborum cingulum, & idem
 Ejus renis adeſt cinctoriumque fides.
Reguli & aſpidis auſa manus penetrare foramen
 Ablactatus agens, nec nocet ullus ei.
Aſtans in ſignum populorum, ejuſque ſepulchrum
 Nobile, adorandum gloria quanta tegit!
Quem dominatorem terræ miſit Moabitis,
 Petra ex deſerti qui pius agnus adeſt.
De quo Zacharias: exulta filia Sion,
 Juſtus ſalvator, rex tuus ecce venit,
Aſcendens aſinem ſuper, aut aſinæ quoque pullum,
 Et currus perdens ex Efraimo, & equum.
Unde & Micheas, & tu, inquit, Bethleem Ephrata,
 Parvis in Juda millibus ipſa manes.
Egredietur, qui dominatur in Iſrael, ex te,
 Egreſſuſque porens ejus ab initio.
Lumen ſanctorum in ſplendoribus, ex utero quem
 Ante & luciferum progenuitque pater.
Livores ſanans noſtros livore beato,
 Et veteres maculas ſanguinis amne lavans.
O virgo inſignis, mater pia, nobile ſemen,
 Quam Deus implevit totius orbis ope,
Quæque creatorem meruiſti ventre tenere,
 Et generare Deum concipiente fide.
Mundatura novo partu de crimine mundum,
 Atque ſacro fœtu progenitura Deum.
Humano generi gennit quos Eva dolores,
 Curavit genitus, Virgo Maria, tuus.
Peccati jaculo defixa in ſtirpe cicatrix,
 Ulcera nulla gerit, nec ſua ſigna patent,
Succus amarus enim vetiti de cortice ligni,
 Stante redemptoris de cruce dulce ſapit.
Sub pomi ſpecie mors tunc de fronde pependit,
 Nunc tuus eſt uterus, hinc cibus, inde ſalus.
Fructu ſancta pio renovaſti tempora rerum,
 Lucidiorque dies te generante nitet.
Poſt tenebras ſolem tua revocat alvus in orbem,
 Cum Domini jubaris irradiavit apex.
In te habitans mundi lumen ſtatione coruſca,
 Floruit interius per tua membra Deus.
Nunc vivax fulgor penetrans & ad ima profundi,
 Orbem alit, aſtra regit, tartara luce replet.
Cujus mundi uno eſt hæc machina tecta pugillo,
 Clauditur in fibris caſta puella tuis.
Supportans fabricata fabrum, atque humana tonantem,
 Virgulà radicem facta creantis opem.
Qualiter illa novum tenuerunt viſcera lumen,
 Quod decus intus erat, quiſve honor inde foras?
Gaudia quanta ſinus hilaris tuus ille vehebat,
 Cum tua membra premens plus relevabat onus?
Tum genitrix de faſce levis, de prole ſalubris
 Rem ſplendoris habens, lux neque pondus erat,
Auxilium de flore gerens, de fruge levamen,
 Et cæli panem ſpica novella ferens.

Cujus ſtella erat, & ſol matutinus in alvo,
 Infra arcam abſcondens fulgida luna jubar.
Anniculum portans agnum, antiquumque gigantem,
 Deque tribu Juda qui leo fortis erat.
Cornua producens vitulus ceu Rhinocerotis,
 Arduus, elatis naribus alta fremens.
Regulus atque aſpis, cedunt cui cuncta venena:
 Vipera, cherſydros, ſeps, draco, cenchris, hydra.
Parvulus ipſe puer perſona vetuſta dierum,
 Egreſſus cujus ſtat ſine principio.
Cujus diffuſa in labiis eſt gratia florens,
 Inſignis forma præ genitis hominum:
Cujuſque eſt oriens ex alto nomen honoris,
 Qui nos, lumen agens, viſitat in tenebris.
Qui venit de Edom, de Boſra veſte cruenta,
 Pulcher, ſanguineus, candidus, atque ruber,
Calcaturus erat qui torcularia ſolus,
 In cruce pendendus, membra cruore lavans.
Unde ſibi miſta eſt ſtola candida, tincta rubore,
 Quem poſt, anteve quem, non Deus ullus erit.
Cujus tranſcendit ſacra magnificentia cælos,
 Cuncta tegens palma ſidera, rura, freta.
Quis te tunc ſenſus, Domini pia mater, habebat,
 Cum tibi talis erat fœtus honore novus?
Præmia quanta uterum implebant & gaudia pectus,
 Cælorum artificem cum tua ferret humus?
O forma radians, dic virgo, putaſne videbas
 Angelicos curſus ire redire novos?
Militiam cæli cum te ſervare viciſſim
 Sentires animo, ſæpe levata manu.
Quæ circa te acies, vel quando iter ire parares,
 Millia prægreſſus concomitando tuos?
Quid Michael faceret ductor, ſub principe celſo,
 Quid gereret Gabriel nuncius ille ſacer?
Qualiter aut Raphael occurſum impenderet almæ,
 Te portante, Dei dum putat eſſe thronum.
Credo alter cuperet plantis ſubſternere palmas,
 Ille excuſſa ala ſolveret ipſe viam.
Duceret iſte auras, ne te gravis ureret æſtus,
 Ille levans pinnas, vertat ut imber aquas.
Iſte ad fræna manum retinens, ne ſarcina lapſet,
 Nen pes uffendat, pendula turba volat.
Quot vigiles turmæ, cum te ſopor altus haberet,
 Solaque dormitans tot vigilare dares?
Sidereo obſequio meriris digniſſima virgo,
 Cum te divinis cingeret ala choris.
Cujus honore ſacro ſol ipſe tremiſceret ortum,
 Lunaque ſub pedibus quæreret eſſe tuis,
Artificique ſuo ſe machina ſubderet orbis,
 Ac miraretur per tua membra Deum.
O Virgo excellens, vincens ſuper omnia matres,
 Quam genus erexit, cui Deus alta dedit!
Cujus fructus adeſt, & flos non perdit honores,
 Quæ nato es genitrix, & tibi virgo manes.
Felix quæ generi humano ſub tartara lapſo,
 Ad cælos facta es ſurs, via, porta, rota.
Aula Dei, ornatus paradiſi, gloria regni,
 Hoſpitium vitæ, pons penetrando polos.
Arca nitens, & theca potens gladii his acuti,
 Ara Dei aſſurgens, luminis alta Pharos.
Celſa ſuper cedros, & vaſta cacumina montis,
 Subque tuis plantis & rota ſolis adeſt.
Virgineo cœtu dux, & ſexu prima ſecundo,
 Prælata aſtrigeris ſola puella choris.
Figmentum figuli ſuper omnia vaſa decorum,
 Atque creaturæ fulgida maſſa novæ.

Cande-

Candelabrum pulchrum verbi capiendo lucernam,
Quam formam ſculpſit tam ſuper aſtra faber.
Ornans Hieruſalem ſanctam ſpecioſa venuſtas,
A facie templi vas io honore Dei.
Exuperans portas Sion ſplendore coruſco,
Stans merito fidei, gemma ſuperba throni.
Ore diem jaculans, radios a fronte, ſagittas
Luminibus rutilis, lumen honore rotans.
Sidereum ſpeculum, illuſtris domus omnipotentis,
Vultibus ex illis fulgura clara ferens.
Nomen honoratum benedicta Maria per ævum,
Ad laudem artificis nobilis artis opus.
Dulcis & Angelico pretioſa puella relatu,
Omnes ultra homines dona decoris habens.
Inde rubore roſas, candore hinc lilia vincens,
Flos novus e terra, quem polus arce colat.
Cryſtallum, electrum, eurum, oſtrum, concha alba, ſma-
Quo tna forma oitet, cuncta metalla jacent. [ragdus,
Nix premitur candore tuo, ſol crinis honore,
Palleſcunt radii, virgo, decore tui.
Lychnites hebes eſt, cedit tibi lucifer ardens,
Omnibus officiis lampade major ades.
Occulti io terris ſacramenti conſcia ſummi,
Et ſecreta poli ſunt patefacta tibi.
Dignus ager domini generans ſine ſemine frugem,
Et ſine caſta ſeges meſſe repleta places.
Sola ſine exemplo fœcunda & libera nexu,
Ignara amplexus, meter opima ſinu.
Virgo intacta manens, fidei ubertate marita,
Ioſcia conjugio fœta negante viro.
Accipis, ut neſcis: ſic reddis, ut integra conſtes.
Nec violata paris, nec pariendo doles.
Et tameo eſt genitus Deus atque homo, verus & unus,
Spiritus atque caro Chriſtus, utrumque genus,
In Deitate patri æqualis, ſed corpore matri,
Et ſine peccato de genitrice caro.
Factor dans legem, factus ſub lege miniſter,
Ipſe parer mundi, filius ipſe tibi.
Unde tuum, mater, generas natum atque parentem,
Hinc prolem, inde patrem: hoc Deus, illud humus.
Cujus honore ſacro genitrix tranſcendis Olympum,
Et ſuper aſtrigeros erigie ora polos.
Conderis io ſolio felix regina ſuperbo,
Cingeris & niveis lactea virgo choris.
Nobile nobilior circumſiſtente ſenatu,
Conſulibus celſis celſior ipſa ſedes.
Sic juxte genitum regem regina perennem,
Ornata ex partu mater opima tuo.
Occurrunt proceres, & gloria magna Joannes,
Notus & ante Deum quam pareretur homo.
Fratribus adſcitis, Peulo reliquiſque beatis,
Doctor Apoſtolicus fulgida pelma Petrus.
Diligit has portas Sion ſuper omnia Jacob,
Pro patribus genitos quos io amore Deus.
Qui omnes obryzo ornati, ſuper aſtra coruſcant,
Si ſic diſcipuli, quid pia meter erit?
Hinc patriarcharum numero ſociante prophetæ
Conveniunt celſo munera ferre throno.
Martyrii hinc atque inde cohors redimita coronis,
Principe cum Stephano civica turba poli:
Primitiæ florum, Bethlemitica paſſio lactans,
Quæ meruit naſcens vivere morte magis.
Italiæ mundique caput quos Roma retentat.
Urbs vel Alexandri, aut Antiocheuus ager:
Quos Hieroſolymis, aut quos Byzantion oris,
Quos Patra, quos Epheſus, Naddaver arce tenet.

Quos oriens, occaſus habet, quos Africa, & Arctos,
Quoſque ſepultat humus, cingit & oceanus.
Natio, gens, populus, regiones, agmina, reges,
Undique currentes ad nova dona patris.
Æthiopes, Thraces, Arabes, Dacus, Indus, Alanus,
Aurora & Veſper, Perſa, Britannus adeſt.
Intrantes in regna Dei pietate redempti,
Gaudia viſuri regis io arce poli.
Quos recipit ſacra porta Petri, quos janua Pauli,
Poſtis ad Andreæ limen Achaia patet.
Mattheus Æthiopes, Epheſinos valva Joannis,
Et quem quiſquis amat, hunc ſua porta rogat.
Horum ante adventum te qualiter ornat amator,
Portavit quem uterus virgo beata tuus?
Dans tibi larga poli, cui tu domus arcta fuiſti,
Ventris pro hoſpitio reſtituendo thronum.
Componendo caput niveum diademate fulvo,
Et gemino rutilam comit honore comam,
Annectens niveo pretioſa monilia collo,
Fulgore & vario pectora pura tegens.
Quam ſpecioſum humeris imponit honoris amictum,
Splendore ardeſcens purpura tincta nitet!
O quoties coctum zonæ micat aura per aurum,
Pallida nec pallæ eſt fimbria luce nitens!
Quis tibi digna canat, quantum decus exeat ore,
Aut de veſte tui gemma virore micet?
Quando ſtrata jacet pedibus ſpecioſa ſmaragdus,
Quando pavimentis alba tophazus ineſt.
Quæque oculus non vidit agens, non audiit auris,
Ornamenta tibi hæc pia virgo nitent.
Cum regio ergo poli, totuſque exercitus aſtri
Te ornatam inſpiciet, laudibus ora movent.
Incipiens Michael præconia ferre beata,
Cumque ſuis turmis hæc tibi virgo refert.
O decus excellens, o femina ſama ſalutis,
Partus fruge potens, virginitate placens.
Per quam eſt te naſci dignata redemptio mundi,
Et reparare genus, quod tulit Eva ferox.
Hanc tibi mater opem legionum millia mille,
Per claſſes reſonant carmine, voce, lyra.
Angelus inde tuos repetit paranymphus honores,
Qui tibi de cælis nuncia ſancta vehit.
Dicens, o felix imitari neſcia virgo,
Cujus & agnus ovis conterit ora lupi.
Tartara diſrumpens, patriæ captiva reducens,
Et libertati poſt juga preſſa refers:
Excipit has iterum ingeminans pars altera laudes,
Perſtrepit & cunctis vox revoluta choris.
Incipit inde alios producere terra favores,
Zachariæ genitus vox, tube, præco, ſonus,
Cum Petro, & Stephano ducibuſque io millibus amplis
Agminibus, mixtis plauſibus alta canens.
O Virgo inſignis benedicta ad gaudia nata,
Auxilium terræ, fulgor honorque poli.
Ecce tuus florens uterus quæ præſtitit orbi,
Te pariente, fide nos paradiſus habet.
Quid ſumus aut fuimus? quos merſerat Eva profundo,
De limo in cælum nos facis ire ſinu.
Laudibus his, domini genitrix, fragor intonat aſtris,
Militiæque poli hæc tibi clangor agit.
Aſt ego ferre volens, videor ſubducere laudes:
Nam tibi quiſque cupit voce favere ſacræ.
Mens oret genitum, ſic matri digna loquatur,
Cujus amore pio vivis honore novo.
Pulchra ſuper gemmas ſplendorem ſolis obumbrans,
Alta ſuper cælos & ſuper aſtra nitens.

Vel

Vellere candidior niveo, rutilantior auro,
Fulgidior radio, dulcior ore favo.
Suavior & roſeo nimium rubicundior oſtro,
Vincis aromaticas mentis odore comas.
Cara, benigna, micans, pia, ſancta, verenda, venuſta,
Flos, decus, ara, nitor, palma, corona, pudor.
Omnes nam fines terræ meruere ſalutem
Per Chriſtum genitum, virgo Maria, tuum.
A patre perpetuo, certo tibi tempore natum:
Qui mihi ſpes veniæ, cauſa ſalutis. Amen.

DE VITA SANCTI MARTINI.

PROŒMIUM.

NAuta rudis tumido cum vult dare vela profundo,
Atque procelloſas neſcius intrat aquas.
Rauciſono latrante ſalo cum perſtrepit æquor,
Et vaga terrifico murmurat unda freto,
Exiliens pelagus colles ubi volvit aquoſos,
Planaque dorſa maris mobile rupe tument,
Naufragii cumulos rapians per confraga pontus,
Qua crepitat rubidae monte natante liquor,
Certetim impliciram quatiunt vada cærula cymbam,
Cum liquidi campi penſile tranſit iter;
Si fera creſcat hiems ut ſpumis verberat auras;
Et mare cæruleum tollat ad aſtra caput:
Fluctibus excuſſus per nubila navita currit,
Intrat & aerias pendula prora vias.
Pars ſubit una ratis, pars altera vergit arenis,
Nutat & in dubio lubrica libra freto.
Nunc ſurſum inſpicitur pelagi furibunde ruina,
Pontus & iratas deſuper armat aquas.
Nunc quoque proſiliens Zephyri pelagique repulſu
Fluctibus ex imis evolat acta ratis.
Afficitur tremulis temerarius arbiter undis,
Et ſtopet implicitae quae petat arte vias,
Attonitus, trepidus, hebetans, vagus, anxius, anceps,
Confuſo ingenio mox ope nauta caret.
Jamque gubernaclum amittens ratione gerendi
Pondere victus aquæ neſcius arte jacet.
Sic ego de modicis minimus, venerabilis Agnes,
Cum Radegunde ſacra, quas colo ſorte pia:
Tendere pollicitum quia cogor ad ardua greſſum,
Imperiis tantis viribus impar agor.
Fluctuat ingenium, cui non narat unda camœnæ,
Senſus arenoſus non rigat ore lacus.
Nam celſum meritis Martinum ad ſidera notum,
Cum ſint vota mihi, non valet arca loqui.
Poſcendum eſt vobis, ne naufraga prora laboret,
Flatibus ille ſuis ſed mea vela juvet.
Credere tunc potero ad portum mea carbaſa ferri,
Aſpirante fide ſi ſua flabra favent.
Ferte precanter opem, & de Verbo poſcite verba;
Si fons ille rigat, rivulus iſte meat.
Vos date quod vobis cum fœnore reddat alumnus,
Addam & theſauris parva talenta ſuis.

L I B E R I.

ALtithronus poſtquam repedavit ad æthera Chriſtus,
Carne triumphali victricia ſigna reportans,
Inclytus inferni ſpoliato carcere dives,
Tartarei reprimens feralia jura tyranni,
Et Stygis omnipotens adamantina clauſtra revellit,
Sede fera populi longa caligine tecti,
Captivum terrahens foribus bipatentibus agmen
Millibus ereptis. ergo eſt ut redditus aſtris,
Et patris in ſolio ſedit ſua dextera dexter,
Quæ converſatus dederat miracula terris
Multa Evangelici reſerante volumine libri,
Hebraicus cecinit ſtylus, Atticus atque Latinus,
Proſaico digeſta ſitu, commune rotatu:
Primus enim docili diſtinguens ordine carmen,
Majeſtatis opus metri canit arte Juvencus.
Hinc quoque conſpicui radiavit lingua Seduli,
Paucaque perſtrinxit florente Orientius ore,
Martyribuſque piis ſacra hæc donaria mittens
Prudens prudenter Prudentius immolat actus.
Stemmate, corde, fide pollens Paulinus & arte
Verſibus explicuit Martini dogma magiſtri,
Sortis Apoſtolicæ quæ geſta vocantur & actus
Facundo eloquio vates ſulcavit Arator.
Quod ſacra explicuit ſerie genealogus olim
Alcimus egregio digeſſit acumine præſul.
Aſt ego ſenſus iners Italæ quota portio linguæ,
Fæce gravis, ſermone levis, ratione pigraſcens,
Mente hebes, arte carens, uſu rudis, ore nec expers,
Parvula Grammaticæ lambens refluamina guttæ,
Rhetorici exiguum prælibans gurgitis hauſtum,
Cote ex juridica, cui vix robigo receſſit,
Quæ prius addidici dediſcens, & cui tantum
Artibus ex illis odor eſt in naribus iſtis:
Non prætexta mihi rutilat toga, penula nulla.
Jam mea nuda fames ſupereſt de paupere lingua.
Scilicet inter tot Sanctorum culmina Vatum
Fulmina Doctorum & gemmantia prata loquentum
Nullo flore virens ego tendam texere ſertum,
Mellis & irrigui hæc auſtera abſynthia miſcam:
Quod tamen ut facerem, fieri res illa coegit,
Quo minus ipſe reus pro crimine redderer amplo:
Convenienter enim ratio quia plena popoſcit
Hujus Pontificis ſolvi præconia verbis,
Cujus cauſa fuit hac me regione venire.

Ubi veſtivit pauperem chlamyde.

Ergone dignus ero Martini geſta beati
Pannonia geniti, qua clara Sabaria vernat,
Attrectare manu trepida, vel pangere lingua?
Non eget ille meis tenebris, quia luce coruſcans
Gallica celſa Pharus fulgorem extendit ad Indos:
Qui puer in teneris vix pubeſcentibus annis
Frigore ſub gelido terras criſpante pruina,
Cum undas triſtis hiems fræno glaciale ligaſſet,
Et vaga libertas fluviorum incluſa lateret
Aſperiore gelu de ſe ſibi vincula nectens,
Plus aqua frigidior tunica veſtita rigoris.
Occurrenti igitur portæ Ambianenſis egeno,
Qui ſibi teſtiterat, chlamydis partitur amictum,
Et fervente fide membris algentibus offert:
Frigoris iſte capit, partem capit ille teporis;
Inter utroſque inopes partitur fervor & algor,
Et nova mercandi fit nundina frigus & æſtus,
Unaque paupertas ſatis eſt diviſa duobus.
Hac ſa veſte tamen tectum obtulit ipſe Creator,
Martinique chlamys texit velamine Chriſtum:
Nulla Auguſtorum meruit hunc veſtis honorem;
Mili-

Militis alba chlamys plus est quam purpura Regis.
Prima hæc virtutum fuit arra & pignus amoris.

De Baptismo & hostibus superatis.

Post fera barbaries peteret cum Gallica claustra,
Ac prope Vangionum premeret loca fervidus hostis,
Militiæ Sanctus cuncta emolumenta recusat.
Hic cum cæsareas fremuit Julianus in iras;
Imperat ut clausum teneat custodia justum,
Ac veniente die primus properaret in agmen.
Quo tamen ante aciem sacer ire fatetur inermis.
Venerat ergo dies belli, pacem expetit hostis,
Atque orante uno cecidit furor omnibus armis,
Innumerasque acies solus sine sanguine vicit.

Ubi latronem ad fidem Christi convertit.

Hinc loca latronum incedens, ratus ire per Alpes,
Vinctis post tergum manibus, deductus ab uno,
Tempore sub mortis hostis compendia tractans,
Credit latro Deum, dum prædicat iste, colendum:
Et dare qui voluit mortem, capit ore salutem.
Ducitur ille ferox a religione ligatus,
Atque suus prædo Martini præda fit ultro.
Quam bonus ille isti! sed plus pius hic fuit illi:
Servantur simul; ille fide, hic corpore vivens:
Ambo valent, dum nemo cadit, sic vicit uterque.

Ubi dæmonem a se repulit.

Hinc loca præteriens pulcherrima Mediolani,
Florea rure terens per amœna vireta viator,
Obvius occurrit verus & temerarius hostis,
Mentitus speciem humanæ sub imagine formæ,
Falsiloquax pereunte fide, male doctus in arte,
Quod peteretur iter, quærit: Cui cominus ille
Huc properare refert, qua se Deus ire vocaret:
Cui ferus hostis ait: Quacumque accedere tendes
Tecum pergo nocens, vota in contraria currens:
Voce prophetali Sanctus cui protinus infit;
Est meus adjutor Dominus, mala nulla verebor,
Ne timeam timidum, timor est. Deus arma timentum;
Tutus in adversis gradior rectore superno:
Insidiis via nulla patet sub tegmine divo.
Hæc ait; & validi transfixus cuspide verbi
Dæmon abest. sic umbra fugit, quam Christus obumbrat.

Ubi matrem suam baptizavit.

Interea matrem gentili errore resolvens,
Illa istum mundo, hic illam generavit Olympo,
Decrepitamque senem sancto facit amne renasci;
Et meliore sinu generant sua viscera matrem.

De Ariana hæresi.

Dogmaque sacrilego quod fuderat Arius ore,
Tempestate gravi totum populaverat orbem,
Per magis Illyricum male naufraga lingua natabat.
Hinc quoque cœperunt nasci nova prælia justo,
Fortior ut fieret reparatis belliger armis,
Ad virtutis opus per multa pericula crescens.
Vir pius ergo sagax, fideique athleta fidelis
Sparsa venena heresis reprimendo dimicat hosti,
Suppliciis laceratus, flagris datus, urbe repulsus.

Nam Patris ac Geniti æqualem vel Spiritus almi
Vim, genus & specimen, virtutem, lumen, honorem,
Unum velle trium sua per tormenta fatetur:
Dulcia membra viri per amara flagella cavantur,
Et Christi juvenem veterata piacula torquent:
Sed gravior fit pœna levis per nomen amantis.

De exilio S. Hilarii & cella constructa.

Et quia summus apex fidei, virtutis, honoris,
Hilarius famæ radios jactabat in orbem,
Rite Sacerdotii penetralia jura gubernans,
Buccina terribilis, tuba legis, præco Tonantis,
Pulchrior electro, ter cocto ardentior auro,
Largior Eridano, Rhodano torrentior amplo,
Uberior Nilo, generoso sparsior Histro,
Cordis inundantis docilis ructare fluenta,
Fontibus ingenii sitientia pectora rorans.
Mens Evangelici bis bini plena libelli,
Quatuor ore suo manans nova flumina mundo,
Ornatum Ecclesiæ pollens diadema coruscum
In membris Christi capitis velut infula fulgens,
Pectore belligerans, adamantinus arte topazos,
Ad virtutis opus mens inconcussa palæstris,
Gemmifer eloquiis, radiantior ore lapillis,
Doctor Apostolicus vacuans ratione Sophistas,
Dogmate, luce, fide, informans virtute sequaces.
Hostibus hic quoniam gravis insuperabilis esset,
Ducitur exilio qua longa Seleucia tendit,
Regis & auxilio petit hinc sua præmia miles.
Cujus in abscessu errori vaga Gallia cedit,
Ex regio titubat tanta se turre movente.
Hoc ubi perpropere Martinus comperit, inde
Constituit cellam sub vertice Mediolani,
Expulit unde virum tum Auxentius auctor iniquus.

Ubi Gallinariam insulam expetiit.

Hinc pius exul adit qua Gallinaria turget
Insula, frugis inops vivens radicibus herbæ:
Ergo venenatum elleborum mox sumpsit ab ore,
Incipit inde mori qua vivere credidit escis;
Sed grave virus agens oratio sola fugavit,
Et vivente viro intra se sua mortua mors est.

De reditu S. Hilarii, & mortuo resuscitato.

Rursus ut Hilario redeundi est cessa facultas,
Excurrit properus sua post vestigia justus;
Excipit hic cupidum cupiens, & amator amantem,
Fitque monasterium Pictava comminus urbe.
Jungitur inde sacro catechumenus ore docendus,
Atque absente viro rapuit grave funus amicum.
En subito Martinus adest, qui defuit absens:
Ecce redit pietas, redit & simul arra salutis.
Ergo ubi conspexit gelidum de febre cadaver,
Flet, gemit, accurrit, dolet, ejulat, uritur, angit,
Concipiensque fidem cella omnes jussit abire,
Exclusitque foras foribus, sine teste relictus:
Tunc super algentis corpus prosternitur ardens
Judicis exactor, revocant ut Tartara functum.
Interea geminis spatio remorante sub horis,
Ecce redit facies, saliunt per membra vapores:
Stat rubor inde genis, oculos pupilla repingit;
Rursus & infertus renovat specularia visus:
Vena tumet rivis animato fonte caloris,

Paula-

Paulatim assurgit fabrica titubante columna,
Erigiturque jacens pariter domus & suus hospes;
Ipse iterum post se vivens idem auctur & hæres:
Qui redivivus ait se judicis ante tribunal,
Ductum damnandum Martino orante reductum.

De servo Lupicini suscitato.

Lupicini demum celerans dum præterit agrum,
Comperit heu famulum crudeli funere raptum
Elidendo suum fera per suspendia collum:
Accessitque ubi sic male pendula præda jacebat;
Expulit hinc cunctos, solus solita arma requirens.
Incubuit super exanimis pallentia membra,
Et premit arca sacri, hunc ne deprimat arca sepulcri:
Mox tamen ore precem ut defuncti misit in aurem,
Mors pede versa retro prædam fugitiva reliquit,
Evomuitque vorax avida de fauce rapinam.
Protinus exiluit lento conamine functi
Jam levior se terra movens, animata calore,
Languida colla levans oculosque ex morte soporos,
Vix reserans gravido vigilantia lumina visu;
Mortis odoreque adhuc remanente in naribus illis:
Sed præstante manu totos simul erigit artus,
Et stetit intrepidis membrorum machina plantis:
Vivificetus enim gressum meditando rediscens
Reddidit obsequium vitæ pro munere sancto,
Usque ad vestibulum domus illum ducere tendens,
Defunctum eripuit subito qui ex limine mortis;
Pro mercede manens hæc compensatio justo,
Gloria Christe tibi, facis hæc qui mira per orbem.

De ordinatione Episcopatus.

Accidit ut Turonum præsul peteretur ad urbem.
Nec tamen educi possit de limine cellæ:
Ruricius quidam, simulata febre jugalis,
Obtinet egressum sancta ad vestigia supplex:
Urbibus ex reliquis nova conciliabula currunt,
Lætificata simul sanctam se ferre rapinam.
Ne tamen effugiat, juvum custodia vallat.
Interea, paucis tunc obsistentibus, insons
Eligitur, trahitur, sacratur, & arce locatur.
Æmulus unus erat Defensor Episcopus, obstans
Ne Martinus oves pastor curaret alendas.
Nec mora, judicio Domini, lectore canente
Versiculo psalmi Defensor sponte notatur.
Ex ore infantum & lactentum perfice laudem.
Nunc Defensorem qui sic bene destruis, inquit.
Mox fragor astra petit, clamor vagus atria complet,
Et docet ille favor de Defensore reatum,
Addictusque vir est, se judice, teste Propheta.

De monasterio sub alta rupe constructo.

Inde monasterium sibi condit rupe sub alta
Vir monachus præstans in pontificatus honore,
Plurima conveniunt ubi sancta examina fratrum.
Ergo aderat propius locus & celeberrimus olim,
Ampla vetustatis cum tempora transiluissent,
Martyris esse pium spargebat opinio cultum:
Quo facet exorans tumulo salit umbra sepulcri
Læva ex parte loquens meritis, res ipsa sinistra:
Imperat ut nomen fateatur imago, vel actum:
Nil cum Martyribus sibi participare beatis,
His quia palma manet, cum se male pœna teneret.
Omnibus auditur, Martino cernitur uni,
Illa superstitio tali sub sorte vetatur.
Sic altare simul removetur, larva fugatur.

De gentilibus in uno loco fixis.

Post iter arripiens comitatu relligioso
Exequiis subito gentilibus obvius exit,
Dum putat inde vehi cultu simulacra profano,
Pingit in adversos signum Crucis: illa cucurrit
Ante virum sua bella gerens pietatis amica.
Obvia turba riget, gressuque extorpuit ægro,
Ante immota gradu vertigine rapta rotatur.
Additur illud onus, deponunt colla cadaver,
Nec jam ferre valent, & mors in pondere crescit,
Tunc sacer inspiciens opus hoc esse exequiarum,
Jussit abire procul, digitis crucis arma repingens;
Unde ligavit iter, miseratus inde resolvit,
Una eademque manu mandata per aera mittens,
Hoc mirum faciens de suspicione Sacerdos.

De pinu signo crucis a se repulsa.

Protinus antiquum cupiens exurere fanum
Jussit, & acclivem propius succidere pinum;
Obvia congreditur cui rustica concio pugnax,
Ne succidatur res nata & debita flammis.
Proinde paciscuntur hac lege excidere pinum,
Si Martinus eam valeat retinere ruentem.
Annuit hoc populus, hoc spondet sponte Sacerdos;
Mollia subduntur rigido sub stipite membra,
Et suspectatur pini peritura ruina.
Interea rapidis sonat icta bipennibus arbor,
Atque subincrepitans casura cacumine nutat:
Paulatim inclinans jam victa secure ruebat:
Turbati monachi spectant extrema magistri,
Credentes ramis transfigere viscera justi:
Vir tamen intrepidus perstat, pinoque cadenti
Obtulit arma crucis, cumulans sua bella triumphis;
Extimuit fugitiva virum repedabilis arbor,
Et ruitura procul suspendit in aera lapsum.
Excutiens retro versa comas, sine morte caducum
Continuit saltum sese per inania librans
Contra naturam succisa & curva repugnans.
Mox petit illud iter, qua non sua pondera torquent;
Hinc ad ruricolas vertigo infesta rotatur,
In montem exiliens vindex ut puniat hostes;
Resque parata neci fuit ultio facta salutis.
Fit fragor in partes: monachi per gaudia deflent;
Gentiles stupidi nova per miracula pallent,
Judicio ligni est hominum mollita voluntas:
Expetit arma crucis conversa errore repulso;
Et timor hic pini Martinum fecit amari:
Majorem generans fructum cum decidit arbor.

Ubi fano incenso ignem a domo repulit.

Hinc jubet alterius succendere culmina Fani:
Vicinamque domum cum flammea ligna vorarent,
Viribus ardor agens totis, laxatis habenis,
Obvius ipse volat quantum globus igneus ibat,
Scandens tecta domus: Hinc verba precantia mittit:
Mox tota in ventos revoluta incendia fervent,
Et contra Boream Vulcanius ardor anhelat,
Seditione movent elementa domestica rixas.
Adversis zephyris videas pugnare favillas,

Hinc

Hinc furor Auſtralis premit, hinc velocibus alis
Flamma volans Borinas mordebat in aere pennas,
Obluctata diu, tandemque evicta per auras,
Quas armare ſolent, fugiebant flamina flammas,
Conditione nova, ſatis eſt res mira per orbem:
Flabra timent ignem, timet ignis ligna vorare,
Atque avidæ flammæ ſua nutrimenta paveſcunt,
Paulatimque focis elanguida ligna reſurbet:
Urere qui ſolet a ſeipſo conſumitur ignis;
Martinique fides ſine nubibus intulit imbres.

De Angelorum auxilio.

Rurſus ut hinc aliud cuperet ſubvertere templum,
Ruſtica turba vetat divelli Fana profana,
Unde repulſus adit loca proxima: ſed biduano
Contectus cinere & ſetis jejunia ducens,
Numinis auxilium ad templa imminuenda precatur.
Militiæ Angelicæ coram duo protinus adſunt
Siderei proceres, haſtas & ſcuta tenentes:
Comminus hi Sanctum compellant vocibus ultro:
Præſidiis Martine tuis delabimur aſtris:
Squalidus ipſe ſedes, ſed ſit tua cura Tonanti,
Suffragiiſque tuis cæli fremit arduus axis,
Belliger & totis conſpirat Olympus in armis,
Ut cœpta efficias, per nos tibi militat æther;
Mittimur a Domino gemini tua caſtra regentes;
Hac pro parte duces, melior qua cauſa laborat.
Nunc age rumpe moras, neu ruſtica turba rebellet,
Arma miniſtra vides, noſtrum eſt ſuperare ſuperbos.
Irrue; ne trepides, ope noſtra, ad templa ruenda,
Nec titubare decet, favor eſt ubi numinis almi.
Tum Sacer aggrediens properus diſſolvere templum
Idola comminuit, Fana eruit, obruit aras,
Totaque ſublimis jacuit ſub pulvere moles.
Ruſticitas inimica prius, favet ipſa ruinæ:
Inſtat & excidio quæ defendebat iniquum,
Idola projiciens, numen confeſſa Tonantis,
Uno eodemque ictu hoc reſpuit, eligit illud.

De percuſſore oratione ſuperato.

Poſt Eduorum dum templum divellere tentat,
Obſtant inculti cultores ruricolares,
Ne colerent melius, ſua ſi cultura periret:
Ex quibus audaci niſu male fortior unus,
Dum cuperet gladio caput obtruncare ſacratum.
Cui nuda cervice pater ſeſe obtulit ultro:
Aſt ubi mente fera totas collegerat iras,
Exacuens rabiem, ſed cordis acumine tonſus,
Acrius inſiliens totos ſuſpenderat artus,
Bis furor armatus juguli ruiturus in ictum,
Tam gravius feriens quantum alte educitur enſis,
Aſtrictis capulo digitis dum temperat ungues
Noxius horrifica meditatus vulnera dextra;
Martis amicus, amans facinus, crudeliter auſus:
Jam ferro incumbens capiti mucrone reducto
Sternitur ipſe ſolo, qui ſic pendebat in ictum,
Ac reſupinat humo qui pronior ibat in auſum;
Mittit & ore precem, cum membra ſuperba jacerent,
Juſto ſtante cadens, quo credit ſtare cadente;
Dum vice diverſa ſtat inops, ruit ille ſuperbus.

Ubi gladius percuſſoris excuſſus non comparuit.

Rurſus opus peragens dum verteret Idola pernix,
Vir quidam tractans Martini de nece, cultrum
Dum rapit, eripitur rapienda rapina rapaci,
Excuſſumque fugit ſine more volatile ferrum
Jam leviore via, neque poſt comparuit uſquam.
Sic cultro ablato manibus, latro extitit inſons,
Redditur & mitis, poſtquam fit nudus ab armis,
Nec furor ante animi periens, ni tela periſſent:
Invita hæc pietas quæ perdidit unde noceret.

Ubi contradicentibus Paganis fana deſtruebat.

Sæpe Beatus idem contradicentibus ipſis
Agricolis, præſtante fide, ſe orante jubebat,
Ut male culta ſuis caderent fera Fana miniſtris:
Sic quoque Pontificem ſoliti impugnare rebelles,
Dum templa evertunt, ipſi ſunt arma Beato,
Hoſtilique manu Martini bella geruntur,
Partibus atque ſuis alieno milite vincit.

De paralytica, quam curavit Treveris.

Quinetiam fuerit curatio quanta patrono,
Quanta medelifero manarit gratia tactu,
Laudibus in tantis muta eſt facundia mundi,
Quem cunctis vidiſſe, fuit meruiſſe ſalutem.
Eſt ſatis ipſe ſuus teſtis generoſus & auctor,
Qui quondam ingrediens Trevirorum mœnia mitis,
Qua reſoluta diu per viſcera fluxa rigebat
Tabida paralyſis gelido languore puella,
Flatibus extremis quaſi jam de funere vivens;
Cujus erant oculi vigiles cuſtodia mortis,
Funeris exequias reddentia lumina membris,
Solvere feſtinans animatæ vincula carnis;
Spiritus arcano via mobilis ibat anhelo,
Fine trahens dubio perituram naribus auram:
Pes, manus, ora, genæ recubabat imago ſepultæ,
Nec tumulata quidem, ſed portio tota ſepulcri.
Cujus amore pio patris exanimata ſenectus,
Dilacerata genis, niveis male compta capillis
Cum impatiens ageret, nec adeſſet cura medelæ,
Comperit ut Sanctum advectum diguanter ad urbem,
Advolat inde ſenex vetulis juveniliter annis,
Impiger exiliens, curſu ſua tempora vincens.
Pontificum vallante choro, populoque fremente
Irruit in medios clamoribus inverecundus:
Nam dolor inſignis non reſpicit arma pudoris.
Corruit ergo ſenex Sancti ad veſtigia pronus
Genua, manus plantaſque per oſcula mollia lambens:
Vix gemitu laxante, loqui ſic incipit æger.
Vir Martine Dei, populi patrone ſalutis,
Vir cunctis bonitate parens, tibi ſuggero luctus,
Ne miſeri pereant lacrimæ pietatis amicæ,
Quem mea cauſa trahit loca tam longinqua venire,
Ut labor iſte viæ tribuat compendia vitæ:
Eſt mihi nata domi decumbens vulnere morbi
Exequiis vicina ſuis, ſine ſorte medelæ,
Quæ quondam incolumis ſtabat mea ſola voluptas,
Obſequiis intenta piis, placabilis, in qua
Vita mihi; hæc quæ dulcis erat ſolando ſenectam,
Ecce perit, ſecumque trahit mea viſcera leto,
Canitiemque patris miſerandi in tartara ducit:
Ire ſed ipſe prior cuperem ſi forte liceret.
Quæ nam vita ſeni, vel quo mihi vita parenti,

Spe pereunte patris cum nomine prolis ademptæ ?
Qua nubente viro, per dona futura nepotum
Aridus in ramis poteram revirescere prolis;
Cum magis hæc reputem præsentis damna salutis
Me spectante, rapi natam mea lumina luci :
Ordine disposito melius cui causa placeret,
Ut senis illa patris oculorum clauderet orbes.
Unde, Sacer, dignare avidam suspendere mortem;
Atque minister opis rapiendæ occurre puellæ :
Si mora sit, mea causa perit; succurre duobus :
Nam me cura necat, si illi curatio cessat.
Qua Sacer erubuit confusus voce Sacerdos,
Indignum sese tali virtute ministrum.
Sed pater instabat compellans vocibus isdem;
Debitus insanis medicus venis, exera curas :
Sentiat adventum medici purgatio morbi.
His impulsus adit qua lassa puella jacebat.
Turba astante foris, faceret quid pastor ovili ?
Hinc sua bella gerens orator ad arma recurrit,
Sternens membra solo, sensu super astra reducto.
Hinc ubi consurgens faciem conspexit alumnæ,
Illico vna rediit peregrinis sedibus hospes,
Et rediviva suæ cecinerunt organa linguæ :
Paulatimque artus liquor ut penetravit olivi,
Vivificata pedum geminis stetit area columnis,
Et fundata suo viguerunt culmina gressu.

De servo Tetradii a Dæmone liberato, & ipso liberato. XXI.

Post quoque Tetradii famulus Proconsulis expes,
Mancipium alterius sub hospite Dæmone factus,
Dentibus ut rabies alienis frenderet armis,
Nec sua sed hostis fieret se milite pugna :
Quem Dominus famulum supplex purgare precatur,
Sed duci ad Sanctum vetuit ferus hospes & hostis,
Tetradius rursus justi vestigia lambens
Supplicat, ut pergat ubi sævus latro latebat.
Sed Sacer ipse domum gentilis adire recusat.
Spondet Tetradius humilis cum fascibus altis,
Hosti si famulum eripiat se credere Christum :
Imposita ergo manu puero fera larva recedit,
Et mala jucundum pastorem bestia fugit.
Tetradius pariter catechumenus esse meretur,
Atque salutiferi baptismatis amne novatur.
Sic puer & Dominus maculis purgantur ademptis :
Iste hostis laqueis : erroribus ille solutus :
Ille carens animæ pœnis, hic carnis erumnis;
Liber uterque manens geminu micuere triumpho.
Conditiu famuli libertas facta patroni,
Accipit iste fidem, cum de illo perfidus exit.

Ubi Dæmoniato furenti digitos in os intulit.

Nec longo spatio sub eodem tempore Sanctus
Forte domum ingrediens in limine substitit ipsu,
Terribilem referens se cernere Dæmonis umbram,
Arreptoque cocu vexat fera bellua prædam,
Dentibus armatis laceratis se, sive sodales.
Terga dabant socii, nec quisquam ire obvius audet.
Via loca tuta fugæ capientes præpete saltu.
Hoc satis esse suum vel se subducere morsu.
Martius ergo chalybs, Martinus belliger armis
Nec pede diffugit, nec sivit abire fugacem,
Pestem stare jubens; acuit qui fauce molares :
Cui digitos vir Sanctus in os dum mitteret, infit :
Si potes, ecce vora oblatam, lupe noxie, prædam,

Quam peteres alibi datur ultro dentibus esca.
Quo dicto, fauces geminæ ravocantur utrimque,
Non mordet digitos, suspendit Bellua rictus,
Et manibus tangi timuit, qui est dente voraci.
Qui dum intra obsessum pœnis ageretur acerbis;
Nec tamen ob digitos exire per ora liceret;
Fœda ministerii fœdus vestigia linquens,
Surdidus egreditur qua sordibus est via fluxu.
Tale iter arreptum sic te decet ire, viator..

Ubi civitatem de metu Barbarorum liberavit.

Hinc cum barbariem sparsisset fama per urbem,
Proventumque trucem crudelia semina ferrent,
Pastur adesse jubet quemdam ex grege dæmonis, illi
Imperat, ut prodat, si nuncia vera vagarant,
Ore reus tortus veluti sub judice missus,
Gressibus humanis advectus larva fatetur
Hanc famam populo bis quino Dæmone fusam,
Ut cogente metu Martinus abiret ab urbe.
Barbara tempestas tranquilla lege quiescit,
Formidanda tibi nulla est irruptio Gentis,
Nec causam armorum verearis pacis amator.
Martino præsente aditum fallacia perdit,
Mendax vera refert, & certum nunciat error.
Insatiata malis, quæ sic fremit ore cruento,
Bestia bella movens revocavit munera pacis.

Ubi leprosum osculo suo purgavit.

Inde Parisiacam Sacer intrans concite portam
Obviat in faciem leprosum versus euntem,
Qui sibi dispar erat; nec jam a se cognitus ibat.
Vir maculis varius, cute nudus, vulnere tectus,
Tabe fluens, gressu æger, inops visu, asper amictu,
Mente hebes, ore putens, lacerus pede, voce restrictus :
Induerat miserum peregrino tegmine pallor,
Improvisus enim hunc sanctus sua ad oscula traxit,
Astringensque virum suso medicamine lavat.
Nam simul ut tetigit benedictas ore salivas,
Effugit unguiferum languoris sarcina tactum;
Mersa figura redit, faciem cutis advena vestit,
Ad speculum remeat peregrina fronte caracter,
Et deleta diu rescribitur oris imago,
Virtutum quam celsa fides ubi concite sancti
Pacis ab officio perierunt prælia morbi,
Complexu res dira fugit languoris iniqui,
Peste cadente novam gesserunt oscula pugnam.
Inclyta religio Martini, cujus honore,
Fœdere, ficta fides formosat fœda, fidelis.
O felix regio, Sancti pede, lumine tacta!
Illustris lustrante viro loca, lustra, ligustra,
Urbes, rura, domos, templa, oppida, mœnia, villas,
Quæque viri insignis tam insignia signa mereris,
Cujus ab ore sacro magnalia cetera vincens,
Leprosi ad curam Jordanis in oscula fluxit,
Et fontem fluidæ maculæ lavat unda salivæ.

LIBER II.

Pendula jamdudum laxavi carbasa pinu,
Dum pelagus componit iter, dum nauta resumit,
Et restricta semel levius se sarcina ducit.
Me quoque jam primi finita parte libelli

Ad

Ad curſum levis aura vocat, paro lintea ventis.
Spiritus altevolans imple mea vela ſecundus,
Ne trepidam claſſem contraria flabra flagellent.
Martinum mea prora vehat, ſancta emptica nautæ,
Dulcis apex, ſpes fida ratis, leve pondus amantis,
Mercis onus ſuave eſt, & ſi veheretur in undis,
Qui tetigit quodcumque manu, vel tactus ab illo eſt,
A digitis ſalit alta ſalus, fluit unguen ab ungue.
Fimbria quinetiam quod nobilis attigit umquam,
Sparſit abundantem modica de veſte ſalutem,
Fontis & hujus aquis reſtricta eſt unda cruoris,
Siccavitque ſuo reſluamina fluxa fluento,
Sumens æger opem per furta ſalubria fili:
Dum neſcit medicus, finit diſcrimina morbus.
Arbiter Arborius, vir præfectorius idem,
Quartano genitam graviter cruciante camino,
Plurima dum faceret, neque cura mederet alumnæ,
Miſſa beata viri reſtinxit epiſtola febrem,
Quæ ſuper impoſita charta recubante puella,
Mox ſudoris aquas ubi littera ſicca rigavit,
Febris ab internis reſtincta eſt arida membris,
Axe ſereneto madidans ſine vellere nimbi,
Rore atramenti reſtincta eſt flamma camini,
Iſraelitarum veluti Moyſiticus alter,
Ne vapor excruciet, protendit pagina nubem.
Cur mirum, artificem dantem per ſcripta ſalutem,
Sic operabatur, præſens ubi non erat ipſe,
Quæ patre ab Arborio Martino offertur opimo
Conſecrande manu qua ſalva facta ſit ipſa.
Quam bene bis ſenem cum virginitate puellam
Reddidit iſte patri proprio, pater ille ſuperno:
Sic meruit geminam ſolo curante medelam,
Dum caram ſobolem morti ſubduxit utræque.
Paulinique oculum tetra caligine merſum,
Impoſitis manibus radius penetravit acutus,
Atque ſerena dies deterſa nube refulſit,
Lumen & emicuit facies non luſca gemellum,
Martini digitis oleo manante lucernæ
Cuncta ſalutifero ſuperans collyria tactu.
Ipſe etiam caſu ſcalarum vertice lapſus,
Dinumeranſque cadendo gradus, capite, ore, reliſus,
Attritus membris deſcendens ſeltibus altis,
Multorum medicus quam plurima vulnera portans,
Dum cellæ recubat graviter ſub nocte ſopora,
Pervigilis Domini venit Angelus aere fultus,
Ulcera quæque viri tractans dum ſingula palpat,
Tangens membra manu ſolidat veſtigia greſſu,
Excutiturque lues fugitivo tabida ſaltu,
Et ſedibus laceros rediit cutis una per artus,
Craſtinus incolumi proceſſit corpore comptus,
Angelicamque fidem teſtis præſentia fecit:
Nec perferre pium longinqua flagella decebat,
Quando flagellari graviter non pertulit ullum.
Prætereunda mihi neque ſunt hæc maxima rerum,
Maximus Auguſtus nece regis maximus armis,
Imperium indeptus civili clade ſuperbus,
Dum regit inſolitas frenorum infrenus habenas,
Pontificum cui tunc adulatio laxa ſevebat
Principis, & nutu cleri tum circulus ibat,
Martino veniente tamen rex ipſe precatus,
Ut ſanctum ad menſam habeat, qui ſæpe repulſus
Tandem promeruit fieri conviva beati,
Imperio plaudente ſimul ſedet urbe ſavente,
Convivam cæli quod terrena excipit aula.
Conveniunt proceres, præfectus, conſul, honores,
Certatim, acciti regalia feſta colentes,
Principe poſtpoſito mirantur acta ſacrati.
Auguſti obſequiis fremit undique concitus orbis,
Divitias pariter producens delitiaſque,
Quas habet Indus, Arabs, Geta, Thrax, Perſa, Afer, Hi-
Quod fert meridies, Arctos, Occaſus & Ortus, (berus.
Quod Boreas, Aquilo, Libs, Circius, Auſter & Eurus,
Quod Geon, & Phiſon, Tigris, Eufrateſque redundant,
Rhenus, Atax, Rhodanus, Tibris, Padus, Hiſter, Orontes,
Quod mare, terra, polus, piſce, alite, fruge miniſtrat,
Emblema, gemma, lapis, toreumata, thura, falerna,
Gazaque Creta, Samos, Cyprus, Colophona, Sareptis,
Lucida perſpicuis certantia vina lapillis,
Vix diſcernendis cryſtallina pocula potis,
Inde calix niveus variat per vina colores,
Hinc mentita bibunt patera fucante falerna,
Hic abacum pictu bombycina flore decorant,
Arte laborata & vel qualia penſet Arachne,
Serica purpureis ſternuntur vellera velis,
Inlita blatta tyris, auremque intermicat oſtro,
Totaque permixtis radiant velamina gemmis.
Inde pari pariter rutilant ætate miniſtri,
Incunctis varius habitus, color omnibus unus,
Quod valet ore loqui potuit ſub principe ferri.
Ordine Cæſareo Martino hæc pompa paratur,
Qui modicis contentus erat ſatiandus in uno.
Accubat interea Princeps, ſimul ordo ſenatus,
Presbyter inde thoro veneranda acclinat in ulna.
At juxta regem ſella ſacer adſidet arta,
Porriget hinc regi mox pocula prima miniſtet,
Qui ſancto jubet ante dari, quo poſſit ab ipſo
Auguſtus calicem excipere & potare ſecundus.
Martinus patera oblata ut bibit ore parumper,
Divino ſitiens potius ſe fonte rigari,
Principe poſtpoſito, partem libaminis imam
Presbytero tribuit, noſcens quod dignior eſſet.
Miratur Princeps, proceres, conviva, miniſtri,
Judicioque ſuo ſe penſavere minores.
Illico percurrit res geſta palatia complens
Hoc quod apud ſanctum fuit ordine presbyteratus,
Auguſtus conviva minor, vox una per urbem
Martinum feciſſe canit ſub Principis ora,
Judicis in minimi menſa quod nemo valeret.
Erubuitque aliud hinc dicere turba ſatelles,
Si quid enim voluit pro ſupplice forte precari,
Induperatori Martinus & imperat ipſi.
Qui tamen Auguſto prædixit ſorte futura,
Proſpera quæ meteret, quæ mox contraria ferret,
Motibus Italiæ pugnante Valentiniano,
Maximus ut cecidit poſt bella ſecunda tyrannus,
Qui grave ſuccubuit Aquileia protinus urbe,
Martini dictis & verbo libra pependit.
Cœtibus Angelicis viſus ſæpe atque locutus,
Miſcuit humanas armis cæleſtibus aures,
Voce ſalutatus, vel nutibus ipſe ſalutans
Aligeros proceres tenuata per aera lapſos,
Mitibus alloquiis ageret, quid ſæpe monerent,
Qui cælo expeterent terrena ſede parentem,
Et conſanguineum quaſi longa in ſecula civem,
Voce requirentes & amore perenne vocantes.
Quid faceret terris anima hæc tam libera culpis,
Ut ſubeat cælis peregrinus & hoſpes ab arvis?
Dæmonicas etiam ſpecies, falſaſque figuras,
Quaslibet in formas ſe verteret inficiatrix
Perſpicuas habuit penetralis acumine viſus,
Martinique oculos neque falſa fefellit imago.
Nam quamvis varia tegeretur larva figura,

Sancto nuda fuit, cum non se absconderet umbra:
Et quia perfectis illusio nulla valebat,
Prensus in arte ferox jaculabat probre beatu,
Et cum fraus cessat, hostie convicia jactat:
Tempore nam quodam cornu bovis ecce cruentum,
Ipse cruentus habens infert ad tecta sacrati,
Irruit in cellam, causamque exponit iniquam:
Quo virtus, Martine, tua est? hoc aspicis, inquit,
Unum namque tuum nuper hac cæde peremi,
Et mihi præda jacet pecuali capta ministro,
Injunctumque nefas sceleris hoc armiger implet:
Damno cresco tuo congaudens ubere fletu.
Protinus his dictis fratres sacer advocat omnes,
Et pater ore refert quidquid ferus indicat hostis,
Sollicitus ne quid lupus abripuisset ovili.
Perquirunt socios monachi, numerumque recensent,
Sed grege de niveo modicus neque defuit agnus,
Conductus mercede tamen deest rusticus unus
Ligna trahenda focis nemorum vecture bubulco,
Quo propero jubet ire gradu, causamque requiri:
Semianimem inveniunt missi suprema gementem,
Indicat atque necem, dum adhuc super halitus errat,
Quod sua laxato taurus foret inguina cornu,
Explicitaque fide vitam cum voce reliquit.
Nec sanctum hoc errare facit, quod fecerat error.
Additur hinc etiam rerum mirabilis ordo,
Mille nocendi artes dum perfidus exerit hostis:
Nunc Jovis in faciem, nunc se mentitus Anubim,
Sæpe habitu Veneris, sæpissime fronte Minervæ
Sedulus insidiie sancto sua seria rumpens,
Diversis formis, ut terror cresceret, offert,
Et varium generet specie variante timorem,
Qui virtute nequit, superetus ut arte rebellet.
Sed tamen intrepidus persistit inania temnens,
Semper in adversis jaculans crucis arma beatus,
Belliger hoc clypeo hostilia tela relidens,
Qua penetrante acie se machina falsa resolvit.
Sæpe etiam in sanctum vacuos acuere tumultus
Inficiatores, falsu minitante flagello.
Sed fremitus fragilis per inania cymbala tinnit,
Oppositisque minis interritus ipse resistit,
Nec fundata decet contra evacuata moveri.
Hinc quoque letiferi suffusus felle veneni
Perfidus, horribilis, trux, lubricus, invidus anguis
Ore cruentatis Martinum provocat armis,
Cur habeat monachos onermso crimine pressos,
Cur maculosa cohors habitet pia septa magistri,
Ne rea turba malis violet consortia justi,
Morbida nen reliquos vitii contagia fricent,
Qui male polluerint lavacri venerabilis undam,
Ac sua perdiderint baptismata crimine mersi,
Nec redeat miseris ultra indulgentia Christi,
Nec via sit veniæ, periit quibus orbita lapsis,
Cum semel in foveem vix est revocere ruentem,
Ac neque restitui vastato in corpore florem.
Tunc Martinus ait hæc contra dæmonis iram:
Perfide desipiens, quia nou tua commoda cernis,
Hostis inique tibi, tibi noxie te pereunte,
Sic nunc pœniteas, si nunc resipiscere velles,
Præcipitare animas ut jam per crimina nolles,
Nec tua sævirent alienæ tela ruinæ,
Erroresque tuos damnares, ultime judex.
De pietate Dei fidens promittere possim,
Ut tibi tam misero misereri Christus haberet,
Et cito donaret scelerata piacula culpæ.
Ob hoc arce poli descendit ad arva redemptor
Perdita ut eriperet, peritura nec ipsa perirent.
Immaculatus enim maculas detergere venit,
Vulneribusque suis cuараret ut ulcera mundi.
Funeris ordo sui nostræ fuit arra salutis,
Sputa, flagella, chlamys, fel, acetum, lancea, clavi,
Crux pia, mors, tumulus, lapis, inferus, umbra, tyrannus,
Victa simul triduo premit & redit auctor ad astra,
Descensusque suus meus est ascensus in altum,
Nec peccatoris mortem magis eligit ultor,
Quando suis pœnis nobis dedit arma salutis.
Sic pius indomitam pestem mansuescere tentat,
Promisitque lupo bona pastor ovilia reddi.
Quanto magis homini reserari præmia Christi,
Propter quem ipse Deus homo fit, jacet atque resurgit!
O pietas & celsa fides; præsumptio dulcis,
Quæ promittit opem deceptori & perituro!
Explicuit votum, si non valet ire, juvandum,
Cui minus in posse est, satis est ostendere velle,
Nam totum impendit qui non abscondit amorem.
Hinc clarus placidis adolescens moribus expers
Martinum amplectens patrem & sua cuncta relinquens,
Tempore quisque brevi micuit virtute fideque,
Cum prope pontificem habitacula constituisset,
Ac sua complures peterent consortia fratres,
Huic se tunc monachus socians Anatolius addit:
In commune prius humilis censura sodalie,
Qui rudis ingenii versute illusus ab hoste
Post ait, ad sese quod cælitus Angelus iret,
Ac referere sibi mysteria clausa Tonantis,
Et cita siderea volitent sua nuncia penna,
Atque remissa viri responsa nubila tangat
Inter se & dominum memorans iter esse propinquum;
Ac sibi contigui jactat confinia cæli,
Se secreta Dei sciendo jam esse prophetam,
Sed clarum, ut credat, nec opinio falsa movebat;
Tunc sine more furens Anatolius asserit audex,
Quod sibi de cælo dominus transmittat amictum,
Induat ac vestem delatam nocte silenti,
Ut signa stupeant cujus modo verba cavillant.
Elevat hic varium monachorum turba tumultum,
Et suspensa tenet spectatio vana sodales.
Interea medias quasi nox transcurreret horas,
Et rota flexa æquo gyrabat cardine metam.
Fit subito strepitus, quatitur locus, arva moventur,
Et concussa simul vario fremit aula susurro,
Murmure raucisono frangente lepore loquelas
Credas pugnaces volitare per astra phalanges,
Et videas rapidas discurrere turbine turmas.
Hic ubi concussis redierunt otia turbis,
Motaque tempestas tranquilla silentia sumpsit,
Advocat ee monachis confestim Anatolius unum,
Cominus & tunicam ostentat jactantior albam,
Qui vacuo tumidus falso umbrabatur honore,
Candidus eenviis, sed nigri dæmonis arte,
Inde ciet reliquos, occurrit Clarus & ipse,
Palpat mollitiem vestie candore nivali.
Serica confingunt tenuato stamina filo,
Nec contacta manu discerni vellera possunt.
Ducitur interea monachis nox pervigil hymnis,
Et compacta choris Davidica cauna resultat,
Ut coram altithronus velamina visa revelet.
Jam spumabat equis auroræ auriga rubores,
Sol quoque lucifluas curru flectebat habenas,
Atque renata dies revocabat in arva labores:
Mox Clarus monachum Martino ostendere tendit

Nos-

Noscens pontificem phantasmata nulla latere,
Cum sancti ante oculos vario fuit ona figura,
Decipolamque suam deceptor perdit in illum.
Cœperat his demens Anatolius ergo reniti,
Interdicta sibi Martini occurrere n vili,
Dum tamen invitis traheretur passibus hærens,
Tegmina falsiloqui vanescunt alba nigelli,
Et male destituunt monachum vaga pallia oudum,
Nec stat imagineis simulatilis umbra figuris,
Territa Martini sic nomine larva refugit.
Hostis iners majora suis dehinc viribus audens,
Perfidus, & totiens élisus, nec sibi credens,
Debilis arma movens, & degener ardua tentans,
Ut sua laus fieret vel sollicitasse potentem,
Cresceret & titulis fortem pulsasse sagittis.
Denique cum sanctus recubaret in aggere fusus,
Insinuando preces domino pro plebe sacerdos,
Constitit ante oculos deformis forma rebellis,
Sulphurea sub luce micans radiatilis umbra,
Lumine mentito tenebrosus, & atra vorago,
Fulgidus exuviis, regali veste satelles,
Tectus bracteolis, vacuo diademate pulcher,
Ordine gemmarum numerosa luce coruscus,
Falsa veste potens, cui calceus illitus auro,
Lætior & tumido jactans se pompa triumpho,
Cnjus ad aspectum sanctus habet ore represso,
Mutuaque ambo diu tenuere silentia fastu,
Mirans ille virum, dum despicit iste superbum.
Quem prior alloquitur reus & temerarius hostis:
Quæ dudum, Martine, cupie penetrante precatu,
Jam pia vota tenes, ego sum tua gloria Christus.
Exigis ut veniam varios recreare labores,
Et sudata tuis ut solers bella triumphis,
Debita militiæ dare oportet munera regem:
Descensurus enim ad terras huc dirigo gressum,
Ut tua sollicitis requiescant pectora curis.
His sacer intrepidus nolens responsa referre.
Dispicit & reticet, tractat, neque verba relaxat,
Mens solidata manens, rimans alta atque profunda,
Cardine nec tremulo, venti neque flante rotatur.
Lubricus hinc repetit mordacia sibila serpens.
Credere quid dubitas proprio quod lumine cernas:
En ego sum Christus, tecum qui confero voces,
Et loquor hæc secreta palam dignando futura.
Neu de me trepides, testis mihi fulgida lux est.
Spiritus ut verax Martini ignivit acumen,
Ac patefecit iter, ne clausa venena laterent,
Hostis & anguinei possit discernere fraudem,
Libertate potens sanctis sermonibus inquit:
Nou ita se dominus venturum dixit io orbem,
Se neque purpureum, nec sic diademate fultum
Pandit apostolicis voce insinuante columnis,
Cum sua carnalis raperetur ad astra figura,
Atque piis plantis straverunt flamina pennas,
Cam pede pressa sacro servirent aera regi.
Angelicis vectus manibus, celer æthera calcans,
Ingrediens teneras, neque frangens gressibus auras,
Pendula planta volans, cum nubila finderet intrans,
Remige pennigero qua non facit aula sigillum:
Cum Galilæis tunc spectantibus Angelus astans,
Sic ait, altithronum rediturum qualiter iret,
Unde probanda probo, reprobo reprobantia probra.
Non sunt signa mei regis, sed castra tyranni.
Ast ego transfixas clavis nisi videro palmas,
Atque beata crucis tum stigmata carne gerentem,
Ac latus & fossas trajecto missile costas,

Uode cruentati parinot baptismata rivi,
Et sacra purpureo maculas lavat unda fluento,
Quæ dedit in pretio generosa talenta redemptor,
Inque crucis trutina pretii numismata pensans,
Tantum auctor redimens thesauro corporis orbem.
Cum gemma una fuit, quæ cuncta in vasa valeret,
Hac nisi veste tegi videam qua pertulit auctor,
Indicio sine hoc Christum venisse negabo:
Nam decet ut victor doceat per signa triumphum,
Plagaque fixa potest laudem accumulare trophæi.
Mox inimicus iners vibratus verbere verbi,
Pestifer aerius tenuata per æthera lapsus,
In propriam speciem rediens ad inane solutus,
Effugit ex oculis liquidas quasi fumus io auras,
Et levis umbriferæ volitavit imago figuræ,
Visibus exclusis cellam pædore cruminans
Agnitus indiciis sua per vestigia sordens,
Et fætore sibi comitante satellite fugit,
Martinique fidem nec fulgida forma fefellit,
Nec radium mentis delusit splendor inanis,
Luce superfusa qua se nox terra tegebat.
Numquid non poterat humilis superare superbum?
Aut non dejiceret tam mente benignus iniquum?
Pacificis armis doctus domitare rebelles,
Cujus dulcis erat favor, honor altus amoris,
Non solum abluere alterius, sed lambere plantas,
Hospitis atque novi vestigia tergere lingua.
Semper aquam manibus tribuens venientibus ipse,
Cælesti cupiens homini servire minister,
Et manus alma pedes de peccamre luebat,
Cum sua porrigeret vel fimbria tacta salutem,
Qui illecebras mundi fugiendas instituebat,
Et seclo sua lucra dari, nil quærere tertis,
Ut censum fugeret, qui ascendere vellet olympum,
Ut grave pondus quæ vel nummi nullus haberet,
Nec retineret opes, qui cælo occurreret hæres:
Namque onus ascensum vetat, & descendere præstat.
Imum versa trahunt, nec in altum pondera ducunt,
In montem gradiens titubat sub fasce columna,
Deficit & fragilis valido sub pondere planta,
Mergit in undosum cumulatam sarcina proram,
Ut petat ad portum rerum facit emptica jactum.
Qui pater illustris Paulini gesta beabat,
Floruit Italiæ quo post antistite Nola,
Quæ regio campana sedet rectore supremo,
Dives agris, opulens famulis, locupletus acervis,
Vir censu vastus, lare celsus & ore rotundus,
Ditior ipse fide, pro Christo fit sibi pauper,
Et dedit innumeros redimentes crimina nummos,
Cujus sparsa solo migravit ad astra faculias.
Fecit & in cælum pigras ascendere terras
Uno stando loco, & dant bruta ad sidera saltum.
Ergo Evangelicum Paulino implente relatum,
Martinus monitat cunctis talem esse sequendum,
Tramite difficili potuit quia pergere dives,
Depositoque onere ascendit qui liber io arcam,
Exemploque monens vocat altius ire sequaces:
Jam quoque Martini quæ fabula flaxerat ore,
Quæ gravitas fuerit, quam acer de lege disertus,
Quæstio nec latuit cælesti jura peritum,
Vir reserare valens quodcumque ænigma negaret,
Ingenii dulcis prudentia larga redundans,
Fonte perenne bibens, quod rivulus ille rigaret,
Sermo pius, promptus, placidus, catus, aptus, amandus,
Intentis animis cæli possessor in arvis,
Pervigil orator mandando negotia Christo,

Judi-

Judicis in vultus inopum querimonia pandens,
Doctus in arte sacra miserorum exponere causas,
Assertor validus, superans fura, jura togatos,
Nobilis astructor, facundus concionator,
Qui prece profusa domini vadimonia placans,
Quantum voce valens viduis atque orphanotrophis,
Cujus & ipsa polum taciturna silentia pulsant,
Mens fundata Deo sine fuco proxima cælo,
Otia nulla terens, & nulla negotia carnis.
Quidquid agendum esset, totum velociter implens,
Sed mora Christus erat, famulans sibi nocte dieque,
Nam cibus & somnus, nisi quod natura necessat,
Tardus edax, velox, vigilans sopor, esca sub ictu;
Nec faceret nisi quod sine iis caro vivere nescit,
Tempus utrumque dicans causis rapetendo duabus.
Lectio nunc refunans sibi, nunc oratio currens,
Cujus erat requies tantum mutare labores.
Si foris esset, erat homo jugiter intimus orans,
Cælo non carnis sed tendens lumina cordis,
Nec dolus inclusus latuit, nec ab ore refluxit.
Vir sine mundanis, domini possessio munda,
Nullum judicio damnans, mala nulla rependens,
Hæc sua forte fuit si facta injuria fratri est.
A minimis læso nonnumquam erat ultro dulcis,
Deque gradu proprio neque reppulit officialem,
Carus & adversis, pius æquis, blandus iniquis,
Ira, tumor, risus, mœror stetit exul ab illo,
Non in fronte ferens nubem, nec in ore cachinnum,
Idem semper erat facie, cute, corde, colore.
Nec variabat opus vir adhuc in corpora constans,
Immortale aliquid mortali ab imagine promens,
Ora Deus, sanum pietas, pax corda tenebat,
Pro se parva gerens aliena mi sartus agebat,
Naturæ ut seriem postponens Angelus esset,
Alta supergrediens, mente ultra nubila tendens,
Liber ab humanis intrabat sidera curis,
Inclyta signa gerens, & multa futura prophetans,
Stabat adhuc terris, cælestibus intimus hæres,
Noscens clausa Dei, quasi conciliator amici,
Cum sua participat caro secerta clienti.
Vir cui Christus amor, Christus honor, omnia Christus,
Hujus in affectu, insertus, solidatus, adultus.
Ac velut arbor agri, secus est ubi cursus aquarum,
Flore, comis, foliis, & fluctu præpete gaudens,
Ornata æternæ fert poma perennia vitæ,
Inter Apostolicas acies sacrosque prophetas,
Martyriique choros atque agmina fulgida cæli,
Rege sub invicto qua exercitus ille coruscat
Per turmas, proceres, legiones: atque cohortes,
Milite seu comite, & gradibus duce, consula crescens,
Lacteus iste toga, rutilus micat ille corona?
Hunc prætexta nitens, illum diadema facetum,
Hos chlamys, ast illos armilla topaza decorat.
Balteus hinc radiat, hinc infula crine coruscat,
Alter palmatæ, trabeæ nitet alter honore,
Pingit & ornatum gemma, aurum, purpura, byssus;
Nec videt hoc oculus, quod habet super astra senatus.
His frueris, Martine, bonis sub principe cæli,
Cœtibus Angelicis sociabilis, & Patriarchis,
Compar Apostolicis meritis, æquande prophetis,
Addite martyribus, rubricat quibus unda cruoris,
Fulgide confessor candentia lilia vincens,
Lumine purpureo redimite, decore, corusce,
Liberius gradiens per celsa palatia regis,
Vir transcripte potens, æterna in secula civis,
Signifer arma crucis fers nobilitata triumphis,

Dulcis, adorande, & mihi pectore, voce colende,
Cujus prosaicus cecinit prius acta Severus.
Versibus intonuit Paulinus deinde beatus,
Æquiparare valens illustris uterque relatur,
Metetia victi, sed & ipsi carmine cedunt,
Luminibus tantis ego nubilus inferor audax,
Ex minimis minimus, de magnis maxima tentans,
Qui pede subtitubo, balbutio faucis anhelo,
Et rudis eloquio carpo, quod condere certo.
Da veniam, quia ta cecinit rea lingua relatu,
Fer pietatis opem misero, miserando misertor,
Rector ut altithronus cum venerit arbiter urbis,
Tum memor obtineas delicti oblivia nostri,
Inter me ac dominum mediator adesto benigne,
Quem sua culpa ligat, tua ut interventio solvat,
Spes Fortunati sit fida salutis agani,
Suppliciter humilem tibi se stravisse patrona,
Qui lepræ maculas medicata per oscula purgas,
Mortis & extremæ revocas in origine finam,
Carnis adhuc fragilis quondam sub imagine constans,
Nunc opus ut mites pietas tua commodet aures:
Nam prece posse vales apud illum, cujus haberis,
Quod peto tu poteris, quia totum præstat amicis,
Sic tibi quæque petis tribuat præsentia regis.

LIBER III.

HActenus in bibulis fixa stetit anchora terris
Otie lenta trahens, & inerti dente quiescens,
Leviter alludens dum sibilat aura soporem,
Et nos umbra tegit viridanta crepidine ripæ,
Ecce serena dies rutilara crepuscula profert,
Et pelagus rate nauta petit, jem solvo rudentes,
Littus arundineum linquens levu carbasa ventis,
Ante per Hadriacas spumas dare vela videbar,
Turbine captus aquæ per murmura rauca fragoris
Cum duce Sulpitio, bene cujus ab ore venusto
Martini sacros dulcis stilus edidit actus.
Quos ego sub geminis claudo pede curro libellis,
Infimus egregii contexens gesta patroni.
Rursus in oceani videor mihi tendere fluctus,
Majus iter gradiens ubi se vada glauca relidunt.
Et crescit terrore timor, rate, nube, profundo:
Dum tamen alta peto, resonet mihi gallus in aure
Gesta beata viri, qua mitiget unda tumorem,
Et sermone viam relevet sale fabula dulcis:
Deferor ecce freto, fugiunt & littora visum,
Remiget hic Gallus, Martinus vela gubernet,
Flamina Christus agat, portum quibus unda reducat,
Nunc quoque gesta lacti, dum navigo, nauta loquatur.

Incipit Liber Tertius ejusdem. Quia intra amphibolum sibi tunicam latenter induxit, & pauperem vestivit.

MEnsibus hybernis dum bosphorus alligat undas,
Et liquidos campos vetat imber arara carinis,
Oceanusque negat commercia ferre Britannis:
Cum sata sub rigido sua germina frigore celant,
Ac penetrante gelu riget unda, & herba liquescit,
Astitit ante fores urans vestem æger egenus,
Lingua ligata gelu nec solveret ore loquelas,
Ut tegeretur inops, lacer imperat argo ministro,
Ipse ramuta petens, populi caret arte tumultu.
Comperit ut sanctus nihil accepisse trementem,

Exui-

Exuitur tunica, algentemque obtexit amictu,
Quam sine teste dedit latitans, & abire coegit.
Ecce minister adest rogitans procedere sanctum,
Sed sacer ante monet vestiri tegmine nudum.
Hoc memorante pio, stupidus hebet archidiacon,
Quid faceret, nudum dum non ibi cerneret ullum,
Noscere nec poterat residente antistite nudum,
Qui tunicæ interius non inspiciebat amictum,
Amphibali exterius dum membra obtecta laterent.
Angit in ancipiti, quid hoc ænigma beati
Quæstio tanta ligat, neque problema solvat egenti.
Tunc ait ipse sacer, mihi tegmen defer abollæ,
Nec pauper desit, qui vestibus indiget illis.
Succensus graviter tegmen fert vile minister,
Ante pedes jactans ait, en sine paupere vestem,
Induitur sancto hirsuta bigerrica palla,
Vix cui digna foret stola lactea, & aurea fulva,
Processit tum summus honor, sed pauper amictu
Despectus tunica cælesti in sede senator.
Interea populis cerimonia sancta retractans,
Cum holocausta sacræ manibus benediceret aræ,
Protinus a capite emicuit globus ignis amici
Lambens colla, comas, & flamma benigna volabat
Tactu mollis, honore potens, splendore coruscans,
Crinem ornans, meritum prodens, pro tegmine fulgens,
Præbuit obsequium, minus impendente ministro,
Gesta occulta index in lucem lumine mittens:
O dives pauper, tunica contente nec una,
Qui nec habes aliam, neque vis retinere vel ipsam,
Dum superesse putas vestitum simplicis usus,
Cui gravis est vel palla levis, dum clamat egenus
Tegmine pro nudi cupiens procedere nudus.
Nec partiris opem, sed totum cedis egenti,
Hæc tu sola putans petitus si nulla negasses,
Ut magis esses inops, inopi dum cuncta dedisses,
Nec puduit, verecunde pater, sine veste sedentem.
Sed nihil erubuit pietas impensa fidelis,
Nec minimam retinens fuerit quo major honore
Est mihi velle loqui speciosa negotia nudi,
Sed rapiunt avidum reliquarum insignia rerum.
Dum recubaret homo fluitans Evantius, æger,
Fessus, & extremus cum jam super haliturs iret,
Pontificem precibus celer evocat ut properaret,
Et via cœpta sacri fieret sibi vita reducti.
Nec cunctatus iter Martinus adire viator.
Vix medio spatio emensus gradiente senecta,
Ante salutis opem misit quam visus adesset,
Atque medela ægro data nunciat ire beatum.
Significans etiam cursor medicina sequentem,
Dum pede tardat heros, præcessit cura volatu,
Adventusque pii fert aura salubris odorem,
Ut cito succurrant, unguenta per aera fumant,
Sol veluti radiis dat longius ore calores,
Sic Mertinus opem, & quo non est, exhibet arte.
Admiranda nimis res est, ubi peste fugata,
Aurea quam medicus pulsum tener, exilit æger
Obvius occurrens sancto, obsequiumque rependit.
Duxit & ipse domum, qui se sibi luce reduxit,
Nunc alacer saltu recubans paulo ante gemebat.
Interea miris Evantius actibus expers
Supplicat incolumis, domui ut mora crastina tardet,
Hospitis & tanti tenet una diecula vultum:
Sed mora tum fuit hæc occasio danda salutis.
Illico percutitur puer atro dente chelydri,
Membraque percussi distenderat ira veneni,
Cum spatium vitæ mors importuna negaret

Flebile, & in toto regnaret corpore virus.
Exposuit puerum ante pedes Evantius almi,
Omnia confisus Martinum posse mereri;
Sanctus enim tactu mox singula membra pererrat,
Atque manu medica morientia viscera palpat,
Inde super vulnus, qua bestia fixerat ictum,
Ut posuit digitum, fluit undique vena veneni,
Et repedavit iter, dederat qua vipera virus.
Hinc sacer inspiciens collecta tabe tumorem,
Pollice subducto, quam fuderat ulcere serpens,
Cuncta veneni vis per hiatum vulneris exit,
Sanguine concreto stillans velut ubere capræ.
Turgida plaga necem vomuit de vulnere filans,
Concretam saniem vena saliente relaxans.
Effert virus iners refluentem carne liquorem,
Et data letiferum revocat retro fistula rivum,
Expugnante fide morsus vim perdidit anguis.
Et quia non periment, perierunt arma veneni.
Stat puer incolumis, remanet neque pallor in ore,
Miratur famulum, dominus stupet & domus omnis,
Currere servitio, quem crederet ire sepulcro.
Hinc pius antistes loca singula mure requirens,
Hispidus occurrit rhedæ fiscalis amictu,
Quo jumenta, sacri dum pallia pendula cernunt,
Fervida subductum rapuere per invia currum.
Dimissis auriga rotis, & miles habenis,
Martinum flagris & fustibus urget iniquis,
Sed de cæde viri pecudi datur ultio tristis.
Ipse tamen patiens jaculorum grandine pressus,
Atque flagellantum dum debacchatur Erinnys,
Vulnera nulla refert manibus, nec ab ore susurros.
Hinc gravius cruciat cædentem ignobilis ira.
Hic quia dum tolerat, se irrideri putat alter,
Et magis ille furit, dum sustinet iste libenter.
Interea ad rhedam redeunt grassante querela.
Dum satiat vindicta famem lymphatilis iræ,
Mulas ire movent, qua publicus advocat agger,
Voce premunt & fuste dolent lacerantque flagello.
Sed neque compulsæ rapiunt juga lora quadrigæ,
Fixa manent, nec fessa movent velut ærea signa,
Ceu liquefacta novo se glutine terra ligasset,
A putre ut credas animalia pulvere nexa.
Agnovere viri se numinis arte teneri,
Accurrunt celeres, inquirunt nomen euntis,
Martinum inveniunt a se crudeliter actum.
Confusi, flentes rubicante pudore reclivi,
Ante pedes sancti sternuntur, & ore precantur,
Ut veniam errori tribuat, sinat ire ligatos.
Quos tamen ante sacer prædixerat esse retentos,
Rem probat, ulcus amat, veniam dat, abire perorat,
Quos virtus vinxit, pietas mollita resolvit,
Ore pependit iter, verbe arctant, verba relaxant,
Et juga, frena, rotas, mulas auriga recepit.

Carnotum hinc etiam dum prætereundo veniret,
Ethnica per campos passim obvia turba fluebat,
Excita amore sacri, licet hoc non crederet ipsa,
Ad speculare novum concurrens undique visum,
Cum necdum his Christi radiaret honore character,
Nec sacra verbigenæ flueret super unda Tonantis.
At Martinus ovans, domino reserante profunda,
Sensit adesse locum, quo fertile surgeret arvum,
Incipit alloquiis fera pectora culter arare,
Ore sacer nitido dumosa novalia purgans,
Proscindens, iterans, bis terque quaterque resulcans,
Paulatim ad fructus stupidos animaverat agros.
Hinc rudibus populis Christi nova semina jactat,

Sen-

Senſibus humanis lactantia germina ſurgunt
Leniter, & rigidis coaleſcunt gramina ſulcis.
Quid faceret ſanctus, turbis coeuntibus amplis,
Meſſe in tam multa veniens operarius unus?
Excolit, includit, ſerit, inſeris, alligat, ambit,
Interea mulier defuncto pendula nato
Brachia diſtendens offert ante ora cadaver,
Funeris increpitans miſero fera cantica planctu,
Dum dolor ad lacrimas trahit, hæc vix explicat ore.
Fortis amice Dei, toto venerabilis orbe,
Quem ſemper lamenta movent pietate propinqua,
Ardens quid cupiam, corpus tibi nunciet algens,
Ecce obiit miſeræ mihi filius ubere raptus,
In quo mater eram: nec ſpes neque reſtitit hæres,
Occubuit genitus, cecidit domus, & mihi fructus,
Nulla remanſerunt uteri ſolatia duri,
Nec ſupereſt quod dulce vocem, quo feſſa reclinem,
Ubere quod recreem, totus perit ordo parentis.
Qui reſtas, precor, affer opem medicamine verbi,
Redde genus, ne ſit matris mihi nomen inane;
Ni ſoboles redeat, ſecum mea funera ducat.
Adjuvat hanc populus clamans, Sacer annue votis,
In cunctis vox una ſonat, miſerere precanti.
Tunc pius antiſtes genibus profuſus in arvis
Sternitur ante oculos domini pro plebe ſatagens.
Ut mereretur ovem, per quam grex plurimus eſſet,
Annuit Omnipotens famulo dans culmen honorum,
Mox bonus ore preces orator miſit in aures.
Ordine diſpoſito poſtquam ſe oratio complet,
Erigitur ſenior, ſimul infans vivificatur;
Porrigiturque ſuæ populo ſub teſte mamillæ.
Fit fragor, & populi nova pectore vote volutant,
Mirantes hominem læte mutaſſe vigorem,
Et qui in morte manet, morti ſua jura tuliſſe.
Inde catervatim Chriſtum Dominumque Deumque
Confeſſi exorant fieri ſe lege beatos.
Fit ſubito in campo populus catechumenus omnis:
Non templa expectant nec clauſtra dicata ſacelli,
Eccleſiæque typum campus generoſior explet,
Quodque ſolet tectis, pratis adhibetur apertis.
Unica mors pueri ſic vitæ parturit agmen,
Dumque unus terræ rediit, plebs aſtra recepit;
Sub duce Martino felix exercitus hic eſt.
Dum regeret princeps data jura Valentinianus,
Romuleis opibus mundo ſemolante ſuperbus,
Tum pia cauſa ſacrum ad comitatum compulit ire,
Quem quia præſenſit ſe poſci talia Cæſar
Quæ nollet præſtare viro, jubet arce repelli,
Et vetat a foribus penetrare palatia juſtum.
Inſtat ad hæc uxor, cui tunc erat Arius auctor.
Sed ſacer ut vidit tali ſe fraude repelli,
Hinc aula excluſus, redit arma domeſtica ſumens.
Contegitur ſeris, reſpergitur atque favillis,
Ordine miles egens removet potumque cibumque,
Nocte dieque vacans orandi jugiter uſu.
Septimus ergo dies aderat, quo ſanctus amore,
Fortia caſtra movens hic deſudabat in armis.
Angelus aſſiſtens jubet ire palatia juſtum,
Fretus in auxilio Martinus pergit ad arcem.
Limine nullus obeſt, ad principis ora penetrat,
Qui ſanctum inſpiciens quod adeſſet, frenduit ore,
Atque aſtante pio, ſolio neque ſurgit ab alto,
Regalem ſellam mox ignibus ardor oberrat,
Et vaga flamma natat, qua molle ſedile coruſcat,
Undique fuſa furens, ſed culpæ Cæſaris ultrix,
Cervicis duræ ſolvens ardore rigorem,
Inde flagella coquunt, hinc regem incendia cædunt;
Vapulat & rapidis flammis auguſta poteſtas.
Hinc celer exiluit rapiens ſe Cæſar, & ardens
Martini genua amplectens, pedibuſque volutans,
Sicque ſuperbum hominem ſe agnoſcere pœna coegit,
Vilia regna probans, & celſa cacumina curvans,
Imperiale caput ſancti ad veſtigia ſubdens.
Nec ſpectare preces patitur reverentia juſti;
Præſtitit ante tumens quem ſupplex danda rogaſſet,
Regia rite parans convivia ſæpe beato.
Obtulit inde favens abeunti munera princeps:
Paupertate potens ſed repulit omnia ſanctus,
Donaque deſpiciens meruit plus principe ab ipſo,
Tantum majus habens, quantum minus ambit avarus:
Omnia ſunt ſoli qui nulla requirit habendi.
Hinc quoque Romuleam regeret cum Maximus arcem
Vir capiens apicem per publica geſta triumphis,
Sæpius hic ſanctum per celſa palatia duxit,
Hoc toto ſermone loquens de luce futura,
Quis ſit honor juſtis, laus, gloria, palma, corona.
Nec regina pedes ceſſat lacrimoſa rigare,
Sternens membra ſolo, ſuſpendens gaudia voto,
Inde precatur ovans convivia ut ipſa pararet.
Obtinet hoc bonitas, quod non valet alta poteſtas,
Ipſa manu ſellam poſuit menſamque paravit,
Dans manibus lymphas, rurſus regina miniſtrat
Læta modeſta ſuis palmis quas coxerat eſcas.
Quo reſidente ſacro, ſterit illa immobile planta,
Fercula ſubducens, & pocula porrigit ipſa.
Una miniſtra viro ſuffecit ad omnia ſoli.
Cœnula finitur, ſed adhuc regina ſatagit
Fragmina, relliquias, cruſtas & fruſta recondens,
Omnia præponens hæc imperialibus eſcis.
Hoc Martinus agit, quo clauſos carcere laxet,
Exilio ductos laribusque reducat avitis.
Sed tibi, ſancte pater, minus eſt Auguſta quod explet:
Hoc magis obſequio crevit regina peracto.
Eſt locus in Turonum fine & confine Biturgum,
Incola quem vicum vocitavit Claudio magum,
Manſio forte fuit Martino prætereunti,
Eccleſiæ domini qua ſecreratia pollent,
Virgineique chori ſancto abſcedente requirunt,
Quo ſtetit, aut ſedit, jacuit genua atque reflexit,
Lambunt cuncta ſimul, vel ad oſcula ſingula ducunt.
Diviſere ſui venerandi ſtramina lecti,
Atque leves paleas virtutis pondere penſant,
Quam tetigit ſtipulam ſanctus non ibat inanis:
Denique poſt fragilis confregit fortia culmus.
Nam graviter quemdam ut rabies invaſerat hoſtis,
Et truculentus agens erroris ſpiritus iret,
Dum rapiendo rotat veſano cardine prædam,
Hunc ſuſpenſa viri collo feſtuca fugavit,
Immanemque hoſtem palearis ariſta removit.
Tibia fruge ferax larvam jugulata ſagittat,
Et ſtipula exilis quaſi dura falarica fixit:
Nec ſic ollius ferri expaviſſet acumen,
Spicula nec tantum timuiſſet miſſa per arcum
Lubrica pennigero venientia tela volatu,
Parthica ſeu timidum ſi transfodiſſet arundo,
Plaga & vicino gravius laceraſſet ab ictu,
Stramina ſic metuit trepidans adamantinus hoſtis,
Ac velut ex ſtipulis coqueret ſe flamma camini,
Vir ſtetit incolumis fugiente volucriter umbra,
Deſerit & prædam lupus ingens & leo frendens.
Inde revertenti Trevirorum ex urbe beato,
Obvia forte datur medio fera bucula campo,

Quam

Quam dæmon dorso incumbens agitabat anhelo
Pendulus aerio quatiens auriga flagello.
Pestifer atte nova cursu bove nempe veredo
Cornigeri pecudis propulsor molio tristis,
Exagitatur iners residens per terga bubulcus.
Hic ubi millimodas animalis adegerat iras,
Ibat ubique fero furibunda juvenca ministro,
Sub tortore gravi per curva, per invia cursans.
Accessit propius sancto furiatile cornu,
Elataque mano pecudem consistere mandat;
Quæ stetit affiao minus improba bucula gressu,
Quem sacer instantem mox vidit comminus, inquit:
Perge ferox, fuge sæve, redi male, cede cruente,
Innocuam pecudem desiste agitare nocive.
Tunc animalis enim linquit fera bellua tergum,
Et recipit proprium mitissima bucula sensum.
Sternitur ante pedes sancti veneranter adorans,
Flexit & ipsa genu, quæ non habet intellectum,
Contra naturam discernens gesta beati,
Obsequiumque dedit, meriti quæ nescit honorem:
Inde magis humilis, quia libera colla gerebat
Ante ligata tumens a peste soluta reclivis.
Quæ stetit ore fremens, cecidit post vincula supplex,
Et sine voce faver armo jactata priore.
Tum sacer Antistes pecudem præcepit abire,
Moxque gregem repetit pastoris voce revincta.
Id gestum est illo sub tempore, quando beati
Per medias flammas nec fimbria senserat ignis.
De minimis etiam referantur maxima rerum:
Tempore nam quodam dum vicos circuit almus,
Obvia venandi studio volat agmen equorum;
Nare sagace canum fit præda reperta frutetis,
Transiliunt campos equites & voce sequuntur.
Intendunt leporem fugitivum agitare molossi
Saltibus excussi, latratu & dente minaci:
Diffusi excurrunt celeres in amore rapinæ.
Alter in alterius miscent vestigia saltus,
Iste sequax tacitus petit, hic clamoribus auras,
Hic frutice in vacuo delusus odore rotatur
Motibus arboreis, saltu suspenditur alter,
Capturæ unius cunctorum frendet hiatus.
Sæpe super leporem morsu deceptus inani
Unguibus injectis, dum præda volubilis exit,
Ac se turba premit, sic lubrica bestula fugit.
Non erat interea quo calle lepusculus iret,
Mons, vallis, petra, silva, frutex defecerat omnis
Per patulos campos, fugienti tegmine nudo,
Poplite defecto, pede lasso, nare recliva,
Totus ab ore canis per singula murmura pendens.
Sensit adesse tamen Martini signa beati,
Flexit iter trepidus hirsutas fraude per herbas,
Auribus acclivis, vagus, exagitatus, anhelus
Corruit ante pedes titubans lepus advena supplex.
Si non voce potest, fletu pro voce precatur,
Sic fera parva jacet Martini tegmine tuta,
Et recubat dulci defensa sub arboris umbra.
Tunc sacer ex solito miseratus more salubri
Imperat, ut catuli cessent abeunte fugace.
At sacer ille canum mox sermo cucurrit in aures,
Torpescunt agiles, verbo figente lyciscæ
Gressibus instabiles pendentes saltibus ipsis,
Et rediere canes quasi per vestigia cancri,
Effugit incolumis per aperta lepusculus arva,
Et cane seposito tutus terit alta viator,
Hic fugit, ille redit, nullus perit, ecce salutem:
Sic quoque bestiolis pacem sacer intulit ipsis,

Debilitasque canum facta est pietatis imago,
Qui potius vetito didicerunt parcere morsu:
Et quia defuerant homines, ubi mita facessit,
Nil de laude perit, miracula bestia sensit.
Quanta etiam sancti sermonis gratia fulsit,
Qui cum nuper ovem vidisset vellere tonsam,
Hæc Evangelii dicens mandata peregit:
Namque duas tunicas gestans, unam obtulit insons,
Et nudata suo de tegmine texit egentem.
Inspiciens itidem sanctus per rura subulcum
Nudum pellicea tantum sub veste trementem,
Ecce Adam, quondam Paradisi sede repulsus,
Exul ab Elysio pascit gregis ora suilli;
Deposito veteris Adam carnalis amictu,
Adam nempe novi nos induere instar oportet.
Hinc iterum cernens vernantia prata beatus,
Pars pastus, pars fossus erat, pars florens agris,
Sed sue confossus, bove pastus, flore comatus,
Comparat ergo tribus sanctus tria nomina rebus:
Turpis adulterii species est fossa carectis,
Herbaque conjugii retinet detonsa figuram.
Est par virginibus violis quæ vernat imago,
Herbis luxurians, fœno apta & flore decora,
Digna Deo, gemmis gratior, radiantior astro.
Miles item monachum professus singula linquens
Conjuge cum propria cuperet quia degere vitam,
Mutavit meliore vie transcurrere metam,
Jure sacerdotum monitor hoc ordine discens,
Belligeratori valeat ne femina jungi,
Sola aciem melius componit mascula virtus,
Debilior teneat murorum claustra caterva,
Et sexus fragilis sese intra septa recondat.
Hoc satis, ut mulier timeat res ipsa timori,
Miles ad arma potens pergat galeatus in agmen
Loricæ triplicis squama radiante coruscus,
Thoraca ex humeris indutus, nisus in hasta,
Assuetus clypeo, transmittens vulnus ab arcu.
Hinc capulum vibrans, hinc torquens missile telum,
Ferratæ tunicæ rivos sub pondere sudans.
His dictis mulcens juvenem resipiscere cogit,
Conjuge postposita, & repetit eremita coronam.
Jugiter interea quia salsa, & sancta canebat,
Nec serie recipi, neque possunt scripta teneri.
Quænam vita sacri fuerit, quis singula currat,
Quanta fides animi, quam celsa & pura voluntas?
Ad quem non solum homines longo orbe venirent,
Verum etiam cælestis honor visebat amanter,
Angelicusque chorus properabat ad ora frequenter,
Colloquiis placidis ut fessum animaret amicum,
Et quasi complexum recreet per verba parentem.
Res probat ista sequens quæ gesta priora renarrat.
Concilium allectum fuerat synodale Nemauso,
Quo sacer Antistes mediator adesse recusat:
Ergo ratem scandens celerem parat ire per amnem,
Gentibus in mediis habitans eremita remotus:
Ipse in puppe sedens, cunctos sua prora sequestrat,
Angelus ecce tamen domini venit aliger alto.
Ipsa nempe die, qua se conventus abegit,
Quidquid Pontifices celebrabant ordine narrans,
Pro vice Martini peragens synodalia præsens,
Atque sui cura longinqua per æthera tranat:
Quem pendente via nec in aera penna fatigat,
Sed natat ala celer, donec nova nuntia portet,
Quæ mandat dominus, nihil absconsurus amico,
Retulit ut prius hæc sacer & post cuncta probavit,
Nec frangunt prædicta fidem, neque prodita fallunt.

Accidit hinc demum foribus sedente Severo
Compare cum Gallo doctis & amore ministris,
Murmure multivago completur cella beati.
Ostia clausa tenens diei geminante sub hora,
Audivere loqui, sed quid, nescire fatentur.
Senserunt strepitum, neque verba loquacia norunt:
Pars fuit hæc meriti vel sic sensisse superna,
Agnita si non sunt, satis est audita mereri.
Post sacer egrediens cellam majora Severo
Sulpicio poscente diu quæ gesta fuissent,
Vix motus precibus, tandem rem ex ordine pandit.
Indicat hic Agnem, Teclam, Mariamque locutam,
Sanctarum exponens vultus habitumque beatus.
Quæ facies, oculi, gena, pes, manus, arca, figura,
Lumina tam puro vidit sæpe ora sororum:
Quis color atque decus, quæ forma, & gratia quanta,
Et sermone pari placidam dixisse salutam,
Hic petit ad fratres, illæ petiere sorores.
Sed redit iste gradu, illæ nam rediere volatu.
Culmen Apostolicum, celsas & honore columnas,
Sæpe Petrum meruit Paulumque videre licenter,
Dæmonicas etiam tolerans sæpissima pugnas,
Nomine quamque suo increpitans cogebat abire,
Maxime Mercurium infestum referebat adesse:
Brutum namque Jovem & hebetem memorabat haberi,
O sinceri oculi, nulla caligine pressi!
Mens radiata sopho, retinens sine nube serenum,
Inspicis aeriam carnali lumine Theclam,
Atque vides Agnem redimita fronte corona,
Cernis & egregiam pretiosa luce Mariam.
Vidisti templum domini diademate fultum,
Vidisti thalamum sponsi super omnia pulcri
Compositum gemmis, auroque ostroque decorum,
Qualis iaspis erat pedibus laterique topazus,
Qui digitis anuli viridi fulgore venusti;
Quales armillæ dextræ ardescente hyacintho,
Quanto zona die lapidum radiabat honore,
Cycladis aut qualis cataclistis effora rasis,
Quæ palla ex humeris mixto chrysoprasio beryllis,
Quodva monile decens collo rutilabat in illo.
Forsan erat niveis Amethystinta vita capillis,
Sculptilis impressis & inauribus alba sigillis,
Luminis ac varios spargens diadema virores.
Quæ frons, ora, oculi, facies, gena, pes, manus, ulna,
Inde repercussis florebant gramina gemmis?
Dic, bone pastor, ovi quæ fabula vestra cucurrit?
Quod, rogo, quando Petrum & Paulum tam sæpe videbas,
Prima ministerii radiantia vasa superni,
Aurea pulcra nimis gemmata, venusta, corusca,
Illa putas quanto rutilabant ora sereno?
Dogmata quæ Christi totum sparsere per orbem,
Quæ dixere prius: tu es Christus filius almi,
Altithronique Dei dominantis & omnipotentis,
Ac super hac Petra fundata Ecclesia regnat,
Quam nec flabra movent, neque vertit turba procellæ,
Nec trahit undivagam pluviatilis imber arenam,
Hæc quia viva tenet Petra fundamenta salutis;
Contra quam portæ inferni numquam arma valebunt.
Quid sacer ille simul Paulus, tuba gentibus ampla?
Per mare, per terras Christi præconia fundens,
Europam atque Asiam, Lybiam sale, dogmate, complens,
Et qua sol radiis tendit, stylus ille cucurrit.
Arctos, meridies, hinc plenus vesper & ortus,
Transit & oceanum, vel qua facit insula portum,
Quasque Britannus habet terras atque ultima Thyle.
Buccina concrepuit regiones una per omnes;

Dogmata tantorum Christi data munera pangit
Hebræus, Græcus, Romanus, Barbarus, Indus,
Israelita canit, simul Atticus, atque Quiritis,
Principibus geminis fidei sub principe Roma,
Carnis Apostolicæ quo sunt duo celsa sepulcra.
Prima tenet terris, & utrique priora supernis,
Dogmatis ore pares, & sedis honore curules,
Ambo triumphantes spargunt nova dona per orbem:
Una nempe dia quos passio sancta beavit,
Et sacra sic geminus signavit tempora consul,
Quis splendor paribus rutilabat ab ore coruscus
Lucifer, ut radiis premeretur vultibus illis,
Quippe nec ipsa micat tantum rota fulgida solis.
O dulces oculi, facies cernendo beatas,
Vidisti Syon speciosas ordine portas,
Vidistis Syon ternas quater ordine portas,
Quas amat omnipotens ultra omnia culmina Iacob,
Gemmarum vario redimitas lumine valvas,
Sculptas bracteolis, inscriptas arte smaragdis,
Chrysolithis rutilas, niveas stillantibus albis.
Quidquid amor potuit, quo totum gratia fudit,
Omnicolora decens & omnibus una topazus.
Per quas huic populi genus illud nobile regni,
Intrant sideream maritorum gressibus urbem,
Et sine fine manent conscripti in secula cives.
Inter quos proceres & culmina celsa potentum
Patriciis mixtus generosis, Consulibusque,
Proximus & regi resides Martine senator,
Cui dedit arma fides, & cui fiducia rea est,
Miles amore cliens, & factus honore cohæres.
Qui potes, oro, mei veniam deposce reatus,
Et vitiata tibi quod lingua remurmurat audi,
Ut de fonte pio fluat indulgentia læso,
Ac te orante sacer redeat medicata cicatrix.

LIBER IV.

PROLOGUS.

Post mare fluctivagum repetens ad littora portum
Floribus albicomis, dum lilia pollice carpo,
Ungue recido rosas, & per violaria curro
Ruris amœniferi varios situs inter odores.
Obripit inde sopor, fessus quoque colla reclino,
Fultaque gramineo jacuerunt membra grabato.
Sed redit ecce dies, & jam lucescit, auditum est,
Dum matutino nos ore salutat Hirundo,
Ac se nocte brevi celerata crepuscula rumpunt:
Quo torpore natent quamvis mea lumina, surgam,
Evigilansque oculis detergam pollice somnum,
Et quod iter repeti Gallus vocat, ibo sodales,
Fluctibus io trifidis ignarus nauta libellis.
Ac velut ambiguas inter Symplegadis undas
Jonii, Ægei, Maleique sequace procella,
Me tamen in bibulis ne mergeret auctor arenis,
Summa gubernavit Martini vita patroni,
Quam nitor scabris indignus scalpere verbis,
Rusticus arte rudis tentans formare monile,
Quod nec lima polit, neque malleus addit acumen,
Nec incude terit, fornaxque examinat igne,
Non mordax gemino forceps trutinavit obunco,
Sed magis incomptum profert mea lingua metallum,
Res tamen illa juvat sine qualibet ullius arte;
Quod per se pulcram præfert sua gratia gemmam.

Atta-

Attamen officii quæ restant debita solvam,
Et cui magna nimis modo debeo, parva rependo.
Cernotus interea genitam pater eximius ægram
Ex utero mutam profert sacro ore medendam,
Sex geminos graviter hebetem sine voce per annos.
Nec differt Martinus opem pietatis amicam.
Sternitur ergo solo tacitus prece sidera pulsans,
Corpore fusus humi, volitans super æthera sensu.
Sensit ut affectum fidei meruisse precatu,
Sanctificaturum ferri sibi poscit olivum,
Infuditque ori benedictum fruge liquorem,
Atque tenens digito linguam miserando puellæ,
Ipse patris nomen geniale requirit alumnæ.
Mox resoluta movet faucis lyra tinnula plectrum,
Atque insueta canit camerati conchia palati,
Dente relisa cavo producens verba fritillo,
Respondit que patris nomen pia filia dulce.
Ventre prius genita, hic visa est quasi voce renata,
Reddit adulta vetus lactantes ore susurros,
Incipiens tenero proscindere verba rotatu,
Motu pigra rudi decurrens lingua gradatim,
Implicito sonitu tandem novitate cicuta,
Donec plane suo cecinit symphonia flatu.
Tunc genitor genua amplectens veneranda beati,
Vociferans, & voce data sua gaudia plorans
Lætitiæ voto reboat præconia Christo.
Judicis inde feri conjunx ægra Avitiani
Dirigit ad sanctum morbi sperando medelam.
Vas olei vitreum lance æqua dimidiatum,
Unde salutifero depelleret unguine morbum,
Mox super ampullam fecit crucis ipse sigillum.
Surgit ad ore liquor, spumansque exæstuat unguen,
Ubertate nova vitrea sub cortice obortum,
Et vase in sicco generosus nascitur humor,
Currit in ascensum qui vergere novit ad imum,
Fluxibus & liquidis olei petit alveus altum.
Sed quem non genuit radix oleagina succum,
Nec Syra bacca dedit merito virtutis adultum,
Crescit & ad summum patulo qua clauditur ore,
Nec contentus egit liquor, ut vas expleat illud:
Nam cumulata olei mox defluit unda superne,
Nec sese urna capit, tanta est benedictio dextræ,
Exundansque omnes pueri madefecit amictus,
Et digiti de fonte rigans manavit olivum,
Ac postquam irriguæ fluviali more cucurrit
Vas plenum fidei merito matrona recepit.
Nec minus inde subit rerum admiratio facti,
Idem vas vitreum benedictum nobile reddens,
Cum puer incautus posuisset in ore fenestræ,
Utpote carbaseo venerans velamine tectum,
Lintea dum retrahit fluitantia nescius alter.
Lapsa pavimento ampulla stat marmore tenso,
Sed nec saxe vitrum perdunt, nec vasa liquorem,
Integre servatur volitans quasi pensile pluma,
Aut subvecta levis geminis descenderet alis,
Nullaque rima patet, nec facta in vase cicatrix.
Sic liquor interior facit exteriora tueri,
Et quem tutari decuit sua tegmina texit.
Ne vitra depereant, olei custodia servet,
Inclususque humor proprium defendit amictum,
Ac fragmen fragile statuit benedictio forte.
Cujus discipuli pariter dum comminus irent,
Et canis horrificus latratu insisteret amplo,
Unus amore pio Martini in nomine dixit:
Præcipio taceas, neque nos clamore fatiges!
Mox præcise canis rabidi vox ore pependit,
Clamoremque vagum media de fauce resorbet,
Et fragor illi ferox avido sub gutture obhæsit,
Stans rictu stupido frenata voce molossus,
Cum furor urgeret, quia se nec hiare liceret.
Sic redit incluso tremula sine voce susurro;
Profuit & nomen sancti quo defuit ore.
Ergo iter inceptum lento pede pergere tendam,
Dum licet ire viam, dum me vocat aura salubris,
Et trahit hora dies vestigia tarde moventem.
Moribus ut tumidus comes Avitianus agebat,
Terribili officio Turonas suffultus adivit.
Agmina conveniunt, & longa catena reorum
Accrescente coma, quorum caro tota fluebat,
Et consumpta artum laxabant brachia ferrum,
Confectam macie vix declarante figuram,
Pœnarum genus omne jubet plus more parari.
Deflentem videas populum spatiare per urbem,
Indixitque nefas processu ad triste tribunal,
Unde truces oculi spectarent membra cremari.
Comperit ut sanctus feralia jussa satagi,
Tempore sub noctis sæva ad prætoria tendit,
Et pietatis iter solus parat ire viator.
Pervenit ut senior gressu miseranter anhelo,
Sternitur ante fores per limina dira benignus,
Qua recubat judex serpente sopore sepultus.
Angelus interea penetrat mox aliger aulam,
Intonat & comiti dormitanti ore minaci:
Te sopor hic retinet, Martinus stat foris, inquit,
Tu requie frueris, & sustinet ille labores,
Molliter ipse thoro, jacet ille in marmore duro.
Excutitur trepidus mox ex somno Avitianus,
Martinum exclamans foribus recubare sacratum,
Imperat & famulis, reserent ut claustra beato,
Ne servum Christi venerandum injuria vexet.
Hinc famuli illudunt domino crepitante cachinno,
Dicentes stupidi se somnia vana videre,
Præ foribus nullum residere vel esse virorum.
Rursus præcipiti premitur somno Avitianus,
Angelus inde virum violentior excitat urgens,
Concutit & graviter, ne cederet ipse sopori.
Territus hinc judex, ultra neque credulus ulli,
Postpositis famulis, celer ad sua limina pergit,
Atque ibi Martinum reperit ceu senserat olim.
Tunc ferus alloquitur sanctum his vocibus ultro:
Quid Martine mihi facis hoc venerande sacerdos?
Non mecum æquali fateor certamine pugnas,
Absolvendo reos venis, & me verbere torquens.
An me pro cunctis pœnas absolvere mavis,
Eligis aut facinus mea per tormenta piacli?
Sub tortore novo mutantur tempora cædis,
Pœnæ diurna reos cruciat, me nocte fatigas.
Serve Dei, patuit quam sit tibi celsa potestas,
Quando flagellatur graviter de judice judex.
Hinc tamen ipse probas mecum sit qualiter actum,
Cum per me venio, nec amicum, nec rogo servum:
Non patitur differre moras, quem pœna coercet.
Nil opus est verbis: tacito te nosco quod optas:
Cede, precor, discede loco, concede quod oro,
Ne tua me graviter cito puniat ultio vindex.
Hæc ait, & propero pede discedente patrono,
Avitianus inops animi vocat officiales,
Et reserare jubet tormenta, ergastula, claustra.
Cumque relaxasset, procul ipse recedit ab urbe,
Et gravis ira fugit, sibi fit timor ipse timori,
Ordine perverso, & pacem fuga judicis auget,
Ac sine cæde lupum salvo grege pastor abegit.

Quique monasterio quotiens properaret ad urbem,
Sive pedem cellæ foris adveniendo tulisset,
Agmina larvarum trepidabant ore rotatu,
Et cum nescirent populi adventare patronum,
Designabatur gemitu quoque dæmoniorum.
Adproperante sacro pendentia membra videres
In sublime procul sublata per aera duci.
Ast alios pedibus superactis rursus in altum,
Et caput inferius veluti de nube ruentes,
Nec tamen his vestes fluerunt verecunda tegentes,
Crimina vel merita edentes sub judice missi,
Et sua præcipites examine facta fatentes.
Ille Jovem stolidum, hic se fatetur Anubim,
Vasa ministerii se dæmonis esse nefandi;
Sed tortore pio feritas cruciata fugatur,
Quinetiam Senonum pago quid gesserit edam.
Cum compacta gelu premeret sata grando quotannis,
Cultorumque seges defraudaretur inanis,
Nec messoris opus flavescens spica rogaret,
Agricolæque manum tritura vetaret adempta:
Incola maturis totiens deceptus aristis,
Cum jejuna suo torperent jugera sulco,
Ac lapidata cibum populis seges ægra negaret,
Mittitur ad sanctum legatio fida precatu,
Ut removeret humo furibunda procella flagellum,
Celsa viri quæ mox oratio sola peregit.
Nam statim atque preces fudit bonus ore sacerdos,
Tempestate graves siccarunt nubila nimbos,
Et viduæ segetes se fertilitate maritant:
Quæque quater quinos per quos super extitit annos
Intemerata sacri viguerunt dona patroni.
Vir tamen ipse Dei, ut sublatus ad astra recessit,
Oblitæ incubuit rediviva procella rapinæ,
Præsule subducto vastat fera clade agellum,
Ac mala captivas imber populatur aristas,
Defensorque obit, & mox prædam grando requirit,
Martini abscessu repetunt elementa flagellum.
Vir quoque justus item cum occurreret Avitiano,
Aspicit instantem huic sævi dæmonis umbram,
Horrificam faciem, truculentam corpore pestem,
Quam procul intendens sanctus flatu oris abegit.
Judex dum in seipsum putat exsufflasse beatum,
Cur, bone pastor, ait, tua nos injuria vexat,
Indignosque facit despectio flatilis auræ?
Quem pater egregius responso affatur amico:
Hæc tibi non facimus probrosi sorte reatus,
Sed male quæ incubuit cervici, flavimus umbræ.
Mox tamen illa fugit subsellia larva satelles,
Et cervice sedens invasa sedilia liquit.
Libertate nova surgunt colla Avitiani:
Exoneratus enim judex revocatur honori,
Mitior, atque fuit gravis implacabilis olim.
Mirum aliud vico quod contigit Ambaciense,
Idola turrito fuerant educta metallo,
Eximie saxis moles onerata politis,
In sublime thronum procedens æde superba,
Falsa superstitio, deceptio vera precantum,
Grande opus ad facinus faciens nihil esse colentes.
Quod cum sanctus ovans mandasset rite ruendum
Humanis opibus, neque hoc avelleret ullus,
Tunc sacer Antistes assueta per arma recurrens,
Pervigil insistens nocturnis excubat horis,
Alloquiis domini taciturna silentia rumpens.
Sed cum mane recens auroram spargeret orbi,
Tenderet & croceum per nubila Phœbus amictum,
Ecce repens oritur variante fragore procella

Stridula sidereo volitatu, & multa tumultu,
Auxiliis fremebunda tuis Martine satagens,
Et tua castra movens armata ferocibus austris:
Quæ fanum ut tetigit rapidæ vertiginis ictu,
Impulit ac fabricam furibundo impacta rotatu,
Idola comminuit, molemque in pulvere solvit,
Altaque turrigero ceciderunt mœnia fastu.
O sacer Antistes, dulce & memorabile nomen,
Quis se non subdat tibi, pro quo & nubila pugnant?
Hæc quoque mira loquar parili virtute peracta:
Stabat celsa, rigens, informis, forma columnæ,
Immanis habitu, tractu insuperabilis amplo,
Quæ superimpositum simulacrum hostile gerebat:
Quam pius ut voluit, valuit neque solvere molem,
Rursus ad orandi victricia signa cucurrit,
Belliger eliciens ad se arma potentia cælis,
Stratus humo recubans, precibus super astra relatus.
Quo exorante diu multoque in pulvere fuso,
Cælitus est oculis descendere visa columna,
Molliter aerio diffulcans nubila lapsu,
Quæ molem oppositam ut vibrato perculit ictu,
Fragmine dissiluit compago soluta columnæ,
Lapsaque disperso pereunt simulacra metallo,
Et mentita novo feriuntur numina telo,
Falsa quidem veram sumentia numinis iram.
Quæ subversa suis genuerunt lucra ruinis,
Ac resoluta feris creverunt templa favillis.
Pandere quinetiam decet illud honore beati:
Pallida cum mulier stillante rubore cruoris,
Cujus se irriguo siccarunt viscera fluxu,
Naufraga membra trahens secum vaga sanguinis unda
Tempestate suæ pluviæ defessa laborans:
Ipsa sibi generans secreti turbinis imbres,
Fluctibus & propriis jam submersura ruebat,
Nec super ullus erat portus sibi norma salutis:
Cui semel ut tacta est benedicti fimbria fili,
Nobilis ac summi palpantur stamina panni,
Exilit inde salus, digitos prius unguine complens,
Transit in arcanum fiducia tanta medelæ:
Protinus irrigui siccatur origo fluenti,
Prona etiam patulos damnavit fistula cursus,
Et restricta fluens redit insonti unda cruoris,
Assidui fluxus fugiens cava vena meatus.
Veste sacra medici solidantur glutine rivi,
Et virtute viri senserunt frena liquores,
Incolumisque redit de furto femina felix,
Atque salutis opem medico ignorante resumpsit.
O Martine sacer nescis, & munera donas.
Inde procul gressum celerans Antistes abibat,
Obvius ecce venit serpens adnando per amnem,
Pectoris impulsu sulcans vaga remige cauda,
Squamea terga movens, spiris vaga cærula findens.
Quem sacer inspiciens ait hæc: In nomine Christi
Impero dira tibi, pete cursum bestia retro.
Quæ procul in fluvium sinuamina lenta reflexit,
Atque retorsit iter mox sarcina tanta veneni:
Inde petit bibulas ripæ interioris habenas,
Gurgite lapsa natans, totasque renavigat undas,
Obsequiis famulans, & vipera perdidit iras,
Imperiis justi nec iniqua venena repugnant.
Forte dies aderant paschalia festa gerentes,
In quibus Antistes partem quoque piscis edebat,
Addebatque bonus tum fercula reptile gustu.
Sollicitat monachos, si copia piscis adesset:
Respondit, cui cura foret commissa, minister,
Se toto piscante diu capturа negasse,

Nil

Nil valuiſſe hamum, ſetis ab arundine jactum,
Nec potuiſſe aliqoam vel retia ducere prædam.
Cui conſtanter ait placido moderamine paſtor:
Perge modo ad fluvium, tibi nec ceprora negatur.
Artificem ſpes certa movet, petit impiger amnem,
Implentur pariter monachorum examine ripæ,
Ut ſacra Martini ſperarent dicta prophetæ,
Quem ſcirent non caſſe loqui, neque verba refelli.
Projicit ut fluvio caſſem de puppe magiſter,
Mollitet ac vitreo Ligeri trahit humida lina,
Mox ingentem eſocem modico ſub rete coercet,
Et trahitur cognatus aquis ad littora piſcis,
Non rete artificis ſed Mertini ore ligatus,
Uſibus & ſancti ſe præda natatilis offert.
Tali morte magis vitæ pro munere currens,
Nobile quinetiam ex præfecto Arborius effert
Signum, quod vidit ſe teſte fidelis in orbe,
Immaculata Deo cum dona imponeret aræ,
Et pater attonitus ceremonia diva ſacraret,
Munera vel Chriſti benediceret ore ſacerdos,
Impoſita altari rata corporis atque cruoris,
Emicuit ſubito manus alma decore ſuperbo,
Nobilium vario lapidum ſplendore coruſcans,
Undique viſa rotæ ſpargens radiatile lumen,
Brachia purpureis vibrantia fulgura gemmis,
Lumen & ad ſolis radians lux fulva metallis,
Credula quo porius fierent miracula rerum.
Vir ſimul ipſe potens ſe tunc Arborius inquit,
Gemmarum gravium crepitantem audiſſe fragorem.
Sic geminante fide juſti pia dextera fulſit,
Inque loco manicæ micuit translata ſmaragdus.
O Martine decens lapidum velamine compte,
Cor nova palla tibi, cui vix textura coruſcans
Trama topazus erat rutilans, & flamen iaſpis,
Et tunicæ inſignes currunt pro vellere gemmæ?
Quæ manus artificis catacliſtica fila rotavit?
Quis fuit hic opifex, ubi lana hyacinthina currit?
Quis potuit rigidas torquere ad licia gemmas?
Hæc venerando magis poterunt quam fando referri.
Quid ſecreta petis, nec in abdita luminis intras?
Eſt homo quod ſtupeas, ubi nectit gratia telas.
Hiſtoriæ nobis oritur hic longior ordo,
Sed breviore via data per compendia curram.
Maximus imperii moderans quaſi rector habenas,
Præcipit Itachium tum armorum jure tueri,
Ne quis eum peteret damnandum lege forenſi,
Accuſatorem veterati Priſciliani,
Mittit ad Hiſpanos armata forte tribunos,
Reliquias hereſis qui quærant & bona tollant,
Inventoſque pares capitali crimine damnent;
Sic tamen, ut cunctos occaſio ſæva feriret.
Pluribus ergo malis bonitas impulſa beati
Leucadio pariter pro præſide prompta precatur,
Occurrit Treviros, aliis quoque mota querelis.
Pontifices adeunt prædicti principis aures,
Ne Martinus eat, ſynodi niſi pace recepta,
Sed ſacer aſſeruit Chriſti ſe in pace manere.
Quo prius abſtinuit ſanctus ſic cætibus illis,
Pontifices iterum occurrunt ad Cæſaris aulam,
Cogat ut innocuum ſe participare nocivis,
Provocat alloquio quem mollitet induperator,
Ut ſociaretur reliquis communio juſti:
His Theoniſtum etenim ſolum diſceſſe querelis,
Cui non complacuit communio noxia fratrum.
Hinc quia non valuit flecti vehementia ſancti,
Abripit ex oculis ſe principis alta poteſtas.

Mox percuſſores gladio minitante relaxat,
Qui ſemel offenſos jaculo figente trucident.
Comperit ut ſanctus reſeratæ fraudis amictum,
Pollicitus regi ſe participare miniſtris,
Et pietate celans deponit amore rigorem,
Mens rea cujus abeſt, par fit communio culpæ;
Hinc ſe proripiens propere Martinus abegit.
Æſtuat interea gradiens gravis, anxius, angens,
Quo vel ad horele ſpatium conſenſit iniquis.
Inde iter emenſum per vaſta ſilentia ducens,
Progreſſis ſociis, ibi ſe Andethanna propinquat.
Ecce viro inſigni ſacer obvius Angelus adſtat,
Præſenti alloquio confeſſus publice vultus,
Atque revelata facie, ſic comminus infit.
Quam merito, Martine, loco compungeris iſto,
Nec properas exire aliter, niſi juſſa faceſſis,
Inter utrumque nefas mercatus acerba doloris!
Nunc age conſtanter, repara virtutis honorem,
Et tibi te revoca trepidum ne noxia frangent,
Gloria ne pereat, neu proſpera lubrica perdant.
Utere more tuo, te deinde rediſce magiſter,
Fortis athletæ animos caſus non obruit unus.
Acrius inſequitur hoſtem manus icta dolore,
Plagaque fixa ſolet mentes armare viriles,
Atque pudore recens creſcit diro ulcere virtus,
Ac datur armigero victoria vulnere crebro.
Fraterno alloquio ſic Angelus explicat ore,
Et vice germani monitis animavit amantem,
Tanta eſt cura Dei Martinum avellere lapſu,
Ulterius ſynodo neque ſe promiſcuit inſons,
Virtutiſque ſuæ damnis nova lucra parevit.
Res probat ipſa tamen ſacro venerabilis acto:
Namque ad Pſeudoforum cellæ dum accederet æger,
Quem male vexabat nimium fera dæmonis ira,
Ingenioque gravi torquebat iniquior umbra,
Ante monaſterii quam limina tangeret almi,
Martini faciem refugit ferus hoſpitis hoſtis,
Et benedicta viri terror fuit ora videri,
Non ſufferre valens res obſcuriſſima lumen,
Nec vaga conſtantem, fugit infida corde fidelem,
Sæva bonum, furioſa pium, truculenta benignum,
Sic quoque nigranti retinetur janua lucis.
En medicina ſacri ſatis unica, cujus opimum
Hoſpitium vidiſſe, fuit meruiſſe ſalutem.
Sanctus in æde latet, foris exit origo medelæ,
Et cura ante datur medici quam forma videtur.
Nec ſatis eſt mirum dederit quid corpore præſens,
Nomine ſub cujus ſparguntur dona per orbem:
Navita cum quidam Tyrrhenum curreret æquor,
Fert iter ad Romam, quod velificante volatu
Turbinis impatiens oritur violentia venti:
Exiliunt fluctus, feriunt cava vela rudentes,
Nutat pinus iners, rapiuntur ſigna ceruchis,
Lenis & antennæ coeuntia cornua ſtrident,
Artis inops, ſtupidus reſilit de puppe magiſter.
Stant undæ, armatura cadit, fragor æquoris urget,
Prora bibit, dum nauta vomit, perit ars, jacet uſus,
Spes fugit, ira premit, rapitur lux, morſque minatur,
Caſibus in dubiis certi vergente ſalute.
Dum trepidant omnes, Ægyptius hæc ait unus,
Qui necdum Chriſti chariſmata ſenſerat exſors,
Martini Deus eripe nos: mox dira procella
Corruit, & pelagi tumor altus ad ima reſedit.
Sternitur unda rati, liquidi ſtetit area campi,
Atque immota loci jacuerunt murmura ponti,
Gurgitis optati trabe curritur æquor amicum,

Litto-

Littoris ora legunt flabris data vela secundis,
Atque petens portum, vada, complet nauta celeuma,
Sic bene pro meritis famulo dat Christus honores,
Cujus eunte fide terras, mare, sidera supplet.
Pangere gesta libet reliquo veneranda relatu,
Indoles a patribus generosa Lycontius olim
Clarus honore, fide locuples, ab origine currens,
Cumque domum propriam lues exitialis adisset,
Cunctaque tabificus penetrasset acumine morbus,
Quo miserabilium famulorum sive clientum
Una strages erat, divisa per ulcera languens,
Dicere quo posses prostrata cadavera telis:
Rex extrema etenim nil nobilitatis honorat,
Præsidii spes sola manet Martinus in orbe.
Mittitur ad sanctum veneranter epistola cursu,
Auxilium rogitans, hoc corde, hoc flagitat ore;
Ni cito subveniat, rapit omnia pestis acerba,
Per spatium ferale trahens in tartara cunctos,
Et grassata diu quid agant contagia perdunt.
Qui potes affer opem pendenti in morte catervis,
Desperata salus solatia fida requirit.
Quæ pius ut sensit divino illata flagello,
Sed nec posse timet facili exorare precatu,
Attamen excipiens votum miserantis amici,
Septem nempe dies, totidem sub sidere noctes
Pervigil incubuit, jejunia nulla relaxans,
Continuata trahens per tempora mille precatus:
Nec prius abstitit, nisi supplicis illa Lyconti
Vota recepta daret, domuique medela rediret,
Et rediviva salus fugitivum expelleret ulcus,
Qui tamen ut didicit sancti obtinuisse laborem,
Advolat, & grates devoto corde rependit,
Ereptaque domo sua gaudia munere pensat,
Pro merito fidei donum vice Centurionis,
Israeli dominus quem prætulit ore potenti,
Et prius hausit opem genitæ quam intraret in ædem.
Denique sancto offert argenti pondera magna,
Ter tricena decem superaddita merce patroni,
Addit & has voces recreato pectore supplex:
Quid tibi, celse pater, vitæ pro munere solvam,
Cum pretio non possit emi hæc lux, neque vendi,
Unius aut animæ mercari vita valebit?
Cum vero illa meæ domui lues una noceret,
Nec superesset opis reliquum quod redderet ullum,
Præsidio ecce tuo mihi nempe tot agmina vivunt,
Sexus & ætatis numerosa caterva meorum,
Cum stupeam solidæ revocata cadavera vitæ,
Et quibus obsequerer morientibus, ecce ministrant.
Nam statim ut vox penetralis ad astra volavit,
Et visa est meritis curvare cacumina cæli,
Quo vicina tibi fierent oracula Christi,
Expositæque preces ante ora fuere Tonantis,
Ac recitata fuit pia vox dominantis in aurem,
Mox bonitas indulsit opem præsente medela,
Corpora deseruit membratim tabes acerba
Qui potuere mori, subitæ rediere saluti,
Et viguerunt spe, pede, viscere, lumine, voce,
Ac languor moritur viventi in carne sepultus.
Unde, pater, modicum pro vivis sume tributum,
Fœnore vel minimo tolerans dum debita solvo.
Sed neque suscepit, neque reppulit ille quod offert,
Ante monasterii sed quem bene limen adiret,
Captivis tribui redimendis pondera jussit.
Sic uno ex casu fert dona gemella beatus:
Hic libertatem dedit, illis unde salutem,
Ut modo captivi duris laxantia pœnis
Ac concordi animo cecinerunt guadia plausu.
Hoc idem est mirum, niteant si verba relatu,
Occurrit cellæ cum quidam e fratribus algens,
Carbone ingesto ardebat fornacula sancti.
Considet ergo celer rapiens quasi lucra vaporis,
Inguine nudato, pede jacto, poplite panso,
Vir sacer inclusus de cella protinus inquit:
Quis foris incestat nudus habitacula nostra
Corpore detecto, puro genu, & inguine nudo?
Quid fuit hoc, docti vos dicite, quæso, sophistæ,
Martini ante oculos paries quasi lintea lucet,
Aut quasi filo agiles contexit aranea telas,
Retia vel nexis per rara foramina filis.
Unde hic tam tenuis structura patescit hiulca?
An se saxa levant, aut reddunt scissa fenestram:
Seu duri lapides lento se glutine solvunt?
An casa materiæ vitreo se margine tendit,
Aut speculare dedit quo sanctus lumine transit?
An levior paries revoluto cessit in arcu,
Et stetit incolumis rapido suspensus in ictu?
Nobilis aut acies oculorum & marmora transit,
Clarior ac visus per cuncta obstacula pergit?
Penniger an clausi volitavit ad ora minister,
Ac per opertum aperit, & in invia nuntius intrat?
An quia lumen erat totum foris, intus habebat,
Carne sedente loco, velox an spiritus ibat?
Pandite doctiloqui, comprendite clausa diserti,
Qui numeris atomis, ratione potestis & ore.
Hic fugit ars oculos, nisi Christum nulla videtis.
Quanta Dei virtus, Martini est gratia quanta!
Hac ope mirificus homo complet, quod homo nescit,
Explicat ac fidei merito quod obstat origo.
Quod superest etiam memoretur honore patroni,
Consummanda suo properat quia pagina textu.
Forte sacer residens per duta sedilia ligni,
Prospicit hinc larvas pendenti rupe gemellas,
Tegmine pullatas, tristi terrore sonoras,
Fraude laborantes, jaculantes spicula fellis,
Nequitiæ artifices rebus gravia arma sinistris,
Voce venenata verba hæc angulna rotabant.
Quid valet ira tamens, eia te Brictio monstres.
Hoc iterum repetunt, donec male Brictie motus
Irruptis foribus sancto convicia vergit,
Jurgia multa movens turbata mente satelles,
Se meriti melioris ovans quam sanctus haberet.
Sic gestu rabidus neque se agnoscebat amarus,
Vitæ gesta suæ temerarius arbiter inflans,
Intolerabilium per inania bombica jectans,
Vento motus iners simolans foliatilis umbræ,
Excussa cervice rigens, levitate rebellis,
Exagitans animum pede jacto, pectore tenso,
Irrationalis, tumido gliscente cothurno,
Nec se mente capax, sensu spatiante vacillans,
Inque sacerdotem truculenter acerba redundans.
Sed quid in abjectum Martinum hæc turbida volvit?
Quid humili, placido, tam dira, superba minatur?
Cur animæ nimium dulci tot amara ministrat?
Non decet hæc audire pium, neque ferre benignum,
Durus erat graviter, qui melli absynthia miscet,
Hic tamen pietate calens nihil intulit hosti.
Excipit iratum placatus amenter amarum,
Oblectans rabidum, & per mollia famina mulceor,
Et nescit non esse pater sine teste vel hosti,
Qui tamen exorante viro larvisque fugaris,
Dum redit ad mentem furiosus Brictio pridem,
Pontifici occurrit voto, prece, corpore supplex,

Sed

Sed bonitate pii celer indulgentia fluxit,
Non apud hunc opus esse diu lacrimando rogari,
Aut prece multiplici veniam sperare nocenti,
Qui magis expetiit culpas donare reatus.
Credidit, & damnum quidquid non præstitit ultro,
Hæc sua lucra putans dimittere debita noxæ,
Obvius occurrens quærenti munera pacis,
Irasci nulli cupiens, ignoscere cunctis,
Fœdera sola ligans celer, & delicta relaxans,
Effugiens nequandu sibi daret ultio damnum,
Rem pietatis agens: satis est clementia vindex,
Quæ pia dona metens fieri non indiget ultrix,
Omnibus aucta bonis, cui dos & gloria pax est.
Vir tamen ipse sacer pietatis ab agmine miles
Fœdera semper amans, & pacis in arma triumphans,
Supplicis ad vocem miserantia viscera laxat,
Inque sinu veniæ trepidum mulcendo reducit,
Atque reum solita patria pietate recepit.
Hæc tua dulcis erant holocausta, sacraria, templa,
Hæc tibi divitiæ, thesauri, regna, talenta,
Flos, odor, esca, sapor, mera cinnama, balsama, thura:
Hæc sacer omnis erat, hæc tota, hæc unica cura,
Christum corde pio, Christum meditarier actu,
Reddere nolle vicem miseris, & parcere culpæ,
Criminis indultor, veniæ memor, ara reorum,
Spes miserabilium, fuga larvarum, arma sequentum,
Præda catervarum, errantum via, cura medentum,
Omnibus una salus, amor omnibus, unus amator.
Quis tibi digna loqui valeat, quem mundus honorat?
Quid, pie vir, satis est, cui laudis debitor orbs est?
Quæque referre volens neque totus id explicat axis?
Jugiter amplexu Christum corde, ore retentans,
Nec sine te patiens dominum discedere quoquam,
Tecum semper habens vinctum pietate Tonantem,
Astrictus precibus, neque se solvebat amator,
Cujus amica fides tantum sibi contulit arcis,
Ut solem radiis & lunam cursibus æques,
Qui splendore nitens pulcher quasi lucifer axis,
Ac fulgore Dei vir fulgidus ipse coruscas.
Tegmine vir niveus, miro diademate fulvus,
Supplicis usque memor, famuli exauditor opime,
Fortunati inopis, trepidi sibi sorte reatus,
Morbida quem rabide circum sua crimina latrant,
Et fere delicti penetraliter ulcera mordent.
Intercede precor veniam, vir adepte, coronam,
Eripe pastor ovem, ne clauda vel extera restet:
Porrige celse manum, rege gressum, dirige sensum,
Excessusque graves leviori examine penses,
Ac potius pietas opulens miserando precetur,
Mitis & exortes placident fomenta medelæ,
Inter & ipse Deum atque reum mediator adesto,
Defixis genibus, tensis ad sidera palmis,
Vocibus inclusis, animis penetrantibus auras,
Obtineas meritis, judex cum venerit orbis,
Tu quoque jussus oris dextro residere sedili,
Arbiter in populos tribuum, pavor ante tribunal.
Qualiter effugiam flamma stridente caminum?
Tunc precor, ut fragilem sacro velamine celes,
Et tua me trepidum defendat ab igne lucerna:
Nam scio posse reum quemvis tibi cedere Christum,
Quem sociat proprio mansure in secula regno:
Sis precor in domino famuli memor alme per ipsum,
Cujus erit tibimet lumen sine fine videndum.
Da veniam dulcis, pia, blande, benigne patrone,
Condere dum volui, quia læsi carmine flores.
Sed tua laus nullo breviabitur ampla relatu,
Quam Deus in terris pariterque tetendit & astris,
Pone libelle modum, tepido verecunde relatu,
Multiplices faciens diffuso stamine rugas:
Nec bene fila ligans nodo subit aspera texta,
Hispida cameli rigido quasi vellere texte,
Serica dum decuit Martini pallia duci,
Aut prætexta micans auro sub tortile necti,
Vel toga permixtis hyacinthina curreret albis,
Pingere seu variam rosa, lilia, gemma coronam,
Marcida lingue tacet, veniam tibi posce libelle.
Contentus tantum Turonum pete mœnia supplex,
Qua Martinus habet veneranda sepulcra sacerdos,
Cujus honor tumuli facit hic sua rura tueri,
Qui pietatis opem tribuas, nam largus ubique
Scit nihil esse meum, sua sed sibi dona recurrunt.
Sic tamen urgebis, ut adhuc temerarius intres,
Inde Parisiacam placide properabis ad arcem,
Quam modo Germanus regit & Dionysius olim.
Si pede progrederis, venerato sepulcra Remedi,
Atque pii fratris complectere templa Medardi:
Si tibi barbaricos conceditur ire per amnes,
Ut placide Rhenum transcendere possis & Histrum,
Pergis ad Augustam, qua Virdo & Licca fluentant,
Illic ossa sacræ venerabere martyris Afræ.
Si vacat ire viam, neque te Baioarius obstat,
Qua vicina sedent Breonum loca, perge per Alpem,
Ingrediens rapido qua gurgite volvitur Oenus.
Inde Valentini benedicti temple require,
Norica rura petens, ubi Birrus vertitur undis,
Per Dravum itur iter, que se castella supinant,
Hic montana sedens in colle superbit Aguntus,
Hinc pete rapte vias, ubi Julia tenditur Alpes
Altius assurgens, & mons in nubila pergens:
Inde foro Juli de nomine principis exit,
Per rupes Osope tuas, qua labitur undis,
Et super instat aquis Reuniatelia montis.
Hinc Venetum saltus campestria perge per arva,
Sub montana quidem castella per ardua tendens,
Aut Aquileiensem si fortasse accesseris urbem,
Cantianos domini nimium venereris amicos,
Ac Fortunati benedictam martyris urnam.
Pontificemque pium Paulum cupienter adora,
Qui me primævis converti optabat ab annis.
Si petis illud iter, qua se Concordia cingit,
Augustinus adest pretiosus, Basiliusque;
Qua mea Tarvisus residet, si molliter intras,
Illustrem socium Felicem quæso require,
Cui mecum lumen Martinus reddidit olim,
Per cenetam gradiens & amicos Duplavenenses,
Qua natale solum est mihi sanguine, sede parentum,
Prolis origo patrum, frater, soror, ordo nepotum,
Quos colo corde, fide, breviter, pero, redde salutem.
Si Patavina tibi pateat via, pergis ad urbem;
Hic sacra Justinæ rogo lambe sepulcra beatæ,
Cujus habet paries Martini gesta figuris.
Quove salutis opus celso depende Joanni,
Atque suis gentis sociis per carmina nostris.
Hic tibi Brinta fluens iter est Ratenone secundo,
Ingrediens Athesin Padus excipit; inde phaselo,
Mobilis unde tibi rapitur ratis amne citato.
Inde Ravennatum placitam pete dulcius urbem,
Pulpita sanctorum per religiosa recurrens,
Martyris egregii tumulum Vitalis adora,
Mitis & Ursicini parili sub sorte beati:
Rursus Apollinaris pretiosi limina lambe,
Fusus humi supplex, & templa per omnia curre;

Expe-

Eapete Martini loculum, quo jure facelli
Jam desperatum lomen mihi reddidit auctor,
Munera qui tribuit, saltem rogo verba repende:
Est ibi Basilicæ culmen Pauli atque Joannis.
Hic paries retinet sancti sub imagine formam,
Amplectanda ipso dulci pictura colore:
Sub pedibus justi paries habet ante fenestram,
Lychnus adest, cujus vitrea natat ignis in urna:
Huc ego dum propero valido torquente dolore,
Diffugiante gemens oculorum luce fenestræ,
Quo procul ut tetigi benedicto lomen olivo,
Igneus ille vapor marcenti fronte recessit,
Et præsens medicus blando fugat unguine morbos,
Non oblita mihi mea lumina munere sancti.
Nam redit ante oculos oculorum cura fidelis,
Et memor illud ero, dum luce & corpore consto.
Promptius affectu, precor, inde require sodales,
Si sociis loqueris, veniam pietate mereris,
Porrigo materiam quibus banc ego, ut ore rotundo
Martini gestis florentia carmina pangant,
Et claro ingenio texant spargenda per ortum.
Vir radians, meritis licet ille nec indiget istis,
Gratia cujus ovans ac fama iter occupat orbis,
Arva capax pelagus intrans super astra coruscans,
Distribuens mitas populis pro stipe medelas,
Qui domino famulando tot capit omnia dona,
Et quo Christus habet nomen, Martinus honorem.

POEMATUM
LIBER I.

I. *Ad Vitalem Episcopum Ravennensem.*

Antistes Domini, meritis in secula vivens,
Gaudia qui Christi de grege pastor habes:
Cum te Vitalem voluit vocitare vetustas,
Noverat æternum ta meruisse diem.
Dignus Apostolica præfulgens mente Sacerdos,
Qui sacri Andreæ tam pia templa locas.
Quam bene pro meritis Domini consedis in aula:
Per quem digna Deo est ædificata domus!
Sumpsisti a Domino culmen, cui culmina condis:
Qui tibi digna dedit, reddis honore vicem.
Emicat aula potens solido perfecta metallo,
Quo sine nocte manet continuata dies.
Invitat locus ipse Deum sub luce perenni,
Gressibus ut placidis intret amando Lares.
Qui loca das populis, Dominum quo semper adorent,
Ut capiant veniam, tu facis esse viam.
Gratia, mens, animus, bonitas, dilectio plebis,
Et gradus, & pietas, te dedit esse patrem.
Prosperitas se vestra probat, quæ gaudia supplens,
Intulit egregios ad tua vota viros.
Dux oitet hinc armis, præfectus legibus illinc,
Venerunt, per quos crescere festa solent.
Ne tibi desit honor, populum Deus auxit opimum,
Qui vidit sensum hoc voluisse tuum.
Mysterium fides complevit vota petentis,
Felia cui Dominus quæ cupis ipsa vehit.
Plurima divino celebres solemnia dono,
Adque Dei laudes templa colenda loces,

II. *De templo, quod ædificavit Vitalis Episcopus Ravennæ.*

Quisquis ad hæc sancti concurris limina templi,
Si venias supplex, hic prece tumis opem:
Quam sacer Antistes Vitalis condidit arcem,
Culmine quæ celso est tempore ducta brevi.
Fundavit, struit, dotavit, deinde dicavit,
Et meruit templi solvere vota sui.
Quo veneranda pii requiescunt viscera Petri,
Qui meruit solus clave ligare polos.
Paulus Apostolica simul hac retinetur in aula,
Seductor quondam, qui modo doctor ovat.
Hanc sacer Andreas propriam sibi vendicat arcem,
Et cum fratre pio participata regit.
Hæc sua templa replet Laurentius igne sereno,
Cui pia flamma dedit luce perenne diem.
Vitali domus ista placet, qui vivus arenie,
Defossus meruit perdere mortis iter.
Sunt loca Martini, qui texit veste Tonantem,
Na magis algeret, se spoliare dedit.
Ecce Vigili ara est, quem rustica turba peremit,
Unde mori voluit, mors magie ipsa fugit.
Incolit hæc pariter Maturius atque Sisennus;
Quos genus, atque fides, & tenet una salus.
Sanctus Alexander felixque Cecilia pollent,
Quos meritis omnes una corona manet.
Hæc bonus Antistes, Vitale urgente, Joannes
Condidit egregio viscera sancta loco.
O oimium felix æternum in lumen iture,
Cujus vita suo perficit ista Deo!

III. *De Basilica Sancto Stephano Levitæ, a Palladio ædificata.*

Gloria celsa pios Domini circundat amicos,
Quorum diffuso vivit in orbe decus.
Pertulit hic martyr pro Christo orientis in axe,
Ecce sub occasu templa beatus habet.
Fundatus virtote Dei de morte triumphans,
Excepit lapides, cui Petra Christus erat.
Gens Judæa ferox Stephanum quem perdere credit,
Etsi carne, tamen nescit honore mori.
Ille tenet palmam meritis, tu crimine pœnam:
Possidet ille polos, tu magis ima petis.
Hæc sacra Palladius Levitæ templa locavit,
Unde sibi fiat non peritura domus.

IV. *De Basilica, Sancti Martini nomine, Deo a Fausto Presbytero extructa.*

Emicat aula decens venerando in culmine ducta,
Nomine Mertini est sanctificata Deo.
Cui vitæ merito fiducia tanta coruscat,
Ut populis tribuat, quod pia vota rogant.
Extulit hanc Faustus devoto corde Sacerdos,
Reddidit & Domino prospera dona suo.

V. *In Basilicam Sancti Martini, ubi pauperem vestivit, rogante Gregorio Episcopo.*

Qui celerare paras iter, huc deflecte, viator,
Hic locus orantem cautius ire docet.
Exul enim terris, cæli incola, sæpe solebat,
Clausus Martinus hinc aperire polos.
Æde sub hac habitans eremi secreta tenebat,
Per medios populos anachoreta potens.

Hic

Hic, se nudato, tunica vestivit egenum,
Dum tegit algentem, plus calet ipse fide.
Tum vili tunica vestitur & ipse Sacerdos,
Processitque inopi tegmine summus honor.
Qui tamen altaris sacra dum mysteria tractat,
Signando calicem signa beata dedit.
Namque viri sacro de vertice flamma refulsit,
Ignis & innocui surgit ad astra globus:
Ac brevibus manicis, fieret ne injuria dextræ,
Texerunt gemmæ qua caro nuda fuit.
Brachia nobilium lapidum fulgore coruscant,
Inque loco tunicæ pulcra smaragdus erat.
Quam bene mercatur, qui dum vestivit egenum,
Tegmine pro tunicæ brachia gemma tegit!
Tu quoque qui celsis habitas Martine precator,
Pro Fortunato fer pia verba Deo.
Imperiis parere tuis, pie, care Gregori,
Quantum posse valet, plus mihi velle placet.

VI. *Item de Basilica S. Martini, quam Leontius in colle ædificavit, Placidina verovenoravit.*

QUi cupit æterna sociari in sede beatis,
Hos sibi participes per pia vota facit,
Nec patitur differre diu quod oportet agendo,
Cum bona quæ dederit, hæc sua lucra putet.
Condidit ergo arvis delubra Leontius alma,
Talibus officiis intret ut ipse polos.
Martini meritis & nomine fulta coruscant,
Quem certum ast terris signa dedisse poli.
Qui lepræ macula medicata per oscula purgans,
Pacis ab amplexu morbida bella tulit.
Hæc tamen ingenio sunt ædificata perito,
Quo nil egregiæ gloria laudis eget.
Additur ad specimen locus ipse quod eminet arvis,
Elatoque jugo colle tumente patet.
Altius edocto sub se tenet omnia dorso,
Et quacumque petit, deliciosa videt.
A longe adveniens oculo vicinus habetur,
Jungitur aspectu dissociante loco.
Quo fessus rapitur visu invitante viator,
Si pede defuerit, lumine tractus adit.
Quæ Placidina sacris ornavit culmina velis,
Certantesque simul, hic facit, illa colit.

VII. *In honorem Basilicæ S. Martini, quam Basilius & Baudegundis, mente una renovaverant & auxerant.*

DIscite mortales terris nihil esse quod obstet,
Cum sacra templa Dei flumine fixa manent:
Pulcra per angustos ut surgeret aula meatus,
Et si mons vetuit, præbuit unda locum.
Ut famularetur domui vaga lympha supernæ,
Cursibus antiquas ars nova subdit aquas.
Cum Baudegunda quo mente Basilius una
Hoc renovans priscum reddit & auget opus.
Sic Martine tuus honor amplus ubique meretur,
Ut loca nulla negent, quod tibi festa sonant.
Talibus officiis pacatus opime Sacerdos,
Quorum vota vides, redde benigne vicem.

VIII. *De Basilica Sancti Vincentii ultra Garonnam.*

TEmpore vita brevis meritis fit longior almis,
Angustosque dies tendit honore fides.
Post finem sine fine manet mens dedita Christo,
Unquam turbam hominum stat sociata Deo.
Hæc ope suffultus Vincentius extat in ævum,
Gloria martyrii cujus opima viret.
Vertice succiso rapuit qui ex morte triumphum,
Et nova de terris proles ad astra volat.
Credidit unde necem, sancto dedit hostis honorem,
Percussorque magis morte perenne jacet.
Viceras ille miser, hunc si jugulare nequisset,
Nam abstulit unda caput, contulit inde polum.
Hujus amore novo pia vota Leontius explens,
Quo sacra membra jacent stannea tecta dedit.
Et licet eniteat maritis venerabile templum,
Attamen ornatum præbuit iste suum.
Præmia succedant operanti longa salutis,
Hujus ut obsequiis culmina sancta micent.

IX. *De Basilica S. Vincentii Vernemetis, quam condidit Papa Leontius: & de miraculis editis in ejus dedicatione.*

CUltoris Domini toto sonus exilt orbe,
Nec locus est ubi se gloria celsa neget.
Sed cujus meritum scimus percurrere mundum,
Hujus ubique viri surgere templa decet.
Ecce beata nitent Vincenti culmina summi,
Munere martyrii qui colit astra poli.
Promptus amore pio quæ Papa Leontius olim
Condidit eximio consolidata loco.
Nomine Vernemetis voluit vocitare vetustas,
Quod quasi fanum ingens Gallica lingua refert.
Auspicii præmissa fides erat ante futura,
Ut modo celsa domus staret honore Dei.
Hic etiam Sanctus Domini suffultus amore,
Virtutis summæ signa tremenda dedit.
Nam cum templa Dei præsul de more dicavit,
Martyris adventu Dæmonis ira fugit.
Redditur incolumis quidam de peste maligna,
Cui, vidisse pii templa, medela fuit.
Emicat aula potens divino plena sereno,
Ut merito placeat hic habitare Deo.
Nunc specie suadente loci ac virtutis honore,
Evocat hic populos, hinc decus, inde salus.
Qui plebem accendit venerandæ conditor arcis,
Talibus officiis præmia justa metet.

X. *De Basilica Sancti Nazarii martyris, quam dejectam ab imo sole fundavit Leontius.*

CUlmina conspicui radiant veneranda Nazari,
Cujus membra solum, spiritus astra tenet.
Semine terrigeno terrenis visibus exsors
Immortale bonum pulvere natus homo.
Nil carnale volens, sed Christi præmia poscens,
Sanguine de proprio victima digna Deo.
Hæc tibi templa Sacer devota Leontius offert,
Majoremque suam hinc cupit esse domum.
Hic prius angusto fabricata est machina gyro,
Quo neque tunc poterat plebs veneranda capi;
Dejectamque solo rursus fundavit ab imo,
Et dedit hæc quæ nunc ædificata placent.

XI. *De Basilica Sancti Dionysii martyris fundata a Leontio, cum altera (populum non capiente loco, & longius) ab Emelio Præsule extructa, ad ejus hæredem venisset.*

QUi cupis egregii structorem noscere templi,
 Tam pia non patiar vota latere tibi.
Longius hinc olim sacra cum delubra fuissent,
 Et plebs ob spatium sæpe timeret iter;
Exiguam dederat hic præsul Emelius arcem,
 Christicolam populum nec capiente loco.
Quo vitæ claudente diem dehinc prole graduque,
 Venit ad hæredem hoc opus hicque locus.
Fundavitque piam hanc Papa Leontius aulam,
 Obtulit & Domino splendida dona suo.
Quam venerandus habet propriam Dionysius ædem,
 Nomine sub cujus sanctificata nitet.
Qui fervente fide Christi solidatus amore,
 Vertice supposito colla secanda dedit.
Membrorum contemptor erat cupiendo coronam,
 Vile putans quidquid ferret amore Dei.
Ut moritura cato donum immortale pararet,
 Vulnera dilexit, sed caritura nece.
Hostili occurrens gladio se misit Olympo,
 Unde mori voluit, vota salutis habet.
Nec congesta prius subtraxit sana Sacerdos,
 Hæc nisi perficeret, quæ modo culta placent.
Assidue in prisco celebrans ceremonia templo,
 Donec rite sequens consolidasset opus.

XII. *De Basilica Sancti Bibiani Episcopi, olim ab Eusebio præsule fundata, postea vero a Leontio (Emerii, ejus antecessoris mandato) extructa, & de theca argentea, qua S. Bibiani Reliquias exornavit Placidina.*

DIgna Sacerdotis Bibiani templa coruscant,
 Quo, si justa petis, dat pia vota fides.
Quæ præsul fundavit ovans Eusebius olim,
 Ne tamen expleret, raptus ab orbe fuit.
Cui mox Emerius successit in arce Sacerdos,
 Sed cœptum ut strueret, ferre recusat onus.
Qui precibus commisit opus tibi, Papa Leonti,
 Cujus ad hoc votum jugiter instat amor.
Ultro tale decus tibi se servavit agendum,
 Nec nisi tu fueras, qui loca sacra dares.
O meritum justi mansurum in luce perenni,
 Per quem se cupiunt templa verenda coli!
Sacra sepulcra tegunt Bibiani argentea tecta,
 Unanimis tecum quæ Placidina dedit.
Quo super infusum rutilans intermicat aurum,
 Et spargunt radios pura metalla suos.
Ingenio perfecta novo tabulata coruscant,
 Artificemque putes hic animasse feras.
Sed cui vos animo donaria tanta dedistis,
 Hic agat, ut vobis stet diuturna salus.
Nec dubitent, qui magna ferunt, sibi magna rependi,
 Dum quoque pro parvis reddat opima Deus.

XIII. *De Sancti Eutropitis, primi urbis Santonicæ Antistitis, Basilica, quam senio collapsam Leontius ex divina revelatione renovavit, ornavitque imagineis e ligno iconibus & picturis.*

QUantus amor Domini maneat tibi, Papa Leonti,
 Quem sibi jam Sancti templa novare monent.
Eutropitis enim venerandi Antistitis aula
 Corruerat senio dilacerata suo.
Nudatasque trabes paries vacuatus habebat,
 Pondere non tecti, sed male pressus aquis.
Nocte sopore levi cuidam veniente ministro,
 Instauratorem te docet esse suum.
Pro mercede tui meruit magis ille moneri:
 O felix, de quo fit pia cura Deo!
Non meliore via vivit renovata vetustas;
 Et lassæ fabricæ flos redivivus adit.
Ætas accessit: verum hæc juvenescit honore:
 Unde senex fieret, junior inde redit.
Hic sculptæ cameræ decus interrasile pendet,
 Quos pictura solet, ligna dedere jocos.
Sumpsit imagineas paries simulando figuras:
 Quæ neque tecta prius, hæc modo picta nitent.
Urbis Santonicæ primus fuit iste Sacerdos,
 Et tibi, qui reparas, jura priora dedit.
Cum sua templa tenet Sanctus habitando quiete,
 Instauratori reddit amore vicem.

XIV. *De calice Leontii Episcopi.*

SUmmus in arce Dei pia dona Leontius offert,
 Votis juncta sacris & Placidina simul.
Felices, quorum labor est altaribus aptus,
 Tempore qui parvo non peritura ferunt.

XV. *Item in laudem Leontii Episcopi Burdigalensis 23. & Placidinæ, ejus olim conjugis, sacerdotii vero tempore sororis.*

INter quos genuit radians Aquitanicus axis,
 Egregiis meritis culmina prima tenes.
Civibus ex Gallis supereminet alta potestas;
 Tu potior reliquis, & tibi nemo prior.
Præcedis multos, nulli minor atque secundus,
 Nec superest aliquid, quod dare possit honor.
Qui, cum se primo vestivit flore juventus,
 Parvus eras annis, & gravitate senex.
Versus ad Hispanas acies cum rege sereno,
 Militiæ crevit palma secunda tuæ.
Cujus primitiæ tanto placuere relatu,
 Ut meritis esset debitus iste gradus.
Nec poterant subito tibi culmina celsa parari,
 Hæc nisi digna tuum promeruisset opus.
Nobilitate potens præcellis, Papa Leonti:
 Clarus ab antiquis, si numerentur avi.
Nam genus & proavi, vel quidquid in ordine dicam,
 Per proceres celsos currit origo vetus.
Tempora diffugiunt, & stat tamen aula parentum,
 Nec patitur lapsum, te reparante, domus.
Nobilitas longos non inclinavit in annos,
 Cui magis ascensum proles opima dedit.
Inclyta progenies ornavit luce priores,
 Hæredis radio splendet origo patrum.
De radice sua vestita est flore vetustas,
 Quam merito vestræ laudis obumbrat honor.
Quamvis non aliquis porior modo possit haberi,
 Tu tibi præcedis amplificando patres.
Emicat altus apex generoso stemmate fulgens,
 Cujus apud reges unica palma patet.
Ecclesiæ nunc jura regis, venerande Sacerdos,
 Altera nobilitas additur inde tibi.
Pontificalis apex quamvis sit celsus in urbe,
 Postquam ad te venit, crevit adeptus honor.
Aula Dei & pastor vicibus sibi præmia reddunt,

Illi tu ornatum, spem dedit illa tibi.
Munere divino pariter floretis utrique:
Tu mercede places, illa decore nitet.
Tertius a decimo huic urbi Antistes haberis,
Sed primus meritis enumerandus eris.
Templa vetusta Dei revocasti in culmine prisco,
Postqua suum lapsum nunc meliora placent.
Flore juventutis senio fugienta coruscant,
Et tibi læta favant, quo renovante virent.
Ut tu plus ageres, incendia tecta cremarunt,
Et nunc lauda tua pulcrius illa micant.
Nullaque flammicremæ senserunt damna ruinæ,
Quæ modo post ignes lumine plana nitent.
Credo quod ea sese voluissent ipsa cremari,
Ut labor ille tuus hæc meliora daret.
Post cineres consumpta suos tenuesque favillas,
Sic solet & Phœnix se renovare senea.
Instaurata atiam sacri est baptismatis aula,
Quo maculas vetares fons lavat unus aquis.
Ecce beata sacræ fundasti templa Mariæ,
Nox ubi victa fugit semper habendo diem.
Lumine plena micans imitata est aula Mariam,
Illa utero lucam clausit, & ista diem.
Nec solum hic, sed ubique micant tua templa, sacerdos,
Intar quæ plaudens Santonus illa manet.
Qui loca das populis, ubi Christum jugiter orent,
Unde salus veniat, tu facis asse viam.
Ecclesiæque domus crescente cacumine pollet,
Et probat esse tuum, quod modo culta placet.
Fecisti, ut libeat cunctos huc currera cives,
Et domus una vocet, quidquid in urbe manet.
Ornasti patriam cui dona perennia præstas,
Tu quoque dicendus Burdigalense decus.
Quantum intar reliquas caput hæc supereatulit urbes,
Tantum Pontifices vincis honore gradus.
Inferiora velut sunt flumina cuncta Garonnæ,
Non aliter vobis subjacat omnis apex.
Rhenus ab Alpe means neque tantis spumat habenis,
Fortior Hadriacas nec Padus intrat aquas.
Danubius par est, quia longius agerit undas:
Hæc ago transcendi, judico nota mihi.
Muneribusque piis dotasti altaria Christi,
Cum tua vasa ferunt viscera sancta Dei.
Nunc cruor & corpus Domini libamina summi,
Rite ministerium ta tribuente venit.
O felix, cujus ditat pia tampla facultas,
Cui res ista magis non peritura manet!
Non ærugo teret mordaci dente talentum,
Nec contra hæc fures arma dolosa movent.
Et data res vivit, facit & bene vivere dantem,
Cum moritur terris, ducitur inde polis.
Hæc possessor habet quidquid transmiserit ante,
Sola tenet secum quæ prius ire facit.
Hæc tibi templa dabunt, & vasa sacrata, sacerdos;
Et quidquid reliquum nec numerare queo.
Ecclesiæ columen per tempora longa gubernes,
Et mercede pia fructus ubiqua mices.
Cogot amora atiam Placidinæ pauca referre:
Quæ tibi tunc conjux, est modo chara soror.
Lumen ab Arcadio veniens genitore refulget,
Quo manat augustum germen, Avite, tuum,
Imperii fastus toto qui taxit in orbe,
Cujus adhuc pollens jura Senatus habet.
Humani generis si culmina prima requiras,
Semine Cæsareo nil superesse potest.
Sed genus ipsa suum sensus moderamine vicit,
Cujus ab aloquio dulcia mella fluunt.
Chara, serena, decens, solers, pia, mitis, opima:
Quæ bona cuncta gerit, quidquid honora placet.
Moribus, ingenio, meritorum luce coruscans,
Ornavit sexum mens pretiosa suum.
Plurima quid referam, quantis sit prædita rebus?
Quæ potuit votis nupta placere tuis?
Augeat hæc vobis vitam, cui templa dedistis,
Culminibusque suis culmina vestra tegat.

XVI. *Hymnus in honorem Leontii Episcopi.*

AGnoscat omne seculum
Antistitem Leontium:
Burdigalense præmium,
Dono superno redditum.
Bilinguis ore callido
Crimen fovebat invidum,
Ferens acerbum nuncium,
Hunc jam sepulcro conditum.
Celare se non pertulit,
Qui triste funus edidit,
Etsi nocere desiit,
Insana vota prodidit.
Deceptus arte noxia,
Cassata deflet crimina:
Dum quæ putabat tristia,
Conversa sunt in gaudia.
Exempla sæva protulit,
Calcanda cuncto tempore;
Ut jam sibi conscriberet,
Decreta vivo Antistite.
Fucata res hæc contigit,
Vitanda casto pectora;
Superstite ut præsumaret,
Post fata quod vix debuit.
Gravat sacerdos ordinem,
Qui Episcopatum sic petit:
Præcepta qui complectitur,
Fugit honoris ambitum.
Hoc si cui sit debitum,
Coactus ascendat gradum;
Non se petente callide,
Sed dante Christi munere.
Ineptus est, qui sanctæ se
Præfetre vult Ecclesiæ;
Nam rem sacratam sumere
Electio divina sit.
Carus sacerdos ordinem
Hilarius non ambiit,
Martinus illud effugit,
Gregorius via sustulit.
Leges refutant ambitum,
Invasor omnis pellitur,
Quod respuunt prætoria,
Vitat nefas Ecclesia.
Maligna erant certamina,
De sede non tamen sua:
Quæ nec pati desiderat,
Non inferat mens improba.
Nec longiore tempore
Versantur in hoc murmure,
Dum cogitant succedere,
Redit sacerdos qui fuit.
Orante plebe, protinus,
Dum nemo credit, redditur.

Quæ confluunt post tristia,
Majora sunt hæc gaudia.
Plausu favebat civitas,
Cui redit felicitas:
Orbata quem defleverat,
Patrem recepit anxia.
Quem vix putabat redditum,
Præventa vato prospero:
Res mira quando cernitur,
Solet stupere visio.
Recolligit rector gregem,
Errore captum semitæ:
Pastoris arce cognita,
Gavisa sunt ovilia.
Sumpsit gradum quo tempore,
Regressus est eo die:
Quis non superno munere,
Hoc contigisse prædicet?
Tantum nec ante præmium
Plebi fuit, cum factus est:
Lætata quantum tunc fuit,
Quando recepit præsulem.
Venite cives, plaudite,
Et vota votis addite,
Quo facta sunt miracula,
Servent eum cælestia.
Christus sereno lumine
Circumvulet quem reddidit:
Ut trina crescat gratia,
Mercede, vita, gloria.
Hymnum canendo concrepet,
Quisquis Deo non invidet:
Laus ejus est qui præsulem
De mortis ore retrahit.
Zelante fido pectore,
Tam vera dici non pudet:
Hæc parva nobilissimo
Papæ damus Leontio.

XVII. *Ad Placidam, matrem ejusdem.*

MUnera parva nimis, pia suscipe quæso libenter,
Quæ magis ipsa decens munus in urbe micas.
Fluctibus e mediis hæc ut daret insula vobis,
Oceanus tumidas murmure præstat aquas.
Quæ loca dum volui properans agnoscere ponti,
A Borea veniens reppulit unda furens.
Prosperitas ut vestra tamen se plena probaret,
Obtulit in terris quod peteretur aquis.

XVIII. *De Bissono, villa Burdegalensi.*

EST locus, æstifero quamvis sit tempore fervor,
Quo vitet assiduo flore refectus ager.
Respirant croceis depicta coloribus arva,
Fragrat odoriferis blandior herba comis.
Incola Bissonum vocat hanc de nomine prisco:
Millia septem urbs hinc Burdegalensis abest.
Qua possessor amans prætoria grata locavit,
Partibus atque tribus porticus æqua subit.
Straverat ipsa solo, senio rapiente, vetustas;
Perdiderat vultum forma decora suum.
Hæc meliore via revocat labor ille Leonti,
Quo præsente domus nulla ruina premit.
Nunc quoque prosperius velut aula sepulta resurgit,
Et favet auctori vivificata suo.

Reddidit interea prisco nova balnea cultu,
Qua recreant fessos blanda lavacra viros.
Hic referunt nutrisse lupos deserta tenentes:
Intulit hic homines, expulit inde feras.

XIX. *De Vereginis, villa Burdegalensi.*

INter opima ferax qua volvitur unda Garonnæ,
Veregineis tipis vernat amœnus ager.
Hic brevis ascensus levi subit aggere clivum,
Carpit & obliquum colle viator iter.
Altior a planis arvis, minor eminet altis,
Necve humilis nimium, necve superbit apex.
Colle sedet medio domus ædificata decenter,
Cujus utrumque latus hinc jacet, inde tumet.
Machina celsa casæ triplici suspenditur arcu,
Quo pelagi pictas currere credis aquas.
Exilit unda latens vivo generata metallo,
Dulcis & irriguo fonte perennis aquæ.
Quo super accumbens celebrat convivia pastor,
Inclusoque lacu pisce natante bibit.
Nunc renovanda venit Papæ mercede Leonti,
Quam dominus cultam tempora longa cupit.

XX. *De Præmiaco, villa Burdegalensi.*

QUaravis instet iter, retraharque volumine curæ,
Ad te pauca ferens carmina flecto viam.
Captus amore tui numquam memoranda tacebo,
Te neque prætereo prætereundo locum.
Cui cum digna loquar, si syllaba quarta recedat,
Præmiacum pollens præmia nomen habes.
Deliciis obsessus ager, viridantibus arvis,
Et naturalis gratia ruris inest.
Condita quo domus est, planus tumor exit in altum,
Nec satis elato vertice regnat apex.
Qua super incumbens locus est devexus in amnem,
Florea gemmato gramine prata virent.
Leniter appulsus quotiens insibilat Eurus,
Flexa supinatis fluctuat herba comis.
Hinc alia de parte seges flavescit aristis,
Pinguis & altricem palmes opacat humum.
Piscibus innumeris non deficit unda Garonnæ,
Et si desit agris, fruges abundat aquis.
Sed te quærebant hæc munera tanta, Leonti,
Solus deeras, qui bona plena dares.
Nam quod pulcra domus, quod grata lavacra nitescunt,
Consolidatorem te cecinere suum.
Attamen acquirant ut adhuc fabricanda decorem,
Temporibus longis hæc tua dona regas.

XXI. *De Ægicio flumine.*

LAus tibi forte minor fuerat, generosa Garonna,
Si non exiguas alter haberet aquas.
Lubricat hic quoniam tenuato Ægicius haustu,
Profert divitias paupere fonte tuas.
Denique dissimilem si comparet ullus utrumque,
Hic ubi sit rivus, tu, puto, Nilus eris.
Te famulans intrat, hunc sed tua regna refrænant,
Gallicus Euphrates tu fluis, iste latet.
Nam quantum oceanum tumidis tu cursibus auges,
Tantum de lymphis excitat iste suis.
Torrida præsertim cum terris incubat æstas,
Ac sitiente solo tristis anhelat ager.
Cum Titan radiis ferventibus exarat arva,

Et calor ignifero vomere findit humum,
Languidus arentes fugiens vix explicat undas,
  Et cum pisce suo palpitat ipsa simul.
Flumine subducto vacuatas lambit arenas,
  Sedibus in propriis exul oberrat aquis.
In limo migrante lacu consumitur amnis,
  Terraque fit sterilis, quo fluit unda rapax.
Deficiunt usto solatia cuncta rigore,
  Nomine cum proprio tristis & æger eget.
Forte viator iter gradiens non invenit haustus:
  Unde alios recreet qui sitit ipse sibi?
Se cupit infundi fluvius, si porrigis undas,
  Si tamen est fluvius quam madefactat homo.
Gurgitis impressas labens rota signat aberas,
  Atque refudantes orbita sistit aquas.
Si venias equitando diam sub tempore cancri,
  Vix tamen insidens ungula margit equi.
Vidimus exiguum de limo surgere piscem,
  Qui renitente luto naufragus errat humo.
Nil fluvius, nec campus adest, nec terra, nec unda,
  Piscibus inhabilem nullus arare potest.
Sola palude natans querulos dat rana susurros;
  Piscibus exclusis advena regnat aquis.
At si forte fluat tenuis de nubibus imber,
  Vix pluit in terris, jam tumet iste minax.
Ingentes animos parva de nube resumit,
  Fit subito pelages, qui fuit ante lacus.
Turbidus incedens undis eget ipse lavari,
  Semper inæqualis, cui nihil aut satis est.
Non ripis contentus agit compendia cursus,
  Quod de monte bibit, per sata plena vomit.
Vertice torrenti rapitur quasi more tyranni,
  Indignatus iter munera vastat agri.
Discurrit seges in fluvium, stat piscis in arvo:
  Ordine perverso messe natante jacet.
Quæ fuerant ovibus, donantur pascua ranis,
  Prata tenent pisces, & trahit unda pecus.
Obtinet expulsus stabulum silvestre Silurus,
  Plus capitur terris quam modo piscis aquis.
Sarcula quos foderent agros, male retia miscent,
  Figitur hic hamus, quo steterit ante palus.
Sors una est, pisci siccent, aut flumina crescant:
  Nunc residat limo, nunc jacet exul agro.
Sed cur triste diu loquimur de gurgite parvo?
  Uritur & verbis, nec recreatur aquis.
Sufficiat flagrare sibi, cur addo vapores,
  Atque bis æstivum crescere tempus ago?
Unica sed tandem damus hæc solatia laudis,
  Quod tribuit pisces evacuatus aquis.

LIBER II.

I. *De Nativitate Christi.*

AGnoscat omne seculum
Venisse vitæ præmium,
Post hostis asperi jugum
Apparuit redemptio.
  Isaias quæ concinit,
Completa sunt in virgine.
Annunciavit angelus,
Sanctus replevit spiritus.
  Maria ventre concipit
Verbi fidelis femina,
Quem totus orbis non capit
Portant puellæ viscera.
  Radix Jessæ floruit,
Et virga fructus edidit,
Fœcunda partum protulit,
Et virgo mater permanet.
  Præsepe poni pertulit
Qui lucis auctor extitit,
Cum patre cælos condidit,
Sub matre pannos induit.
  Legem dedit qui seculo,
Cujus decem præcepta sunt,
Dignando factus est homo
Sub legis esse vinculo.
  Adam vetus quod polluit,
Adam novus hoc abluit.
Tumens quod ille dajicit,
Humillimus hic erigit.
  Jam nata lux est & salus,
Fugata nox & victa mors:
Venite gentes, credite,
Deum Maria protulit.

II. *De Passione Christi.*

VExilla regis prodeunt,
  Fulget crucis mysterium,
Quo carne carnis conditor
Suspensus est patibulo.
  Confixa clavis viscera,
Tendens manus vestigia,
Redemptionis gratia
Hic immolatur hostia.
  Qui vulneratus insuper
Mucrone diro lanceæ,
Ut nos lavaret crimine,
Manavit unda sanguine.
  Impleta sunt quæ concinit
David, fideli carmine,
Dicendo nationibus,
Regnabit a ligno deus.
  Arbor decora & fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa digno stipite
Tam sancta membra tangere.
  Beata, cujus brachiis
Pretium pependit seculi,
Statera facta est corporis,
Prædam tulitque tartari.
  Aroma fundis cortice,
Vincis saporem nectaris,
Jucunda fructu fertili
Plaudis triumpho nobili.
  Salve ara, salve victima,
De passionis gloria,
Qua vita mortem pertulit,
Et morte vitam reddidit.

III. *De cruce Domini.*

PAnge lingua gloriosi prælium certaminis,
  Et super Crucis trophæo dic triumphum nobilem,
Qualiter redemptor orbis immolatus vicerit.
  De parentis protoplasti fraude facta condolens,
Quando pomi noxialis morsu in mortem corruit,

Ipse

Ipſe lignum tunc notavit, damna ligni ut ſolveret.
  Hoc opus noſtræ ſalutis ordo depopoſcerat,
Multiformis proditoris ars ut artem falleret,
Et medelam ferret inde hoſtis, unde læſerat.
  Quando venit ergo ſacri plenitudo temporis,
Miſſus eſt ab arce patris natus, orbis conditor,
Atque ventre virginali carne factus prodiit.
  Vagit infans inter arcta conditus præſepia,
Membra pannis involuta virgo mater alligat,
Et pedes, manuſque, crura, ſtricta cingit faſcia.
  Luſtra ſex qui jam peracta tempus implens corporis,
Se volente, natus ad hoc, paſſioni deditus,
Agnus in crucis levatur immolandus ſtipite.
  Hic acetum, fel, arundo, ſputa, clavi, lancea,
Mite corpus perforatur, ſanguis, unda profluit,
Terra, pontus, aſtra, mundus quo lavantur flumine.
  Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis,
Nulla talem ſilva profert fronde, flore, germine:
Dulce lignum, dulce ſignum, dulce pondus ſuſtinet.
  Flecte ramos arbor alta, tenſa laxa viſcera,
Et rigor lenteſcat ille, quem dedit nativitas,
Ut superni membra regis miti tendas ſtipite.
  Sola digna tu fuiſti ferre pretium ſeculi,
Atque portum præparare nauta mundo naufrago,
Quem ſacer cruor perunxit fuſus agni corpore.

Crux benedicta nitet, Dominus qua carne pependit,
  Atque cruore ſuo vulnera noſtra lavat.
Mitis amore pio pro nobis victima factus,
  Traxit ab ore lupi qua ſacer agnus oves.
Transfixis palmis ubi mundum a clade redemit,
  Atque ſuo clauſit funere mortis iter.
Hic manus illa fuit clavis confixa cruentis,
  Quæ eripuit Paulum crimine, morte Petrum.
Fertilitate potens o dulce & nobile lignum,
  Quando tuis ramis tam nova poma geris.
Cujus odore novo defuncta cadavera ſurgunt,
  Et redeunt vitæ qui caruere die.
Nullum uret æſtus ſub frondibus arboris hujus:
  Luna nec in noctem, Sol neque meridie.
Tu plantata micas, ſecus eſt ubi curſus aquarum,
  Spargis & ornatas flore recente comas.
Appenſa eſt vitis inter tua brachia, de qua
  Dulcia ſanguineo vina rubore fluunt.

IV. *Item verſus in honorem Sanctæ Crucis vel Oratorii domus Eccleſiæ apud Turonus.*

Virtus celſa Crucis totum rite occupat orbem,
  Hæc quando mundi perdita cuncta refert.
Quodque ferus ſerpens infecit felle veneni,
  Chriſti ſanguis in hac dulce liquore lavat.
Quæque lupi fuerant raptoris præda ferocis,
  In cruce reſtituit Virginis agnus oves.
Tenſus in his ramis cum plantis brachia pendens,
  Eccleſiam ſtabilit pendulus ipſe Cruce.
Hoc pius in ligno reparans deperdita pridem,
  Quod vetiti ligni poma tulere boni.
Addita quinetiam virtutum flamma coruſcat,
  Dona quod obſequiis crux parat ipſa ſuis.
Denique ſancta cruci hæc templa Gregorius offert,
  Dum pallas coperit, ſigna gerendo crucie.
Dona repente dedit divina potentia Chriſtus,
  Mox fuit & voti cauſa ſecuta pii.
Pallia nam meruit, ſunt quæ cruce textile pulchra,
  Obſequiiſque ſuis crux habet alma cruces.
Serica qua niveis ſunt agnava blattea telis,
  Et textis crucibus megnificatur opus.
Sic cito Pontifici dedit hæc devota voluntas,
  Atque dicata cruci conſcia vela placent.
Unde ſalutifero ſigno tibi clare ſacerdos,
  Hoc, cui complacuit, reddere magna valet.

V. *De Sancto Saturnino martyre.*

Janua celſa poli terra pulſante pateſcit,
  Et recipit natos, quos generavit humus.
Admiranda hæc eſt occaſio facta ſalutis,
  Ut de morte ſua præmia lucis emant.
Saturninus enim cupiens ſe nectere Chriſto,
  Carnali in habitu noluit eſſe diu.
Vincula corporei diſſolvere carceris optans,
  Plenius ut Domino ſe ſociaret homo.
Tempore maturo cum jam ſpes eſſet adulta,
  Sumpſerunt pretium vota beata ſuum.
Dumque ſacerdotio frueretur in urbe Toloſa,
  Et populis Chriſtum panderet eſſe Deum:
Oſtendens verbis, addens miracula factis,
  Ut quod ſermo daret conſequeretur opus.
Gentiles animas rapiens de fauce Tyranni,
  Subdebat regi, qui dedit arma ſibi.
Sed vitiata malis, & plebs infecta venenis,
  Curari effugiens, ægra jacere volens,
Comprendit male ſana virum, ad Capitolia duxit;
  Atque ſuo medico vulnera plura dedit.
Pro pietate dolum, pro melle venena rependens,
  Contra tutorem noxie bella movet.
Subligat indomiti Sanctum ad veſtigia tauri,
  Et ſtimulat, fieret ne fuga tarda feri.
Peſſima mens hominum, diri nova beſtia monſtri,
  Nec tauri indomiti ſufficit ira tibi.
Naturæ tabidæ feritatem adjungere noſti:
  Quod per ſe neſcit, te ſtimulante ferit.
Turba cruenta, nocens, hujus te vulnere perdis,
  Et ſi non illi, parcere diſce tibi.
Hinc ferus impatiens mox curva per avia raptus
  Paſſim membra pii ſudit in urbe viri.
Tum mulier collegit ovans & condidit artus,
  Una ſed famula participante ſibi.
Hæc fuit inſignis rapiendæ cauſa coronæ,
  Gloria martyrii ſic celebranda nitet.
Ante ſepulcra pii dantur modo dona ſalutis,
  Et corpus lacerum corpora multa fovet.
Dic ubi mors inimica jaces, ubi victa recumbis,
  Quando vides Sancti funere vota dari?
Quæ male credebas obitu finire ſalutem,
  Dat vitam multis, & tenet ipſe ſuam.
Nunc captiva cubas quæ te regnare putabas,
  Invadendo peris, teque furendo necas.
Te tua pœna premit, tua te fera vincula torquent,
  Quos dare vis gemitus, ipſa ferendo gemis.
Martyr ovans cælos retinet, tu livida, triſtis
  Mors, inimica tibi Tartara nigra colis.
Florigera nunc ſede manet ſine fine beatus,
  Inter odoratos thure calente choros.
Non aliquas metuit placato judice cauſas,
  Præmia ſed miles victor habenda petit.
Digna triumphantem, quæ reſtat palma, ſequetur,
  Pro te Chriſte mori, eſt gloria, vita, quies.

VI. *De Launebode duce, & Bererrude ejus conjuge, qui ædificaverunt templum Sancti Saturnini.*

Laudibus humanis reliquorum corda resultent,
At mihi de justis commemorare licet.
Nam pietatis opus victores texere libris,
Admonet ingenium res ratione duplex.
Una quod est habilis de magnis magna fateri,
Nam bona qui reticet, criminis auctor erit.
Altera causa monet, quoniam succensus amore,
Et meliora cupit, qui sua facta legit.
Saturninus enim martyr venerabilis orbi,
Nec letet egregii palma beata viri.
Qui cum Romana properasset ab urbe Tolosam,
Et pia Christicolis semina ferret agris.
Tunc vesana cohors Domini comprendit amicum,
Instruitque pii membra terenda trabi.
Implicitus tauri pede posteriore pependit,
Tractus in obliquum dilaceratus obit.
Hac ope de terris animam transmisit Olympo t
O felix, cujus funere mors moritur!
Sed locus ille quidem, quo Sanctus vincula sumpsit,
Nullius templi fultus honore fuit.
Launebodes enim post secula longa Ducatum
Dum gerit, instruxit culmina sencta loci.
Quod nullus veniens Romana gente fabrivit,
Hoc vir barbarica prole peregit opus.
Conjuge cum propria Bererrude clara decore,
Pectore quæ blando clarior ipsa nitet.
Cui genus egregium fulget de stirpe potentum,
Addidit ornatum vir venerando Deum.
Quæ manibus propriis alimonia digna ministrat,
Pauperibus tribuens se satiare cupit.
Indefessa inopes Christi per templa requirit,
Jugiter excurrens ad pietatis opus.
Nudos veste tegit, sitienti pocula profert,
Se magis æterno fœmina fonte replet.
Proficit hoc etiam, quidquid gerit illa marito,
Anxia pro cujus vota salute facit.
Dux meritis in gente sua qui pollet opimis,
Celsus ubique micans nobilitatis ope.
Sed quamvis altum teneat de stirpe cacumen,
Moribus ipse suos amplificavit avos.
Ergo pari voto maneant in secula juncti,
Et micet ambobus consolidatus amor.

VII. *Ad Clerum Parisiacum.*

Cœtus honorifici decus & gradus ordinis ampli,
Quos colo corde, fide, religione, patres:
Jamdudum obliti desueto carmine plectri,
Cogitis antiquam me renovare lyram.
En stupidis digitis stimulastis tangere chordas,
Cum mihi non solita currat in arte manus.
Scabrida nunc resonat mea lingua rubigine verba;
Exit & incompto raucus ab ore fragor.
Vix dabit in veteri ferrugine cotis acumen,
Aut fumo infecto splendet in ære color.
Sed quia dulcedo pulsans quasi malleus instat,
Et velut incudi cura relisa terit.
Pectoris atque mei succenditis igne caminum,
Unde ministratur cordis in arce vapor.
Obsequor hinc, quia me veluti fornace recocto,
Artis ad officium vester adigit amor.

VIII. *Item in laudem Parisiaci cleri.*

Celsa Parisiaci cleri reverentia pollens,
Ecclesiæ genium, gloria, munus, honor.
Carmine Davidico divina poemata pangens,
Cursibus assiduis dulce revolvis opus.
Inde Sacerdotes, Leviticus hinc micat ordo;
Illos canities, hos stola pulcra tegit.
Illis pallor inest, rubor his in vultibus errat,
Et candent rutilis lilia mixta rosis.
Illi jam senio, sed & hi bene vestibus albent,
Ut placeat summo picta corona Deo.
In medio Germanus adest Antistes honore,
Qui regit hinc juvenes, subregit inde senes.
Levitæ præeunt, sequitur gravis ordo Ducatum,
Hos gradiendo movet, hos moderando trahit.
Ipse tamen sensim incedit velut alter Aaron,
Non de veste nitens, sed pietate placens.
Non lapides, coccus, cidarim, aurum, purpura, byssus,
Exornant humeros, sed micat alma fides.
Iste satis melior veteri quam lege Sacerdos,
Hic quia vera colit, quod prius umbra fuit.
Magna futura putans, præsentia cuncta refellens,
Antea carne carens, quam caro fine ruens.
Sollicitus quemquam ne devoret ira luporum,
Colligit ad caulas pastor opimus oves.
Assiduis meritis ad pascua falsa vocatus,
Grex vocem agnoscens currit amore sequax.
Miles ad arma celer signum mox tinnit in aures,
Erigit excusso membra sopore thoro.
Advolat ante alios mysteria sacra requirens,
Undique quisque suo templa petenda loco.
Flagranti studio populum domus irrigat omnis,
Certatimque monent quis prior ire valet.
Pervigiles noctes ad prima crepuscula jungens,
Construit Angelicos turba verenda choros.
Gressibus exertis in opus venerabile constans,
Vim factura polo cantibus arma movet.
Stemina psalterii lyrico modulamine texens,
Versibus orditum carmen amore trahit.
Hinc puer exiguis attemperat organa cannis;
Inde senex largam ructat ab ore tubam.
Cymbalicæ voces calamis miscentur acutis,
Disparibusque tropis fistula dulce sonat.
Tympana rauca senum puerilis tibia mulcet,
Atque hominum reparant verba canora lyram.
Leniter iste trahit modulos, rapit alacer ille,
Sexus & ætatis sic variatur opus.
Triticeas fruges fervens terit area Christi,
Horrea quandoquidem constituitura Dei.
Voce creatoris reminiscens esse beatos,
Quos Dominus vigilans, dum redit ipse, videt.
In quorum meritis, animo, virtute, fideque,
Tegmine corporeo lumina quanta latent!
Pontificis monitis clerus, plebs, psallit & infans,
Unde labore brevi fruge repleudus erit.
Sub duce Germano felix exercitus hic est,
Moyses tende manus, ut tua castra juves.

IX. *De Situ Parisiacensis Ecclesiæ.*

Si Salomoniaci memorentur machina templi,
Arte licet par sit, pulchrior ista fide.
Nam quæcumque illic veteris velamine legis
Clausa fuere prius, hic reserata patent.
Floruit illa quidem vario intertexta metallo,
Clarius

Clarius hic Christi sanguine tincta nitet.
Illam aurum, lapides, ornarunt ligna cedrina,
Huic venerabilior de cruce fulget honor.
Constitit illa vetus ruituro structa talemio:
Hæc pretio Mundi stat solidata domus.
Splendida marmoreis attollitur aula columnis,
Et quia pura manet, gratia major inest.
Prima capit radios vitreis oculata fenestris,
Artificisque manu clausit in arce diem.
Cursibus Auroræ vaga lux laquearia complet,
Atque suis radiis hic sine sole micat.
Hæc pius egregio Rex Childebertus amore,
Dona suo populo non moritura dedit.
Totus in affectu divini cultus adhærens,
Ecclesiæ juges amplificavit opes.
Melchisedech noster merito Rex atque Sacerdos,
Complevit laicus religionis opus.
Publica jura regens, & celsa palatia servans,
Unica Pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens, illic meritorum vivit honore,
Hic quoque gestorum laude perennis erit.

X. *De Ecclesia Moguntiæ civitatis.*

Ardua sacrari baptismatis aula coruscat,
Quo delicta Adæ Christus in amne lavat.
Hic pastore Deo puris grex mergitur undis,
Ne maculata diu vellera gestet ovis.
Traxit origo necem de femine, sed pater orbis
Purgavit medicis crimina mortis aquis.
Hanc tamen Antistes Sidonius extulit arcem,
Qui Domini cultum templa novando fovet.
Struxit Berthoaræ voto complente Sacerdos,
Quæ decus Ecclesiæ cordis amore placet.
Catholicæ fidei splendor pietate coruscans,
Templorum cultrix prodiga pauperibus.
Seminat unde metat fruges spargendo recondens:
Terrenis opibus non moritura parat.
Filia digna patri te Theodeberte reformans,
Rexisti patriam qui pietate patris.
Et comitante fide revocasti ex hoste triumphos,
Sed capti pretiu mox rediere tuo.
Ecclesiæ fultor, laus Regum, pastor egentum,
Cura Sacerdotum, promptus ad omne bonum.
Cujus dulce jugum nullus gemuisse fatetur,
Vivis adhuc meritis Rex in amore tuis.

XI. *De Basilica Sancti Georgii martyris, quam ædificavit Sidonius Archiepiscopus Moguntinus.*

Martyris egregii pollens micat aula Georgi,
Cujus in hunc mundum spargitur altus honor,
Carcere, cæde, fame, vinclis, siti, frigore, flammis,
Confessus Christum duxit ad astra caput.
Qui virtute potens Orientis in axe sepultus,
Ecce sub Occiduo cardine præbet opem.
Ergo memento preces & reddere vota viator,
Obtinet hic meritis quod petit alma fides.
Condidit Antistes Sidonius ista decenter,
Proficiant animæ quæ nova templa suæ.

XII. *De Oratorio a Trasaico constructo.*

Lucida perspicui nituerunt limina templi,
Quo capit haud dubiam spem veneranda fides.
Hæc est aula Petri, cælos qui clave catenat,
Substitit & pelagus quo gradiente lapis.
Sedibus his habitat Paulus tuba Gentibus una:
Et qui prædo prius, hic modo præco manet.
Martini domus est Christum qui vestit egentem,
Regem tyro tegens, atque homo jure Deum.
Ecce Sacerdotis sacri micat aula Remigi
Qui tenebras mundi liquit & astra tenet.
Cultor opime Dei templum Trasaice locasti,
Has cui persolvis, reddit amator opes.

XIII. *De Sanctis Agaunensibus.*

Turbine sub mundi cum persequerentur iniqui,
Christicolasque daret sæva procella neci;
Frigore depulso succendens corda peregit,
Rupibus in gelidis fervida bella fides.
Quo pie Maurici doctor legionis opimæ,
Traxisti fortes subdere colla viros.
Queis positis gladiis sunt arma e dogmate Pauli,
Nomine pro Christi dulcius esse mori.
Pectore belligero poterant qui vincere ferro,
Invitant jugulis vulnera chara suis.
Hortantes se cæde sua sic ire sub astra,
Alter in alterius cæde maravit heros.
Adjuvit rapidas Rhodani fons sanguinis undas,
Tinxit & Alpinas ira cruenta nives.
Tali fine polos felix exercitus intrans,
Junctus Apostolicis plaudit honore choris.
Cingitur Angelico virtus trabeata senatu,
Mors fuit unde prius, lux fovet inde viros.
Ecce triumphantum ductor fortissime tecum,
Quatuor hic procerum pignora sancta jacent.
Sub luteo tumulo latitat cæleste talentum,
Divitiasque Dei vilis arena tegit.
Qui faciunt sacrum paradisi crescere censum,
Hæredes Domini luce perenne dati.
Sydereo chorus iste throno cum carne locandus,
Cum veniet judex, arbiter orbis erit.
Sic pia turba simul festinans cernere Christum,
Ut cælos peteret, de nece fecit iter.
Fortunatus enim per fulgida dona Tonantis,
Ne tenebris crucier, quæso feratis opem.

XIV. *De Sancto Hilario Pictavorum Episcopo.*

Si Hilarium quæris qui sit cognoscere, lector;
Allobroges referunt Pictaviis genitum.
Cum populum regeret divina mente Sacerdos,
Servabat legis fœdera sollicitus.
Improbus ut vidit plebes quod scinderet error,
Græcorum virus protulit in medium.
Vipereo promunt semper qui ex corde venena,
Filius ut dicant est creatura Dei.
Queis magis auxilium præstat sapientia mundi,
De ingenito genitum quæ negat esse Deum.
Quam male complexus cupiens calcare prophetas,
Arius infelix cum retinet, crepuit.
Egregius Doctor veterum monimenta sequutus,
Quem Stephanus vidit, comprobat esse Deum.
Victus amore Dei, contempto principe mundi,
Intemerata fide pertulit exilium.
In Patre quique potens Deus est cognoscere natum,
Divinis tantum vocibus insinuat.
Perpetuum lumen Christum Dominumque Deumque
Bissenis populos edocet esse libris.

Lux

Lux ſincera animi ſemper mihi dulcis Hilari,
  Quamvis abſentem quem mea cauſa videt.
Cujus honeſtus amor tantum mea corda replevit,
  Ut ſine te numquam mente vacante loquar.

XV. *De Sancto Medardo Epiſcopo.*

INter Chriſticolas quos actio vexit in aſtra,
  Pars tibi pro meritis magna, Medarde, patet.
Qui ſic viaiſti terrenis hoſpes in oris,
  Ut cælos patriam redderes eſſe tuam.
Exilium tibi mundus erat, cænoſa caventi,
  Et modo te gaudet cive manente polus.
Exutus tenebris, veſtitus tegmine lucis,
  Poſt obitum frueris liberiore die.
De tellure ſatus factus poſſeſſor Olympi,
  Et terram linquens cum patre læta tenes.
Humani victor vitii ſuper aſtra triumphas,
  Atque cremans carnem das animæ requiem.
Te inter mundanos vepres gradiente, fatemur
  Calcatis ſpinis promeruiſſe roſas.
Flore refertus ager ſuaves tibi fundit odores,
  Balſama, thura replent, quæ paradiſus habet.
Cauta per anguſtum figens veſtigia callem:
  Sic dedit arcta tibi ſemita lucis iter.
Lata voluptatum via quæ ſubmergit Averno,
  Dulcia carnis alens mortis amara parat.
Hoc numquam ſacros flexiſti tramite greſſus;
  Nec potuere tuos prava tenere pedes.
Durum iter ad laudes, gravior via ducit in altum,
  Quo labor eſt potior, gloria major erit.
Quæ prius incipiam ſacri miracula facti,
  Cum quicquid facias, omnia prima micent.
Dum fugit ad ſuperos humano in corpore vita,
  Ex oculis fugiens lux tibi cordis erat.
Si cæcus venit, rapuit palpando ſalutem,
  In mediis tenebris fulſit aperta dies.
Qui voluit furti cauſas penetrare latentes,
  Te religante ſedet, te reſerante fugit.
Fur ſine perfecto voto deceptus inani,
  Omnia reſtituens, crimina fraudis habet.
Nam ſemel ut molles carpſerunt palmitis uvas,
  Non valuere gradus inde referre foras.
Nec potuit raptor pedibus ſubducere prædam,
  Raptori abduxit ſed ſua præda pedes.
Ecce ſuis laqueis cœpit miſer eſſe ligatus:
  Venerat ut caperet, captus at ipſe fuit.
Nec tetigit muſtum, ſed iniqua mente rotatur,
  Antea quam biberet, ebria turba jacet.
Incepit ſervare magis quam ferre racemos:
  Et datus eſt cuſtos, qui cupit eſſe rapax:
Donec Sancte tuis verbis juſſiſſes abire,
  Ut fructum impleret, doctus ab hoſte redit.
Quæ manet hæc animi pietas, Sanctiſſime præſul,
  Lædentem auxilio qui facis ire tuo?
Tintinnum rapit alter inops, magis improbus ille,
  Qui jumentorum colla tenere ſolet.
Abſconditque ſinu, fœno præcludit hiatum,
  Et tenet ipſe manu, ne manifeſtet opus.
Te volente, Sacer, cauſas patefecit apertas,
  Tinnitu incipiens jam quaſi furta loqui.
Nil valet abſcondi, nil claudi, nil va teneri,
  Facundo ſtrepitu prodidit omne malum.
Pandebat propriam veluti ſub judice cauſam,
  Nil de fure timens liberiore ſono.
Judicat, accuſat, convincit, damnat, acerbat,
  Te præſente tamen non licet eſſe reum.
Abſolvis furem ſolitæ pietatis amore,
  Addens & monitis, cautus ut intret iter.
Præcipiens querulam ſecum portare rapinam,
  Ne vacua triſtis ſpe remearet inops.
Hinc tamen, ut potero, cum raptus ab orbe fuiſſes,
  Quæ dederis populis ſigna verenda loquar.
Cum pia compoſito veherentur membra feretro,
  Subtractum meruit cæcus habere diem.
Accius illa ſacra lumen ſuſcepit ab umbra,
  Et tua mors illi lucis origo fuit.
Dumque ſepulcra darent, oculi rediere ſepulti,
  Et ſopor ille tuus hunc vigilare facit.
Cum fugis a mundo, datur illi lumine mundus,
  Te linquente dies, hunc fugiunt tenebræ.
Antiqui vultus lucem ſtupuere modernam,
  Et veteri fabricæ prima feneſtra venit.
Compedibus validis alter manicisque ligatus,
  Ut tetigit templum, ferrea vincla cadunt.
Tam grave fragmentum dolor eſt vel cernere pœnam,
  Pondera tot miſeros ſuſtinuiſſe pedes.
Si connexa forent, elephantem ſolvere poſſent,
  Nec poterat rigidos ipſa movere gradus.
Non minus eſt illi, cui ſubvertente procella,
  Littoribus Libycis anchora fracta jacet.
Pœna quidem gravior cecidit creſcente triumpho,
  Vincere rem ſævam gloria major erat.
Non habuit tot vincla pati miſer ille ligatus,
  Sed tua quo virtus plus mereretur opus.
Cum ſolidarentur, non ſic ſtrepuere catenæ,
  Cum tinniverunt, cum crepuere feræ.
Quæ fuit illa prius nimiis male vincta catenis,
  Jam tibi qui ſolvis libera dextra favet.
Lignea vincla gerens alter confugit ad aulam,
  Quæ ſimili merito ſciſſa repente cadunt.
Nec mora: vix tetigit ſacrati limina templi,
  Fit tonitrus cælis arma ferendo tibi.
Grandia diviſi ceciderunt pondera ligni,
  Et qui geſſit onus, corruit ipſe ſimul.
Expavit ſubito de libertate recepta,
  Atque magis timuit, quando ſolutus erat.
Quæ ratio fuerit, cecidit cur pronus in arvis,
  Gaudia magna quidem ſæpe timere ſolent.
Dum ſtupet unde ſalus laxatis eſt reddita plantis,
  Admirante animo membra ſoluta fluunt.
Inde vetus mulier pariter naſcente periclo,
  Vulnere naturæ mortua membra tulit.
Incluſos digitos morbo numerante tenebat:
  Nec poterat ducto pollice fila dare.
Secum nata quidem, ſed non ſua dextra pependit,
  Corpore juncta ſuo res aliena fuit.
Tempore ſed tardo, cum jam ſpes fracta jaceret,
  Ante tuum tumulum vivificata manus.
Sic inopinatum commendat gratia votum:
  Deſperata ſalus dulcior eſſe ſolet.
Mobilis ergo venit digitis torpentibus humor,
  Et diſpenſatus fluxit in ungue vigor.
Arida nervorum ſeſe junctura tetendit,
  Agnovitque ſuum vena ſoluta locum.
Apta miniſteriis incœpit palma moveri,
  Servitium diſcens libera dextra fuit.
Nec tantum profugo pietas tua reddidit artus,
  Reddidit & victum penſa trahente manu.
Eripuiſti aliam ſimili de peſte puellam,
  Membraque reſtituens plus animæ tribuis.
Deſponſata viro mortali lege jacebat,

Nunc thalamis Chriſti virgo dicata micat.
Sponſa quidem radiat cum virginitata modaſta,
Spa maliore fruens nupta tenanda polis.
Nec fructus uteri ſterilis deperdit honaſti,
Flore pudicitiæ mater habenda placet.
Adquirit cunctos, narum quæ non habet unum,
Progenieмque ſibi gignit amore Dei.
Inda pari morbo deſſenda infantia parva,
In lucam veniens membra necata trahit.
Mors & origo ſimul miſara proceſſit ab alvo,
Extinctam genecans mater anhela manum.
Commendata tuo rediit medicata ſepulcro,
Quod da matre perit, de tumulo recipit.
Dum jacet alter inops viſu caligina clauſo
Cæcus, nec miſero lumine lumen erat.
Longaque nox oculos quarto jam manſa premebat,
In lucem obſcurus, vivus imago necis.
Vocibus hunc medicis monuiſti tempore ſomni,
Tenderet ut velax ad tua templa gradum:
Max veniente die, ſed non ſibi forſice preſſa,
Enituit Chriſti vertice tonſus ovis.
Detrahit hic crines, nitidos ut haberet ocellos,
Et marcanta coma munera lucis emat.
Qui titubante gradu tractus pervenit ad aulam,
Par biduum recubans ante ſepulcra fuit.
Tertia lux rediens nocturnas ſolverat umbras,
Et cæco occurrit ſic revocata dies.
Undique linitæ cecidare a fronte tenebræ,
Sanguinis unda rigat, luminis utra lavat.
Sicca lucerna novo flagrante refulſit olivo,
Obtinuitque ſuum lux peregrina locum.
Quid referam mutis qui varbo verba dediſti,
Quod gravat ajicians, quod juvat omne locans.
Cuncta nec a numero tua me præconia vincunt,
Et ſi non potui, valle fuiſſe, vide.
En tua templa colit nimio Sigeberrus amore,
Inſiſtans operi promptus amore tui.
Culmina cuſtodi qui templum in culmina duxit,
Protege pro meritis qui tibi tecta dedit.
Hæc pia pauca ferens ego Fortunatus amore,
Auxilium poſco; da mihi vota precor.

L I B E R III.

I. *Verſus in laudem Ephronii Epiſcopi compoſiti.*

QUamvis pigra mihi jaceat ſine fomite lingua,
Nec valeam digitis reddera digna viris:
Attamen, alma patar, Chriſti venarande Sacerdos,
Euphroni cupio ſolvare parva tibi.
Debeo multa quidem, ſed ſuſcipe pauca libenter,
Sit veniale precor, quod tuus edit amor.
Eccleſiæ lampas ſub te radiante coruſcat,
Lumine Pontificis fulget ubiqua fides.
Gratia præcallens ſincero in pectore vernat,
Quo nullus dolus eſt Iſraelita vir es.
Immaculata tibi ſalicitar actio currit,
Ut penattes cælos hæc via pandit itar.
Dulcia colloquii ſine fuco dicta refundis,
Non ſic mella mihi, quam tua verba placent.
Quidquid habet ſenſus, hoc lingua ſerena relaxat,
Pectore ſub veſtro fraus loca nulla tenet.
Qui ſine fella manes in ſimplicitate columbæ,
Nec ſerpens in te dira venena fovet.

Advena ſi veniet, patriam tu reddis amatam,
Et per ta proprias hic habet exul opes.
Si quis iniqua gemit, triſtis hinc oamo recedit,
Sed lacrimas removens letificare facis.
Martinus meritis hac vos in ſede locavit,
Dignus aras hæres, qui ſua juſſa colis.
Ille tenet cælum largo dans omnia voto,
Junctus eris Chriſto hunc imitando virum.
Non perit hic veſtrum qui grex ad ovila recurrit,
Candida nec ſpinis vellara perdit ovis.
Non lupus ora rapit prædam paſtore vigente,
Sed fugit excluſus non lacerando greges.
Hæc tibi lux maneat longos, vanerande, per annos,
Atque futura dies lucidiora ferat.

II. *Ad Felicem Epiſcopum Eccleſiæ Nannetica.*

SI veniant linguæ pariter Græca atque Latina,
Pro meritis nequeunt ſolvere cuncta tuis.
Laudibus obſeſſus, votis vanarandus haberis,
Felix qui ſenſus luce perennis eris.

III. *Item ad eumdem Felicem, ex ſuo nomine.*

FIda ſalus patriæ, Felix ſpe, nomine, corde,
Ordo ſacardotum quo radianta micat.
Raſtituis terris, quod publica jura petebant,
Temporibus noſtris gaudia priſca ferens.
Vox procarum, luman generis, defenſio plebis,
Naufragium probibes hic, ubi portus ades.
Auctor Apoſtolicus, qui jura Britannica vincens,
Tutus in adverſis ſpe crucis arma fugas.
Vlva decus patriæ, fidei lux, auctor honoris,
Splendor Pontificum, noſter & orbis amor.

IV. *Item ad Felicem Epiſcopum: De dedicatione Eccleſiæ ſuæ.*

CUm Salomon coleret generoſi encænia templi,
Iſraaliticos fecir adeſſa viros.
Levitas, proceres, pueros, juvaneſque ſeneſque,
Undique certarim regia pompa trahit.
Mactantur vituli, tauri jugulantur ad uras,
Et populi in votis gaudia cædis erant.
Nunc vero aſſurgit ritu placitura beato,
Tampore decurſo juſtior ara Deo.
Proſpera quæ populis Felix modo feſta miniſtrans
Exuperat rebus geſta priora novis.
Convocat egregios ſacra ad ſolemnia patres,
Quo ſtat vara ſalus, & fugit umbra vetus.
Docti clave Patri cælos aperira potenti,
Ac monitis Pauli noſcere clauſa poli.
Ne lupus intret oves, na morbus vulneret agnos,
Hinc ſunt cuſtodes, inde medela gregis.
Quorum vox refluens populo de fonta ſalutis,
Ut bibat aure fidem, porrigit ore ſalem,
Inter quos medios Martini ſede Sacerdos,
Euphronius fulget metropolita ſacer.
Plaudens in ſancta fratrum coeunte corona,
Et ſua membra vidans fortior extat apex.
Lætius inda caput, quia ſunt ſua viſcera ſecum,
Eccleſiæ juncto corpore creſcit honor.
Domitianus, item Victorius, ambo columnæ,
Spes in utriſque manens pro regionis ope.
Domnulus hic fulgir meritis, Marachatius inde,
Jure ſacerdotii cultor uterque Dei.

Inſpe-

Inspectata diu data nunc memoranda per ævum,
Votis plena piis fulget in orbe dies :
In qua promeruit sua gaudia cernere pastor,
Officioque sacro reddere vota Deo.
Tempore qui longo adventu pendebat in isto,
Despiciens aliud, hoc erat omnis amor.
Omnia tuta timens inspecto in tramite vitæ,
Ne prius iret iter, quam daret ista Deo.
Sæpius occultans suspiria lassa trahebat,
Cederet ut Dominus hoc properare decus.
Anxius incerto curarum fasce laborans,
Dum votum expectat, pondera tempus erant.
Sed jam festus adest. solvatur sarcina curæ,
Lætitiæ cumulus triste repellat onus.
Prospera dans populis & gaudia larga per urbem,
Felix felici cum grege pastor age.
Hinc te Pontifices circumdant, inde ministri.
Cingit te totum hinc honor, inde favor.
Clericus ecce choris, resonat plebs inde choraulis.
Quisque tuum votum, qua valet, arte canit.
Tarda fuere tibi, quia sit mora semper amanti,
Res sublimis enim tarda, sed ampla venit.
Nunc Domini laudes inter tua classica canta,
Et Dietatis opem machina trina tonet.
Adde medullata in templis holocausta sacerdos,
Quo diuturna mices hostia pura Deo.

V. *In honorem Apostolorum Petri & Pauli, quorum reliquiæ continentur in Namnetica Ecclesia.*

Siderei montis speciosa cacumina Sion,
A Libano gemini flore comante cedri.
Cælorum portæ, lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apostolicas radianti luce coronas,
Doctior hic monitis, celsior ille gradu.
Hunc per corda hominum reserantur, & astra per illum,
Quos docet iste stylo, suscipit ille polo :
Pandit iter cæli hic dogmate, clavibus alter;
Est via cui Paulus, janua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille architectus habetur :
Surgit in his templum, quo placet ara Deo.
Uno fonte pares medicata fluenta rigantes,
Restinguunt avidam dulce liquore sitim.
Fortia bella gerens quisquis cupit astra tenere,
Rex dedit hos proceres militis esse duces.
Gallia plaude libens, mittit tibi Roma salutem,
Fulgor Apostolicus visitat Allobroges.
A facie hostili duo propugnacula præsunt,
Quos fidei turres urbs caput orbis habet.
Hi radient oculi pretioso in corpore Christi,
Lumine qui proprio cetera membra regunt.
Munere Felicis cæli cape Gallia fruges,
Pontificisque tui vota beata cole.
Cujus castus amor dedit hanc in honore superno
Ecclesiæ nuptæ dote perenne domum.
Vertice sublimi petet aulæ forma triformis,
Nomine Apostolico sanctificata Deo.
Quantum inter sanctos meritum supereminet illis,
Celsius hæc tantum culmina culmen habent.
In medium turritus apex super ardua tendit,
Quadratumque levans crista rotundat opus.
Altius ut stupeas arce ascendente per arcus,
Instar montis agens ædis acumen habet.
Illic expositos fucis animantibus artus,
Vivere picturas arte resfante putes.

Sol vagus ut dederit per stagnea tecta colorem,
Lactea lux resilit, cum rubor inde ferit.
Ire redire vides radio crispante figuras,
Atque lacunar agit, quod maris unda solet.
Fulgorem astrorum meditantur tecta metallo,
Et splendore suo culmina sidus habent.
Luna coronato quotiens radiaverit ortu,
Alterum ab æde sacra surgit ad astra jubar.
Si nocte inspiciat hanc prætereundo viator,
Et terram stellas credet habere suas.
Tota rapit radios patulis oculata fenestris,
Et quod mireris hic foris, intus habes.
Tempore quo redeunt tenebræ, mihi dicere fas sit,
Mundus habet noctem, detinet aula diem.
Dextera pars templi meritis præfulget Hilari,
Compare Martino consociante gradu.
Gallia hic proprios diffundit ubique patronos,
Quos hic terra tegit, lumina mundus habet.
Altera Ferreoli pars est qui vulnere ferri,
Munere martyrii gemma superba nitet.
Obtulit hæc Felix ut sit magis ipse Sacerdos,
Christe tuum templum, qui tibi templa dedit.

VI. *In laudem Felicis Episcopi.*

Illuxit festiva dies, me gaudia cogunt,
Ut quod plebs poterat, solus amore loquar.
Ultima sit quamvis regio Armoricus in orbe,
Felicis merito cernitur esse prior.
Miserunt similes Oriens & Gallia sortes :
Illa micat radiis Solis, & ista tuis.
Nam splendore novo sua munera quisque ministrat,
Tu fers Oceano lumen, & ille Rubro.
Denique si senius claro pro lampade fulget.
Ingenium vestrum luminis instar habet.
Maxima progenies titulis ornata vetustis,
Cujus & a proavis gloria celsa tonat.
Nam quicumque potens Aquitanica rura subegit,
Extitit ille tuo sanguine, luce, parens.
Germinis antiqui venerabile culmen in orbe,
Laudibus in cujus militat omne decus.
Flos generis, tutor patriæ, correctio plebis,
Eloquii flumen, fons salis, unda loquax :
Semina doctrinæ, jus causæ, terminus iræ,
Cujus in ingenium huc nova Roma venit.
Illic quod poterat perplures illa docere,
Te contenta suo Gallia cive placet.
Ornamenta geris gemino fulgentia dono,
Et te concelebrant hinc opus, inde genus.
Sed qui terrena de nobilitate nitebas,
Ecclesiam nunc spe nobiliore regis.
Cujus ad ornatum bene cultor jugiter instans,
Ut jam multa Deo splendida dona dares.
Nupsisti Ecclesiæ, felicia vota jugasti,
Hanc qui matronam te potiente reples.
Cujus in amplexu ducis sine crimine vitam,
Altera nec mulier corde recepta fuit.
Hanc oculis, animo retines & corde pudico,
Unde tibi nupsit, castior inde manet.
Illa tibi prolem peperit, sed corpore virgo,
Et populum gremio fudit amata tuo.
Ecce tuos natos divina ex conjuge sumptos,
Et modo te gaudent, quos patris umbra tegit.
Proque salute gregis pastor per compita curris,
Exclusoque lupo tuta tenetur ovis.
Insidiatores removes vigil arte Britannos,

Nullius arma valent, quod tua lingua facit.
Tu quoque jejunis cibus es, tu panis egenti,
Quæ sibi quisque cupit, hic sua vota videt.
Divitias proprias in pauperis ore recondis,
Largas mendici ventre reponis opes.
Tempore quo veniet Christus, tunc omnia vobis;
Judicis in facie sacculus iste refert.
Sic tibi fiaa salue numerosos ampla per annos,
Perpetuo felix nomine, mente, fide.

VII. *Hymnus de Resurrectione Domini, ad Felicem Episcopum.*

SAlve festa dies toto venerabilis ævo,
Qua Deus infernum vicit, & astra tenet.
Ecce renascentis testatur gratia mundi,
Omnia cum Domino dona redisse suo.
Tempora florigero rutilant distincta sereno,
Et majore poli lumine porta patet.
Altius ignivomum solem cæli orbita ducit,
Qui vagus Oceanas exit & intrat aquas.
Armatus radiis elementa liquentia lustrans,
Adhuc nocte brevi tendit in orbe diem.
Splendida sincerum producunt æthera vultum,
Lætitiamque suam sidera clara probant.
Terra favens vario fundit munuscula fœtu;
Cum bene vernales reddidit annus opes.
Mollia purpureum pingunt violaria campum,
Prata virent herbis, & micat herba comis.
Paulatim subeunt stillantia lumina florum,
Arridentque oculis gramina tincta suis.
Semine deposito lactans seges exilit arvis,
Spondens agricolæ vincere posse famem.
Caudice defecto lacrimat sua gaudia palmes,
Unde merum tribuat, dat modo vitis aquam.
Cortice de matris tenera lanugine surgens,
Præparat ad partum turgida gemma sinum.
Tempore sub hyemis foliorum crine revulso,
Jam reparat viridans frondea tecta nemus.
Myrta, salix, abies, corylus, siler, ulmus, acernus,
Plaudit quæque suis arbor amœna comis.
Constructura favos apis hinc alvearia linquens,
Floribus increpitans poplite mella rapit.
Ad cantum revocatur avis, quæ carmine clauso,
Pigrior hyberno frigore muta fuit.
Hinc Philomela suis attemperat organa cannis,
Fitque repercusso dulcior aura melo.
Ecce renascentis testatur gratia mundi,
Omnia cum Domino dona redisse suo.
Namque triumphanti post tristia Tartara Christo,
Undique fronde nemus, gramina flore favent.
Legibus inferni oppressis super astra meantem,
Laudant rite Deum lux, polus, arva, fretum.
Qui crucifixus erat Deus ecce per omnia regnat,
Dantque creatori cuncta creata precem.
Nobilitas anni, mensium decus, alma dierum,
Horarum splendor, scripula cuncta fovens.
Hinc tibi silva comis plaudit, hinc campus aristis,
Hinc grates tacito palmite vitis agit.
Sic tibi nunc avium resonant virgulta susurro,
Has inter minimus passer amore cano.
Christe salus rerum, bone conditor atque redemptor,
Unica progenies ex Deitate patris.
Irrecitabiliter manans de corde parentis,
Verbum subsistens, & penetrare potens,
Æqualis, concors, socius cum patre coævus,
Quo sumpsit mundus principe principium.
Æthera suspendis, sola congeris, æquora fundis,
Quæque locis habitant, quo moderante vigent.
Qui genus humanum cernens mersum esse profundo,
Ut hominem eriperes, es quoque factus homo.
Nec voluisti etenim tantum te corpore nasci,
Sed caro quæ nasci pertulit, atque mori.
Funeris exequias pateris vitæ auctor & orbis,
Intras mortis iter dando salutis opem.
Tristia cesserunt infernæ vincula legis,
Expavitque Chaos luminis ore premi.
Depereunt tenebræ Christi fulgore fugatæ,
Et terris noctis pallia crassa cadunt.
Pollicitam sed redde fidem precor alma potestas,
Tertia lux rediit, surge sepulte meus.
Non decet ut humili tumulo tua membra tegantur,
Neu pretium mundi vilia saxa premant.
Indignum est cujus clauduntur cuncta pugillo,
Ut tegat inclusum rupe vetante lapis.
Lintea tolle precor, sudaria linque sepulcro,
Tu satis es nobis, & sine te nihil est.
Solve catenatas inferni carceris umbras,
Et revoca sursum quidquid ad ima ruit.
Redde tuam faciem, videant ut secula lumen,
Redde diem qui nos te moriente fugit.
Sed plane implesti remeans pie victor ad orbem,
Tartara pressa jacent, nec sua jura tenent.
Inferus insaturabiliter cava guttura pandens,
Qui rapuit semper fit tua præda, Deus.
Eripis innumerum populum de carcere mortis,
Et sequitur liber quo suus auctor adit.
Evomit absorptam trepidam fera bellua prædam,
Et de fauce lupi subtrahit agnus oves.
Hinc tumulum repetens post tartara carne resumpta,
Belliger ad cælos ampla trophæa refers.
Quos habuit pœnale Chaos, jam reddidit in te,
Et quos mors peteret, hos nova vita tenet.
Rex sacer, ecce tui radiat pars magna triumphi,
Cum puras animas sancta lavacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus undis,
Atque vetus vitium purgat in amne novo.
Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
Et grege de niveo gaudia pastor habet.
Additur hac Felix consors mercede sacerdos,
Qui dare vult Domino dupla talenta suo.
Ad meliora trahens gentili errore vagantes,
Bestia ne raperet, munit ovile Dei.
Quos prius Eva nocens infecerat, hos modo reddit,
Ecclesiæ pastos ubere, lacte, sinu.
Mitibus alloquiis agrestia corda colendo,
Munere Felicis de vepre nata seges.
Aspera gens saxo, vivens quasi more ferino,
Te medioante, Sacer, bellua reddit ovem.
Centeno reditum tecum mansura per ævum,
Messis abundantis horrea fruge reples.
Immaculata tuis plebs hæc vehetur in ulnis,
Atque Deo purum pignus ad astra feras.
Una corona tibi de te tribuatur ab alto,
Altera de populo vernet adepta tuo.

VIII. *Ad Felicem Episcopum, cum alibi detorqueret fluvium.*

CEdant antiqui quidquid meminere Poetæ,
Vincuntur rebus facta vetusta novis.
Includi fluvios si tunc spectasset Homerus,

Inde suum potius dulce repleffet opus.
Cuncti Felicem legerent modo, nullus Achillem,
Nomine sub cujus cresceret artis honor.
Qui probus ingenio mutans meliore roteru,
Correre prisca facis flumina lege nova.
Aggere composito removens in gurgite lapsum,
Quo natura negat, cogis abire viam.
Erigis hic vallem, subdens ad concava montem,
Et vice conversa hæc tumet, ille jacet.
Alter in alterius migravit imagine formam,
Mons in valle sedet, vallis ad alta subit.
Quo fuit unda fugax, crevit pigro obice terra,
Et quo prora prius, huc modo planstra meant.
Collibus adversis flexas super iuvehis undas,
Et fluvium docilem monte vetante trahis.
Qua rapidus flueret, veniens celer amnis adhæsit,
Et subito, nato colle, retorsit iter.
Quæ prius in præceps, veluti sine fruge, rigabant,
Ad victum plebis nunc famulantur aquæ.
Altera de fluvio metitur seges orta virorum,
Cum per te populo parturit unda cibum.
Qualiter incertos hominum scis flectere motus,
Qui rapidos fontes ad tua fræna regis.
Stet sine labe tibi, Felix, pia vita per ævum,
Cujus ad imperium transtulit unda locum.

IX. *Ad Nicetium Treverensem Episcopum.*

Splendor apex fidei venerabile mente Niceti,
Totius orbis amor, Pontificumque caput.
Summus Apostolico præcellens pastor ovili,
Auxisti meritis quidquid honoris habes.
Divino insistens operi terrena relinquis,
Cui moritur mundus, non moriture manes.
Vita brevis cunctis, sed non brevis illa beatis:
Cum bona non pereant, jure perennis eris.
Dum tibi restrictus maneas & largus egenis,
Quod facis in minimis, te dare crede Deo.
Captivus quicumque redit sua lumina cernens,
Ille lares patrios, tu capis inde polos.
Hic habet exul opem, jejunans invenit escas:
Qui venit esuriens, hic satiatus abit.
Tristibus imponis curas purganda querelas,
Et sanat cunctos una medela viros.
Pauperis hinc lacrimas deficcas gaudia præstans,
Qui prius ingemuit, vota salutis habet.
Te pascente greges numquam lupus abripit agnos,
Sunt bene securi, quos tua caula tegit.
Templa vetusta Dei revocasti in culmine prisco,
Et floret senior te reparante domus.
Hic populis longos tribuas pia vota per annos,
Et maneas pastor, ne lacerentur oves.

X. *Ad ipsum Nicetium: De castro super Mosella fluvio sito.*

Mons in præcipiti suspensa mole tumescit,
Et levat excelsum saxea ripa caput.
Rupibus expositis intonsa cacumina tollit,
Totus & elato vertice regnat apex.
Proficiunt colli, quæ vallibus arva recedunt,
Undique terra minor vergit & iste subit.
Quem Mosella tumens, Rhodanus quoque parvulus ambit,
Concertantque sui pascere pisce locum.
Diripiunt dulces alibi vaga flumina fruges,
Hæc tibi parturiunt Mediolane dapes.
Quantum crescit aquis, pisces vicinius offert,
Exhibet hinc epulas, inde rapina venit.
Cernit frugiferos congaudens incola sulcos,
Vota ferens segeti fertilitate gravi.
Agricolæ pascunt oculos de messe futura,
Ante metit visu, quam ferat annus opem.
Ridet amœnus ager tectus viridantibus herbis,
Oblectant animos mollia prata vagos.
Hæc vir Apostolicus Nicetius arva peragrans,
Condidit optatum pastor ovile gregi.
Turribus incinxit terdenis undique collem,
Præbuit hic fabricam quo nemus ante fuit.
Vertice de summo demittunt brachia murum,
Dum Mosella suis terminus extet aquis.
Aula tamen nituit constructa cacumine rupis,
Et monte imposito mons erit ipsa domus.
Complacuit latum muro concludere campum,
Et prope castellum hæc casa sola manet.
Ardua marmoreis suspenditur aula columnis,
Qua super æstivas cernit in amne rates.
Ordinibus ternis extensaque machina crevit,
Ut postquam ascendas, jugera tecta putes.
Turris ab adverso quæ constitit obvia clivo,
Sanctorum locus est, arma tenenda viris.
Illic est etiam gemino balista volatu,
Quæ post se mortem linquit, & ipsa fugit.
Ducitur in rigidis sinuosa canalibus unda,
Ex qua fert populo hic mola rapta cibum.
Blandifluas stupidis induxit collibus uvas,
Vinea culta viret, quo fuit ante frutex.
Insita pomorum passim plantaria surgunt,
Et pascunt vario floris odore locum.
Hæc tibi proficiunt quidquid laudamus in illis,
Qui bona tot tribuis, pastor opime, gregi.

XI. *Ad Villicum Episcopum Metensem.*

Gurgite cæruleo pelagus Mosella relaxat,
Et movet ingentes molliter amnis aquas.
Lambit odoriferas vernanti gramine ripas,
Et lavat herbarum leniter unda comas.
Hinc dextra de parte fluit qui Salia fertur,
Flumine sed fluctus pauperiore trahit.
Hic ubi perspicuis Mosellam cursibus intrat,
Alterius vires implet, & ipse perit.
Hoc Mettis fundata loco speciosa, coruscans,
Piscibus obsessum gaudet utrumque latus.
Deliciosus ager ridet vernantibus arvis:
Hinc sata culta vides, cernis & inde rosas.
Prospicis umbroso vestitos palmite colles,
Certator varia fertilitate locus.
Urbs munita nimis quam cingit murus & amnis,
Pontificis merito stas valitura magis.
Villicus æthereis qui sic bene militat armis,
Stratus humi genibus te levat ille suis.
Unde humilis terris te projicis alme Sacerdos,
Orando hinc patriæ ducis ad astra caput.
Fletibus assiduis adquiris gaudia plebi,
Pastoris lacrimis lætificantur oves.
Ictibus invalidis quamvis minitetur iniquus,
Tu quibus es murus vulnera nulla timent.
Et licet incluso lupus insidietur ovili,
Te custode gregis nil ibi prædo nocet.
Oblectas populos vultu sine nube sereno,
Cunctorumque animos gratia blanda fovet.
Si poscat novus hospes opem, tu porrigis escas,

Inve-

Invenit & proprios ad tua tecta lares.
Dum satias querulum, magis obliviscitur illas
 Quas habet in patriis finibus ea ul opes.
Qui sua damna refert, gemitus subducis ab ore,
 Gaudia restituens tristia cuncta fugas.
Protegis hinc nudos, illinc to pascis egentes,
 Nil tibi teddit inops, reddit amore Deus.
Horrea præmittis melius tua condita servans?
 Quas sic diffundis dat Paradisus opes.
Culmina templorum renovasti Villice cultor:
 Cum veniet Dominus, stat labor ecce tuus.
Commissum video non suffodisse talentum,
 Sed magis opratum multiplicatur opus.
Longius extensos peragas tam digna per annos,
 Et maneat semper nomen, opime, tuum.

XII. *Item ad eumdem: De convivio.*

PAstor opime gregis, cunctis tua pabula prosunt,
 Qui satias animas, quam bene membra foves!
Sic avidos reddis convivas nectare lactis,
 Ut scutella levet, quod cochleare solet.

XIII. *Ad ipsum Episcopum: De eadem re.*

CUrrit ovis repetens a te sua pascua, pastor,
 Qui cibus esse soles, da mihi pauis opem.

XIV. *De pictura vitis in mensa.*

VItibus intextis ales sub palmite vernat,
 Et leviter pictas carpit ab ore dapes.
Multiplices epulas meruit conviva tenere,
 Aspicit hinc uvas, inde falerna bibit.

XV. *De copia piscium super mensam.*

REtia vestra, pater, oneroso pisce redundant,
 Apparet Petri vos meruisse vices.

XVI. *Ad Carentinum Episcopum Coloniæ.*

CArentine decus fidei, Deitatis amice,
 Nomine de proprio care perennis amor,
Pontificem pollens Agripina Colonia præfert,
 Frugiferis agris digne colone Dei.
Si videas aliquos quacumque ex gente creatos,
 Quamvis ignotos mox facis esse tuos.
Quos semel affectu astringis pietate paterna,
 Ulterius numquam dissociare potes.
Nec subito veniens, veluti fugitiva recedit,
 Sed concessa cito gratia fixa manet.
Verba Dei complens sicut te diligis ipsum,
 A te ita diligitur proximus omnis homo.
Vocis Apostolicæ sectator dignus haberis,
 Quæ caros animos præposuit fidei:
Tranquillus, placidus, mitis, sine nube serenus,
 Cui rabies mundi nil dominare potest.
Pectora cunctorum reficis dulcedine verbi,
 Lætificas vultu tristia corda tuo,
Pauperibus cibus es, dasque esurientibus escam,
 Rite pater populi dando salutis opem.
Aurea templa novas pretioso fulta decore,
 Tu nites, unde Dei fulget honore domus.
Majoris numeri quo templa capacia constent,
 Alter in excelso pendulus ordo datur.

Sollicitat pia cura gregis te, pastor opime,
 Nil lupus a stabulis quo vigilante rapit.
Tempora longævo teneas felicia tractu,
 Et per te Domini multiplicentur oves.

XVII. *Ad Igidium Remorum Episcopum.*

ACtibus egregiis venerabile culmen, Igidi,
 Ex cujus meritis crevit honore gradus.
Subtrahor ingenio, compellor amore parato,
 Laudibus in vestris prodere pauca favens,
Namque reus videor tantis existere causis,
 Si solus taceam quidquid ubique sonat.
Sed quamvis nequeam digno sermone fateri,
 Da veniam, voto me voluisse loqui.
Exiit in mundum gestorum fama tuorum,
 Et meritis propriis sydus in orbe micas.
Clarior effulges, quam Lucifer ore sereno:
 Ille suis radiis, tu pietate nites.
Nil lupus insidiis cauto subducit ovili,
 Te pastore sacro pervigilante gregem.
Facundo eloquio cælestia dogmata fundis,
 Ecclesiæ crevit te monitore domus.
Pontificis studio correctio plebis haberis,
 Ne tenebræ noceant, semita lucis ades.
Cunctorum recreas animos dulcedine verbi,
 Qui satias epulis, pascis & ore greges.
Præcepta implentos, non solo pane cibamur,
 Delicias capimus, quas tua verba ferunt.
Ut gaudet corpus, cui mitior esca paratur,
 Sic animæ gaudent, si tua lingua sonet.
Hæresis ira cadit, forti te milite Christi:
 Adquiris Regi, qui dedit arma tibi.
Qui purgas agros spinis sermone colente,
 Et mundata Deo surgit ubique seges.
Qui venit huc exul, tristis, defessus, egenus,
 Hic recipit patriam te refovente suam.
Quæ doluit tollis, gemitos in gaudia vertens,
 Exilium removes, reddis amore lares.
Pauper habere cibum, meruit quoque nudus amictum:
 Invenit hic semper, quæ bona quisque cupit.
Contultum tribuis generaliter omnibus unum,
 Qui populi pater es, tot pia rite geris.
Hæc tibi vita diu, Domino tribuente, superfit,
 Atque futura micet lucidiore die.

XVIII. *Ad Sanctum Hilarium.*

LUx sincera animi semper mihi dulcis Hilari,
 Quamvis absentem quem mea cura videt.
Cujus honestus amor tantum mea corda replevit,
 Ut sine te numquam mente vacante loquar.
Versibus exiguis mandimus vota salutis,
 Quæ dedit affectus, sint tibi cara precor.

XIX. *Ad Bertegrannum Episcopum: Quod eum levasset in currum.*

CUrricoli genus est, memorat quod Gallia thedam,
 Molliter incedens orbita sulcat humum.
Exiliens duplici bijugo volat axe citato,
 Atque moves rapidas juncta quadriga rotas.
Hac ego dum famulans comitatu jungor eodem,
 Et mea membra cito dum veherentur equos;
Pontificisque sacri Bertegranni actus honore,
 Comprendente manu raptus in axe levor.

Qua.

Qualiter implumes fœtus pia mater hirundo
 Confovet, & placide pennula tensa tegit,
Sic bonitate potens, affectu dives opimo,
 In proprium pastor molle sedile locat.
Nec solum amplectens pia meos, sed diligit omnes,
 Unde magis populis unicus extat amor.

XX. *Ad eundem Episcopum: De ejus Opusculis.*

ARdua suscepi missis epigrammata chartis,
 Atque cothurnato verba rotata sopho.
Percurrens tumido spumantia carmina versu,
 Credidi in undoso me dare vela freto.
Plana procellosos ructavit pagina fluctus,
 Et velut Oceanus fonte refudit aquas.
Vix modo tam nitido pomposa poemata cultu
 Audit Trajano Roma verenda foro.
Quod si tale decus recitasses ante senatus,
 Stravissent plantis aurea fila tuis.
Per loca, per populos, per compita cuncta videres,
 Currere versiculos plebe favente tuos.
Sed tamen in vestro quædam sermone notavi,
 Carmine de veteri furta novella loqui.
Ex quibus in paucis superaddita syllaba fregit,
 Et pede læsa suo musica clauda gemit.
Nunc, venerande pater, prece, voto, voce saluto,
 Commendans animum supplice corde meum.
Sit tua vita diu, cujus modulante camœna
 Cogimur optatis reddere verba jocis.

XXI. *Ad Agricolam Episcopum Cavillonensem.*

PRæsul honoris apex generis fideique cacumen,
 Cultor agri pollens, pastor opime gregis.
Cum mea terra manu meruit genitoris arari,
 Reddatur nati vomere culta sui.
Nam pater affectu dulci memorabilis orbi,
 Me vobiscum uno fovit amore duos:
Corde parens, pastu nutrix, bonus ore magister,
 Dilexit, coluit, rexit, honesta dedit.
Ille pio studio falcata novalia sevit:
 Quod pater effudit, hoc mihi semen ale.

XXII. *Ad Felicem Episcopum Bituricensium, scriptum in turre ejus.*

QUam bene juncta decent sacrati ut corporis agni,
 Margaritum ingens, aurea dona ferant.
Cedant Chrysolithis Salomonia vasa metallis,
 Ista placere magis ars facit atque fides.
Quæ data Christe tibi Felicis munera sic sint,
 Qualia tunc tribuit de grege pastor Abel.
Et cujus tu corda vides, pietate coæques,
 Pat viduæ merito, quæ dedit æra duo.

XXIII. *In C. P. Ad Avitum Episcopum Arvernensem.*

OFficiis intente piis, pater orbis Avite,
 Gloria Pontificum, noster & altus amor.
Per quem plebs, regio, peregrinus, & hospes aluntur,
 In quo cuncta capit, quæ sibi quisque cupit.
Ex opere immeritus merui pia dona patroni,
 Ne minimam pascens immemor esses ovem.
Qui trahis ore greges æterna ad pabula Christi,
 Qualiter hic vivant, est quoque cura tibi.
Semper & absentes personas tua protegit ala,
Quo pede non curris, munere totus ades.
Muneribus vestris Agnes simul aut Radegundes,
 Multiplici orantes fomite vocis agunt.
Ad cælos penetranda feras pater alte talenta,
 Quæ centena suo tempore culta metas.
Per Dominum regemque bonum precor aulice præsul,
 Ut Fortunati sis memor alme tui.

XXIV. *Ad ipsum Avitum Arvernensem Episcopum.*

PAruimus jussis, sacer ac venerande Sacerdos,
 Et pater, imperiis dulcis Avite tuis.
Garrulitate levi potius stridente cicuta,
 Quam placeat liquido nostra camœna melo.
Sed tamen ut veniam tribuas pietatis amator,
 Intende obsequium, nec trutinato sophum.
Munera pro magno modicus hæc parvula solvo.
 Pensetur votis, est cui lingua rudis.

XXV. *Item ad eundem Episcopum.*

VIrtutum quid celsa fides mereatur honoris,
 Summe Sacerdotum dulcis Avite probas.
Qui nectens animos cunctorum in amore beato,
 Post te care pater pectore capta trahis.
Sed tamen inter eos, tua quos dulcedo replevit,
 Promptus in affectu portio major agor.
Lumen dulce meum, patriæ vigor, altor egentum,
 Spes peregrinorum, ductor honorque patrum.
Si mea vox jugi resonaret acumine carmen,
 Laude minor loquerer, major amore pater.
Maxima sed nostri datur hæc occasio voti,
 Vel memorare tuum nomen, opime, sacrum.
Commendantur item vestræ pietatis amori,
 Agnes voce humili cum Radegunde pari.
Larga salutiferos vigeat tibi vita per annos,
 Nam tua quæ fuerit, sit mea, care, salus.

XXVI. *De Domno Agerico Veridunensi Episcopo.*

URbs Veriduna brevi quamvis claudaris in orbe,
 Pontificis meritis amplificata places.
Major in angusto præfulget gratia gyro,
 Agerice tuus quam magis auxit honor.
Plurima magnarum fudisti semina laudum,
 Quæ matura operis fertilitate metis.
Tempore præsenti victum largiris egenis,
 Unde futura dies centuplicabit opes.
Dogmatis arcani referas penetralia pastor,
 Nec solum dapibus, pascis & ore greges.
Templa vetusta novas pretiosius, & nova condis,
 Cultior est Domini te famulante domus.
Egregios fontes sacri baptismatis exples,
 Tam pia divino fonte repletus agis.
Candida sincero radiat hæc aula sereno,
 Et si Sol fugiet, hic manet arte dies.
Ad nova templa avidæ concurrunt undique plebes,
 Et tribuis populis plus in amore Deum.
Te solamen inops meruit, te nudus amictum,
 Et solus cunctis potus & esca manes.
Felix qui meritis æternæ lucis amator,
 Tempore tam modico non moritura paras.

XXVII. *Item ad Agericum Veridunensem Episcopum.*

PHœbus ut elatum suspendit in æthera currum,
Purus & igniferum spargit ubique jubar:
Effusis radiis totum sibi vendicat orbem,
Montes, plana replens, ima vel alta tenet.
Sic præsul splendore animi cum sole coruscas,
Ille suis radiis fulget, & ipse tuis.
Agerice sacer vivis sermone colente,
Ecclesiæ segetes fertilitate placent.
Terrenis sterilis rebus, facunde supernis,
Humana spernens; dives iture polis.
Illecebris mundi mundus lasciva repellens,
Nil cui subripuit carnis amarus amor.
Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet,
Cum tua delictis libera membra vides.
In templis habitando piis sic purus haberis,
Ut tua corda, pater, sint pia templa Dei.
Eligit in tali Christus se vase recondi,
Quam sibi purgavit, possidet ipse domum.
Non dolus in labiis, nec sunt fera nubila mentis,
Sinceris animis vernat in ore dies.
Doctiloquum flumen salienti fonte refundis,
Et sensus steriles voce rigante foves.
Ardua cælorum pandis mysteria tetrix,
Per quem plus Dominum scit, timet, orat, amat.
Dogmate divino præsul facunde triumphas,
Dans pastor monitus, ne premat error oves.
Deliciis reficis, quas cælum, arva, unda ministrat,
Et satiat populos hinc cibus, inde fides.
Sumit pauper opem, tristis spem, nudus amictum,
Omnia quidquid habes, omnibus esse facis.
Hic tibi longa salus maneat, lux inde futura,
Atque diu pastor pro grege vota feras.

XXVIII. *Ad venerabilem virum Amphionem presbyterum.*

VIr pietate calens, blanda dulcedine vernans,
Cujus in aspectu mens pretiosa micat.
Quem prius ut merui cognoscere lumine vultus,
Conspexi sensus lumen inesse tibi.
Amphion mihi care pater venerande Sacerdos,
Atque meo semper corde tenendus amor.
Qui quemcumque novum videas, facis esse propinquum,
Si genus ignores, fit tibi mente parens.
Provocat alloquium cunctos jucunda voluptas,
Cogis & unanimes jugiter esse tuos.
Ingenio vivax, sensus moderamine firmus,
Pondere consilii fisus ubique manens.
Qui bene cauta regis maturæ frena senectæ,
Qui quem præstat honor, scis moderate gradum.
Promptus ad omne decus larga bonitate redundas,
Cui se conjungit quisquis in orbe venit.
Profluis humane, frugem venientibus offers,
Et tua fit populis omnibus una domus.
Verbis quippe suis quem Papa Leontius effert,
Judicio tanti credimus ista viri.

XXIX. *Ad Paternum Abbatem. De codice emendato.*

PAruimus tandem jussis, venerande Sacerdos,
Nominis officium jure Paterne geris.
Qui propriis meritis ornans altaria Christi,
Tam prece quam voto das placitura Deo.

Supplico, cede tamen si quid me forte fefellit,
Nam solet iste meas error habere manus.
Obtineat supplex modo pagina missa salutis:
Hæc quoque cum relegis, me memorare velis.

XXX. *Ad Ruccenem Diaconum, postea Presbyterum.*

ALtaris Domini pollens bone Rucco minister,
Hinc tibi festinus mando salutis opus.
Nos maris Oceani tumidum circumfluit æquor,
Te quoque Parisius, chare sodalis, habet.
Sequana te retinet, nos unda Britannica cingit,
Divisos terris alligat unus amor.
Non furor hic pelagi vultum mihi subtrahit illum,
Nec Boreas aufert, dulcis amice, tuum.
Pectore sub nostro tam sæpe recurris amator,
Tempore sub hyemis quam solet unda maris.
Ut quatitur pelagus, quotiens proflaverit Eurus,
Stat neque sic animus te sine chare meus.
Blanda serenato tempestas pectore fervet,
Atque ad te varia mobilitate trahit.
Sed memor esto mei, votumque rependa petenti,
Ut pariter paribus det sua dona Deus.
Humanam mentem Christi quo gratia ditet,
Ac Domino nostro sensus & ora vacent.

XXXI. *Ad Archidiaconum de Meldis.*

SI mihi vel vestros licuisset cernere vultus,
Munere pro tanto plurima verba darem.
Direxit nobis mustum tua chara voluntas,
Et dulces animos dulcia dona probant.
Quem non vidisti, promptius satiare parasti,
Quid facias illi, qui tibi notus adest?
Det tibi larga Deus, qui curam mente fideli
De grege Pontificis, magne minister, habes.

XXXII. *Ad Johannem Diaconum.*

PIgnus amicitiæ semper memorabile nostræ,
Versibus exiguis chare Johannes habe.
Ut cum me rapiunt loca nunc incognita forsan,
Non animo videar, dulcis, abesse tuo.
Anthemium patrem per te, venerande, saluto,
Cujus in affectu consolidatus agor.
Hilarium pariter nobis in amore tenacem
Insero carminibus, quem mea corda colunt.
Perpetuo maneas meritis felicibus ævo,
Hæc quoque cum relegis, me memorare velis.

XXXIII. *Ad Anthemium Diaconum.*

SUscipe versiculos, Anthemi, pignus amantis,
Quos tibi sincero fundit amore tuus.
Cum tua blanditus retineret lumina somnus,
Lassaque fecisset membra jacere thoro.
Dum dubito, pecco, nolens vexare quietum,
Sic mea culpa tui causa soporis erit.
Discedo tacitus veluti fur indice nullo,
Nec dixi amplexans, frater amate, vale.
Non licuit mandata animo committere caro,
Nec tenuit verbis hora vel una tuis.
Testificor Dominum, mihi fortiter esse molestum,
Quod sic abscedo, nec tua dicta fero.
Sed qui plura volens poteram tunc dicere præsens,
Nunc faciat paucis pagina missa loqui.

Hæc

Hæc tamen ante Deum rogo te mihi munera præstes,
Omnibus ut semper charus ubique mices.
Nemo mihi vestem, denaria nemo ministret,
Quod dulcedo monet, hoc mihi nemo neget.

XXXIV. *Ad Sindulfum Diaconum.*

FRater amore Dei digno memorabilis actu,
Pectora fixa meo, Frater amore Dei.
Carpe libenter iter, quod ducit ad ætheris aulam,
Altius ut surgas, carpe libenter iter.
Fer patienter onus, neque te pia sarcina lasset,
Unde manet requies, fer patienter onus:
Subdere colla decet, quia sunt juga dulcia Christi,
Quo mereamur opem, subdere colla decet.
Qui sua rura colit, solet horrea plena tenere,
Nec jejunus erit, qui sua rura colit.
Per mare nauta volat, quo multa pecunia crescat,
Mercibus ut placeat, per mare nauta volat.
Non timet ille necem rabie turbante procellæ:
Ut lucretur opes, non timet ille necem.
Miles ad arma venit quærens per vulnere palmam,
Ut redeat victor, miles ad arma venit.
Prælia sume libens mihi tu quoque care sodalis,
Unde triumphus erit, prælia sume libens.
Quisquis amore venit, nescit se ferre laborem,
Nemo labore jacet, quisquis amore venit.
Carmina parva ferens tibi debita reddo salutis,
Des meliora precor, carmine parva ferens.

L I B E R IV.

I. *Epitaphium Evemerii Episcopi Namnetica civitatis.*

QUamvis cuncta avido rapiantur ab orbe volatu,
Attamen extendit vita beata diem.
Nec damnum de fine capit, cui gloria vivit,
Æternumque locum missus ad astra tenet.
Hoc igitur tumulo requiescit Evemerus almus,
Per quem Pontificum surgit opimus honor.
Stemmata deducit fulgens ab origine culmen,
Et mariris priscos crescere fecit avos.
Emicuit populis geminum memorabile donum,
Inde gradu judex, hinc pietate pater.
Dulcis in eloquio, placidus moderamine sacro,
In cujus sensu perdidit ira locum.
Alterius motus patienti pectore vicit,
Ut levitas læsit, hoc gravitata tulit.
Si quis ab externis properavit sedibus hospes,
Mox apud hunc proprios sensit habere lares.
Hic habitare volens patriis rudis exul ab oris,
Oblitus veterem hujus amore patrem.
Gaudens arrisit, probat is se cernere flentem,
Alterius lacrimas mox facit esse suas.
Partitus cum ventre vices pietate magistra,
Unde tulit luctus, mox ibi vota dedit.
Pauperibus dives censum transfudit egenis,
Ante bonos tribuit, quam peteretur, opem.
Semina jactavit centeno pinguia fructu,
Cui modo de reditu messis adulta placet.
Unica cura fuit, cunctos ut viseret ægros,
Ipse quibus medicus vixit & ipse cibus.
Extulit Ecclesiæ culmen, quod reddidit unum,
Venit ad hæredem, qui cumularet opus.

Falix ille abiit, Felicem in sede reliquit,
Hæredis meritis vivit in orbe pater.

II. *Epitaphium Gregorii Episcopi civitatis Lingonica.*

POstquam sidereus disrupit Tartara princeps,
Sub pedibus justi mors inimica jaces.
Hoc veneranda sacri testatur vita Gregori,
Qui modo post tumulos intrat honore polos.
Nobilis antiqua decurrens prole parentum,
Nobilior gestis nunc super astra manet.
Arbiter ante ferox, exhinc pius ipse Sacerdos,
Quos domuit judex, fovit amore patris.
Triginta & geminos pie rexit ovile per annos,
Et grege de Christi gaudia pastor habet.
Si quæras meritum, produnt miracula rerum,
Per quem debilibus fertur amica salus.

III. *Epitaphium Tetrici Episcopi Lingonica civitatis.*

PAlma Sacerdotii venerando Tetrice cultu,
Te patriæ sedes, nos peregrina tenet.
Te custode pio numquam lupus abstulit agnum,
Nec de fure timens pascua carpsit ovis.
Sex qui lustra gerens & per tres insuper annos,
Rexisti placido pastor amore gregem.
Nam ut condirentur divino corda sapore,
Fudisti dulcem jugiter ore salem.
Summus amor Regum, populi decus, arma parentum,
Ecclesiæ cultor, nobilitatis honor:
Esca inopum, tutor viduarum, cura minorum,
Omnibus officiis omnia pastor eras.
Sed cui præbebat varie tua cura medelam,
Funere rectoris plebs modo triste gemit.
Hoc tamen, alme pater, speramus; dignus in astris,
Qualis honore vites, hic pietate probas.

IV. *Epitaphium Galli Episcopi Arvernica civitatis.*

HOstis iniquus Adam Paradiso fraude repellis,
Ecce Deus famulis præstat adire polos.
Invide, sic tua mors homini meliora paravit,
Tu expellis terris, hic dat & astra suis.
Testis & Antistes Gallus probat ista beatus,
Nobilis in terris, dives aundo polis.
Qui Christi auxilio fultus, nec adultus in annis,
Se majora petens odit amare lares.
Effugit amplexus patrios, matremque relinquit,
Qui monachum regeret quæritur Abba parens.
Illic tyro rudis generoso cœpit ab ævo,
Militiæ Domini belliger arma pati.
Quintiano demum Sancto erudiente magistro,
Pulcrior est auro corde probatus homo.
Inde Palatinam Regis translatus in aulam,
Theodorice tuo visit amore pio.
Mox ubi destituens terras petit astra magister,
Cessit discipulo cura tuendo gregem.
Pontificatus enim moderans ita rexit habenas,
Pastor ut officiis esset, amore pater.
Mansuetus, patiens, bonus, æquus, amator, amandus,
Non erat offensæ, sed locus hic veniæ.
Si qua supervenit, facta est injuria virtus,
Unde furor potarat, inde triumphus erat.
Plebem voce fovens quasi natos ubere nutrix,
Dulcia condito cum sale mella rigans.
Hoc opus exercens præscivit dona futuri,

Se pastore nihil posse perire gregi.
Sic pater Ecclesiam regit in quinquennia quinque,
Bis terdena tamen lustra superstes agens.
Hinc meliore via Sanctum ad cælestia vectum,
Non premit urna rogi, sed tenet ulna Dei.

V. *Epitaphium Ruriciorum Episcoporum Lemovicinæ civitatis.*

INvida mors rapido quamvis miniteris hiatu,
Non tamen in Sanctos jura tenere vales.
Nam postquam remeans domuit fera Tartara Christus,
Justorum meritis sub pede victa jaces.
Hic sacra Pontificum toto radiantia mundo
Membra sepulcra tegunt, spiritus astra colit.
Ruricii gemini flores, quibus Aniciorum
Vincta parentali culmine Roma fuit,
Actu, mente, gradu, spe, nomine, sanguine nexi,
Exultant pariter hinc avus, inde nepos.
Tempore quisque suo fundans pia templa Patroni,
Iste Augustini, condidit ille Petri.
Hic probus, ille plus, hic serius, ille serenus,
Certantes pariter quis cui major erit.
Plurima pauperibus tribuentes divite censu,
Misere ad cælos, quas sequerentur opes.
Quos spargente manu, redimentes crimina mundi,
Inter apostolicos credimus esse choros.
Felices qui sic de nobilitate fugaci
Mercati in cælis jura Senatus habent.

VI. *Epitaphium Exotii Episcopi Lemovicinæ civitatis.*

QUamvis Pontificem premeret tremebunda senectus,
Attamen hæc voluit plebs superesse patrem.
Aut si naturæ muteri debita possent,
Pro pastore suo grex properasset Iret.
Sed quia non licuit, popolum spes consulat ille,
Hunc quod pro meritis vexit ad astra fides.
Immaculata Deo conservens membra pudore,
Exotius meruit jam sine fine diem:
Pectore sub cujus regnans patientia victrix,
Fluctibus in tantis anchora sensus erat.
Ille gerens animum placida dulcedine pastum,
Nescit in offensis jure referre vices.
Templorum cultor, recreans moderamine cives,
Vulneribus patriæ fida medela fuit.
Qui tria lustra gerens in Pontificatus honore,
Pergit ad antiquos plebe gemente patres.
Nunc decet hunc igitur vacuis deflere querelis,
Post tenebras mundi quem tenet aula poli.

VII. *Epitaphium Calacterici Carnotenæ civitatis Episcopi.*

ILlacrimant oculi, quatiuntur viscera fletu,
Nec tremuli digiti scribere dura valent.
Dummodo qui volui vivo, dabo verba sepulto,
Carmine vel dulci cogor amara loqui.
Digne tuis meritis Calacterice Sacerdos,
Tarde note mihi, quam cito chare fugis!
Tu patriam repetis, tu nosque sub urbe relinquis,
Te tenet aula nitens, nos tenebrosa dies.
Ecce sub hoc tumulo pietatis membra quiescunt,
Dulcior & melli lingua sepulta jacet.
Forma venusta, decens, animus fine fine benignus,
Vox suavis legem præmeditata Dei.
Spes cleri, tutor viduarum, panis egentum,
Cura propinquorum, promptus ad omne bonum.
Organa psalterii cecinit modulamine dulci,
Et tetigit tardi plectra beata Dei.
Cautere eloquii bene purgans vulnera morbi,
Quo pascente fuit fida medela gregi.
Sex qui lustra gerens octo bonus insuper annos,
Ereptus terræ justus ad astra redis.
Ad Paradisiacas epulas te cive reducto,
Unde gemit mundus, gaudet honore polus.
Et quia non dubito quante est tibi gloria laudum,
Nec debes fleri talis amice Dei.
Hæc qui, Sancte pater, pro magnis parva susurro,
Pro Fortunato quæso precare tuo.

VIII. *Epitaphium Chronopii Episcopi Petrocorici.*

SI terrena sacer tibi quondam cura fuisset,
Carmine plus lacrimas quam modo verba darem.
Sed quia tu mundus, nec sunt tibi crimina mundi,
Nos gaudere mones, qui sine morte manes.
Antistes pietate calens venerande Chronopi,
Membra sepulcra tegunt, spiritus astra tenet.
Ordo Sacerdotum cui fluxit utroque parente,
Venit ad hæredem pontificalis apex.
Hunc tibi jure gradum successio sancta paravit,
Ut quasi jam merito debitus esset honor.
Nobilis antiquo veniens de germine patrum,
Sed magis in Christo nobilior merito.
Sic vultu semper placidus, ceu mente serenus,
Pectore sincero frons sine nube fuit.
Cujus ab eloquio nectar per verba fluebat,
Vinceret ut dulces ore rigante favos.
Nudorum tu vestis eras, algentis amictus,
Qui ad tua tecta fugit, tectus & ipse redit.
Divitias omnes inopum sub ventre locasti,
Unde tibi semper viva talenta manent.
Esuriens epulum, sitiens te sumere potum,
Cernere te meruit tristis & æger opem.
Implesti propriis viduatam civibus orbem,
Viderunque suos te redimente lares.
Quam lupus a stabulis tulerat frendente rapina,
Te pastore gregi reddita plaudit ovis.
Templa exulta celer revocasti in culmine prisco,
Hinc tua sed cælis stat sine labe domus.
Ipse bis octono vixisti in corpore lustro,
Nunc tibi pro meritis est sine fine dies.

IX. *Epitaphium Leontii Episcopi anterioris Burdegalensis civitatis.*

ULtima sors avido graviter properavit hiatu,
Pastorem rapiens, qui fuit arma gregis.
Hoc recubant tumulo venerandi membra Leonti,
Quo fletit eximium pontificale caput.
Quem plebs cuncta gemens confusa voce requirit,
Hinc puer, hinc juvenis deflet, & inde senex.
Defensoris opem hic omnis perdidit ætas,
Et quantum celuit, nunc lacrimando docet.
Nemo valet fictis oculis memorare sepultum,
Qui tamen in populo vivit amore pio.
Egregius ortli de nobilitate secundus,
Moribus excellens, culmine primus erat.
Hic pietate nova cunctis minor esse volebat,
Sed magis his meritis & sibi major erat.
Quo præsente viro meruit discordia pacem,

Expul-

Expulsa rabie corda ligabat amor.
Ecclesiæ totum concessit in ordine censum,
Et tribuit Christo, quod fuit ante suum.
Ad quem pauper opem, pretium captivus habebat,
Hoc proprium reputans quod capiebat egens.
Cujus de terris migravit ad astra facultas,
Et plus iste Deo, quam sibi vixit homo.
Cordis in amplexu retinens & pectore plebem,
Diceret ut populum se generasse patrem.
Namque suos cives placida sic voce monebat,
Testareris ut hunc ad sua membra loqui.
Ingenio vigilans, dives quoque dogmate Christi,
Et meruit studiu multiplicare gradum.
Largior in donis absens sibi junxit amantes,
Et quo non fuerat munere notus erat.
Principibus cherus, hujusque amor unicus urbis,
Festinans animis omnibus esse parens.
Lustra decem pollens, septem quoque vixit in annos,
Mox urgente die raptus ab orbe fuit.
Sed quis cuncta canat, cum tot bona solus habebat?
Nunc uno in tumulo plurima vota jacent.
Hæc tibi parve nimis, cum tu merearis opima,
Carmina Theudosius præbet amore tuus.

X. *Epitaphium Leontii Episcopi sequentis Burdegalensis civitatis.*

Omne bonum velox fugitivaque gaudia mundi,
Prosperitas hominum quam cito rapta volat!
Mallem cui potius nunc carmina ferre salutis,
Perverso voto flere sepulcra vocor.
Hoc recubant tumulo venerandi membra Leonti,
Quem sua Pontificem fama sub astra levat.
Nobilitas altum ducens ab origine nomen,
Quale genus Romæ forte Senatus habet.
Et quamvis celso flueret de sanguine patrum,
Hic propriis meritis crescere fecit avos.
Regum summus amor, patriæ caput, arma parentum,
Tutor amicorum, plebis & urbis honor,
Templorum cultor, tacitus largitor egentum,
Susceptor peregrum distribuendo cibum.
Longius extremo si quis properasset ab orbe,
Advena mox vidit, hunc ait esse patrem.
Ingenio vivax, animo probus, ore serenus,
Et mihi qualis erat! pectore flente loquor.
Hunc habuit clarum qualem modo Gallia nullum,
Nunc humili tumulo culmina celsa jacent.
Placabat Reges, recreans moderamine cives,
Gaudia tot populis heu rulit una dies.
Lustra decem felix & quatuor insuper annos
Vixit, & a nostro lumine raptus obit.
Funeris officium magni solamen amoris,
Dulcis adhuc cineri det Placidina tibi.

XI. *Epitaphium Victoriani Abbatis Monasterii Agaunensis.*

Quisquis ab occaso properas huc, quisquis ab ortu,
Munus in hoc tumulo, quod venereris, habes.
Respice ditatum cælesti dote talentum,
Cujus semper habet pectoris arca Deum.
Relligionis apex, vitæ decus, arma salutis,
Eximiis meritis Victorianus adest.
Dignum opus exercens, qui fructificante labore,
Cunctis, non soli vixit in orbe sibi.
Plurima per patriam monachorum examina fundens,
Floribus æternis mellificavit apes.
Lingua potens, pietas præsens, oratio jugis,
Sic fuit ut jam tum totus ad astra foret.
Plura salutiferis tribuens oracula rebus,
Sæpe dedit signis vita beata fidem.
Bissenis rexit patrio moderamine lustris,
Rite Deo placitas pastor opimus oves.
Calle sequens recto sacra per vestigia Christum,
Nunc fruitur vultu, quem cupiebat amor.

XII. *Epitaphium Hilarii Presbyteri.*

Omnes una manet sors irreparabilis horæ,
Cum venit extremus lege trahente dies.
Sic furit ira necis, neque nos fugit orbita mortis,
Pulvere facta caro non nisi pulvis erit.
Hæc, tamen insignes animas spes non vaga pascit,
Quod qui digna gerit, de nece nulla timet.
Hoc jacet in tumulo venerandus Hilarius actu,
Copore qui terras, & tenet astra fide.
Vir bonus egregia de nobilitate refulgens,
Inter honoratos germinis altus apex.
Connubio junctus simili, sed conjuge repta,
Stans in amore Dei, non fuit alter amor.
Utilis in propriis, doctus moderamine legis,
Cujus judicium pondere libra fuit.
Justitiam tribuens populis examine recto,
Vendita res pretio non fuit ulla suo.
Funeris officio lacrimans Eventia charo,
Contulit hæc genero membra sepulta suo.

XIII. *Epitaphium Servilionis Presbyteri.*

Quamvis longa dies, brevis hic atque hospita lux est,
Sola tamen nescit vita beata mori.
Hoc igitur tumulo Servilio clausus habetur,
Nobilis & merito nobiliore potens.
Ipse Palatinam rexit moderatius aulam,
Commissæque domus crescere fecit opes.
Presbyter inde sacer mansit venerabilis orbi,
Servitioque Dei libera vita fuit.
Orphanus hic patrem, viduæ solatia deflent,
Unde magis cælis gaudia vera tenet.
Pontificem genitum videt hinc de munere Christi,
Raptus ab orbe quidem lætus ad astra redit.

XIV. *Epitaphium Præsidii Abbatis.*

Vita brevis hominum, sed non brevis illa piorum,
Dum migrante die prosperiora tenent.
Qui meruere magis de carcere carnis euntes,
Post tenebras mundi luce perenne frui.
Ex quibus hic recubans meritis Præsidius almis,
Carne tenet tumulum, flaminis igne polum.
Pectore de proprio Christi responsa rigando,
Multorum extinxit fonte fluente sitim.
Invitans instanter oves ad pascua Regis,
Distribuit dulcem fratribus ore salem.
Nam quotiens monachus peccati est vulnere fixus,
Missus ad artificem certa medela fuit.
Ibat ad Abbatem famulans sanctumque magistrum
Discipulus humilis, qui fuit ante tumens.
Talibus officiis intentus amore Tonantis,
Angelicos inter fulget honore choros.

XV. *Epitaphium Boboleni Diaconi.*

INnumeris hominum subjecta est vita periclis,
Casibus & variis sors inimica premit.
Nam recubando thoro Bobolenus honore Diacni,
Dum fruitur somno, mors rapit atra virum.
Hostis in insidiis securo cæde securis,
Percutiens cerebrum fecit obire dolo.
Dic tibi quid prodest scelus hoc peragendo nefande?
Ille Deo vivit, tu moriture peris.
Martyris ille decus meruit, tu damna latronis,
Hinc sibi palma placet, sed tibi pœna manet.

XVI. *Epitaphium Theodechildis Reginæ.*

QUamvis ætatis senio jam flecteret annos,
Multorumque tamen spes cito rapta fuit.
Si precibus possent naturæ debita flecti,
Plebs ageret lacrimis hanc superesse sibi.
Gaudia quanta inopum tumulo sunt clausa sub uno,
Votaque quot populis abstulit una dies.
Inclyta nobilitas genitali luce coruscans,
Hic properante die Theodechildi jaces.
Cui frater, genitor, conjuna, avus, atque priores,
Culmine succiduo regius ordo fuit.
Orphanus, exul, egens, viduæ nudæque jacentes,
Matrem, escam, tegmen hic sepelisse dolent.
Unica res placuit tumulo mercedis opimæ,
Antea cuncta dedit quam peteretur, opem.
Occultans sua dona suis, ne forte vetarent,
Sed quæ clausa dedit, judice teste docet.
Templorum Domini cultria, pia munera præbens,
Hoc proprium reputans, quidquid habebat inops.
Una mori sors est & terræ reddere terram,
Felix cui meritis stat sine fine dies.
Actibus his Instans, terrena in loce redacta,
Ter quino lustro vixit in orbe decus.

XVII. *Epitaphium Vilitruthæ.*

OMne bonum velox, fugitivaque gaudia mundi
Monstrantur terris, & cito lapsa ruunt.
Ut dolor acquirat vires cum perdat amantem,
Ante placere facit, durius inde premit.
Heu lacrimæ rerum, heu sors inimica virorum,
Cur placitura facis, quæ dolitura rapis?
Vilitrutha decens Dagulphi chara jugalis,
Conjugis amplexu dissociata jacet.
Corpore juncta thoro, plus pectore nexa marito,
Lucis in occasu vincula rupit amor.
Tempora cui poterant adhuc in flore manere,
Principium vitæ finis acerbus habet.
Sanguine nobilium generata Parisius urbe,
Romana studio, barbara prole fuit.
Ingenium mite torva de gente trahebat,
Vincere naturam gloria major erat.
Numquam mœsta manens, vultu nova gaudia portans,
Nubila fronte fugans, corde serena fuit.
Fudit ab ore jubar species redimita decore,
Protulit & radios forma venusta suos.

XVIII. *Ad cives Turonicos: de adventu Gregorii Episcopi dignissimi.*

PLaudite felices populi, nova vota tenentes,
Præsulis adventu reddite vota Deo.
Hoc puer exertus celebret, hoc curva senectus,
Hoc commune bonum prædicet omnis homo.
Spes gregis ecce venit, plebis pater, urbis amator,
Munere pastoris lætificentur oves.
Sollicitis oculis quem prospera vota petebant,
Venisse aspiciant, gaudia festa colant.
Jura sacerdotii merito reverenter adeptus,
Nomine Gregorius, pastor in urbe gregis.
Martino proprium mittit Julianus alumnum,
Et fratri præbet quod sibi dulce fuit.
Quem patris Ægidii Domino manus alma sacravit,
Ut populum recreet quem Radegundis amet.
Hic Sigebertus ovans favet & Brunichildis honori,
Judicio Regis nobile culmen adest.
Quo pascente greges per pascua sancta regantur,
Et Paradisiaco germine dona metant.
Immaculata pii qui serves ovilia Christi,
Ne pateant rapidis dilaceranda lupis:
Pervigili cura stabulum sine labe gubernet,
Commissumque gregem nulla rapina gravet.
Muniat inclusos pretiosi velleris agnos,
Atque soporantes protegat ipse vigil.
Florea divino pinguescat vinea cultu,
Et matura suo sit speciosa botro.
Fructibus æternis ut compleat horrea cæli,
Unde animæ vivo fonte fluenta bibant.
Ne sitis excruciet digiti quo Lazarus udo,
Leniat ut flammam, ferre petatur opem.
Sed magis in gremio Abrahæ vernante locandas
Pastor oves placido ducat ad astra sinu.
Ut bene commisso sese duplicante talento,
Introeant Domini gaudia vera sui.
Lætus agat sub clave Petri, per dogmata Pauli,
Inter sidereos luce micante choros.
Fortis Athanasius, qua clarus Hilarius astant,
Dives Martinus, suavis & Ambrosius.
Gregorius radiat, sacer Augustinus inundat,
Basilius rutilat, Cæsariusque micat.
Quorum gesta sequens & dicta fideliter implens,
Perpetuæ vitæ participatus ovet:
Atque coronatus digna mercede laborum,
Obtineat miles Regis in arce locum.

XIX. *In Natalitiis Gregorii Episcopi; cum Antiphonam dicere rogaretur, in Missa dictum.*

MArtini meritis per tempora longa Gregori,
Turonicum foveas pastor in urbe gregem.
Conciliis sacris sis norma, & vita priorum,
Exemploque tuo crescat adeptus honor.
Lumen Apostolicum populis tua lingua ministret,
Et cæli donum te radiante micet.

XX. *Quomodo Judæi crediderunt in Christum.*

IN venerabilibus famulis operator opime,
Condecet, ut semper laus tua Christe sonet.
Inspirans animum, votum effectumque ministrans,
Et sine quo nullum prævalet esse bonum:
Lumine perspicuo fœcundans pectora vatum,
Ut populis generent viscera sancta fidem.

Supra

Supra Candelabrum poſiti, quorum ore coruſco
Dogmatis igne micans luceat alma domus.
Et velut eſt oculus capitis qui dirigit artus,
Sic pia paſtoris cura gubernet oves.
Pectora Pontificum ditans virtute ſuperna,
Tu Deus omnipotens, ſumme, perennis apex.
Spiritus elme ſacri labiis infuſus Aviti,
Per famulum loquerie, creſcat ut ordo gregi.
Qui non contentus numero, quem accepit ab illo,
Villicus ad Dominum dupla talenta refert.
Plebs Arverna etenim ſubito diſciſſa tumultu,
Urbe maneos una, non erat una fide.
Chriſticolis Judæus odor reſidebat amarus,
Obſtabetque piis impia turba ſacris.
Extollens cervix Domini juga ferre recuſans,
Sic tumidis animis turget inane cutis.
Quos in amore Dei monitabat ſæpe Sacerdos,
Ut de converſis iret ad aſtra ſeges.
Sed caliginoſi recubans velaminis umbra,
Pectora tetra premens cernere clara vetat.
Venerat ergo dies, Dominus qua eſt redditus aſtris,
Ac homo ſidereum pendulus ivit iter.
Plebs armante fide Judaice templa revellit,
Et campus patuit quo Synagoga fuit.
Tempore quo Chriſti repedavit ad alta poteſtas,
Ille quod aſcendit, res inimica ruit.
Hic tamen Antiſtes Moyſei lege rebelles
Alloquitur blande, quos dabat ira truces.
Quid facis, o Judæa cohors, nec docta vetuſtas?
Quo veterem renoves, credere diſce ſenex.
Lactea canities ſapiat mejora juventa,
Senſum pone gravem, quo puerile fuit.
Non pudeat meliora ſequi vel tarda vetuſtas,
Corpore deficiens creſcat honore ſenex.
Eſt Deus, elre fides, unus tria, trinus & unus,
Perſonis propriis ſtat tribus unus apex.
Nam pater & genitus, quoque Sanctus Spiritus idem:
Sic tribus eſt unum jus, opus, ordo, thronus.
Legifer hoc reboat, Patriarcha hoc credit Abraham,
Hinc pater eſt nobis, eſt quia noſtra fides.
Tres videt æquales, unum veneratus adorat,
Unum voce rogat, tres quoque pelve levat.
Sic patruo ſimilis Loth ſuſcipit hoſpes euntes,
Quos cibat in Sodomis, hi rapuere Segor.
Cum a Domino Dominus pluit ignem triſte Gomorræ,
Filius & pater eſt a Domino Dominus.
Qui tuus, ipſe meus, ſtat conditor atque creator,
Hujus plaſma ſumus, qui eſt Trinitate Deus.
Unius eſtis oves, heu cur non uniter itis?
Sit ergo grex unus, paſtor ut unus adeſt.
Renuis? an recolis quod canna Davidica pangit,
Quodque prophetali virgine fœtus agit?
In cruce transfixus palmis pedibuſque pependit,
Sed corrupta caro non fuit ex tumulo.
Poſt triduum remeans, ſanat nos vulnere longo,
Quod rediit cælis, teſtis & iſta dies.
Crede meis ac crede tuis, convicta ſenectus,
Si fugis ac trepidas, negligis iſta legens.
Protrahimus verbum brevitatis tempore longum,
Aut admitte preces, aut rogo cede loco.
Vis hic nulla premit, quo vis te collige liber,
Aut meus eſto ſequax, aut tuus eſto fugax.
Redde colone locum, tua duc contagia tecum,
Aut ea ſit ſedes, ſi tenet una fides.
Hæc pia verba viris miti dedit ore Sacerdos,
Ut, ſibi quo libeat, ſemita cordis eat.

Aſt Judæa manus ſtimulante furore rebellis,
Colligitur, rapitur, conditur inde domo.
Chriſticolæ ut cernunt tunc agmina Manzara jungi,
Protinus inſiliunt qua latet ille dolus.
Si fremerent gladiis, ſentirent juſta cadentes,
Vincere quo poſſint, aut deret arma fides.
Legati occurrunt vati mandata ferentes:
Nos Judæa manus jam tua caula ſumus.
Ne pereant, adquire Deo, qui vivere poſſunt,
Si mora ſit, morimur, & tua lucra cadunt.
Tende celer greſſum, properes niſi præpete curſu,
Funera natorum ſunt tibi flenda, pater.
Fletibus his victus rapitur miſerando Sacerdos,
Ut ferat afflictis rite ſalutis opem.
Perveniunt quo clauſe loco fera turba latebat,
Quæ occurrens lacrimis, ingemit ore preces.
Mens eſt tarda boni Judaica jura tenenti,
Lucem ſero videt prætereunte die.
Sic oculis cordis velum eſt ab origine tenſum,
Cæcus ut ignoret, quo via recta meat.
Sed tandem ſequimur, paſtor, quo ſæpe monebas,
Qui ſale tam dulci currere cogis oves.
Credentes jam crede tuos nec fallere credas,
Nos lavacrum petimus, ſit tibi præſto lacus.
Senſimus aſpectu quod aiebas rite precando,
Quod hominem per te nos Deus ipſe monet.
Hinc trahit ad lucem quos texerat umbra negantes,
Militiæque novæ nox aperibat iter.
Agmina conveniunt quondam diverſa ſub unum,
Partibus & gemine ſit Deus unus amor.
Hinc oleari ovium perfunditur unguine vellus,
Aſperſuque ſacro ſit gregis alter odor.
Ecce dies aderat qua Spiritus almus ab alto
Miſſus, Apoſtolicis fluxit in ora viris.
Res ſacra ruricolas, urbanos excitat omnes,
Certatimque aditus ad pia feſta terunt.
Abluitur Judæus odor baptiſmate divo,
Et nova progenies reddita ſurgit aquis.
Vincens ambroſios ſuavi ſpiramine rores,
Vertice perfuſo chriſmatis efflat odor.
Ingenti numero celebratur Paſcha novellum,
Ac de ſtirpe lupi progenerantur oves.
Excepit populus populum plebs altera plebem,
Germine qui non eſt, ſit ſibi fonte parens.
Undique rapta manu lux cerea provocat aſtra,
Credas ut ſtellas ire trahendo comas.
Lacteus hinc veſtis color eſt, hinc lampade fulgur
Ducitur, & vario lumine picta dies.
Nec feſtiva minus quam tunc fuit illa coruſcans,
Diverſis linguis quæ dedit una loqui.
Quis rogo Pontificis fuit illic ſenſus Aviti,
Quam validus fervor, cum daret iſta Deo.
Inter candelabros radiebat & ipſe Sacerdos,
Diffuſo interius Spiritus igne micans.
Tum ſibi qualis erat tam vera holocauſta ferendo,
Cum libat vivo hoſtia viva Deo!
Si Patriarcha placet, quoniam natum obtulit unum,
Qui tantos offert quam placiturus erit!
Moyſes non valuit fidei quos ſubdere noſtræ,
Qui Chriſto adquirit, quod ſibi munus erit?
Fudit aromaticum Domini libamen ad aram,
Incenſumque novum miſit ad aſtra Deo.
Obtinuit votum, quia veræ junxit olivæ,
Et grege de niveo gaudia paſtor habet.
Hæc incula tibi reputa, pater alme Gregori,
Qui Fortunato non valitura jubes.

Adde

Adde quod exiguum me portitor impulit instans,
  Et datur in spatiis vix geminata dies.
Novimus affectu potius quod diligis illum,
  Hunc quem corde vides, semper & ore tenes.
Hoc tibi nec satis est, hujus quod es ipse relator,
  Compellis reliquos plaudere voce sibi.
Non fuit in vacuum, quod tu provexit alumnum,
  Sic cui mente fidam, reddis amore vicem.
Annuat Omnipotens longo memoraliter ævo,
  Ut tu laus illi, laus sit & ille tibi.
Me quoque vos humilem pariter memoretis utrique,
  Et pro spe veniæ voce feratis opem.

XXI. *Ad Felicem Episcopum Namneticum.*

SEntio, summe pater, lumen venerabile cunctis,
Orbis dulce caput, mihi nomen amabile Felix:
Amplectens quem corde gero piaratis in ulnis,
Pondus suave meum, nec onus gravat istud amantem.
Cur humilem me, summe, vocas loca visere blanda,
Quæ te, chare, tenens? tecum modularer in illis,
Qua tua rura lavat vitrea Liger algidus unda,
Cariaci speciosus ager devexus in amnem?
Hinc ubi flumen aquis recreat, hinc pampinus umbris,
Et crepitans Boreas tot prata comata flagellat:
Uber nempe solum piscoso littore pulcrum,
Sed Fortunatum facies tua reddit amœnum.

XXII. *Ad Gregorium Episcopum Turonensem post iter.*

CUlmen honoratum, decus almum, lumen opimum,
  Pastor Apostolicæ sedis amore placens.
Amplectende mihi semper sacer ore Gregori,
  Nec divulse animo vir venerande meo.
Gaudeo quod rediit Turonis Antistes honore,
  Lætificorque mihi te remeasse patrem.
Plaudimus instanter communia vota tenere,
  Civibus & patriæ te revocasse diem.
Præsentem famulum mecum commendo Sacerdos,
  Optantes longe vos moderare gregem.

XXIII, *Item ad eumdem Gregorium.*

OFficiis generose piis pater alme Gregori,
  Mente salutifera qui petis astra palam.
Et quicumque tuis monitis animatur inermis,
  Militiæ sacræ victor habebit opem.
Commendans humilem famulum me, solvo salutem,
  Semper amore pio vir benedicte Deo.
Pagina si brevis est, non est brevis ardor amantis,
  Nam plus corda colunt, quam mea verba canunt.

XXIV. *Ad ipsum Episcopum: de libro præstito.*

CArmina diva legens, proprioque e pectore condens,
  Participans aliis sit tibi palma parens.
Hæc quoque quæ pridem tribuisti pastor ovili,
  Grates persolvens debita laudo libens.
Vos tamen hic maneant donaria celsa Tonantis,
  Qui sacras inopi das bene largus opes.
Quem cum percontare queam pro munere tanto,
  Tunc magis ore meo gratia vestra sonet.
Præsentem famulum pro munere, summe Sacerdos,
  Commendo supplex, dulcis amore pater.
Cui sua concedens justæ moderamina libræ,
  Crescat honore Dei palma futura tui.

XXV. *Item ad eumdem Episcopum: pro invitatione.*

INvitans pietate patris Sacer ire Gregori,
  Qua Domini Turonis pascis amore greges.
Quo sacer Antistes meritis Martinus opimis,
  Quas prius obtinuit, has tibi cessit oves.
Nunc quoque per caulas & florea pascua Christi,
  Rite gubernantes ducitis ambo greges.
Sed mihi vim faciens vester modo frater honore,
  Ad vos ne properem, nempe retorsit iter.
Sæpe rogans voto, mandato & missile verbo,
  Et conjuratus sum sive pollicitus.
Vir bonitate placens & pastor pacis amator,
  Fœderis ob studium sit veniale precor.
Vos quoque sed genitæ propriæ venerando salutant,
  Ast ego commender, quæso, beate pater.

XXVI. *Ad ipsum de Commendatione mulieris.*

SUmme pater patriæ, specimen pietatis opimæ,
  Dulce caput Turonis, relligionis apex;
Jugiter alta sequens clementi corde Gregori,
  Unde animæ decus est hac ratione petens.
Quam commendasti venientem, celse Sacerdos,
  Hanc redeuntem ad te suscipe more patris.
Sis quoque longævus cunctorum chare recursus,
  Et mihi vel reliquis sit tua vita leges.

XXVII. *Ad eumdem: de itinere suo.*

JUgiter opto libens, sacer amplectende Gregori,
  Cernere vos oculis quærere litterulis.
Dulce videre mihi, si desit copia cerni,
  Spes erit orandi vel dare verba patri.
Nuper ab aspectu discedens concite vestro,
  Per glaciem vitreas me loquor isse vias.
Sed crucis auxilio Martino operante patrono,
  Perveni ad matres salvus, opime pater.
Quæ vos multiplici veneranter honore salutant,
  Ast ego pro reditu vota saluris ago.

XXVIII. *Ad ipsum Episcopum salutatoria.*

SUmme Sacerdotum, bonitatis opima facultas,
  Culmen honore tuo, lumen amore meo;
Officiis veneranda sacris, pietatis alumne,
  Pignore amicitiæ corde tenende meæ.
Florens in studiis, & sacra in lege fidelis,
  Semper agens animæ dona futura tuæ.
Te pater ergo precans terram, freta, sidera testor,
  Ut velis ore sacro me meminisse tuum.

XXIX. *Item ad eum: pro pomis & graphiolis.*

OFficiis generose piis sacer arte Gregori,
  Absenti præsens munere, summe pater.
Qui mihi transmittis propria cum prole parentes,
  Insita cum fructu surcula, poma simul.
Det Deus Omnipotens, meritorum fruge repletus
  Mala legas avide, quæ Paradisus habet.

XXX. *Ad eumdem: de commendatione puellæ.*

CUm graderer festinus iter, pater alme Gregori,
  Qua præcessorie sunt pia signa tui;
Quo fertur convulsa jacens radicitus arbor,

Mar-

Martini ante preces exiluisse comis.
Quæ fidei merito nunc stat spargendo medelas,
Corpora multa medens, cortice nuda manens.
Fletibus affuit hic genitor genitrixque puellæ,
Voce implendo aures & lacrimando genas.
Figo pedem, suspendo aurem, mihi panditur ore
Vix per singultus vandita nata suos.
Quam adhuc, questus perhibet, nullo indice furto,
Furto ea objecto hanc pater ire jubet.
Se voluisse dare, & jurantes ordine testes,
Nomine quemque tenens, nec potuisset egens.
Non aderat judex, erat accusator adurgens,
Hic ego quid facerem, posse vetante sacro?
Si pius hic, dixi, præsens Martinus adesset,
Non permisisset perdere pastor ovem.
Sed tamen invalui recolens te, summa Sacerdos,
Spem prædecessoris qui pietate refers.
Discute, distringe, ac si sit secus, eripe dulcis.
Et pater adde gregi, hanc quoque redde patri.
Me simul officio famulum tibi chare subactum,
Protege perfugio, pastor opime, pio.

XXXI. *Item ad ipsum; de commendatione peregrini.*

VIr bone pro meritis adipiscens culmen honoris,
Nobile præsidium, pontificale caput:
Quem gradus & genium fructu pietatis opimo
Dignius attollunt amplificante Deo.
Ut tibi sit famulans memoratus amore benigno,
Fortunati humilis te pater orat apex.
Hic peregrinus item lætatur, summe Sacerdos,
Pastorem & patriam te meruisse suam.

XXXII. *Ad eumdem Episcopum: Salutatorium.*

PAstor honoris apex, venerabilis ore Sacerdos,
Et decus alme patrum, & relligionis amor.
Gloria Pontificum meritis pia palma Gregori,
Assurgente gradu nobile, jure, caput.
Fortunatus opem tribui quam poscit Olympi,
Per te chare pater, quo mereatur, age.

XXXIII. *Item ad ipsum: Salutatorium.*

VIsitat a vobis dignanter epistola currens,
Me, sacer Antistes, vir pietate pater.
Hanc avidus captans oculis animoque recurro,
Sospite te gaudens quod referebat apex.
Longius hinc vestro sub nomine, Papa Gregori,
Pagina me recreet missa salutis ope.

XXXIV. *Dominis Sanctis atque Apostolicis in Christo patribus Ecclesiæ Pontificibus, Fortunatus: pro commendatione peregrini.*

GLoria Pontificum, veneratio Christicolarum,
Norma Sacerdotum, culmen & orbis honor:
Qui loca perspicitis propriæ mercedis amore,
Succurrendo viris, vester ut extet apex.
Ecce venit præsens Italus peregrinus & hospes,
Cernens pastores ne precor erret ovis.
Qualiter ad patriam properet, solatia poscit,
Inveniat munus vos vagus, exul, inops.
Me Fortunatum proprium pietate parentum,
Conciliate polo quæso precando Deum.

XXXV. *Ad Aredium Abbatem: Salutatorium.*

O Pro benigne pater verbo tibi ferre salutem,
Si minus hinc oculo cernere te valeo.
Est etenim vestri tantus mihi cultus honoris,
Ut pro me occurrat hinc tibi missus apex.
Quæso, beate, tamen per pabula dulcia Christi,
Me quoque commemores, cum dabis ore preces.
Munera credo Dei tribui mihi pastor Aredi,
Si Fortunati sis memor alme tui.
Pro me etiam sanctam genitricem, chare, saluta,
Cum redit iste puer, redde loquentis opem.
Vos itidem genitæ propriæ, pater ample, salutant,
Agnes amore pio cum Radegunde simul.

XXXVI. *De ordinatione Sigeberti Regis.*

VEre novo tellus fuerit dum exuta pruinis,
Si picturato gramine vestit ager.
Longius extendunt frondosa cacumina montes,
Et renovat virides arbor opaca comas.
Promittens gravidas ramis genitalibus uvas,
Palmite gemmato vitis amœna tumet.
Præmittens flores gracili blandita susurro,
Deliciosa favis mella recondit apes.
Progeniem reparans casto fœcunda cubili,
Artifices natos gignere cauta cupit.
Nexibus apta suis pro posteritatis amore,
Ad fœtus properans garrula currit avis.
Semine quisque suo senio juvenescit in ipso,
Omnia dum redeunt, gaudia mundus habet.
Si modo cuncta favent, dum prosperitate superna
Regia Cæsareo proficit aula jugo.
Ordine multiplici felicem in secula Regem,
Undique cinxerunt lumina tanta ducum.
Culmina tot procerum concurrunt culmen ad unum,
Mars habet ecce duces, pax habet ecce decus.
Cunctorum adventu festiva palatia fervent,
Conjugio regis gens sua vota videt.
Vos, quorum irrigui fontis meat unda, favete,
Judicio vestro crescere parva solent.

L I B E R V.

I. *De Nuptiis præfati Regis, Brunichildisque Reginæ.*

FŒlicem Sol pande diem, radiisque serenis
Sparge comas, thalamos sincero lumine complens.
Sigebertus ovans ad gaudia nostra creatus
Vota facit. qui nunc alieno liber amore
Vincula chara subit, cujus moderante juventa
Connubium mens casta petit. lasciva retundens
Ad juga confugit, cui nil sua subripit ætas.
Corde pudicus agens, rector tot gentibus unus,
Et sibi fræna dedit, sed quod natura requirit,
Lege maritali amplexu est contentus in uno,
Quo non peccat amor, sed casta cubilia servans
Instaurat de prole lares, ubi luserit hæres.
Torsit amoriferas arcu stridente sagittas
Forte Cupido volans. terris genus omne perurit,
Nec pelagus defendit aquas, non vilia corda
Subdit vulgus iners. tandem dehinc sensus opimus
Regis anhelantem placidis bibit ossibus ignem,
Molliter incumbens & inhæsit flamma medullis.

Rega-

Regalis ſervebat apex, nec nocte ſopora
Cordis erat requies oculis animoque recurrens
Ad vultus, quos pinxit amor, mentemque fatigans
Sæpe per amplexum falsa ſub imagine luſit.
Mox ubi conſpexit cælo ſuperante Cupido
Virginea mitem torreri lampade Regem,
Lætus ait Veneri: Mater, jam bella peregi,
Pectore flagranti mihi vincitur alter Achilles,
Sigebertus amans Brunechildis carpitur igne,
Quæ placet apta thoro maturis nubilis annis
Virginitas in flore tumens, complexa marito,
Primitiis placitura ſuis, nec damna pudoris
Suſtinet; unde magis pollens Regina vocatur,
Hoc quoque virgo cupit, quamvis verecundia ſexus
Obſtet, amata viri dextra leviore repellit,
Ignoſcitque ſibi culpas quas intulit ignis.
Sed modo læta veni; quoniam te vota requirunt.
Mox Venus ambroſio violas admiſcet amomo,
Demetit ungue roſas, gremioque recondit avaro,
Et pariter lævibus fregerunt nubila pennis,
Et venere ſimul thalamos ornare ſuperbos.
Hinc Venus egregiam præponere cœpit alumnam,
Inda Cupido virum, nubentibus ambo faventes,
Et litem fecere piam. ſic deinde Cupido
Matri pauca refert: Tibi quem promiſimus hic eſt,
Sigebertus, amor populi, lux nata parentum,
Qui genus a proavis longo tenet ordine Regum,
Et Reges geniturus erit, ſpes gentis opimæ,
Quo crevit natala decus, generoſa propago.
Hac melior da ſtirpe redit, famamque priorum
Poſteritas axcelſa fovet: hic nomen avorum
Extendit bellante manu, cui de patre virtus,
Quam Nabis ecce probat, Thoringia victa fatetur,
Perficiens unum gemina de mente triumphum.
Nec Dictheuberto pietas venialia pendit.
Iſte duos reddit, pro ambobus ſufficit unus,
Cardinis occidui dominans in flore juventæ,
Jam gravitate ſenum, teneriſqua ſupervenit annis,
Legem naturæ meruit præcedera factis.
Quamvis parva tamen nullum minor impedit ætas.
Qui ſenſum mature gerit, generoſior hic eſt,
Quiſquis in anguſto fuerit moderatior ævo.
Sic fovet hic populos ipſis intrantibus annis,
Ut pater & Rex ſit; nullum graviter regit, omni
Nulla dies ſine fruge venit, niſi congrua præſtat,
Perdere plura putat, ſi non conceſſerit ampla,
Gaudia diffundit radianti lumine vultus,
Nubila nulla gravant populum ſub Rege ſereno,
Pectore maturo culpas indulget acerbas.
Unde alii peccant, ignoſcendo iſte triumphat,
Doctus enim, quoniam prima eſt in principe virtus,
Eſſe pium. quia ſemper habet qui parcere novit.
Corrigit in ſe prius quod poſcit ut alter amendet,
Qui ſibi cenſura eſt, reliquos bene lege coercet,
In quo digna manent quidquid de Rega requiras,
Solus amat cunctos, & amatur ab omnibus unus.
Incipit inda Vanus laudes memorare puellæ:
O virgo miranda mihi placitura jugali,
Clarior ætheria Brunichildis lampade fulgens,
Lumina gemmarum ſuperaſti lumine vultus,
Altera nata Venus regno ditata decoris,
Nullaque Nereidum de gurgite talis Hibero,
Oceani ſub fonte natat non ulla Napæa
Pulcrior, ipſa ſuas ſubdunt tibi flumina Nymphas,
Lactea cui facies incocta rubore coruſcat.
Lilia mixta roſis, aurum ſi intermicet oſtro,
Decertata tuis numquam ſe vultibus æquant.
Sapphirus alba, adamas, cryſtalla, ſmaragdus, iaſpis,
Cedant cuncta, novam genuit Hiſpania gemmam.
Digna fuit ſpecies, potuit quoque flectere Regem.
Per hiemes validas, nivis Alpem, perque Pyrenem,
Perque truces populos vecta eſt duce Rega ſereno.
Tu Regis Regina thoris ſuper ardua montis
Planum carpis iter: nihil obſtat amantibus unquam,
Quos jungi divina volunt. quis crederet autem
Hiſpanam tibimet dominam, Germania, naſci,
Quæ duo regna jugo pretioſa annexuit uno?
Non labor humanus potuit tam mira parare,
Nam res difficilis divinis utitur armis.
Longa retro ſeries Regi hoc vix contulit ulli,
Difficili niſu ſuperantur ardua rerum.
Nobilitas axcelſa nitet, genus Athenagildi,
Longius extremo regnum qui porrigit orbi,
Dives opum quas mundus habet, populumque gubernat
Hiſpanum ſub jure ſuo pietate canenda.
Cur tamen egregii genitoris regna renarrem,
Quando tuis meritis video creviſſa parentes?
Quantum virgo micans turbas ſuperare videris
Femineas, tantum tu Sigeberte maritos.
Ita diu juncti membris & corde jugati,
Ambo pares genio, meritis & moribus ambo,
Sexum quiſque ſuum pretioſis actibus ornans,
Amplexu cujus ſint colla revincta ſub uno,
Et multos placidis peragatis luſibus annos.
Hoc velit alterutrum quidquid dilexerit alter,
Atque ſalus ambobus eat, duo pectora ſervet,
Unus amor vivo ſolidamine junctus aleſcat.
Auſpiciis veſtris cunctorum gaudia ſurgant,
Pacem mundus amet, victrix concordia regnet,
Sic iterum natis celebretis vota parentes,
Et da natorum teneatis prola nepotes.

II. *Item in laudem Sigeberti Regis atque Reginæ Brunichildis.*

Victor ab occaſu. quem laus extendit in ortum,
  Et facit egregium principis eſſe caput.
Quis tibi digna ferat, nam me vel dicere pauca
  Non trahit ingenium, ſed tuus urget amor.
Sic nunc Virgilius, ſi forſitan eſſet Homerus,
  Nomine de veſtro jam legeretur opus.
Sigeberte potens, generoſis clare triumphis,
  Hinc nova te virtus, prædicat inda genus.
Cujus rapta ſemel ſumpſit victoria pennas,
  Et tua vulgando proſpera facta volat.
Saxona Thoringo reſonet ſua damna movantes
  Unius ad laudem tot cecidiſſe viros.
Quod tunc ante aciem pedibus prior omnibus iſte,
  Hinc modo te Reges unde ſequantur habent.
Proſperitate nova pacem tua bella dederunt,
  Et peperit gladius gaudia certa tuus.
Plus tamen ut placeas, cum ſit victoria jactans,
  Tu magis unde ſubis, mitior inde manes.
Eſt tibi ſummus honor, ſed mens præceſſit honorem;
  Moribus & veſtris debitus extet apex.
Juſtitiæ cultor pietatis amore coruſcas.
  Quod te plus habeat, certat utrumque bonum.
Lingua, decus, virtus, bonitas, mens, gratia pollens,
  Ornarent cunctos ſingula veſtra viros.
Cunctorum cauſas intra tua pectora condis,
  Pro populi requie ta pia cura tenet.
Omnibus una ſalus qualis datus ordine ſacro,

Tem-

Tempore præsenti gaudia prisca refers.
Catholico cultu decorata ast optima conjux,
Ecclesiæ crevit te faciente domus.
Reginam meritis Brunichildem Christus amore
Tunc sibi conjunxit, hanc tibi quando dedit.
Altera vota colis melius quia munere Christi,
Pectora juncta prius, plus modo lege placant.
Rex pie Reginæ tanto de lumine gaude,
Adquisita his est quæ tibi nupta famel.
Pulcra, modesta, decens, sollers, pia, grata, benigna,
Ingenio, vultu, nobilitate potens.
Sed quamvis tantum meruisset sola decorem,
Ante tamen homini, nunc placet ecce Deo.
Sæcula longa micans chara cum conjuge ducas,
Quam tibi divinus consociavit amor.

III. *In laudem Chariberti Regis.*

INclyta magnarum processit gloria rerum,
Et de Rege pio sparsit ubique decus.
Quem gravitate, animo, sensu, moderamine legum,
Prædicat occiduus Sol oriensque virum.
Qui quadripartiti mundi sub partibus amplis,
Fructificante fide femina laudis habet.
Hinc cui barbaries, illinc Romania plaudit,
Diversis linguis laus sonat una viri.
Dilige regnantem celsa Parisius arce,
Et cole tutorem qui tibi præbet opem:
Hunc modo læta favens avidis amplectere palmis,
Qui jure est dominus, sed pietate pater.
De Childeberto veteres compesce dolores,
Rex placidus rediit qui tua vota fovet.
Ille fuit mitis, sapiens, bonus, omnibus æquus,
Non cecidit patruus, dum stat in urbe nepos.
Dignus erat hæres ejus sibi sumere regnum,
Qui non est illo lauda loquente minor.
Charibertus adest, qui publica jura gubernans,
Tempore præsenti gaudia prisca refert.
In tantum patruo se prodidit esse sequacem,
Ut modo sit tutor conjugis iste nepos.
Qui Childeberti retinens dulcedine nomen,
Ejus natarum est frater & ipse pater.
Quæ bene defensæ placito moderamine Regis,
In consobrino spem genitoris habent.
Maxima progenies generosa luce coruscans,
Cujus ab excelsis gloria currit avis.
Nam quoscumque velim veterum memorare parentum,
Stirpis honorificæ regius ordo fluit.
Cujus celsa fides eduxit ad astra cacumen,
Atque super gentes intulit illa pedes.
Hostes calcavit tumidos, erexit amicos:
Fovit subjectos, terruit atque feros.
Cur tamen hic repetam præconia celsa priorum,
Cum potius tua laus ornet honore genus?
Illi auxere armis patriam, sed sanguine fuso,
Tu plus adquiris, qui sine clade regis.
Quos prius infestis lassarunt bella periclis,
Hos modo securos pacis amore foves.
Omnia læta canunt felicia tempora Regis,
Cujus in auspiciis floret opima quies.
Per quem tranquilla terrarum fruges abundat,
Devotis populis est tua vita seges.
Cum te nascentem meruerunt secula Regem,
Lumine majori fulsit in orbe dies.
Posteritate nova tandem sua gaudia cernens,
Crescere se dixit prolis honore pater.
Qui quamvis esset sublimi vertice rector,
Altius erexit te veniente caput.
Lætus in hæredis gremio sua vota reclinans,
Floruit inde magis spe meliore senex.
Ante alios fratres regali germine natus,
Ordine qui senior, sic pietate prior.
Prædicat hinc bonitas, illinc sapientia plaudit,
Inter utrumque decus te sibi quisque rapit.
De patruo pietas, & de patre fulget acumen,
Unius in vultu vivit uterque parens.
Quas habuere ambo laudes, tu colligis omnes,
Et reparas solus lege favente duos.
Semita justitiæ, gravitatis norma refulges,
Et speculum vitæ dat pretiosa fides.
Tranquillis animis moderatio fixa tenetur,
Qui portum in proprio pectore semper habes.
Tempestas nullo penetrat tua corda tumultu,
Ne lenis titubes, anchora mentis adest.
Constantes animos non ventilat aula susurrans,
Nec leviter facili mobilitate trahit.
Hinc bene disposito comitatur gloria cursu,
Quod se mature mens moderata regit.
Consilium vigilans alta radice retractas,
Et res clausa aliis, est manifesta tibi.
Publica jura movens proceres tecum ragis omnes,
Spes est consilii te monitore sequi.
Hinc quoties felix legatio denique pergit,
Ingreditur caute quam tua lingua regit.
Quod tam mirifico floret patientia cultu,
Magna quies vitæ sunt tibi divitiæ.
Justitiæ rector, venerandi juris amator,
Judicium sapiens de Salomone trahis.
Tu melior fidei merito: nam principis ampli
Trajani ingenium de pietate refers.
Quid repetam maturum animum, qui tempore nostro
Antiqui Fabii de gravitate places.
Si veniant aliquæ variato murmure causæ,
Pondera mox legum Regis ab ore fluunt.
Quamvis confusas referant certamina voces,
Nodosæ litis solvere fila potes.
Obtinet adveniens fructum, cui justa petuntur,
Quem sua causa fovet, præmia victor habet.
Cujus clara fides valida radice tenetur,
Antea mons migrat, quam tua verba cadant.
Spes stat promissi nullo mutabilis actu,
Cui sit pacta semel, perpetuata manet.
Illa domus proprio sub pondere tuta tenetur,
Quæ fundamento stat bene fixa suo.
Cum sis progenitus clara de gente Sicamber,
Floret in eloquio lingua latina tuo.
Qualis es in propria docto sermone loquela,
Qui nos Romanos vincis in eloquio!
Splendet in ore dies detersa fronte serenus,
Sinceros animos nubila nulla premunt.
Blanda serenatum circumdat gratia vultum,
Lætitiam populus Regis ab ore capit.
Muneribus largis replet tua gratia cunctos,
Ut mea dicta probes, plebs mihi testis adest.
O bonitas immensa Dei, quæ divite censo,
Quod famulis tribuit, hoc putat esse suum!
Erigis abjectos, erectos lege tueris,
Omnibus in totum factus es omne bonum.
Protegat omnipotens pietatis munere Regem,
Et dominum servet quem dedit esse patrem.
Cives te cupiant, tu gaudia civibus addas,
Plebs placeat famulans, Rex pietate regat.

IV. *De Theudechilde Regina egregia.*

INclyta progenies regali stirpe coruscans,
Cui celsum a proavis nomen origo dedit.
Currit in orbe volans generis nova gloria vestri,
Et simul hinc frater personat, inde pater.
Sed quamvis niteat generosa propago parentum,
Moribus ex vestris multiplicatur honor.
Cernimus in vobis quidquid laudatur in illis,
Ornasti antiquum, Theudechilde, genus.
Mens veneranda, decens, sollers, pia, cara, benigna,
Cum sis prole potens, gratia major adest.
Evitans odii causas micat ampla potestas,
Quæ terrore minor plus in amore venis.
Miris ab ore sonus, suavissima dicta resultant,
Verbaque colloquii sunt quasi mella favi.
Femineum sexum quantum præcedis honore,
Tantum alias superas & pietatis ope.
Si novus adveniat, recipis sic mente benigna,
Ac si servitiis jam placuisset avis.
Pauperibus fessis tua dextera seminat escas,
Ut segetes fructu fertiliore metas.
Unde foves inopes semper satiata manebis,
Et quem sumit egens, fit tuus ille cibus.
Pervenit ad Christum quidquid largiris egeno,
Etsi nemo videt, non peritura manent.
Cum venit extremus finis concludere mundum,
Omnia dum pereunt, tu meliora petis.
Ecclesiæ sacra te dispensante novantur,
Ipsa domum Christi condis, & ille tuam.
Tu fabricas illi terris, dabit ille supernis,
Commutas melius, sic habitura polos.
Stat sine fraude tuum quod mittis ad astra talentum,
Quas bene dispergis, has tibi condis opes.
Quæ Domino vivis, summos non perdis honores,
Regna tenes terris, regna tenenda polis.
Sit modo longa salus pro munere plebis in urbe,
Felix quæ meritis luce perennis eris.

V. *De Berthilde sacra virgine.*

MEns devota Deo Berthildis corde coruscans,
Pectore sub cujus Christus amore manet.
Despiciens mortale malum, vitalia servans,
Unde fugis terras, hinc petis astra magis.
Immaculata nitens nescis contagia mundi,
Sordibus humanis libera membra geris.
Digna pudicitiæ debentur præmia sacræ,
Virgo dicata Deo hinc rapienda polo.
Ille tenet cælos, cui tu complexa videris,
Quo tuus est sponsus, hic eris ipsa simul.
Non cupis auro humeros, nec collum pingere gemmis,
Sed melius casto pectore pura micas.
Mutasti vestem, mutasti gentis honorem,
Cum thalamis Domini sponsa juganda venis.
Quam meliore via meruisti vota tenere,
Quando creatori forma creata places!
Pauperibus largas das esurientibus escas,
Nescit habere famem, qui tua tecta petit.
Qui sine veste jacet, regmen pietate ministras,
Unde calet nudus frigora nulla timens.
Te redimente pia captivi vincula laxant:
Quæ solvis vinctos, libera semper eris.
Distribuis censum, nulli sua vota negando,
Divitiasque tuas omnibus esse facis.
Colligis in cælis quidquid dispergis in arvis.

Semina nunc fundes, post meliora metes.
Quidquid habet mundus fugitivo tramite transit,
Tempore tu modico semper habenda facis.
Hic tibi longævis sit vita superstes in annis:
Rursus in æternum sit tibi vera salus.

VI. *De Goisuinta & ejus filia Gelesuinta.*

CAsibus incertis rerum fortuna rotatur,
Nec figit stabilem pendula vita pedem.
Semper in ambiguo seclum rota lubrica volvit,
Et fragili glacie lapsibus itur iter.
Nulli certa dies, nulli sua certior hora,
Sic sumus in statu debiliore vitro.
Dum gressu ancipiti trahit ignorantia fallens,
Huc latet ars foveæ, quo putat esse viam.
Nescia mens hominum quid sit necis atque salutis!
Lucifer an vita est, mors sibi vesper erit.
His premimur tenebris ignari sorte futuri,
Et vaga tam fragile hæc tempora tempus habent.
Toletus geminas misit tibi, Gallia, turres,
Prima stante quidem fracta secunda jacet.
Alta super colles speciosa cacumine pulcro,
Flatibus infestis culmine lapsa ruit.
Sedibus in patriæ sua fundamenta relinquens,
Cardine mota suo non stetit una diu.
De proprio migrata solo nova mersit arena,
Exul & his terris heu peregrina jacet.
Quis valet ordiri tanti præsagia luctus,
Stamine quo cœpit texere flenda dolor?
Cum primum algentes jungi peteretur ad arctos,
Regia regali Gelesuinta thoro,
Fixa Cupidineis caperet ut frigora flammis,
Viveret & gelida sub regione calens.
Hoc ubi virgo metu audituque exterrita sensit,
Currit ad amplexus Goisuinta tuos.
Te matris collecta sinu male sana reclinans,
Ne divellatur se tenet ungue manus.
Brachia constringens nectit sine fine catenam,
Et matrem amplexu per sua membra ligat.
Illis visceribus retineri filia poscens,
Ex quibus ante sibi lucis origo fuit.
Committens secura ejus se falce levari,
Cujus clausa uteri pignore tuta fuit.
Tum gemitu fit mœsta domus, strepit aula tumultu;
Reginæ fletu plorat & omnis honor.
In populi facie lacrimarum flumina sordent,
Infans qui affectum nescit, & ipse gemit.
Instant legati, Germanica regna requiri,
Narrantes longæ tempora tarda viæ.
Sed matris moti gemitu sua viscera solvunt,
Et qui compellunt, dissimulare volunt.
Dum natæ amplexu genitrix nudata tenetur,
Prætereunt duplex, tertia, quarta dies.
Instant legati nota regione reverti,
Quos his alloquitur Goisuinta gemens.
Si feritate trucis premerer captiva Geloni,
Forsan ad has lacrimas & pius hostis erat.
Si nec corde pius, cupidus mihi crederet hostis,
Ut natam ad pretium barbara præda daret.
Si neque sic animum velit inclinare cruentum,
Matri præstaret quo simul iret iter.
Nunc mora nulla datur, pretio neque flectimur ullo,
Qui nihil indulget sævius hoste nocet.
Post uteri gemitus, post multa pericula partus,
Postque laboris onus, quod grava feta tuli;

Quæ

Quæ genui natæ matrem me non licet esse,
  Ipsaque naturæ lex mihi tota perit.
Affectu jejuna meo lacrimosa repellor,
  Nec pietas aditum, nec dat origo locum.
Quid rapitis? differte dies, dum disco dolores,
  Solamenque mali sit mora sola mei.
Quando iterum videam, quando hæc mihi lumina claudet,
  Quando iterum natæ per pia colla cadam?
Unde precor teneræ gressum spectabo puellæ,
  Oblectetque animum matris & ipse jocus?
Post causas, quas regna gerunt, ubi mœsta reclinem?
  Quis colat effectu, lambat & ore caput?
Extensis palmis quis currat ad oscula, vel quæ
  Cervici insiliant pendula membra meæ?
Quem teneam gremio blando sub fasce laborans,
  Aut laviore manu verberet ipsa joco?
Nec te ferre sinu, quamquam sis adulta, gravarer,
  Quæ mihi dulce nimis & leve pondus eras.
Cur nova rura petas illic, ubi non ero mater?
  An regio forsan non capit una duas?
Quæ genuere ergo lacerentur viscera luctu,
  Gaudia cui pereunt tempora fletus erunt.
Plorans perdam oculos, duces mea lumina tecum,
  Si tota ire vetor, pars mea te sequitur.
Tum proceres, famuli, domus, urbs, Rex ipse remugit,
  Quaque petisset iter vox gravis una gemit.
Processere foras tandem sed turba morosa,
  Solvere dum properat, se properando ligat.
Hinc tenet affectus, rapit inde tumultus euntes,
  Sic per utrasque vices flebile fervet opus.
Alter abire monet, rogat alter amore redire,
  Sic variante fide hic trahit, ille tenet.
Dividitur populus per regna novella vetustus,
  Stat pater, it genitus, stat socer, itque gener.
Astans qui trepidam patriam migrare putaret,
  Et quasi captivam crederet ire solam.
Procedunt portis ferrato in ponte retenti,
  Protulit hoc fleta Gelesuinta caput.
Sic gremio Tolete tuo nutribar, ut ægra
  Excludar portis tristis alumna tuis?
Quoque magis crucies prodens mea vulnera luctu,
  Stas felix regio, cur ego præda trahor?
Antea clausa fui, modo te considero totum,
  Nunc mihi nota prius quando recedo ferox.
Hinc te dinumero currens per culmina visa
  En ego de numero non ero sola tuo.
Crudeles portæ, quæ ma laxastis euntem,
  Clavibus oppositis nec vetuistis iter!
Antea vos geminas adamas petra una ligasset,
  Quam daret huc ullam janua pansa viam.
Urbs pia plus fueras, si murus tota fuisses,
  Me ire ut ne sineres, cingeret alta silex.
Pergo ignota locis trepidens, quidnam antea discam,
  Mores, gentem, animos, oppida, rura, nemus.
Quem precor inveniam peregrinis advena terris,
  Quo mihi nemo venis civis, amice, parens?
Dic, si blanda potest nutrix aliena placere,
  Quæ laver ore manu, vel caput ornet acu.
Nulla puella choro neque collactanea ludat,
  Hic mea blandities, hic mea cura jaces.
Si me non aliter vel nuda sepulcra tenerent,
  Vivere non licet hic, hic mihi dulce mori.
Non fruor amplexu, neque visu plena recedo,
  Quæ me dimittis, dura Tolete, vale.
Sic accensi animi lacrimarum flumina rumpunt,
  Fixus & irriguas parturit ignis aquas.

Hinc iter arripiunt genitrix, nata, agmina flentum,
  Nec piget obsequiis mater anhela sequi.
Deducit dulcem per aprica viatica natam,
  Implentur valles fletibus, alta tremunt.
Frangitur & densus vacuis ululatibus aer,
  Ipsa repercusso murmure silva gemit.
Dat causas spatii genitrix ut longius iret,
  Sed fuit optanti tempus iterque breve.
Pervenit quo mater ait sese inde reverti,
  Sed quod velle prius, postea nolle fuit.
Rursus adire capit, via qua fert iuvia matrem,
  Quam proceres retinent, ne teneretur iter.
Hærebant in se amplexæ pariterque reflexæ:
  Incipit hic gemitum Goisuinta dolens.
Civibus ampla tuis, angusta Hispania matri,
  Et regio soli tam cito clausa mihi:
Quæ licet a Zephyro calidum percurris in Eurum,
  Et de Tyrrheno tendis ad Oceanum;
Sufficiens populis quamvis regionibus amplis,
  Quo est mea nata absens, terra mihi brevis es.
Nec minus hic sine te errans & peregrina videbor,
  Inque loco proprio civis & exul ero.
Quælo quid inspiciant oculi, quæ nota requirant,
  Quæ mea nunc tecum lumina ducis amor?
Tu dolor unus eris quisquis mihi lusoris infans,
  Amplexu alterius tu mihi pondus eris.
Currat, flet, sedeat, fleat, inter & exeat alter,
  Sola meis oculis dulcis imago redis.
Te fugiente errans aliena per oscula curram,
  Et super ora gemens ubera sicca premam.
De facie infantum plorantia lumina lambam,
  Et teneras lacrimas insatiata bibam.
Tali potu utinam vel parte refrigeret ulla,
  Aut plorata avide mitiget unda sitim.
Quidquid erit, crucior, nulla hic medicamina prosunt,
  Vulnere distillo, Gelesuinta, tuo.
Qua, rogo, nata manu cara hæc coma pexa nitebat,
  Quis sine me placidas lambiat ore genas?
Quis gremio foveat, genibus vehat, ambiat ulna?
  Sed tibi præter me non ibi mater erit.
Quod superest, timibundus amor hoc mandat eunti,
  Sis precor o felix, sed cave, vade, vale.
Mitte avidæ matri vel per vaga flabra salutem,
  Si venit ipsa, mihi nunciet aura boni.
Filia tunc validis genitricis onusta querelis,
  Tristis, inops animi, nec valitura loqui;
Clausa voce diu, vix fauce solubile fandi,
  Pauca refert cordis vulnere lingua gravis.
Majestas si celsa Dei mihi tempora vellet
  Nunc dare plus vitæ, non daret ista viæ.
Ultima sed quoniam sors irrevocabilis instat,
  Si jam nemo vetat, quo trahit ira sequer.
Hæc extrema tamen loquar & memoranda dolori,
  Hinc tua non tua sum; Goisuinta vale.
Oscula sic rumpunt, & fixa ori ora repellunt,
  Dum se non possunt, aera lambit amor.
Hinc pilente petens loca Gallica Gelesuinta,
  Stabat fixa oculis tristis eunte rota.
E contra genitrix post natam lumina tendens,
  Uno stante loco pergit & ipsa simul.
Tota tremens agiles raperet ne mula quadrigas,
  Aut equus impatiens verteret axe rotas.
Sollicitis oculis circumvolitabat amantem,
  Illuc mente sequens qua via flectit iter.
Sæpe loquebatur quasi secum nata sederet,
  Absentemque manu visa tenere sua.

Prendere ſe credens in ventos brachia jactat,
 Nec natem recipit; ſed vaga flabra ferit.
Inter tot comites unam ſpectabat euntem,
 Sola videbatur qua ſuus ibat amor.
Plus genitrix ſuſpenſa animo, quam filia curru,
 Hæc titubans votis ibat, & illa rotis.
Donec longe oculis ſpatioque evanuit amplo,
 Nec viſum attingit dum tegit umbra diem.
Ipſa putat dubios natæ ſe cernere vultus,
 Et cum forma fugit, dulcis imago redit.
O nomen pietate calens, o cura fidelis!
 Quamvis abſenti quid niſi mater eras?
Fletibus ora rigans, lamentis ſidera pulſans,
 Singula commemorans dulcia, dura, pia.
Mobilis, impatiens, metuens, flens anxia mater,
 Quid ſequeris, lacrimis augurat alter amor.
Illa tamen pergit qua trita viam orbita ſulcat,
 Quiſque ſuis vacuos fletibus implet agros.
Inde Pyrenæas per nubes tranſilit Alpes,
 Quaque pruinoſis Julius alget aquis.
Qua nive candentes fugiunt ad ſidera montes,
 Atque ſuper pluvias exit acutus apex.
Excipit hinc Narbo, qua littora plana remordens
 Mitis Atax Rhodani molliter intrat aquas.
Poſt aliquas urbes Pictavas attingit arces,
 Regali pompa prætereundo viam.
Inclytus ille quibus vere amplus Hilarius oris
 Et ſatus & ſitus ac ore tonante loquax.
Thrax, Italus, Scytha, Perſa, Indus, Geta, Daca, Britannus,
 Hujus in eloquio ſpem bibit, arma capit.
Sol radio, hic verbo generalia lumina fudit,
 Montibus ille diem, mentibus iſte fidem.
Hanc ego nempe urbem conſpexi prætereuntem
 Molliter argenti turre rotante vehi.
Materno voluit pia quam Redegundis amore
 Cernere ferventem ſi daret ullus opem.
Sæpe tamen miſſis legatis dulcis adhæſit,
 Et placide coluit quod modo triſte dolet.
Turonicas terras Martini ad ſidera noti
 Inde petit, lento continuante gradu.
Vigennæ volucer tranſmittitur alveus alno,
 Turba comes rapidis alacris exit aquis.
Excipit inde repens vitreæ Liger algidus unda,
 Quo neque vel piſcem lævis arena tegit.
Pervenit qua ſe piſcoſo Sequana fluctu
 In mare fert, juncto Rhotomagenſe ſinu.
Jungitur ergo thoro regali culmine virgo,
 Et magno meruit plebis amore coli.
Hos quoque muneribus permulcens, vocibus illos,
 Et licet ignotos ſic facit eſſe ſuos.
Utque fidelis ei ſit gens armata per arma,
 Juret, jure ſuo ſe quoque lege ligat.
Regnabat placido componens tramite vitam,
 Pauperibus tribuens advena mater erat.
Quoque magis regno poſſit ſupereſſe perenni,
 Catholicæ fidei conciliata placet.
O dolor inſignis qui differt tempore fletus,
 Lugubreſque vices plura loquendo tacet!
Improba ſors hominum, quæ improviſo abdita lapſu,
 Tot bona tam ſubito ſorte volente fugas!
Nam breve tempus habens conſortia nexa jugalis,
 Principio vitæ funere rapta fuit.
Præcipiti caſu volucri præventa ſub ictu,
 Deficit, & verſo lumine lumen obit.
Infelix nutrix audito funere alumnæ,
 Exanimum ad corpus vix animata volat.

Ipſa inter famulas incumbens prima fidelis,
 Hæc tandem potuit clauſa dolore loqui.
Sic placidæ matri promiſi peſſima nutrix,
 Te longe incolumem, Geleſuinta, fore.
Sic extincta meum mea cernunt lumina lumen,
 Pallida ſic facies, qua rubor ante fuit.
Dic aliquid miſerans, miſeræ mihi redde loquelas,
 Quid referam ad matrem, ſi remeare licet?
Hoc propter tantos peregrina ſecuta labores,
 Pro vice tale mihi munus alumna refers?
Optabas pariter nobis viam atque ſepulcra,
 Quæ tecum viai, me ſine paſſa mori.
Ordo utinam vitæ juvenique ſenique fuiſſet,
 Te ſtante incolumi, me prius ire neci.
Vix paucos profert, vocem rapit alter ab ore,
 Nec valet una loqui quod videt aula gemi.
Interea vehitur triſti lacrimata feretro,
 Solvit & obſequias obſequialis amor.
Ducitur, ornatur, deponitur, undique fletur,
 Conditur & tumulo ſic peregrina ſuo.
Naſcitur & ſubito rerum mirabile ſignum,
 Dum pendens lychnus lucet ad obſequium,
Decidit in lapidem, nec vergit, & integer arſit,
 Nec vitrum ſaxis, nec perit ignis aquis.
Fama recens reſides Germanæ perculit aures,
 Affectuque pio ſic movet ora ſoror.
Hanc rogo Germanæ mandaſti cara ſalutem,
 Scripta tuis digitis hoc mihi carta refert.
Sollicitis oculis expectabam unde venires,
 Quale precata fui, non agis illud iter.
Optavi Gallis te ut huc Hiſpania ferret,
 Non te hic cara ſoror, non ibi mater habet.
Extremo obſequio non huc Brunichildis adivi,
 Si tibi nil vivæ mortis honore derem.
Cur peregrina tuos non clauſi dulcis ocellos,
 Auribus aut avidis ultima verba bibi!
Officium triſti nihil impendi ipſa ſorori,
 Membra, manus, faciem nec manus iſta tegit.
Non licuit fundi lacrimas, nec ab ore reſorbi,
 Frigida nec tepido viſcera fonte levo.
Nutritas pariter, junctas regionibus iſdem,
 Cur ad mortis iter dividis alte dolor?
Sicque relicta ſoror caſu laceratur ademptæ,
 Hæc vocat, illa jacet, nec repetita redit.
Germanæ validos audit Germania fletus,
 Quaque recurrit iter queſtibus aſtra ferit.
Nomine ſæpe vocans te Geleſuinta ſororem,
 Hoc fontes, ſilvæ, flumina, rura ſonant.
Geleſuinta taces, reſponde ut muta ſorori,
 Reſpondent lapides, mons, nemus, unda, polus.
Anxia ſollicitans ipſas interrogat auras,
 Sed de Germanæ cuncta ſalute ſilent.
Nuncius hic ſubito fluvios tranſcendit & Alpes,
 Mœroriſque gravis tam cito penna volat.
Optandum fuerat, poſtquam loca cuncta repleſſet,
 Tardius ad matrem hic dolor iret iter.
Sed quod fama refert, qui plus amat, & prius audit,
 Ac dubium credit dante timore fidem.
Mox igitur matris jaculans dolor attigit aures,
 Anxia ſucciſo poplite lapſa ruit.
Audita de morte una mors altera pulſat,
 Et pene incolumi corpore funus erat.
Pallida ſuffuſo tum Geleſuinta rubore,
 Molliter hæc, anima vix redeunte, refert.
Siccine me tenero natæ ſolabar amore,
 Ut mea nunc gravius viſcera vulnus alit!

Si nostrum jam lumen obit, si nata recessit,
Has ad quid lacrimas invida me vocitas?
Errasti mors dura nimis, cum tollere matrem
Funere debueras, fors tibi nata fuit.
O utinam mersis crevissent flumina tipis,
Naufraga seu fusis terra natasset aquis.
Alta Pyrenæi tetigissent sidera montes,
Vitrea vel glacies consolidasset iter.
Quando relaxavit te Gelesuintra sub arcto,
Ut nec rheda rotis, non equus isset aquis.
Hoc ergo illud erat, quod meus præsaga timebat,
Non posse amplexu vellere nata meo.
Paruimus vocis alienis jussa sequentes,
Promissa existi non reditura mihi.
Hoc erat altus amor placida dulcedine natæ,
Quod teneris labiis ubera pressa dedi.
Cui hinc lactis opem produxit vena mamillæ,
Cur alimenta dedi, nec habitura fui?
Sæpe soporantem furtiva per oscula fuxi,
Ut leve dormires viscera suppolui.
Optasse extremum de te quid profuit illud;
Luderet ut gremiis parvula neptis avis?
Nec felia vota, aut infelix funera vidi,
Perdidit heu nimius hoc labor, illud amor.
Partitis lacrimis soror hinc, inde anxia mater,
Vocibus hæc Rhenum, pulsat & illa Tegum.
Condolet hinc Rhenum, gemit illinc Bæticus axis,
Perstrepit hoc Vachalis, illud Hiberus aquis.
Tot lacrimas stillasse sat est, sed ab imbre vaporis,
Non relevenda sitim gutta ministrat opem.
Affectus si forte potest mitescere, dicam,
Non ea flenda jacet, quæ loca læta tenet.
Dicite, si quid ei nocuit, quam tempore lapso
Mortis iter rapuit, vita perennis alit.
Quæ modo cum Stephano cælesti consule pergit,
Fulget Apostolico principe clara Petro.
Matre simul Domini plaudens radiante Maria,
Rege sub æterno militet illa Deo.
Conciliata placet, pretioso funere fulget,
Deposita veteri nunc stola pulcra tegit.
Atque utinam nobis illos accedere vultus
Cedat amore Deus per mare, per gladios.
Vitæ signa tenet vitreo cum vase cadente,
Non aqua restinxit, nec petra fregit humi.
Tu quoque mater habes consultum voce Tonantis,
De nata & genero, nepte, nepote, viro.
Credite Christicolæ vivam, quia credidit illa:
Non hanc flere decet, quam Paradisus habet.

VII. *De horto Ultrogothonis Reginæ.*

HIs ver purpureum viridantia gramina gignit,
Et Paradisiacas spargit odore rosas.
Hic tener æstivas defendit pampinus umbras,
Præbet & uviferis frondea tecta comis.
Pinxeruntque locum variato germine flores,
Pomaque vestivit candor & inde rubor.
Mitior hic æstas, ubi molli blanda susurro,
Aura levis semper pendula mala quatit.
Hæc magno inseruit Rex Childebertus amore,
Carius ista placent, quæ manus illa dedit.
De cultore trahit mellitum planta saporem,
Forsan & hic tacitos miscuit ille favos.
Regis honore novis duplicata est gratia pomis,
Nare suavis odor, dulcis amore sapor.
Qualiter ille hominum potuit prodesse saluti,
Cujus & in pomis tactus odore placet.
Felix perpetua generetur ab arbore fructus,
Ut de Rege pio sit memor omnis homo.
Hinc iter ejus erat, cum lumina sancta petebat,
Quæ modo pro meritis incolit ille magis.
Antea nam vicibus loca sancta terebat amatus,
Nunc tamen assidue templa beata tenet.
Possideas felix hæc Ultrogotho per ævum,
Cum geminis natis tertia mater ovans.

VIII. *De villa Cantublando.*

VEnimus ad Cantum felici tramite blandum,
Aregium læto quo reperisse patrem.
Quod petit instigans avido gula nostra barathro,
Excipiunt oculos aurea poma meos.
Undique concurrunt variato mala colore,
Credas ut pictas me meruisse dapes.
Vix digitis tetigi, fauce hausi, dente rotavi,
Migravitque alio præda citata loco.
Nam sopor ante placet, quam traxit naris odorem,
Sic vincente gula, naris honore caret.

IX. *De coco, qui sibi navem tulit.*

CUr mihi tam validas innectis cura querelas,
Heu mea vel tandem desere corda dolor.
Quid revocas casus? jam me mea sarcina lassat,
Quod jactare puto, cur duplicatur onus?
Tristius erro nimis, patriis vagus exul ab oris,
Quam sit Apolloniis naufragus hospes aquis.
Venimus ut Mettin, cocus illic regius instat,
Absenti nautas abstulit atque ratem.
De flammis ardente manu qui diripit escas,
Ille rati nescit parcere tutus aquis.
Corde niger, fumo sparsus, fuligine tinctus,
Et cujus facies cacabus alter adest.
Cui sua sordentem pinxerunt arma colorem,
Frixuræ cucumæ, scafa, patella, tripes.
Indignus versu, potius carbone notetur,
Et piceum referat turpis imago virum.
Res indigna nimis, gravis est injuria facti,
Plus juscella coci, quam mea jura valent.
Nec tantum codex quantum se cacabus effert,
Ut mea nec mihi sit participata ratis.
Sed tamen auxilium solito porrexit amore,
Qui Domini pascens villicus auget oves.
Præstitit, & gracili pavidus cum lintre cucurrit,
Imbre, Euro, fluvio, sed madefactus ego.
Jactavi reliquos, sequerentur ut inde pedestres,
Nam si nemo foris, nemo nec intus erat.
Mergere mox habuit cunctos rapiente periclo,
Naufragii testis nemo superstes erat.
Sic vicinus eram, postquam jactavimus omnes,
Ictibus ut crebris lamberet onda pedes.
Obsequium, dixi, remove, modo nolo laveri,
Sed tamen instabat lympha rigare pedes.
Nauriacum veniens refero mea tristia Regi,
Risit, & ore pio jussit adesse ratem.
Quærunt, nec poterant aliquam reperire carinam,
Donec cuncta cohors regia fluxit aquis.
Restitit, hic solus præstans solatia Gogo,
Quod tribuit cunctis, non negat ille suis.
Dulcius alloquitur comitem, qui Pappulus extat,
Ut quamcumque mihi redderet ipse ratem.
Omnia perlustrans vidit sub littore lintrem,

Nec

Nec tamen hic potarat sarcina nostra capi.
Nauriacum intaraa fecit me stare parumper,
  Ordinat & sumptus, quos locus ipsa dedit.
Quamvis parva ferat, satis ast mihi sola voluntas,
  Est nec parva quidam quam dat amator opem.
Addidit atque comes mihi pocula gratus amicus,
  In quantum potarat ture parare marum.
Sic mihi jucundam direxit Pappule proram,
  Felix vive, vala, dulcis amice comes.

X. *Ad Dynamium Massiliensem.*

EXpecto ta, noster amor, venerande Dynami,
  Quamvis absentem quam mea cura videt.
Quæ loca ta teneant veniantia flabra requiro,
  Si fugias oculos, non fugis hinc animos.
Massiliæ tibi regna placent, Gatmania nobis,
  Vulsus ab aspectu, pectore junctus ades.
Quo sina te tua pars huc usque oblita remansit,
  Nec ravocas animo membra relicta tuo.
Si sopor oppraffit, tibi me vel somnia narrent,
  Nam solet unanimes ipsa vidare quies.
Si vigilas, fateor, vaniam tibi culpa negabit,
  Nil unde excuses desidiosus habes.
Altara signifari revolutis mensibus anni,
  Solis anhelantes orbita lassat equos.
Cum mea discedans rapuisti lumina tecum,
  Et modo nil sine te cerno patante die.
Vel mihi verba dares de fonte rafusa loquaci,
  Ut facaret tecum pagina missa loqui.
Sed taman ut tandem vanias huc, cantus hortor,
  Te revoces oculis lumen, amice, meis.

XI. *Item ad ipsum Dynamium.*

TEmpora præcipiri quos invidistis amori,
  Officium voti quod vatuistis agi.
Per Lyricos modulos, & fila loquacia plectris,
  Qua cytharis Erato dulca talidit abet.
Ecca vaporiferam sitiens canis axatir aestum,
  Et per hiulcatos fervor anhalat agros.
Hinc metuens faniam, ne quo jacularer ab igne,
  Sanguina laxato brachia naaa garo.
Labitur inde cruor, nodo manus inde tenetur,
  Et dextram innocuam vena soluta ligat.
Ut sina tamperia validi siris urat amoris,
  Causa mais votis obstitit ista gravis.
Nascio quam prosit ratio perfuncta medelæ,
  Me taman inde vocat quo retinere facit.
Scribera si digitis sinaret, fetis illa fuisset,
  Nunc mihi cura tui prima, secunda mai.
Ex studio studiis rarrahor, silet unda camœnæ,
  Carne fluit sanies, na riget ora latex.
Musicus ignis abest, algent in fonte sorores,
  Nam sanguis latices hic gelat, unde tigat.
Si qua calens animo recitanda poemata pangam,
  Scis ipsa hoc studio quam gravat arta labor.
Nam cruor ablatus magis otia lenta requirit,
  Quoque frigus penetrat, nec vapor ustus adest.
Secretumque petit, ne flabilis aura flagellat,
  Quo tectaans animum stat viror, halat odor.
Ast ago posthabeo affectu mea letia vestro,
  Cura tui faciam, non maa terga tanat.
Post sudorem habui modo non dare membra quieti,
  Ordina postposito tampora rumpit amor.
Dico parum, propriam tibi dum volo ferre salutem;
Sed mea prospicio, cum tua vota colo.
Nunc cape parva cate & pollens in laude Dynami,
  Clare dacore tuo, care favore meo.
Partibus Italiæ advecto mihi Rhenus & Ister,
  Quam ceciuere prius quam daret ipsa locus.
Insignam specia, calsum lare, lege sagacem,
  Omnibus æqualam spe, sale, pace, fide.
Incidit unde mihi, fateor, ta forte videndi,
  Arctoi gelida sub regiona calor.
Plusque libans vultus aff:rveo totus in illos,
  Ad patriæ reditus quam peregrina cohors.
Visibus atqua tuis issem valocius ac si
  Ad patris amplaxus da Talamona latus.
Vix quoqua iam cupidus vario sinuamine sulcat,
  Rusticus arta solum, navita classe fratrum.
Ex illo, celebrande cliens, stat pars mea tecum;
  Et venis huc animæ pars mediata meæ.
Antea corde mihi notus, quam lumine visue,
  Quem mania astringo, si neque tango manu.
Brachia qui necdum circum tua colla cateno,
  Quod digiti nequaunt, alligat illud amor.
Longius inde absens ibi, sed pertingo quod opto,
  Quo peda non venio, pectora totus eo.
Non licet obstat Arar, Rhodanusque, natamus amore
  Nec vetat ire animum, qui vetat ire gradum.
Legi etiam missos alieno nomine varsus,
  Quo quasi per speculum raddit imago virum.
Fonta camenali quadrato pergis & oibi,
  Ad loca, quæ nescis, ducaris oris aquis.
Hinc quoque non aliquo nobis abolende recedis,
  Quo situs scriptis nosceris asse tuis.
Intariora mei penetrans possessor agelli,
  Falia perpetuo dulcis amica vala.
Spectans oris opem melius quam sideris optans,
  Curtas ut affectus, stet tibi longa salus.
Sacris Thaodori primo lare sidera plaudo,
  Felici agregio quem dedit orbis honor.
Albino aaimio, Haltæ, claroqua Jovino,
  Pro Fortunato redda salutia opus.
Hæc tibi Elisii modulatus simplica cantu,
  Sed tonat archetypo barbitos inde sopho.

L I B E R VI.

I. *Ad Gogonem Laudatio.*

ORphaus ordiras ageret dum pollice chordas,
  Verbaque percusso pectine fila darent;
Mox rasonanta lyra terigit dulcedine silvas,
  Ad cytharæ cantus traxit amora feras.
Undiqua misarunt vacuata cubilia dammas,
  Deposita rabie tigris & ipsa venit.
Sollicitanta malo nimio Philomela volatu,
  Pignora contamnans fessa cucurrit avis.
Sed quamvis longo spatio lassaverat alas,
  Ad votum veniens sa recreavit avis.
Sic stimulanta tua captus dulcedina, Gogo,
  Longa peregrinus regna viator adit.
Undiqua festini vaniunt ut promptius omnes,
  Sic tua lingua trahit, sicut & illa lyra:
Ipse fatigatus huc postquam vanarit exul,
  Antaa quo doluit, te medicanta caret.
Eruis afflictis gemitus, post gaudia plantas,
  Ne tamen arascant, oris ab imbre foves.

Ædi-

Ædificas fermone favos, nova mella miniftras,
Dulcis & aloquii nectare vincis apes.
Ubere fonte rigat labiorum gratia pollens,
Cujus ab arcano vox epulanda fluit.
Parvigili fenfu dives prudentia regnat,
Fomite condito cui falis unda natat.
Qui fulgora animi radios a pectora vibras,
Et micat interior lux imitata diem.
Sed vicibus mundum modo Sol, modo nubila complent,
At tua femper habent corda ferena diem.
Vifceribus promptis templum pietatis haberis,
Muneribufque facris es fabricata domus.
Forma venufta tibi proprio fplendore corufcat,
Ut mentis habitum vultus & ipfa probet.
Omne genus laudum fpecie concludis in una,
Nec plus eft aliquid quam tua forma gerit.
Principis arbitrio Sigeberti magnus haberis,
Judicium Regis fallere nemo poteft.
Elegit fapiens fapientem, & amator amantem,
Ac veluti flores docta fequeftrat apis.
Illius ex merito didicifti talis haberi,
Et domini mores, ferve benigne, refers.
Nuper ab Hifpanis per multa pericula terris,
Egregio Regi gaudia fumma vehis.
Diligis hunc tantum, quantum meliora parafti,
Nemo armis potuit, quod tua lingua dedit.
Hæc bona fi taceam, te noftra filentia laudant,
Nec voces fpectes qui mea corda tenes.
Vera favendo cano, neque me fallacia damnat,
Tacta loquor populo, crimine liber aro.
Hæc tibi longinquos laus ardua furgat in annos,
Hæc ta vita diu fervat, & illa colat.

II. *Ad eumdem Gogonem : de cœna.*

NEctar, vina, cibus, veftis, doctrina, facultas,
Muneribus largis, tu mihi Gogo fat es.
Tu refluus Cicero, tu nofter Apicius extas,
Hinc fatias verbis, pafcis & inde cibis.
Sed modo da veniam, bubula turgente quiefco,
Nam fit lis uteri, fi caro mixta fremat.
Hic ubi bos recubat, fugiat puto pullus & anfer,
Cornibus & pennis non furor æquus erit.
Et modo jam fomno languentia lumina claudo,
Nam dormire meum carmina læta probant.

III. *Item ad eumdem.*

QUas mihi portavit modo pagina miffa querelas,
Immunem culpæ me loquor effe tuæ.
Cur caufaremus? tua plus præfentia læfit,
Quo vos peccaftis crimine, culpor ego.
Non tamen ex tali titulo dulcedo peribit,
Fructus amicitiæ corde colente manet.

IV. *Ad ipfum Gogonem.*

NUbila quæ, rapido proflante Aquilone, venitis,
Pendula fidereo quæ movet axe rote:
Dicite qua vegetet carus mihi Gogo falute,
Quid placidis rebus mente ferenus agat.
Si probe fluctivagi remoratur littora Rheni,
Ut falmonis adeps rete trahatur aquis.
Aut fuper uviferæ Mofallæ obambulet amnem,
Quo levis ardentem temperet aura diem.
Pampinus & fluvius medios ubi mitigat æftus,
Vitibus umbra rigens, fluctibus unda recens.
Aut Mofa dulce fonans quo grus, ganta, anfer, olorque
Triplice marte feras, alita, pifce, rate.
An tenet harbofis qua frangitur Axona ripis,
Cujus aluntur aquis pafcua, prata, feges.
Efaras, Aracares, Scaldis, Sate, somena, Sura,
Seu qui Mettis adit de fala nomen habens.
Aut æftiva magis nemorum faltufque peterrens,
Cufpide, rete feras hinc capit, inde necat.
Ardenna, an Vofagus, cervi, capræ, Helicis urfi,
Cæda fagittifera filva fragore tonat.
Seu validi bufali ferit inter cornua campum,
Nec mottam differt urfus, onager, aper.
An fua rura colens exufta novalia fulcat,
Et rude cervici taurus aratra gemit.
Sive Palatina refidat modo lætus in aule,
Cui fchola congrediens plaudit amore fequax.
An cum dulce Lupo pietatis jura retractat,
Confilioque pari mitia bella creant.
Quo pafcatur inops, viduæ folatia præftant,
Parvus tutorem, fumat egenus opem.
Quidquid agunt pariter, felicia vota fecundet,
Et valeant Chrifti Regis amore fui.
Vos precor, o venti, qui curritis atque reditis,
Pro Fortunato nuncia ferte fuo.

V. *De Bodegiflo Duce Maffiliæ.*

PEctore fi fterili nunc flumina larga rigarem,
Non te fufficerem, Dux Bodegifle, loqui.
Invafit noftram fubito tua gratia mentem,
Ut modo plus veftet, quam meus affa velim.
Quo primum placidos merui cognofcere vultus,
Oris ab unguento membra refecta fero.
Colloquio dulci fatiafti pectus amantis,
Nam mihi devoto dant tua verba cibum.
Diftribuunt epulas alii quæ corpora fupolent,
Unde animum faties, dat magis ipfa dapes.
Non fic inficiunt placidiffima malle falernum,
Cen tuus obdulcat corpora noftra fapor.
Qualiter oblectas, quos femper amata videris,
Horæ qui fpatio me facis effe tuum!
Quæ tibi fit virtus, fi poffim, prodere vellem,
Sed parvo ingenio magna referre vetor.
Exiguus titulo tantarum pondera laudum,
Sed melius gradior quem tua facta regunt.
Maffiliæ ductor, felicia vota dedifti,
Rectoremque fuum laude perenne refert.
Hic tibi confimili merito Germania plaudit,
Ad laudem cujus certat uterque locus.
De bonitate tua lis eft regionis utræque,
Te perit illa fibi, hæc retinere cupit.
Juftitiam pauper numquam te judice perdit,
Nec potuit pretio vertere vera potens.
Non ligat immunem, non folvit pœna nocentem,
Nil perfona capit, fi fua caufa neget.
Lumina cordis habes, animi radiente lucerna,
Et tuus æterna luce corufcat apex.
Ingenio torrente loquax de fonte falubri,
Divitiafque pias ora fluente rigas.
Si vidaas aliquem defectum forte labore,
Nilus ut Ægyptum, fic tua lingua fovet.
Qui patrias leges intra tua pectora condens,
Simpliciter caufæ folvere fila potes.
Affiduis epulis faturas, venerande, catervas,
Et repletus abit qui tua tecta petit.

Si

Si venis in campos, ibi plebs pascenda recurrit,
  Consequiturque suas te comitando dapes.
Vota feras cunctis per secula longa superstes,
  Et maneas populi semper in ore potens.

VI. *De Palatina filia Galli uxore Ducis.*

LUcifer ut nitidos producit in æthera vultus,
  Clarior & læto nunciat ore diem,
Ornat eundo polum, terras quoque lampade lustrat,
  Atque inter stellas lucida regna tenet.
Sic perpulcra tuo diffundens lumina vultu,
  Femineos vincis pulcrior ore choros.
Et tibi sic cedit muliebri turba decore,
  Ut Solis radiis lumine Luna minor.
Clara serenatos permutat forma colores,
  Lilia nunc reparans, nunc verecunda rosas.
Credite, nam si quis vultus conspexerit illos,
  Hic relegit flores, quos dare verna solent.
Pingere non possunt pretiosam verba figuram,
  Nec valet eloquium mira referre meum.
Gratior incessu, mitis, reverenda, pudica,
  Talis in ingenio qualis in ore nitor.
Blandior alloquio, placidis suavissima verbis,
  Despiciamque lyram, si tua lingua sonat.
Pectore perspicuo sapientia provida fulget,
  Ornatur sexus te radiante tuus.
Conjuge pervigili nituit magis aula mariti,
  Floret & egregia dispositrice domus.
Jure quidem magna est, quæ est Galli filia magni,
  Sed merito natæ crevit honore pater.
Non aliter poterat nisi munere clarior esse,
  Quæ meruit celso digna placere viro.
Eligit e multis qui carus amaret amantem,
  Et judex patriæ vendicat ipse sibi.
Ambo pares juncti longos maneatis in annos,
  Et quæcumque volunt gaudia vestra, ferant.

VII. *De Lupo Duce egregio.*

ANtiqui proceres, & nomina celsa priorum,
  Cedant cuncta Lupi munere victa Ducis.
Scipio quod sapiens, Cato quod maturus agebat,
  Pompeius felix, omnia solus habes.
Illis Consulibus Romana potentia fulsit,
  Te Duce sed nobis hic modo Roma redit.
Te tribuente aditum cunctis fiducia surgit,
  Libertatis opem libera lingua dedit.
Mœstitiam si quis confuso in pectore gessit,
  Postquam te vidit, spe meliore manet.
Fundatus gravitate animi quoque corde profundus,
  Tranquilli pelagi fundis ab ore salem.
Sed facunda plebi magis tua munera prosunt,
  Tu condis sensus, & salis unda cibos.
Consilii radix, fœcundi vena saporis,
  Ingenio vivax, ore tonante loquax.
Qui geminis rebus fulges in utroque paratus,
  Quidquid corde capis, prodere lingua potest.
Pectore sub cujus firmantur pondera Regis,
  Pollet & auxilio publica cura tuo.
Subdis amore novo tua membra laboribus amplis,
  Pro requie Regis dulce putatur onus.
O felix animus patriæ, qui consulit actus,
  Et vivit cunctis mens generosa viris!
Legati adveniunt, te respondente ligantur,
  Et jaculo verbi mox jacuere tui.

Lancea sermo fuit, quoque vox armata loquentis;
  Auspicium palmæ te Sigebertus habet.
Responsum gentis sensu profertur ab illo,
  Et votum populi vox valet una loqui.
Cujus ab ingenio sortita est causa triumphum,
  Assertoris ope justior illa fuit.
Nullus enim poterit proprias ita pendere causas,
  Ceu tua pro cunctis inclyta lingua tonat.
Nilus ut Ægyptum recreat, dum plenus inundat,
  Sic tu colloqui flumine cuncta foves.
Justitia florente favent te judice leges,
  Causarumque æquo pondere libra manes.
Ad te confugiunt, te singula celsa requirunt,
  Nec petis ut habeas, te petit omnis honor.
In cujus gremio nutritur adepta potestas,
  Quo rectore datus crescere novit apex.
Quam merito retinet concessos semper honores,
  Per quem digna magis culmina culmen habent!
Antiquos animos Romanæ stirpis adeptus,
  Bella moves animis, jura quiete regis.
Fultus utrisque bonis hinc armis, legibus illinc,
  Quam bene fit firmus, cui favet omne decus!
Quam tibi sis firmus cum prosperitate superna,
  Saxonis & Dani gens cito victa probat.
Bordaa qua fluvius sinuoso gurgite currit,
  Hic adversa acies te Duce cæsa ruit.
Dimidium vestris jussis tunc paruit agmen,
  Quam merito vincit qui tua jussa facit.
Ferratæ tunicæ sudasti pondere victor,
  Et sub pulverea nube coruscus eras.
Tamque diu pugnas acie fugiente sequutus,
  Laugona dum vitreis terminus esset aquis.
Qui fugiebat iners amnis dedit ille sepulcrum,
  Pro duce felici flumina bella gerunt.
Inter concives meruit te Gallia lumen,
  Lampade qui cordis splendor ubique micas.
Sunt quos forma potens, sunt quos sapientia præfert,
  Singula sunt aliis, sed bona plura tibi.
Occurrens dominis veneranda palatia comples,
  Et tecum ingrediens multiplicatur honor.
Te veniente novo domus en micat alma sereno,
  Et reparant genium regia tecta suum.
Nempe oculos recipit, cum te videt aula redire,
  Quem commune ducum lumina lumen habent.
Principis auxilium, patriæ decus, arma parentum,
  Consultum reliquis, omnibus unus amor.
Admiranda etiam quid de dulcedine dicam,
  Nectare qui plenus construis ore favos.
Cara serenatum comitatur gratia vultum,
  Fulget & interius perpetuata dies.
Quos satias escis, reficis sermone benignus,
  Sepositis epulis sunt tua verba dapes.
Quis tibi digna loqui valeat, quem voce potente
  Rex pius ornatum prædicat esse suum?
Sit tibi summus apex illo regnante per ævum,
  Vitaque sit præsens, atque futura colat.

VIII. *Ad eundem Ducem.*

ÆStifer ignitas cum Julius urit arenas,
  Siccaque pulverea margine terra sitit;
Languidior placidas vix pampinus explicat umbras,
  Mollior & glaucas contrahit herba comas.
Summissis foliis Phœbi regnante vapore,
  Vix sua defendit frigida tecta nemus.
Pabula fastidiens fugit æstu bucula saltus,

Ipse

Ipsa nec afflictus gramina sumit equus.
Longius exposita lingua canis ora flagellat,
 Ilia lassa trahens tristis anhelat ovis.
Forte viator iter gradiens ferventibus horis,
 Uritur accensis Sole premente comis.
Qui arescente solo modico recreetur ut haustu,
 Sæpius irriguas anxius optat aquas.
Arboris aut tremulæ viridante cacumine fuso,
 Frondibus oppositis temperat ora siti.
Prosperitate nova si jam prope lucus opacet,
 Et vitrei fontis sibilet unda recens.
Huc properans placidis homo lætus sternitur arvis,
 Volvit in herbosos & sua membra thoros.
Vota secuta tenens gemino refovetur amœno,
 Hinc levat umbra diem, hinc fugat unda sitim.
Carmina si qua tenet cantu modulante, recurrit,
 Provocat & placidos blandior aura sonos.
Si sibi forte fuit sapiens bene notus Homerus,
 Aut Maro Trajano lectus in urbe foro:
Vel si Davidico didicit sacra dogmata plectro,
 Psallit honorificum, fauce rotante, melum.
Tangitur aut digito lyra, tibia, fistula, canna,
 Quifqua suis musis carmine mulcet aves.
Sic ago curarum valido defessus ab æstu,
 Noscens te salvum fonte refectus agor.
O nomen mihi dulce Lupi, replicabile semper,
 Quodque mei scriptum pagina cordis habet!
Quem semel inclusum tabulis dulcedinis intus,
 Non abolenda virum pectoris arca tenet.
Thesauros pietatis habens pretiosa voluntas,
 Producens animo plura talenta suo.
Divitias, quas mundus habet, mens aurea vincit,
 Gemmarumque decus corde micante refert.
Sensus aromaticus suaves defendit odores,
 Hoc tribuens animæ, quod bene thura solent.
Melle saporatum refluens a pectore verbum,
 Et sale conditum reddis ab ore sophum.
Post tenebras noctis stellarum lumina subdens,
 Lucifer ut radiis, sic mihi mente nites.
Ut recreat mundum veniens lux Solis ab ortu,
 Illustrant animum sic tua verba meum.
Cum peregrina meos tenuit Germania visus,
 Tu pater & patriæ consuliturus eras.
Quando merebar ovans placidos intendere vultus,
 Mox geminata mihi fulsit in orbe dies.
Conferut quotiens vestro sermone loquelas,
 Credidi in Ambrosiis me recubare rosis.
Omnibus una manens, sed plus tua gratia nobis,
 Vinxit in affectu me properante suo.
Nunc quoque pro magnis quis digna rependat honoris?
 Materia vincor, ast quia lingua minor.
Sicque per ascensum culmen supereminet altum,
 Hinc meus urget amor, hinc tuus obstat honor.
Sed pro me reliqui laudes tibi reddere certent,
 Et qua quisque valet te prece, voce sonet.
Romanusque lyra, plaudat tibi barbarus harpa,
 Græcus Achilliaca, Chrotta Britanna canat.
Illi te fortem referant, hi jure potentem,
 Ille armis agilem prædicet, iste libris.
Et quia rite regis quod plurima bella requirunt,
 Judicis ille decus, concinat iste ducis.
Nos tibi versiculos, dent barbara carmina leudos,
 Sic variante tropo laus sonet una viro.
Hi celebrem memorent, illi te lege sagacem,
 Ast ego te dulcem semper habebo, Lupe.

IX. Item ad Lupum Ducem.

OFficiis intente piis memorator amantis,
 Prompte per affectum consulitore tuum:
Charius absentis nimium miseratus amici,
 Quando latente loco signa requirit amor.
Unde datur maritis illud, quo protinus esset
 Spes Fortunati cura benigna Lupi.
Enal ab Italia nono (puto) volvot in anno,
 Littoris Oceani contiguante salo.
Tempora tot fugiunt, & adhuc per scripta parentum,
 Nullus ab exclusis me recreavit apex.
Quod patet ac genitrix, frater, soror, ordo nepotum,
 Quod poterat regio, solvis amore pio.
Pagina blanda tuo sub nomine missa benigno,
 Nectarei fontis me renovavit aquis.
Nec solum a vobis me dulcis epistola fovit,
 Missus adhuc in rem portitor inde venit.
Munera quis poterit rogo tot memor ore referre,
 Affectum dulcem pandere lingua nequit.
Sed tibi restituat Rex cæli cuncta supernus,
 Quem minimum faciunt qui docet esse suum.

X. *Ad Magnulfum fratrem Lupi.*

QUam cito fama volat velocibus excita pennis,
 Et loca cuncta suis actibus aucta replet!
Nam tibi cum Rhenus, mihi sit Liger, ecce propinquus es.
 Hic Magnulfe decens magnus honora places.
Sic tuba præconis Sigimundi missa cucurrit,
 Ut tua diffuso sint bona nota loco.
Quod tamen in brevibus via signat epistola verbis,
 Non quia cuncta canit, nec reticere cupit.
Juridico imprimis pollens torrente relatu,
 Sic regis, ut revoces facta vetusta novis.
Cujus in officiis æqui cultoris aratrum
 Semine justitiæ plebs sua vota metit.
Nemo caret propriis, alienis nemo recumbit,
 Sic facis, ut populum non vacet esse reum.
Sollicitudo tua reliquis fert dona salutis,
 Et labor omnis sit populosa quies.
Æqualis consors ut ab omnibus alma voceris,
 Legibus hinc judex, hinc bonitate parens.
Da paucis veniam, quoniam mihi portitor instat,
 Nam de fratre Lupi res monet ampla loqui.
Sic tribuat Dominus, meritis reparetis ut illum,
 Quem pariter tecum cordis amore colo.

XI. *Ad Jovinum Rectorem Provinciæ.*

PRosaico quotiens direxi scripta relatu,
 Nullaque de vestro pocula fonte bibo.
Quem prius irrigua recrearas dirior unda,
 Nec modo Castaliis redditur haustus aquis.
Sic me cura minor vestri tenuisset amoris,
 Jam fuerat licitum stringere colla manu.
Nunc magis, inde minus capio, quia diligo majus,
 Et cum plus copiam, vota negata geram.
Qui tibi transfudit mea pectora pectore toto,
 Cur rogo non pariter lumina lumen habent?
Vel quod amica licet, scriptis fero care salutem,
 Sed mihi qua relevet pagina reddat opem.

XII. *Item ad ipſum Jovinum.*

TEmpora lapſa volant, fugitivis fallimur horis,
  Ducit & in ſenium lubrica vita viros.
Fine trahit celeri ſine fine volubilis axis,
  Nec retinet rapidas ad ſua frena rotas.
Cuncta movens ſecum momenta & pondera rerum,
  Donec meta avidos ſiſtere cogat equos.
Sic quoque diſſimiles ad finem tendimus omnes,
  Nemo pedem retrahit quo ſibi limes erit.
Imperiale caput regnum trahit, atque ſenatum,
  Nec ſpectante die, cum venit hora, rapit.
Quid ſunt arma viris? cadit Hector & ultor Achilles,
  Ajax in clypeo murus Achæus obit.
Quid ſatis eſt cupido gremio quod condit avaro?
  Deliciis ſolitis Attalus auctus abeſt.
Qui non verſutus recubet dum fine ſupremo,
  De Palamede potens ars in Ulixe perit.
Forma venuſta fluit, cecidit pulcherrimus Aſtur,
  Occubat Hippolytus, nec ſuperextat Adon.
Non agiles fugiunt, quo terminus extat, eundum,
  Nam cum fratre celer ſorte Quirinus obit.
Quid rogo cantus agit modulis blanditus acutis,
  Orpheus & cytharæ vox animata jacet?
Docta receſſuris quid prodeſt lingua Sophiſtis,
  Qui valuere loqui curva rotunda poli?
Archita, Pythagoras, Aratus, Cato, Plato, Chryſippus,
  Turba Cleantharum ſtulta favilla cubat.
Quidve poeta poteſt Maro, Lyſa, Menander, Homerus,
  Quorum nuda toſo membra ſepulchra tegunt?
Cum venit extremum, neque muſis carmina profnut,
  Nec juvat eloquio detinuiſſe melos.
Sic dum puncta cadunt, fugiunt præſentia rerum,
  Et vitæ tabulam teſſera rapta levat.
Eſt tamen una ſalus, pia, maxima, dulcis, & ampla,
  Perpetuo Trino poſſe placere Deo.
Hoc valet atque viget, manet, & neque fine peribit,
  Hinc quoque poſt tumulum naſcitur almus honor.
Quod ſupereſt habitu meriturum flore beatu,
  Suavis juſtorum flagrat odor tumulo.
Gratius aura fluens, quam ſpiret aroma Sabæum,
  Thuraque devincens balſama ſilva reflat.
Cinnama, caltha, crocus, violæ, roſa, lilia cedunt,
  Ut ſimilis nullus nare bibatur odor.
Quid? quod morte magis virtus generatur in illis,
  Dumque ſepulcra tenent, languida membra jacent?
Multorum dubiam ſolidant pia funera vitam,
  Et redit e tumulo vivificatus homo.
Nobilis urna tegit pretioſa talenta Tonantis,
  Ac terris recubat quod ſuper aſtra volat.
Qui ſub amore Dei ſacro moderamine vivens,
  Fit peregrinus humi, civis eundo poli.
Denique poſt illos qui fundamenta coruſcant,
  Poſtque Petri ac Pauli lumina prima fide.
Quis numerus radiat Sanctorum ſparſus in orbe,
  Quanta columnarum gratia fuſa viget!
Per loca, per populos mundo ſua ſidera præſunt,
  Quidquid ab Oceanis circulus ambit aquis.
Arctos, meridies, oriens, occaſus honorat
  Lumina muneribus clarificata ſuis.
De reliquo nihil eſt quodcumque videtur in orbe,
  Nam tumor hic totus, fumus & umbra fumus.
Cur igitur meu trahitur data vita ſuſurro,
  Nec Fortunato pauca Jovine refers?
Tempora lapſa vides, nec longa ſilentia rumpis,
  Me quoque ne recrees, ad mea damna taces.
Non ita rebar ovans, poſtquam Germania noſtros
  Contulerat viſus, ut reſiliret amor.
Credideram potius quantum ſe tenderet ætas,
  Ut veſtri affectus ſe duplicaret opus.
Heu magis, ut video, vota in contraria currunt,
  Tempore longatur, ſed variatur amor.
An quantum ex oculo, tantum tibi corde recedo,
  Et tam longe animo, quam ſumus ambo loco?
Non ego ſic refero, quoniam tibi pectore nector,
  Prædicat hoc aliter mens ubi dulce fovet.
Nam cui cara fides animum ſociavit amice,
  Quod minus eſt oculis, flagrat amore magis.
Et licet abſentem paries, locus, aula retentet,
  Corde ſuo illic eſt, eſt ubi forma placens.
Proſpicit affectu quem vultu non videt ipſo,
  Et vox longinqua de regione ſonat.
Quid gerit, aut ubi ſit, tacito dare verba videtur,
  Intra ſe loquitur pectore clauſus amor.
Si volat aura levis, putat inde venire ſalutes,
  Auræ fert fragor hoc quod homo mente gerit.
Hinc tuus ergo cliens ego care, colende, requiro,
  Abſentem faciunt quem loca, non animus.
Qui ſemper noſtro memorandus haberis in ore,
  Scribimus & hæc dum, non ſine te loquimur.
Affectu, ſtudio, voto tua brachia cingo,
  Atque per amplexum pectora, colla ligo.
Ingrederis mecum, pariterque moveris amator,
  Et quaſi blanda loquens oſcula libo labris.
Ante oculos habeo, ſed cara refugit imago,
  Hinc quoque quem video non retinere queo.
Alternis vicibus modo vadis & inde recurris,
  Vix fugis ex oculis, ecce figura redis.
Et cum terga dabis, facies mihi cernitur inſons,
  Si pede converſus, fronte regreſſus ades.
Sæpe etiam videor dare te pia dicta relatu,
  Illic forte taces, hic mihi verba refers.
Hoc de te minus eſt, quia prendi non potes abſens,
  Nam velut illic es totus, & hic meus es.
Qualiter ambo ſimul paucis habitavimus horis,
  Non fugit ex oculis, dum manet iſta dies.
Miſimus o quotiens timidis epigrammata chartis,
  Et tua, ne recreer, pagina muta ſilet.
Quis rogo reddet eas taciti quas perdimus horas?
  Tempora non revocat lux levis atque fugax.
Dic homo note meus quid agis, quid amice recuſas?
  Si tua rura colis, cur mea vota neges?
Scribe vacans animo, refer alta poemata verſu,
  Et quaſi ruris agrum me cole voce, melo.
Per thoraca meum ducas precor oris aratrum,
  Ut linguæ ſulcus ſint ſata noſtra tuæ.
Pectoris unde ſeges gravidis animetur ariſtis,
  Pulluler & noſtro farre novale ferax.
Nam mihi ſi loqueris, bone vir, pietatis opimæ,
  Exſuperas labiis dulcia mella favi.
Pluſque liquore places, quam fert oleagina ſucco,
  Suavius & recreat, quam quod aroma reflat.
Cum Aſpaſio pariter caris patre, fratre Leone,
  Longa ſtante die dulcis amice vale.

XIII. *Ad Felicem Jovini ſocrum.*

ARdua Pierio cui conſtant culmina faſtu,
  Vix humili valeo tangere clauſtra manu.
Sed quoniam patriæ fuit aula ſodalibus una,
  Affectu ſidens pulſo benigne fores.

XIV.

XIV. *In laudem Mumoleni consiliarii.*

DUm mihi fessus iter gradior prope noctis in umbra,
Solis in occasu jam fugiente die.
Cum super undarum viridantes gramine ripas
Pascua conspexi, pastus & ipsa fui.
Huc oculis captus voto ducente trahebar,
Deflectensque viam prosperiora peto.
Mumolenue enim qui celsa palatia Regis
Altis consiliis crescere rite facit,
Inter concives merito qui carior extat,
Quemque super proceres unica palma levat.
Nobilitate potens, animo bonus, ore serenus,
Ingenio solers, & probitate sagax,
Cui genus a proavis radianti luce coruscat.
Moribus ipsa tamen vicit honore patres.
Huc ergo adveniens epulis expletus opimis,
Quem vidisse, mihi constitit esse cibum.
Fercula magna quidem dapibus cumulata benignis,
Ac si colle tumens discus onustus erat.
Undique montis opus medium quasi vallis habebat,
Quo meliore via piscis agebat iter.
Ille natans oleum pro undis, pro cespite discum
Incoluit, cui pro gurgite mensa fuit.
Attamen ante aliud data sunt mihi mitia poma,
Persica quæ vulgi nomine dicta sonant.
Lassavit dando, sed non ego lassor edendo,
Vocibus hinc cogens, hinc tribuendo dapes.
Moe quasi parturiens subito me ventre tetendi,
Admirans uterum sic tumuisse meum.
Intus enim varie ventorum more fremebat,
Viscera conturbans Eurus & Auster erat.
Non sic Æoliis turbatur arena procellis,
Nec vaga per pelagus puppis adacta tremit.
Nec sic inflantur ventorum turbine folles,
Malleolis famulos quos faber ustus habet.
Alter in alterius ructabat mola susurros,
Et sine te mecum pugna superba fuit.
Sit tibi longa salus cum celsa conjuge, rector,
Et de natorum prole voceris avus.
Laudis honore potens felicia tempora cernas,
Et valeas longos concelebrare jocos.

XV. *De Berulpho comite.*

DElicias Berulphe tuas spectando libenter,
Me fateor duplicem sustinuisse famem.
Sic ego credabam quarta satiarier hora,
Me nec ad octavam mensa benigna vocat.
Per vestras epulas didici jajunia guttans,
Litania fuit prandia vestra magis.
Det tibi vota Deus, per quem modo læta notamus,
Hæc quoque dum scribo, plus satiatus agor.

XVI. *De Condano domestico.*

TEmporibus longis regali dives in aula
Enituit meritis gloria Conda tuis.
Nam semel ut juvenem vigili te pectore vidit,
Elegit secum semper habere seneri.
Quis fuit ille animus, vel quæ moderatio sensus,
Cum fueris tantis Regibus unus amor!
Mens generosa tibi pretioso lumine fulget,
Quæ meritis propriis amplificavit avos.
Floret posteritas per quem sua crescit origo,
Et facit antiquos surgere laude patres.

Nam si præfertur generis qui servat honorem,
Quanta magis laus est nobilitare genus?
Qui cupit ergo suum gestis attollere nomen,
Ille tuum veloc præmeditetur opus.
A parvo incipiens auxisti semper in altum,
Perque gradus omnes culmina celsa tenes.
Theodericus ovans ornavit honore Tribunum,
Surgendi auspicium jam fuit inde tuum.
Theodebertus enim comiti jam præmia cessit,
Auxit & obsequiis cingula digna tuis.
Vidit ut egregios animos meliora mereri,
Mue voluit meritos amplificare gradus.
Instituit cupiens ut deinde domesticus esses,
Crevisti subito, crevit & aula simul.
Florebant pariter veneranda palatia tecum,
Plaudebat vigili dispositore domus.
Theodebaldi etiam cum parva infantia vixit,
Hujus in auxilium maxima cura fuit.
Actibus eximiis sic publica jura fovebat,
Ut juvenem Regem redderet esse senem.
Ipse gubernabas veluti si tutor adesses,
Commissumque tibi proficiebat opus.
Clotharii rursus magna dominatus in aula,
Quique domum simili jussit amore regi.
Mutati Reges, vos non mutastis honores,
Successorque tuus tu tibi dignus eras.
Tantus amor populi, solertia tanta regendi,
Hoc ut nemo valens subripuisset onus.
Nunc etiam magno Sigeberti Regis amore,
Sunt data servitiis libera dona tuis.
Jussit & egregios inter residere potentes,
Convivam reddens proficiente gradu.
Rex potior reliquis merito meliora paravit,
Et quod majus habet, hoc tua causa docet.
Sic tuus ordo fuit semper majora mereri,
Vitaque quam senior, tam tibi crevit honor.
Quæ fuerit virtus tristis Saxonia cantat,
Laus est arma truci non timuisse seni.
Pro patriæ votis & magno Regis amore,
Quo duo natorum funera cara jacent.
Nec graviter doleas cecidisse viriliter ambos,
Nam pro laude mori, vivere semper erit.
Lætitiam vultus hilari diffundis ab ore,
Et sine nube animi gaudia fida geris.
Munificus cunctis largiris multa benignus,
Et facis astrictos per tua dona viros.
Sit tibi longa salus placidis felicior annis,
Atque suum reparet proles opima patrem.

XVII. *Ad Gandenarium.*

SI prodi verbis affectus posset amantis,
Carmina plura tibi pagina nostra daret.
Sed quod ab ore loqui nequeo, quod pectore gesto,
Sit satis ac multis vel modo pauca dari.
Nam si respicias votum per verba canentis,
Mallem nunc majus qui tibi parva fero.
Aspicimus sensum proprium in dulcedine fusum,
Quo sine nube doli corda serena micant.
Puro fonte rigans nectar de fauce redundat,
Cujus verba libens pectore, corde bibo.
Providus, exertus, vigilans, moderatus, honestus,
Condimentum animæ mens tua semper habet.
Reginæ egregiæ patrimonia celsa gubernans,
Quæ tibi commisit, sensit ubique fidem.
Nemo piæ poterat Reginæ carior esse,

Quam qui pro meritis talis & ipse foret.
Gunduxri longo vigeas placiturus in ævo,
Conjuge cum propria luce perenne manens.

XVIII. *Ad Flavum amicum.*

AD carum totiens mea pergit epistola Flavum,
Sic monet officiis sedula cura loqui.
Nunc quoque prosaico, modo mittens carmina versu,
Blandior affectu debita solvit amor.
Quin tibi pauca feret, qui vult iter ire viator,
Nemo mihi tacite prætereundus abit.
Pontus amicitiæ te ut pagina sæpe requirit,
Et si vis desit, potior aura placet.
Attonitis animis ego per vaga nubila pendo,
Nullaque suspicio signa relata manu.
An tibi charta parum peregrina merce rotatur?
Non amor extorquet, quod neque tempus habet?
Scribere quo possis, discingat fascia fagum,
Cortice dicta legi fit mihi dulce tui.
Au tua Romuleum fastidit lingua susurrum?
Quæso vel Hebraicis reddito verba notis.
Doctus Achæmeniis quævis præscribito signis,
Aut magis Argolico pange canora sopho.
Barbara fraxineis pingatur rhuna tabellis,
Quodque papyrus ait, virgula plana valet.
Pagina vel redeat perscripta dolatile charta,
Quod relegi poterit, fructus amantis erit.

XIX. *Item ad Flavum & Evodium.*

QUam bene conveniunt genitor quos sustulit unus,
Si simul hos unum pectus utrosque tenet!
Visceribus iisdem genitos Flavum Evodiumque,
Protsus amore uno viscera nostra tegunt.
Alter in alterius mihi visu visus habetur,
Et fratris speciem fratris imago dedit.
Unius ex facie facies mihi nota secundi,
Sic speculo similem forma repressa refert.
Ergo pari voto paribus dans vota salutis,
Ambos inter ego tertius alter ero.
Hoc cupiens ut quos caris amplexibus idem
Tres amor unus habet, nos quoque charta liget.

XX. *Charissimo & omni gratia prædicando Sigismundo Regi, Fortunatus salutem.*

FIxus amore tuo votis inhiantibus astans,
Quæ tibi, care, salus sæpe requiro viros.
Quisque viator adest properans Aquilonis ab axe,
Quamvis festinum sollicitando moror.
Seu privata virum, seu publica cura citabit,
Hunc nisi percunctet, nullus abibit iter.
Quam vegetus membris, quæ te loca rite coercent,
Ordine disposito cuncta requirit amor.
Si gravis arma tenens Italas terit hostis arenas,
Francos aut quis habet, pagina pandat, ager.
Quid geris ore refer, tamen ut queo longius opto,
Vivas pars animæ dimidiata meæ.

XXI. *Item ad Sigismundum & Alagislum.*

NOmina amicorum mihi dulcis epistola pandit,
Hinc Sigimunde nitens, hinc Alagisle decens.
Prosperitas felix ventorum flamina fundit,
Quando mihi caros nuntiat aura viros.

Testor utrumque caput, tantum mea vota juvantur;
Quantum fit florens læta sub imbre seges.
Ne sitiam rapidis æstivo tempore flammis,
Nectarei fontis sum recreatus aquis.
Post Italas terras mittis mihi Rhene parentes,
Adventu fratrum non peregrinus ero.
Tempore belligero pacis nova gaudia surgunt,
Hi quia venerunt quos meus optat amor.
Qui festiva die mihi duplicastis honorem,
Sic vester crescat munere Regis honor.

XXII. *Ad Bosonem quemdam principem.*

SIc tegat omnipotens radiantia culmina Regis,
Atque ejus causas arma superna regant.
Sic dominum ac servos divina potentia servet,
Et patriæ maneat hoc dominante salus.
Sic placido Regi summus, pius auctor ab alto,
Qui dedit ante Petro, porrigat ipse manum.
Sic te longævi comitetur gratia Regis,
Et florente illo gaudia fixa metas.
Hoc rogo quam citius veniat quicumque jubetur,
Ne gravet ultra animos hic mora tarda meos.
Nam qui festinat, statuit quod certa voluntas,
Si votum acceleret, dulcius esse solet.
Illud enim nimium per verba precantia posco,
Commendet Domino te memorante meo.
Actibus excellens maneas per secula felix,
Et memor ipse mei dulcis amice Vale.

XXIII. *Ad Paternum sibi amicum.*

NOminis auspicio fulgent tua facta, Paterne;
Munere qui proprio te facis esse patrem.
Servitii nostri non immemor omnia præstans,
Et tibi devotis das pia vota libens.
Ut bona distribuas, modo qui tam promptus haberis;
Unde magis præstes, amplificentur opes.

XXIV. *De Jucunditate vitæ.*

QUi legis in pulcro circumdata verba metallo,
Si venias purus, hoc imitaris opus.
Nam velut argentum calida fornace probatur:
Sic se purgato pectore prodit homo.
Qui venis ad charos conviva fidelis amicos,
Quod minus est epulis, plus in amore capis.
Non hæc per pelagus peregrinus detulit hospes,
Sume libens patrii quod genuere lares.
Quamvis docta loquax te feria cura fatiget,
Huc veniens festos misce Poeta jocos.
Sic tamen ut propriam rationem servet honestas,
Nam solet incautus sermo movere manus.
Vita bravis hominum, fugiunt præsentia rerum,
Tu cole quæ potius non moritura manent.
Erige justitiam, pacem cole, dilige Christum,
Expete delicias, quas sine fine geras.
Pelle palatinas post multa negotia risas,
Vivere jucunde mensa benigna monet.
Causæ, iræ, strepitus repleant fora, jurgia, leges,
Hic placeat requies quam dat amica dies.
Te rogo pacificos animos ad prandia defer,
Hostem quære alibi, si tibi pugna placet.
Deliciis mediis lites agitare recuses,
Arma tibi campus, mensa ministret olus.
Si tibi magnanimus rigida virtute videris,

Secu-

Secure ad calices fortia bella refers.
Huc nostræ qui venit opes cognoscere mensæ,
Commendet positos gratie sola cibos.

XXV. *Ad Galactorium Comitem.*

SÆpius optaram fieri me remige nantam,
Cursibus undifragis ut ratis iret aquis.
Fletibus aut rapidis per dorsa Garonnia ferret,
Burdegalense petens ut celer actus iter.
Velaque fluctivagum traherent Aquilone secundo,
Me quoque littoreo redderet aura sinu.
Qua pius Antistes sacra Gundegiselus offert,
Culmine pro populi qua micat ara Dei.
Tu quoque qui resides meritis comes ample serenis,
Chara Galactori sedula cura mihi:
Cui rite excellens Rex Gundiranous honores,
Majus adhuc debet qui tibi magna dedit.
Cum tamen hoc vellet, timor obstitit extimus ille,
Qui cumulo rapidæ mons fremit albus aquæ.
Dulcedo invitat civilis & unda repugnat,
Sic vocat atque vetat, hinc amor, inde pavor.
Plane hoc quod superest solvat vel epistola currens,
Littera quod faceret, reddat amore vicem.
Maxime nunc igitur te dulcis amice saluto,
Sperans a Domino te superesse diu.
Cumque domo, sociis, Antistite, conjuge, natis,
Vive comes, cui sunt jura regenda Ducis.
Pontifici summo commender opime precaru,
Sic tua pars maritis sit data dextra polis.
Si superest aliquid quod forta tributa redundent,
Qui modo mitto apices, tu rogo mitte pices.

LIBER SEPTIMUS.

I. *De Parsimonia Radegundis Reginæ.*

AOnias avido qui lambitis ore camœnas,
Castaliusque quibus sumitur arte liquor:
Quos bene farre suo Demosthenis horrea ditant,
Largus & irriguis implet Homerus aquis.
Farcula sive quibus fert dives uterque minister,
Tullius ore cibum, pocula fonta Maro.
Vos quoque qui numquam morituras carpitis escas,
Quos Paradisiaco germina Christus alit:
Facundo tonitru penetrati qui retinentur,
Nunc monitis Pauli, postea clave Petri.
Fortunatus ego hinc humili prece voce, saluto
Italia genitum Gallica rura tenant.
Pictavis residens, qua Sanctus Hilarius olim
Natus in urbe fuit, notus in orbe pater.
Eloquii currente rota penetravit ad Indos,
Ingenioque potens ultima Thule colit.
Perfundens cunctas vice Solis lumine terras,
Cujus dona Sacæ, Parsa, Britannus habet.
Christicola Scythicas laxavit honore pruinas,
Dogmate ferventi frigida corda calent.
Martinum cupiens voto Radegundis adhæsit,
Quam genuit cælo terra Thoringa sacro.
Germine regali pia neptis Herminefredi,
Cui de fratre patris Hamelefredus adest.
Mens ornata bonis fugitivos sprevit honores,
Noscens in solo firma manere Deo.
Regie lanifico commutans pallia cultu,

Vilior ancillæ vestis amica tegit.
Splendida sarraco quondam subvecta superbo,
Nunc terit obsequio planta modesta lutum.
Quæ prius inserta onerata est dextra smaragdis,
Servit inops famulis sedulitate suis.
Aulæ celsa regens quondam modo jussa ministrat,
Quæ dominando prius, nunc famulando placet.
Paupertata potens & solo libera voto,
Clarius objecto stat radiata loco.
Aurea fulcra tenens tantum sibi vilis honore,
Effugit extructum pulvere fusa thorum.
Si contemnatur, tunc nobilis esse fatetur:
Et putat esse minor, si datur ullus honor.
Parca cibo Eustochium superans, abstemia Paulam,
Vulnera quo curet Dux Fabiola monet.
Melaniam studio reparans, pietate Blesillam,
Marcellam votis æquiparare valens.
Obsequio Martham renovat, lacrimisque Mariam,
Pervigil Eugeniam dat patiendo Teclem.
Sensibus ista gerit quidquid laudetur in illis,
Signa recognosco quæ prius acta lego.
Omnia despiciens & adhuc in corpore constans,
Spiritus hic vivit, sed caro functa jacet.
Terram habitans cælos intret bene libera sensu,
Atque homines inter jam super astra petit.
Cujus sunt epulæ quidquid pia regule pandit,
Quidquid Gregorius Basiliusque docent.
Acer Athanasius, quod lenis Hilarius edunt,
Quos causæ socios lux tenet una duos.
Quod tonat Ambrosius, Hieronymus atque coruscat,
Sive Augustinus fonte fluente rigat.
Sedulius dulcis, quod Orosius edit acutus,
Regula Cæsarii linea nata sibi est.
His alitur jejuna cibis, palpata nec umquam
Fit caro, sit nisi jam spiritus ante satur.
Cætera nunc taceam melius, quia teste Tonante
Judicioque Dei glorificata manent.
Qui sua quisque potest Sanctorum carmina vatum,
Mittat in exiguis munera large libris.
Se putet inde Deo ædificare menentia temple,
Quisquis ei votis scripta beata ferat.
Hæc quoque qui legitis rogo reddite verba salutis,
Nam mihi charta levis, pondus amoris erit.

II. *De itinere suo: dum cum Domno Germane ire deberet, & a Domna Radegunde detineretur.*

EMicat ecce dies, nobis iter instat agendum,
Debita persolvens, emicat ecce dies.
Me vocat inde pater radians Germanus in orbe,
Hinc retinet mater, me vocet inde pater.
Dulcis uterque mihi voto amplectente cohæsit,
Plenus amore Dei, dulcis uterque mihi.
Charior hæc animo sacer ille & honore beato,
Charior ille gradu, charior hæc animo.
Mens tenet una duos æquali calce viantes,
Ad pia tendentes mens tenet una duos.
Proficit alterutrum quidquid bene gesserit alter,
Unius omne bonum proficit alterutrum.
Sunt quia corde pares, jussus non ira recuso,
Obsequar ambobus, sunt quia corde pares.
Nec tamen hinc abeo, quamvis nova tecta videbo,
Corpore discedo, nec tamen hinc abeo.
Hic ego totus ero, nec corde ac mente revellor,
Sic quoque dum redeo, hic ego totus ero.

Pon-

Porrigat arma mihi cæleſtia mater eunti,
  Ut ſibi plus habeat, porrigat arma mihi.

III. *De Senatu curiæ cæleſtis, & virtute virginitatis.*

CUlmina multa polos radianti lumina complent,
  Lætanturque piis agmina ſancta choris.
Carmine Davidico plaudentia brachia texunt,
  Creditur & ſacro tripudiare gradu.
Cœtibus angelicis hominum ſociata propago,
  Reddit honorificum laudis amore ſonum.
Vocibus alternis divina poemata pſallunt,
  Atque creatori myſtica verba canunt.
Lucida ſidereo cæli ſtrepit aura tumulto,
  Laudibus & Domini concutit aſtra fragor.
Hinc Patriarcharum reſonant modulamina vocum,
  Inter quos Abrahæ eſt maxima palma fide.
A quo acceperunt, reddunt dehinc verba Prophetæ,
  Moyſes ante alios Dux, mare teſte, viros.
Inde ſimul fratres & celſa caterva piorum,
  Lumen Apoſtolicum præmeditante Petro.
Qui valet ex meritis cineres animare ſepultos,
  Et revocare diem, voce jubente, poteſt.
Hinc mercede pari ſequitur pius ordo Senatum,
  In quibus eſt Stephanus victor honore prior.
Quos ſaxis gladiiſque, fame, ſite, frigore, flammis,
  Ereptos terris jungit in aſtra fides.
Caſibus heu variis quos ſic tulit ira furentis,
  Et ſi mors diſpar, lux tamen una tenet.
Inde Dei genitrix pia Virgo Maria coruſcat,
  Virgineoque agni de grege ducit oves.
Iſta puellari medio circumdata cætu,
  Luce pudicitiæ ſplendida caſtra trahit.
Per Paradiſiacas epulas ſua vota canentes,
  Iſta dedit violas, carpit & illa roſas.
Pratorum gemmas ac lilia pollice rumpunt,
  Et quod odorarum eſt flore comante metunt.
Chriſtina, Euphemia, hic pariter quoque plaudit Agathe,
  Et Juſtina ſimul conſociante Tecle.
Hic Paulina, Agnes, Baſiliſſa, Eugenia regnant,
  Et quaſcumque ſacer vexit ad aſtra pudor.
Felices quarum Chriſti contingit amore
  Vivere perpetuo nomina fixa libro.
Has inter comites conjuncta Cararia fulget,
  Temporibus noſtris Arelatenſe decus.
Cæſarii monitis luci ſociata pereoni,
  Si non martyrii, virginitatis ope.
Quos Liliola refert æquatis moribus ambos,
  Et claram hæredem proxima palma manet.
Et quæcumque ſuos vigilans meditabitur actus,
  His erit egregio participanda gradu.
Concipiente fide Chriſti Radegundis amore,
  Cæſarii lambit regula quidquid habet.
Cujus Pontificis refluentia pectore mella
  Colligit, & rivos inſatiata bibit.
Quos dum fonte trahit, tantum ſitis addita creſcit,
  Et de rore Dei plus madefacta calet.
Nec ſibi, ſed cunctis generaliter unica vivens,
  Felix anguſtam pandit ad aſtra viam.
Sed tibi præ reliquis mater pia carior inſtans,
  Eligit excelſo conſociare choro.
Res probat ipſa tamen, quoniam quæ filia conſtas,
  Te matrem votis optas habere ſuam.
Quamque ſuis genibus caram nutrivit alumnam,
  Præficit ecce ſuo conſtituenda loco.
Et quæ te ſemper baculi moderamine rexit,

  Prompta ſub imperio vult magis eſſe tuo.
Proficit illa ſibi, cum tu præponeris illi,
  Illa ſubit voto te potiente gradu.
Ecce diem feſtum tandem pietate Tonantis,
  Quem precibus genitrix ſæpe rogabat, habet.
Cujus reſpirant tacito præcordia pulſu,
  Anguſtoque animos gaudia larga replent.
Expectata nimis oculos ad tempora tendens,
  Semine lætitiæ dona ſuperna metit.
Optat adhuc ſupplex unum quod reſtat honoris,
  Ut placeas Chriſto conſocianda polo.
Qualiter hæc capias labor eſſe videtur agentis,
  Sed labor iſte brevis fruge replendus erit.
Servitio Domini ſubdenda eſt ad juga cervix,
  Nec grave ſed leve ſit quidquid amore feras.
Non aliunde petas, in matre exempla require,
  Aſpicis ante oculos quod mediteris opus.
Cum qua feſtinas ſimul eſſe in luce perenni,
  Condecet hic ſimili currere lege viam.
Sit tibi dulce decus veneranda Ceſaria præſens,
  Præſule Cæſario non caritura tuo.
Illos corde ſequens, mandataque corpore complens
  Ut teneas flores, has imiteris apes.
Reſpice qui voluit naſci de ventre puellæ,
  Et Domini ſummi qua caro carne venit.
Spiritus intactam venerabilis attigit alvum,
  Virgineam cupiens inhabitare domum.
Hanc Deus ingrediens hominis quæ neſciit uſum,
  Sola ſuo cara conſcia virgo viro.
Concipiente fide nullo ſe ſemine luſit,
  Et quo factus homo eſt, non fuit alter homo.
Virginitas felix, quæ partu eſt digna Tonantis,
  Quæ meruit Dominum progenerare ſuum.
Templa Creatoris ſunt membra pudica puellæ,
  Atque habitat proprius tale cubile Deus.
Quantum ſponſa poteſt de virginitate placere,
  Ipſa cui genetrix non niſi virgo placet.
Sara, Rebecca, Rachel, Heſter, Judith, Anna, Noemi,
  Quamvis præcipuæ culmen ad aſtra levent.
Nulla tamen meruit mundi generare parentem,
  Quæ Dominum peperit clauſa Maria manet.
Intemerata Deum ſuſpendit ad ubera natum,
  Et panem cæli munere lactis alit.
Hoc ergo in ſponſæ nunc viſcere diligit ipſe,
  Quod prius in matrem legit honore ſacer.
Pectora liberius penetrat ſibi cognita ſoli,
  Et quo nemo fuit lætior intrat iter.
Hæc ſua membra putans quæ nulla injuria fuſcat,
  Quæ neque ſunt alio participata viro.
Mitis in affectu pectus complectitur illud,
  Promptus amore colens, quo alter amator abeſt.
Cum ſua regna Deus pariter velit omnibus eſſe,
  Hoc commune tamen Chriſtus habere fugit.
Per Paradiſiacas epulas cupit eſſe cohæres.
  Virgineam ſolus vult habitare domum.
Caſtra pudicitiæ melius Rex ipſe tuetur,
  Si ſibi non violet turba dicata fidem.
Ipſe voluntatem ſi viderit eſſe fidelem,
  Proque ſuis famulis hic Deus arma tenet.
Lorica, clypeo, galea præmunit amantem,
  Et ſtabilit ſolidum montis in arce gradum.
Baliſtam jaculans pro te mox exit in hoſtem,
  Perdat ut adverſos qui tibi bella movent.
Currit ad amplexus poſt prælia geſta triumphans,
  Infigens labiis oſcula caſta ſacris.
Blanditur, refovet, veneratur, honorat, obumbrat,

Et locat in thalamo membra pudica suo.
Siderei proceres ad regia vota frequentes,
Certatim veniunt agglomerando chorum.
Quo præter Cherubio, Seraphin, reliquosque beatos,
Aligeros comites, quos tegit umbra Dei.
Bis duodena senum concursat gloria vatum,
Attonito sensu plaudere voce, manu.
His venit Helias, illis in curribus Enoch,
Et nati dono Virgo Maria prior.
Jurisconsulti Pauli comitante volatu,
Princeps Romana currit ab arce Petrus.
Conveniunt ad festa simul sua dona ferentes,
Hi quorum cineres urbs caput orbis habet.
Culmen Apostolicum radianti luce coruscum,
Nobilis Andream mittit Achaia suum.
Præcipuum meritis Ephesus veneranda Joannem,
Dirigis & Jacobos terra beata sacros.
Læta suis votis Hierapolis alma Philippum,
Producens Thomam munus Edessa pium.
Inde triumphantem fert India Bartholomæum,
Matthæum eximium Nadaber alta virum.
Huc Simeon ac Judam lumen Persida gemellum,
Læta relaxato mittit ad astra sinu.
Et sine rore ferax Ægyptus torrida Marcum,
Lucæ Evangelistæ participante tuba.
Africa Cyprianum, dat Siscia clara Quirinum,
Vincenti Hispana surgit ab arce decus.
Egregium Albanum fœcunda Britannia profert,
Massilia Victor martyr ab urbe venit.
Porrigit ipsa decens Arelas pia dona Genesi,
Astris Cæsario concomitante suo.
Ipse Parisiaca properat Dionysius urbe,
Augustiduno Symphoriane venis.
Privatum Gabalus Julianum Arvernus abundas,
Ferreolum pariter pulcra Vienna gerit.
Hinc simul Hilarium, Martinum Gallia mittit,
Te quoque, Laurenti, Roma, beate, tulit.
Felicem meritis Ucetia læta refundit,
Et Fortunatum fert Aquileia suum.
Vitalem ac reliquos quos chara Ravenna sepultat,
Gervasium, Ambrosium, Mediolane, meum.
Justinem Patavum, Euphemiam huc Chalcedon offert,
Eulalia Emerita tollit ab urbe caput.
Cæciliam Sicula profert, Seleucia Teclam,
Et legio Felix Agaunensis adest.
Europæ atque Asiæ quis lumina tanta recurrat,
Vel tua quis possit pignore, Roma, loqui?
Undique collectos diversis partibus orbis,
Agminibus junctis regia pompa trahit.
Intrant sidereo vernantes lumine portas,
Excipit hos proceres urbs patefacta poli.
Incedit senum tunc prætextata potestas,
Ordine patricio sic potitura loco.
Nobilitas cæli dives Cruce, Sanguine Christi,
Festinat festos concelebrare thoros.
Paupertas terræ censu cæleste redundans,
Consulibus tantis regia vota colit.
Undique distinctæ numerosa sedilia complent,
Attonitique silent, Rege loquente, patres.
Majestas arcana Dei tum pondere fixo
Alloquitur proceres, quos sua dextra regit.
Hæc mihi pollicitum servavit virgo pudorem,
Nec voluit placidam dilacerare fidem.
Sollicitis animis sponsi vestigia sectans,
Et mea vota petens inviolata venit.
Per tribulos gradiens Spinæ cavefecit acumen,
Sentibus in mediis nescia ferre vepres.
Vipera, seps, jaculus, basiliscus, Hemorrois, aspis,
Faucibus horrificis sibila torsit iners.
Inde sagitta volans, hinc terruit arcus euntem,
Docta sed insidiis cautius ire suis,
Inter tot hostes nulli se subdidit insons,
Vulnere suscepit, sed tolerando fugit.
Per tela & gladios tenuit mora nulla sequentem,
Sed tam dura nimis non nisi ferret amor.
Ad me aures, oculos, animos suspensa tetendit,
Cum terris jacuit, jam super astra fuit.
Singultus, gemitus, curas, suspiria, fletus,
Sæpius audivi non abolenda mihi.
Abscondens aliis nulli confessa dolores,
Intellecta mihi murmura clausa dedit.
Vidit forte meum quotiens in imagine vultum,
Oscula dans labiis lumine fudit aquas.
Pervigil incubuit, si forte alicunde venirem,
Marmore jam tepido frigida membra premens.
Hæc gelefacta meum servavit in ossibus ignem,
Visceribus rigidis pectus amore colens.
Corpore despecto recubabat in aggere nudo,
Seque oblita jacens immemor ipsa fuit.
Fletibus assiduis exhausto humore genarum,
Siccatis oculis terra natabat aquis.
Et quia me vivens carnali lumine quondam
Cernere non potuit, misit amata precem.
Nam mihi sollicito nocturnis sæpius horis
Scripta suis oculis pagina lecta fuit.
Plena quidem variis tremulo sermone querelis,
Quod sine me sola mœsta jaceret humo.
Cujus ab ore fluens nativo gutta liquore
Hæc dedit in tremulis signa relata notis.
Strata solo recubo lacrimans, neque cerno, quod opto,
Tristis in amplexu pectore saxa premo.
Sponso absente manens tam dura cubilia servo,
Nec mea, quem cupiunt, membra tenere queunt.
Dic ubi sis, quem expecto gemens, qua te urbe requiram,
Queve sequar, nullis semite nota locis.
Ipsa venire velim properans, si posset in astris
Pendula sideream plenta tenere viam.
Nunc sine te fuscis graviter nox occupat alis,
Ipsaque sole micans est mihi cæca dies.
Lilia, narcissus, violæ, rosa, nardus, amomum,
Oblectant animos germina nulla meos.
Ut te conspiciam per singula nubila pendo,
Et vaga per nebulas lumina ducit amor.
Ecce procellosos suspecta interrogo ventos,
Quid mihi de Domino nunciet aura meo.
Preque tuis pedibus cupio cæmenta lavare,
Et tua templa mihi tergere crine libet.
Quidquid erit, tolerem; sunt omnia dulcia dura,
Donec te videam, hæc mihi pœna placet.
Tu tamen esto memor quoniam tua vota requiro,
Est mihi cura tui, sit tibi cura mei.
Hæc referens avidis jactabat brachia palmis,
Si possit plantas forte tenere meas.
Dum decepta sibi sine me sua dextra rediret,
Luminis instillans ora lavabat aquis.
Cum recubaret humo, neque victa sopore quievit,
Consolaturus ei sæpe simul jacui.
Condolui, pariter lacrimarum flumina tersi,
Oscula dans rutilis mellificata favis.
Nunc igitur regnet, placitoque fruatur amore,
Quæ mihi jam pridem pectore juncta fuit.
Assensu fremit aula poli, residente Senatu,

Nomen

Nomen perpetuo ſcribitur inde libro.
Traditur æternus manſura in ſecula cenſus,
Virginis in thalamum fundit Olympus opes.
Inferitur capiti radians diadema beryllis,
Ordinibus variis alba ſmaragdus ineſt.
Alligat & nitidos amethyſtina vitta capillos,
Margaritato flexilis arte ſinu.
Sardonyche impreſſum per colla monile coruſcat,
Sardia purpurea luce metalla micat.
Dextræ armilla datur chalcedone iaſpide mixta,
Aut hyacintheo ſudat honore manus.
Bractea gemmatam cycladem fila catenant,
Sideriis donis arte ſigilla tument.
Pulcra topaziacis oneratur zona lapillis,
Chryſolitha auratam fibula claudit acum.
Veſte ſuperpoſita biſcocto purpura byſſo,
Qualem nupta Dei ferre puella poteſt.
His cumulata bonis thalamo Regina ſedebit,
Atque poli ſobolem ſub pede virgo premet.
Cui tamen hoc opus eſt cum virginitatis honore,
Ut placeat ſponſo mens moderata ſuo.
Inconcuſſa gravem teneat patientia vultum,
Viribus ira ſuis ne labefacta ruat.
Neu faciles animos ventoſa procella fatiget,
Fluctibus in mediis anchora cordis agat.
Virtutum ſpeciale decus, patientia ſulget,
Qua gradiaris iter, Job tibi ſigna dabit.
Quidve loquar humilem, quem gratia celſa decorat,
Et quantum ima petit, ſurgit ad alta magis.
Quod diverſa nimis diviſa eſt cauſa duobus,
Qui jacet ille ſubit, qui tumet ipſe cadit.
Hæc exempla quidem Joſeph, Pharaoque dederunt,
Tollitur ille lacu, mergitur iſte freto.
Eſt etiam laudis ſtipendia poſcere tantum,
Ne premat ipſe ſuum peſtis avara ſinum.
Contentus minimis, ſi non majora requirat,
Pauper in anguſto regnat habendo Deum.
Sapphira vel mulier geminos largita minutos,
Illa tenendo perit, hæc ſua dando manet.
O nimium felix quem non modo mollia frangunt,
Judice qui ſeſe membra labore terit.
Spernit opum laqueos, unguenta, toreumata luxus,
Ut cuſtos animæ ſit rigor ipſe ſuæ.
Hoc etiam recolens quid poſſit parcior uſus,
Sobrietas Judith vincere ſola facit.
Quidve animum dulcem memorem, quem gratia paſcit,
Cum intra ſe populos viſcera chara ferant.
Pacificus gaudens unus complectitur omnes,
Stringit in affectu pectora cuncta ſuo.
O nimium felix florens bonitate voluntas,
Qua ſine nil populo, nec placet ara Deo.
Hoc opus, ut quotiens aliquo mens fertur amaro,
Firmet in adverſis ſpes imitata fidem.
Aſpera non frangunt, tumidus nec proſpera reddunt,
Sic mediocre tenens cautius itur iter.
Hæc bona ſumit homo, tribuit ſi gratia Chriſti,
Inſpirante illo vel moderante gradum.
His ornata bonis radiantia lumina fundis,
Has retinens gemmas tu quoque gemma micas.
Virginitas felix nullis æquanda loquelis,
Nec ſi centenus ſuppleat ora ſonus,
Quod prius eſt ſine ſorde nitet, venerabilis orbi,
Naturæ proprium non vitiando bonum.
Corporis illæſum ſervans pretioſa talentum,
Perpetuas retinens neſcia furis opes.
Non premit incluſo torpentia viſcera fœtu,

Aut grave facta jacet pignore mœſta ſuo.
Inter anhelantes animæ ſeu corporis æſtus,
In dubio pendens ſtamine feſſa ſalus.
Quando ſuis jaculis uteri læſura tumeſcit,
Atque voluptatis morbida creſcit Hydrus.
Ultra hominis habitum tantum cutis effera turget,
Ut pudeat matrem hoc quod amore gerit.
Se fugit, & propriis verecunda parantibus aufert,
Donec depoſitum ſarcina ſolvat onus.
Quis gemitum partus verbis æquare valebit,
Aut cui tot lacrimas carmine flere vacet?
Cum ſua ſecretum compago relaxat onuſtum,
Atque dolore gravi viſcera faſcis agit.
Victa puerperio membrorum porta fatiſcit,
Exit & ad lucem ſors ſine luce puer.
Si vivat genitus, genitrix ſe oblita requirit,
Triſtis & ad natum lumina feſſa trahit.
Reſpicit expoſitum nec jam ſua mater alumnum,
Quæ vix dum peperit, hæc modo funus habet.
Nec mater meruit demum, nec virgo vocari.
Hæc duo damna dolens ſe male nupta gemit.
Omnis non validi eſt ſpes prorſus rapta doloris,
Nec fletu nati ſe fovet illa ſui.
Non charas lacrimas infantis ab ore reſorbet,
Aut teneras voces lacte fluente rapit.
Triſtis decrepito damnat ſua viſcera luctu,
Quo jacuit natus, heu dolet illa ſinum.
Quod ſi vita manet pueri, nec ſemper habenda,
Incipiat teneros ut dare voce ſonos.
Imperfecta rudis collidens murmura linguæ,
Cum matrem dulci voce ſuſurrus alit.
Contingatque nefas, rapiatur pectore matris,
Ætas ad damnum crevit adulta ſuum.
Triſte flagellatis genitrix orbata capillis,
Defuncti in lautis ubera ſicca premit.
Infundens lacrimas lamenta reſuſcitat ardens,
Et gelidum corpus fonte repente lavat.
Dilacerat faciem, crinem aufert, pectora tundit,
Heu dolor armatus ſic ſua membra ferit!
Si videt alterius natum, ſua pignora deflet,
Æqualemque ſuum triſtis obiſſe gemit.
Alter ſi ploret, currat, flet, gaudeat infans,
Ante oculos nati ludit imago ſui.
Quem ſemel effudit, per cuncta momenta requirit,
Nec miſeræ matris pendet ab ore puer.
Quid ſi aliud gravius? moriatur ut ipſe jugalis,
Quæ nova nupta fuit, jam viduata jacet.
De thalamo ad tumulum, modo candida, tam cito nigra,
Ante quibus caluit, frigida membra tenet.
Conſtruit exequias, perverſaque vota celebrans
Exornat tumulum heu ſpoliando thorum.
Sæpe maritalem repetit miſerando ſepulcrum,
Contemptaque domo, funus amara colit.
Incumbit tumulo ſolatia caſſa requirens,
Cujus membra prius, nunc ſuper oſſa premit.
Fletibus irriguis perituro carmine luget,
Funeris obſequio lumina perdit amor.
Quot mala plebeiæ venient quis pandere poſſit,
Vix bene Reginæ quæ viduata manet.
Non vero conjugium, ſed præfero virginis alvum,
Quod dat Apoſtolica Paulus ab ore tuba.
Inclyta virginitas, cælos quæ dote mereris,
Cum thalamis Chriſti conſocianda places.
Funera nulla gemis, ſine limite gaudia ſumis,
Vivit amor ſemper, nec tibi Chriſtus obit.
Illic regna tenes, hic vincis & integra fulges,

Omni

Omni tuta loco ſanctificata Deo.
Hæc tibi, chara Deo, meritis venerabilis Agnes,
Offero; quo placeas tu faciendo colas,
Judicis ut juſſu munus tribuatur utriſque,
Quando corona tibi, dehinc mihi vel venia.
Opto per hos fluctus animas tu Chriſte gubernes,
Arbore & antenna velificante crucis.
Ut poſt emerſos mundani gurgitis æſtus,
In portu vitæ nos tua dextra locet.

IV. *Verſus in laudem Virginum.*

INter Apoſtolicas acies ſacroſque Prophetas,
Proxima Martyribus præmia virgo tenet.
Splendide ſidereo circumdata lumine pergens,
Jungitur Angelicis caſta puella choris.
Fruge pudicitiæ cæli dotanda talento,
Æterni Regis ducitur in thalamos.
Pulcra corona caput triplici diademate cingit,
Et gemmæ exornant pectora, colle, comam.
Induitur teneris ſuperaddita purpura membris,
Et candore nivis fulgida palla tegit.
Floribus æternis oculos roſa, lilia paſcunt,
Et Paradiſiacus naribus intrat odor.
Unde magis dulcis hortamur ut iſta requiras,
Quæ dedit Eugeniæ Chriſtus & alma Teclæ.
Virgo Dei, fructus cæli, victoria mundi,
Ut ſemper regnes, has pete Regis opes.
Sunt ibi chryſolithis fabricata palatia gemmis,
Atque ſmaragdineo janua poſte viret.
Limina ſardonychæ variato lumine florent,
Et hyacinthæus circuit ordo domum.
Aurea tecta micant, plebs aurea fulget in aula,
Et cum Rege pio turba coruſca nitet.
Ille puellarum locus eſt, quæ lucis amore
Hic ſervant Domino corpore, mente, fidem.
Deſpice quod terræ eſt, & clara ſedebis in aſtris,
Chriſti ut ſponſa placens regna ſuperna colas.
Præſens vita nimis fugitivo tempore tranſit,
Virginis integritas glorificanda manet.
Paupertas te parva reget cum divite Chriſto,
Ut venias noſtro dulcis alumna ſinu.
Quod patris auxilium Domino obtentura preceris,
Atque tibi felix regna beata petas.
Ut pariter Sanctæ merearis juncta Mariæ,
Gaudia perpetuo concelebrare choro.
Has quæcumque piis manibus ſuſceperis aras,
Non nuptura homini, ſed ſis amata Dei.

V. *Ad Beatam Radegundem.*

REgali de ſtirpe potens Radegundis in orbe,
Altera cui cælis regna tenenda manent:
Deſpiciens mundum meruiſti adquirere Chriſtum,
Et dum clauſa lates, hinc ſuper aſtra vides.
Gaudia terreni conculcans noxia regni,
Ut placeas Regi læta favente polo.
Nunc anguſta tenes, quo cælos largior intres,
Effundens lacrimas gaudia vera metes.
Dum corpus crucient, animam jejunia paſcunt,
Salve, quam Dominus ſervat amore ſuo.

VI. *Ad ipſam de violis & roſis.*

TEmpora ſi ſolito mihi candida lilia ferrent,
Aut ſpecioſa foret ſuave rubore roſa:

Hæc ego rure legens, aut ceſpite pauperis horti,
Miſiſſem magnis munera parva libens.
Sed quia prima mihi deſunt, vel ſolvo ſecunda,
Profert qui violas, fert & amore roſas.
Inter oduriferas tamen has quas miſimus herbas,
Purpureæ violæ nobile germen habent.
Reſpirant pariter regali more nitentes,
Et ſaturat foliis hinc odor, inde decor.
Hoc quod utrumque gerit pariter habeatis utrumque,
Et ſit mercis odor flore perenne decus.

VII. *De Floribus: Ad eandem.*

FRigoris hyberni glacie conſtringitur orbis,
Totaque lux agri flore carente perit.
Tempore vernali Dominus quo Tartara vicit,
Surgit perfectis lætior herba comis.
Inde viri poſtes & pulpita floribus ornant,
Hinc mulier roſeo complet odore ſinum.
At vos non vobis, ſed Chriſto fertis odores,
Has quoque primitias ad pia templa datis.
Texiſtis variis altaria feſta coronis,
Pingitur ut filis floribus ara novis.
Aureus ordo crocis, violis hinc blatteus exit,
Coccinus hinc rubicat, lacteus inde nivet.
Stat praſino venetus, pugnant & flore colores,
Inque loco pacis herbida bella putes.
Hæc candore placet, rutilo micat illa decore,
Suavius hæc redolet, pulcrius illa rubet.
Sic ſpecie varia florum ſibi germina certant,
Ut color hic gemmas, thura revincat odor.
Vos quoque quæ ſtruitis hæc Agnes cum Radegunde,
Floribus æternis veſter anhelet odor.

VIII. *Item ad ipſam tranſmiſſio florum.*

O Regina potens, cui aurum & purpura vile eſt,
Floribus ex parvis te veneratur amans.
Et ſi non res eſt color, eſt tamen ipſe per herbas,
Purpura per violas, aurea forma crocus.
Dives amore Dei vitaſti præmia mundi,
Illas contemnens, has retinebis opes.
Suſcipe miſſa tibi variorum munera florum,
Ad quos te potius vita beata vocat.
Quæ modo te crucias, recreanda in luce futura,
Aſpicis hinc qualis te retinebit ager.
Per ramos fragiles, quos nunc præbemus olentes,
Perpende hinc quantus te refovebit odor.
Hæc cui debentur, precor, ut cum veneris illuc,
Meque tuis meritis dextera blanda trahat.
Quamvis te ſpectet Paradiſi gloria florum,
Iſtæ vos cupiunt jam revidere fores.
Et licet egregio videantur odore placere,
Plus ornant proprias te redeunte comas.

IX. *Ad eandem, cum ſe recluderet.*

MEns fœcunda Deo Radegundis, vita ſororum,
Quæ ut foveas animam membra domanda premis.
Annua vota colens hodie claudenda recurris,
Errabunt animi te repetendo mei.
Lumina quam citius noſtris abſcondis ocellis!
Nam ſine te nimium nocte premente gravor.
Omnibus excluſis uno retineberis antro,
Nam magis includis, quos facis eſſe foris.
Et licet hic lateas brevibus fugitiva diebus,

Longior hic mensis quam celer annus erit.
Tempora subducis ceu non videaris amanti,
Cum vos dum cerno, hoc mihi credo parum.
Sed tamen ex voto tecum veniemus in unum,
Et sequor huc animo, quo vetat ire locus.
Hoc precor, incolumem referant te gaudia Paschæ,
Et vobis pariter lux geminata redit.

X. *Ad eandem post reditum.*

UNde mihi rediit radianti lumine vultus?
Quæ nimis absentem te tenuere moræ?
Abstuleras tecum, revocas mea gaudia tecum,
Paschalemque facis bis celebrare diem.
Quamvis incipiant modo surgere semina sulcis,
Hic egomet hodie te revidendo meto.
Collige jam fruges, placidos compono maniplos,
Quod solet Augustus mensis, Aprilis agit.
Et licet imprimis modo gemma & pampinus exit,
Jam meus autumnus venit & uva simul.
Malus & alta pyrus gratos modo fundit honores,
Sed cum flore novo jam mihi poma ferunt.
Quamvis nudus aget nullis oneretur aristis,
Omnia plena tamen te redeunte nitent.

XI. *Ad Gregorium pro infirmitate sua.*

VEnit ad ægrotum medici vox alma Gregori,
Urbe ex Turonica dum cubo, rure, thoro.
Concite Presbytero recitante Leone fereno,
Item ut Martini sunt ubi festa pii.
Tum fateor morbi grave debilitate laborans,
Febre celens summa, jam rigor intus erat.
Hinc fragilis nimium forti languore redacto,
Viscera lassa levans, halitus æger erat.
Ibat anhelanti vapor aridus ora peturens,
Ibat ab arcanis flatibus aura coquens.
Fervor eram totus, tristis rogus igne cœminans,
Febris & in fibris stabat aperta patens.
Donec Christus opem fudere undante refudit,
Fervidus & gelidas ignis abegit aquas.
Reddita sicque salus est, te pater alme saluto,
Auxilium exili sis rogo pastor ovi.

XII. *Item ad eumdem Episcopum.*

REpsit tale nefas intra pia septa synaxis,
Inconsulte dolor rumpere verba vetas.
Quale nec ante oculos, patulas neque polluit aures,
Nec facerent vitio qui sua fana colunt.
Tu tamen, alme pater, pietatis amore labora,
Ut sacer Antistes, culmina cujus habes.
Unde repræsentes Martinum in tempore sacrum,
Cursibus atque fide dando salutis opem.

XIII. *Ad eumdem.*

ANtistes Domini, bone pastor, & auctor honoris,
Rite decus generis, quo est generosa fides,
Justinæ famulæ pietate memento beatæ,
Per te & commendes stirpe vel arce patet.
Hinc referens grates aviæ, quia reddita tandem,
Ad vultus neptis dulcis imago venit.
Illa diu nostris votis dans gaudia, rector,
Inter aviam & neptem tu mediator agas.

XIV. *Item ad ipsum Salutatorium.*

ALme beate pater, lumen generale Gregori,
Jure sacerdotum culminis arce caput.
Reddo Deo grates de vobis prospera noscens,
Vestris nunc scriptis lætificatos agens.
Me quoque commendans humili prece, voce saluto,
Jugiter officio quem mea corda colunt.

XV. *Ad ipsum Episcopum laus ejus generis.*

SUmme pater patriæ celsum & generale cacumen,
Forte decus, generis Turonicensis apex,
Lumen ab Arvernis veniens feliciter arvis,
Qui illustrans populos spargeris ore pharus,
Alpibus ex illis properans meus altior ipsis,
Vir per plana sedens qui pia castra regis.
Ne noceant hostes, qui sunt in ovile fideli,
Unicus in campis publica turris ades.
Vir date dulce caput regioni chare Gregori,
Martini retinet quem sacra sella patrem.
Me Fortunatum humilem commendo patrono,
Sic tua vita diu hoc sit in orbe Deo.

XVI. *Ad eumdem Commendatio sui.*

SI qua mihi veniet quotiens occasio dulcis,
Opto, fecer, calamo solvere vota meo.
Summe pater patriæ, toto venerabilis orbe,
Undique chare mihi, fulgide, chare Deo.
Commendans humilem tibi me facet arce Gregori,
Pro famulo proprio quæso precare Deum.

XVII. *Item ad ipsum Salutatorium.*

SI essent homines velociter ire per austros,
Ad te chare pater carmina missa velim.
Nunc tamen est quoniam gerulus mihi, porrigo verbum,
Sed minus eloquio quam quod amore colo.
Dulcis opime decus nostrum pie Papa Gregori,
Versiculis brevibus solvo feluris opus.
Sed memor ipse mei commenda quæso Tonanti,
Sic te consocium reddat honore throno.

XVIII. *Ad eumdem Episcopum Laudatio.*

GUrgitis in morem si lingua fluenta rigaret,
Turbine torrentis vel raperetur aquis,
Ad tua præcipue præconia summa Gregori,
Dum non explerem flumina, gutta forem.
Munificum patrem æquaret nec musa Maronis,
Fere bone quanta mihi quis valet ore loqui?
Hac brevitate facer famulum commendo subactum
Me Fortunatum, sit veniale precor.

XIX. *Ad ipsum pro villa præstita.*

TRamite munifico celebravit pagina cursum,
Carmine dulcifluo quam tuus edit amor.
In qua forte loci facta est collatio dont,
Qua Vigenna procax littore frangit aquas.
Lapsibus & tumidis dum fertur nauta carinis,
Jugera culta videt quando celeuma cenit.
Grates chare gero pietatis fruge repleto,
Qui facis unde decens multiplicetur apex.

His

His fine nam mea fuot a te quæcumque tenentur,
Grex abit omnis agris, quem booe paftor habes.

XX. *Grates pro ipso agro ad eumdem.*

MUnifici reparans Martini gefta Gregori,
Texit ut ille habitu, nos alis ipfe cibo.
Difcipulus placidum fapiens imitando magiftrum,
Ille ubi dux refidet, miles habebis opem.
Ut chlamydem ille prius, fic tu partiris agellum:
Ille tegendo porens, tuque fovendo decens.
Ille inopem antiquum relevans, tu chare novellum,
Fit divesmerito paupere quifque fuo.
Quando repofcetur veftris redit ufibus arvum,
Et domino proprio reftituemus agrum.
Unde amplas rafero grates, dulciffime rector,
Et repeto pangens hæc tua, paftor, ovis.
Nec tantum reddo, quaotum tibi debeo præful,
Pro Fortunato fed rogo flecte Deum.

XXI. *Ad ipsum pro pellibus transmissis.*

EGregio compacta fitu, phalerata rotato,
Atque Sophocleo pagina fulta fopho.
Me arentem veftro madefecit opima rigato,
Fecit & eloquio, quod loquer, effe tuo.
Dulcis, chara, decens, facunde, benigne Gregori,
Atque pater patriæ, hinc facer, inde cate.
Muoeribus, meritis, animis, & moribus æquis,
Omnibus officiis unde colaris habes.
Me Fortunatum tibi celfo fterno pufillum,
Commendo & voto fupplice rite tuom.
Qui das onde fibi talaria miffa ligentur,
Pellibus & niveis fint fola tecta pedis.
Pro quibus a Domino detur ftola candida vobis,
Qui datis hoc minimie, unde feratis opem.

LIBER VIII.

I. *Ad Chilpericum Regem, quando Synodus Brinnaco habita est.*

ORdo facerdotum venerandaque colmiua Chrifti,
Quos dedit alma fides relligiooe patres:
Parvulus opto loqui Regis præcouia celfi,
Sublevet exigui carmina vefter amor.
Inclyte Rex armis & Regibus edite celfis,
Primus ab antiquis culmina prima regens,
Rector habens nafcendo decus, moderaudo fed auges,
De radice patris flos generate potens.
Æquali ferie vos nobilitaudo viciffim,
Tu genus ornafti, te genus ornat avi.
Excepifti etenim fulgorem ab origine gentis,
Sed per te proavis fplendor honore redit.
Te nafceute patri lux altera nafcitur orbi,
Nominis & radios fpargis ubique novos.
Quæ profert oriens, Libyes, occafus & arctos,
Quo pede oon graderis, notus hoora veuis.
Quidquid habet mondus peragrafti nomine princeps,
Curris & illud Iter, quod rota Solis agit.
Cognite jam Ponto & rubro pelagoque fub Indo,
Tranfit & Oceanum fulgida fama tui.
Nomen ut hoc refonet, non impedit aura nec onda,
Sic tibi cuncta fimul terra vel aftra faveot,
Rex bonitate placens, decus altum, & nobile germen,
Io quo tot procerum culmina culmen habent.
Auxilium patriæ, fpes, & tutamen iu armis,
Fida tuis virtus, inclytus atque vigor.
Chilperice potens, fi interpres barbarus extet,
Adjutor fortis hoc quoque nomen habes.
Noo fuit iu vanum fic te vocitare parantes,
Præfagum hoc totum laudis, & omen erat.
Jam tunc judicium præbebant tempora nato,
Dicta priora tamen dona fequuta probant.
Io te dulce caput patris omois cura pependit,
Inter tot fratres fic amor unus eras.
Agnofcebat enim te jam meliora mereri,
Unde magis coluit, prætolit inde pater.
Præpofuit genitor, cum plus dilexit alomnum,
Judicium Regis frangere nemo poteft.
Aufpiciis magnis crevifti, maxime princeps,
Hinc in amore manens plebis, & inde patris.
Sed meritis tantis fubito fors iovida rerum,
Perturbare parans ragna quieta tibi,
Concutiens animos populorum & fœdera fratrum,
Lædere dum voluit, profperitate favet.
Deniqoe jam capiti valido peudente periclo,
Quando ferire habult, rappulit hora necem.
Cum retinereris mortis circumdatue armis,
Eripuit gladio fors, operaote Deo.
Ductus ad extremum rameas de funera vitæ,
Ultima quæ fuerat, fit tibi prima dies.
Noxia dum coperent hoftes tibi bella parare,
Pro te pugnavir mortis iu arma fides.
Profpera judicium fine te tua caufa peregit,
Et rediit proprio celsa cathedra fuo.
Rex bone, ne doleas; oam te fortuna querelis,
Unde fatigavit, hinc meliora dedit.
Afpera tot tolerando diu modo læta fequontur,
Et per mœrores gaudia nata metis.
Multimodas per opes feminans tua regna refumis,
Namque labora gravi crefcera magna folent.
Afpera noo nocuit, fed fors te dura probavit,
Unde gravabaris, celfior inde redis.
Altior affiduis crefcis, nou frangeris armis,
Et belli artificem te labor ipfe facit.
Fortior efficeris per molta pericula princeps,
Ac per fudores dona qoietis habee.
Nil dolet amiffum, te Rege fuperftite, mundos,
Cui fe fervarunt debita regna gradu.
Confuluit domui, patriæ, populoque creator,
Quem gentes metuunt te fupereffe virum.
Ne ruat armatus per Gallica rura rebellis,
Nomine victuris hic es & ampla ragis.
Quem Geta, Wafco tremunt, Danus, Scytha, Saxo, Britannus,
Cum patre quos pridem te domitaffe paret.
Terror & extremis Frifonibus atque Suevis,
Qui neque bella paraut, fed tua fræna rogant.
Omnibus bie datos es timor illo judice campo,
Et terrora novo factus es altus amor.
Io te, rector, haber regio circumdata murum,
Ac levat excelfum ferrea porta caput.
Tu patriæ radias adamantina turris ab Auftro,
Et fcuro ftabili publica vota tegis.
Neu gravet bæc aliquie, pia propugnacula tendis,
Ac regionis opes limite forte foves.
Quid de juftitiæ referam moderamine princeps?
Quo male nemo redit, fi bene jufta perit.
Cujus in ore probo menfuræ libra tenetur,
Rectaque caufarum linea currit iter.

Nec mora fit, vero falsus nihil explicat error,
  Judiciisque tuis fraus fugit, ordo redit.
Quid quoscumque etiam regni ditione gubernas,
  Doctior ingenio vincis & ore loquax?
Discernens varias sed nullo interprete voces,
  Et generum linguas unica lingua refert.
Erigit exiguos tua munificentia cunctos,
  Et quod das famulo, credis id esse tuum.
Qualiter hinc itidem tua se præconia tendunt,
  Laudis & hoc cumulo concutit astra fragor.
Cui simul arma favent, & litera constat amore,
  Hinc virtute potens, doctus, & inde placens.
Inter utrumque sagax armis & jure probaris,
  Belliger hinc radias, legifer inde micas.
De virtute pater, reparatur avunculus ore,
  Doctrinæ studio vincis & omne genus.
Regibus æqualis de carmine major haberis,
  Dogmate vel qualis non fuit ante parens.
Te arma ferunt generi similem, sed littera præfert,
  Sic veterum Regum par simul atque prior.
Admirande mihi nimium Rex, cujus opime
  Prælia robur agit, carmina lima polit.
Legibus arma regis, & leges dirigis armis,
  Artis diversæ sic simul itur iter.
Discere si possit rector tua singula quisquis,
  Ornarent plures quæ bona solus agis.
Sed tamen hæc maneant & crescant prospera vobis,
  Et liceat solio multiplicante frui ...
Conjuge cum propria quæ regnum moribus ornat,
  Principis & culmen participata regit.
Provida consiliis, solers, cauta, utilis aulæ,
  Ingenio pollens, munere larga placens.
Omnibus excellens meritis Fredegundis opima,
  Atque serena suo fulget ab ore dies.
Regia magnanimis curarum pondera portans,
  Te bonitate colens, utilitate juvans.
Qua pariter tecum moderante palatia crescunt,
  Cujus & auxilio floret honore domus.
Quærens unde viro duplicentur vota salutis,
  Et tibi mercedem de Radegunde facit.
Quæ meritis propriis effulgens gloria Regis,
  Et Regina suo facta corona viro.
Tempore sub longo hæc te fructu prolis honoret,
  Surgat & inde nepos, ut renoveris avus.
Ergo Creatori referatur gratia digne,
  Et cole Rex Regem, qui tibi præbet opem.
Hoc servet cumuletque bonum, nam rector ab alto
  Omnia solus habet, qui tibi multa dedit.
Da veniam, victor, tua me præconia vincunt,
  Hoc quoque quod superor, fit tibi major honor.
Parvulus opto tamen sic prospera vota secundent,
  Ut veniant terris hæc pia dona polis.
Aera temperie faveant tibi, tempora pace,
  Frugibus arva micent, fœdera regna ligent.
Et domitos omnes tuearis amore fideles,
  Sis quoque Catholicis relligionis apex.
Summus honor Regis, per quem donantur honores,
  Cui longæva dies constet & alma fides.
Regibus aurum alii, aut gemmarum munera solvant,
  De Fortunato paupere verba cape.

II. *Item ad Chilpericum Regem ac Fredegundem Reginam.*

ASpera conditio & sors irrevocabilis horæ,
  Quam generi humano tristis origo dedit.
Cum suadens coluber projecit ab ore venenum,
  Morsu serpentis mors fuit Eva nocens.
Sumpsit ab ipso ex tunc Adam patre terra dolorem,
  Et de matre gemens mundus amara capit.
Prævaricando duo probro damnantur acerbo,
  Ille labore dolet, hæc generando gemit.
Mors venit inde vorax transmissa nepotibus ipsis,
  Hæredesque suos tollit origo nocens.
Ecce hoc triste nefas nobis genuere parentes,
  Cœperat unde prius; hinc ruit omne genus.
Primus Abel cecidit miserando vulnere cæsus,
  Ac fraterna sibi sarcula membra fodiunt.
Post quoque Seth obiit sub Abel vice redditus idem,
  Et quamvis rediit, non sine fine fuit.
Quid Noe memorem laudatum voce Tonantis?
  Quem levis arca tulit, nunc gravis urna premit.
Quid Patriarcham Abraham, Isaac, Jacob quoque dignos?
  Cum de lege necis nemo solutus adest.
Melchisedech etiam Domini sacer ore sacerdos,
  Job quoque seu geniti sic abiere sui.
Legifer ipse jacet Moyses Aaronque sacerdos,
  Alloquiisque Dei dignus amicus obit.
Successorque suus populi dux inclytus Jesus,
  Quos legitis libris, occubuere patres.
Quid Gedeon, Samson, vel quisquis in ordine judex?
  Mortem sub Domino judice nemo fugit.
Israelita potens David Rex atque Poeta,
  Est situs in tumulo cum Salomone suo.
Isaias, Daniel, Samuel, Jonasque beatus,
  Vivens sub pelago, stat modo pressus humo.
Princeps clave Petrus, primus quoque dogmate Paulus,
  Quamvis celsæ animæ, corpora terra tegit.
Semine ab humano cum nullus major habetur,
  Vir Baptista potens ipse Joannes obit.
Enoch Heliasque hoc adhuc spectat uterque:
  Qui satus ex homine est & moriturus erit.
Ipse Creator ovans surgens cito Christus ab umbris,
  Hic quia natus homo est, carne sepultus humo.
Quis rogo non moritur, mortem gustante salute,
  Cum pro me voluit hic mea vita mori?
Dic mihi quod poterunt Augusti aut culmina Regum,
  Membra Creatoris cum jacuere petris?
Brachia non retrahunt fortes, neque purpora Reges,
  Vir quicumque venit pulvere, pulvis erit.
Nascimur æquales, morimurque æqualiter omnes,
  Una ex Adam est mors, Christus & una salus.
Diversa est merces, funus tamen omnibus unum:
  Infantes, juvenes, sic abiere senes.
Ergo quid hic facimus, nunc te rogo celsa potestas,
  Cum nihil auxilii possumus esse rei.
Ploramus, gemimus, sed nec prodesse valemus,
  Luctus adest oculis, est neque fructus opis.
Viscera torquentur, lacerantur corda tumultu,
  Sunt chari extincti, flendo cadunt oculi.
Ecce vocatur amor, neque jam revocatur amator,
  Nos neque jam repetit, quem petra mersa tegit.
Quamvis clamantem refugit mors surda, nec audit,
  Nec sinit affectum dura redire pium.
Sed nolo atque volo, migrabo cum omnibus illuc,
  Ibimus hinc omnes, nemo nec inde redit.
Donec in adventu Domini caro mortua vivat,
  Surgat ut ex proprio pulvere rursus homo.
Cœperit ut tegere arentes cutis uda favillas,
  Et vivi cineres de tumulis salient.
Ibimus ergo omnes, alia regione locandi,
  Ibimus ad patriam quos peregrina tenent.

Ne

Ne cruciere igitur, pie Rea, fortiſſime princeps,
  Quod geniti pergunt, quo petit omnis homo.
Quale placet figulo vas fictile, tale paratur,
  Quando placet figulo vaſa ſoluta ruunt.
Quod jubet Omnipotens non poſſumus eſſe rebelles,
  Cujus ad intuitum ſidera, terra tremunt.
Ipſe creat hominem, quid dicere poſſumus? idem
  Qui dedit & recipit, crimina nulla gerit.
Illius ecce ſumus figmentum, & ſpiritus inde eſt,
  Cum jubet hinc imus qui ſumus ejus opus.
Si libeat, montes, freta, ſidera, murat in hora,
  Cui ſua facta favent, quid homo ſumus agit?
Rex precor ergo potens age quod tibi maxime proſit,
  Quod prodeſt animæ cum Deitatie ope.
Eſto virile decus, patienter vince dolores,
  Quod non vitatur, vel toleretur onus.
Quod trahimus naſcendo, ſine hoc non tranſigit ullus,
  Quod nemo immutat vel ratione ferat.
Conſuleas dominæ Reginæ & amantis amatæ,
  Quæ bona cuncta capit te ſociante ſibi.
Materno affectu placare jubeto dolentem,
  Nec ſimul ipſe fleas, nec lacrimare ſinas.
Te regnante viro triſtem illam non decet eſſe,
  Sed magis ea veſtro gaudeat alta throno.
Deprecor hoc etiam vitam amplam conjugis optans,
  Conſuleas genitæ, conſuleas patriæ.
Talis erit populus, qualem te viderit omnis,
  Deque tua facie plebs ſua vota metit.
Denique Job natos ſeptem uno triſte ſub ictu
  Amittens, laudes rettulit ore Deo.
David pſalmographus genitum cum amiſit amatum,
  Mox tumulo poſuit, prandia feſta dedit.
Femina bis felia pia mater Machabæorum,
  Natos ſeptem uno funere læta tulit;
Prompta addens, Domino ſemper tibi gloria, rector,
  Cum vis ſumme pater pignora quiſquis habet.
Unde Deo potius referatur gratia noſtro,
  Germine de veſtro qui facit ire polo.
Eligit & gemmas de mundi ſtercore pulcras,
  De medioque luto ducit ad aſtra poli.
Meſſis veſtra Deo placuit, quam in horrea condit,
  Cum ſpicis teneris dulcia grana metit.
Non paleas generas, frumenta ſed integra gignis,
  Nec perdenda focis, ſed recreanda polis.
Præſertim qui ſic ſancto baptiſmate puri,
  Hinc meruere rapi, fonte lavante novi.
Stantes ante Deum velut aurea vaſa decoris,
  Aut quaſi candelabris pulcra lucerna nitene.
Immaculatæ animæ radiantes ſemper honore,
  Vivorum retinent in regione locum.
Inque domo Domini plantati lumine vernant,
  Candida ceu rubeis lilia mixta roſie.
Juſſerit & Dominus cum membra redire ſepulta,
  Veſtivit genitos tunc ſtola pulcra tuos.
Aut candens palma rutilo contexta ſub auro,
  Et variis gemmis frons diadema gerit.
Utentes niveam per candida pectora pallam,
  Purpureamque togam fulgida zona ligat.
Tunc pater & genitrix mediis gaudebitis illic,
  Cum inter ſidereos cerneritis eſſe viros.
Eſt tamen Omnipotens, Abrahæ qui ſemen adauxit,
  Vobis atque dabit, Job quod amore dedit.
Reſtituens numerum natorum germine digno,
  Progeniemque refert nobilitante fide.
Qui ſolium in David Salomonie contulit ortum,
  Pro vice germani cum redit ipſe patri,
Ille tibi poterit de conjuge reddere natum,
  Cui pater alludat, ubere mater alat.
Qui medius veſtri reptans per colla parentum,
  Regibus & patriæ gaudia longa paret.

III. *Ad eoſdem.*

POſt tempeſtates & turbida nubila cæli,
  Quo ſolet infeſto terra rigere gelu;
Poſt validas hiemes ac triſtia frigora brumæ,
  Flamine ſeu rapidi rura gravante Noti,
Succedunt iterum vernalia tempora mundo,
  Grataque poſt glaciem provocat aura diem.
Rurſus odoriferis renovantur floribus arva,
  Frondibus arboreis & viret omne nemus.
Dulce ſoporatis curvantur robora pomis,
  Et redeunte ſibi gramine ridet ager.
Sic quoque jam Domini poſt triſtia damna dolentes
  Vos meliore animo lætificare precor.
Ecce dies placidi revocant Paſchalia Chriſti,
  Orbs quoque totus item per nova vota fremit.
Gaudia plus faveant per celſa palatia Regum,
  Et per vos famuli feſta beata colant.
Omnipotens nobis veſtram addat in orbe ſalutem,
  Atque diu patriam culmina veſtra regant.

IV. *Epitaphium Clodoberti Regis.*

FLere monent populum crudelia funera Regum,
  Cum caput orbis humo mœſta ſepulcra tegunt.
Hoc igitur tumulo recubans Clodobertus habetur,
  Qui tria luſtra gerens raptus ab orbe fuit.
De proavo veniens Clodovæo celſa propago,
  Clothariique nepos, Chilpericique genus.
Quem de Regina ſumpſit Fredegunde venuſta,
  Auxerat & naſcens Francia vota puer.
Quem, patris & patriæ dum ſpes adoleſceret ampla,
  Accelerante die ſors inimica tulit.
Sed cui nulla nocent queruli contagia mundi,
  Non fleat ullus amor, quem modo cingit honor.
Nam puer innocuus, vivens ſine crimine, lapſus,
  Perpetui regni ſe favet arce frui.

V. *Epitaphium Dagoberti Regis.*

DUlce caput populi Dagoberte, perennis amore,
  Auxilium patriæ, ſpes puerilis obis.
Germine regali naſcens generoſus & infans,
  Oſtenſus terris, mox quoque rapte polis.
Belligeri veniens Clodovæi gente potenti,
  Egregio proavi germine, honore pari.
Legibus antiquis reſpondens nobilis infans,
  Chilpericique patris vel Fredegunde genus.
Te veneranda tamen mox abluit unda lavacri,
  Hinc licet arreptum lux tenet alta throno.
Vivis honore ergo, & cum judex venerit orbis,
  Surrecturus eris fulgidus ore nitens.

VI. *Ad Gregorium pro metris Sapphicis.*

POllente eloquio pervenit Epiſtola curſim,
  Sed voluit voto tarda venire meo.
Nec tamen offendit, quamvis remorata requirit,
  Quem tenet aſtrictum mente ligante virum.
Cum cupiam talem, qualis fuit ille Nazenzo,
  Gregorium ut repares dogmate, ſede parens.

Quæ-

Quæque ...., pater ecce poemata misi,
Et mihi proficient, si tibi chare placent.
Hoc mandas etiam quo Sapphica metra remittam,
Da veniam, modici dum seges urget egri.
Dum meto, da spatium, tibi mox parere parabo,
Si saturer fructu, fors meliore cano.
Pondere si valeo, cum metra mitto libellum,
Quæ cape tu voto, quo tibi dicat amor.

VII. *Ad eundem Episcopum Gregorium metrum, quod pollicitus est, Sapphicum.*

Corde jucundo, calamo venusto,
Litteras mittis cupiente voto,
Blanda conscribens famina salutis,
Chare Gregori.
Exigens nuper nova me movere
Metra, quæ Sappho cecinit decenter,
Dic Diuneos memorans amores,
Docta puella.
Pindarus Graius, meus inde Flaccus
Sepphico metro modulante plectro,
Molliter pangens cytharista blando
Carmine lusit.
Cur mihi injungis lyricas melodas?
Voce qui rauca modo vix susurro,
Eloqui cordis mea dextre nescit,
Pollice dulci.
Qui, vel hæc olim mihi si fuissent
Nota prudentum docili camœna,
Per tot oblitus fueram benignam
Tempora Musam.
Cum labor doctis sit, ut ista pangant,
Dogma nec quisquem sapienter intrat,
Et satis constet resonare paucis
Metra Poetis.
Non leve est nautæ rate transfretare,
Vincere aut vastum pelagus natatu,
Vix procelloso repetunt sub Austro
Carbasa portum.
Arduum nobis iter, & profundum,
Quo jubes pergi tamen ibo votis,
Si minus possum pedibus viare,
Ducor amore.
Præstitit, pastor, tua jam voluntas,
Codicem farsum tumido cothurno,
Quemque paupertas mea vix valebat
Tangere sensu.
Regiis verbis humilis repugnat,
Divites versus inopi recusans,
Et mihi Monso reserare nolens,
Docta Sophistis.
Disputans multum variante melo,
Quæque sunt rythmis vel amica metris,
Sapphici quantum Tomi arva adornent,
Dulcis epodus.
Multus auctorum numerus habetur,
Plura dicentum modulo canoro,
Quæ volens isto memorare metro,
Nomina fingo.
Maxime qui nunc resolutus arte,
Postque bis denos loquor istud annos,
Clara quod scripsit cytharam terendo
Lesbia virgo.
Scire qui vult hæc, Libycas arenas,
Ante per littus numerare tendat,
Cuncta quam metri ratione cauta
Carmina cingat.
Nam moras feci remoratus ipse,
Pluribus causis modo hinc & inde,
Nec vacans legi placida quiete
Dulce Sophistæ.
Scito nam pastor, nec adhuc cucurri,
Ordinem totum relegens libelli,
Sed satis crede, satis est amanti
Sola voluntas.
Ergo laxatus celeri volatu,
Ad patrem sacrum comitante voto,
Et si nunc nostrum renovas amorem,
Perge libelle.
Forte non possum piger ire gressu,
Quo vocat blandus meus ille vultus,
Invicem nostrem rogo te, libelle,
Redde salutem.
Sit memor fili pater ore dulci,
Hunc precans qui nos, mare, & astra fecit,
Ac piis votis bene se colentem
Pectore servet.
Fœminæ caræ sibi mente nexæ,
Quem colunt Agnes, Redegundes idem,
Sicut exposcunt vice filiarum,
Solve salutem.
Adde Justinam pariter precantem,
Nempe commendans famulam propinquam,
Et refer quantum sibi chara profert
Neptis honorem.
Hæc tibi promptus prece, voce, mente,
Solvo vix impleus ego pauper arte,
Sed tamen largo refluens amore,
Care Gregori.

VIII. *Ad Baudoaldum Episcopum.*

Summe Sacerdotum bonitatis opima facultas,
Culmen honore tuo, lumen amore meo.
Officiis veneraude sacris, pietatis alumne,
Pignore amicitiæ corde tenende meo,
Florens in studiis, & sacra in lege fidelis,
Semper agens animæ dona futura tuæ.
Te pater ergo precans terram, freta, sidera testor,
Ut velis ore sacro me memorasse tuum.

IX. *Ad Sidonium Episcopum Moguntiacensem.*

Reddita ne doleas felix Moguntia casus,
Antistes rediit qui tibi ferret opem.
Ne mœrore gravi lacrimans orbata jaceres,
Hunc gaude pulsa te meruisse fame.
Porrigit ecce manum genitor Sidonius urbi,
Quo renovante locum prisca ruina petit.
Jura sacerdotii placido moderamine servans,
Per cujus studium crevit & ipse gradus.
Parturis assidue gravidos per secula fructus,
Quamvis Apostolico junctus amore regis.
Suscipis hæredem cælesti germine natum,
Tali nupta viro quando marita placet.
Te vigili custode lupus non diripit agnos,
Te pascente gregem non ovis ulla perit.
Cautius in toto per mitia pascua ducis,
Toxica ne noceant, florea rura paras.
Sis cibus ut populi, placide jejunia servas,
Et satias alios, subtrahis unde tibi.

Nudos

Nodos veste tegis, captivis vincula solvis,
Deposito reddens libera colla jugo.
Exulibus domus es, es esurientibus esca,
Felis, cui Christus debitor inde manet.
Te doctrina probum, providentia sacra modestum
Fecit, & eloquio vincere mella tuo.
Templa vetusta novans speciosa fulta decore,
Inferis hinc populis plus in amore Deum.
Ut plebem foveas, Rheni tibi convenit amnis,
Quid referat terris, qui bona præbet aquis?
Hæc quoque fama micat, tu instauras omne, quod e xtat,
Vivit in æternum laude fluente tibi.
Hac vivas longos meritorum fruge per annos,
Et crescente diu de grege vota feras.

X. *Ad Ragnemundum Episcopum.*

Summe pater patriæ, dulci mihi famine fulges,
Interiora mei cordis amore tenens.
Quidquid amicitiæ veteris collegimus ambo,
Crescit in affectum semper, opime, meum.
Nam mihi nulla meos oblivia tollit amores,
Aure sit extremum, quam mihi desit amor.
Unde, beate pater, properans dependo salutem,
Optans longinquo te superesse gradu.
Hinc etiam ingentes reddo tibi pectore grates,
Munere pro niveo marmore cum Pario.
Quæ quotiens epulæ disco tribuuntur in illo,
In doni specie te pietate vident.
Nam pro gemmarum serie tibi reddat honorem,
Cui data proficiunt, crux veneranda throno.

XI. *Ad Droctoveum Abbatem.*

Vir venerande, sacer meritis, & honore colende,
Droctovee mihi semper amore pater,
Qui de discipulis Germani rite beati,
Norma magisterii factus es ipse sui.
Cujus Pontificis sacra per vestigia currens,
Despicis hunc mundum, sed cupis ire polo.
Perge libenter iter cæli mansurus in urbe,
Et pro me famulo quæso precare Deum.

XII. *Ad Faramondum familiarem Regis.*

Dulcis amice mihi, memorabile nomen amantis,
Promptus in officiis vir Faramonde bonis.
Si non ipse adii, te pagina missa salutet,
Solvat & obsequium, quod minus ipse gero.
Commendesque libens dominis me Regibus oro,
Et referas grates pro pietatis ope.
Impenso affectu me pagina vestra requirat,
Hoc remeante tamen redde, benigne, vicem.

XIII. *Ad Lupum & Valdonem Diaconos.*

Corde parentali jugi pietate colendi,
Hinc Lupe blande mihi, Valdo vel inde sacer:
Ut bonitate pares, simul estis honore ministri,
Sic mihi consimiles semper amore pari.
Quod valeo, facio, absens vel dependo salutem,
Si non possum oculis, vos peto litterulis.
Pontifici summo nos commendare precamur,
Regibus & dominis ferte salutis opes.
Droctoveo dulci clero & concivibus oro,
Quod præsens facerem, vos adhibete vicem.
Mummulus egregius veneretur, Cæsariusque,
Et Constantino me memorate meo.

XIV. *In Sancti Laurentii laudem ac restaurationem Basilicæ.*

Laurenti merito flammis vitalibus uste,
Qui fervente fide victor ab igne redis,
Vit dilecte Deo, terreno in corpore quondam,
Tunc quoque sidereus jam tibi sensus erat.
Qui potuisti oculos tactu revocare sepultos,
Rursus & in vacua fronte referre diem.
Luminis extinctas iterum accendisse lucernas
Credimus hæc signo te faciente crucis.
Addita nunc etiam populis miracula præstas,
Ut fidei tribuas indubitanter opem.
Dum tua templa novant breviori robore plebes,
Creverunt que trabes, crevit & alma fides.
Stipite contractu tua se mercede tetendit,
Quantum parva prius, postea cæsa fuit.
Crescere plus meruit succisa securibus arbor,
Et didicit sicca longior esse coma.
Unde recisa fuit, populis fert inde salutem,
Si venit intrepidus, lumina cæcus habet.
Tu Levita sacer, pœna purgate fideli,
Unde prius flammas, hinc modo lumen habes.
His ita temporibus venerandi Antistitis acta,
Sed tamen æterno sunt memoranda die.

XV. *De domo lignea.*

Cede parum paries lapidum constructe metallo,
Artificis merito præfero ligna tibi.
Æthera mole sua tabulata palatia pulsant,
Quo neque prima paret consolidante manu.
Quidquid saxa, sablum, calcisque argilla tuentur,
Singula silva favens ædificavit opus.
Altius, & mitius, quadrataque porticus ambit,
Et sculpturata lusit in arte faber.

XVI. *Ad Chrodinum Ducem Italiæ.*

Inclyte Dux meritis totum vulgate per orbem,
Quem nimis egregium splendida fama refert.
Non ego prætereamn præconia celsa, Chrodine,
Ne videar solus magna silere bonis.
Itala terra tibi pariter Germania plaudunt,
Laus tua cunctorum semper in ore sonat.
Clarus ab antiquis digno generosior ortu,
Regibus & patriæ qui placitutus eras.
Tutoremque alii nutritoremque fatentur,
Et fit certamen de pietate tua.
Ut habeant alii, nulli tua dona recusas,
Tu tibi plus auges, quas bene fundis opes.
Cui posse præstare libens exquiris & optas,
Ut sis apud cunctos, hoc facis esse tuos.
Es generale bonum, nullis gravis, omnibus æquus,
Justitiæ sociam nulla rapina tenet.
Mitis in alloquio, placidus, gratusque, modestus,

Omnis

Omnia cui data sunt, ut decus omne geras.
Gentibus astrictus, Romeuis carus haberis,
Felis qui populis semper in ore menes.

LIBER IX.

I. *De Oratorio Artannensi.*

QUisquis ad hæc properas venerandi limina templi,
Dona precaturus quæ dat amore Deus.
Hæc in honore sacri Gabrielis culta coruscant,
Qui pie jussa Dei rite ministeт egit.
Zachariæ veniens qui nuntia detulit astris,
Elisabeth datus est quando Propheta potens.
Quique redemptorem cælo Regem omnipotentem,
Post ait, ut terris ventre Maria darei.
Quæ fecer Antistes nova tecta Gregorius effert,
Ut sibi cælestes restituantur opes.

II. *Ad Ecclesiam Turonicam, quæ per Gregorium Episcopum renovata est.*

EMicat altithroni cultu venerabile templum,
Egregium meritis, nobilis arcis apes.
Qua propria tunica dum operit Mertinus egentem,
Gestorum ferie fulgida signe dedit.
Nam idem Antistes sacra dum mysteria tractat,
Lumine gemmarum est visus habere manu.
Ac de veste fuit quantum sue dextera nuda,
Tantum membra sibi gemma corusca tegit.
Senctus item Domini elnium dum benediceret altar,
De capite est visus flammeus ire globus.
Quæ modo templa facer renovera Gregorius offert,
Et rediit priscus cultus honorque suus.
Fulgida præcipui nituerunt culmina templi,
Postque situs veteres præmicat aula rudis.
In senium vergens melius revirescere discens,
Diruta post casus, firmius acta situ.
Martini auxiliis operando Gregorius idem,
Reddidit iste novus quo fuit ille vetus.

III. *Item de eadem re.*

CLara supercilio Domini delubra nitescunt,
Alma licet merito, sunt quoque cella jugo.
Invida subruerat quem funditus ipsa vetustas,
Ut paries liquidis forte solutus aquis.
Quam pastor studuit renovare Gregorius ædem,
Nec cecidisse dolet, quæ magis aucta favet.

IV. *Ubi Martinus pauperem parte Chlamydis vestivit.*

AMbianis tremulum cernens Mertinus egenum,
Dimidiæ chlamydis mox ope membra regit.
Sed corem Angelicis turmis se hanc nocte silenti
Pauperis in specie Christus habere refert.
O sacer Antistes meritis referende sub astris,
Unde tegis nudum, hinc tua palla Deum.

V. *Ubi leprosum osculo purgavit.*

INter opima Deus figulus quæ vascula fecit,
Martinus meritis vas in honore nitet.
Leprosi maculas pretiosa per oscula purgans,
Cui quod ab ore dedit, pas, medicina fuit.
Ulcera morbosi curans sic fauce beatus,
Quod Jordanis agit, tracta saliva facit.

VI. *Ubi catechumenum a morte suscitavit.*

QUem generose fides Martini in secula civis,
Qui quocumque fuit, mors ibi perdit iter.
Denique dum extincto catechumenus ore jaceret,
Se super extenden. effugat arma necis.
Sic viduæ genito laqueato delnde reducto,
Est vir ubi iste Dei, non licet ire n ori.

VII. *Ubi pinum succidere fecit.*

FAnaticam pinum Sanctus succidere cogens,
Justum ibi supposuit rustica turba premi.
Cæsa securi arbor cum jem daret alta ruinam,
Ad crucis imperium est ire coacta retro.
Quis vigor hic fidei? validæ dum pondera pini,
Quo natura neget, crux facit ire viam.

VIII. *Ubi puerum a serpente percussum curavit.*

SErpentis morsu tumidam supreme regentem,
Hic digitum ut posuit, pestis iniqua fluit.
Collecto morbo huc & ab ulcere pollice tracto,
Dumque venena cedunt, erigit ille caput.
Unguentumque novum digitis traxisse venenum,
Et tactu artificis sic superasse neces.

IX. *Ubi falsæ religionis solvit errorem.*

CUm letro extinctus falso coleretur honore,
Voce hac Martini cogitur umbra loqui.
Publice se referens sceletum pro mole peremptum,
Se quoque nec justum, sed magis esse reum.
O vox sancta loqui defuncta cadavera cogens,
Cui post fata jacens dat sua verba cinis!

X. *Ubi viperam a littore retroire coegit.*

PErgeret in fluvium dum vipere lapsa natatu,
Et prope littorei tengeret ora soli,
Martini imperio liquides revocatur ad undas,
Transfactumque viæ lassa recurrit iter.
Quantus amor Domini tali sub corde calebat,
Quando venena potens ipsa retorquet aquis!

XI. *Ubi epistola Sancti Martini a febre curantur multi.*

MArtini meritis aliis quoque febre crematis,
Sudores tesluos pagina sicca dabat.
Unde salutifero medicemine charta fovebat,
Atque graves ignes littera tingit aquis.

Pestis

Pestis abest cunctis hujus sermone rigatis,
Febre ubi succensis fons suus ibat apex.

XII. *De Restauratione templi a Gregorio Episcopo facta.*

Alme Deus rerum, pie, summe, Gregorius arcis,
Tu cui das sedem, dat tibi templa sacer.
Nam veteri fuerant hæc funditus eruta lapsu,
Tecta labore novo, quæ modo culta cluunt.
Jure potestatis cui tu bone conditor orbis
Hæc danti in terris culmina redde polis.
Victa vetustatis per tempora culminis arcta
Diruit, ut melior surgeret aula solo.
Quo sacra Martinus Domini mysteria tractans,
A capite igniferum misit in astra globum.
Ne tamen ipsa tuens miserando fine jaceret,
Pontificem meruit, qui sibi ferret opem.
Quæ rediviva micans instante labore Gregori,
Decidua in senio floret honore novo.
Fundamenta igitur reparans hæc prisca Sacerdos
Extulit egregius quam nituere prius.
Nunc placet aula decens patulis oculata fenestris,
Quo noctis tenebris clauditur arce dies.
Lucidius fabricam picturæ pompa perornat,
Ductaque quæ fucis vivere membra putes.

XIII. *De Leproso curato.*

Pannonia æstivum misit tibi, Gallia, fructum,
Gignens cælestem terra maligna dapem.
Martinum illustrem meritis, qui munere divo
Culmen in ætheria sede senator habet.
Qui lepræ maculas medicara per oscula purgat,
Curat & infectum pura saliva virum.
Ad fluvium Domini, cui non fuit ille labore,
Quod Jordanis habet, Sanctus ab ore dedit.
Qui facer ipse mihi, te pastor agente Gregori,
Fortunato adimat tot maculosa reo.

XIV. *De divisione Chlamydis.*

Dum chlamydem Martinus inops divisit egeno,
Christus ea meminit se bene veste tegi.
Dives paupertas, Dominum quæ texit amictu,
Cui Deus occurrit, qui dedit astra faber.

XV. *De tunica pauperi data.*

Noscere qui mavis Martini gesta beati,
Hic poteris breviter discere mira viri.
Denique cum tunicam facer ipse dedisset egenti,
Ac sibi pars tunicæ reddita parva foret,
Quod non texerunt manicæ per brachia curtæ,
Visa tegi gemmis est manus illa viri.
O nimium felix, cui contigit in vice lanæ
Nobilium lapidum lumine membra tegi!
Us cum adhuc cinere aspersus foret atque favillis,
Artifice Angelico gemmeus iret homo.

XVI. *De mortuis resuscitatis.*

Quid Deus in famulis operetur opimus amator,
Martini gestis magna probare potes.
Ducere qui meruit de morte cadavera vitæ,
Rettulit atque diem, reppulit unde necem.

XVII. *De succisione pinus.*

Dum caderet Martinum arbor pressura beatum,
Mox facit ipse crucem, pinus abacta redit.
Quis non virtuti divinæ commodet aurem,
Dum trabe conversa dant quoque ligna fugam?

XVIII. *De ruina Idolorum.*

Idola cum cuperet Martinus sternere, fulta,
Corruerit hæc cælis magna columna ruens.
Auxilium ad justi dignando militat æther;
Quanta fides cujus currit ad arma polus!

XIX. *De falso Martyre.*

Forte colebatur dum quis pro martyre latro,
Martini adventu se probat esse reum.
Virtutis merito fidei radiante corusco,
Nec tacet extincti, nec latet umbra rei.

XX. *Ad Childobertum Regem & Brunechildem Reginam: de natali Sancti Martini.*

Præcelsis dominis famulus nunc corde pusillus,
Prospera sint vobis ceu cupio ex animo.
Ecce supervenit venerandi in secula civis
Martini meritis luce perenne dies.
Qui modo de Gallis totum miro occupat orbem,
Et virtus pergit, quo pede nemo valet.
Qui velut alta pharus lumen pertendit ad Indos,
Quem Hispanus, Morus, Persa, Britannus amat.
Hunc oriens, occasus habet, hunc Africa, & Arctos,
Martini decus est, quæ loca mundus habet.
Quique per Oceani discurrit marginis undas,
Omnibus ut præstet circuit orbis iter.
Per cinerem ascendens, per dura cilicia cælos,
Stat modo gemmatus pauper in orbe prius.
Quo Patriarcharum decus est, radiantque Prophetæ,
Quo est sacra turba senum bis duodena patrum.
Inter Apostolicum numerum rutilante Senatu,
Quo sedet ipse throno Rex sibi Christus amor.
Quo excellit cum clave Petrus, cum dogmate Paulus,
Fulget & in reliquis palma, corona, fides.
Quo loca Martyribus vernanti lumine florent,
Atque libro vitæ est scriptus honore cruor.
Quo Confessores gemmata palatia complent,
Æternumque tenent aurea tecta diem.
Stat quoque post lacrimas, ubi nunc Radegundis opima,
Forsan & Eugenia hanc tenet illa manum.
Hos inter Martinus habet diademata pulcher,
Atque sacris lumbis fulgida zona viret.
Cantat & egregios Christi de morte triumphos,
Atque resurgenti plaudit amore Deo.
Hunc quoque Martinum colitis, quem regna patronum,

Vos hunc in terris, vos memor ille polis.
Vos intra Angelicas turmas canat ille sub astris,
Cui vos ante homines fertis honore diem.
Nomina vestra legat Patriarchis atque Prophetis,
Cui hodie in templo diptychus edit ebur.
Reddat Apostolicos proceres reliquosque patronos,
Quem vos hic colitis, vel pia festa datis.
Pergat & ad Christum pro vobis ille precator,
Cui vus in templis vota precaudo datis.
Ante poli referat sua hæc solemuia Regem,
Dentur ut hinc vobis regna salutis opes.
Deputet & Dominus vestrum hunc esse patronum,
Ut modo qui colitur, vos colat hujus opus.
Qui dedit hic habitans miracula plurima terris,
Distribuat vobis hic quoque mira potens.
Cujos gemmata est tunc dextera visa beati,
Vos simul & vestros protegat illa manus.
Qui tunc promeruit revocare cadavera vitæ,
Hic quoque pro vestra dona salute ferat.
Qui percusso homini abstraxit de carne venenum,
Noxia de vobis ipse venena vetet.
Qui serpentis iter fecit revocare retrorsum,
Ipse graves casus hinc agat ire retro.
Qui virtute domom salvam dedit esse fruenti,
Hæc domus incolumis floreat hujus ope.
Cujus opima chlamys tremebundum rexit egenum,
Ejus Apostolici vos tegat ala viri.
Qui viduæ matri revocavit ad ubera natum,
Ipse tibi hæc tribuat pignora mater, ava.
Ut Childebertus maneat cum prole novella,
Rex sua regna tenens & nova regna trahens.
De genita ut videas genitrix ut dulcius optas,
Deque noru cara quod tua vota rogant.
Unde hic felices habeant sua festa fideles,
Et Domini famuli sitis honoris apex.
Quem tibi plus libeat Brunichildis habere patronum,
Quando domum Dominus servat in orbe pius.
Sic quoque te erudiat, regat, & sic tramite ducat
Actibus ipsa piis, ut sibi juncta mices.

XXI. *Ad eosdem.*

SI præstaretur præconia pandere Regum,
Non mihi sufficeret nocte dieque loqui.
Qualiter hic popolus dominorum pendet amore,
Et vestris ocolis lumina fixa tenet.
Vos quibus & speculom, & lux, & dulcedo manetis,
Charum ornamentum, his simol estis honos.
Præcipuom donum placidum & placabile regnum,
Est vestro in statu culmeo in orbe pium.
Hisque pateorela & patria & tutela coruscat,
Hic decus atque gradus, hic pietatis opus.
Hic tranqoilla dies, hic spes jucunda fideli,
Postque Deum in vobis dona salutis habent.
Hic ego cum populo mea vota & gaudia jungo,
Quæ pius amplificans crescere Christus agat.
Præstet cura Dei vos longa in sede tueri,
Cælesti ac dono regna tenere diu.
Adquiratis adhuc nova, vel possessa regatis,
Ac pie participes has foveatis opes.
Ut tibi quæ floret de nato & germine, messem
Maturam videas mater honore micans.
Ea genito sic ut genitisque nepotibus amplis
Altera progenies inclyta detur avæ.
De Childeberti dulcedine, flore, salute,

Fructum habeas genitrix, plebs sua vota videns.
De nata atque nuru cumulet tibi dona Creator,
Cumque pio merito stes placitura Deo.
Hic merear rediens vobis dare verba salutis,
Congaudens dominis parvolus ipse piis.
Prospera sint Regum, populorum gaudia crescant,
Exultet regio, stet honor iste diu.

XXII. *De Navigio suo.*

REgibus occurrens ubi Mettica mœnia pollent,
Visus & a dominis ipse retentor equo.
Musellam hinc jubeor percurrere navita remo,
Accelerans tremulis pergere lapsus aqois.
Ascendenique ratem gracili trabe nauta cucurri,
Nec compulsa Notis prora volabat aquis.
Interea locus est per saxa latentia ripis,
Littore coustricto plus levat onda caput.
Huc proram implicitam rapuit celer impetus actam,
Nam prope jam tumidas ventre bibebat aquas.
Ereptum libuit patulos me cernere campos,
Et fugiens pelagus, ruris amœna peto.
Gurgite suscipior subter quoque fluminis Ornæ,
Quo duplicata fluens unda secundat iter.
Inde per uaclusas cauta rate pergimus undas,
Ne veluti piscem me quoque nassa levet.
Inter villarum fumantia culmina ripis
Pervenio, qua se volvere Sura valet.
Inde per eatantes colles & concava vallis,
Ad Suram pronis labitur amnis aqois.
Perducor Trevirum qua mœnia celsa patescunt,
Urbs quoque nobilium nobilis æque caput.
Ducimur hinc fluvio, quo culmina prisca senatus,
Quo patet indiciis ipsa ruina potens.
Undique prospicimus minitantes vertice montes,
Nubila quo penetrans surgit acuta silex.
Qua celsos scopulos prærupta cacumina tendunt,
Hispidus & tumulis crescit ad astra lapis.
Nec vacat hic rigidis sine fructibus esse lapillis,
Denique parturiunt, saxaque vina fluont.
Palmite vestitos hic respicis undique colles,
Et vaga pampineas ventilat aura comas.
Cautibus insertæ deusantur in ordine vites,
Atque supercilium regula picta petit.
Culta nitent inter horrentia saxa colonis,
In pallore petræ viris amœna rubet.
Aspera mellitos pariunt ibi saxa racemos,
Et cote in sterili fertilis uva placet.
Quo vinera jugo celvo sub monte comantur,
Et regit umbrosus sicca metalla viror.
Inde coloratas decerpit vinitor uvas,
Rupibus appensus pendet & ipse legens.
Delicias oculis habui dapibusque cibatus,
Hæc jocunda tenens navita regna sequens.
Hinc quoque ducor aquis, qua se rate Contrua complet,
Quo fuit antiquum nobilitate caput.
Tum venio qua se duo flumina conflua jungunt,
Hinc Rhenus spumans, inde Musella ferax.
Omne per illud iter servibant piscibus undæ,
Regibus & dominis copia fervet aquis.
Ne tamen olla mihi dulcedo deesset eunti,
Pascebat musis aure bibente melos.
Vocibus excussis pulsabant organa montes,
Reddebantque suos pendula saxa tropos.
Laxabat placidos mox aerea tela susurros,

Res-

Respondit cannis rursus ab alpe frutex.
Nunc tremulo fremitu, modo plano musica cantu,
Talis rupe sonat, qualis ab ære meat.
Carmina divisas jungunt dulcedine ripas,
Collibus & fluviis vox erat una tropis.
Quo recreet populum, hoc exquirit gratia regum,
Invenit & semper quo sua cura jubet.
Antonnacensis castelli promptus ad arces,
Inde per accedens sarcina pergo ratis.
Sint licet hic spatiis vinets in collibus amplis,
Altera pars plani fertilis extat agri.
Plus tamen illa loci speciosi copia pollet,
Alter quod populis fructus habetur aquis.
Denique dum præsunt Reges in sedibus aulæ,
Ac mensæ officio prandia festa colunt,
Retibus inspiciunt quo salmo fasce levatur,
Et numerat pisces cum sit in arce sedens.
Rex favet, immensa resilit dum piscis ab unda,
Atque animos reficit quod sua præda venit.
Illuc fausta videns, huc læta palatia reddens,
Pascens ante oculis, post fovet ipse cibis.
Præsentetur item Rheni simul advena civis,
Turbaque, quo residens gratificetur edens.
Ista diu dominis spectacula plurima præstent,
Et populis dulces detis habere dies.
Vultibus ex placidis tribuatis gaudia cunctis,
Vester & ex vestris lætificetur apex.

XXIII. *De oratorio Artannensi.*

MAgna beatorum retinet hæc terra talenta:
Divinis opibus dives habetur humus.
Pars dextra Angelico Gabrielis honore coruscat,
Gaudia qui mundo detulit ore sacro.
Quando æternalem concepit virgo salutem,
Dona Redemptoris nuncius iste ferens.
Læva est parte lapis tumuli, quem corpore Christus
Pressit morte brevi victor eundo patri.
Hic quoque relliquiis micat ille Gregorius almis,
Qui probus igne redit, nec pice mersus obit.
Sunt etiam Cosmas, Damianus, & ipse salubres
Non ferro artifices, sed medicante fide.
Ast Julianus item gladio jugulatus amico,
Plebs quem Arverna colens arma salutis habet.
Martinusque sacer, retinet quem Gallicus orbis,
Cujus Christum operit dimidiata chlamys,
Se tunica spolians nudum qui vestit egenum,
Unde datæ sibi sunt alba, topazus, onyx.
Quæ meruere aliqui hoc in corpore cernere Sancti,
Gemmarumque ignus quod patefecit opus.
Additur hic meritis cum nomine victor opimis,
Munere martyrii qui tenet alta poli.
Hic veteris virtute viri nova palma Niceti,
Urbem Lugdunum qui fovet ore sinu.
Horum pastor opem corde, ore Gregorius ornat,
Vivat ut altithrono vir sine fine Deo.

XXIV. *In mensa villæ sancti Martini ante descriptores.*

CUm videam cytharæ cantare loquacia ligna,
Dulcibus & chordis admodulare lyram;
Quo placido cantu resonare videntur & æra,
Mulceat atque aures fistula blanda tropis.
Quamvis hic stupidus habeat conviva receptus,
Et mea vult aliquid fistula muta loqui.
Ecce dies in quo surrexit Christus ab imo,
Legis Avernalis rumpere vincla potens.
Quando & vinctorum lacrymantia millia solvit,
Et revocavit multos Tartara fracta viros.
Additur hic aliud, quod Martini aula beati
Emicat, hæc ubi nunc prandia festa fluunt.
Qui valuit gestis aures pulsare Tonantis,
Obtinet & meritis quod petit alma fides.
Qui pie restituit defuncta cadavera vitæ,
Atque Dei prompte præbet amicus opem.
Cui successor ovans modo rite Gregorius extans,
Ille quod adquirit, hic regit ore, fide.
Qui rogat hic præsens, alibi licet insidet absens,
Exhibet atque cibos pastor in orbe bonus.
Hunc igitur celebrate diem solemniter omnes,
Quos Deus omnipotens hic dedit esse pares.
Quos sibi Martinus collegit amore benignus,
Et facit ecce escas hic epulare suas.
Ergo sub incolumi Childeberto ac Brunichilde,
Quos tribuit celsos regna fovere Deus,
Vos quoque miserunt populum moderare fidelem,
Et relevare inopes, siquis & extat egens.
Ac bona de dominis noscendo & agendo benigna,
Sint quoque lætitiæ pabula vestra fide.
Quos invitavit Martini mensa beati,
Sumite gaudentes quod dat amore dies.
Quæ bonus Antistes nascendo Gregorius expers
Plendat, & hæc populis gaudia vestra canat.
Omnia tranquilla disponens tempora pace,
Cum Rege & populos ut tegat arce Deus.

XXV. *Pro puella a judicibus capta: Ad Gregorium Episcopum.*

EXemplo Domini mihi vel venerabilis orbi,
Qui minimas non vis perdere pastor oves.
Sollicitis animis curam per pascua tendens,
Ne desint caulis, circuis ore greges.
Hic igitur gerulus genitam flens impie demptam,
Captivam sobolem tempore pacis habens.
Martinique pii successor honore Gregori,
Qui pater es populi, hanc rogo, redde patri.
Jugiter ille sacris meritis illuminat orbos.
Orbato hanc patri redde videndo diem.

XXVI. *Pro eadem re, ad Romulphum.*

SI rapidis oculis te semper amice viderem,
Sic quoque vix avidum me satiaret amor.
Qui si præsentis non possem cernere vultum,
Te mihi vel scriptis care saluto libens.
Hunc etiam famulum commendo benigne verenter,
Et si justa petit, hunc tua lingua juvet.
Qui tortus graviter genitam sibi luget abactam,
Per vos ut redeat filia capta rogat.
Paupere ut audito dum estis medicina dolenti,
Vestris nempe chutis sit pia cura Deus.

XXVII. *Item pro ipsa re ad Gallienum.*

OFficiis exercetuis moderamine sollers,
Sollicitus studiis, utilitate comes.

More mihi solito dulcis tibi debita solvo,
Qui colo devinctus, reddo salutis opus.
Sit commendatus humo quem male torsit iniquus,
Perdidit & genitam heu miser iste suam.
Huic da justitiam de vulnere corporis emptam,
Et pie captivam fac remeare suam.
Inter utramque necem, cui lex & filia desit,
Unus in ambabus rebus adesto salus.

XXVIII. *Pro eadem re, ad Florentinum.*

DUm pergit hinc quisque viam, mea pagina currat,
Prodat ut eloquio quod sibi debet amor.
Nunc quoque care mihi, bone semper amice fidelis,
Pectore devotus reddo salutis opus.
Commendo hunc etiam famulum dure ante redactum,
Tortus qui legem nec meruisse gemit.
Illa dolens gravius quam vulnera corpore fixa,
Quod sibi subducta est filia, parva, rudis.
Audiat hanc vocem pietas miserando benigne,
Quæ sibi cum tribuis, hinc tibi magna dabis.

XXIX. *Ad Episcopos, pro commendatione peregrini.*

POntifices summi, fidei via, semita vitæ,
Quos dedit omnipotens luminis esse duces,
Custodesque gregi cælestis contulit agnus,
Vos bene pastores, ut foveantur oves.
Ecce viator adest peragens iter inscius illud,
Finibus Italicis heu peregrina gemens.
Exulis auxilium, errantis via, norma salutis,
Ad reditum patriæ sitis honore patres.
Semina præsentis mercedis ut ampla metatis,
Et redeat vobis centuplicata seges.
Fortunatus enim humilis commendor opimis,
Ac per vos Domino culmina sancta precor.

XXX. *De Platono Episcopo.*

PRovida disponunt Reges solatia plebi
Pontificem dantes, quem probat alma fides.
Et colat Hilarium quem dat Martinus alumnum,
Et confessoris protegat ala potens.
Hic regat hic populum successor honore beato,
Et clerum Ecclesiæ qui moderetur ope.
Floreat arce decens Rex Childebertus in orbe,
Cum genitis, populo, matre, sorore, jugo.
Gaudia læta parit præsentia Sancte Gregori,
Et geminas urbes adjuvet una fides.
Qui modo discipulo Platono Antistite summo,
Solemnem Ecclesiæ hic dedit esse diem.

XXXI. *De Armentaria matre Gregorii Episcopi.*

FElix bis meritis sibi Machabæa vel orbi,
Nobilitas generis nobilior genitis.
Quæ septem palmas cælo transmisit ab alvo,
Martyriique decus protulit ille uterus.
Tu quoque prole potens recte Armentaria felix,
Nec minor ex partu quam prior ille sinu.
Illa vetus numero major, tu maxima cælo,
Quod poterant plures, unicus hoc tuus est.

Fœtu clara tuo, geniti circumdata fructu,
Est tibi Gregorius palma corona novus.
Me Fortunatum humilem commovendo verenter,
Ac mihi cælestem quæso preceris opem.

XXXII. *Pro Comitatu Sigoaldi.*

FInibus Italiæ cumprimum ad regna venirem,
Te mihi constituit Rex Sigebertus opem.
Tutior ut graderer tecum comitando viator,
Atque pararetur hinc equus, inde cibus.
Implesti officium, custos revocaris amico,
Et mihi vel tandem jam mea cura redit.
Dic meus unde venis post tempora plurime dulcis,
Magnus honore tuo, major amore meo.
Promptus in affectu Sigoalde benigne clientum,
Et Fortunato nomen, amice, pium.
Rex Childebertus crescens te crescere coget,
Qui modo dat comitis, det tibi dona ducis.
De domino tali videant sua vota fideles,
Cursibus & fiat prospera vita tua.

XXXIII. *Ad Sigoaldum Comitem, quando pauperes pro Rege pavit.*

ACtibus egregiis præconia fulgida pollens,
Laus tua Christe sonet, dum bona quisque gerit.
Unde genus hominum placeat, tu summe ministra,
Nam nisi tu dederis, prospera nullus agit.
Divitibus largus, forte hinc non parcus egenis,
Se ut redimat dives, quando fovetur egens.
Dulciter ista tui pia sunt commercia regni,
Dum escam sumit egens, divitis auget opes.
Pauper ventre satur satiat mercede potentem,
Parva capit terrie, præparat ampla polis.
Divitibus plus præstat egens, quam dives egenti,
Dat moritura cibi, sumit opima Dei.
Dans terræ nummum, missurus ad astra talentum,
Et modicis granis surgat ut alta seges.
Dent, jaciant, spargant, commendent semina Christo,
Hic dare nec dubitent, quæ reditura manent.
Da, sic Christus erit tibi thesaurarius inde,
Præstat inops quidquid reddere Christus habet.
Hac animatus ope exposcens meliora Tonantis,
Nec dubitante fide quod Deus ista dabit.
Pro Childeberti Regis florente salute,
Surgat ut in solio, qui fuit altus avo.
Fiat ut hic juvenis validis robustior annis,
Ceu viguit proavus, sic sit in orbe nepos.
Ergo suus famulus Sigoaldus amore fidelis,
Pauperibus tribuit, Regis ut extet apex.
Hinc ad Martini venerandi limina pergens,
Auxilium Domini dum rogat ipse sui.
Et dum illuc moderans Rex progeniesque laborat,
Quod precibus Sanctus hunc jubet, illud agit.
Denique procedens solemnia sacra tenere,
Pauperibus Christi præbuit esse dapem.
Dispensata placent alimenta per agmina Christi,
Pascitur & populus, quem fovet arce Deus.
Plurima cæcorum refovetur turba virorum,
Est quibus ut tua pax, lux, Deus atque via.
Hinc alitur claudus, quem dirigit ordine Christus,
Quique sui Domini pendulus implet opus.
Quis referat tantos memorare sub ordine morbos,

Occur-

Occurrens pariter quos sua cura fovet?
Unde catervatim coeuntia millia pascens,
Erogat ut habeat, Rex quoque cuncta regat.
Te Fortunatus comes hinc, Sigoalde, salutans,
Regis ad auxilium des meliora precor.

XXXIV. *De prandio Defensoris.*

PAschale hic hodie donum memorabile floret,
Defensor poscit, quos comes ipse fovet.
Deliciæ Domini quæ tempora vota ministrant,
Undique conveniunt flumine, fruge, polo.
Childeberti etiam dominatio longa refulgens,
Te Sigoalde diu sublevet arce, gradu.
Sit regio felix, felicis Regis amore,
Atque boni comitis crescat honore fides.

XXXV. *Ad Galactorium Comitem.*

VEnisti tandem quo debebaris amice,
Ante Comes merito, quam daretur honor.
Burdegalensis eras & cum Defensor amore,
Dignus habebaris hæc duo digna regens.
Judicio Regis valuisti crescere judex,
Famaque quod meruit, regia lingua dedit.
Debet & ipse potens ut adhuc bene crescere possis,
Præstet ut arma ducis, qui tibi restat apex.
Ut patriæ fines sapiens tuearis & urbes,
Adquiras ut ei, qui dat opima tibi.
Cantaber ut timeat, Vasco vagus arma pavescat,
Atque Pyrenææ deserat Alpis opem.
Aut quasi grande loquor, facit hoc sacer unicus auctor,
A Domino erigitur parvus & altus humo.
De tyrone duces venit, & de milite princeps:
Ut reliquos taceam, Justinianus erat.
Hoc & in Ecclesia Christo tribuente refertur,
De exorcista aliquo pontificalis honor.
Egregius merito Martinus testis habetur,
Qui fuit ante sacer, quam sacra jura daret.
Hoc agit Omnipotens, totum qui condidit orbem,
Magnaque sola putes, quæ facit ipse potens.
Lætior ergo precor maneas in culmine, rector,
Sperans majora vir ratione sagax.
Rege sub hoc florens æternaque regna requirens,
Immortale piis actibus auge decus.
Justitia ac pietas tecum comitata coruscent,
Illa tuum pectus protegat, illa latus.
Alta fides etiam, dilectio fida virescat,
Et Fortunato sis comes amplus amor.

L I B E R X.

I. *Ad Dominam Radegundem, quando se reclusit.*

QUo sine me mea lux oculis errantibus abdit,
Nec patitur visu se reserare meo?
Omnia conspicio simul æthera, flumina, terram,
Cum te non video, sunt mihi cuncta parum.
Quamvis sit cælum nebula fugiente serenum,
Te celante mihi stat sine sole dies.

Sed precor horarum ducat rota concita cursus,
Et brevitate velint se celerare dies.
Consultum nobis sanctisque sororibus hoc sit,
Ut vultu releves, quos in amore tenes.

II. *Ad eamdem, de natalitio Abbatissæ.*

MAter opima, decens, voto lætare beato,
Gaude, natalem filia dulcis habet.
Hanc tibi non uterus natam, sed gratia fecit,
Non caro, sed Christus hanc in amore dedit.
Quæ sit in æterno tecum, tibi contulit auctor,
Perpetuam prolem dat sine fine pater.
Felix posteritas, quæ nullo deficit ævo,
Quæ cum matre simul non moritura manet.
Sit modo festa dies sancto Radegundis honore,
Agnen hanc vobis agnus in ore dedit.
Gaudia distensos pariter celebretis in annos,
Et per vos populus vota superna colat.
Virgineosque choros moderamina sancta docentes,
Perpetuæ vitæ distribuatis opes.
Sic longinqua salus teneat vos corpore junctas,
Rursus in æterno lumine jungat amor.

III. *Ad eamdem, ut vinum bibat.*

SI pietas & sanctus amor dat vota petenti,
Exaudi famulos munere larga tuos.
Fortunatus agens, Agnes quoque versibus orant,
Ut lassata nimis vina benigna bibas.
Sic tibi det Dominus quæcumque poposceris ipsum,
Et tibi sicut amas vivat uterque rogans.
Suppliciter petimus, si non offendimus ambo,
Ut releves natos mater opima duos.
Non gula vos, sed causa trahat, modo sumere vina,
Talis enim potus viscera lassa juvat.
Sic quoque Timotheum Paulus tuba gentibus una,
Ne stomachum infirmet, sumere vina jubet.

IV. *Ad Abbatissam, de natali suo.*

DUlce decus nostrum, Christi sanctissima virgo,
Agnes quæ meritis immaculata manes.
Hic tibi complacuit hodiernum ducere tempus,
Ut mihi inexpletam distribuisses opem.
Nec dare nunc Domini moderamine dulcia linguæ,
Cui dum verba refers, pascitur ore tuo.
Abstinuisse cibis etiam vos ipse probavi,
Et quasi pro vobis est mihi facta fames.
Audio, somnus iners radiantes pressit ocellos,
Ah! nimias noctes anticipare volens.
Cui non sufficiant hæc tempora longa quietis,
Cum prope nox teneat quod duplicata dies.
Nubila cuncta tegunt, nec luna, nec astra videntur,
Si sis læta animo, me nebulæ fugiunt.
Gaudia vera colat, quæ nos hæc scribere jussit,
Et tecum faveat ducta sub arce poli.

V. *Item ad eamdem.*

MAter honore mihi, soror autem dulcis amore,
Quam pietate, fide, pectore, corde colo.
Cælesti

Cælesti affectu, non crimine corporis ullo,
  Non caro, sed hoc quod spiritus optat, amo.
Testis adest Christus Petro Pauloque ministris
  Cumque piis sociis Sancta Maria videt,
Te mihi non aliis oculis animoque fuisse,
  Quam soror ex utero tu Titiana fores.
Ac si uno partu mater Radegundis utrosque
  Visceribus castis progenuisset, erram.
Et tamquam pariter nos ubera cara beatæ
  Pavissent uno lacte fluente duos.
Heu mea damna gemo, tenui ne forte susurro
  Impediant sensum mollia verba meum.
Sed tamen est animus simili me vivere voto,
  Si vos me dulci vultis amore coli.

VI. *Item ad eamdem.*

QUæ caræ matri, quæ dulcia verba sorori,
  Solus in absenti cordis amore loquar?
Quas locus excludit, meus anxia voce requiret,
  Et simul ut videat, per pia vota rogat.
Te peto, cara soror, mater pietate benigna,
  Quod minus impendi, tu famulare velis.
Illa decens tecum longo mihi vivat in ævo,
  Et tribus in Christo sit precor una salus.
Nos neque nunc præsens, nec vita futura sequestret,
  Sed tegat una salus, & ferat una dies.
Hic tamen, ut cupio, vos tempora longa reservent,
  Ut soror & mater sit mihi certa quies.

VII. *Item ad eamdem.*

ACcessit votis sors jucundissima nostris,
  Dum meruere meæ sumere dona preces.
Proficit almarum mihimet cibus ille sororum,
  Has satias epulis, me pietate foves.
Qua probitate micans partes componis utrasque,
  Me recreas animo, has saturando cibo.
Pascunt membra dapes, animam dilectio nutrit,
  Quæ, cui plus opus es, dulcior esca venis.
Audiat omnipotens & te pia vota petentem,
  Ut tibi perpetuos fundat in ore cibos.
Secula longa simul cum matre superstite vernes,
  Et vestro fræno stet chorus ille Deo.

VIII. *Ad eamdem, pro eulogiis transmissis.*

SOllicita pietate jubes cognoscere semper,
  Qualiter hic epulis te tribuente fovet.
Hæc quoque prima fuit hodiernæ copia cœnæ,
  Quod mihi perfusum melle dedistis olus.
Nec semel aut iterum, sed terque quaterque cucurrit,
  Cujus me poterat pascere solus odor.
Portitor ad tantos missus non sufficit unus,
  Lassarunt toties qui redière pedes.
Præterea venit missus cum collibus altis,
  Undique carnali monte superbus apex.
Delitiis cunctis quas terra vel unda ministrant,
  Compositis epulis hortulus intus erat.
Hæc ego nunc avidus superavi cuncta gulosus,
  Et mons & hortus ventre tenetur iners.
Singula nec refero, quia me tua opera vincunt,
  Ad cœlos victrix & super astra voles.

IX. *Item, de eadem re.*

MUltiplices epulæ concurrunt undique fusæ,
  Quid prius excipiam, me bonus error habet.
Carnea dona tumens gravata argentea persert,
  Quo nimium pingui jure natabat olus.
Marmoreus defert dulcus quod gignitur hortis,
  Quo mihi mellitus fluxit in ore sapor.
Intumuit pullis vitreo scutella rotatu,
  Subductis pennis quam grave pondus habet.
Plurima depictis concurrunt poma canistris,
  Quorum blandifluus me saturavit odor.
Olla nigella nimis dat candida pocula lactis,
  Atque superba venit quæ placitura fuit.
Hæc domnoæ matri famulans, hæc munera natæ,
  Junctus amore pio tertius ipse loquar.

X. *Item ad eandem, de floribus.*

REspice delicias, felix conviva, beatas,
  Quas prius ornat odor, quam probet ipse sapor.
Molliter arridet rutilantum copia florum,
  Vix tot campus habet quot modo mensa rosas.
Albent purpureis ubi lactea lilia blattis,
  Certarimque novo fragrat odore locus.
Insultant epulæ stillanti germine fultæ,
  Quod mantile solet, cur rosa pulcra tegit?
Complacuit melius sine textile tegmine mensa,
  Munere quam vario suavis obumbrat odor.
Enituit paries viridi pendente corymbo,
  Quæ loca calcis habet, huc rosa pressa rubet.
Ubertas rerum tanta est, ut flore sereno
  Mollia sub tectis prata virere putes.
Si fugitiva placent quæ tam cito lapsa recedunt,
  Invitent epulæ nos, Paradise, tuæ.
Dædalicis manibus nituit tectura sororis,
  Tantum digna fuit mater habere decus.

XI. *De Eulogiis.*

MUnera direxi, sed non mea, crede fatenti,
  Ad te quæ veniunt, sunt tua dona magis.
Melle superfusas cunctorum porrigis escas,
  Cujus ab ore pio dulcia mella fluunt.
Copia quanta mihi maneat de munere vestro,
  Credite, dum spargit jam gula victa cibos.
Sed mihi da veniam venerando corde benigna,
  Quod præsumpsit amor, sit veniale mihi.
Nunc Christum pro me chorus ille verendus adoret,
  Nec peccatorem me mea culpa gravet.

XII. *Pro Castaneis.*

ISta meis manibus fiscella est vimine texta,
  Credite mi caræ mater & alma soror.
Et quæ rura ferunt hic rustica dona ministro,
  Castaneas molles, quas dedit arbor agris.

XIII. *Pro Lacte.*

ASpexi digitos per lactea munera fixos,
  Et stat picta manus hic, ubi crama rapis.

Dic

Dic rogo quis teneros sic sculpere compulit utres,
Dædalus an vobis doctor in arte fuit?
O venerandus amor, cujus fugiente rapina,
Subtracta specie vealt imago mihi.
Spes fuit, hæc quoniam tenoi se tegmine rupit,
Nam neqoe sic habuit pars ioihi parva dari.
Hæc facias longoi Domino tribuente per annos,
In hac luce simul matre manente diu.

XIV. *Item pro Lacte.*

QUid tam dolce darent mihimet materque sororque,
Quam modo quod tribuuor congrue lactis opem?
Sicut Apostolico præcepit dogmate Paulus,
Cum infirmis animis lac jubet ipse dari.
Sollicita, soror & genitrix, de nomine oostro,
De vobis semper sit pia cura Deo.

XV. *Pro prandio.*

NEscivi, fateor, mihi prandia lassa parari,
Sic animo merear posse placere tuo.
Nec poterant aliqui vulto me avellere vestro,
Si non artificis fraus latuisset inops,
Quis mihi det reliquas epulas, ubi voce fideli,
Delicias animæ te loquor esse meæ?
A vobis absens colui jejunia prandens,
Nec sine te poteram me saturare cibo.
Pro summis epulis avido tua lingua fuisset,
Replessent aoimum dulcia verba meum.
Ordiue sed verso medicus fera vulnera gignit,
Et fallax artem decipiendo probat.
Quem numquam saturat quidquid mare, terra ministrat,
Credebas solo me saturare cibo.
Sed modo da veniam, quæso, pietate parata,
Alterius facinus oe mihi constet oous.

XVI. *Pro munere suo.*

COmposoi propriis manibus hoc munus amoris,
Sed tibi vel dominæ sit rogo dulce meæ.
Quamvis exiguo videamur inepta paratu,
Crescant affectu quæ modo parva fero.
Si bene perpendis apod omnes semper amantes,
Muneribus parvis gratia major inest.

XVII. *Pro prunellis.*

TRansmissas epulas, quæ pruna nigella vocentur,
Ne, rogo, despicias, quæ mihi silva dedit.
Si modo velle tuum est silvestria sumere poma,
Unde placere queam, dat meliora Deus.
Hoc quoque non metuas quod ramo umbrante pependit,
Non tellus fungos, sed dedit arbor opes.
Noo ego crudelis qui matri incongrua præstem,
Ne dubites puros sumere fauce cibos.

XVIII. *De deliciis & Lacte.*

INter multiplices epulas jejunia mittis,
Atque meos animos plura vidando cremas
Respiciunt oculi, medicus quod non jubet uti,
Et manus illa vetat, quod gula nostra rogat.
Et tamen ante aliud cum lactis opima oinistras,
Muneribus vincis regia dona tuis.
Nunc cum matre pia gaudens soror esto, precamur,
Nam nos lætitiæ mensa benigna tenet.

XIX. *Pro ovis & prunis.*

HInc me deliciis, illinc me pascitis herbis,
Hinc ova occurrunt, hinc mihi pruna datur.
Candida dona simul præbentur, & inde oigella,
Veurri otinam pax sit, sic variante cibo.
Me geminis ovis jussistis sero cibari,
Vobis vera loquor, qoattuor ipse bibi.
Atque utinam merear cunctis parere diebus,
Sic animo, ceu nunc hoc gula jussa facit.

XX. *De absentia sua.*

SI me oon nimium pluviarilis aura vetaret,
Dum oesciretis vox reperisset amans.
Nec volo nunc absens una detenter ut hora,
Cum mea tuoc lux est, quando videtur amans.

XXI. *De convivio.*

PEr pietatis opus, per, qui pius imperat astris,
Per quod mater amat, frater & ipse cupit;
Ut dum nos escam capimus quocumque ciberis,
Quod si tu facias, bis satiabor ego.

XXII. *De eadem re.*

DEliciis variis tomido me ventre tetendi,
Omnia sumendo, lac, olus, ova, botyr.
Nunc instructa novis epulis mihi fercula daorur,
Et permixta simul dulcius esca placet.
Nam cum lacte mihi posueruot iode butyrum,
Unde prius fuerat, huc revocatur adeps.

XXIII. *De versibus in convivio factis.*

INter delicias varias mixtumque saporem,
Dum dormitarem, dumque cibarer ego,
Os aperibam, claudebam iunc rursus ocellos,
Et manducabam omnia clausa videns.
Confusos animos habui, mihi credite caræ,
Nec valui facie libera verba dare.
Non digitis poteram, calamo neque piogere versus,
Fecerat incertas ebria musa manus.
Nam mihi vel reliquis sic vina bibentibus apta,
Ipsa videbatur mensa natare mero.
Nunc tamen ut potui matri pariterque sorori
Alloquio dulci carmina parva dedi.
Et si me somnus multis impugnat habenis,
Hæc dubitante manu scribere cogit amor.

XXIV.

XXIV. *Pro eadem re.*

BLanda magiſtra ſuum verbis recreavit & eſcis,
  Et ſatiat vario deliciante joco,

XXV. *De munere ſuo.*

SI nun complevi cupiens quod amator haberem,
  Hæc rugo ſuppliciter ſuſcipe dona libens.
Nec parvum ſpernas, nec tu mea vota requiras,
  Munere in anguſto cernitur amplus amor.

XXVI. *De itinere ſuo.*

CAſibus innumeris hominum momenta rotantur,
  Inſtabilique gradu pendola vita meat.
Ipſa futurarum titubans mens anxia rerum
  Ventura ignorat quid ſibi lux pariat.
Nam me digreſſum a vobis Eumundus amatur
  Illa ſuſcepit qua bonitate ſolet.
Hinc citus excurrens Cariacæ devehor aulæ,
  Tincillacenſi perferor inde loco.
Hinc ſacer Antiſtes rapuit me Domitianus,
  Ad Sancti Albani gaudia feſta trahens.
Inde relaxatus, per plura pericula feſſum
  Puppe ſub exigua fluctus & imber agit.
Quo gravis incumbens Aquilo ſubverterat amnem,
  Et male curvatos extulit unda ſinus.
Nec ſua commotos capiebant littora fluctus,
  Invadunt terras æquora fuſa novas.

Paſcua, rura, nemus, ſegetes, viburna, ſalictum,
  Viribus iratis una rapina tenet.
Tunc mihi commiſſo per confraga murmura Ponti,
  Flatibus horriticis laxa fremebat hiems.
Surgebatque cadens per aquoſa cacumina puppis,
  Aſcendens liquidas monte vacante vias.
Quo rate ſuſpenſa modo nubila nauta tenebat,
  Gurgite ſubducto rurſus ad arva redit.
Fluctibus infeſtis pelagi ſpumante procella,
  Aſſidue rapidas prora bibebat aquas.
Æquora lambebant inimica pace carinam,
  Triſtius amplexu nos nocitura ſuo.
Sed mora nulla vetat varias memorare querelas,
  Poſt referenda ſimul murmura corde tego.
Hoc mihi præcipue divina potentia præſtet,
  Ut citu felices vos revidere queam.

XXVII. *De Glacie.*

PAſſim ſtricta riget glacies concreta pruinis;
  Nec levat afflictis flexilis herba comas.
Terra jacet cruſtata gelu ſub cortice duro,
  Mollis & arboreas vix tegit alta comas.
Profluа cruſtatum ſtruxerunt flumina murum,
  Et denſata gravem veſtiit unda cutem.
Mole ſua frænantur aquæ, ſe lympha ligavit,
  Obice ſub proprio vix ſibi præbet iter.
Aſperius timuit glacies Aquilone fremente,
  Cui dabit illa viam, quæ ſibi pugnat aqua.
Fluminibus mediis nata eſt cryſtallina ripa,
  Nec capimus ſubter, nec ſuper itur iter.

ANTHOLOGIA CHRISTIANA
SIVE CARMINA CHRISTIANA
MINORA, VEL INCERTORUM AUCTORUM
EX CODICIBUS ET LAPIDIBUS CONLECTA.
AUCTORIS INCERTI
De laudibus Domini.

Bibliotheca Patrum.

QUis queritur sera virtutis dote juvari?
Quis promissa Dei lento procedere passu?
Quis sine humano metitur judicis urnam
Perpetui, tardumque putat quod secula debent
Accelerare diem, meritis qui præmia reddat?
Nobilis ingenti restatur gloria facto.
Nam qua stagnanti prælabitur agmine ripas
Tardus Arar, pigrumque diu vix explicat amnem,
Qua fratrum Rheno progignitur Hedua pubes,
Conjugium memini summa pietate, fideque:
Lex divina tamen meritum cumulabat amoris,
Et votum ambobus, socium præcedere morte,
Mærorique pio curam mandare sepulcri,
Sed prior uxorem decreti pagina legit.
Tunc vir sollicitus largo jubet ore cavari,
Post mortem sunt quæ membris hospita sana:
Suscipies veniens, æternaque fœdera junges,
Ut quos viventes tenuisset lectulus idem,
Post præcepta Dei, bustum commune levaret.
Sensit vota tui conjux præsaga mariti,
Magnaque temporibus tribuit miracula castis.
Nam cum defunctis junguntur brachia membris,
Et repetita manus constringat vincula trunco,
Ne quibus humanæ complentur munera vitæ,
Accidat informis fluitatio dissociatis,
Immensum dictu, quo tempore vita peracta est,
Jungendus sociæ prospecta sede maritus.
Postquam morte viri reserata est janua leti,
Horrendumque larem jam lua ingrata retexit.
Deprensa est lævam protendens femina palmam
Invitans socium gestu viventis amoris.
Quis dedit affectum tumulo? quis vincula solvit?
Unde sepulre videt venturæ conjugis umbram?
Tu facis hæc, tu Christe Deus, tua signa moventur,
Paulatimque doces sopita resurgere membra:
Tu, quem venturum sancti cecinere prophetæ,
Incorrupta Dei soboles, rectorque regentis,
Quo sine nil magnum genitor deliberat ingens,
Cujus ad imperium certis mare constitit oris,
Nec licet immenso terris excurrere ponto,
Planaque montanos includunt littora fluctus:
Qui vario stabilem dotasti munere terram,
In nostros usus, largus pietate paterna:
Te vade mortales committunt semina sulcis,
Et novus arenti procedit cespite partus:
Tu manere jubes fœcundo nectare vites,
Tu gratos epulis hominum, medicosque saluti
Arboribus succos, tu tradis dulcia mella,
Tu servire jubes homini genus omne animantum,
Insuper & gravibus lucos curvescere pomis,
Atque novos reditus nullo de semine nasci:
Tu varios amnes nostro prodesse labori,
Et renovare sacris benedictum fontibus ævum.
Te duce velivolis patuerunt æquora rostris,
Divisosque fretis lustravit navita portus.
Tu postquam certis sunt acta elementa figuris,
Ne torpere rudi cælestis machina vultu
Inciperet, vario signasti munere mundum:
Et quidquid Cælo radiet, tua dextera finxit.
His aulam Domini placuit contexere signis.
Jam frete ne nullis agerentur inhospita terris,
Assiduumque alacer numeraret navita portum:
Crebra satis tumido defigitur insula ponto,
Nec tamen insano metuit circumdata fluctu,
Exiguoque fretis innitens orbe resistit,
Te duce confidens, cujus venerabile pectum
Necum lege peri summumque imumque peræquat,
Nec sinit impositos quoquam transcendere fines.
Ac ne plana nimis tellus vel nuda jaceret,
Vitibus aptandos jussisti assurgere colles
Grandibus, & largos umbracula texere lucos.
Tum ne vastus agat silvis torpentibus horror,
Innumerus fœtus proceris saltibus addis:
Incola ne nemori, nen desit præda petenti.
Tum volucres multas, tum mille examina vocum
Mortali harmonia lucis resonare canoris:
Sic annum placuit variis intexere formis,
Et vice jucunda mortalibus addere fructum:
Neu semper prolixa dies nimis ureret orbem,
Neu brevis invitum raperet nascentibus ignem,
Ac ne perpetuo quateret labor omnia nisu,
Dat requiem fessis hominum nox roscida curis.
Utque humana salus securum duceret ævum,
Sponte salutares de cespite surgitia herbe,
Has pater ipse serit nutu non vomere dives.
Non ego ferrato tegerem si viscera muro,
Ferrea vox linguæque forent mihi mille canenti,
Munera cuncta queam vestræ pietatis obire:
Sed pater ille tuus secreta in sede locatus,
Nec cuiquam visu facilis, cunctisque tremendus
Te misit dominum terris vitæque magistrum.
Et quisquis natum justo veneratur honore,
Ambobus sua vota dicat vitamque perennem.
Tu casti, rectique tenax, & flectere leges
Post crimen facilis, si quem vecordia præceps
Depulit e vobis præscripto limite vitæ.
Te genitor, nostra paterentur ut ora tueri,
Induit humana facie membrisque caducis.
Quis tentaret enim fragiles attollere visus,
Si talem trepidis voluisset sistere terris,
Qualis es, ingenti cum torques fulmina dextra,
Præsentemque jubes directa pavescere pœnam:
Vel cum placatus, campis sitientibus imbres
Dividis, & dubias sulcis producis aristas.

Ne tamen inſignem res ulla offenderet ortum,
Virgine conciperis. non ſufficit eſſe pudicam,
Nec quæ nupta queat Domino conjungere fratrem,
Ne procul ex utero contagio turpis abeſſet.
Mox ubi proceſſu felix maturuit ætas,
Indociles animos monitis ſervare paternis
Aggrederis, tectamque viam labentibus offers.
Atque ut miſſa Deo penitus præcepta paterent,
Imperium tu morti adimis, morboque ſoluto
Deſperata jubes apprendere munia vitæ,
Reſtituiſque diem cæcis, & ne quid inauſum
Reſtaret penitus, quod perfidus error obiret,
Indicis ſenſum tumulis, & condita pridem
Membra jubes iterum ſuperas conſurgere in auras,
Agnoſcuntque ſuum dilecta cadavera nomen.
At poſtquam legem ſectator idoneus hauſit,
Ut ſe mortali cæleſtis ſpiritus aula
Exueret legi intentum, quo cuncta doceres
Pro ſummo toleranda Deo, recteque perennem
Contemptu mortis ſibi quemque aſſumere vitam:
Sic completa ferens genitoris juſſa, rediſti
Ad ſummi ſecreta poli, qua lucidus æther
Pigra vetat proprio ſuccedere nubila Cælo:
Atque ut certa foret pereuntis copia turbæ,
Quæ præcepta Dei miſerandis auribus arcet,
Nec nova defunctos jampridem jura tenerent:
Carceris inferni feralia libera nobis
Innumeramque jubes tenebris emergere plebem,
His tantum clauſis, quos impia vita notarit:
Et loca pœnarum venturis dividis umbris,
Quæ tibi non credant, vel quæ ſe credere fingant.
Sancte Deus, ſummique Dei venerabile pignus,
Ad cujus nomen violenta morte fugatæ,
Pectoribus propriis, alienaque pectora nactæ,
Exclamant, pallentque animæ, juſſæque recedunt,
Sicut multa prius de te miracula produnt,
Cum terram, cælumque inter ſuſpenſa tenentur,
Obſtricto per te quia nil permittitur hoſti:
At nunc tu dominum meritis, pietate parentem,
Imperio facilem, vivendi lege magiſtrum,
Edictiſque parem, quæ lex tibi condita, ſancit:
Victorem, lætumque pares mihi Conſtantinum.
Hoc melius fœtu, terris nihil ante dediſti,
Nec dabis: exæquent utinam ſua pignora patrem.

INCERTI AUCTORIS.

De Bebiani baptiſmo, & Uxoris Apræ obitu, Bibliotheca Patrum.

O Vir beatus, cui remiſſa iniquitas,
Nec imputata eſt pigra credendi mora,
Operumque caſſa contulit vitam fides:
En iſte, celſi quem ſub auro culminis
Pictura veris exprimit miraculis,
Clarus ſuperbo Veriorum nomine.
Et conſulari Bebianus ſanguine,
Ipſe eſt potentis larga Chriſti gratia.
Prius iſte captus vinculis mortalibus,
Opes & inter ſeculi, pauper Deo,
Vitam ut peractis blandientis copiis
Mortalitatis immemor cucurrerat,
Ut ſe ſubacto fine mortalem videt,
Feſſo benignum quærit aſpectu Deum,
Statimque Chriſtum illuminatus invenit:
Veniam precatur, & ſacerdotum pedes
Supplex adorat, ipſe culpator ſui,
Negansque dignum, gratia dignum facit,
Vovetque vitam, ſi ſuperſit, integram,
Et obire gaudet, ſi renatus opperat.
Credidit oranti, & ſitientem flumina vitæ,
Præcinctus puro perfudit Epiſcopus amne:
Quo peragente pios ſolito mox ordine ritus,
Et divale ſacrum libans, & chriſmate fragrans,
Attonitum mira ſe majeſtate fatetur.
Sed quis odor, quærit, quem ſentiat in ſua labi
Pectora, prædulci medicantem nectare fibras?
Sedula tunc conjux omen de nomine Chriſti
Unguentum ſpirare docet, ſpondetque ſacerdos
Et monet, ut longi ſpatium ſibi poſtulet ævi.
Ille Dei jam totus, ad hæc: Satis hoc mihi donum
Quo potior: nunc mors lucrum mihi, vitaque Chriſtus,
Ecce per æternum terris data gratia Chriſtum.
Hic eſt ille latro felix, qui ſine ſub ipſo
Confeſſus Chriſtum, meruit reus aſtra fidelis:
Hic donatus abit ſolida mercede diei,
Serus ab undecima jam mercenarius hora.
Ergo ut ſanctifica nituit renovatus ab unda,
Ipſe graves artus in mollia fulcra refuſus,
Unanimem alloquitur recreatu corde jugalem.
Ætatis ſpatium luſtra novem mihi
Annum vita ſuper ducere cœperat,
Felix unanimo conjugio mihi,
Dulcis pignoribus, clara & honoribus,
Et nunc mortificis eluta ſordibus
Sancto fine pium tranſmeat in Deum.
Hæc ad verba piis ſedula fletibus
Conjunx, oret adhuc, vivere ſupplicat.
Tunc ille; o mulier neſcia quid petas,
Jam ſcis an valeam vivere tam pie,
Ut tanti maneam muneris integer.
Et quid vita juvat, qua moritur ſalus?
Hæc ut fortis ait, torvum oculis micans,
Et cælum ſtupide ſuſpiciens ait:
Flammantem video luminis ambitum,
In quem nulla venit femina circulum.
O felix, cui adhuc curporeo datum
Æterni ſpeciem cernere ſeculi,
In quo connubii nulla neceſſitas,
Sexus perpetuis curporibus perit.
Rurſus ut hæc dixit ſubita quaſi morte ſolutus
Exanguem porrecta trahit per membra rigorem.
At trepida, & viſis exterrita talibus uxor,
Solvitur in ſpeciem leti: jam muta trementes
Tendit in ora manus; membriſque intenta, lacertis
Pendet in exanimum pallentior ipſa maritum.
Ipſa fidem mortis ſuadet mora; namque bis acto
Orbe duplex revoluta dies, bis veſpera clauſa eſt,
Mortales oculos dum fallit mortis imago.
Ille autem Angelicis manibus per nubila raptus,
Liquerat hoſpitium repetendi corporis, & tunc
Ætherei ſecreta poli, ſedeſque beatas
Aſpectat monſtrante Deo, dignataque Chriſto
Mens pia, dum fletur terris, gaudebat in aſtris,
Hoc unum tantum mærens quod adhuc remearet.
Ex curſu medio redit, ut conſpecta referret,
Firmaretque fidem dubitantum vivere functos.
Utque redux membris admotæ conjugis ora

Vi-

Vidit, pollicitus quiddam mirabile sese
Dicturum, in lucem sua distulit orsa sequentem.
Ergo dies primos ubi crastina fulsit in ortus,
Mane novo sacris (aderat nam forte sacerdos)
Fungitur, utque pio gessit solemnia cultu,
Suspiciens Cælum, ille manus dispandit, & in sa
Brachia constringens quasi quædam munera Cælo
Missa avido premit amplexu, meane omnia sunt hæc?
Percunctans. cuncti dictis stupuere, rogantque
Quid nam conspiciat clausum mortalibus? ille,
Πάντα καλῶς inquit, Patriarcham sæpius Isaac
Commemorans, Græce θεῖον γλυκὺ, θεῖον ἄγασθαι,
Horrescens veransque refert, utque Angelus illum
Sustulerit per inane vehens, ut millia multa
Viderit Angelicis mixta magnisque catervis,
Regnantemque Deum super omnia cum Patre Christum.
Narrat & æternam portis gemmantibus urbem,
Narrat & ætherii cæleste nemus Paradisi.
Inter & hæc dextram secreta in pectora misit
Conjugis hoc dicens: unum sumus ambo, & idem illud
Ingeminans, sancto placidam sic ordine complens
Finem evangelico vitam in sermone refudit.
Et nunc ille Deo fruitur, curamve beatæ
Conjugis æterno vinctus amore tenet.
Attamen unus rapuit solatia nati,
Impatiens tota prole carere pater.
Sed postquam justo tue tempora clauseris ævo
Edoctis genitrix inclita pignoribus:
Tunc puer ille tuus flurentem luce coronam
Præditus occurret cum genitore tibi:
Quo comite adveniens tibi lætus ab æthere conjunx,
Dextram cum blandis porriget alloquiis:
Tempus adest, curis jam solvere, solvere membris:
Vixisti satis, nunc redhibere mihi.
Jam non conjugium nobis mortale, ut in ægris
Ante dedit brevitas invida corporibus:
Quod nobis tenui fructu rapida abstulit ætas,
Orbibus accumulans vix duo lustra tribus.
Nam tue viginti lustris cumulaverat annos,
Præcessit cursus cum mea vita tuos.
At mihi his decies major te fluxerat ætas,
Sed tamen æquævos fecerat unus amor.
Nunc meliore jugo stabiles & in ore piorum,
Aurea vivemus secula rege Deo.
Surge vitum natumque sequens: patet ecce sereni
Porta poli, meritis Angelus ante volat.
Ipse pia de nube manum Deus excutit, & te
In Cælum dextra sollicitante vocat.
Felix Apra, cui licuit terraque poloque
Conjugis unicubæ juge tenere bonum:
Quo terris tibi clarus honor, sub nomine eodem
In Cælis etiam gloria perpes erit.

De Mosis Cantico.
POEMA AUCTORIS INCERTI,
Bibliotheca Patrum.

Cantemus Domino Deoque nostro,
Cui sit gloria, cui honorque pollens.
Sese magnificis decorat actis,
Dum currus celeres Ægyptiorum
Rubri marmoris enecat fluentis.
Adjutor validus meæ juventæ,
Custos, & genitor, salusque vera.
Ipsum conspicua sacrabo laude,
Ipsum vocibus arduis fatebor.
Dignus nomine quod Deus vocatur.
Plebem de medio tulit profundo,
Hic est, hic Dominus potens & ultor,
Hic est progenitor mei parentis,
Qui bellum tulit, obruitque fortes.

De Nativitate Christi.
AUCTORIS INCERTI.
Bibliotheca Patrum.

Nuncium vobis fero desupernis,
Natus est Christus, dominator orbis
In Bethleem Judæ, veluti propheta
Dixerat ante.
Hunc canit lætus chorus Angelorum,
Stella declarat, veniunt Eoi
Principes, dignum celebrare cultum.
Mystica dona,
Thus Deo, myrrham trocleten humando,
Bracteas regi chryseas tulere,
Dum colunt unum, meminere trino
Tres dare terna.

De Die Paschatis.
AUCTORIS INCERTI.
Bibliotheca Patrum.

Vita Sanctorum, decus Angelorum,
Vita cunctorum pariter piorum,
Christe, qui mortis pariter ministrum
Exsuperasti.
Tu tuo lætos famulos tropæo,
Nunc in his serva placidus diebus,
In quibus sacrum celebratur omnem
Pascha per orbem.
Pascha, quo victor rediens ab imo,
Atque cum multis aliis resurgens,
Ipse susceptam super alta carnem
Astra levasti.
Nunc in excelsis Dominus refulgens,
Et supra Cælos Deus elevatus,
Inde venturus homo judicatus
Denuo judex.
Corda tu sursum modo nostra tolle,
Qui patri dexter residens in alto,
Nec resurgentes facias in alto
Præcipitari.
Hoc pater tecum, hoc idem sacratus
Præstet amborum, pie Christe, flatus,
Cum quibus regnas Deus unus omni
Jugiter ævo.

In Die Ascensionis.

AUCTORIS INCERTI.
Bibliotheca Patrum.

Festum nunc celebre, magnaque gaudia,
Compellunt animos carmina promere,
Cum Christus solium scandit ad arduum
Cælorum pius arbiter.
Conscendit jubilans lætus ad æthera,
Sanctorum populus prædicat inclytum,
Concinit pariter Angelicus chorus
Victoris boni gloriam.
Qui scandens superos vincula vinxerat,
Donas terrigenis munera plurima,

Districtus rediens arbiter omnium,
Qui mitis modo transiit.
Oramus, Domine, conditor inclyte,
Devotos famulos respice protegens,
Ne nos livor edax dæmonis obruat,
Demergat vel in inferos.
Ut cum flammivoma nube reverteris,
Occulta hominum pandere judicans,
Ne des supplicia horrida noxiis,
Sed justis bona præmia.

HELPIDIS.

Matronæ Siculæ Severini Boethii Uxoris in natali SS. Apostolorum Petri, & Paulli Hymnus I. Card. Josephus Maria Thomasius in Hymnario pag. LXI.

AUrea luce, & decore roseo
Lux lucis, omne perfudisti sæculum,
Decorans Cælos inclyto martyrio
Hac sacra die, quæ dat reis veniam.
Janitor Cæli, doctor Orbis pariter,
Judices sæcli, vera Mundi lumina,
Per Crucem ille, alter ense triumphans,
Vitæ senatum laureati possident.
Jam, bone Pastor Petre, clemens accipe
Vota precantum, & peccati vincula
Resolve, tibi potestate tradita,
Qua cunctis Cælum verbo claudis, aperis.
Doctor egregie Paulle, mores instrue,
Et mente polum nos transferre satage,
Donec perfectum largiatur plenius,
Evacuata quod ex parte gerimus.
Olivæ binæ pietatis unicæ,
Fide devotos, spe robustos, maxime
Fonte repletos caritatis geminæ,
Post mortem carnis impetrate vivere.
Sit Trinitati sempiterna gloria,
Honor, potestas, atque jubilatio,
In Unitate, cui manet imperium
Ex tunc, & modo, per æterna sæcula. Amen.

HELPIDIS.

In Natali Eorundem Hymnus II. In eodem Hymnario pag. LX. sub Paullini nomine.

FElix per omnes festum mundi cardines
Apostolorum præpollet alacriter
Petri beati, Paulli sacratissimi,
Quos Christus almo consecravit sanguine:
Ecclesiarum deputavit Principes.
Hi sunt olivæ duæ coram Domino,
Et candelabra luce radiantia,
Præclara Cæli duo luminaria.
Fortia solvunt peccatorum vincula;
Portas Olympi reserant fidelibus.
Habent supernas potestatem claudere
Sermone sedes, pandere splendentia
Limina poli super alta sidera.
Linguæ eorum claves Cæli factæ sunt.
Larvas repellunt ultra mundi limites.
Petrus beatus catenarum laqueos,
Christo jubente, rupit mirabiliter.
Custos ovilis, & doctor Ecclesiæ,
Pastorque gregis, conservator ovium,
Arcet luporum truculentam rabiem.
Quodcumque vinclis super terram strinxerit,
Erit in astris religatum fortiter:
Et quod resolvit in terris arbitrio,
Erit solutum super Cæli radium.
In fine Mundi judex erit sæculi.
Non impar Paullus huic Doctor Gentium,
Electionis templum sacratissimum:
In morte compar, in corona particeps,
Ambo lucernæ, & decus Ecclesiæ
In orbe claro coruscant vibramine.
O Roma felix, quæ tantorum Principum
Es purpurata pretioso sanguine!
Excellis omnem mundi pulchritudinem,
Non laude tua, sed sanctorum meritis,
Quos cruentatis jugulasti gladiis.
Vos ergo modo gloriosi Martyres,
Petre beate, Paulle Mundi Lilium,
Cælestis Aulæ triumphales milites,
Precibus almis vestris, nos ab omnibus
Munite malis; ferte super æthera.
Gloria Deo per immensa sæcula:
Sit tibi, Nate, decus, & imperium:
Honor, potestas sanctoque Spiritui.
Sit Trinitati salus individua
Per infinita seculorum secula. Amen.

BEATI MARTINI DUMIENSIS EPISCOPI.

VERSUS IN BASILICA.

Jacobus Sirmondi S. I.

POst Evangelicum bisseni dogma Senatus,
Quod Regnum Christi toto jam personat orbe:
Postque sacrum Pauli stylum, quo curia Mundi
Victa suos tandem stupuit siluisse sophistas,
Arctous, Martine, tibi in extrema recessus
Panditur, inque via fidei patet invia tellus.
Virtutum signis, meritorum & laude tuorum,
Excitat affectum Christi Germania frigens,
Flagrat & accenso divini spiritus igne,
Solvit ab infenso strictas Aquilone pruinas.
Immanes, variasque pio sub fœdere Christi
Adsciscis gentes. Alamannus, Saxo, Toringus,
Pannonius, Rugus, Sclavus, Nara, Sarmata, Dacus,
Ostrogothus, Francus, Burgundio, Dacus, Alanus,
Te Duce, nosse Deum gaudent. tua signa Suevus
Admirans didicit fidei quo tramite pergat,
Devotusque tuis meritis hæc atria claro
Culmine sustollens, Christi venerabile templum
Constituit, quo clara vigens, Martine, tuorum
Gratia signorum votis te adesse precatur:
Electum, propriumque tenet te Gallia gaudens
Pastorem, teneat Gallæcia tota patronum.

EJUS-

EJUSDEM IN REFECTORIO.

NOn hic auratis ornantur prandia fulcris,
Affyrius murex nec tibi figma dedit.
Nec per multiplices abaco ſplendente cavernas
Ponentur nitidæ codicis arte dapes.
Nec ſcyphus hic dabitur, rutilo cui forte metallo
Cruſtatum ſtringat tortilis anſa latus.
Vina mihi non ſunt Gazetica, Chia, Falerna,
Quæque Sarepteno palmite miſſa bibas.
Sed quidquid tenuis non complet copia menſæ,
Suppleat hoc, petimus, gratia plena tibi.

EPITAPHIUM EJUSDEM.

PAnnoniis genitus, tranſcendens æquora vaſta,
Galliciæ in gremium divinis nutibus actus,
Confeſſor Martine, tua hac dicatus in aula,
Antiſtes cultum inſtitui, ritumque ſacrorum:
Teque, Patrone, ſequens famulus Martinus eodem
Nomine, non merito, hic in Chriſti pace quieſco.

D. GREGORII.

Die Dominico Hymnus. Georgius Fabricius.

PRimo dierum omnium,
Quo Mundus exſtat conditus,
Vel quo reſurgens conditor,
Nos morte vita liberat.
Pulſis procul torporibus,
Surgamus omnes ocyus,
Et nocte quæramus pium,
Sicut Prophetam novimus.
Noſtras preces ut audiat,
Suamque dextram porrigat,
Ut expiatos ſordibus
Reddat polorum ſedibus.
Nos, quique ſacratiſſimo
Hujus diei tempore,
Horis quietis pſallimus,
Donis beatis muneret.
Jam nunc paterna claritas
Te poſtulamus affatim,
Abſit libido ſordidans,
Et omnis actus noxius.
Ne fœda ſit, vel lubrica
Compago noſtri corporis,
Propter quod Averni ignibus
Ipſi crememur acrius.
Ob hoc Redemptor quæſumus,
Ut probra noſtra diluas;
Vitæ perennis commoda
Nobis benigne conferas.
Præſta, Pater piiſſime,
Patrique compar Unice,
Cum Spiritu Paraclito,
Regnans per omne ſeculum.

Tempore Veſpertino.

NOcte ſurgentes vigilemus omnes,
Semper in Pſalmis meditemur, atque
Viribus totis Domino canamus
Dulciter hymnos.
Ut pio Regi pariter canentes
Cum ſuis Sanctis mereamur aulam
Ingredi Cœli, ſimul & beatam
Ducere vitam.
Præſtet hoc nobis Deitas Beata
Patris, ac Nati, pariterque Sancti
Spiritus, cujus reboat per omnem
Gloria Mundum.

Alter.

ECce jam noctis tenuatur umbra,
Lux & auroræ rutilans coruſcat;
Viribus totis rogitemus omnes
Cunctipotentem.
Ut Deus noſtri miſeratus omnem
Pellat angorem, tribuat ſalutem,
Donet & nobis pietate Patris
Regna Polorum.

Tempore totius Diei.

O Lux Beata Trinitas,
Et principalis Unitas,
Jam Sol recedit igneus,
Infunde lumen cordibus.
Te mane laudum carmine,
Te deprecemur veſperi,
Te noſtra ſupplex gloria
Per cuncta laudet ſecula.

Hymnus Jejunantium.

CLarum decus jejunii
Monſtratur orbi cœlitus,
Quod Chriſtus auctor omnium
Cibis dicavit abſtinens.
Hoc Moiſes charus Deo
Legiſque lator factus eſt:
Hoc Eliam per aera
Curru levavit igneo.
Hinc Daniel myſteria
Victor leonum viderat,
Per hoc amicus intimus
Sponſi Johannes claruit.
Hæc nos ſequi dona Deus
Exempla parſimoniæ.
Tu robur auge mentium
Dans ſpiritale gaudium.

In Jejunio.

AUdi benigne Conditor
Nostras preces cum fletibus,
In hoc sacro Jejunio
Fusas quadragenario.
Scrutator alme cordium,
Infirma tu scis virium,
Ad te reversis exhibe
Remissionis gratiam.
Multum quidem peccavimus,
Sed parce confitentibus,
Ad nominis laudem tui
Confer medelam languidis.
Sic corpus extra conteri
Dona per abstinentiem,
Jejunet ut mens sobria
A labe prorsus criminum.

In Die Palmarum.

MAgno salutis gaudio
Lætetur omne seculum,
Jesus Redemptor omnium
Sanevit orbem languidum.
Sex ante Paschæ ferias
Advenit in Bethaniam,
Ubi pie post triduum
Resuscitavit Lazarum.
Nardi Maria pistici
Sumpsit libram mox optimi,
Unxit beatos Domini
Pedes rigando lacrimis.
Post hæc jugalis Asinæ
Jesus supernus arbiter
Pullo sedens ad inclytam
Pergebat Hierosolymam.
O quam stupenda pietas,
O mira Dei clementia,
Sessor Aselli fieri est
Dignatus Auctor seculi.

In Passione Christi.

REx Christe factor omnium,
Redemptor & credentium,
Placare votis supplicum,
Te laudibus colentium.
Cujus benigna gratie
Crucis per alma vulnera
Virtute solvit ardue
Primi Parentis vincule.
Qui es creator siderum,
Tegmen subisti carneum,
Dignatus hanc vilissimam
Pati doloris formulam.
Ligatus es, ut solveres
Mundi ruentis complices,
Per probra tergens crimine,
Quæ Mundus auxit plurima.
Cruci Redemptor figeris,
Terram sed omnem concutis,]
Tradis potentem spiritum,
Nigrescit atque seculum.

Mox in paternæ gloriæ
Victor resplendens culmine,
Cum Spiritus munimine
Defende nos, Rex optime.

In Die Pentecostes.

JAm Christus astra ascenderat,
Regressus, unde venerat,
Promissa Patris munera
Sanctum daturus Spiritum.
Solennis urgebat dies,
Quo mystico septemplici
Orbis volutus septies
Signet beata tempora.
Dum hora cunctis tertia
Repente Mundus intonat,
Apostolis orantibus
Venisse nuntiat Deum.
De patris ergo lumine
Decorus ignis missus est,
Qui fida Christi pectora
Calore verbi compleat.
Impleta gaudent viscera
Afflata Sancto Spiritu,
Voces diversas intonant,
Fantur Dei magnalia.
Tum gente eb omni cogniti
Græcis, Latinis, Barbaris,
Cunctis & admirantibus
Linguis loquuntur omnibus.
Judæa tunc incredula,
Vesana turva spiritu,
Ructare musti crapulam
Christi alumnos concrepat.
Signis sed & virtutibus
Occurrit, & docet Petrus,
Falsos probavit perfidos
Joelis testimonio.

Hymnus.

LUcis creator optime,
Lucem dierum proferens,
Primordiis lucis novæ
Mundi parans originem.
Qui mane junctum vesperi
Diem vocari præcipis,
Tetrum chaos illabitur,
Audi preces cum fletibus.
Ne mens gravete crimine
Vitæ sit exul munere,
Dum nil perenne cogitat,
Seseque culpis illigat.
Cælorum pulset intimum,
Vitale tollet præmium,
Vitemus omne noxium,
Purgemus omne pessimum.

D. Hi-

D. HILARII.

De Epiphania Hymnus. Georgius Fabricius.

JEsus refulgit omnium
Pius Redemptor gentium,
Totum genus fidelium
Laudes celebret dramatum.
Quem stella natum fulgida
Monstrat micans per æthera,
Magosque duxit prævia
Ipsius ad cunabula.
Illi videntes parvulum
Pannis adorant obsitum,
Verum fatentur & Deum,
Munus ferendo mysticum.
Denis ter annorum cyclis
Jam parte vivens temporis,
Lympham petit baptismatis
Cunctis carens contagiis.
Felix Johannes mergere
Illum tremiscit flumine,
Potest suo qui sanguine
Peccata Mundi tergere.
Nos, Christe, subnixa prece
Omnes precamur, protege,
Qui præcipis rubescere
Aquæ potenter hydriæ.

Hymnus Jejunantium.

JEsu quadragenariæ
Dicator abstinentiæ,
Quique ob salutem mentium
Hoc sanxeras jejunium,
Quo Paradiso redderet
Servata parsimonia,
Quos inde gastrimargiæ
Huc illecebra depulit.
Adesto nunc Ecclesiæ;
Adesto pœnitentiæ,
Qua pro suis excessibus
Orat profusis fletibus.
Tu retroacta crimina
Tua remitte gratia,
Et a futuris adhibe
Custodiam mirissime.
Ut expiatie his annuis
Jejuniorum victimis,
Tendamus ad Paschalia
Digne colenda gaudia.

In Die Pentecostes.

BEata nobis gaudia
Anni reduxit orbita,
Cum spiritus Paraclitus
Effulsit in Discipulos.
Ignis vibrante lumine
Linguæ figuram detulit,
Verbis ut essent profluí,
Et charitate fervidi.
Linguis loquuntur omnium,
Turbæ pavent Gentilium,
Musto madere deputant,
Quos Spiritus repleverat.
Patrata sunt hæc mystica,
Paschæ peracto tempore,
Sacro dierum numero,
Quo lege fit remissio.
Dudum sacrata pectora
Tua replesti gratia,
Dimitte nunc peccamina,
Et da quieta tempora.
Te nunc, Deus piissime,
Vultu precamur cernuo,
Illapsa nobis cælitus
Largire dona Spiritus.

CARMINA SIBYLLINA.

Lactantius lib. VII. Cap. XIX.

quando venerit
Ignis, erunt tenebræ in media nocte obscura.

Isidorus Orig. lib. IX. cap. II.

tunc lactea colla
Auro innectuntur.

Divus Augustinus in oratione contra Judæos, Paganos, & Arrianos.

JUdicii signum, tellus sudore madescet.
Et Cælo rex adveniet per secla futurus.
Scilicet in carne præsens, ut judicet orbem.
Unde Deum cernent incredulus atque fidelis.
Celsum cum Sanctis, ævi jam termino in ipso.
Sic animæ cum carne aderunt, quas judicat ipse,
Cum jacet incultus densis in vepribus orbis,
Rejicient simulacra viri cunctam quoque gazam.
Exuret terras ignis pontumque polumque.
Inquirens, tetri portas effringet averni.
Sanctorum sed enim cunctæ lux libera carni
Tradetur, sontes æternaque flamma cremabit.
Occultos actus retegens tunc quisque loquetur
Secreta, atque Deus reserabit pectora luci.
Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes.
Eripitur solis jubar & chorus interit astris.
Volvetur Cælum, lunaris splendor obibit.
Dejiciet colles, valles extollet ab imo.
Non erit in rebus hominum sublime vel altum.
Jam æquantur campis montes, & cærula ponti.
Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
Sic pariter fontes torrentur, fluminaque igni.
Et tuba tunc sonitum tristem demittet ab alto.
Orbe gemens facinus miserum, variosque labores,
Tartareumque chaos monstrabit terra dehiscens.
Et coram Domino reges sistentur ad unum.
Decidet e Cælo ignisque & sulphuris amnis.

Idem

Idem ibidem.

IN manus iniquas & infidelium postea veniet.
Dabunt Deo alapas manibus incestis.
Et oribus immundis expuent salivas venenosas.
Dabit autem in verbera omnino innocens dorsum.
Et colaphos accipiens tacebit, nequis agnoscat
Quod verbum & unum venit, ut mortuis loquatur,
Et coronam portabit spineam.
In cibum autem fel & ad sitim acetum dederunt,
Inhospitalitatis hanc monstrabant mensam.
Ipsa enim stulta Deum tuum non cognovisti,
Ludentem mortalibus mentibus, sed ex spinis
Coronasti corona, horridumque fel miscuisti.
Templi vero velum scindetur, & die
Media nox tenebrosa nimis tribus horis.
Et mortis factum finiet trium dierum somno suscepto.
Et nunc a mortuis regressus in lucem venit.
Primus resurrectionis initium revocatus ostendit.

LICENTII CARMEN HEROICUM.

Ad Augustinum, declarans benevolentiam erga præceptorem nullis casibus intermorituram.

D. Augustinus Epist. XXXIX.

ARcanum Varronis iter scrutando profundi
Mens hebet, adversamque fugit conterrita lucem.
Nec mirum: jacet omnis enim mea cura legendi
Te non dante manum, & consurgere sola veretur.
Nam simul ut perplexa viri compendia tanti
Volvere suasit amor, sacrosque attingere sensus,
Queis numerum dedit ille tonis, mundumque Tonantis
Disseruit canere, & patiles agitare choreas:
Implicuit varia nostrum caligine pectus,
Induxitque animo rerum violentia nubem.
Inde figurarum positas in pulvere formas
Posco amens, aliasque graves offendo tenebras.
Ad summam, astrorum causas clarosque meatos,
Obscuros quorum ille situs per nubila monstrat:
Sic jacui nutans, ut talem omnino ruinam,
Nec qui nos prohibet latebras agnoscere Cæli,
Nec persona daret functorum ficta cavernis.
Prothea namque ferunt veterum commenta Pelasgum,
Qui dum solicitis non vult aperire futura,
Spumat aper, fluit unda, fremit leo, sibilat anguis:
Captum aliquando tamen in munera parva volucrum.
At mihi qui nimium curis gravioribus angor,
Dulcia quique animæ sed dulcia pabula quære,
Varronis responsa labant: quod supplice cantu
Præsidium & nympham, regemque & flumina poscam?
An te voce vocem, clari quem rector Olympi
Fontibus infantum præfecit, & abdita jussit
Ubertate animi longe ructare fluenta.
Ferto magister opem, ac tu ne desere vires
Invalidas, mecumque sacras subvertere glebas
Incipe. tempus enim, nisi me mortalia fallunt,
Labitur, in seniumque trahit: tibi noster Apollo
Corda replet, patremque suum patremque Deorum
Conciliat, legemque bonam pacemque canentam
Monstrat, & abducto velamine singula pandit.
Viginti emensus nam longos forsitan orbes
Solis eras cum te ratio pulcherrima mundi,
Ditior imperiis, & nectare dulcior omni
Corripuit, statuitque vagum medioque locavit,
Omnibus unde aciem posses intendere rebus.
O bone carpe iter annorum, sapientia quantum
Crescit amore sui, inveniens nova culmina semper,
Perge viam, qua te soboles præclara Tonantis
Perducit, sternens in planos ardua campos.
Et cum Luciferos præcordia vesper in ortus
Distulerit, sanctumque super benedixeris ignem,
Sis memor ipse mei: binulam qui ponitis aurem
Legibus invictis, contundite pectora palmis,
Sternite membra solo, meritosque ciete dolores,
Et prohibete nefas. Deus imperat omnibus unus,
Admonet Antistes, venturaque fulmina terrent.
O mihi transactos revocet si pristina soles
Lætificis aurora rotis, quos libera tecum
Otia tentantes, & candida jura bonorum,
Duximus Italiæ medio, montesque per altos:
Non me dura gelu prohiberent frigora cano,
Nec fera tempestas Zephyrum, fremitusque Borini,
Quin tua sollicito premerem vestigia passu.
Hoc opus ut jubeas tantum, cruor irriget artus,
Solstitio Neuros, bruma sectabimur Istrum.
Ignotos Garamas fulvet mihi vincula gerris.
Exampleosque lacus fugiens Hypanis ubi amarus
Calipidum Scythicas relonat spumosus ad undas:
Ibimus & Leucos, qua Leucia solis in ortus
Tenditur, & visti deserta cacumina Casi,
Queis Epidamnoeas æquat sibi Casia rupes,
Unde quiescentem auroram, currusque solutos,
Sopitamque diem media sub nocte viderem,
Te suadente petam: nec enim labor aut metus ...
Terret, ubi insontes precibus Deus audit apertis.
Et nunc Romulidum sedes & inania tecti
Culmina, bacchatasque domus vanosque tumultus
Delererem, & totus semel in tua corda venirem,
Ni mens conjugii incumbens retineret euntem.
Crede meis, o docte, malis, veroque dolori,
Quod sine te nullos promittunt carbasa portus,
Erramusque procul turbata per æquora vitæ.
Præcipites densa veluti caligine nautæ,
Quos furor australis, stridens & flatus ab euro
Perculit, & raptis privavit turbo magistris,
Protinus abruptis miseri volvuntur in undis,
Non forus, aut proræ non lintea deinde procellas
Ferre valent, ratioque jacet stupefacta regendi.
Sic me ventus agit, volvuntque Cupidinis æstus
In mare letiferum, nec terræ protinus absunt.
Sed mecum reputans, tua candida verba, magister,
Hæc magis esse reor, tibi credere callida res est.
Decipit atque animis molitur retia nostris.
Præteritos (oblitus enim præsentia) præsto,
Nunc tibi charu nos, nos nunc de pectore lapsi.
Hei mihi quo ferar, unde velim tibi pandere mentem.
Ante sub Ægæo optabunt pia tecta palumbes,
Et versa halcyone componet in arbore nidos,
Esuriens vitulos alet ante leæna sequaces,
Atque impasta diu teneros lupa nutriet agnos,
Mutantesque suis divisum partibus orbem,
Aut Barcæus alet Taurum, aut Hyrcania Tauros.
Ante Thyesteis iterum male territa mensis,
Interrupta dies refugos vanescet in ortos.
Ante dabunt imbres Nilum, super æthera damæ
Erra-

Errabunt, montesque canant, & flumina laudent,
Quam mihi post tergum veniant tua dona, magister.
Arcet amor, copulamque tenet communis honesti.
Hic hic regnat amicitiæ decus huste sagatu.
Nam neque propter opes vitreas, aurumque rebelle,
Jungimus assensus animorum, nam neque vulgi
Nos fortuna ruens, quæ separat ardua, junxit.
Sed labor interiora legens, vulgata libellis,
Atque animis inventa tuis, & nobile dogma
Indictum, contraque bonos responsa relatus.
Et mea Calliope quamvis te cominus altum
Horreat, & vultus abscondat, inutile tractans:
Hoc tamen hoc animi vinclum, nexusque fidelis,
Non qui montosis firmatas rupibus alpes
Fregit, & Italicas pressit cum mœnibus urbes,
Rumperet, aut nostro terreret robore quidquam.
Ite procul latices tumidis anfractibus Oxi,
Aut ab Aremphæis Ripheos, aut oppida Caspi
Cimmeriasque domos sejungere flumine largo:
Mæotidumque plagæ, ponto quas obruit Helles,
Europæ atque Asiæ longe discrimina tendant.
Nonne bonum per utrunque latus armenta fatigans
Finibus abscidit lateri Dodona Molossos,
Cognatosque Arabas: nec pacis fœdus amicum
Sidonios inter mansit regnumque Pelopum,
Sacrilegusque Phryges: quamvis pro tempore cunctis
Hospitium commune fuit. quid denique fratrum
Dissidium, pugnasque canam, quid honesta parentum
Verbera? quid matrum furias, natosque superbos?
Est etiam superum concors discordia rerum,
Totque fluunt ritus, quod dat sententia leges.
Nec tenet unus amor. non si mihi murmura centum
Det Boreas, totidemque animas, centumque per ora
Lingua rigens adamante fremat, memorare valebo,
Quæ sociata prius rerum natura locorum
Distulit, & tereti limavit glarea mundo.
Sed nos præterea qui ab una expungimur urbe,
Quod domus una tulit, quod sanguine tangimur uno
Seclorum Christiana fides connexuit: & quod
Nos iter Immensum disterminat, & plaga ponto
Interfusa coercet, amor contemnit utrumque,
Gaudia qui spernens oculorum, semper amico
Absenti fruitur, quoniam de corde profundo
Pendet, & internæ rimatur pabula fibræ.
Interea venient quæcumque futura bonorum
Scripta salutiferi sermonis, & illa priorum
Æquiparanda favis, reputans qui pectore in alto,
Conceptum in lucem vomuisti nectareum mel,
Præsentem ipsa mihi te reddent, si mihi morem
Gesseris, & libros, quibus in te lenta recumbit
Musica, tradideris nam ferveo totus in illos.
Annue. sic nobis verum ratione patescat,
Sic plus Eridano fluat, & contagia mundi
Ne quidquam volitent nostri circum arva coloni.

DE PROVIDENTIA DIVINA

OPUSCULUM INCERTI AUCTORIS

Bibliotheca Patrum.

MAxima pars lapsis abiit jam mensibus anni,
Quo scripta est versu pagina nulla tuo.
Quæ tam longa tibi peperere silentia causæ?
Quisve dolor mœstum comprimit ingenium?
Quamquam & jam gravibus non absint carmina curis,
Et proprios habeant tristia corda modos:
Ac si te fracti perstringunt vulnera mundi,
Turbarumque una si rate fert pelagus,
Invictum deceat studiis servare vigorem:
Cur mansura pavent, si ruitura cadunt?
O felix, cui tanta Deo tribuente facultas
Contigit, ut tali tempore liber agat:
Quem non concutiat vicina strage ruina,
Intrepidum flammas inter & inter aquas.
Nos autem tanta sub tempestate malorum
Invalidi passim cædimur, & cadimus.
Cumque animum patriæ subiit fumantis imago,
Et stetit ante oculos quidquid ubique perit,
Frangimur, immodicis & fletibus ora rigamus:
Dumque pios agimus, vertimur in querulos.
Nec parcunt quidam turbatam incessere mentem,
Linguarum & jaculis saucia corda petunt.
Dic. ajunt, causas, qui rerum hominumque labores
Arbitrio credis stare regique Dei:
Quo scelere admisso pariter periere tot urbes:
Tot loca, tot populi quid meruere mali?
Si totus Gallos sese effudisset in agros
Oceanus, vastis plus superesset aquis.
Quod sane desunt pecudes, quod semina frugum,
Quodque locus non est vitibus. haud oleis:
Quod fundorum ædes vis abstulit ignis & imbris,
Quarum stare aliquas tristius est vacuas.
Si toleranda mali labes, heu cæde decenni
Vandalicis gladiis sternimur & Geticis.
Non castella petris. non oppida montibus altis
Imposita, aut urbes amnibus æquoreis:
Barbarici superare dolos atque arma furoris
Evaluere omnes: ultima pertulimus.
Nec querar extinctam nullo discrimine plebem,
Mors quoque primorum cessit ab invidia.
Majores anni ne forte atque æquior ætas
Offenso tulerint quæ meruere Deo.
Quid pueri infantes? quid commisere puellæ?
Nulla quibus dederat crimine vita brevis?
Quare templa Dei licuit popularier igni?
Cur violata sacri vasa ministerii?
Non honor innuptas devotæ virginitatis,
Nec texit viduas relligionis amor.
Ipsi desertis qui vitam ducere in antris
Suerant laudantes nocte dieque Deum,
Non aliam subiere necem, quam quisque profanus,
Idem turbo bonos sustulit, atque malos.
Nulla Sacerdotis reverentia nominis almi
Discrevit miseri suppliciis populi:
Sic duris cæsi flagris, sic igne perusti,

Inclusæ vinclis sic gemnere manus.
Tu quoque pulvereus planstra inter & arma Getarum
Carpebas durem non sine sesce viam:
Cum sacer ille senex plebem, usta pulsus ab urbe,
Ceu pastor laceras duceret exul oves.
Verum hæc sub belli sileantur turbine gesta.
Consusis quoniem non suit ordo malis.
Forte etenim placidas res mundi, & tempora pacis,
Arbitra dignetur cernere cura Dei.
Sic cunctos annos veterum tecolamus avorum,
Et quidquid potuit nostra videre dies,
Maximus injustis locus invenietur in urbe,
Oppressis autem pars prope nulla bonis.
Qui fuerit violentus, atrox, versutus, avarus,
Cujus corde fides cesserit, ore pudor,
Hunc omnes mirantur, ament, reverentur, honorant,
Huic summi fasces, huic tribuuntur opes.
Quod si quis justo castam & sine crimine vitam
Dissimili studio ducere maluerit:
Hic inhonorus, inops, odium juveunmque senumque,
In tutis mundi pertibus exul egit.
Impius exultat maturis integer ennis:
Carpere non cessant ulcera dira pium.
Falsa valent in judiciis, & vera laborant:
Insontes sequitur pœna, salusque reus.
Ignaurate piie illudit edultera sacris.
Blasphemus templi limine rutus adit.
Quæ si cura Dei celse spectaret ab arce,
Resque ageret nostres sub ditione sua,
Aut non effugerent ultrices crimina pœnas,
Aut virtus tertis sola reperta foret.
Talia eum secilis vulgi spargentur in aures,
Quem multis rudibus lingua maligna nocet?
Nec tautus dolur est Scythicis consumier armis,
Quautus ab infidis curdibus ista seri.
Prome igitur sanctis cæleslie tele pharetris,
Et medicis hostem confice vulneribus.
Forte eliqui poteruur errorum evadere noctem,
Inque viam visa luce referre pedem.
Ac ne sermo moram petiatur ab impare versu,
Herei numerie portige pentametrum.
Ista quidem melius divinis edita libris
Cognoscenda surent, ubi legis in æquore aperto
Promptum esset ventis dete libere vela secundis:
Sed quoniem rudibus metus est intrare profundum,
In tenui primum discent procurrere rivo.
Qua jacet extremo tellus circumdata ponto,
Et qua gens huminum diffusa est corpore mundi;
Seu nustrus annos, seu tempora prisca revulvas,
Esse omnes sensere Deum: nec defuit ulli
Auctorem natura docens: & si impius error
Amisit, multis tribuens quud debuit uni,
Innatum est cunctis, genitorem agnoscere rerum.
Hic euctore carens, & tempore permanet idem
Semper, & immensum: nec secula nec loce claudunt.
Hic nullis mundi causis extentibus, in se
Quidquid vellet habens, cum visum est, omnie solus
Condidit ut voluit, formas, numerosque, modosque,
Et genera & vitas stetuens & semina rebus.
Quidquid inest Cælu, quidquid terraque marique,
Quidquid quocumque est in corpore, sive animetum
Sive expers enimæ, celida, humida, frigida, sicca,
Uno extent auctore Deo: qui divite verbo
(Quod Deus est) rerum naturas atque elementa
Prutulit, & summis opisex intentus & imis.
Quod vero adversis compugnant condita causis,
Atque aliis alia obsistunt: contraria discors
Omnia motus alit; dumque illi occurritur illo,
Vitalem capiunt cuncta exagitera vigorem:
Quæ vel pigra situ, vel pruno lubrica lapsu,
Aut cursu instebili, stabili aut torpore peritent.
Mollia sic duris, sic raris densa resistunt,
Et liquidis solida, & tardis velocia, claro
Obscurum objectum, & dulci contendit amerum.
Nec mihi fas dixisse aliquid non rite creatum:
Aut nllae ausim mundi reprehendere partes:
Cum sator ille operum teneat momenta suorum,
Et carptim varios in totum temperet usus:
Denique quidquid obest, aut causa, eut tempore verso
Prodest: & gemino subsistunt cuncta periclo.
Frigora perpessus solem cupit: usus ab ævo,
Inter Hyperboreas mavult algere pruinas.
Injusto pluviam metuit sub falce viator:
Quam poscit votis sitienti rusticus agro.
Cæruleos angues timor isti est visere: at illi
Intrepida excoctis oneratur mensa chelydris.
Quod si forte lupos, lyncasque, ursosque creator
Displicet, ad Scythiæ proceres regesque Geterum
Respice: queis ostro contempto & vellere Serum,
Eximius decor est tergis horrere ferarum.
Singula sectari longum est: sed munere Christi
Scire datum, quod alit tellus, quod in æquore vivit,
Quidquid in arboribus, quidquid variatur in herbis,
In laudem auctoris certis subsistere causis:
Et quæ sola nocent, eadem collata mederi.
Est igitur Deus: & bonus est, & quidquid ab illo
Effectum est, culpa penitus vacat, atque querele.
Omnem autem hanc molem mundi, qui condidit, ipse
Et regit, utque nihil non ortum sumpsit ab illo;
Sic nihil est, quod stare queat factore remoto.
Nam qui pigra Deo dant otia, credo, verentur,
Ne curæ intentum vigiles durique labores
Conficient, & tanta simul non explicet unus.
O mersi in tenebras, divinique ignis inanes,
Et plus corporeis oculis quam mente videntes:
Qui vestræ æternum naturæ & conditioni
Audetis conferre Deum: cui, si quid amatis,
In laudem pravi adjicitis, vestrisque beatum
Creditis esse bonis, aut ulla incommoda ferre.
An quia cum magnas urbes, populosque tenetis
Sub vestro imperio, misetum est in somnibus ægram
Partiri curis in multa negotie mentem:
Cumque graves trepidis incumbant undique causæ,
Nun fert urgentes industrie victa labores.
Et si animis ægris depulsa est sollicitudo,
Blande voluptatem requies creet otia noctis:
De Domino hoc sentire pium est, quem semper eumdem
Nil grevat, ex toto nil occupat: effleit ætas,
Ae venit, & spectant genita & gignentia finem:
Ille menet, simul acta tenens, & agenda: futuris
Ulterior, tum præteritis prior, omnibus unus
Præsens: & sulus sine tempore, tempora condens,
Utque ævi spatia, ac numeros præcedit, & exit,
Sic nullo immensus cohibetur fine locorum.
Nilque adeo est megnum, quod non certus modus arcet:
Et cælum & terras, & totum denique mundum
Limes habet: meta est altis, & meta prufundis.
Sed nusquam non esse, Dei est qui totus ubique,
Et penetrat mundi membre omnie liber, & ambit.
Hæc igitur vis sula potest moderamina rerum
Dividere, & placidis eadem persistere curis:
Quam non effugiant cita, nec remorantia tardent.

Quæ

Quæ numquam ignara, numquam longinqua, nec ullis
Translata accedens regionibus, absit ab ullis:
Nec de noscendis egeat manifesta doceri.
Hæc testis rerum tacita audiat, abdita cernat:
Det vitas, adimatque datas, pereuntia salvet,
Dejecta attollat: premat ardua, protoget annos,
Et minuat, mutet corda, & peccata remittat.
Sunt qui virtutem concedunt Omnipotenti,
Forte voluntatem demant: & magna regentem,
Curam hominis tenuisse putent, in tempora nati
Exigua, & varia sub tempestate relicti.
Quo vos sponte juvat cadere, oblitosque parentis
In pecudum genus, & sortem transire ferarum?
Incomperta latent naturæ exordia nostræ,
Aut spem propositam in Christo præsentia turbant?
Parcite sublimes æternæ gentis honores
Degeneri violare metu: potiusque relictum
Immortale decus superato apprendite Cælo.
Nota via est, Christo cunctis reserante magistro,
Qui vocat, & secum nos deducturus, & in se.
Ac ne vaniloqui spondere incerta putemur,
Res movet a primis aperire parentibus ortum
Humani generis: causasque evolvere vitæ
Amissæ, & rursus Christo donante receptæ.
Dispositis rebus totum jam conditor orbem
Fecerat, & pulcra vernabat origine mundus.
Jam sol dimensis in tempora cursibus ibat,
Lunaque cum stellis præbebat lumina nocti;
Jam pecudes tellus, jam pisces pontus alebat,
Et liquidum volucres innabant aera pennis.
Sed quod divina possit ratione potiri,
Nondum erat in terris animal: dedit optimus auctor
Hoc homini speciale decus, cumque omnia verbo
Conderet, hunc manibus, quo plus genitoris haberet,
Dignatur formare suis: substantia duplex
Jungitur, inque unam coeunt contraria vitam;
Namque anima ex nullis, ut cetera, gignitur, expers
Interitus, nisi quod Domino cruciabilis uni est,
Et rea, ferre potest pœnam sub nomine mortis
Terrenamque elapsa domum, dat vivere secum
Consortem, & pariter divinum haurire vaporem,
Nec quia dissimilis rerum natura duarum est,
Dispar conditio est; manet exitus unus utrumque,
Seu potior juri subdatur posterioris,
Seu se majoris virtute infirmior æquet.
Est etenim ambarum vinci, est & vivere posse:
Proficere & minui: regnare & perdere regnum.
Non quia plus cuiquam, minus aut in origine causæ
Nascendi attulerint, aut ulla externa creatos
Vis premat, ignarosque agat in discrimina morum:
Sed quia liber homo, & sapiens discernere rectis
Prava potest, in se intus habens discrimina rerum,
Jusque voluntatis, quo temperat arbitrium mens.
Si tamen ancipitis cæca inter prælia vitæ,
Non jam detumeat, sed votis tuta modestis,
Inde putet totum posse, unde accepit & esse.
Insita sic nobis patriæ virtutis imago est,
Longo justitiæ quæ multum exercita cultu
Cen speculum lumen divinum imitata referret.
Cumque bonis positum transisset in artibus ævum,
Æternam victrix arcem mansura teneret.
Totaque res effecta Dei, jam nulla subiret
Prælia, nec trepida secum decerneret in se:
Nec vellet quod mox nollet voluisse timere,
Ignorare, optare, pati jam nescia, nullis
Crescere egens cumulis, nullisque obnoxia damnis.
Et quo promissis absit fiducia magnis,
Ac spes propositæ sit non incerta coronæ,
Munere præsentis vitæ, documenta futuræ
Sumit homo, & dandis confidere discit adeptis.
Huic cæli volucres, & cuncta animalia terræ
Subjecta, & pisces, quos nutrit pontus & amnes;
Huic solis lunæque vices, & sidera noctis
Nosse datum: numerisque dies comprehendere & annos:
Scire potestates herbarum, & nomina rebus
Indere, & ingenium varias augere per artes.
Hunc potiorem unum cunctis spirantibus, uni
Subjectum servire Deo: nec corporea vi,
Sed rationis ope, præ fortibus imperitare.
Quod si quis non totus homo hæc extendere verbis
Me putat, & nondum sese cognovit in istis:
Audiat a primis distare parentibus actum
Per delicta genus, multa & rubigine morum
Corrupti, exiguum semen superesse vigoris.
Utque suæ tantum naturæ discat honorem,
In summum sancti generis redeat caput, & se
Æstimet a manibus Domini, afflatuque regente:
Qualis Adam, nondum terram damnatus in istam,
Et liber culpæ, paradisi divitis orbem
Cultarum locuples virtutum fruge tenebat,
Cui cum tanta Deus largitus dona fuisset,
Viperei populi princeps invidit, & alta
Dejectus regione poli (quia summa tenere
Non nisi pura potest bonitas) majora nocendi
Concepit verso mutatus corde venena,
Qui possessorem tantarum delitiarum
(Mandato exclusum quia noverat arbore ab una)
Perpulit a vetitis pomum decerpere ramis,
Queis inerat recti & pravi experientia major
Tunc ditione hominis: quia nondum acceperat hanc vim,
Quæ posset vitanda suo sine nosse periclo.
His illata dolis, hoc crimine nata subegit
Mors hominem, culpa in cunctos manante minores.
Quæ semel antiqua pulsos virtutis ab arce,
Non uno tantum transfuso errore parentum
Implicuit: sed cum populis nascentibus aucta,
Multiplicem lata porraxit strage ruinam.
At quamquam immissa regnaret morte, peremptos
Nulla tamen placitos Domino non edidit ætas:
Cunctaque diversos habuerunt secula justos.
Quos licet ob meritum vitæ bona multa manerent,
In mortem vitiata tamen natura trahebat,
Non prius a primi vinclo absolvenda parentis,
Quam majestate incolumi generatus in ipsa
Destrueret leti causas, & semina Christus,
Cujus perpetuam cunctis assistere curam
Promptum est exemplis ab origine nosse petitis.
Non habet hanc sanctis onerans altaria sacris
Justus Abel, qui primitiis ovium grege lectis
Convertit Domini sincera in munera vultum:
Nec fallit specie devota relligione
Dona Cain reprobanda dicans, cui virus amarum
Invidia in fratrem succenso felle coquebat.
Nec revocare ferum Dominus sermone benigno
Abstinuit: quantumque nefas strueretur ab ipso,
Ingessit, formamque dedit, qua vincere sese
Posset, & insanæ regnaret fortior iræ.
Sed concepta semel facinus crudele peregit
Impietas, scelere immenso primordia mundi.
At numquid placitum sibi justum a cæde nefanda
Non potuit servare Deus: sed finis acerbi

Occasum, potior vita & tribuenda corona;
Immodico æterni superabant pondere honoris.
Quid? cum viventem de terris transtulit Enoch,
Spernebat terrena Deus? namque omnibus illud
Proderat exemplum, quo mortis terror abiret,
Spemque inconcussam caperet substantia carnis.
Sic alio post multa ævo documenta minores
Propositæ in Christo meruerunt sumere vitæ,
Cum raptum ignitis per inana jugalibus Heliam
Scandentem rutilo viderunt æthera curru.
An aberat tum cura Dei, cum effusa per omnes
Gens hominum culpas, penitus pietate relicta
Dira toris vetitis generaret monstra gigantas?
Illa quidem mundi exitium præfata futurum
Tempora larga dedit, queis in meliora reducti
Mortales, scelerum series virtute piarent.
Cumque nefas placitum toto persisteret orbe
Nec nisi diluvio deleri crimina possent,
Sola Noe servata domus: quæ libera cladis
Conclusis paribus spirantum de genere omni,
Unde forent vacuis reparanda animalia terris,
Illæsa mundo pereunte superfuit arca.
Non quia non alios populos Deus edere posset,
Sed multis fractus morbis ut semine ab ipso
Idem homo in Christi corpus nascendo veniret:
Utque Deo justo meritorum judice, partam
Nossemus requiem sanctis in clade malorum.
Nonne etiam in nostram Domini jam tum miserentis
Progeniem tendebat amor, cum credulus Abram,
Multorum, pariante fide, genitor populorum,
Promissum genus innumeris censebat in astris?
Aut in Pentapolim descenderet igneus imber,
Nonne prius multo dilata examine venit
Judicis ira Dei? qui promptus parcere, nullas
Invenit causas veniæ: deque omnibus unum
Dissimilem Sodomis incesta in plebe repertum
Exemit, parvique dedit Dominum oppiduli Loth.
Cum vero Ægyptum Chananæaque regna teneret
Dira fames, totos septem toleranda per annos,
Præstruitur certe Patriarchis causa movendis:
Et domus externos inter placitura paratur,
Quæ blande foveat populi incrementa futuri.
Mystica dum Joseph prodentem somnia fratres
In servum vendunt pretio, falluntque parentem:
Dum castum Domino petulantia carcere damnat:
Dum rex obscuri narrato ænigmate somni,
Exemptum vatem dignatur honore secundo:
Dumque piis traducta dolis Hebræa juventus
Gaudet adoratum venia cognoscere fratrem:
Qui cum multa insons ferret mala, nonne remotum,
Resque hominum dedignantem potuisset inspto
Incusare Deum questu, nisi cuncta profundis
Judice sub justo scisset decurrere causis?
Quæ licet infidas soleant confundere mentes,
Non possunt turbare pias: quia tempore in isto,
Hæc posita est virtus, ut libertate potitos
Exiguo in spatio justi patiantur iniquos,
Quos Deus ipse modo dilata sustinet ira.
Sic gens cara Deo, & sævo suspecta tyranno
Injustum imperium regis tolerabat acerbi:
Mæstarum & matrum fœtu potiore necato,
Condendas jussos lateres præbebat ad urbes,
Ut durus labor, & sævæ inclementia mortis,
Omnes terribilis populi consumeret annos.
Sed non ista Deo patribus illata remoto
Ipse docet, curamque sibi probat esse suorum:
Nam jubet electum Pharaoni edicere Mosen,
Ut sinat Ægypto Domini discedere plebem.
Ni faciat, multis plectenda superbia plagis,
Sentiet excisam, quam regni vis habet, iram:
Ille quidem, quoties pariter cælestia tela,
Cedit, & obsequium simulat: sed clade remota
Duratur parcente Deo: causas pereundi
Impius inde trahens, quo posset habere salutem.
Donec & victus laxat fera jura tyrannus,
Ditia barbaricis & Moyses agmina gazis
Promovet, insigni fulco monstrante columna
Per deserta viam, quæ formam in tempus utrumque
Temperat, alterna ut tribuat vice commoda castris,
Luce tegens, & nocte regens, eadem ignis & umbra,
Discutiens flammis tenebras, & nube calores.
Quid loquar? & trepidis patribus cum incumberet hostis
Divisum pelagus solidoque rigore ligatas
Instar montis aquas, vacuo cessisse profundo,
Quaque gradum illæsæ tulerant tot millia plebis,
Oppressum Ægypti populum coeuntibus undis?
Omnis enim auctori servit natura potenti,
Quæque ad opem cedunt, eadem famulantur ad iram.
Sed mihi nec vacuum cunctas percurrere formas
Virtutum, ab gestis oris non æqua facultas.
Nam quis tantarum avolvat miracula rerum?
Mannæ imbrem, & cunctos in cæli pane sapores,
Siccæ rupis aquam, & dulcorem fontis amari.
Aut inter deserta actos denos quater annos,
Nec membris nocuisse ævo, nec vestibus usu.
Legis in exemplum juvat ire, & quærere ab ipsis,
Qui curam Domini removent, an tempore ab illo
Cœperit humanas in vitæ fœdera mentes
Informare Deus: nec per tot secula Mundi
Permotus vitiis, tunc jus perscripserit æquum?
Ite ipsi in vestræ, quæso, penetralia mentis,
Intusque incisos apices, ac scripta volumina cordis
Inspicite, & genitam vobiscum agnoscite legem.
Nam quis erit (modo non pecus agri aut bellua ponti)
Qui vitiis adeo stolide oblectetur apertis,
Ut quod agit, velit ipse pati? mendacia fallax,
Furta rapax, furiosum atrox, homicida cruentum
Damnat, & in mœchum gladios distringit adulter.
Unus enim pater est cunctorum: & semine recti
Nemo caret: similisque omnes produxit origo.
Unde etenim nondum descripta lege fuerunt,
Qui placidum sanctis agerent in moribus ævum:
Nec summi Patris ignari, nec juris egeni.
Ergo omnes una in vita cum lege creati
Venimus, & fibris gerimus, quæ condita libris.
Nec nova cura fuit nostri, cum tradita Mosi
Littera præsenti damnaret crimina pœna.
Sed superadjecta est generi custodia sancto,
Qua memor in patriæ fidei perstaret honore,
Et promissorum Domini succederet hæres.
Cum tamen & quoscumque eadem sub sacra liceret
Ire, nec externos arcerent limina templi,
Cumque Dei monitu canerent ventura prophetæ,
Sæpe etiam ad varias gentes sunt multa locuti.
Sic Regina austri cupidis Salomonis ab ore
Auribus eloquium Domini venerata trahebat.
Sic Ninive monitis Jonæ sub tempore cladis
Credidit: & tribus in luctu jejuna diebus
Promeruit morum excidio consistere regno.
Verum ne longo sermone moremur in istis,
Quæ sparsim variéque suis sunt edita seclis:

Neve

Neve quod in parte est, in toto quis neget esse,
Dum solidam domini divisa negotia curam
Velant, & nulla accipitur quæ rara videtur:
Dicite quem populum, qua mundi in parte remotum,
Quosve homines, cujus generis vel conditionis
Neglexit salvare Deus? vir, femina, servus,
Liber, Judæus, Græcus, Scytha, Barbarus: omnes
In Christo sumus unum: non persona potentis,
Nec Domini, regisve prior: distantia nulla
Luminis unius speculi, nisi discrepet usus.
Namque velut speculum mens est: quæ quo mage tersa est
Expoliente fide, radiisque intenta supernis,
Hoc mage confessi resplendet imagine Christi:
Qui cum patre Deo semper Deus: inque paterna
Majestate manens miscetur conditioni
Humanæ, & verbum caro fit, rerumque creator
Nascitur, atque annis succedit conditor ævi.
Hoc etenim lex, hoc veneranda volumina vatum,
Hoc Patriarcharum spes non incerta tenebat:
Ultima cum mundi finem prope curreret ætas,
Venturum ad terrena Deum, qui morte perempta
Solveret inferni leges, longamque ruinam
Humani generis, meliore attolleret ortu.
Sed tu, qui geminam naturam hominisque Deique
Convenisse vides angusti in tramitis ora,
Firma tene cautus vestigia, ne trepidantem
Alterutram in partem, propellat devius error:
Si cernens operum miracula divinorum
Suscipias sine carne Deum: cumve omnia nostri
Corporis agnoscas, hominem sine numine credas.
Nulla etenim soli vita est mihi: morsque subactum
Detinet, & non est quo victus vincere possim,
Si non vera Dei virtus mihi consociata est,
Aut me non vera salvator carne recepit:
Cujus majestas stabilis non hoc violatur,
Quo redimor: neque se minor est, dum mutor in illo:
Sed mortale meum subit: ut quia morte teneri
Vita nequit, pereat mihi mors: & non ego jam in me
Vivam, sed Christus, qui se mihi miscuit in se,
Victus enim terrenus Adam transfundit in omnes
Mortem homines, quoniam cuncti nascuntur ab illo,
Et transgressoris decurrit causa parentis.
Sed novus e Cælis per sacræ virginis alvum
Natus homo est: aliudque bonus mortalibus in se
Fecit principium, carnemque refusus in omnem,
Et vita functos naturam participando
Edidit, & vivos vitam mutando creavit.
Utque illos veterum complexa est gratia solos
Qui Christum videre fide: sic tempore nostro
Non renovat quemquam Christus, nisi corde receptus.
En homo, quanta tibi est gratis collata potestas?
Filius esse Dei, si vis, potes, omnipotens te
Spiritus umbratum verbi virtute creavit.
Nec te corporeo patrum de semine natum
Jam repütes: pereant captiva exordia carnis.
Nil veteris conjunge novo, non hic tibi mundus,
Non hæc vita data est nulla hic tua, nec tuus ipse es:
Emptus enim, pretiumque tui resolvere fas est,
Quod potes, ut solvens sis ditior, & tibi crescant,
Quæ dederis, cedatque tibi pars ipse Redemptor.
Nec te difficilis nunc observantia legis
Sub durum jubet ire jugum: mens libera sanctum
Obsequium ratione ferat. quam Spiritus almus
In tabulis cordis describat sanguine Christi.
Qui nobis quidquid sermonibus insinuavit,
Condidit exemplo factis præcepta coæquans:
Rex ille & rerum Dominus: sed pauperis egit
In specie, nec veste nitens, nec honore superbus.
Insimis fortis, rex servis, dives egenis:
Justitia justis credit, sapientia brutis.
Sacrilegis manibus percussus, non parat ictum
Reddere: nulla refert avidæ convitia linguæ.
Damnatur Judex, Verbum tacet: inspuitur lux.
Ipse ministerium sibi pœna est: felque & acetum
Dulcius ille favis haurit: sanctus maledictum
Fit crucis, & moritur Christus vivente Barabba.
Impia gens, tantum ausa nefas, sensisne furorem
Jam mundo damnante tuum? sol fugit ab orbe:
Et medio nox facta die est: concussaque tellus
Intremuit: mortemque Deo subeunte sepulcris
Excita Sanctorum sumpserunt corpora vitam:
Velum etiam templi discissum est, ne quid opertum
In sacris adytis jam plebs indigna teneret:
Sanctaque Pontifices fugerent offensa cruentos.
Te vero extinctæ calcantem spicula mortis,
Et de carne novum referentem carne tropæum,
Tertia discipulis, Jesu, dedit attonitis lux.
Nec dubiis Dominum licuit cognoscere signis,
Cum documenta fides caperet visuque manuque,
Rimans clavorum vestigia, vulnus & hastæ.
Cumque quater denis firmans promissa diebus,
Conspicuus multis, sæpe & tractabilis esset.
Hactenus in nostris te, Jesu, novimus: ex hinc
In tua nostra abeunt: nec jam diversa, sed unum
Sunt duo, dum vita in vita est, in lumine lumen,
Augmento, non fine hominis: quo glorificato
Sic homo, sic Deus es, ut non sis alter & alter:
Nosque ad te ire jubes, tecumque potiri
Luce tua: si calle tamen curramus eodem,
Edocti, non posse capi nisi de Cruce Cælum.
Jamne Dei compertus amor, diffusaque in omnes
Cura patet? notum & cunctis astare salutem?
Et tamen, heu, rursus querulis homo garrula verbis
Bella moves, jaculisque tuis tua viscera figis.
Cur non sum bonus? hoc non vis: cur sum malus? hoc vis.
Cur volo, quæ mala sunt? & cur quæ sunt bona, nolo?
Libere, sed cum recta queas discernere pravis,
Deteriora legis, placitisque improvidus hæres:
Erro, ais: & vellem non posse errare. duobus
Subjacet hæc votis sententia, nam penitus te
Aut esse exanimum cupis, aut rationis egenum.
Error enim est ejus, qui cessit limite recti,
Quique potest ad iter Christo ducente reverti.
At quem nulla viæ suscepit linea, nusquam
Declinat: nullumque timent non stantia casum.
Numquid cura Deo de bobus? numquid ad ullas
Fit verbum Domini volucres? num lege tenentur
Monstra maris? quæ cum faciunt jussa Omnipotentis,
Ignorant sese facere, affectumque volendi
Sumunt, & quod agunt aliis, sibi cedere credant.
Sic etiam quæ non spirant sunt semper in illo,
In quo sunt formata modo: non plena tumescunt
Collibus, aut celsi sternuntur in æquore montes:
Non veniunt alpes in pontum, aut pontus in agros:
Saxa jacent, amnes decurrunt, stantque paludes:
Et tamen his nihil est mercedis, quæ sine sensu
Dispositos in se præbent viventibus usus.
Quod si horum præstare tibi natura videtur,
Jam bove mutari velles, vel rupe, vel amne.
Deterius nollem fieri: potior voluissem.
Numquid qui Domino placuerunt moribus almis,
Displicuere sibi? numquid non semine ab uno

Ver.

Venimus, aut alia est hominum natura bonorum?
Non aliter dives quam pauper nascitur: unum est
Principium servis & regibus: optimus ille
Non plus accepit, quam pessimus: æqua creantis
Mensura est, uno qui lumine luminat omnes.
Sed mundum ingressi variis rerum speciebus
Suscipimur, mentemque adsunt quæcumque videntur
Judicio censenda nominis, stant undique formæ
Innumeræ, possuntque omnes spectando probari.
Quædam etiam patulas intrant stipata per aures,
Errores veterum studiorum, vana parentum
Dogmata, cum quodam fuco ostentantia verum,
Hæc modulata sono veniunt, hæc levia tactu,
Hæc blandis late funduntur odoribus, illa
Conciliant varias in mille saporibus escas.
Magno ergo hæc homini sunt discernenda periclo:
Ne nimium trepidus nullum procedat in æquor.
Neu vagus effusis sine lege feratur habenis.
Est etenim sanctus rerum usus, quem cohibentes
Intra modum numeri, & momentum ponderis æqui
Pro cunctis soli Domino reddemus honorem.
Omnia qui fecit bona valde, ut non vitiorum
Incentiva, sed ut superas caperemus in illis
Hic decertato virtutis agone coronas.
An tibi cælestes illi, quos protulit orbis
Fertque, viri non hæc eadem tolerasse videntur
Quæ patimur? motus animi, affectusque rebelles,
Et circumjectis viria pugnantia castris?
Sed gladio verbi fideique umbone potenti
Vincebant arcus tenebrarum & spicula mortis:
Cumque opus hoc mundi magnum pulcrumque viderent,
Non mare, non cælum, non ignem, aut sidera Cæli
(Quæ numero subjecta sibi, visuque tenebant)
Suspexere Deos: unum, ratione magistra,
Auctorem, & Dominum rerum, non facta, colentes.
At tu nobilius qui factum te voluisses,
Numquid in Angelico fatus ordine, non quæreteris?
Nam cum ille excelso dejectus lucifer axe
Conciderit, rueritque illo pars tertia pulso
Astrorum, quæro in quanam tunc parte fuisses?
Clara Dei semper bonitatis imago maneres?
An castra invidiæ sequereris & agmina noctis?
Sed quo te preceps rapit orbita? vis bonus esse
Absque labore tuo. credis hoc cedere posse,
Si tibi mutentur natalia sidera, quorum
Te parvum decursus agit: quid vana vetusti
Perfugia erroris Chaldæis quæris in astris?
Quamvis sollicitis adeas cælestia curis,
Et penitus causas rerum scruteris apertas,
Non tenuis mage nosse Deum, quam cuique elemento
Naturam dederit, qua pontum lege moveri
Jusserit, aut teneris quam vim conseverit auris,
Sidereosque ignes in quæ monumenta crearit:
Qui cum sincerus sit fons æquique bonique,
Immitem jussis legem præscripsit iniquis,
Si prius ipse hominum mores constrinxerat astris.
Namque adversa sibi sunt hæc, nimiumque repugnant,
Exigere insontes actus, delictaque pœnis
Afficere, & cunctos eadem ad promissa vocare:
Contra autem natis violentum affigere sidus,
Quod nec velle homini cedat, nec posse: sed omnes
Desuper ignaros & virtus ducat, & error.
Ergo aut ætherei: nullum est jus ignibus in nos,
Aut si qui nostri retineat, emittere possunt:
Cum mihi progenito ad vitam, mandata salutis
Et cordi insinuet bonus auctor, & auribus: ac me
Currentem mercede vocet, terrore morantem.
Solum, inquit, venerare Deum, solique memento
Servire: externas & despice relligiones.
Hoc operis sectare boni, hoc fuge cautus iniqui.
Vita beata isto pariter, mors editur illo;
Coram adsunt aqua servatrix, populator & ignis:
Ad quod vis extende manum, patet æqua facultas.
Quod legis monitus, & vatum scripta piorum,
Et Deus ipse suo nequidquam promeret ore,
Arbitrium nostrum si vis externa teneret.
Verum si quid obstat virtuti, animosque retardat,
Non superi pariunt ignes, nec ab æthere manat,
Sed nostris oritur de cordibus, ipsaque bellum
Libertas movet, & quatimur civilibus armis:
Otia cum mollis complexa ignava voluptas
Difficili negat ire via, bravioque potitos
Ardua quæque piget pro spe tentare latenti.
Cumque hæc intus agi prospexit callidus hostis,
De studiis vestris vires capit: utque parentis
Avertat veri cultum, persuadet ab astris
Fata feri, frustraque homines contendere Divis:
Hinc vario vitæ Dominos mercantur honore.
Error abi, procul error abi, satis agnita pesci
Sunt commenta doli: monitos quibus Omnipotens nos
Elaqueat, cultusque docet vitare prophanos.
Scimus enim quanta steterit mercede quibusdam
Sidus adoratum Repham, venerataque Cæli
Militia: & cultus soli Lunæque dicatus.
Nec latet hæc verbis hominis subsistere jussa
Ad vocem servisse mora: noctisque repulsæ
Temporibus crevisse diem: cum lux famulata
Nesciret nisi quem faceret victoria finem.
Novimus & Cælo præscriptas conditiones
Arbitrio quondam sancti mansisse prophetæ:
Cum positum ad tempus clausos sitientibus agris
Non licuit rotare polos: ipsumque, vocata
Partibus e superis in sancta altaria flamma,
Quem dederat sacris, ignem immisisse profanis.
Cujus vix etiam Christi delapsa fuisset
Discipulis pœnam hospitii exactura negati,
Ni patiens Dominus venia præverteret iram.
Nullum ergo in nos est permissum jus elementis,
In quæ jus hominis: nec possunt condere leges,
Quæ legem accipiunt. solus Deus omnipotens Rex,
Omnia qui nostræ dispensat tempora vitæ,
Nec servire astris vult, quos super astra locavit.
Nam quoscumque sacro renovavit spiritus amne,
In Christo genitos mortali ea stirpe recisos
Jam sedes cælestis habet, nec terrea nectit
Progenies, templum in Domini, corpusque redactos.
Quod si quis cursu astrorum, effectuque notato,
Contendit naturam hominis, vitamque videri:
Quæro quid hac trepidis mortalibus afferat arte?
Hic, inquit, felix, miser hic erit: hunc rapiet mors
Impubem, hic senio transcendet Nestoris annos.
Falsum hoc, aut verum est? si stant prædicta canentis;
Nec misero superest spes, nec formido beato.
Et quæ sideribus danda est reverentia fixis,
Si quæ ferre queunt, nequeunt decreta movere?
Dent sese scelerum potius torrentibus omnes:
Fallant, diripiant, jugulent, fas omne nefasque
Confundant, persistet enim nihilominus astrum.
Cujus ab effectu firmata cardine rerum,
Ut mala non poterunt sancta probitate repelli,
Ac bona non fugient perversos debita mores,
Sic si prædictæ fortis mutabilis ordo est,

Et

Et declinari possunt ventura, suluta est
Omnis ab ancipiti casu vis pendula fati.
Scrutatie igitur stallarum motibus, hoc est
Artie upus, totam subvertare relligiunem:
Dum nullum curare Deum mortalia suadet:
Aut dum posse docet, votis alamenta moveri,
Innumeram miseram plebem insinuare Deorum.
Sed quia datectie laquais jam fraudis opertæ,
Quos captos vanis studiis deduceret arror
Compertum: superest nunc respondere querelis,
Quæ mundi rebus divinam absistere curam
Objiciunt, dum sæpe bonos labor anxius urget,
Et tranquilla fluit misarurum vita malurum.
Dic aga, qui nullie Dominis modarantis habenis
Humanas tes ire putas, quid ab ordina cessat
Naturæ? quæ bella muvent alemanta? quod usquam
Diffidet u prisco divisum fœdare rerum?
Sic interiecta solis revocatur in ortum
Nocte dias: idem est lunæ, astrorum siva recursus,
Et ralegunt notas subeuntia tampora metas.
Non aliter venti spirant: ita nubibus imber
Læta negans, servantque genus trudentia flores
Semina quæqua suum, nec abest ab urigine rerum
Ordo manens, iisdem subsistunt umnia causis.
Quæ nisi perpetui solers prudantia regis
Adstrueret, molamque omnem spirando foveret:
Conciderent subita in nihilum redigenda ruina.
Et cum hæc pervigili cura Omnipotentis agantur,
Quæ certum ad finem davexu limite vargunt:
Quis neget in nostram gentam specialius æquum
Purtiri sua jura Deum: cui perpetis ævi
Spem tribuit, propriæ largitus imaginis instat.
Atqui nec pœnam injustis, nec præmia sanctie
Rastitui ad præsens quereris: vallesua per omnes
Ultricem culpas descendere judicis iram?
Et quo magnanimi clemans patientia regie
Distaret sæva immitis feritate tyranni?
Aut quæ pars hominum peccati nescia mundum
Pussassura furet? vel sanctus quis locus esset
Virtuti in terris? cui si præsentia dona
Affluerent Cælo, potius sublata maneret.
Sic mundi meta abruptis properata fuisset
Tampotibus: neque in sobolem generanda veniret
Posteritas, pariter cum justos atque nocentes
Aut promissus honos, aut pœna auferret ab orbe.
Nunc vero & genaris nostri profunda propago
Tanditur: ac duplici succassit origine pubes
Nata patrum membris, & Christi fonta renata.
Er pia dum populis domini patientia parcit,
In lucem multos de tarra nocte reversos,
Ac posita claros peccati labe videmus.
Illa per innumaros vultus & mille per aras,
Barbatos lavasque Deos, juvenesqua senesque,
Ut quondam fecere, colens, jam arrora parantum
Abjecto, sulum unigenam summissus adurat.
Hic sophicas artes Græcorum, & vana secutus
Dogmata, jam Christo sapere, & brutescere mundo,
Gaudet apostolico doctus cælestia ludo.
Quam multos procul a portu rationis in altum
Dedecorum turbo abstulerat, quos æquore toto
Jactatos, nimiumque vagie arroribus actos,
Nunc reduces juvat excipere, amplexuqua paterno
Confotus nusquam stationa abscedere vitæ:
Quos si multa inter morum delicta priurum
Plectisset propriæ rigor implacabilis iræ,
Intercepta forent melioris tempora vitæ,
Nec standi vires licuisset sumere lapsis.
Murtam, inquit Dominus, peccantis nolo, nec ullum
De peraunta lucrum est: redeat magie, inqua relictum
Mutatue referatur iter, vitaque fruatur.
Er quia virtutum similes vult esse suarum
Quos genuit, vindictam, inquit, mihi cedite: reddat
Judicio quæ digna meo: detur locus iræ.
Sic dum multorum differtur pœna malurum,
Nonnulli plerumque probos revocantur in actus,
Ac fit quisque sibi judex, ultorqua sevarus,
Quod fuerat prius, intarimaus, aliusque resurgens.
At qui persistunt errori incumbera longo,
Quamvis in multis vitiis impune senescant,
In sævum finem venient: ibi non erit ulla
Spes veniæ, minimo ad pœnam quadrante vocando.
Nos atanim quoties causa quacumque movemur,
Vindictam celarem cupimus: quia rara facultas
Non paritur, læsis tampus transire nocandi.
At vero æternum nil effugit, omniaque adsunt
Salva Deo: nihil est illi tardumve, citumva:
Nec dilatu umquam, nec festinata putemus:
Quæ veniunt, nostris mutantur tampora tabus.
Nam quod ubique agitur, quod gestum ast, quodque gerandum est,
Ante oculos Domini puncto subsistit in uno.
Una dies cui samper adest cras, atque heri nostrum.
Sed quamquam examen Deus omnia servet in illud,
Quo, quæ nunc occulta latant, rafarata patebunt:
Multa tamen mundum per sæcula cuncta regentis
Justitiæ documenta dadit: dum maxima bellis
Regna quatit, dum sæpe urbes, populosqua potentes
Exhaurit murbis, cremat ignibus, obruit undis:
Dumqua inopes ditat, dejectos elevat, auctos
Imminuit, solvit vinctos, subigitque superbos.
Nac veru hoc nisi cum magna ratione putandum ast
Accidera, ut quoties iram experiuntur iniqui,
Supplicia insontes videantur obire nocentum.
Multa quidem samper mundo communia in isto
Indignos dignosque manant: sol umnibus idam est,
Idam imber: pariter subeuntur frigora & æstus.
Utque indiscreta est cunctis aqua, lumen, & aura,
Sic injustorum justos mala ferre necesse est:
Ut dum mulra malis insontes compatiuntur,
Sint quorum meritu populis parcatur iniquis,
Et qui convarsus virtutis imagine ducant.
Sed cum perdendie, Inde mutabilis instat
Finis: non eadam incumbit sentantia sanctis.
Sunt quos diluvium mundi non obruat, & quos
Arsuris liceat Sodomis evadera: norat
Angelus Ægypti vastatur limina signo
Scripra Crucie, sacro removens a sanguine plagam:
Nec rutilo mulier decepta ast vellera, cujus
Sola domus tanta pereunta superfuit urbe.
Fit mare per tumidum sanctis via, firque per amnem:
Et per inane piis gradus ast: cibus alita serva
Suggeritur, parditque avidus sua fercula messor.
Utqua Dei servis nil obsit, vertitur urdo
Naturæ, vinctos labentia vincula solvunt:
Carcer sponte patet, sara non tenet objica valvas.
Deficit humor aquas, ignes calor, ira leones.
Non autem dubium est, in magnæ turbina cladie
Involvi teneros annos, & mora parentum
Criminis expertes aliena occumbere culpa.
Nam cum homines pontus tegeret, lata per urbem
Multa puellarum, & puerorum millia notum est.
Nac tamen injuste tetris exempta videtur

S. HILARII

DE EPIPHANIA HYMNUS.

Georgius Fabricius.

JEsus refulget omnium
Pius Redemptor gentium,
Totum genus fidelium
Laudes celebret dramatum.
Quem stella natum fulgida
Monstrat micans per æthera,
Magosque duxit prævia
Ipsius ad cunabula.
Illi cadentes parvulum
Pannis adorant obsitum,
Verum fatentur & Deum,
Munus ferendo mysticum.
Denis ter annorum cyclis
Jam parte vivens temporis,
Lympham petit baptismatis
Cunctis carens contagiis.
Felix Johannes mergere
Illum tremiscit flumine,
Potest suo qui sanguine
Peccata mundi tergere.
Nos, Christe, subnixa prece
Omnes precamur, protege,
Qui præcipis rubescere
Aquæ potenter hydriæ.

Hymnus Jejunantium.

Jesu quadragenariæ
Dicator abstinentiæ,
Quique ob salutem mentium
Hoc sanseras jejunium,
Quo paradiso redderet
Servata parsimonia,
Quos inde gastrimargiæ
Huc illecebra depulit:
Adesto nunc Ecclesiæ,
Adesto pœnitentiæ,
Qua pro tuis excessibus
Orat profusis fletibus.
Tu retro acta crimina
Tua remitte gratia,
Et a futuris adhibe
Custodiam, mitissime,
Ut expiati his annuis
Jejuniorum victimis,
Tendamus ad Paschalia
Digne colenda gaudia.

In die Pentecostes.

Beata nobis gaudia
Anni reduxit orbita.
Cum Spiritus Paraclitus
Effulsit in Discipulos.
Ignis vibrantis lumine
Linguæ figuram detulit,
Verbis ut essent profIui,
Et charitate fervidi.
Linguis loquuntur omnium,
Turbæ pavent Gentilium,
Musto madere deputant,
Quos Spiritus repleverat.
Patrata sunt hæc mystica,
Paschæ peracto tempore,
Sacro dierum munere,
Quo lege fit remissio.
Dudum sacrata pectora
Tua replesti gratia,
Dimitte nunc peccamina,
Et da quieta tempora.
Tu nunc, Deus piissime,
Vultu precamur cernuo,
Illapsa nobis cælitus
Largire dona Spiritus.

DE GLORIA ET GAUDIIS PARADISI

DIVI AURELII AUGUSTINI

VERSUS POLITICI.

Georgius Fabricius.

AD perennis vitæ fontem
Mens sitivit arida,
Claustra carnis præsto frangi
Clausa quærit anima,
Gliscit, ambit, eluctatur
Exul frui patria.
Dum pressuris, ac ærumnis
Se gemit obnoxiam,
Quam amisit, cum deliquit,
Contemplatur gloriam.
Præsens malum auget boni
Perditi memoriam.
Nam quis promat, summæ pacis
Quanta sit lætitia?
Ubi vivis margaritis
Surgunt ædificia,
Auro celsa micant tecta,
Radiant triclinia.
Solis gemmis pretiosis
Hæc structura nectitur,
Auro mundo tamquam vitro
Urbis via sternitur.
Abest limus, deest fimus,
Lues nulla cernitur.
Hiems horrens, æstas torrens
Illic numquam sæviunt,
Flos perpetuus rosarum
Ver agit perpetuum.
Candent lilia, rubescit

Crocus, sudat balsamum.
Virent prata, vernant sata,
Rivi mellis influunt,
Pigmentorum spirat odor,
Liquor & aromatum.
Pendent poma floridorum
Non lapsura nemorum.
Luna non alternat vices,
Sol, vel cursus siderum,
Agnus est felicis urbis
Lumen inoccidnum.
Nam & sancti quique velut
Sol præclarus rutilant,
Post triumphum coronati
Mutuo conjubilant,
Et prostrari pugnas hostis
Jam securi numerant.
Omne labe defecati
Bella carnis nesciunt,
Caro facta spiritalis,
Mens & unum sentiunt,
Pace multa perfruentes
Scandala non perferunt.
Mutabilibus exuti
Repetunt originem,
Veritatis & præsentem
Contemplantur speciem:
Fontis hinc vivi vitalem
Hauriunt dulcedinem.
Inde statum semper idem
Exeuntes capiunt,
Clari, virides, jucundi
Nullis peccant casibus.
Absunt morbi semper sanis,
Senectus juvenibus.
Hinc perenne tenent esse,
Nam transire transiit,
Inde virent, vigent, florent,
Corruptela corruit,
Immortalitatis vigor
Mortis jus absorbuit.
Qui scientem cuncta sciunt,
Quid nescire hi queunt?
Nam & pectoris arcana
Penetrant alterutrum,
Unum volunt, unum nolunt,
Unitas est mentium.
Licet cuique sit diversum
Pro labore meritum,
Charitas hoc facit suum,
Quod, dum amat alterum,
Proprium sic singulorum
Fit commune omnium.
Ubi corpus, illic jure
Congregantur Aquilæ,
Quo cum Angelis & sanctæ
Recreentur animæ.
Uno pane vivunt Cives
Utriusque Patriæ.
Avidi, & semper pleni,
Quod habent, desiderant,
Non satietas fastidit,
Neque fames cruciat:
Inhiantes semper edunt
Et edentes inhiant.
Novas semper harmonias
Vox meloda concrepat,
Et in jubilum prolata
Mulcent aures organa,
* Tignaper quem sunt Victores
Regi dant præconia.
Felix Cæli quæ præsentem
Regem cernit anima,
Et sub sede spectat alta
Orbis volvi machinam,
Solem, Lunam, & globosa
Cum planetis sidera.
Christe, Palma Bellatorum,
Hoc in municipium
Introduc me, da soluto
Militare cingulum,
Fac consortem donativi
Beatorum Civium.

Ejusdem ex Cap. XVIII. Meditationum,

Oratio devotissima ad Christum.

Spes mea, Christe Deus, hominum tu dulcis amator,
Lux, via, vita, salus, decor, & decus omne tuorum,
Omnia pro quorum voluisti ferre salute.
Cernito vincla, crucem, vulnus, mortem, atque sepulchrum.
Post tres inde dies devicta morte resurgens,
Discipulis visus nutantia corda reformans,
Luce quaterdena cælorum summa petisti.
Vivis in æternum, nunc & per secula regnans.

ANDREÆ ORATORIS

DE MARIA VIRGINE

AD RUSTICIANAM CARMEN.

Caspar Barthius Advers. Lib. LVI. Cap. XVI.

Virgo parens hac erce Deumque, virumque creavit,
Gnara puerperii, nescia conjugii.
Obtulit hæc jussis uterum, docuitque futuros,
Sola Fides Christi quod queat esse capax.
Credidit, & rumuit, verbum pro semine sumsit,
Clauserunt magnum parvula membra Deum.
Conditor exstat opus, servi Rex induit artus,
Mortalemque domum vivificator habet.
Ipse sator semenque sui, matrisque creator,
Filius ipse hominis, qui Deus est hominis.
Adfulsit partus, lucem lux nostra petivit,
Hospitii linquens ostia clausa sui.
Virginis, & Matris servatur gloria consors,
Mater das hominem noscere, Virgo Deum.
Unius colitur duplex substantia nati,
Vir, Deus, hæc duo sunt: unus, utrumque tamen.
Spiritus huic, Genitorque suus sine fine cohærent,
Triplicitas simplex, simplicitasque triplex.
Bis genitus, sine matre opifex, sine Patre Redemtor,
Celsus utroque modo, celsior unde minor.

Sic

Sic voluit naſci, domuit qui crimina mundi,
 Et mortem juſſit, mortuus ipſe, mori.
Noſtras ille ſuo tueatur numine vitas,
 Protegat ille tuum, Ruſticiana, genus.

D. Liberii Poetæ de Sedulio Acroſtichis.

S edulius Domini per culta novalia pergen S
E n loca conſpexit multo radiantia flor E
D iſcurrit per prata libens; quo gramine Davi D
V idit divino modulantem carmina cant U
L audato pſallente viro refluit citharæ me L.
I lle ubi grandiſono, captus dulcedine plectr I,
U titur, & celeri graditur per lilia paſſ U
S acratoſque iterum late proſpexit amœno S
A eterna Chriſti fluvios quos abluit und A
N ec paſſus torpere diu Doctoris acume N
T unc ſua Davidico delectu plectra popoſci T
I rrita polluti contempſit numina mund I.
S igna Crucis fronti ponit, breviterque triumpho S
T angit, Chriſte, tuos: numeroſaque prælia liba T
E rgo is dum vario decorat ſua rura color E,
S tabunt hi, gracili ducti teſtudine, verſu S.

Beliſarii Poetæ de Sedulio Acroſtichis altera.

S edulius Chriſti miracula verſibus eden S
E micat, invitans parvæ ad ſolennia menſa E
D ignum convivam: non hunc qui carperet illa D
V ix quod nobilium triplici fert aula parat U
L autum quod ponitque ſub aurea tecta tribuna L
I n quo gemmiferi torque aurea vaſa caniſtr I
V ivida pro modico portant ſibi gaudia vict U:
S ed quod olus vilis producit pauperis hortu S,
A c poſt delicias properant qui ſumere magn A
N ituntur parvum miſerorum ſpernere grame N,
T antum quod nihil eſt dum nil cum ventre tumeſci T
I nſidias membriſque movens animæque luent I,
S i tamen his dapibus veſci dignantur egeni S
T emnat divitias animus, pauciſque quieſca T
E xemplo aſſumpto Domini, qui millia quinqu E
S emotis cunctis, modicis ſatiavit ab eſci S.

LUXORII CARMINA

Ex Claudii Salmaſii Notis in Ælium Spartianum.

Quid feſtinus abis ventre impellente Sacerdos?
 An tibi pro pſalmis pocula corde ſedent?
Pulpita Templorum, non pulpira quære tabernæ:
 Numina quo laudes, non phialas referas.

Ex notis Claudii Salmaſii in Flavium Vopiſcum. De Tabliſta, & Tabula, & Teſſeris.

Conſulibus ſceptrum, menſis decus, arma rabliſtis.
Hic ſi forte unam Tabulam non arte ſed errans
 Vicerit, aut aliam nil bene dante manu:
Mox inſtat venas, & placida guttura tendit,
 Pulſque furit vincens, quam ſuperatus erat.

Ibidem.

Effundit tabulam, menſam, ſubſellia, purgam,
 Et putat imperio currere puncta ſuo.

Ibidem.

Ludit cum multis Vatanas, ſed ludere neſcit,
 Et putat imperio currere puncta ſuo.

De eo, qui Amicos ad prandium clamabat, ut plura expoſceret xenia.

Gaudeo quod me nimis, ac frequenter
Ambitu paſcis Blumarit ſuperbo.
Unde ſed paſcor, mea ſunt per omnes
Sparſa convivas bona: nec volebam
Paſceres quemquam, petereſque mecum,
Ne tibi quidquam detur, unde paſcas.
Hoc tamen ſi tu vitio teneris,
Me precor numquam jubeas vocari.

Reliqua Luxorii Epigrammata vide T. 4. Claſſ. 7. Epig. VIII. XVII. XXII.

EPITAPHIA CHRISTIANA.

Ep. I. *Burmannus. In Boethium.*

Mæoniæ & Latiæ linguæ clariſſimus, & qui
 Conſul etam, hic perii miſſus in exilium.
At quid mors rapuit? probitas me vexit ad auras:
 Et nunc fama viget maxima, vivit opus.

Ep. II. *Idem.*

Fortunæ & virtutis opus, Severine Boethi,
 E patria pulſus non tua per ſcelera;
Tandem ignotus habes qui te colat, ut tua virtus,
 Ut tua Fortuna, promeruitque Sophos.
Poſt obitum dant fata locum, poſt fata ſuperſtes
 Uxoris propriæ te quoque fama colit.

Ep. III. *Idem. Helpidis Siculæ Epitaphium.*

Helpes dicta fui, Siculæ regionis alumna,
 Quam procul a patria conjugis egit amor.
Quo ſine mæſta dies, nox anxia, flebilis hora,
 Nec ſolum una caro, ſpiritus unus erat.
Lux mea non clauſa eſt, tali remanente marito,
 Majorique animæ parte ſuperſtes ero.
Porticibus ſacris jam non peregrina quieſco,
 Judicis æterni teſtificata thronum.
Nulla manus buſtum violet, niſi forte jugali
 Hæc iterum cupiat jungere membra ſuo.
Ut thalami tumulique comes nec morte revellar,
 Et ſocios vitæ nectat uterque cinis.

Ep. IV. *Idem.*

Sublimes quiſquis tumuli miraberis arces,
 Dices, quantus erat, qui Probus hic ſitus eſt.

Consulibus proavis, socerisque, & Consule major,
Quod geminas Consul reddidit ipse domos.
Præfectus quartum, tota dilectus in urbe,
Sed fama emensus quidquid in orbe hominum est.
Æternos, heu, Roma, tibi qui posceret annos,
Cur non vota tui vixit ad usque boni?
Nam cum sex denos mensis suspenderet annos,
Dilectæ e gremio raptus in æthra Probæ.
Sed periisse Probum meritis pro talibus absit,
Credas, Roma, tuum: vivit, & astra tenet.
Virtutis, Fidei, Pietatis, Honoris amicus,
Parcus opum nulli, largus at ipse fuit.
Solamen tanti conjux tamen optima luctus
Hoc Proba fortita est, jungat ut urna pares.
Felix, heu nimium felix, dum vita maneret,
Digno juncta viro, digna simul tumulo.

Ep. V. *Idem*.

Consimiles fratrum trabeis gestamina honorum
Tertia, quæ deerant, addidimus titulis.
Dilectæ Probus hæc persolvo munera matri,
Restituens statuis præmia, quæ dederat.

Ep. VI. *Bonada. Magni Felicis Ennodii Epitaphium*.

Ennodius vates lucis rediturus in ortus
Hoc posuit tumulo corporis excubias.
Clarus prole quidem, generosior ipse propinquis,
Quos functus laudum jussit habere diem.
Reddidit hos cælo vivacibus ille figuris,
Cum fecit famæ vivere conloquiis.
Quid mirum, si morte caret post busta superstes,
Qui consanguineos restituit superis?
Quantus at iste foret, mundi celebratur in ortu,
Nec silet occidui cardinis Oceanus.
Schismata conjunxit dudum discordia legi,
Atque fidem Petri reddidit Ecclesiis.
Pollens eloquio, doctrinæ nobilis arte
Restituit Christo innumeros populos.
Largus, vel sapiens, dispensatorque benignus
Divitias credens quas dedit ipse suas.
Templa Deo faciens Hymnis decoravit & auro,
Et paries functi dogmata nunc loquitur.

Ep. VII. *Idem*.

Cassius immerito Præsul de munere Christi
Hic sua restituo Terræ mihi credita membra,
Quem fato anticipans consors dulcissima vitæ
Ante meum in pacem requiescit fausta sepulcrum.
Tu, rogo, quisquis ades, prece nos memorare benigna,
Cuncta recepturum te noscens congrua factis.

Ep. VIII. *Idem*.

Virginis hic teneræ lector miserere sepulcro,
Unius huic lustri vix fuit acta dies.
O quam longinquæ fuerat dignissima vitæ
Heu! cujus vivit nunc sine fine dolor!
Addimus meritis lacrimas tam mortis acerbæ,
Nam quæ grata forent, sunt modo flenda diu.

Hæc Theodote habuit nomen, quæ gaudia Matris
Perculit æterno vulnere rapta cito.
Sola tamen tanti restant solamina luctus,
Quod tales animæ protinus astra petunt.

Ep. IX. *Idem*.

Hic mihi cara pio tegitur conjux ecce sepulchro,
Emerita santifico semper sociata pudore
Bis duodenos & fida Deo quæ pertulit annos,
Inviolata malo, felici condita luci,
Sanctimoniumque gerit domino tribuente coronam.

Ep. X. *Idem*.

In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
Lustrabunt convexa, polus dum sidera pascet,
Semper amor, decusque tuum, laudesque manebunt,
O dulcis conjux, teneris erepta sub annis
Eatinaisti hic meque simulque matremque patremque.

Ep. XI. *Idem*.

Sanctorum veneranda cohors sedet ordine....
Divinæ legis mystica verba docens.
Hos inter residens Agapetus jure sacerdos
Codicibus pulcrum condidit arte locum.
Gretia par cunctis, sanctus labor omnibus unus,
Dissona verba quidem, sed tamen una fides.

Ep. XII. *Idem*.

Hæc tenet orna duos, sexu sed dispare fratres,
Quos uno Lachesis mersit acerba die.
Ora puer dubiæ signans lanugine vestis,
Vix hiemes licuit cui geminare novem.
Nec thalamis longinqua soror Trieteride quinta
Tænareas crudo funere vidit aquas.
Ille Remi Latio fictum de sanguine nomen,
Sed Gallos claro germine traxit avos.
Ast hæc Trojugenam resonans Archontia linguam,
Nomina Virgineo non tulit apta choro.

Ep. XIII. *Idem*.

Hoc augusto quidem tumulo tua membra teguntur,
Sed numquam meritum parvula claudit humus.
Corpus habet tellus, animam cælestia regna,
Sic sedes proprias singula rite tenent.
Devotus Domino vixisti corde fidele,
Presbyteri officium sub pietate gerens.
Largus pauperibus, dives tibi, carus amicis,
Divinæ legis jussa verenda colens.
Et felix tanto laudum cumulatus honore,
Perpetuus merito jam fruiture bonis.

Ep. XIV. *Idem*.

Hic Benedictus adest merito sub rupe sepulcri,
Quem tenet Angelicus cœtus in arce poli.

Qui

Qui fuerat fortuna pius, natura decorus,
Moribus & castis fulsit in orbe satis.
Dogmatis egregii prorsus documenta ministrans
Ostendit multis lucis adire viam.
Aurea secla cui pateant sine fine per ævum,
Sorte beatifica scandat ut æthereas.

Ep. XV. *Mabillonius de Re Diplomatica Supplem. Cap. ult. pag.* 8.

Da puer plectrum, choreis
Ut canam fidelibus
Dulce carmen & modulum,
Gesta Christi insignia:
Hunc Camœna nostra solum
Pangat, hunc laudet lyra.
Christus est, quem rex sacerdos
Ad futurum protinus
Infolatus concinebat,
Spiritum cælo influentem
Per medullas hauriens.

Ep. XVI. *Bonada*.

Heu quantos luctus renovas, gratissime fili,
Bonite moriens o decus atque dolor!
Quem bene cum ingenio florebas, Barbula, grato,
Moribus ornetus, pulcher & acer eras.
Omnibus & subito requiescis, nate suavis,
Heu spes clara mihi, te sine vita gravis!
Hoc genitor cecinit Taurus lacrimabile carmen,
Cujus flamma urit pectus amore pio.

Ep. XVII. *Idem*.

Mors, quæ perpetuo cunctos absorbit hiatu,
Parcere dum nescit, sæpius inde favet.
Felix qui affectus potuit dimittere tutos,
Mortalem moriens non timet ille viam.
Candida præsenti tegitur matrona sepulcro,
Moribus, ingenio, & gravitate nitens.
Cui dulcis remanens conjux, natusque superstes,
Ex fructu mater noscitur in sobole.
Hoc precibus semper, lacrimosa hoc voce petebat,
Cujus nunc meritum vota fecunda probant.
Quamvis cuncta domus te numquam flere quiescit,
Felicem, fateor, sic meruisse mori.

Ep. XVIII. *Idem*.

Acceleres quamvis, orat te flebile saxum,
Conspicias, quis sit conditus hoc tumulo.
Curtius hic situs est pietate insignis & annis
Villenus, Superis reddidit ast animam.
Ne pudeat, nostrum tu qui legis advena nomen
Dicere, Villano sit precor alma quies.

Ep. XIX. *Idem*.

Parvus erat locus ante sacris angustus agendis,
Supplicibusque negens pandere posse manus:
Nunc populo spatiosa piis altaria præbet
Officiis medii martyris in gremio.
Cuncta Deo renovata placent, novat omnia semper
Christus, & in cumulum luminis amplificat.
Sic & dilecti solium Felicis honorans,
Et splendore simul protulit, & spatio.

Ep. XX. *Idem*.

Atria, quæ cernis vario formata decore,
Squallida sub picto cælatur marmore tellus,
Longa vetustatis senio fuscaveret ætas.
Prisca en cesserunt magno novitatis honori,
Præsulis Heliæ studio præstante beati.
Hæc sunt tecta pio semper devota timori.

Ep. XXI. *Idem*.

Pontificis sancti cineres tenet Honorati
Arca hominis vilis, qui manet ingenio.
Hunc sanctum docuit, nutrivit pastor alumnus
Egregius Martyr, præsul & Eusebius.
Exilii pœnas & carceris iste subivit
Discipulus carus, & socius pariter.
Ambo fide digni meritis & nomine fratres
Cum Christo juncti præmia summa tenent.

Ep. XXII. *Idem*.

Tertius hanc urbis sedem tenuit Honoratus
Antistes, cujus spiritus astra tenet.
Eusebius præsul primus, qui Martyr alumnus
Cælorum postquam regna beata petit.
Hic pater Ecclesiam docuit hanc dogmate certo,
Sermones complens actibus ipse suos.
Terris ac Cælo conspicuus ubique magistro
Eusebio consors hic Honoratus adest.

Ep. XXIII. *Idem*.

Pontia sidereis aspirans vultibus olim
Hic jacet, æthereo semine lapsa fuit.
Omnis honos, omnis tibi cessit gratia formæ,
Mens quoque cum vultus digna nitore fuit.
Tradita Virgo thoris decimum non pertulit annum,
Conjugis infelix unica prole perit.
Quantus amor mentis, probitas quam grata marito,
Quam grati mores, quantus & ipse pudor!
Nil tibi, quod fœdum vitium, nec moribus ullum,
Tum satis obsequeris famula dicta viri.
Denique te memet fatis odioque gravatam
Dum sequeris, vidit Corsica cum lacrimis.
Tota virum pergens cursu subvecta roterum
Conjugis heu cultrix dura satis pateris.
Te patet infestus genero cum tollere vellet

Tenta-

Tentasti, laqueum si faceret genitor.
Credite jam veterum laudes, omnisque maritæ
Tempora nulla dabunt talia quæ faciant.
Vir tuus ingenti gemitu, fletuque rigatus
Hos feci versus, pauca tamen memorans.

Ep. XXIV. *Idem*.

Culmen, opes, sobolem, pollentia regna, triumphos,
Exuvias, proceres, mœnia, castra, lares,
Quæque patrum virtus, & quæ congesserat ipse
Cedual armipotens, liquit amore Dei,
Ut Petrum, sedemque Petri Rex cerneret hospes,
Cujus fonte meras sumeret almus aquas,
Splendificumque jubar radianti carperet haustu,
Ex quo vivificus fulgor ubique fluit:
Percipiensque alacer redivivæ præmia vitæ
Barbaricam rabiem, nomen & inde suum,
Conversus convertit ovans, Petrumque vocari
Sergius Antistes jussit ut ipse Pater.
Fonte renascentis quem Christi gratia purgans
Protinus albatum vexit in arce poli.
Mira fides regis, clementia maxima Christi,
Cujus consilium nullus adire potest.
Sospes enim veniens supremo ex orbe Britanno
Per varias gentes, per freta, perque vias,
Urbem Romuleam vidit, templumque verendum
Aspexit Petri mystica dona gerens.
Candidus inter oves Christi sociabilis ibit,
Corpore nam tumulum, mente superna tenet.
Commutasse magis sceptrorum insignia credas,
Quem regnum Christi promeruisse vides.

Ep. XXV. *Idem*.

Limine Virgineo hic splendida membra quiescunt.
Insignes animis castis velamine sacro
Crinibus imposito cælum petiere sorores,
Innocuæ vitæ meritis operumque bonorum,
Noxia vincentes Christo juvante venena
Invisi anguis palmam tenuere perennem,
Aspide calcato sponsi virtute triumphant,
Lætanturque simul pacatæ in secula missæ
Evictis carnis vitiis, feroque Dracone
Obluctante diu subigunt durissima bella.
Nam cunctis exuta malis hic corpora condunt,
Tantus amor tenuit semper sub luce sacratus,
Jungeret ut tumulo sanctarum membra sororum,
Alvus quas Matris mundo emiserat una.
Floribus & variis operum gemmisque nitentes
Lucis perpetuæ magno potiuntur honore.
Adventum sponsi nunc præstolari jubentur.
Veste sacra domino comptæ donante beatæ
Immortale decus numerosa prole Parentes
Æterno regi fidem pietate sacrarunt.
Ad Cælum mittet pariter Domus una sepulcri
Mirifico genitrix fœtu quæ quatuor agnas
Protulit, electis claris quæ quatuor astris
Emicuit casto dono comitante Maria.
Lætatur gaudens germanis septa puellis
Ingressa templum Domini. venerabile munus
Accipiunt, duros quoniam vicere labores.
Nomina Sanctarum, lector, tu forte requiris?
Ex omni versu te littera prima docebit.
Hunc posuit titulum neptis Taurina sacratum.

Ep. XXVI. *Idem*.

Hic aviam, neptemque locus post fata recepit,
Quasque dies olim fecerat unanimes.
Evolat ad superos mentis quoque gratia simplex,
Sepulcrum duplex corpora nunc sociat.
Alterius præstant votis sic lumine vero,
Hac jacuere simul Nisus & Euryalus.

Ep. XXVII. *Idem*.

Rapta jacet natis, quos mater ad ubera liquit,
Atque viro pariter, quem cito destituit.
Triste ministerium gemini subiere parentes,
Funere de tanto quos coquit ipse dolor.

Ep. XXVIII. *Idem*.

Cervia quæ fidei vexit fundamina seclo,
Ter denos ævo bino quater attulit annos,
Læta, dolique expers, culpa procul, impigra, honesta,
Astrigeram secat alma viam, cæloque recepta
Hic vitæ metas & inania membra reliquit.

Ep. XXIX. *Idem*.

Pande tuas, Paradise, fores, sedemque beatam,
Andreæ meritum suscipe Pontificis.
Cultor justitiæ, doctrinæ & pacis amator,
Quem vocat ad summum vita beata bonum:
Plenus amore Dei nescivit vivere mundo,
At famulo Christi gloria Christus erat.
Quæ meditata fides, & credita semper inhæsit,
Hæc te usque ad Cælos & super astra tulit.
Numquam de manibus tibi lex divina recessit,
Eloquium domini vixit in ore tuo.
Romanamque prius decoravit Presbyter urbem,
Culminis auctus honos hic dedit esse patrem.
Districtus sub jure pio, & moderamine certo,
Urque bonus pastor rexit ab hoste gregem.
Hospitibus gratus seipsum donavit egenis,
Illos eloquio, hos satiavit ope.
Præsule sub tanto florens Ecclesia mater
Crevit muneribus, crevit & officiis.

Ep. XXX. *Idem*.

Hic jacet in tumulo, quem flevit Rhetica tellus,
Maxima summorum gloria Pontificum,
Abjectis qui fudit opes, nudataque texit
Agmina, captivis præmia larga ferens.
Est pietas vicina polo, nec funeris ictum
Sentit ovans, meritis qui petit astra bonis.

Hic

Hic pollens titulis Valentiniane sacerdos
Crederis a cunctis non potuisse mori.

Ep. XXXI. *Idem*.

Germina sublimi Proba nomine, mente probata,
Quæ subito rapta est, hic tumulata jacet.
In qua, quidquid habent cunctorum vota parentum,
Contulerat tribuens omnia pulcra Deus.
Hinc mœstus Pater est: aviæ matrique perennis
Est dolor. heu facinus! tanta perit pietas.
Accipe qui lacrimis perfundis jugiter ora:
Mors nihil est, vitam respice perpetuam.

Ep. XXXII. *Idem*.

Fama refert sanctos dudum retulisse parentes
Agnem, cum lugubres cantus tuba concrepuisset,
Nutricis gremium subito liquisse puellam,
Sponte trucis calcasse minas rabiemque Tyranni,
Urere cum flammis voluisset nobile corpus.
Viribus immensum parvis superasse timorem,
Nudaque profusum crinem per membra dedisse,
Ne domini templum facies peritura videret.
O veneranda mihi, sanctum decus, alma pudoris,
Ut Damasi precibus faveas, precor, inclyta Martyr.

Ep. XXXIII *Idem*.

Humano generi legem natura creatriz
Hanc dedit, ut tumulo membra sepulta tegant.
Liberii soboles Patri matrique sepulcrum
Triste ministerium mente dedere pia.

Ep. XXXIV. *Idem*.

Hic sunt membra quidem, sed famam non tenet urna,
Nam durat titulis nescia vita mori.
Rexit Romuleos fasces currentibus annis,
Successu patili Gallica jura tenens.
Hos non imbelli pretio mercatus honores,
Sed pretium majus detulit alma fides.
Ausoniæ populis gentiles rite cohortes
Disposuit, sanxit fœdera, jura dedit.
Cunctis mente Pater toto memorabilis ævo
Terdenis annis proximus occubuit.
O quantum bene facta valent! cum membra recedunt,
Nescit fama mori: lucida vita valet.

Ep. XXXV. *Idem*.

Fœdula, quæ Mundum domino miserante reliquit,
Hoc jacet in tumulo, quem dedit alma fides.
Martini quondam proceris sub dextera tincta
Crimina depofuit fonte renata Dei.
Ad hanc marturibus sedem tribuentibus aptam
Carbasium procerem Protasiumque colit.
Emeritam requiem titulo sortita fideli.
Confess . . . .

Ep. XXXVI. *Idem*.

Patrono meritle, fueris qui carus amicis,
Hic requiesnde diu tu misfrande jaces.

Ep. XXXVII. *Idem*.

Maximus hic situs est primævo flore juventæ,
Fratribus, & nobis dulcis amicus obit.
Olli quippe ætas viginti est acta per annos,
Quintum post mensem, quartam & ad usque diem.

Ep. XXXVIII. *Idem*.

Sparge rosas, lector, & lilia candida pone,
Et rite sacrum tu venerare locum.

Ep. XXXIX. *Idem*.

Virtutum gemmis & morum flore venusta.
Hanc imitare velis, si bonus esse cupis.

Ep. XL. *Idem*.

Postquam, mors, Christi pro nobis morte peristi,
In Domini famulos nil tibi juris erit.
Pone trucem rabiem: non est sævire potestas,
Aut quid victa furis, nil nocitura piis.
Hoc siquidem melius demisso vivitur orbe,
Cum tamen ut vivat, hic sibi quisque facit.

Ep. XLI. *Idem*.

Hic sita sunt Papæ Bonifacii membra sepulchro,
Pontificale sacrum qui bene gessit opus.
Justitiæ custos, rectus, patiensque, benignus,
Cultus in eloquiis, & pietate placens.
Flete ergo mecum pastoris funera cuncti,
Quos tædet citius his caruisse bonis.

Ep. XLII. *Idem*.

Atria magnifici sunt membris plena sepulti,
Sedis Apostolicæ Bonifacii præsulis almæ.

Ep. XLIII. *Idem*.

Sacri fontis honor, labor est, meritumque duorum,
Pontificum, per quos contulit ista Deus.
Nam quæ magnificis cœptis Bonifacius auxit,
Hæc Cælestinus complit ad omne decus.

Ep. XLIV. *Idem*.

Unda lavat carnis maculas, sed crimina purgat,
Purificatque animas mundior amne fluens.
Quisque suis meritis veneranda sacraria Pauli
Ingrediens, supplex ablue fonte manus.
Perdiderat laticum longo ævo incuria cursus,
Quos tibi nunc pleno cantarus ore vomit.
Provida Pastoris per totum cura Leonis
Hæc ovibus Christi larga fluenta dedit.

Ep.

Ep. XLV. *Ex novo Tractatu Diplomatico Benedictinorum quorumdam Congregationis S. Mauri Tom. III. P. II. Sect. IV. Cap. II Art. I. pag.* 58.

Expulerat primogenitum sævissimus anguis
Florigera de sede virum, blandique saporis
Inlecebris letum misero portarat amarum.
Nec solus meritam præsumptor senserat iram,
Mortali sub lege jacens, sed prorsus ab ipso
Humanum simul omne genus. heu noxia conjux!
Noxia tu conjux magis, an draco perfidus ille?

Ep. XLVI. *Idem. Ex Ephemeridibus Romanis Palearinorum an.* 1757.

In tumulo mors sæva jace. cælestia regna
  Iste videt, cujus membra sepulta premis.
Lux fugitiva suæ complevit tempora vitæ:
  Redditur hæc meritis, quæ sine fine manet.

F I N I S.

PRÆ-

PRÆTERMISSA ET ADDENDA

Addendum Plauti Comœdiæ Aululariæ post Actus quinti Scenam primam, quæ est Tom. 1. p. 36. Supplementum hoc ex Plautina Simonis Carpentarii Editione.

Ly. Quid hic quondam pervicus addit?
Non feramu' umquam? St. *Quod non habeo.* Ly. *Efferaris, cave,*
Nisi actutum seni id auri redditio est. St. *Sive perpensus ferat*
Libitinarius, sive pollinctorius efferat, numquam dabo, nisi fodiam
Noviter arrogiam. Ly. *Væh capisi suo.* St. *Imo senis & capiti*
Et pectori, qui auri tantum perdidit. Ly. *Quis repperit?*
St. *Quem repperisse vis.* Ly. *Qui in arca illud subraptum habere*
Autumat. St. *Quam pulchre tibi, here, connive rent oculi, si id*
Factum fateor. ludo: quod lusi tecum, non par est identidem
Serio vortier. Ly. *At nunc jam ne me irritassis, i, & aurum*
Redde: susque deque haud agites. St. *Here, id si repperibitur,*
Certum est geminam te lanceam confitentem icere. Ly. *I, & redde.*
St. *Vis crassum?* Ly. *I, & redde.* St. *Atat incassum quæritas.*
Ly. *I, & redde. ego ad senem propero, ut quid comitiis*
Proximis videam. senex aulam auri perdidit. Megadorus
Repudium renunciat. Filiam peperisse vitio rescîit. St. *Hero*
Meo, quantum ego video. nemo est beatior. alii non quod
Inventum est non occulunt, modo negant: occulunt vaniloqui.
Sed aliud post aliud si qua sit opportunitas, harpagatum
Volunt. si Eleusinie sit, facilem deam creduant; si Cotytto,
Non videre quem batuat. ita neque amicis, neque cognatis,
Neque dis parcunt, dum bene parcant sibi. istic quidem
Ne miserum faciat senem, aut illius familiam opulentam,
Auri aulam, grandem. onustam, plenam, referri jubet,
Ut se faciat olim miserum, atque suam familiam. ast ego partem
Impartiri malim, unde redimar. quod vortat bene, picus
A sinistris cantitat, qui auri custos hercle olim traditur.
Ibo, & aulam referam: quod illac mihi bene avis occinat.

Supplementum aliud Ant. Codri Urcei Bononiensis.

Quadrilibrem aulam senis, quam non habeo. Ly. *Feram,*
Velis, nolis; cum te quadrupedem strinxero,
Et herniosos testes ad trabem tibi
Divellam appenso. sed cur in fauces moror
Hujus scelesti ruere? & animam protinus
Cur non compello facere iter præposterum?
Das an non? St. Dabo. Ly. *Des ut nunc, non olim, volo.*
St. *Do jam: sed me animam recipere sinas, te rogo.*
Ah ah! quid, ut dem, poscis, here? Ly. *Nescis scelus?*
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modo
Te arripuisse? heja, jam ubi nunc lorarii?
St. *Here, audi pauca.* Ly. *Non audio: lorarii,*
Heus, heus.

SCENA SECUNDA.

Lorarii, Lyconides, Strobilus.

Quid est? Ly. *Parari catenas volo.*
St. *Audi quæso: post me ligare jusseris,*
Quantum libet. Ly. *Audio: sed rem expedias ocyus.*
St. *Si me torqueri jusseris ad necem, vide,*
Quid consequare. primum, servi exitium habes:
Deinde, quid concupisces, ferre non potes:
At si me dulcis libertatis præmio
Dudum captasses, jamdudum votis foret
Tuis potitus. Omnes Natura parit liberos,
Et omnes libertati natura student.
Omni malo, omni exitio pejor servitus:
Et quem Jupiter odit, servum hunc primum facit.
Ly. *Non stulto loqueris.* St. *Audi reliqua nunc jam:*
Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit,
Quos Harpagones, Harpygias & Tantalos
Vocare soleo, in opibus magnis pauperes,
Et sitibundos in medio Oceani gurgite:
Nullæ illis satis divitiæ sunt, non Midæ,
Non Crœsi: non omnis Persarum copia
Explere illorum tartaream ingluviem potest.
Inique domini servis utuntur suis,
Et servi inique dominis nunc parent suis:
Sic fit neutrobi, quod fieri justum foret.
Penum, popinas, cellas promptuarias
Occludunt mille clavibus parci senes,
Quæ vix legitimis concedi natis volunt:
Servi furaces, versipelles, callidi
Occlusa mille clavibus sibi reserant;
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt,
Centena numquam furta dicturi cruce:
Sic servitutem ulciscuntur servi mali
Risu jocisque. sic ergo concludo, quod
Servos fideles liberalitas facit.
Ly. *Recte quidem tu, sed non paucis, ut mihi*
Pollicitus. verum, si te facio liberum,
Reddes, quod cupio? St. *Reddam: sed testes volo*
Adsint: ignosces, here, parum credo tibi.
Ly. *Ut lubet, adsint vel centum, jam nil moror.*
St. *Megadore, & tu, Eunomia, adeste, precor. si libet,*
Exite: perfecta re mox redibitis.

SCENA TERTIA.

Megadorus, Eunomia, Lyconides, Strobilus.

Quis nos vocat? hem Lyconide. Eun. *Hem Strobile, quid est?*
Loquimini. Ly. *Breve est.* Me. *Quid est?* St. *Vos testes voco:*
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc adfero,
Et trado Lyconidæ, Lyconides me manu
Mittit, jubetque juris esse me mei.
Itane spondes? Ly. *Spondeo.* St. *Jamne audistis hoc*
Quod dixit? Me. *Audivimus.* St. *Jura enim per Jovem.*
Ly. *Hem quo redactus sum alieno malo!*
Nimis procax es. quod jubet, faciam tamen.
St. *Heus tu, nostra ætas non multum fidei gerit:*
Tabulæ notantur: adsunt testes duodecim:
Tempus locumque scribit actuarius;
Tamen invenitur Rhetor, qui factum neget.
Ly. *Sed me cito expedi sis.* St. *Hem silicem tibi.*
Ly. *Si ego te sciens fallam, ita me ejiciat Diespiter*
Bonis, salva urbe, & arce, ut ego hunc lapidem. satin'
Jam feci tibi? St. *Satis. ut ego aurum apportem, eo.*
Ly. *I Pegaseo gradu, & vorans viam redi.*

SCENA QUARTA.

Lyconides, Megadorus, Eunomia, *duæ mutæ personæ.*

Grave est homini pudenti morologus nimis
Servus, qui sapere plus vult hero suo.
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem,
Modo mihi apportet aulam auro puro gravem;
Ut Euclionem socerum ex luctu retraham
Ad hilaritatem & mihi conciliem filiam,
Ex compressu meo novam puerperam.
Sed ecce redit onustus Strobilus. ut reor,
Aulam apportat. & certe est aula, quam gerit.

SCENA QUINTA.

Lyconides, Megadorus, Eunomia *muta.*

Lyconide, apporto inventum promissum tibi,
Aulam auri quadrilibrem. num ferus fui?
Ly. *Nempe. o dii immortales, quid video, aut quid habeo?*
Plus sexcentos Philippeos ter & quater.
Sed evocemus Euclionem protinus.

SCENA SEXTA.

Lyconides, Megadorus, Eunomia *muta*, Euclio, Strobilus.

O Euclio, Euclio! Me. *Euclio, Euclio.* Eucl. *Quid est?*
Ly. *Descende ad nos; nam dii te servatum volunt.*
Habemus aulam. Eucl. *Habetisne? an me deluditis!*
Ly. *Habemus, inquam. modo, si potes, huc advola.*
Eucl. *O magne Jupiter! o Lar familiaris, &*
Regina Juno, & noster thesaurarie
Alcide, tandem miserati miserum senem.
Oh oh, quam lætis, aula, tibi amicus senex
Complector ulnis, & te dulci capio osculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O spes, o cor, luctum depulverans meum!
Ly. *Auro carere semper duxi pessimum*
Et pueris, & viris, & senibus omnibus.
Pueros prostare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipsos senes.
At multo pejus est, ut video nunc, supra
Quam quod necesse est nobis, auro opulescere.
Heu quantas passus est ærumnas Euclio,
Ob aulam paulo ante a se deperditam!
Eucl. *Cui meritas referam grates? an diis, qui bonos*
Respectant homines? an amicis, rectis viris?
An utrisque? utrisque potius, & primum tibi,
Lyconide, principium & author tanti boni,
Hac ego te aula auri condono: accipias libens.
Tuum hanc esse volo, & filiam meam simul,
Præsente Megadoro, & sorore ejus proba
Eunomia. Ly. *Et habetur, & refertur gratia,*
Ut meritus es, socer exoptatus mihi Euclio.
Eucl. *Relatam mihi satis putabo gratiam,*
Si donum nostrum, & meipsum accipias nunc libens.
Ly. *Accipio, & Euclionis volo mea sit domus.*
St. *Quod restat, here, nunc, memento ut sim liber.*
Ly. *Recte monuisti: esto merito liber tuo,*
O Strobile, & turbatam jam intus cœnam para.
St. *Spectatores, naturam avarus Euclio*
Mutavit: liberalis subito factus est:
Sic liberalitate utimini vos quoque:
Et si Fabula perplacuit, clare plaudite.

Addenda CORNELII GALLI *carminibus, quæ sunt T. IV. p. 421., sequens Elegia a Manutio & Pithœo relata.*

Non fuit Arsacidum tanti expugnare Seleucen,
Italaque ultori signa referre Jovi;
Ut desiderio nostri curaque Lycoris
Heu! jaceat menses pene sepulta novem.
Nec tantum morbus, quantum gravat ira parentis;
Sic premitur geminis una puella malis.
Æqua tamen matris caussa est; cupit illa paternam,
Impleat ut pulchra filia prole, domum.
Quid quod lena meos avertere tentat amores,
Portat & occulto grandia dona sinu?
Et juvenem laudat, qui munera misit, ab alta
Indole . . . .
Candida quod nulla lanugine vestiat ora:
Quod fluat ex toto vertice flava coma;
Quod citharæ cantusque sciens, deinde horrida bella,
Atque ingrata notat tempora militiæ.
Me quoque jam canis narrat splendere capillis,
Et quod . . . . vulnere tardus eam.
Multa quoque affingit, mentitur & omnia. fluxa
Quam vereor ne sit nostra puella fide.
Femina natura varium & mutabile semper:
Diligat, ambiguum est, oderit anne magis.
Nil adeo medium . . . .
Et tantum constans in levitate sua est.
Filius Europæ Minos seu poneret arcum,
Sive comam premeret casside, pulcher erat.
Non prius e muris pugnantem Regia virgo
Viderat, & dirus crimina suasit Amor.

Acer

Acer amor Deus eft: feras domat ille leænas.
Excufet facinus vindice Scylla Deo.
At, pius æternam fervet ni Juppiter urbem,
Scilicet occiderat Virginis illa dolo.
Sic pereat patrias quicumque infanus in Arces
Mente ruit, pœnas ut fcelerata dedit.
Obruta virgo jacet, fervat quoque nomina turris
Illa, triumphator Jupiter unde tonat.
Quid loquor, ah, demens? rofeæ nec flure juventæ,
Nec capitur miffis lux mea muneribus.
Non patris imperium, matris non afpera juffa
Sollicitant; firmo pectore durat Amor.
Non fecus Ægæo moles objecta fragori,
Illa manet; fruftra ventus, & unda furit;
Nec minus, ut vires paullatim colligit ignis,
Purior accenfo fomite flamma micat.
Illa meos reditus fpe non præfumit inani,
Et fovet in tacito gaudia certa finu.
Me vocat abfentem, meme fufpirat in unum,
Et de me noctes cogitat atque dies.
Quin etiam argento, puroque intexitur auro,
Altera jam caftris parta lacerna meis.
Illic bellantum juvenum ftudiofa figuras,
Atque audita levi prælia pingit acu.
Pingit & Euphratis currentes mollius undas,
Victricefque aquilas fub duce Ventidio.
Qui nunc Craffurum manes, direptaque figna
Vindicat, Augufti Cæfaris aufpiciis.
Parthe tumens animis, & noftra clade fuperbe,
Hic quoque Romano ftratus ab hofte, jaces.
At mea cum primis victrix apparet imago,
Exigit hoc pietas, & bene fidus amor.
Ipfa quoque exprimitur dejecto pallida vultu,
Stat lacrimans, & me pene vocare putes.
Quam bene, cum fertum nondum prodiret in auras,
Omnia pacis erant, & fua cuique fatis.
Dives erat, fi quis parvi poffeffor agelli
Severat ille pinus, deinde coquebat olus.
Non locus invidiæ, quamvis vicinus abunde
Et pecus, & meffes, multaque haberet ager.
Liber amor, nulli mulier fufpecta marito:
Cafta fatis, norat fi qua negare palam.
Tunc Venus . . . . . . fpirabat dulciter ignes,
Spiculaque in filvis tuta vibrabat Amor.
Cur mihi non illis nafci mea vita diebus
Contigit? invidit quis bona tanta Deus?
O niveas luces! o tempora dulcia! vere
Aurea Saturni fecla fuere fenis.
Nunc ferrum erupit, tabiefque afpertima ferri,
Nunc furor, & cædes . . . .
* * * * *
Forfan & hic nofter tinget cruor hofpitis arma,
Aut cadet unanimis frater ab enfe meo.
Quid mihi cum bello? pugnent, quibus inclita regna,
Aut quibus . . . . . Marte petuntur opes.
Nos alias pugnas, aliis pugnemus in armis:
Inflet Amor lituos, & fera figna canat.
Fortis ad occafum ni pugnem Solis ab ortu,
Detrahat ignavo protinus arma Venus.
Sin cadat ex votis, & res bene gefta feratur,
Cefferit emerito cara puella mibi.
Quam . . . . . finu, cui bafia jungam,
Dum lateri vires, nec fit amare pudor.
Tunc me vina juvent nardo confufa rofifque,
Sertaque, & unguentis fordida facta coma.
Nec dominæ pudeat gremio captare foporem,
Surgere nec media jam veniente die.
Si quis amore vacans irriferit, imprecor illi,
Ardeat, & quid fit, difcat amare fenex.
Servus & ut noftros incaffum laudet amores,
Et fapit hic, dicat faucius igne novo.
Heu male (crede mihi) fi quis fua gaudia differt:
Dum loquimur, nox eft, mortis & umbra fubit.

Addendum HADRIANI CÆSARIS *carminibus, quæ funt T. IV. p. 427., Epitaphium in Equum Boryfthenem a Petro Gaffende in vita Peirefcii relatum.*

Boryfthenes Alanus
Cæfareus Veredus
Per æquor & paludes
Et tumulos Etrufcos
Volare qui folebat
Pannonicos in Apros,
Nec ullus infequentem
Den. . . . . .

Item Epigramma de trium Amazonum Pugna a Burmanno relatum.

Ut belli fonuere tubæ, violenta peremit
Hippolyte Theuttanta, Lyce Clonon, Oebalon Alce:
Oebalon enfe, Clonon jaculo, Theuttanta fagitta.
Figitur ora Clonus, latus Oebalus, ilia Theutras.
Plus puero Theutras, puer Oebalus, at Clonus heros.
Oebalus ibat equo, curru Clonus, at pede Theutras.
Æphy cli Theutras, Doryli Clonus, Oebalus Idæ.
Argolicus Theutras, Moefus Clonus, Oebalus Arcas.

Item aliud Fragmentum de Voconio Poeta relatum ab Apuleje in Apologia.

Lafcivus verfu, mente pudicus erat.

Addendus FURII BIBACULI *carminibus, quæ funt T. IV. p. 418., hic verfus initii poematis de Bello Gallico relatus a Scholiafte veteri Horatii.*

Jupiter hibernas cana nive confpuit Alpes.

Addendi CILNII MÆCENATIS *carminibus, quæ funt T. IV. p. 420., fequentes Verfus a Londinenfi collectione relati.*

Octavia.

Pexifti capillum naturæ muneribus gratum.

Hic nympha cingit omnis Acheloium fenem.

P. POMPONII SECUNDI

Armorum judicio.

Tum præ se portant ascendibilem semitam.

Atreo.

Nunc te obsecro, stirpem ut evolvas: meorum genus noscis mihi.

Choro incertæ tragœdiæ.

Rhætæis procul a terris,
Primique aras damnare pias,
Obrue nos Danaosque simul.

Incertum & illud.

Lamen color tatrici mutat; lacrumis
Se salsis lavitat, evita tundit dextera
Pectus. sati' st, ah blanda, fallax...

FINIS.

INDEX

INDEX POETICUS UNIVERSALIS,

CONTINENS

Comparationes, defcriptiones, imagines, hiftorias & veras & fabulofas, &c. quæ in Pifaurenfi hac Collectione Latinorum Poetarum occurrunt.

Prior numerus Tomum, fecundus paginam, tertius columnam fignificat.

Ago-

Augu-

B

C

D

E

F

Famæ

G

Gothi.

H

I

L

M

Mari-

N

O

P

Poly-

Rali-

S

T

V

Ven-

F I N I S.